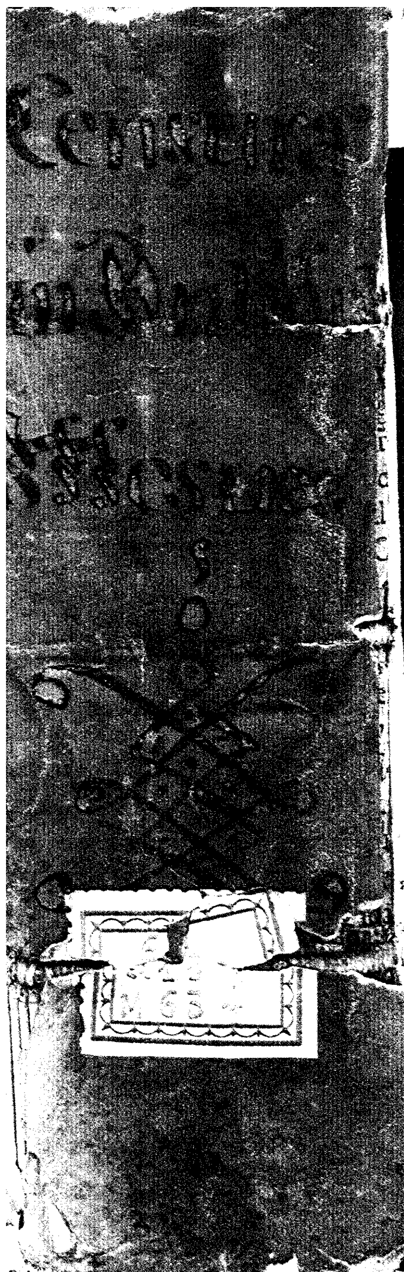

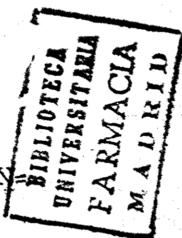
IN ANTIDOTA-RIVM IOANNIS FILII MESVAE, CENSVRA.

Cum declaratione ſimplicium Medicinarum, & ſolutione multorum dubiorum ac difficilium terminorum.

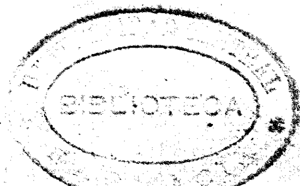
AD HAEC, RECEPTARIVM *quàm caſtigatiſsimum cum ſuo Repertorio, in calce appoſuimus.*

Opus ſanè tam Medicinæ ſtudioſis, quàm Aromatarijs neceſſarium.

LVGDVNI, APVD IOANNEM ET FRANCISCVM FRELLONIOS, FRATRES. 1546

Ἀντωνίου τοῦ ἐπάρχου.

Οἶμον ἀκεστορίης νέφος εἶχε μέγ' ἀμφικαλύπτον
Πρὶν κατακρυπτόμενον. ἔκποθεν ἀλλὰ φανὲς
Πᾶσιν ὅδ' ἄγγελος ἀγγέλλει νέω, οἶμον ἐναργῆ
Ῥυόμενον θνητῶν ἐξ ἀΐδαο γένος.

GVILIELMO PELLICERIO EPISCOpo Montis Pessulani, Abbati Scalariarũ, & Consiliario: atq; Christianissimi regis Requæstarum Magistro, Frater Angelus Palea Iuuenatiensis, & frater Bartholomæus ab Vrbeueterum Ordinis minorum obseruantiæ Prouinciæ Romanæ

S. P. D.

CVM Aeterni Redemptoris nostri IESV CHRISTI pijssimis institutis maximè, non solùm naturæ nostræ legibus, Reuerende Præsul, teneamur omnes inuicem semper adesse. Nos qui iampridem Seraphici Sancti Francisci religioni deuoti fuimus, dum curandis infirmis fratribus in Monasterio Aracœli Romæ præficimur, eo animo sumpsimus demãdatum nobis hoc ipsum munus, vt post obseruatas diuinorum officiorum horas, nihil nostro iudicio relinqueremus intactũ, quod faceret ad inculpata medicamina administranda: ne dum ea pro salute recuperanda, & proroganda vita, male apparata administrantur, vita plerunq; cum morte imprudenter commutetur. Id verò negotij propterea fuit nobis, in legendis diligenter authorum libris, qui in hanc causam conscripti, in manibus Medicorum & Aromatariorum cõtinuè pro approbatis omnium consensu versantur, inter quos præcipuus ferè est, qui Mesuæ inscribitur. Siquidem, paucis exceptis, omnia nũc hoc nostro tempore, ipsi attribuuntur accepta, quæ continuo in vsu sunt conscripta medicamina. In ipsis verò libris non pauci deprehenduntur errores, qui dum sopita mente admittũtur, facile Aromatarijs, Medicisq; (& quod peius est) ipsis infirmis imponunt. Ergo hæc iusta est suscepti huius nostri laboris causa. Vt quantum nobis datum est ab Optimo Deo, id in hisce corrigendis impenderemus. Quòd si minus, quàm par sit, huic muneri suscepto assequimur, in ma[illegible]s & optimis (vt dicitur) satis sit voluisse ad animum. Vt ergo diximus, in libro filij Mesuæ corrigendo laborauimus magis. Qui & si Græcus nõ fuerit, quibus omnia nunc ferè omnes medicinæ studiosi accepta referunt, non est tamen ita posthabendus illis, vt etiam in illius laudem illud dici possit: Laudamus veteres, sed nostris vtimur annis. Cùm nullibi locorum nullus non medicus, hisce coaceruatis ab ipso nõ vtatur. Et aliqua reperiantur in

ipso,& Arabum libris posteritati mandata (quę nunc in plurimo & præcipuo vsu sunt) quæ Græcis ante Arabes ipsos, neq; viribus ipsis, neq; nomine cognita admodum fuere. Sicut Casia fistula communis, Sena, Sebesten, Sandala, Muscus, Zedoaria, Rheubarbarum, Myrobalani, aliaq; id genus plurima. Successit autem hoc nobis conferentibus innumera ferè exemplaria antiquiora, & approbata magis, tàm impressa quàm manu scripta, cum antiquo admodum libro hebraico, consultis doctissimis in ea lingua viris, necnon recognitis eisdem apud celebres alios authores medicinæ medicaminibus. Quod opus dum cogimur à plerisq; continua efflagitatione, in gratiam studiosorum publicare, non immeritò tibi doctissimo, & integerrimo Præsuli, eidemq; humanissimo, quibuscunq; potuimus precibus prius quàm emitteretur, dijudicandum dicare cogitauimus. Non enim eo sumus animo, vt quæ nos probauimus, ea placere doctis quibusq; possint, tam facilè credamus. Postquam igitur tibi, Præsul amplissime, ita visum est, alijsq; plerisq; consummatis viris in hoc genere doctrinæ, vt iure merito emitti posset. Sic eo animo publicãdum dedimus, in gratiam eorum, qui medicinæ initiantur (siquidem doctis hæc non scribuntur) vt maior posthac relinquatur nobis meliora simul constituendi in vnum aliud opus, quæ Græci Arabesq;, & Latini notauere, medicamina. Atq; in eo exarandi, quæ non potuimus, plura de simplicibus & compositis, in hoc compendio reponere. At propterea illis vertendum vitio non putabimus, quòd errauerint, & nobis, quòd illos notauerimus errore aliquo, in multo & vario opere. Homines enim sumus, qui dum labi possumus, in re maxima tam lubrica, laudandi potius dum conamur ad meliora, & eo magis, cùm non pauca sint, quæ interea assequimur bona. Gratiam autem immẽsam habemus tibi, vir humanissime, quòd nõ solùm nos dignatus sis hoc honore suscepti, & dijudicati operis, sed quòd & largitate tua impensas dederis pro imprimendo hoc ipso opere, & pro nobis ipsis fouendis non paucas. Pro quibus collatis beneficijs, postquam pauperes animo, & rebus fortunæ sumus, & propterea retribuere non valemus, ipse (vt suppliciter precamur) retribuat: qui dator est omnium bonorum omnipotens Deus.

Valeat Dominatio tua feliciter, vt optat.

Ex sacro Arcœli conuentu. Romæ

Quarto Nonas Iulij.

M. D. XLII.

INDEX RERVM
PRAECIPVARVM IN HAC ANTIDOTARII MESVAE CENSVRA CONTENTARVM.

Apium

Cardi

Fesc

Inter

Medul

Ophto

Pyr

Sira

T

Visci

Zedo

INDICIS FINIS.

IN ANTIDOTARIVM IOANNIS FILII MESVAE, CENSVRA.

Cum declaratione Simplicium medicinarum, & solutione multorum dubiorum, ac difficilium terminorum. Per Venerãdos patres, & IESV Christi seruos, fratres Bartholomæum Vrbeuetanum, & Angelum Paleam Iuuenatiensem, ordinis Minorum Obseruantiæ prouinciæ Romanæ, feliciter incipit.

Scripsimus in libris explanationum nostrarum &c. I.

VTHOR noster in hac sua præfatione, cùm dicit: Et ponimus totam latitudinem operis huius, summas duas. In prima, supple summa, famosas & solennes medicinas compositas tradimus. In secũda verò, medicinas singulorum membrorum ægritudinibus appropriatas distinguemus. apertè declarat, quòd hoc Grabadin vniuersalium medicinarum (quod Antidotarium nominamus) & Grabadin particulariũ medicinarũ (quod à multis Practica nũcupatur) est vnũ tãtùm opus, siue vnus liber, in duas diuisus summas, tãquam principaliores partes sui. Igitur prima summa, seu prima pars principalis huius libri, est hoc Antidotariũ. Secũda autẽ summa, seu secunda pars principalis præsentis Grabadin filij Mesuæ, est practica. Cuius principiũ est ibi: Sanat solus lãguores DEVS, &c. Cõsimiliter ipse author fecit in altero suo libro, cũ diuisit ipsum in duas sectiones, tanquam in duas principales partes. Quarum prima continet canones vniuersales de rectificatione medicinarum, &c. Secunda autem particulares sermones, seu capitula de esse & posse singulorum simplicium, &c. Et sunt 54. capitula. Igitur in duobus libris tantùm, & non in tribus vel quatuor (vt ali

Grabadin. qui iuniores exponũt) diuiditur totum hoc opus filij Mesuæ Authoris nostri. Grabadin autem idem significat, quod aggregatio antidotorum, seu medicinarum compositarum, &c. Sequitur author dicens: In prima verò, supple principali parte istius Grabadin, qui Antidotarius dicitur, distinctiones ordinamus 12. quas enumerat dicens: Prima de electuarijs. 2. de medicinis opiatis. 3. de medicinis solutiuis. 4. de conditis. 5. de speciebus Lohoc. 6. de syrupis & robub. 7. de decoctionibus & infusionibus. 8. de trochiscis, siue (vt mauis) trociscis. 9. de suffufet, id est pulueribus. 10. de pilulis. 11. de vnguentis & emplastris. 12. de oleis. De quarũ singulis succesiiue dicetur. Porrò primam distinctionem diuisit in duas partes, scilicet separatim scribens compositiones delectabiles, ab amaris & horribilibus. Secunda ibi: Theriaca diatessarõ, &c. Prima autẽ ab electuario de aromatibus Galeni (quod mox declarabimus) initium sumpsit. Sed antequam ad declarationẽ procedamus, sciendum ꝙ in pharmacorũ cõpositione, tria generaliter requirũtur. Primũ, vt simplicia sint in sua perfectione, & puritate, cõgruis collecta tẽporibus, ac locis cõuenietibus deposita, nec nimia vetustate cõsumpta, &c. Secundum, vt in simpliciũ trituratione, cribrellatione, põderatione, &c. adhibeatur diligentia nõ minima. Tertiũ, vt in decoctione coquendorũ obseruetur gradatio rerũ, quia nõ omnia sustinent ęqualẽ cocturã: & vt ipsa pharmaca sint cocta, nec plus, nec minus quàm oportet. In quibus tribus cõsistit omnis medicinarum perfectio. Et ex his sequitur corollariũ nõ minus necessariũ: hoc est, vt cõposita pharmaca, & antidota, cõdecẽtibus vasis, & locis asseruentur: & neq; citra, neq; vltra tempus cõdecens, administrentur infirmis.

DISTINCTIO I.

Electuarium de aromatibus quod scripsit Galenus &c. II.

ODESTIAE causa quidem, vt coniectamus, Author in hoc suo Grabadin, potius præposuit alienas, quàm suas cõpositiones: quasi ostendens se potius esse aggregatorẽ, quàm principalẽ authorem huius operis. Vnde hoc electuarium de aromatibus Galeni, tanquã vnũ de nobilioribus, in capite ipsius operis locauit. Non obstante, quòd aliqui, tum quia sandalos recipit (de quibus nusquam est mẽtio apud antiquos Græcos) tum etiam

etiam quia in nullo Galeni volumine legitur huiusmodi electuarium, negāt ipsum esse Galeni. Nobis autē satis difficile est credere Authorem nostrū voluisse attribuere Galeno, quod erat alterius. Quoniā fortasse in aliquo Galeni libro ipse legit, quo nos caremus. Nam vt probari potest in pluribus locis per ipsius Galeni verba, non omnia eius opera habētur: imò plura sunt quę desiderantur. Et vix etiā credere possumus Græcos ignorasse sandalos. Forsan quòd sub alio vocabulo nobis ignoto ab ipsis descripti sunt. Sed vel sit Galeni, vel nō, parum refert: attamen sub eo titulo, quo ab ipso filio Mesuę positū est, ipsum electuarium stare debet. Est etiā aliquorū opinio, quòd hoc electuariū sit primùm à Galeno descriptū, sed postea ab Arabibus permutatū, vt in cōsimilibus pluribus fecerūt. Retinuit tamē nomen. Electuarium autem, dicitur omne id pharmacum, quod ex electis rebus conficitur. Et quasi idem dicit, quòd compositio electarum rerum. A Matthæo Syluatico autem (qui Pādectarius dicitur) interpretatur electuarium, mollis sorbitio. Sunt nonnulli putantes rectius esse legendum linctuarium, quàm electuarium. De aromatibus autem dicitur, quoniam ferè omnia quæ recipit, aromatica sunt. A nonnullis quidem electuarium diaroma intitulatur.

Electuariū quid.

Linctuarium.

De Rosis.

ROsæ quidem cùm absolutè scribuntur, rubræ semper, & veræ rubedinis intelliguntur. Sed in hoc electuario debēt esse incompletæ, quoniam sunt maioris confortationis &c. Lege de Rosis in electuario confortante stomachum.

Rosæ absolutè positæ quales.

De Ana.

DIctio Græca est Ana, & plura habet significata. Sed reuera in medicinalibus libris generaliter pro pariter, seu æqualiter, vel simili est semper intelligendum. Vt exempli gratia: Vbi sunt plures res in vno ana, intelligatur, quòd quantum de vna re accipitur in illo ana, tantum de singulis sit accipiendum.

De Aureo.

AVreus quippe secundum communē vsum, intelligitur pro drachma vna cū dimidia. Et cōsimiliter solidus, & exagiū, secundum aliquos. Drachma autē (loquimur de cōmuni vsu) est octaua pars vnciæ. Duodecim verò vnciæ libram cōstituunt. Sed hæc & similia plura, notiora sunt, quàm vt declarari debeāt. Porrò hoc animaduertendū, scilicet vt notetis hîc signa & characteres ponderū & mensurarū &c. quæ passim hincinde in toto opere, breuitatis causa, abbreuiatè describentur. Videlicet Aureus

sic, aur. Drachma, ʒ. Vncia, ℥. Dimidiũ vnciæ, siue drachmæ, siue alterius põderis vel mẽsuræ cui adhærebit, sic signabitur, s. Scrupulus, ℈. Granum, gr. Libra, ℔. Manipulus, mañ. Recipe, ℞.

De Mace.

VVlgare est hodie, quòd Macis est cortex nucis myristicæ, scilicet muscatæ. Et in veritate est. De Mace vsuali loquimur. Quia non solùm credimus Serapioni, Auicennæ &c. hoc testantibus, sed certa scientia habemus, quòd ita est, scilicet quòd pluries habuimus de ipsis nucibus, cum cortice duro, & supra ipsum corticem erat Macis. At supra Macim adhuc nõ vidimus alium corticem, quẽ credimus ipsas nuces habere: licet aliqui id negent, affirmantes macim esse extimam corticem huiusmodi nucum. Qui autem dicũt quòd Macis est aliud, quàm cortex nucis muscatæ, hi non rectè sapiunt. Apud Dioscoridem autem, Galenum, Paulum, & Plinium, macer, seu macir, seu machir vocatur; vt patet concordando capitulum Serapionis & Auicennæ, de mace, cum capitulo ipsorum de macere &c. Porrò non tantùm Plinius, sed nec aliquis priscorum Græcorum apertè cognouit macim, vt per ipsorum dicta euidentius probari potest. Nam & in Græcia (ut scitur) non sunt arbores myristicarum nucum. Quod etiam Serapio testatur cùm dicit: Et est cortex qui exportatur de regione, quæ non est Græcorum &c. Arabicè autem, vt apud Serapionem, Gisbese, & Talisfar, siue Talisafar, vt est in Auicẽna, & in Synonymis Rhasis, legimus Macim vocari. Matthæus Syluaticus autem, cap. 648. quod incipit: Sistose, vel bisbese &c. & in litera Talassafir, multa & alia nomina Maci cõtribuit. Sed animaduertendum quòd apud Auicennam in 2. canone, sunt duo capitula de mace. Vnum videlicet sub nomine macis, in quo Andreas Bellunensis multa correxit; & alterum sub titulo Talisfar, siue Talisafar. Vnde probatur quòd ipse Auicẽna sub vario nomine varia intellexit simplicia. Cùm idem sit macis & Talisafar, vt legentibus non est dubium. Quæ duo Auicennæ capitula, Simoni Ianuensi, Pandectario, & alijs ex junioribus dederunt ansam dubitandi, an esset diuersum à mace talisafar. Nec obstat quòd in 20. capit. 7. Breuiarij Ioannis filij Serapionis habeantur Electuarium altalisafar, & electuarium de mace, immediatè vnum post aliud, tanquàm duo diuersa. hoc est, tanquam si talisafar non significet macim. Sed qui bene perscrutabitur ipsa, reperiet non esse diuersa: imò idem sine dubio significare talisafar, siue talisfar, &c. quod macis.

Macis est cortex nucis muscatæ.

Macis Plinio & antiquis Græcis non bene cognita.

Talisafar.

Etenim

Etenim ipse filius Serapionis ponit ibi duas diuersas descriptiones, siue duo diuersa de Mace, vel de talisafar electuaria, quæ sunt ferè vnius tantùm proprietatis & virtutis, vt in titulo ipsorum legitur: & parum in simplicibus differunt. Et primùm posuit electuarium de mace sub nomine Altalisafar, postea subiunxit aliam descriptionem magis vsualem, sub macis nomine: vnde incepit sic, Electuarium de mace, quo vtuntur (supple medici nostri temporis, scilicet ipsius authoris) quasi dicat: Superior descriptio non est tam vsualis, sicut ista, apertè declarans vtrunq; electuarium esse de mace, siue (vt mauis) de Talisafar. Quod autem per varia vocabula scripsit, nihil refert. Consimiliter & alij authores in pluribus suis compositionibus fecerunt. Vt exempli gratia, sunt apud authorem nostrum Trochisci diarhodon, & trochisci de Rosis: & pilulæ de Rauedseni, & pilulæ de rheubarbaro, & similia. Et fortasse non author, sed interpres variauit illa: vel dubitans, vel ignorans, vel ad clariorem ipsarum descriptionum distinctionem: vt si quis petierit electuariũ de mace, non confundatur aromatarius accipiendo alterum pro altero. Quamuis parum inter se differant. Et sic ergo cõclude, quòd Macis, Talisafar, Macer &c. nomine tantùm, nõ re differunt. Et idem est quod cortex nucis muscatæ.

De Doronicis, siue Doronigis, &c.

DEscriptio Doronici, siue doronigi, siue durungi, vel dirunigi, & similium vocabulorum, quæ vnũ & idem significãt, tantummodo apud Serapionẽ legitur. Alij autẽ vt Pãdectarius, & nonnulli ex recentioribus, authoritate ipsius Serapionis scribunt. Nec quidem tota eius planta notatur: de radice tantũ pertractat Serapio, quam asserit esse paruam, durã, & grauẽ, ab extra ad citrinitatem tendentẽ, ab intus verò albã, in grossitudine ramorũ Sceitaragi, & ad plus in grossitudine, seu magnitudine nodi pollicis, & quòd defertur ex Sim, siue ex Sin, vt aliqui libri habẽt. Pandectarius dicit ex Syria. Sed Simon Ianuẽsis, & Luminare maius, scribunt ipsam radicem esse dulcẽ, & in colore & figura calami aromatici. Ioãnes Manardus verò eandẽ odoratam facit: quæ notæ à Serapione nõ scribuntur. Itẽ capitulũ in Serapione incipit Haronigi. in Pandectario verò Varonig, &c. De reliquis autem partibus eius, vt puta de folijs, floribus, & cæteris particularitatibus culmi ipsius, haud est qui loquatur. Recentiores quidem ponunt supradictas notas, quia illam radicem (qua communiter vtuntur omnes aromatarij) quæ ab Oriẽtali-

bus partibus ad nos defertur, approbant esse veram doronici radicem. Quæ quidem (vt patet) pro maiori parte habet illas notas. Nam est parua, & dulcissima, intus alba, foris subcitrina, aliquem (licet paruum, & non malum) habens odorem. Attamen similitudinem quam dant de Calamo aromatico, non agnoscimus, quia (vt aliàs dicemus) verus Calamus aromaticus non habetur. Et forsan ipsi intelligunt de illa radice, quæ falsò pro calamo aromatico recipitur ab omnibus, in vsum medicinæ: quam in Diaomorusia probabimus non esse calamum aromaticum. Ad dictam autem radicem (quæ falsò calamus aromaticus vocitatur) habet aliqualem similitudinem: tamen radix dicta doronicum, est multo minor ipso falso calamo. Nos igitur talem radicem doronicum dictam ab Orientali plaga delatam nõ paruipendimus, & pluries ea vsi sumus. Veruntamẽ si est verum Serapionis doronicum, non planè nobis constat. Præterea, paucis antè annis, nos proprijs manibus, in nostra Italia, scilicet in mõtibus Nursiæ, radices similes effodimus. Nullum quippe discrimen notabile videtur esse inter ipsas, & Oriẽtales: præter quòd istæ Italicæ sunt odoratiores. Et in mãdendo ipsas, cum sua dulcedine, sentitur quædam suauis aromaticitas, quæ cerebrum, & caput summoperè confortat. Quam aromaticitatẽ in illis Orientalibus non percipimus. Et fortasse quia Italicæ radices, quas doronicum Italicum appellamus, sunt recentiores orientalibus, quas, ob vetustatẽ, putamus amisisse suam aromaticitatẽ. Planta autẽ Italici doronici talis est, folijs violæ matronalis non absimilibus, eleuatur in cubitũ, & amplius: caule vtplurimum vnico, rotundo, rectoq;, in cuius summitate ramuli plures procreantur, in quibus copiosi flores, & crocei sunt, herbæ vocatæ incẽsariæ, aut buphthalmo simillimi, maiores dũtaxat: semẽ adhuc non vidimus. Huiuscemodi plãtæ radicibus vtimur. Quas quãtò recentiores, odoratiores, & dulciores gustamus, tantò meliores orientalibus iudicamus: quas ad differentiam Italici præfati, doronicũ orientale nominamus. Est præterea in Veronensibus agris quędam radix admodũ parua, videlicet iuncturæ pollicaris longitudinẽ non excedens, & minimi digiti crassitudinẽ, grauis, ab extra subcitrina, intus alba, dulcis, trahens ad saporem castaneæ, forma calamo aromatico vsuali non absimilis, inodora tamen, quam Veneti Dulcichinum, Veronenses autẽ trasci, siue trasi appellant. Folia fert triticea, seu cypero similia: verũtamen molliora &c. Libenter comeditur à pueris. Forsan hæc radix sit verum

Doronici Italici descriptio

Dulcichinum Venetorum.

verum Serapionis doronicum. De hac enim putamus loquutos fuisse Simonem Ianuensem, & Luminare Maius. Manardum autem potius de Italico supradicto, vel de Oriētali, quia hæc radix (vt diximus) odore caret. At Manardus suam, odoratā scripsit. Nobis autem nescientibus rei veritatē, magis placet, vt pro doronico vero substituatur Italicum præfatum, ob suam aromaticitatem, quàm istud dulcichinum. Si medici autem (de peritis loquimur) aliter iudicauerint, quin faciendum sit secundū ipsorum iudicium, non inficiamur.

De *Menta*.

IN syrupo de Menta inuentione nostra (Deo concedente) declarabimus mentam. Sed hîc videndum, quare Author potius posuerit in præsenti electuario mentam siccam, quàm virētem? Respondetur, quia istud electuarium est stomachicum, & nō recipit nisi medicinas stomachum confortantes. At quia mēta virens est ventosa, & stomachi conturbatiua, non recipit ipsam. Cùm autem siccatur, admittit ventositatē illam, & restat ei pars confortatiua, quam quærit Author in præsenti electuario, ideò recipit siccam. Vnde notandum, quòd herba, aut flos, vel simile, cùm siccatur, tripliciter operatur. Aut amittit virtutem, vt sunt, borrago, buglossa, cymbalaria, & similia multa: aut acquirit virtutem, vt menta, hysopus, & similia: aut transit de virtute in virtutem, vt viola, & similia. Item nota, quòd quādo in aliqua compositione petitur menta humida, non intelligitur virens, vt dicatur humida, ad differentiam siccæ. Sed illa quæ in pingui, vel humida, seu aquosa humo nata est. Vt puta, illa est humida, quæ in aliquo horto diligentiori cultu stercoratur, atque sæpius irrigatur &c. vnde cùm non specificatur de virenti, vt puta, pro excipiendo succo ipsius mentæ &c. vel legatur menta simpliciter, vel menta humida, semper sicca intelligitur. Et similiter hysopus, & alia plura.

Sicca à viridibus quo modo differant.

Mēta humida & similia quomodo intelligatur.

De *Casia*.

SImiliter (vt de Asaro dicemus) & casia quandoque minus rectè per duplex ss, scribitur cassia. legendum est per vnicum s, casia. Sed nota quòd quando simpliciter reperitur casia, semper lignea intelligi debet. Sed illa, qua vtūtur aromatarij, nō est casia lignea. Propterea lege de ea in confectione de cinnamomo.

De *Asaro*

ET licet semibarbarè à minus peritis dicatur, necnon & ab inscijs librarijs scribatur, siue imprimatur, Assarum, per ss,

tamen secũdum veritatem per ſ, ſimplex eſt ſcribendum & proferendum. Luminare Maius quidem, neſcimus quam fatuitatem hîc ſcribit, diſtinguens quòd per ſſ, duplex, eſt herba ipſa, quam petit author in præſenti, & alijs pluribus compoſitionibus, de qua & capitulum facit in ſua ſectione de Simplicibus: & per ſimplex, ſ, eſt aſarum Dioſcoridis, quod & declarat eſſe aliam herbam, quamq; aſſerit à multis vulgaribus, Prouinculam nuncupari. Et quam herbam ipſe intelligat per Prouinculam, ignoramus. Si enim ipſe intelligit, peruincam, ſcilicet vincamperuincam, maximè errat: quoniam nullam habet vincaperuinca cum Aſaro ſimilitudinem. Ergo ſecũdum ipſum aliud eſt Aſarum authoris noſtri, ab aſaro Dioſcoridis. Quod abſit. Nam (vt legenti patet) identidem eſt. Imò (vt videri poteſt in omnibus impreſſionibus, & in cunctis ferè exemplaribus) capitulum filij Meſuæ de aſaro, per ſimplex ſ, aſarum legitur, & non aſſarum, vt ipſe dicit. Non obſtante quòd in varijs pharmacorum deſcriptionibus legatur minus correctè aſſarum. Sic enim incipit capitulum ipſum, ſecundum aliqua exemplaria correcta: Aſarum eſt radix herbæ montanæ, cuius folia non ſunt anguloſa ſicut folia hederæ &c. Sed per impreſsiones mendoſè ſic legitur: Aſſarum eſt radix herbæ montanæ, cuius folia ſunt angularia ſicut folia hederæ &c. Igitur per ſimplex ſ, ſiue per duplex ſſ, (quamuis nõ rectè) idem eſt, ſcilicet aſarum, quod ab aliquibus (vt Dioſcorides tradit) Bacchar vocatur. Vnde eſt, quòd à pluribus hodie, Aſara, ſiue Aſſara bacchara vulgariter dicitur. Aduertendũ tamẽ, quòd Baccharis aliud eſt à bacchar, vt patet per Dioſcoridem. Vocatur etiam aſarum ab alijs, ſylueſtre nardum, & nardũ ruſticum: ex eo, quòd in virtutibus aſsimilatur nardo: vnde & pro nardo in neceſsitatibus compenſari licet. Porrò aſarum nõ eſt ignotũ: ſed melior pars plantæ eius eſt radix. Aromatarij tamen hodierni vt plurimum folijs vtuntur, quod in multis pharmacis non eſt ita bonum. Poteſt etiam & loco aſari ſubminiſtrari Cubeba, vt in Hiera picra Galeni dicemus. Item loco aſari, ponitur radix acori, vt in quinto Colliget Auerrois teſtatur, in his verbis: Aſara bacchara, quod ex ea valet, eſt radix: & virtus eius eſt ſimilis virtuti Acori: ſed eſt fortior hoc.

Aſari uaria nomina.

De Fœniculo.

FOeniculum ſanè notiſsimum eſt, & Græcè marathron dicitur. Duplex reperitur, ſcilicet alterũ ſatiuum, ſiue domeſticum: & alterum erraticum, quod Græci hippomarathrũ, ſiue

marathrum agrion nomināt. Et hoc in duas diuiditur species: quarum vna est amarior altera. Amarius enim hippomarathrū, à nonnullis fœniculastrum vocatur. Satiuum etiam hodierni in duas species diuiserunt, scilicet quòd ex fœniculo satiuo noto, quadam arte factitant: aliud, cuius vmbella est maxima, & semē grandius, dulcius, & aromatitius, quiddam saporis inter fœniculum & anisum habens, quod quidem vbiq; vocantur fœniculum dulce. Quodque si sæpius non seratur, aut transplantetur, citò degenerat. Et hæc omnia fœniculi genera notißima sunt: sed in medicina commune notum est ponēdum. de quo optimo in campis Romæ propinquis maxima est copia. Cùm autem absolutè scribitur, semen intelligitur, quod est vnum de quatuor communibus, maioribúsve seminibus calidis: de quibus infrá. *Fœniculum absolutè positum semē denotat.*

De Zuccharo.

ZVccharum, siue saccharum notum, propriè est mel cannæ antiquorū, induratum tamen. Siquidem arte ad ignē per plures coctiones dealbatur atque induratur, & per consequens melioreſcit. Prisci ignorabant hanc artem: exprimebant enim suum saccharum ex radicibus cannarū, & ex ipsis cannis, ex quibus nunc fit zuccharum, & veluti melle liquido vtebātur eo. Vnde & ipsum, ad differentiam mellis apum. &c. mel cannæ nominabant. *Mel cannæ.* Aliud autem reperiebatur, vi solis cōcretum super ipsas cannas, siue arundines, sicut gummi super arbores: vt Dioscorides in fine capituli de Melle scribit. Ait enim: Est & aliud concreti mellis genus, quod saccharon nominatur. In India verò & Felici Arabia in arundinibus inuenitur. salis modo coactū est, dentibus, vt sal, fragile &c. Et quòd hoc mel arundinum, saccharum dictum, sit zuccharum, probatur per Serapionem, qui in capitulo de zuccharo, adducit hanc eādem Dioscoridis authoritatem. Vnde putamus zuccharum à saccharo, vel (quod magis credendum) saccharū, à zuccharo dici. Quod quidē saccharū induratum, nōnulli à salis similitudine, Sal Indū vocarunt. *Sal Indum.* Et Auicēna zuccharum alhusar, siue succhar alhasser appellat: & ab authore nostro alhosos, secundū impreſsiones: sed secundū aliqua exemplaria correcta, alhosor, & alhoser, & alteriusmodi scribitur. *Alhosor.* Vt est in j. cap. de electione medicinarū: vbi sic legitur, Cuius materia sit humiditas viscosa, sicut zuccharum, & nabeth, & alhosor. Quod certè erat sicut nostrū zuccharū candum, quod arte paratur. Habebatur siquidē & hoc in vsu, quamuis rarò, quia nec copiose erat vbiq;. Nunc autem zuccharū est in quotidiano vsu, &

ex varijs regionibus in magna defertur copia. Et præsertim ex insula Lusitanorũ, quæ Madera dicitur. Omne enim zuccharum hodie notissimũ est. Quod autem est purius, & albius, tabarzed, siue tabarzeth cognominant Arabes: nostri auté, zuccharum finum appellant. Et Venetijs optimè paratur. Aliud autem, quod commune dicimus, plurimi zuccharum grossum nominant. Sed zuccharũ, quod rubeũ cognominatur, non est genus diuersum, sed eiusdem generis, minus tamen purificatũ & coctũ. Est enim quasi spuma zucchari fini. Præterea in præsenti confectione, pro omnibus cõsimilibus, vnũ generale est notandum, de zuccharo recipiendo in cõpositionibus, quæ melle vel simili conficiuntur. Etenim illud zuccharũ nec ratione pulueris, nec ratione mellis ponendũ est. Et hac de causa: quia si ratione pulueris, vel mellis ponatur, oporteret addere vel minuere, ad quantitaté mellis hîc necessariã, & tunc compositio disproportionaretur. Et disproportionata cõpositio non consequitur suam operationem, nec suum effectum: vt refert Auicéna in quinto cap. de Theriacis. Et meum quidem, inquit, consilium est, vt non amoueatur aliquid (supple in cõpositione) quod experimétũ iuuatiuũ inuenit fortasse ei illa cõplexio, illo põdere est exigens illud, cuius iuuamentum inuenit experimentũ: quòd quãdo ipsa mouetur à suo pondere, non cõsequitur illã proprietaté. Hæc Auicenna. Igitur cùm reperitur zuccharũ in aliqua cõpositione, quæ melle conficitur: nec loco mellis, nec loco pulueris ponatur. Sed prius species conficiãtur melle iuxta modũ doctrinæ mox assignãdæ. Deinde zuccharum per se subtiliter puluerizatum cõmisceatur. Et tunc fiet electuarium melioris effectus, & cura medici nobilior. Lege etiã de hoc infrà, in diagalanga, scilicet in confectione de galanga, quia ibi melius declarabitur. Et scias quòd zuccharum ponitur tantum in electuarijs & confectionibus resoluentibus ventositatem: hac de causa, quia zuccharum inuiscat & ingrossat medicinas, ne ad longinqua penetrent, sed ventositatem expellant.

Saccharum tabarzeth. *Zuccharũ grossum.* *Sacchari vsus.*

De Miua.

MVltimoda est Miua, vt in distinctione de syrupis patebit. Sed quando non specificatur de ipsa, semper de prima descriptione intelligi debet. Porrò cùm sit, quia hîc declaratur aromatica, debet ipsa Miua recipere species inibi assignatas. Atqui si quis dixerit, quòd hæc Miua ingrediens hoc electuariũ, cùm sit aromatica, habet suam specierum portionem, ex quo non ratione mellis, sed per se poni debet in hac vel simili cõpositione. Respon

spondendum, quòd species ingredientes quamcunq; Miuam, nõ ingrediũtur cum tota corporali substantia in ipsam, vt vnà simul cum ipsa misceatur & incorporetur: sed quasi per modũ infusionis, suspensæ & ligatæ in pano. Etiã & si ingrederetur cũ tota corporali substãtia, non sunt sufficientes proportionatæ doctrinæ authoris nostri, in confectione de musco dulci assignatæ, scilicet, quòd pro qualibet libra mellis poni debet specierũ ℥.iij. vt mox dicemus. In miua autẽ vix pro vnaquaq; libra mellis, vel zucchari, sunt tres specierũ drachmæ suspẽsæ, & ligatæ in pãno. Quamobrem non possunt dare ei aliquam corporeitatẽ: & per consequens electuarium esset disproportionatum. Ergo concludendum est, quòd miua debet poni ratione mellis: & non aliter. Vide etiam de miua infrà, in electuario de granis myrti, & in distinctione de syrupis, scilicet in proprijs descriptionibus.

De Melle.

PLura nempe de Melle dicenda sunt in cõfectione de Musco dulci. Sed quia hîc dicit author indeterminatè, Confice cum melle despumato: propterea (vt in pluribus) hanc notatã habeas regulam, pro omnibus similibus accidentibus. Vt videlicet pro qualibet ℥. specierum, ponantur mellis, vel zucchari, vel similis ℥.iiij. scilicet vt in vnaquaque libra mellis, vel similis, ponantur specierum ℥.iij. Sed zucchari diximus, pro illis confectionibus quæ cum solo zuccharo cõficiuntur: nõ autem pro illis quæ conficiuntur melle, & recipiunt aliquid de zuccharo, vt istud electuarium, & similia. Et hæc regula sumitur à confectione de musco dulci, vt ibi clarius dicemus. Quandoq; autem propter lasciuiã hominum, solent huiusmodi electuaria, & confectiones parari cum solo zuccharo, in forma solida. Et tunc de communi consuetudine (quia apud authores non reperitur) ponitur pro qualibet libra zucchari syrupizati, & perfectè decocti, specierum vncia vna. Quoniam tũc potius quæritur oris delectatio, quàm corporis vtilitas. Et de hoc vide melius infrà, in Diarhodon descriptione communi.

De Dosi.

DOsis nanque (vt Sipontinus in Cornucopia scribit) datio dicitur. A Pandectario autem sic diffinitur: Dosis, Græcè, donum, datũ: id est datio, vel tributio. Et propriè in medicina denotat illud, quod potest dari infirmo, de illa medicina, cui adhæret, sine nocumẽto. De cæteris autem simplicibus hîc prætermissis, quære infrà.

De con

De contritione specierum præsentis electuarij & similium.

SPecies equidem præsentis electuarij, & omnium cõsimilium electuariorũ, & confectionum expellentium ventositatem &c. non sunt multùm subtiliter puluerizandæ, sed mediocriter, & quasi more solutiuorum. Quapropter lege de hoc in confectione de Galanga, & in Diacymino secũdo. Præterea animaduertendũ est, quòd omnia simplicia ex quibus electuaria & cæteræ confectiones parantur, non sunt simul terenda: sed quælibet simplex medicina per se puluerizanda & cribrellanda est, si fieri potest. Et ratio est: quia omnia non sunt eiusdem complexionis & substantiæ. Siquidem quædam sustinent multùm de contritione, & quædam parum, & quædam mediocriter: vt ipse author noster, in canone Triturationum refert. Quapropter vt ex contritione virtus eorum non deperdatur, quodlibet simplex conterendum, per se debet conteri & puluerizari. Ac post cribrellationem quodlibet simplex per se est põderandum, & non anteà, vt multi, non rectè, faciunt. Et hoc totũ notatum habeas.

Electuarium de gemmis &c. III.

VLTA nempe essent in hoc Electuario de gemmis perscrutanda: breuitatis tamen causa aliqua magis necessaria notabimus: reliqua autem curiosis lectoribus perquirenda dimittemus. Vocatur igitur hoc electuarium, de gemmis, à lapidibus pretiosis quos recipit. Quoniam quilibet lapillus pretiosus, etiam & margarita, atq; corallium, necnõ quoddam sal, sub hoc generali vocabulo, scilicet gemma, comprehenditur. Veruntamen cùm dicit electuariũ de Gemmis, nõ de omnibus gẽmis, id est, nõ de omnibus lapidibus pretiosis, qui penè innumeri sunt: quoniam nec omnes competunt huic confectioni: sed de illis duntaxat gemmis intelligit, quas postea speciatim enumerat. Præterea sciẽdũ, quòd paucissimæ descriptiões cõpositionũ sunt per impressos libros, in præsenti Antidotario, quæ aut in simplicibus, aut in põderibus &c. nõ sint à librarijs aliquo modo vitiatæ: pro quibus emendãdis, nos laborẽ non minimũ sumpsimus, percurrẽdo quotquot exẽplaria haber e potuimus, ac etiã cõferendo cum alijs, authoribus, vt ipsę descriptiones pro viribus nostris essent ad amussim emendatæ, ad communem tam viuentium quàm venturorum vtilitatem. Eas autem descriptiones, in calce nostrarum Annotationũ, prout potuimus inuenire, omni

erro

errore purgatas, in vnum, quasi sub compendio, ad legentium commoditaté, restringemus. Ipsi tamen errores, & mendæ, vbicunque fuerint, passim in nostris lucubratiunculis connotabuntur. Vnde in præsenti descriptione mendose per omnes excusiones legitur, Albarum margaritarum ʒ.ij. Lege rectius ʒ.iij. vt cuncta exemplaria manuscripta, ex his quæ vidimus, habẽt. Nam potius credendum est tot exemplaribus vetustis, varijs manibus & temporibus descriptis, quàm paucis mendosis impressionibus, quæ vel falso exemplari, vel librariorum incuria, innumeris scatent mendis. Et nouæ impressiones, antiquis sunt mendosiores: & nouissimæ sunt omnibus peiores. Quoniam imprimuntur sine correctore, scilicet bono. Vnde in imprimendo, non solùm non corriguntur priores, sed sæpius alij noui committuntur errores. Non obstante quòd etiam aliqua exemplaria reperiantur mendosa. Et ideò plura quæsiuimus, quia in paucis non confidebamus. Minutiores autem mendæ, vt sunt aliquæ literæ, vel grammaticæ, vel orthographiæ deprauationes, & similia parui momenti, quæ ad compositiones nullum possunt detrimentum inferre, absque annotatione aliqua, in proprijs descriptionibus correctæ erunt: vt legenti, & cum alijs codicibus conferenti, liquidò patebit. Est etiam alius error notandus in præsenti descriptione per quasdam impressiones: videlicet vbi in ipsis legitur, Confice cum succo emblicorum &c. Lege rectius, Confice cum melle emblicorum &c. Ioannes Manardus autem ignorans errorem, & sciens succum ab emblicis non posse excipi, declarauit macerandos esse emblicos vino, vel aqua, & exprimendos. Quod omnino non est faciendum. Quoniam author dicit cum melle emblicorum. Cum quo melle etiam confectionem de xyloaloës, & electuarium sarboteng, & alia plura conficit: & ita est in libris correctis. Succum autem emblicorũ, aut alterius generis myrobalanorum, nusquam reperies, nisi hîc, vbi (vt diximus) mendosè impressum fuit: & non in omnibus, sed in aliquibus duntaxat impressionibus. De melle emblicorum autem mox dicemus.

Manardi error.

De Margaritis.

MArgarita, siue margaritum, scilicet Vnio, quę vulgo perla, vel perna dicitur: Arabicè autem, Hager albato, seu albaro, in genere lapidum pretiosorum, siue gemmarum, connumeratur, quoniam & ipsa lapillus existimatur. Margaritæ autem siue Vniones, notissimæ sunt in Ostreis, quas vulgò Matripernas

nas nominant, reperiuntur. Quantò lucidiores, rotundiores, grossiores, albiores, recentioresque sunt: tantò efficaciores, & pretiosiores ab omnibus comprobantur. Cùm è conchis extrahuntur, integræ sunt, & non perforatæ: arte enim perforantur: vt filo insertæ, melius ad monilia, & dextrocheria, & cætera huiusmodi componenda aptentur. In vsu tamen medico, præstantiores sunt non perforatæ: & de ipsis intelligitur cùm absolutè scribuntur. In aceto positæ (vt ait Albertus Magnus 24. libro de animalibus) resoluuntur, & mollescunt. Et ijsdem Albertus testatur orientales esse meliores. Hoc porrò, quod sequitur, propter fraudulosos siue fraudulentos mallemus tacere quàm dicere, ne auaritia potius, quàm necessitate compulsi permutét medicinas alicuius compositi. Tamen pro timentibus Deum, vt si fortè in aliquo loco, vel casu acciderit, quòd margaritæ integræ non possint haberi, nec etiã perforatæ, sciãt quòd possint æquiualens subministrare. Qui auté habent vel possunt habere proprium simplex, & ponunt aliud in eius loco, non rectè agunt: & cùm hoc grauiter peccant: atque puniendi sunt, si conuincãtur. Et tantò maius est malum, quantò simplex permutatum declinat à bonitate, & æquiualentia proprij simplicis. Igitur (nanq; teste Serapione in fine capituli de margaritis) loco margaritarum, potest poni pondus ipsarum cum dimidio, de suo conchilio, quod Matriperna dicitur. Sic enim ait: Pro eis verò (supple margaritis) ponitur põdus earũ, & medietas põderis, ex conchilijs suis magnis splédidis & fulgidis. Hæc Serapio. Sed cùm dixit splendidis & fulgidis, specificauit interioré parté ipsius cõchilij, scilicet Matripernæ (quæ est splendidissima & margaritis proxima) esse ponendam: & non exteriorem, quæ est nigra. Etiam margarita est nomen cuiusdam floris.

Margaritæ absolutè positæ quid.

Matriperna.

De Fragmentis.

FRagmenta scilicet pretiosa secundum communem opinionem, sunt quinq;. Videlicet ista, quæ ab Authore nostro in hoc electuario sunt specificata. Et de istis quinq; semper intelligitur, cùm absolutè fragméta scribũtur. Veruntamen secundum alios (vt in fine 13. cap. sui Antidotarij Anton. Guaynerius refert) sunt 7. quia cum istis quinq;, etiã connumerant & margaritas & corallia, quæ similiter præsens electuarium ingrediuntur. Igitur, si septem fragmenta petuntur, ista duo scilicet margarita & corallium, cum quinq; præfatis intelliguntur. Porrò quodlibet istorum fragmétorum, siue quilibet istorum lapidum pretioso

tiosorum & similium, molendus est per se in mortario porphyrino, vel alterius lapidis eiusdem duritiei: & cum pistillo similiter lapideo eiusdem generis: superinfundendo aquã rosaceam donec sine tactu fiat: vel si immittatur de eo in os, nihil dẽtibus sentiatur arenosum &c. At si mortariolum tale non habetur, molantur super laminam porphyrinam, vel similem: sicut solent pictores colores suos molere. Et omnino cauendum est ab æneo mortario. *Fragmenta lapidũ pretiosorum & margaritarum quomodo molẽda.*

De *Sapphyro.*

AD bene cognoscendum quippe lapides pretiosos, potius proficit habere scientiam practicam, quàm theoricam. Sed si quis vtranque habuerit, hîc erit vnicus. Quoniam reperiuntur multis modis, atque arte effinguntur falsi lapilli pretiosi, qui à veris vix discerni possunt. Etenim multoties periti & practici, in ipsa cognoscendi arte iam decepti sunt. Quod etiam testatur Plinius in calce 12. capituli. 37. libri. Vnde nemo confidat in se ipso de huiusmodi cognitione, sed per plures in ipsa arte cõsummatos & practicos, faciat eos subtilissimè perscrutari, ne decipiatur. Sapphyrus igitur rectius, quàm Zapphyrus dicitur: vt scribit Plin. cap. 9. lib. 37. dicens: Sapphyrus aureis punctis. Cœruleæ & Sapphyri raroq; cum purpura: optimæ apud Medos: nusquam tamen perlucidæ &c. Isidorus autem cap. 9. lib. 16. Etymologiarum: Est cœruleus cum purpura, habens pulueres aureos sparsos: optimus apud Medos: nusquam tamen perlucidus. Albertus Magnus in libro Secretorum (si verè ipsius Alberti est is qui circunfertur) dicit quòd ab oriente & India exportantur sapphyrini lapides. Scribunt enim Dioscorides & Paulus, potũ hunc lapidem valere aduersus Scorpionum ictus. Attamen rarò ab aromatarijs veri lapides pretiosi administrantur.

De *Hyacintho.*

HYacinthi genera, secũdum Albertum Magnum, duo sunt, scilicet aquaticum & sapphyrinum. De sapphyrino autem hyacintho scribit lib. 37. cap. 9. Sed secundum Serapionem, tria sunt genera: scilicet rubeum, & citrinum, & tertium, quod dicit esse coloris chahali & coloris antimonij. Et addit quòd rubeus hyacinthus est alijs melior. Albertus verò dicit, quòd multorum est colorum: sed viridis, habens venas rubeas, est alijs præstãtior. Nos aliquando vidimus hyacinthos pulcherrimos, qui propriè videbantur similes fasianorum oculis. Est quoque eiusdem nominis flos, de quo fabulantur multi Poëtæ.

De

De Sardonyche.

SArdonyx seu sardonychis, gemma est, cuius nomẽ ex duobus gemmarum nominibus est cõpositum (vt Plinius, Isidorus, & alij plures testantur) scilicet ex sarda, & onyche gemmis: quoniam mistas habet venas, quasi de de vtraque participans, sardonyx dicitur. Luminare Maius quidem, non bene percipit Isidori dicta. Vnde ipse bonus vir, pro vno & eodem intellexit sardam, siue sardium lapidem, onychem & sardonychem: vt ex sua confusa attestatione deprehenditur. Etenim in hac compositione, non quærit author fragmenta sardij lapidis, siue sardæ gemmæ (vt quidam ex iunioribus tenent) neque fragmenta onychis, sed fragmenta sardonychis. Et legendũ est in Recepta Sardonychis, siue sardonycis, & nõ sardinis: vt malè omnes impressiones habent. Sarda igitur gemma, seu sardius lapis, rubeus est. Onyx verò vnguis humani candorem imitatur, vnde & nomen accepit. Onyx enim græcè, vnguis latinè dicitur. Sarda autem dicitur: quia in Sardis primùm reperta. Legitote apud Plinium & cæteros probos authores. Reperitur etiam & onyx nigra cum albis venis. Est quoq; & Alabastrites lapis, dictus onyx: &c. Sunt nanque eius genera quinq;. Etiam & sardæ quinq; sunt genera. Consimiliter & sardonyx quinq; genera habet. Vnde de sardonyche sic Isidorus scribit: Sardonyx ex duûm nominum societate vocata est. Est enim ex onycis, siue onychis candore, & sardo. Constat autem tribus coloribus: subterius, nigro: medio, candido: superius, minio. Hæc sola in signando, nihil ceræ auellit. Reperitur autem apud Indos, & Arabes detecta torrentibus. Genera eius quinque. Hæc Isidorus. Manardus autem pro sardinis interpretatus est sardiũ lapidem: & eum putat esse, qui nunc Cornelius dicitur: vulgò autẽ corneola, vel corniola, quod quidem pluribus non placet.

Luminare Maius errat.

Sarda lapis.

Onyx lapis.

De Granatis.

TAli nomine apud antiquos, nõ inuenimus hos lapides, sed in generibus carbunculorum connumerãtur. Hodie quasi vulgares habentur granati lapides, & vili emuntur: non obstante quòd sæpius maligni homines, simplicioribus & minus peritis aromatarijs, vitri rubei fragmenta, pro granatis vendant. Nobiliores autem iudicamus illos qui granis granatorum similantur, quàm illos qui cytini (vt iuniores dicunt) imitantur aspectum: sed eos nunquam vidimus.

De

De Feruzegi, siue Smaragdo.

POsset siquidem dubitari, quid sit Feruzegi (quamuis in præsenti descriptione vel ab interprete vel ab alio, sit declaratũ pro smaragdo) quoniam apud Simonem Ianuensem in litera f, legitur: Feruzegi, Arabicè, stannum metallum. & in litera l: Lapis feruzegi. Arabicè, secundum Alhaui, est lapis topaceus. Si dicis ferzegi, idem est. Et in interpretationibus Andreæ Bellunensis: Alferuzegi est lapis, apud latinos Thurchois appellatur. Tamen secundum veritatem in isto electuario, quod est cordiale, non conuenit stannum, neque topaceus siue topation vel topatium, neque thurchois. Vnde pro smaragdo hoc in loco feruzegi interpretari debet. Et sic interpretatus est Pandectarius. De smaragdo autem in Serapione capitulum incipit, Zabarget. Sed in Pandectario pro zabarged, in pluribus locis legitur tabarzet, quod putamus non rectè: quoniam tabarzet (vt infrà dicemus) ad aliud refertur. Et smaragdus, non smiraldus nec smaraldus, legi debet. At Luminare Maius dicit quòd in quinto cañ. Auicennæ in simplicibus, exponitur Feruzegi quod est Smaragdus. Sed vbi sit hæc simplicium expositio in quinto cañ. Auicennæ, ab ipso quærendum est: quia nos nescimus. Porrò suspicati sumus esse mendam in codice, & legendum esse in secundo cañ. & non in quinto. Sed neque in secundo inuenimus, neq; est, in de ægritudinibus cordis, inter medicinas cordiales. Benè quidem legitur alferuzegi in tertio cañ. videlicet in fine primi tractatus. xj. fen. scilicet in capitulo, de medicinis cordialibus: vbi à Bellunensi pro alferuzegi rescriptum est Alfaruzegi. Sed ibi nihil exponitur. Verumtamen smaragdus est lapis viridissimus, & cordialis, & multùm competit huic electuario: & secundum Plinium, Isidorum, Vincentium Beluacensem, & alios plures, smaragdi xij. genera sunt. Sed genus quod ex Scythia est, præstantius omnibus habetur. Plurimi tamen imperiti emunt fragmenta iaspidis & vitri viridis, pro smaragdo. Diuites enim & gemmarij potius, quàm aromatarij, habent peritiam secernendi gemmas, & lapides pretiosos, veros & bonos, à non veris & malis.

De Zedoaria & Zurumbet.

ZEdoaria & Zurumbet apud Arabes sunt ita confusa, quòd impossibile nobis videtur ad plenum ipsa declarare. Attamen quod ex eis colligere potuimus, describemus. Igitur sciendum primò, quòd capitulũ de Zedoaria, & capitulũ de Zeduar

Auicennæ,& capitulum.172.de Zurumbeth Serapionis,quod incipit:Zurumbeth,id est zedoaria,sunt vnum,& idem. Et capitulum de zarnabo Auicennæ,& capitulum 291.de zurumbet Serapionis,& Arnabo Pauli Aeginetę,sunt vnum,& idem: vt legenti & capitula ad inuicem conferenti,expresse patet. Et quòd zedoaria & zeduar Auicennæ,sint vnum & idem,intuenti Bellunensis emendationem,nō est occultum. Item Auicenna habet aliud capitulum,quod inscribitur,De zurumbet. Et secundum Bellunensem,de zurumbad:quod quidem,cum nullo præfatorum capitulorum concordat:scilicet quòd nec est zedoaria, nec est zurumbet Serapionis: quia zurumbet Serapionis (vt diximus) est zarnabum ipsius Auicennæ. Ergo est diuersum simplex. Et quòd sit diuersum à zarnabo,quod est zurumbet Serapionis, non solùm est clarum in suis lectionibus,sed etiam probatur per Rhasim,qui in 34.cap.tertij ad Almansorem, separatim de vtroque descripsit,scilicet de zurumbet,& de zarnabo. Et quòd sit diuersum à zedoaria,clarè percipitur cùm legitur in ipso capitulo: Cōfert mordicationi venenosorum vermium valde,ita vt propinqua sit zedoariæ. Et similiter probatur per præsentis electuarij descriptionem,in qua vtrunq; recipitur,scilicet zedoaria,& zurumbet. Ex quibus omnibus igitur colligere possumus quòd illa radix,quæ pro zedoaria in officinis habetur, non est zedoaria Auicennæ,nec Serapionis: quoniam ipsi dicunt zedoariam habere radices rotundas,similes aristolochiæ rotundæ. Ista autem radix præfata,nullam habet similitudinem cum aristolochia rotunda. Nec est zurumbet Serapionis, scilicet zarnabum Auicennæ:quoniam ipsi dicunt, quòd Zurumbet siue Zarnabum, est arbor magna,&c.& quòd administrantur folia, quæ sunt sicut folia salicis,subcitrina,habentia odorem citri, &c. Sed illud quod communiter hodie administratur pro zedoaria, est radix herbæ,& non folium arboris:& per consequens non est zurumbet siue zarnabum. Et quamuis Bellunensis in calce suarum interpretationum dicat,quòd zurumbad est illa radix quam aromatarij Veneti appellant zedoariam: hoc tamen nō potest esse: quoniam zurumbad,scilicet zurumbet Auicennę(vt in proprio capitulo legitur) est herba similis cypero: sed est maior, & minus odorifera,&c. Si autem herba siue planta ipsius zurumbad sit similis plantæ cyperi,nescimus:quia ipsam nondum ipsi vidimus,neq; ab aliquo potuimus ediscere qualiter facta sit. Sed cùm dicit Auicenna,minus odorifera,dat intelligi,quòd ipse non de

culmo,

culmo, sed de radice pertractat. Nam planta cyperi, scilicet herba, nullum habet odoré præter communé, scilicet herbaceum: & ista radix quæ pro zedoaria venditur, spirat magnum odorem, ita quòd odoratior sit radicibus ipsius cyperi: quoniam radices cyperi nisi masticentur, non multùm effundunt suum odorem. Nec zedoaria officinarum, in forma est similis radicibus cyperi, scilicet quòd nec rotundo cypero assimilatur, nec longo. Ergo non est ipsa. Sed quare longum & rotundum specificauimus, infrà in trochiscis de cyperis, Deo concedente dicetur. Præterea fortasse Auicenna intelligit de cypero Indo, cuius Dioscorides in fine cap. de Cypero meminit: quod genus dicit esse zingiberis effigie, quodq; mãducatum, croci vim reddit, &c. Quem quidem cyperum nonnulli putant esse curcumam vsualem: quoniam hæc zedoaria vsualis, habet non paruam similitudinem cum zinzibere. Et forsan cum illo cypero indo maiorem habeat. Vnde & Bellunensis, quasi clarè videtur hoc comprobare, cùm in suis interpretationibus dicit: Zedoaria apud Arabes quosdã appellantur cyperi Indi: quia nascitur in India, & similatur cypero. Hæc ille. Et si sic est, certum est, quòd hæc radix qua pro zedoaria vtuntur omnes, est verum zurumbet siue zurumbad Auicennæ. Et per consequens attestatio prædicta Bellunensis (scilicet quòd zurũbad est radix illa quam aromatarij Veneti appellant zedoariam) est vera. Sed animaduertendum, quòd Serapio sub nomine zurumbeth, habet & zedoariam. Sed in hoc tantùm differunt, videlicet, quòd zurumbeth zedoaria, scribitur aspiratè in fine: alterum verò zurumbet, sine aspiratione. Aëtius autem cap. xiij. sermonis vndecimi habet in vno pharmaco, Zador, id est zedoaria. Quid autem sit propriè zedoaria, nescimus. Manardus quidem hanc vsualem, credidit esse veram zedoariam. Sed hallucinatus est. Et quid sit zurumbet Serapionis, scilicet Arnabo Pauli, & zarnabum Auicennæ, ignoramus. Et si zurumbet Auicennæ non erit (vt diximus) hæc radix quæ pro zedoaria in officinis habetur, similiter nobis incognitum erit. Iuniores quippe plurimos, vt Simonem Ianuensem, Pandectarium, &c. non citauimus: quoniam in hoc ipsi potius confundunt, quàm illuminant mentem legentis. Igitur pro conclusione, quia zedoaria non habetur (saluo semper meliori iudicio) nobis videtur loco eius posse administrari zinziber. Quoniam si est (vt ait Serapio) in sapore & colore zinziberis, putamus etiam, & in virtute, ei propinquum esse. In Pandectis nouis autem in litera Buzaram,

Zedoaria ignoratur.

Quid locũ Zedoariæ suppleat.

siue Buzaharam, quod ibi interpretatur zedoaria, absolutè legitur, posse administrari zinziber pro zedoaria. Item secundum Auicennam potest poni doronicum. Item ipse Auicenna in fine proprij capituli de zedoaria, secundum Bellunensis emendationem, dicit: Ponitur in theriaca pro ea triplum ponderis zurumbet. Nam in alijs æditionibus, non rectè ibi legitur: Permutatio triplum ponderis zurumbet pro vno theriacæ. Quoniam talis circumloquutio, nihil pro zedoaria facit. At pro zurumbet Auicennæ, cui non placuerit ponere radicem præfatam falsò zedoariam nuncupatam, quæ (vt diximus) est ipsummet zurumbet Auicennæ, poterit ponere doronicum, & cætera quæ notat ipse Auicenna in permutatione, in fine proprij capituli de zurumbet. Porrò pro zurumbet Serapionis, siue zarnabo Auicennæ, vt legitur apud ipsos in proprijs capitulis, potest poni casia lignea, vel cubeba, scilicet carpesium: vel cinnamomum, vel nux muscata. Postremo sciendum, quòd vbi Serapio in cap. de zurumbet scripsit: Et dixit Consodonius, si non habes cinnamomum, pone pro eo zurumbet. Apud Paulum autem, non Consodonius, sed Posidonius legitur. Sic nempe in fine de arnabo habetur: Vnde Posidonius, Vbi cinnamomi copia nõ datur, hoc vtendum esse censet. Antonius Musa Brasaulus quidem in hac attestatione reprehendit Serapionis interpretem, asserẽs per oppositum in Paulo legi: scilicet quòd non zurũbet pro cinnamomo, vt in Serapione, sed cinnamomũ pro zurũbet sit ponendum. Si Paulus autẽ apud ipsum sit alteriusmodi nescimus: in nostro tamen nõ per contrariũ, sed rectè vt posuimus, legitur. Etiã si esset, vt ipse Brasaulus dicit, nihil facit ad rẽ: quoniã cõuertũtur ad inuicẽ ista: Videlicet quòd si pro cinnamomo licet administrari zurumbet, econtrà & pro zurumbet compẽsabitur cinnamomum.

De Alfeleniemisch & omni Ozimo.

Alfeleniemisch, vel alfelengiemisch, seu felengiemisch, vel alfelengemisce, &c. est ozimum gariofilatum, vt omnes declarãt: vel ozimum muscatum, vt aliqui opinantur. Nam misch, seu mesch, Arabicè, muscus est Latinè: & alfelengie, basilicũ: id est ozimum significat. Bellunensis autem in suis interpretationibus dicit: Alfelange, est herba similis ozimo. Et Pandectarius, Alfelengia, id est basilicon: alfelengiemisc, id est ozimum gariofilatum: alfelingemischich, id est spica Celtica. Et in litera f, felememiki, felemenichi: id est ozimum gariofilatum: felengemich, est genus quoddã basiliconis. Et alia plura. Simon Ianuensis autem

in lit

in litera Felemenusch, & quamplurimi ex iunioribus, multa & alia cõsimilia barbara vocabula scribunt: verũtamen omnes ferè in vnũ concordant, scilicet quòd significant ozimũ, vel ozimum gariofilatum: exceptis aliquibus, vt est Alfelingemischich, &c. In Auicenna autem est capitulũ de ozimo gariofilato, quod incipit Falamamiski: pro quo Bellunensis rescripsit Felengiemesch. In Serapione verò, capitulum de ozimo gariofilato incipit, Berengemisch, id est ozimum gariofilatum. Et quasi simile legitur in primo cap. xj. tractatus primi libri Abumeron, siue Abumaruan Auenzoar: hoc est, cum succo de berengemescha: id est Basiliconis gariofilati. Postea Serapio facit aliud capitulũ de ozimo non gariofilato, quod est ozimũ commune: quod capitulum incipit Berendarog. Est quoq; apud ipsum Serapionẽ aliud capitulũ de ozimo carmeno, & est 73. vbi malus interpres confusè posuit titulum huiusmodi: De basilicon gariofilato, & est ozimum carmenum. Hinc subscripsit, Scexabram, id est ozimũ carmenũ, vel basilicon gariofilatũ. Est præterea apud Serapionẽ & aliud capitulum de ozimo, & propriè est 175. quod incipit: Hameim, id est amechi, nominatur apud Romanos Selichi. Vbi sequitur authoritate Isaac eben Amram: Est ozimum domesticum habens lata folia, & nominatur in seni: ozimum nabati, habet ramulos virides, quadrangulatos: & color floris eius est albus, &c. Et licet hic nihil tangat de odore, tamen per alias notas coniectamus ipsum esse ozimum citratum, de quo infrà. Etiam in quinto colliget Auerrois legitur halhalbat, id est basilicõ. Et hinc pertractat de basilicone gariofilato. Vnde est quòd Hispani, barbarè vsq; hodie vulgò, basilicũ, halbahacã nominãt. Latinè autẽ & Græcè, rectiuis ocimũ, quàm ozimũ dicitur. Ocimũ autẽ, siue (vt mauis) ozimũ, & basilicõ siue basilicũ, sunt nomina generalia, ad omnes species sui generis. Vnde ex speciebus ozimi, aliud est commune, notũ, quod habet folia ampla: & hoc vocat Rhasis ozimum maius: vt legitur in nono ad Almãsorẽ, c. de melancholia. scilicet in electuario lætificãte. Est aliud basilicũ, siue ozimũ leptophyllon, quod vulgò basilicum minutum appellãt, quodq; multi tenent esse basilicon gariofilatum, ex eo quod Serapio in cap. 156. de ozimo gariofilato dicit: Et folia eius sunt parua, &c. Sed hi errant, quoniã hoc basilicũ minutũ non habet stipitẽ quadrãgulatũ, vt inibi ipse Serapio dicit: sed potius est ozimũ carmenũ supradictũ: quoniã etiã ibi asserit authoritate Isaac eben Amrã, quòd ozimũ carmenum est paruũ. Est & aliud quod dicitur ozimum

Ozimi plures species.

citratum,siue basilicũ citratũ,cuius meminimus, quod quidem hodie perpaucis est notum: de quo lege infrà in confectione de musco dulci. Est etiam ozimum fluuiale, quod scribens Pandectarius dicit esse melissam,& similiter Simon Ianuensis tenet idẽ in litera ozimum:quoniam etiam ibi tenet,quòd ozimũ citratũ sit turũgen,quod est melissa:quod est falsum. Est præterea aliud quod dicitur ozimum siue basilicon gariofilatum,pro quo nũc sermo protẽditur,quod certe nostris temporibus extra regnum Apuliæ quasi omnibus erat incognitum: ex quo omnes aromatarij,&c. accipiebant præfatum basilicũ minutum,pro gariofilato. Et nos quidem primum,hac videlicet tempestate Romã attulimus semẽ gariofilati simul & citrati,sicut & alia plura. Vnde nunc Romę à pluribus,tam medicis & aromatarijs,quàm etiam alijs hominibus, vtrunq; cognoscitur, quum paucis antè annis, neutrum ipsorum cognoscebatur. At omnes quotquot vident, hauddubiè cõfitentur atq; testantur vtrunq; verum esse,scilicet alterum gariofilatum,& alterũ citratũ ozimum. Est igitur planta ocimi gariofilati huiusmodi videlicet:folijs melissæ,longioribus tamen,per ora lentè serratis:caule sesquipedali & aliquãdo ampliori,quadrato sed nõ anguloso,piloso non tamen hispido, ramoso,viridiq;,propriè foliorũ colore: quæ folia etiam pilosa sunt & plana,peciolis longis: & inter folia & folia est spatium trium digitorum,vel circa:flos ei,& spica seminis,vt cæteris ozimis:veruntamen quælibet spica habet quosdam alios,quasi adnatos spicarum ramulos. Semen eius est minutius alijs & rotundius,subruffum trahens ad nigrum,&c. Tota enim planta præter radicem habet odorem,necnõ & saporẽ acutissimũ gariofillorũ,ita quòd folia eius vellicant linguam,propriè vt gariofilus facit. Et quànto magis senescit plãta,tãto magis folia eius sunt odoratiora & acutiora. Vnde non est dubium in eo,quin ipsum sit ozimũ gariofillatum depictum à Serapione,nõ obstãte quòd ibi legatur,quòd folia eius sint parua: quoniã fortasse est error interpretis,qui tenẽs (vt alij plures) basilicũ minutũ,pro basilico gariofilato,posuerit folia minuta,vt ipse sciebat. Suspicamur autẽ hoc basilicũ gariofillatũ esse ocimastrũ Dioscoridis, quod tertio libro scribit,quodque acinos siue aconos,& syluestre basilicũ ab alijs dicitur. Diximus autẽ quòd est in tertio lib. quoniã in quarto libro ipse Dioscorides aliud ocimastrum scribit,quod est alterius herbæ genus: quod quidem nonnulli (vt ipse refert) vocant ocymoidẽ,& echion,& scorpiuron,& amarantida,&c.

Ocimi Cariophillati descriptio.

De Corallio, uel Corallo.

COrallium, siue corallion, rectius, quàm corallum, vel corallus dicitur. Dioscorides quidẽ, Plinius & Serapio duo tantum coralli genera scribunt, scilicet rubrum & nigrum. Auicenna autem ipsis iunior, tria posuit: vnde cum illis, & album cõmemorauit. Nigrum enim à Dioscoride, Antipathes cognominatur, quod raro habetur: attamẽ est notum, sed album est notius: & rubrum notissimum, quod omnibus prẽstãtius est. Vnde quãdocunque absolutè, coralliũ describitur, semper de rubro intelligitur. Reperitur quandoq; corallium subrubrũ, scilicet quod non est veræ rubedinis, quasi sit minus maturũ: tamen pro rubro computatur. A Plinio non corallium, sed curalium dicitur. De quo in cap. secundo libri 32. non parum scribit, vbi & testatur corallium ferre baccas albas & molles sub aquis, quæ exemptæ confestim durantur & rubescunt: quasi corna satiua, specie atq; magnitudine. Nam certum est, quòd est frutex, siue arbustũ marinum, quod crescẽs vitam habet vegetatiuã, vt terrestres plãtæ, &c. Igitur cum sit plãta, non est mirum si fructũ producat. Etenim cùm est sub aquis, tenella planta est: sed cum aërem persentit, ita mox durescit, quòd à lapidibus durioribus, mollitie non differt. vnde à nonnullis inter lapides pretiosos connumeratur. Et à Plinio 37. libro, inter gemmas describitur: & ex eo quòd citò in lapidem conuertitur, gorgoniam gemmam nominat. Sed corallo achates, & corallis minio, ab ipso inibi similiter descriptæ, aliæ gemmæ sunt. Quodlibet autem coralli genus, quanto magis in suo colore viget, tãto melius atque pretiosius. Hoc est, vt rubicundum, quanto rubicundius: nigrum, quanto nigrius: & album, quanto albius, tanto melius. Etiam quãto durius, syncerius, purius, atque politius: tanto nobilius. Etenim porosum, corticosum, atque lapidibus alijs commistum, in re medica, non est bonum. *Corallium quod optimum.*

De Ebore.

EBur, vel Ebor, cõmuniter in libris medicinę, pro elephanti dente exponitur. Et sic est. Quãuis non de omni dẽte sit intelligendum: sed de illis duobus magnis dũtaxat, quos nonnulli, cornua elephanti vocauêre: vt Plinius viij. libro refert, & hoc est notissimũ. Est & ebur fossile lapidis genus, de quo etiã Plin. cap. 18. 36. libri loquitur. Vnde & in Cãticis Canticorũ Turris eburnea, de tali lapide dicitur, & non de dente elephanti: ex quo non ædificantur turres, sed in medicina, pro dicto dente accipitur. *Ebur fossile.*

De Folio.

FOlium absolutè, de folio Indo, seu malabathro (quod idem est) intelligitur. Malabathrum autem, seu malobathrum, siue folium, secundum Plinium duplex est: vnum videlicet, arboreum cõuolutum, ex quibusdam Syriæ arboribus: alterum verò quod magis commendatur, dicit ex India afferi, quod tradunt ibi in paludibus lẽtis aquæ modo gigni, &c. Dioscorides enim de hoc Indico tantùm pertractat. De quo quidem amplius non exportatur. De forma autem ipsius, nemo est qui scribat. Nunquàm tale vidimus: sed neque Simon Ianuensis (vt ipse testatur) vidit, nec audiuit aliquem citra mare vidisse. Dicunt tamen omnes, quòd æmulatur nardum & odore, & virtute. Vnde falsò aliqui putauêre ipsum nardi Indicæ folium esse. Nec quidẽ Plinius arborẽ malobathri Syriaci, scilicet folij Syriæ depinxit. Ex quo nescimus an hoc folium, quo communiter vtuntur aromatarij, sit ipsum folium Syriacum, an aliud. Hoc tamen folium vsuale pluries gustauimus, & quandoque inuenimus ipsum odorem & saporem gariofili, & quandoque saporẽ, necnon & odorem cinnamomi vsualis, scilicet cannellæ aromaticæ, quam nos veram casiam ligneam esse nõ dubitamus: vt infrà, in cõfectione de cinnamomo dicetur. In pediculo quidem ipsius folij vsualis, magis probatur sapor quàm in ipso folio, vt quilibet experiri potest. Nunquam enim aliquid certi habuimus de hoc folio vsuali, quid sit. Ex quo igitur (quia caremus vero folio Indo, & folium Syriacum ignoramus) minus malum esse iudicamus, vt loco veri folij, vbi necesse fuerit, compensetur spica Inda: vel, secundum Auicennam, pondus ipsius de mace: vel, secundum Paulum, casiam, scilicet cannellam vsualem: quàm hoc folium plantæ nobis incognitæ.

Folium supplentia.

De Folijs auri & argenti.

FOlia Auri vel Argenti dicũtur, non quòd ipsa metalla tanquàm vegetabilia crescant in folijs & stipitibus & cæteris, sed quia malleationis arte, huiusmodi metalla, & similia plura, deducũtur & cõformantur in laminas tenuissimas, quæ à similitudine foliorum, folia nuncupantur: vt (exempli gratia) chartæ librorũ & similia, quia sunt subtilia, folia dicuntur: sic etiã & ex metallis, laminę tenuissimæ folia appellãtur. Posuit autẽ author folia auri & argenti, siue aurum & argentũ foliatum, ob id, quia nulla meliori arte possunt subtilius conteri & puluerizari huiusmodi metalla (sed neq; per limam) sicut fit per infoliationẽ, quo quidem

quidem modo subtilius, quàm oleum extenditur. Ita quòd habita est huiuscemodi experiētia, videlicet quòd sumptis æqualibus portionibus, quouismodo, scilicet mēsuræ vel ponderis ex auro & ex oleo claro, & subtilissimè perūctum vitrum, vel aliud simile, quantum fieri potuit, ad solem vel prope ignem, ex ipso oleo: & postea seorsum extensum est aurum foliatum super tabulam: & maius spatium tectum est auro, quàm quod fuit perunctum oleo. Hinc considerate ingenij humani nobilitatē. Sed animaduertendum est, vt ipsa folia sint purissima, scilicet ex auro puro & probatissimo, & ex argento purissimo, absque alicuius alchimiæ admistione. Simili quoque arte foliantur vnà aurum & argentum, quod vocant aurum siue argentum de medietate: scilicet quòd ex vno latere est aurum & ex altero argentum. Quod quidem in præsenti electuario & similibus, in quibus ambo requiruntur, licitè potest administrari: multiplicato tamen pōdere pro vtroque, scilicet vt tam aurum, quàm argentum habeat sui ponderis portionem. *Aurū & argentum de medietate.*

De Melle emblicorum.

DE hoc Melle emblicorū, quamplurimi authorès variè describunt. Et cùm sit quòd ipsi adducūt authoritatem Rhasis, ex nono ad Almansorem, cap. de Melencholia, scilicet in electuario lætificante: attamen ipsum non sequuntur, sed quàm maximè deuiant ab eius intētione: & vnusquisq; agit secundū proprium sensum. Verūtamen (salua semper veritate) intentionem authoris melius declarabimus. Clarū quippe est, quòd ex nono ad Almāsorem, cap. & electuario à præallegatis sumitur regula faciendi huiusmodi mel, sed Authoris intentio (vt diximus) non benè percepta est. Igitur ita in textu legitur: Sumantur chebuli xx. & embLci xxx. & terantur, & in tribus libris aquæ coquātur, donec ad vnā redeāt, & colētur. In colatura verò mittatur mellis libra j. Deinde bulliāt, donec aqua cōsumpta sit. Pòst, hoc melle conficiātur species, &c. Quod quidem mel nō potest vocari simpliciter mel emblicorū, sed mel emblicorū simul & chebulorum. Vnde si volumus facere verū mel emblicorum, debemus accipere limitatā omnium quantitatē, scilicet quinquaginta emblicos: videlicet permutādo chebulos in emblicos, hoc modo: ℞. emblicorum quinquaginta, & terātur grosso modo ac nucleis osseis, purgētur, & coquātur in tribus libris aquę donec ad vnā redeāt, &c. sicut suprà. Et huiusmodi est verū mel emblicorū. Simili modo potest de singulis simpliciter fieri mel, scilicet chebulorū, vel *Mel emblicorū & similium quo modo conficiatur.*

mel citrinorum,&c.Sicut exẽpli gratia Author noſter in practica.cap.de cura maniæ & melencholiæ ſanguineæ,ſcilicet in electuario lætificante,quod ſcribit authoritate filij Zachariæ,petit mel bellericorum,& mel emblicorum. Cõſimiliter etiam poteſt fieri mel commune ipſorum,ſcilicet emblicorum,bellericorum, chebulorum ſimul,& cæterorũ: accipiẽdo ex quolibet decẽ,vel plus de vno quàm de alio,& ex duabus ſeu tribus vel quatuor myrobalanorum ſpeciebus,ſicut competẽs erit medicinæ,dummodo nõ plus,nec minus quàm quinquaginta de myrobalanis pro quibuſlibet tribus libris aquæ ad vnam vſq; decoquẽdis,apponantur. Et hoc ſemper eſt intelligendum cum ſale diſcretionis,ſcilicet de mediocribus:hoc eſt,ſecundum magnitudinem & paruitatem ipſorum:quia ſi ſunt multùm parui vel multùm magni,addendum eſt,vel minuẽdum ex ipſis. Etiam animaduertendum quòd emblici,vt plurimum exportantur confracti in fruſta: quia naturaliter cùm maturantur,ſcinduntur in quatuor, vel plures partes. Et multoties integri plurimi inter confractos reperiuntur. Vnde ad ipſorũ proportionẽ,fruſta emblicorum ſumẽda ſunt:videlicet quatuor,vel quinq;,vel circa,pro vno emblico. Et illi emblici ſunt meliores quorum fruſta(vt ait Author noſter in proprio cap.) ſunt groſsiora,& dẽſa,& grauia,&c. De myrobalanis omnibus autẽ,lege in cõfectione Hamech ſecũda.

Emblici qui optimi.

De Geleniabin.

VT habetur in v. canone Auicennæ,& in decimo practicæ Hali filij Abbas,cap.de cõditis,& alibi: Geleniabin, quod alio nomine,muraba dicitur,& chalengebinũ(vt in Hali præfato legitur)nil aliud eſt,quàm zuccharũ,aut mel cum quo aliqua vt roſæ,vel violæ,vel flores boraginis,& ſimilia,ſint cõdita:tanquàm ſi diceres,Geleniabin eſt nomen æquiuocum,ſeu commune & generale ad omnem huiuſmodi cõdituram,ſiue cum melle,ſiue cum zuccharo fiat.Vnde geleniabin abſolutè intelligitur tam de zuccharo roſato,quàm de melle roſato:tam de zuccharo violato, quàm de melle violato. Et ſic de ſingulis. quamuis de alijs floribus non legatur ſpeciatim,ſicut legitur de roſis,& de violis. Veruntamen, ſicut dicimus zuccharum roſatum,vel mel roſatum,& intelligitur geleniabin de roſis:& ſicut dicimus zuccharum violatum,vel mel violatum, & intelligitur geleniabin de violis:ſic etiam dicendo,mel vel zuccharum bugloſſatum vel boraginatum vel alchilil, &c. intelligitur geleniabin de bugloſſa,vel de boragine,vel de alchilil &c.Author autem in præſenti

Geleniabin abſolutè ſũptum.

senti descriptione specificauit de rosis, ad differentiam aliorum, scilicet de violis &c. Sed non distinxit, inter mel, & zuccharum: quasi dimittens illud ad libitum conficientis, vel potius medici ordinantis. Vnde hîc & in similibus, semper est bonum consulere medicũ. Item speciatim dixit Author, vt sit colatura ipsius geleniabin. Vbi intelligitur quòd illud tale sit exprimendum, & ex illo quod exierit, siue mel, siue zuccharũ liquatum tanquam mel, erit accipiendum pro conficiendo hoc, vel simili electuario: sed illud mel rosatum, est faciendum cum ipsis rosis, sicut fit zuccharum rosatum. Attamen pro præfata colatura geleniabin de rosis, liberè possumus ponere syrupum de succo rosarum, quod semper est cum zuccharo faciendum: vel mel rosatum colatum, quod hodie habetur in vsu: & non erit contra Authoris intentionem. Pandectarius autem, & plures ex iunioribus, super hoc non declarant, sed potius perturbant. Legitote apud ipsos, & videbitis.

Confectio Alchermes, &c. IIII.

A CONFICIENDO quippe cõfectio dicitur. Quod nomen tam electuarijs, quàm quibuscũq; alijs pharmacorũ, seu antidotorum compositionibus, quę ex varijs rebus cõponuntur, & in vnum conficiuntur, rectè applicari potest. Al autẽ apud Arabes, modo articulũ, modo præpositionem de, vel ex, vel simile significat. Vnde alchermes, siue alkermes, id est de, vel ex chermes &c. vt alfelengiemisch, alhasce, & similia multa. Chermes autem, vel kermes, sunt grana tinctorum: sed non illa quę multi putant, vt mox patebit. Confectio alchermes igitur, id est de granis tinctorum. Quod quidem etiam interpres, in ipsius confectionis exordio, similiter declarauit. Et sciendum quòd hæc confectio, est de inuentione ipsius Authoris filij Mesuæ: quam sub alio nomine (hoc est, confectione lapidis lazuli) descripsit in capitulo de lapide stellato: vbi declarat illud, dicens: Confectio lapidis lazuli, ex inuẽtione nostra, &c. Sed animaduertendum, quòd in præsentis antidotarij descriptione, vniuersaliter per omnes impresiones est vnus non paruus error: videlicet quòd vbi legitur: Lapidis lazuli loti & præparati 3.ij. legendũ est 3.xij. Nam errore librariorum desunt ibi x.3. vt pluribus modis euidentius probari potest. Et primò, quia in omnibus exẽplaribus manuscriptis legitur apertè & clarè 3.xij. Secundò, quia non solùm cuncta

Confectio Alchermes, & cõfect. lapidis lazuli idẽ sunt.

cuncta exemplaria præfata, sed & ipsæ impreſsiones omnes, nulloq; volumine diſcrepante, in deſcriptione prædicti capituli de lapide ſtellato: & conſimiliter Pandectarius in ipſomet cap. vniformiter habent: Lapidis lazuli loti, & præparati. ʒ. xij. Sed dicet aliquis, forſan quia doctori placuit ſic variare, vnde etiam & nomina variauit: & illi quam appellauit de lapide lazuli, tribuit maiorem ipſius lapidis portionem, ſcilicet ʒ. xij. Iſtam autem ob id, quia dedit ei de lapide lazuli minimam prortionem, ſcilicet ʒ. ij. noluit ex ipſo lapide inſcribere, ſed ex chermes: ex quo igitur rectius ſtat lapidis lazuli. ʒ. ij. quàm ʒ. xij. Ad quod reſpõdendum, quòd hoc non poteſt eſſe: quia ſi eſſet, ſequeretur corollarium, quòd tot antiqua exemplaria, varijs temporibus & notarijs deſcripta: quæ (vt diximus) concorditer habent ʒ. xij. prædicti lapidis in præſenti deſcriptione, omnia eſſent mendoſa, tanquàm ſi ab vno exemplari mendoſo, cuncta fuiſſent tranſumpta, quod abſurdum eſt credere: quum rationabilius ſit tenere ipſas impreſsiones, vel à malo exemplari, vel à malis librarijs (quod ſæpe accidit) vitiatas eſſe. Et ob id, quia variauit nomen, nihil refert. Sunt etenim & aliæ multæ compoſitiones quæ habent plura, & varia nomina: & tamen ipſæ in nullo ſunt differentes. Vt eſt exempli gratia, electuarium de pſyllio, quod dicit author vocari ab Hamech, electuarium trochiſcorum, & ſimilia. Tertiò, patet legenti quòd iſte lapis per ſe, ſolus valet ferè ad omnes paſſiones, pro quibus hæc confectio ordinata eſt. Et hoc quidem potiſsimum eſt, ſcilicet quòd Doctores ponunt vt plurimum ſimplices medicinas in compoſitionibus, plus vel minus de vna, quàm de alia, ſecundum ipſarum virtutes magis vel minus competentes ad illas paſsiones, pro quibus ordinantur ipſæ cõpoſitiones. Et hoc intelligitur proportionabiliter, ſecundum doſim vniuſcuiuſque rei. vt exempli gratia: Intrant confectionem vnã muſci ʒ. ij. & cinnamomi ʒ. iiij. reſpectu qualitatis ipſorum plus intrat muſco, quàm de cinnamomo, &c. non obſtante, quòd aliqua quandoque ad alteriuſmodi intentionem ponuntur, in ipſis cõpoſitionibus: vtputa, quæ ad corrigendum quorundam malicias: &c. Et ſi ſic eſt, quòd ad omnia, ad quæ ordinata eſt iſta confectio, magis valet iſte lapis quàm quodlibet cæterorum ſimplicium: ſequitur non credendum, tam parum in ea poſuiſſe authorem, de ipſo lapide. Quartò, non eſt iſte lapis tam perniciosus, vt non poſsit de eo propinari niſi in minima quãtitate: quia teſte ipſo authore in capitulo proprio, doſis eius eſt à. ʒ. j. vſq; ad

Medicamentorum compoſitionis ratio.

ʒ. j. s.

ʒ.j.s.& ſecundum alios codices vſque ad ʒ.ij.s. Ergo in tota iſta confectione ſatis parum ſunt xij.ʒ. Quintò, ait ipſe author in dicto cap. quòd quidam ex ſapientibus poſuerunt ipſum lapidem in confectionibus lętitiæ: & propriè ʒ.viij.ex eo, ad librã vnam, ex confectione. Nam, vt in exordio ipſius deſcriptionis patet, iſta confectio eſt multùm lætificans. Ergo ſi in vna libra poſſunt poni ʒ.viij.in iſta autem quæ compoſita eſt propè libras ij.ponendo ʒ.xij.non cadunt niſi ſex ʒ.in libram vnam cõfectionis: & per conſequens, non eſt multùm. Sextò, Conſuetudo generalis eſt multorum, & præcipuè Arabũ, quòd ſi in vna quauis compoſitione, plura ſimplicia, immediatè vnum poſt aliud, eiuſdem ponderis vel menſuræ recipiuntur, ſemper vno ana omnia illa concluduntur. Igitur cùm ſit, quòd immediatè poſt lapidis lazuli lotionem, ſequitur margaritarum ʒ.ij. Si ergo fuiſſet ipſius lapidis ʒ.ij.poſuiſſet Author ambo (vt in alijs conſueuit facere) in vno ana. ſic videlicet: Lapidis lazuli loti & præparati, margaritarum ana ʒ.ij.& non quodlibet ipſorum per ſe, cum ſuo pondere. Ergo ſecundum veritatem dicti lapidis xij.ʒ.ſunt, & non ij. Et ex hoc vltimo, vnum generale notandum ſequitur. Hoc eſt, quòd vbicunque in deſcriptionibus iſtius Antidotarij inuenietis per libros, duo pondera medicinarum, vel plura ſimilia, vel cum ana vel ſine ana, immediatè vnum poſt aliud, ſcitote ſine dubio errorem eſſe in aliquo ipſorum: niſi ſit diuerſimodè poſitũ, vel cum aliqua operatione intermedia. Exemplum de primo eſt in emplaſtro de meliloto, vbi legitur: ſtoracis ʒ.v.bdellij tantũdem. Item aliud exemplum in oleo de euphorbio, vbi eſt: olei de cheiri ʒ.v.vini odoriferi tantundem. Et ſimilia. Exemplum de ſecundo eſt in emplaſtro ſinapiſmo: vide ibi. Præterea animaduertendum quòd in deſcriptione præſentis confectionis, quæ eſt in præfato capitulo de lapide ſtellato, per libros impreſſos, imprudentia librariorum, duo pondera medicinarum ſunt tranſpoſita: videlicet vbi in ipſis legitur, Et proijce in eo calido, ambræ crudę fruſtatim inciſæ ʒ.vj.& accipe ligni aloës crudi, & darſeni, ana ʒ.iiij.legendum eſt per contrarium, ſcilicet: Et proijce in eo calido, ambræ crudæ fruſtatim inciſæ ʒ.iiij.ligni aloës crudi, & darſeni, ana ʒ.vj.vt in pluribus exemplaribus correctis habetur: & in cunctis libris, eſt in deſcriptione antidotarij. De ipſo autẽ lapide, ſatis clarè loquitur Author noſter, in proprio capitulo, quod eſt de lapide ſtellato: quoniam vult, quòd lapis lazuli ſit de generibus lapidis ſtellati. propterea lege: Et ſcias quòd

lapis

lapis stellatus habet multa alia genera, præter duo, ab authore descripta: vt legitur apud alios. Sed cùm dicit ipse Author in præsenti descriptione: Lapidis lazuli loti & præparati, insurgit nobis dubitatio, an preparatio eius sit distincta atque diuersa ab ipsius lapidis lotione, quam præparationem nusquam apud authores legimus. Igitur sciendum, quòd illa cõiunctio, siue illud, &, multimodè ponitur in oratione: ac plures etiam habet significationes, ex quibus aliquas, quæ magis videntur cõpetere huic declarationi adducemus. Prima est, quòd illud, &, aliquando nõ ponitur copulatiuè, sed expositiuè, pro, scilicet, vel id est. Et sic potest stare in hac descriptione: quia lauatio ipsius, potest etiam præparatio dici. Et sic, loti, id est præparati. Secunda, potest significare illud, &, sermonis corroborationem: vnde tunc loti & præparati, sic intelligere possumus, videlicet quòd ipse lapis taliter sit lotus, quòd sit præparatus. Etiam possumus accipere illam circumloquutionem in hunc modum, scilicet quòd lauãdo, trituretur ipse lapis: cuius trituratio, est ipsius præparatio. Et tunc loti & præparati, id est, loti & triturati: siue per triturationem & lotioné præparati. Etiam potest intelligi, videlicet quia duplici modo lauatur ipse lapis: primò, cum simplici aqua: & talis ablutio est ad remouendum ab eo nocumenta quæ habet, & ad purificandum eum. Secundò, lauatur decies cum aqua rosacea: & hæc ablutio non est ad remouendum ab eo aliquod impurum seu nocumentum, sed ad meliorandum eum: quæ lotio secunda, potest dici præparatio. Et sic loti, scilicet per primam ablutionem & præparati, per secundam.

Et coniunctio interpretatur.

De Chermes siue Alchermes, &c.

CHermes, vel Kermes, vel charmes, vel charmas, &c. idem est: & ab omnibus exponitur, granum tinctorum. Verũtamen plura sunt grana quibus infectores & fullones vtuntur: sed duo tantùm sunt principaliora grana, quorum alterum absolutè, & quasi antonomasticè dicitur granũ tinctorum: quod aliter coccum, seu coccũ baphicũ, siue coccus baphica: & secundũ Serapionem, charmen dicitur. Alterum autem granum, nõ absolutè granum, sed granum chermes, vel simpliciter chermes (vt propriè vulgus vocat) dicitur. Et hoc granum est, de quo Author intelligit in præsenti descriptione, & alijs pluribus locis. Quo videlicet grano vtuntur tinctores solummodo ad tingendum setam, quæ postea à chermes vel charmes, chermesina aut charmesina cognominatur. Et reperitur hoc granum ad radices quarũdam

Granũ absolutè positũ significat coccũ baphicum.

herba

herbarum, sed abundantius ad pimpinellæ radices, & propriè ad illas quæ sunt annosæ & crassæ: quasi in superficie terræ. Rustici quidem in pluribus Italiæ locis colligunt, & præcipuè montanis & asperis. Vtrunque enim tam coccum quàm chermes, apud tinctores notissimum est. Nonnulli tamen ignorantes chermes, coccum intelligunt, ob id, quia in exordio præsentis descriptionis legitur declaratum, quòd sunt grana tinctorum. Sed hi decipiuntur: quoniam chermes est aliud à cocco: & hoc multis est clarũ. Vnde aliqua res tincta in cocco, coccinea dicitur: quæ autem in chermes, chermesina (vt diximus) vocatur. Modus autem tingendi setam in chermes, apud ipsos infectores, & alios plures, notissimus est. Nec expedit quidem scribere ipsum, quoniã aromatarij non habent exercere tingendi artem: sed quando volũt huiusmodi confectiones parare, in quibus ingreditur ipsa seta tincta in charmes, ab ipsis tinctoribus possunt eam emere. Et aduertendum quòd ipsa seta debet esse recenter tincta: quod clarè Author notauit, cùm dixit: Et propriè, super cuius tinctura non præterijt spatium extensum &c. Hoc autem diximus, quia scimus quòd plurimi, cùm inueniunt in receptis setam tinctam in chermes: accipiunt scissuras seu quisquilias pannorum sericorũ charmesinorum, quas proijciũt sartores, tanquam nõ amplius aptas ad vestimentorum vsus: super quarum tinctura, transierunt plures anni, non aduertentes, quòd dicit author: Fac modicũ bullire, donec aqua rubeat. Ex præfatis autem scissuris seu frustulis, siue per modicam siue per multam decoctionem, nunquam aqua rubebit: & per consequens, nullum possunt tribuere medicinæ virtutem. Igitur (vt diximus) necesse est, vt sit recenter tincta. Non tamen recentissimè, sicut extrahitur ab infectionis vase, vt adhuc permadescat: sed post primam vel secundam suæ exiccationis diem: & inde inter spatium octo vel decem dierum, fiat operatio submersionis eius in succo pomorum dulcium, & aqua rosata &c. Præterea non ignorandum, quòd hoc nomine chermes vel charmes, vocatur etiam tinctura rubri coloris, cuiusdam generis laccæ, siue (vt mauis) lacchæ, vt legitur apud Serapionem in capitulo de laccha. Item animaduertendum quòd in pluribus locis huius Antidotarij, & alibi per mendosas impressiones, pro chermes est positũ chesmes: vnde inibi legitur mẽdosè: Seta tincta in chesmes. Et quãdoq; per cõtrariũ in aliquibus locis, in quibus legendũ est chesmes, legitur chermes. De quibus omnibus locis suis dicetur. Chesmes autem sunt passulæ, id est vuæ passæ sine

Chermes à cocco differt.

Chesmes.

sine arillis. Pro quibus lege infrà, in lohoc ad caliditatem. Et de seta, vide in confectione de musco dulci.

De *Ambra*.

AMbra quidem declarabimus in Diambra. Sed quia author dicit in præsenti confectione, ambræ crudæ, insurgit dubium, quare dixerit ambræ crudæ, cùm ambra nõ coquatur: quia non sustinet aliquid de decoctione? Dicendum quòd Author notauit hoc, ne aliquis liquefaceret illam in aliquo calido liquore, & postea commisceret in istam confectionem. Quod quidẽ foret, præter suam intentionem. Et ideò ad maiorem expressionem subiunxit: Minutatim incisæ. quasi dicat: non prius liquefiat, sed sicuti est, incidatur minutatim, & ponatur in confectionem calidam: non tamen bullientem, sed habeat tantùm caloris, quòd ipsa ambræ frustula possint liquefieri. Et hac de causa voluit Ambram incidi, vt ad liquefaciendum eam sufficiat parua caliditas: quæ nõ sufficeret, si integra poneretur. Quia quantò pars maior est, tantò maiori calore, vt bene liquescat, indigere videtur. Qui quidem multus calor, non esset de authoris intentione.

Ambra cruda.

Confectio de Xyloaloës &c. V.

RAESENS confectio ab ipso xyloaloës, quod est lignum aloes, nomen accepit. Et licet non sit multùm in vsu, veruntamen est optima compositio. Sed sciendum quòd per omnes impressiones, in ipsius lectione, est vna circumloquutio, in qua permutata est vna dictio: pro qua, licet peritus aromatarius potius percipiat sensum authoris, quàm sensum literæ: tamen simplex & nouus, ac competenter literatus aromatarius sensum literæ sequens, de facili potest errare. Quoniam cùm ibi legatur: Foliorum citri, & corticum eius: secundum literam intelligũtur folia arboris, & cortices etiam arboris: quia illud relatiuum eius, de natura sui semper refertur ad suum antecedens: non obstante, quòd quandoque pro antecedenti ponatur sequens. Si autem antecedens accipitur pro arbore, ergo & suum relatiuum. Et non est dicendũ, quòd antecedens debet intelligi de fructu: quia arbores tantùm, & plantæ, producunt folia. Ergo secũdum literam accipiendæ sunt cortices arboris, & non fructus. Quod quidem est falsum. Porrò huiusmodi error (vt sæpe contingit) ab imperitia librariorum ortum habuit. Nam in multis antiquis

libris,

libris,sic scriptum est:Foliorum citri,& corticum citri:vel citrij, in hoc secundo, vt in vno correctissimo exemplari legitur. Et quidem rectius,quia absq; relatiuo,ad vtrunq; refertur:primum videlicet ad arborem,secũdum autem ad fructum: quia vtriusq; genitiuus,simili voce profertur,scilicet citri.Scriptoribus autem modernis & impressoribus,visum est elegantius dici cum relatiuo,quàm replicare dictum vocabulum.Et potius suæ ignauię, quàm doctoris peritiæ attendentes,veritatem voluminis corruperunt.Quapropter rectius legendum est: Foliorum citri,id est arboris,& corticum citri,id est fructus.Auicẽna quidem in quinto canone,tractatu tertio primæ summæ,habet duo electuaria de xyloaloes,sed ipsorum descriptiones multùm differũt ab ista. Rhasis etiam in antidotario diuisionum, cap.de medicinis cordis,habet confectionem de xyloaloës,similiter differentem. *Cortices citri.*

De Xyloaloes.

XYlumaloës,siue mauis xyloaloës, id est lignũ aloës. Xylon enim Græcè,lignum Latinè dicitur. Agalochum, vel agallochũ à Dioscor.& Paulo vocatur. Agalochon enim Gręcè scribitur,quod in Serapione,agaloyan semibarbarè: & similiter in Auicenna agalugin vel agalugem legitur.De quo ipse Auicenna in secũdo can.cap.facit.vbi probatur eius error,scilicet quòd tanquam diuersum, scripsit aliud capitulum de Xyloaloës. Sed maiori errore culpandus est Christophorus de Honestis, qui in confectione de musco dulci,dicit Auicennam non pertractasse in secundo can.de ligno aloës,cùm(vt diximus)duo capitula fecerit.Signum est,quòd neutrum ipsorum ipse Christophorus legit.Etiam non sine culpa est Ioannes Michael Sauonarola: qui in quinto suæ practicæ,vbi de lignis quibus in medicinis vtimur, petractat deceptus quasi lignum aloës & xyloaloës fuissent diuersa,vtrunq; scripsit.Ait enim de lignis:Lignum aloes,lignũ tamarisci:xyloaloës, &c. À quibusdam alijs agalugi, agalosia, & agalusini,id est lignum aloës scribitur. A Serapione autẽ, Hoad vocatur.Etiam absolutè descriptum,lignum Indum, est lignum aloes:vt probatur per ipsum Serapionem in proprio cap.& per Auicennam in cap.agalugin:& cap.xyloaloës. Porrò secundum prædictos multa sunt genera & species ligni aloes, & diuersis nascuntur regionibus:vt in India,& Arabia,&c. Sed omnibus melius est Indum (aduerte tamen quòd non intelligimus per lignum Indum hîc notatum,illud quod vulgò Lignum sanctum, & lignum Guaicum nominant.)& propriè illud quod absolutè,

lignum Indum vocatur. Sed qualiter sint ipsius arbor, folia, fructus, &c. nullus depingit. A' Dioscoride tantùm dicitur quòd est lignum, quod ex India atq; Arabia importatur, thyino siue thyię vel thuiæ ligno simile, maculatum, odoratum, gustu astringens cum quadam amaritudine, & quòd cute verius quàm cortice vestitur, &c. Serapio autem & Auicenna dicunt, quòd melius est Indum, nigrum, trahēs ad varium colorem, habens multā aqueitatem, graue, durum, grossum, in quo nulla est albedo, & quod remanet multùm super ignem, & quod magis submergitur in aqua: natans verò, est priuatum vita & spiritu: & est malum, &c. Sophisticatur autem lignum aloēs multis modis: vt cum lignis consimilibus, & præcipuè cum lignis radicum syluestris oliuæ, & chamælææ atq; Thymelææ, &c. Et quandoq; bulliunt ipsum lignum bonum, & accepta decoctione desiccant illud, atq; vendunt. Vnde rarissimè ab aromatarijs purum emitur. Qui autem volunt cognoscere atq; secernere bonum à malo, accipiant frustum ipsius, & ponant super carbones viuos, sed non flammantes: & si, cùm vritur, spirat bonum odorem, & liquescit bulliens tanquam incensum aut bitumen, bonum est: quod autem non est huiusmodi, proijcite: quia vel non est ipsum, vel est non bonum, id est mortuum: & prius bullitū aqua, &c. Per saporem autem, & submersionem in aqua, nō sunt bonæ probationes: quoniam plura ligna sunt (vt diximus) ligno aloēs similia, amara, & quæ in aquis submerguntur, &c. Quod autem dicitur à Pādectario, & nonnullis alijs ex iunioribus, dē paradiso terrestri, &c. nostris temporibus per Lusitanorum nauigationes, probatū est esse fabulosum: quoniam (vt audiuimus) hi ingētes syluas inuenēre plurium generū ligni aloēs. Attamē adhuc à nemine potuimus edíscere foliū eius, &c. Dicitur autem lignum aloēs (vt Ruellius, de Natura stirpium ex Aëtio refert) à quadā coloris similitudine, quam habet cum aloēs herbæ succo. Et fortasse etiā ab amaritudine, licet ipsum lignum non sit ita amarum, vt succus herbæ aloēs. Aliter autem, multùm differt alterum, ab altero.

Xyloaloës quomodo cognoscatur.

De Sisymbrio.

SIsymbrium duplex est: alterum videlicet genus mentæ, quam nonnulli balsamitam, & mentam aquaticam appellitant: & alij (vt Brasaulus scribit) mentem Florētinam nomināt. Verūtamen multi pro menta Florentina, intelligunt mentam communem, id est hortulanam. Alij autem, teste Dioscoride, hoc sisymbrium vocant serpillum, & herbā Veneriā, vel Venereā. Arabicè autem

autē dicitur, nemam, seu nemem, vel nemen, quo nomine etiam & serpillum vocant Arabes. Et hoc genus sisymbrij dicitur terrestre, vel campestre: quoniā in terrenis & cāpis nascitur: quamuis etiam iuxta riuos aquarum plurimum reperiatur. Vnde & menta aquatica nominatur. Et dicitur etiam terrestre, seu campestre ad differentiā alterius sisymbri, quod est aquaticum: quoniam semper in aquis oritur, de quo mox pertractabimus. Sisymbrium autē terrestre, id est balsamita, ab omnibus cognoscitur. De quo facit Auicen. cap. sub nomine nemem vel nemam, secundum Bellunensem. Vnde valde mirati sumus de Simone Ianuensi, & Ioanne Iacobo Manlio &c. iunioribus, qui culpāt Auicennæ interpretem, quòd male interpretatus sit, Nemen, id est sisymbrium. In quo ipsi potius culpādi sunt. Nam rectissimè interpres Auicennę hoc exposuit: quoniam (vt legenti & conferenti ad inuicem patet) nō est principaliter capitulum de serpillo Dioscoridis, vt ipse Simō dicit, sed potius est ipsummet capitulum de sisymbrio, balsamita vulgò dicta. Porrò vt videri potest in Dioscoride, multa de sisymbrio dicuntur, quæ etiam Serpillo cōueniūt. Vnde putamus hoc sisymbrium (vt ipse Dioscorides scribit) serpillum dici. Et licet Auicenna, aliqua in suo cap. (quod incipit Nemen) de serpillo commisceat: veruntamē habet in eo omnia ferè ad literam, quæ Dioscorides de hoc sisymbrio posuit: quamuis nō sic ordinatè. Ait enim Dioscorides lib. 2. cap. cxx. Contra stillicidia vrinæ, calculososq;, semen ex vino bibitur. Auicenna autem, quando bibitur cum vino prohibet distillationem vrinę, & extrahit lapidem. Item Dioscorides: Tormina & singultus sedat. Auicenna: Et confert dolori ventris pungitiuo cum vino, etiam confert singultui cùm ex eo bibitur cum vino: & semen eius est fortius. Item Dioscorides: Folia in capitis dolore, fronti aut temporibus illinuntur. Auicenna: Et fit emplastrum ex folijs syluestris super caput & frontem, & super tempora, ad soda, & confert. Dioscorides item, Contra vesparum, apumq; ictus. Auicenna: Et ex eo fit emplastrum puncturæ vespæ, &c. Quis igitur legens hæc, audebit dicere hoc cap. Auicennæ de Nemen, nō esse de sisymbrio? Sed reuera ipse Auicenna accipiens ex Serapione, cōfudit sisymbrium cum serpillo. Nam hoc nomen Nemem, siue nemen, apud Arabes, est æquiuocum ad sisymbrium, & ad serpillum. Vnde Serapio sub vno capit. quod est 299. quod incipit, Nemen, duo capitula Dioscoridis conclusit: videlicet capitulum de Serpillo, & capitulum de sisymbrio terrestri, siue agresti,

vt ipse scribit. Et primum descripsit capit. de duobus generibus serpilli, postea subiunxit capit. de sisymbrio: quod barbarè & corrupte, sisnabarion nominat: vt legenti, & Dioscoridi conferenti, non est dubium. Ex quo titulus dicti capituli Serapionis, nō debet stare absolutè de serpillo, sed de serpillo & sisymbrio. Et similiter capitulum Auicenæ, de Nemem nō est de sisymbrio tantùm, sed de sisymbrio & serpillo mistum, atq; cōfuse editum. Et scias, quòd per sisymbrium absolutè descriptum: hoc semper intelligitur, quod licet aliquando (vt in locis siccioribus) transeat in formam nepitæ, vt vix dignoscatur à nepita illa videlicet, quæ vulgò mentucia dicitur: tamen odore semper cognoscitur, quoniam mutando formam, non mutat odorem. Alterum autem sisymbrium à Dioscoride descriptum, quod est aquaticum: est illud propriè quod vulgò cresionem, vel crescionem, & nasturtium aquaticum nominant: ex eo, quòd sapore maximè æmulatur nasturtium. Vnde aliqui cardaminam, quasi nasturtianam vocant. Nam cardamum Græcè, nasturtium est Latinè. Nonnulli etiam hoc sisymbrium aquaticum (vt Dioscorides tradit) sion appellant, Non quòd sit propriè sion, sed quia oritur in riguis, vt sion: atq; vt plurimum, simul cum eo crescit: vnde coniectamus ex eo esse quod vulgò dicitur, cresiō siue crescion: tanquam si diceretur, crescens cum sion. Non est dubium in eo, quin sit ipsum: quoniam ad vnguem conuenit Dioscoridis descriptioni. Auicenna verò vocat istud pupillam oculi, & erucam aquæ, & apium aquæ, & facit de eo cap. quod est de pupilla oculi. Sed existimauit idem esse cum sio: quia fecit aliud capit. quod barbarè inscribitur, de sumio. Vbi Bellunensis pro sumio, vertit sium, & pro pupilla oculi, vertit charealhayn. Vnde in capitulo de sumio legitur: Sumium quid est, est curati albani: pro quo Bellunensis vertit Charealhayn, vt suprà, quod est pupilla oculi. Et sequitur: Existens in aquis stantibus, & in ipso est bonus odor, & dicetur in capitulo de caf &c. In capit. de caf, autem erat scribendum, charealhayn præfatum, quod est pupilla oculi. Ergo ipsa duo capitula, sunt vnum & idem, vt legenti non est dubium. Sion autem propriè est illa herba, quæ vulgari vocabulo Romæ, Channæa dicitur. Et ipsum est verè lauer. Non obstante quòd nonnulli abutantur his vocabulis, vocando lauer, & crescionem: qui vnam, & qui aliā herbam. Vnde est, quòd à quibusdam hoc sisymbrium aquaticum, falsò lauer dicitur: ac etiam est quædam herba nascens in aquis. Quæ in acetarijs simul

Pupilla oculi.
Eruca aquæ.
Apiū aquæ,

cum

cum prædictis comeditur, & non est ingrati saporis: quæ à quibusdam similiter, lauer falsò appellatur: quamq; alij etiam falsò crescionem vocare non desinunt. Cuius quidem herbæ fatemur nos verum ignorare nomen. Porrò hi non animaduertunt, quòd sisymbrium aquaticum, & illa herba (cuius proprium nomen ignoramus) non habent odorem: cùm verum lauer, scilicet sion, vel sium, dicat Dioscorides habere folia odorata. Igitur channæa præfata, est verum lauer: quia habet (vt Dioscorides scribit) folia olusatro similia, quæ sunt odorata, &c. vt quilibet experiri potest: quoniam cùm confricuerit digitis folium eius, persentiet suum bonum odorem. Hæc sanè sunt, secundum Dioscoridis veritatem. Quæ autem ab alijs, tam antiquis, quàm iunioribus, de sio dicuntur, tum breuitatis causa (cui semper studebimus) tum etiam quoniam sunt in ipsis plura contradictoria, quæ non parum conturbant legentium mentes, libenter omisimus. Curiosus verò lector, quærat per se ipsum: vbi etiam inter alios plures, inueniet errorem Simonis Ianuensis, & Pandectarij, scribentium crescionem esse Dioscoridis senecionem, &c.

Descriptio electuarij Sarbotheng, & est lætificans, descriptione Hamech filij Zachariæ, &c. VI.

DECLARATVR in præsentis electuarij exordio, quid sarbotheng significat, hoc est lætificans. Vnde electuarium sarbotheng, id est electuarium lætificans. Et ponit Author hoc electuarium, authoritate Hamech filij Zachariæ: & eiusdem authoritate, ponit alium modum electuarij lætificantis, in practica, scilicet in capit. de cura maniæ, & melancholiæ sanguineæ. Filius Zachariæ autem, qui est Rhasis, in pluribus suis libris, vt in nono ad Almansorem, & in Continente, &c. Habet plura, variaq; electuaria lætificantia. Etiam in antidotario Nicolai est electuarium lætificans. Iuniorum quoq; plurimi, vt Bartholomæus de Montagnana Consiliator, &c. ponunt electuaria lętificantia: quærite apud ipsos. De gallia muscata, quæ est compositio, quære in distinctione de trochiscis. Simplicia autē alibi declarantur. Sed vbi dicit: Fiat omnium trituratio bona, intelligatur subtilissima.

Rhasis est filius Zachariæ.

Modus electuarij de citro ex inuentione nostra &c. VII.

VM dicit Author: Ex inuétione nostra. declarat ipsum apud alios non esse quærendum. Veruntamen in præsenti descriptione, pro omnibus consimilibus declarandus est vnus pessimus error, qui vitio librariorum passim per impressiones, in pluribus compositionibus legitur. Igitur animaduertendum quòd sicut in isto electuario, ita & in multis alijs pharmacorum descriptionibus, pluries per ipsas impressiones reperitur positum vnũ quinque, vel ℨ. vel ℥. vel alterius generis ponderum, pro vno semis. Sed huiusmodi erroris causam cõiectauimus, atque inuenimus. Nam, vt legẽtibus exemplaria manuscripta patet, sæpe scriptores antiqui vtebantur abbreuiationibus, in transcribendo libros, & præcipuè illarum dictionum quarum frequentia nõ minima erat in libris: arbitrantes illas (ob sui frequentiam) sine difficultate à lectoribus posse intelligi: nolentes in minus necessarijs, cõsumere tẽpus & chartas. Hinc fuit, quòd in pluribus medicinalibus libris pro vno semis frequentabant scribere primam literam tantùm ipsius dictionis cum puncto, sic ſ. vel sic ß. Vt exempli gratia, In præsentis electuarij descriptione scripserũt, musci ℨ. ß. & dosis eius est ℥. ß. &c. Vel sic: musci ℨ. ſ. dosis eius est ℥. ſ. &c. scriptorum sequentium postea nonnulli illud ſ, longum, & extensum conuerterunt in s, paruum & retortum, scribentes sic, Musci ℨ. s. dosis eius est ℥. s. Hinc impressores, & artis medicinæ imperitiores, putantes illud s, paruum, atque retortum, esse characterem abachistarum, qué simili figura in suis characterijs numerationibus, pro quinque describunt, aliqui ipsorum cum dicto Abachistarum signo, quinque significante, & scripserunt & impresserunt. Nonnulli autem peius, magnificantes errorẽ, loco eius signi posuerunt v. quod more antiquorum Latinorum, vsq; in præsentem diem, pro quinque numeratur. Hinc est, quòd in præsenti descriptione per plurimas excusiones, legitur mẽdosè, Musci ℨ. *v*. & dosis eius est ℥. v. quibus in locis legendũ est verius, musci ℨ. s. dosis eius est ℥. s. vt in exemplaribus & libris correctis habetur. Etenim si fuissent quinq; musci ℨ. potius esset inscribendum de Musco, hoc electuarium, quàm cõfectio sequens, in qua duo tantùm musci ℈. ingrediuntur. Consimiles igitur errores quocunque fuerint, locis suis connotabuntur.

Errorũ causa.

Confe

Confectio de musco dulcis, &c. VIII.

NVLLI dubium est, quòd à musco præsens confectio denominationẽ accepit. Dulcis autem dicitur, ad differentiam amaræ, quæ post ipsam inmmediatè sequitur. Auicẽna quippe in quinto can. scilicet in primæ summæ tractatu primo, habet 6. cõfectiones de musco, & vna tantùm ex ipsis cognominatur dulcis: & tractatu tertio, habet etiam vnum electuariũ de musco. Filius Serapionis autem in vij. sui Breuiarij, habet tres descriptiones, quarum prima dicitur dulcis: secũda, Diamuscum amarum: tertia, nec dulcis, nec amara titulatur. Haliabbas etiam in x. practicæ habet medicamẽ de musco dulce, necnon & amarũ, ac etiam præter hæc vnum electuarium musci. Rhasis quoque in nono ad Almansorem, cap. de tremore cordis. habet vnum electuarium, quod vocat Diamuscũ pretiosum. Et in antidotario diuisionũ, cap. de medicinis cordis. habet vnam aliam cõfectionem de musco. Et Bartholomæus de Montagnana in suo antidotario, habet Confectionem diamusci matricalis. Diamuscum autem idẽ est, quod compositio, seu electuariũ, seu confectio de musco. Omnibus autem vsitatiores sunt istæ filij Mesuæ. Animaduertendũ autẽ, quòd in præsenti descriptione de musco dulci, per omnes impressiones, est vnum mendum: videlicet vbi legitur, galliæ, ocimi citrati, omnium anã. ℥. ij. s. Legendum est rectius: galliæ, ocimi citrati, anã. ℥. j. s. vt est in cunctis exemplaribus correctis. *Diamuscũ.*

De Seta.

VVlgaris notitiæ hodie Seta est. Sed rectius dicendum sericum, vel sera, à seris vermiculis qui aliter bõbices dicũtur. At cùm legitur, setæ crudæ adustæ, videtur esse contradictorium in lectione: quoniã crudũ & adustum sunt contraria. Non enim potest esse crudum, quod est adustum. Bene tamen potest aduri, quod est crudũ. Ad quod dicendum quòd Author non sine ratione hoc dicit. Et ratio hæc est: videlicet quòd sciens ipse sericũ in bullienti aqua, vbiq; extrahi à suis folliculis, & quòd sericum sic extractũ, potest aliquo modo dici coctũ: ideò Author posuit crudum, quia non quærit hoc sic extractũ: sed vult, vt accipiãtur folliculi recentes, quos omnino nõ tetigit aqua. Qui forficibus dissecti, & pelliculis intrinsecis, ac vermiculis viuis vel mortuis, optimè purgati, incidantur in frusta, & assentur, &c. Modus verò assandi ipsam setam, pro diamusci compositione ponitur à *Seta cruda.*

Bulchasi, in libro Seruitoris. Lege ibi.

De Ocimo citrato.

SVprà in electuario de gemmis, de omni ocimo mentionẽ fecimus: hîc autem ocimum citratum tantùm est elucidãdum. Omnes etenim iuniores, vt Simon Ianuensis, Christophorus de Honestis, Luminare Maius, Lumen apothecariorum, Thesaurus aromatariorũ, &c. in hoc ocimo citrato hallucinati sunt. Et qui melissam, & qui ocimum gariofilatum, & qui vnum, & qui duo simplicia esse putantes plurimas scripsêre fatuitates. Enimuero ocimum citratum non est melissa, sed est species basiliconis, per se distincta ab alijs & similiter à melissa. Planta enim eius Venetijs primum vidimus, & inde semen collectum, paucis antè annis Romam attulimus. Vnde nunc Romæ à multis cognoscitur. Folia enim eius sunt latiora, & longiora omnibus speciebus ocimi. Sunt etenim tãquam folia citri. Et odor ipsius ocimi est, vt perfectissimus odor citri. Quæ folia, si non fuissent molliora folijs citri, multi deciperentur in ipsis, credentes nõ ocimi sed citri folia esse. Et his tantùm notis distinguitur à communi basilico. Et hoc verè (vt suprà diximus) putamus esse, quod scribit Serapio capitulo 175. quoniam nulla reclamat nota. Non obstãte, quòd ibi nihil de suo citrio odore legatur: quoniam forsan vel ab authore, vel ab interprete imprudenter omissum sit. Semẽ quidem, vt commune basilicum, habet nigrum, & oblõgum: flores albos, &c. Non habemus in eo dubiũ. Porrò siquidem potest esse, quòd eiusdem virtutis sit cum melissa: quoniam si cõmunẽ habẽt odorem, non est impossibile, vt easdem habeãt vires. Quòd si habẽt, licitè possumus altero pro altero vti: quod quidem sapientioribus iudicandum relinquimus.

De Been, & Ben.

DE hoc Behen, vel Been, vel Beem, poteramus facere declarationem suprà in electuario de gẽmis, & in cõfectione de xyloaloẽs, in quibus etiam recipitur. Sed quia hæc confectio de musco dulcis, est in frequentiori vsu, & plurimi ex iunioribus, in cõfectione ista consueuerunt illud declarare: ideò & nos voluimus concordare cum illis, faciendo declarationem de ipso, in præsenti confectione. Et licet Ben non ingrediatur in istam confectionem, hac de causa tamen, vt aliqui non decipiãtur in eo propter consimilem prolationem, quam quasi habet cum been, aliqua de eo necessaria subscribemus. De been igitur inter Doctores mira varietas in scribendo probatur. Vnde alij sine aspiratione

tione Been, alij autem cum aspiratione Behen scribunt. Veruntamen omnes in vnum cōcordāt, scilicet quòd sint radices albæ, & rubeæ quæ ex Armenia deferūtur. Quorū authoritates pro maiori parte, ob eius clariorem declarationem, adducemus. Igitur Auicenna in secūdo cañ. scribens sine aspiratione ait: Been quid est? frusta aspera, vel lignea, quæ sunt radices ex siccitate contractæ, carnosæ, seu habentes rugas, vel lineationes: & sunt duarum specierum, quarum vna est alba, & altera rubea &c. Vbi Bellunensis pro been, rescripsit bhemen. Cum Auicenna autem tenet Simon Ianuēsis dicens: Been est radix quæ de Armenia defertur: & est de eo album, & rubeum, &c. Concordat cum istis & Thesaurus aromatariorum, affirmans quòd debet scribi per duplex ee, sine h, Serap. autē describit aspiratè, sic: Ienden, id est behen. Abēmesuai: Species eius sunt duæ, scilicet rubeæ & albæ, & sunt ambæ venæ in magnitudine radicis pastinacæ paruæ, &c. cum quo conuenit Lumen apothecariorum dicens: Behen scriptum duplici ee, & cum h, idē est, quod radix alba & rubea: quæ ambæ portantur de partibus Armeniæ, &c. Luminare Maius autē, reprehendēs Lumen apothecariorum, sic ait: Hic etiam dicit quòd been cordiale debet scribi per h, quod apud probos Authores non reperitur. Nam Serapio est Author non solùm & probus & fide dignus, sed plurima laude dignissimus, qui scribit cum h, behen. At ipse bonus vir in electuario de gemmis, in huius declaratione adducit authoritatem Serapionis, amoto illo h, authoritate sua. Matthæus Syluaticus autem, id est Pandectarius, econtrà scribit: quia cōcordans se cum Serapione, ad authoritatem Auicennæ, quam ipse adduxit, addit h, quod quidem Auicenna non habet. Porrò Christophorus de Honestis scribit prius sine h, been, & dicit quòd est radix alba & rubea: & paulo pòst describit cum h, & dicit, quòd illud idem est: Insuper nos autem dicimus quòd vel cum h, vel sine eo scribatur, nihil refert: & idē est, quod radix alba, & radix rubea, &c. Attamen ipsæ radices ex Armenia ad nos amplius non aduehuntur, & quæ apud nostrates colligūtur, non sunt radices been, sed alterius herbæ: quoniam radices been sunt paruæ, vt radices pastinacæ erraticæ: & sunt benè odoratæ, vt probatur per Doctorum descriptiones: Radices autem huius vsualis adulterini been, sunt grossæ, & sine bono odore: & præcipuè radix rubea. Etiam affirmant Doctores, radices been habere viscositatem quandam, quam istæ vsuales minimè habēt: ergo non sunt, &c. Potest autem poni loco eius, teste Auicenna

Been supplentia. in dicto capitulo de Been, quantitas ponderis eius tuderi, & medietas ipsius linguæ auis. Sed secũdum Haliabbatem, qui (si non est additio interpretis) asserit absolutè been esse pastinacam syluestrẽ, potest poni ipsa pastinaca syluestris. Ait enim in secundo practicæ, cap. 43. Beem quoq; duæ sunt species, est enim rubeũ & albũ, & est pastinaca syluestris, &c. Ben verò per simplex e, & sine h, est fructus cuiusdam arboris, similis myricæ, teste Dioscoride, à quo balanus myrepsica, id est glans vnguentaria appellatur: vt patet, conferendo cap. Serapionis de ben, quod incipit Habben, id est granum ben, cum capitulo ipsius Dioscoridis de glande vnguẽtaria. Ait namq; Dioscorides lib. 4. cap. 141. Glans vnguẽtaria, fructus est arboris myricæ similis, magnitudine auellanæ nucis: cuius nucleus græcarũ nucum, id est amygdalarũ more tritus, humorem reddit, quo ad pretiosa vnguẽta, pro oleo vtũtur. Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petra oppido Iudææ. Præfertur plena, recens, candida, quæ facilè delibretur &c. Idem dicit Simon Ianuensis, & addit quòd hoc granũ est album, triangulatum, simile carthamo: sed maius nec ita oblongum, à quo exprimitur oleum muscellinum, quod Dioscorides vocat oleum balaninum, &c. Et nos affirmamus, quod verum dicit: quoniam pluries Romæ habuimus ex illis à quodam mercatore, Francisco Macza nomine, qui illã vendebat. Et propriè vulgariter grana illa vocabat, fructo de bene: quasi dicat fructum de ben. Est granum triangulatum, album, magnitudine paruæ nucis auellanæ, trahens aliquantulum ad formam pistaciorum: intus habens substantiam vnctuosissimam, quę digitis compressa reddit oleum abundanter. Et omnes Authores conueniunt in hoc, præter Christophorum de Honestis, & Quiricum de Augustis de Terthona, dictum Lumen Apothecariorum, qui valde hallucinati sunt, tenentes ben esse semen cataputiæ, scilicet Keruæ. Non enim aduerterunt, quòd Author noster in suo de simplicib. lib. facit capitulum de Ben: & distinctè capitulum de Albemesuch, quod est cherua. Et in hoc Antidotario docet fieri oleum de ben: & per se, oleũ de cherua, id est de cataputia. Opinamur eos in affinitate vocabulorum deceptos esse: intelligẽdo pro Almesus, quod est granum ben, Albemesuch, quod est cherua. Quia de vtroque est magnũ, & paruum, &c. Miramur etiam

Ant. Musæ Brasauli error. de peritissimo viro Antonio Musa Brasaulo, qui in suo Simplicium Examine deceptus est, intelligendo sub hoc nomine been & ben fructum. Nam been non est fructus, sed radix Armeniaca,

meniaca, &c. Bellunensis quidem in Auicenna pro ben, rescripsit ban.

De Spica in generali.

Est animaduertendum de Spica, quòd quandocunq; est abso- lutè descriptũ, spica, vel spica nardi, aut nardus simpliciter, vel nardi spica: semper intelligitur, & idem est, quod spica inda, & spica aromatica. Vocatur spica, attamen est radix, teste Galeno, primo de antidotis, qui ait: Spicam nardi appellamus, licet radix existat, à similitudine quam cum spicatis obtinet. Hæc Galenus. Similiter quandocunq; inuenitur, spica nardi aromatica, seu nardus aromatica, idem est quòd spica Indica, seu nardus Indica. Item si reperitur, spica nardi indicæ, seu spica nardi aromaticæ, idem est & clarius intelligitur. Quum autem inuenitur, spica Celtica, seu nardus Celtica: idem est quod spica Romana, nardus Romana: spica Gallica, & nardus Gallica. Et econuerso, si reperitur nardus Romana, seu spica Romana, &c. Idem enim sunt spica Celtica, spica Gallica, & spica R[illegible], seu nardus Celtica, nardus Gallica, & na[illegible]mana. Si autem inueniatur, [illegible]ca nardi Celticæ, seu Romanæ, seu Gallicæ, apertius habebitur. Sub nardi quidem nomine, intelligitur tam spica aromatica, id est inda, quàm spica Celtica: sed quia spica Aromatica est nobilior & præstantior Celtica, ideò quando absolutè legitur, spica, seu nardus, de nobiliori semper est intelligendum. De speciebus autem nardi Indicæ & nardi Celticæ, non oportet facere declarationem: quoniam satis clarè scriptum est de eis à Dioscoride, & cæteris fide dignis authoribus. Sed aduertendũ, quòd aliquando inuenitur scriptũ per libros, nardus mõtana, vel nardũ syluestre, vel nardũ rusticũ &c. & sunt aliæ res, vt patet per Dioscoridem, qui primi libri capitulis, videlicet 8. 9. & 10. secundum Hermolai trãslationem particulariter de ipsis loquitur. Quære ibi. Hoc tamen non omittẽdum, quòd plurimi putant idem esse nardum celticam, & saliuncam: sed reuera sunt duo ab inuicem distincta, quamuis odore & virtute non differãt. Vnde sub nomine speciei nardi celticæ, & pro ipsa spica celtica, hodie plurimi saliuncam emunt. Potest tamẽ indifferenter alterũ pro altero administrari. Est enim saliunca tam breuis, quòd raró pollicarẽ altitudinem transcendit. Vnde à Plinio scribitur, quòd necti non potest. Portant eam herbarij in sacculis, & hoc est notum. Spica Celtica au- autem illa est, quæ in manipulos redacta, atque ligata, cum folijs oblon

Spica absolutè sumpta.

Nardus.

Saliunca.

oblongis,&c.venditur.Plinius quidem de vtraque loquitur.

De Musco.

MVſcus enim duplex eſt: vel (vt melius dicatur) muſcus eſt nomen commune,ad duo ſimplicia. Igitur eſt muſcus,res naſcens ſuper arbores,& lapides &c.Et hoc bryon dicitur Græcè,Arabicè autem vſnee,vel aſne,vel axneeh.Facit enim Dioſcorides de huiuſmodi generibus duo capitula: videlicet vnum de muſco arborum,in primo libro: & alterum de muſco marino, in quarto libro. Serapio autem facit cap.de vſnee,quod quaſi ad literam,eſt capitulum Dioſcoridis de muſco arboreo. Auicēna verò de his,confuſè in duobus capitulis pertractauit: quorũ alterum intitulatur de muſcho:vbi Bellunenſis pro muſcho reſcripſit thaleb.In quo cap.tangit muſcum fluuialem,aqueum,& terreum,& marinum atque petroſum &c.Alterum autem inſcribitur de vſnee, in quo dicit quòd vſnee ſunt cortices tenues, ſubtiles,circunuolutæ ſuper arborem ferentem glandes, & pinum, & nucem &c.Et de huiuſmodi muſci generibus,non intelligitur,cùm abſolutè muſcus deſcribitur. Et præcipuè in his, & ſimilibus cordialibus confectionibus. Sed eſt alter muſcus, ſcilicet illa res valdè odorata,quam vulgò muſcum, & muſcatum vocāt: de quo apud Græcorum & Latinorum antiquos, nulla fit mentio. À iunioribus autem Græcis,licet de eo non pertractent, vt eſt Aëtius, Paulus, Actuarius &c.in ſuis compoſitis pharmacis quandoque receptum legimus,& moſchum vocant. Arabicè au-

Miſch. tem meſch,vel miſch,& almiſch dicitur. Serapio enim facit de eo cap.Sed in ipſo Arabum authoritates tantùm adducit: quia (vt diximus) à veteribus Græcorum & Latinorum non ſcribitur.Similiter & Auicenna in ſecundo cañ.habet capitulũ de hoc muſco:& in de viribus cordis,etiã illius meminit. Scribunt etiam de muſco hoc odorato,& alij Arabes:vt Rhaſis,in tertio ad Almanſorem:& Auerrois,in quinto Colliget &c.Magis diffuſè autē Serap.& Auicēna:quibus aſſerētibus quòd excipitur ex quodã animali,quod Gazella nuncupatur,cùm in partibus noſtris non reperiatur,oportet nos (velimus,nolimus) credere. Iuniores autē ferè omnes,de hoc muſco pertractant. Sed omnibus clarius Braſaulus in ſuo ſyruporũ examine. Legitote ergo apud ipſos. Hoc tamen non ignorandum quòd muſcus in modica quantitate,eſt magnæ operationis: & ideò ſufficit parum de eo in medicinis apponere.Nec debet conteri,ſed diſſoluendus eſt in aqua roſarum: vel alio conuenientiori modo aptandus, vt optimè com-

misceatur cum alijs medicinis. Præterea animaduertendũ quòd muscus facillimè adulteratur: vnde multoties stercus murium, & plura consimilia delusoria, pro musco venduntur. Neq; confidendum, quia folliculi videntur integri: quoniam non desunt impostores qui eos effingunt simillimos, atq; varijs implent rebus, & ponunt inter verum muscum vsque dum recipiant eius odorem: postea extrahunt, & vendunt mulierculis, & non peritis viris &c.

De Melle.

PLura etenim sunt mellis genera: sed quando absolutè scribitur, de melle apum, optimo, dulci, tenacis substantiæ, scilicet non multùm aquoso: colore flauo, trahenti ad albedinem, & propriè colore palearum (vt author noster, in sermone de aqua mellis scribit) odorato, scilicet bene olente, digito adhærente, puro &c. intelligitur. Mel apum diximus ad differentiam mellis alterius rei, alteriúsve animalis. Quoniam sunt quædam animalia, apibus multo maiora, atque prociora, quæ vt plurimum in cauernis arborum mellificant, & vulgò crabrones, siue calabrones appellantur: quorum mel, multi colligunt, & comedunt &c. Dulce autem posuimus ad differentiam amari: quoniã in Sardinia, teste Dioscoride, reperitur mel amarũ, ob id, quia inibi absinthio vescantur apes. Cætera non sunt dubia. Præterea cùm sit, quòd Author dicat in præsenti descriptione: Confice cum melle crudo, quod sit quadruplum ponderis omnium. Insurgunt nobis duo quæsita. Primum est, an mel omnino crudum sit administrandum? Quoniam vt aiunt Dioscorides, & Serapio, capitulo de melle. Dioscorides: Mel crudum inflat aluum, & tussim proritat, ob quam causam despumato vti oportet. Serapio autẽ authoritate ipsius Dioscoridis, illud idem scribit. Inquit enim: Et mel, cuius spuma non est ablata, facit tussim, & laxat ventrem: quare necessè est, quòd non administretur, ante quàm auferatur spuma eius. Igitur &c. Secundum est, an debeamus semper sumere quadruplum ponderis omnium specierum, de ipso melle, vt ipse Author dicit, & nunquam triplum, vt Auicenna, Haliabbas &c. præcipiunt? Ad primum dicẽdum, quòd Dioscorides & Serapio illo in loco intelligunt mel crudum per se solum, non esse administrandum ægris: mistum autem cum alijs medicinis (vt in præsenti confectione) bene potest administrari. Et hoc non solùm probatur per præsentem Authoris nostri cõfectionem, sed & per alios probos authores. Vnde filius Serapionis in septimo

breuia

breuiarij,in sui diamusci dulcis confectione, ait: Conficiuntur cum melle non decocto. Et Auicenna in quinto canone, in prima & penultima descriptione confectionũ de musco, dicit: Confice cum melle crudo. Sed ad hæc poterit quispiam obijcere, dicens quòd licet dicant isti cum melle crudo, vel non decocto: tamen non per hoc declarant illud non esse despumandum, quoniam mel in sua prima bullitione potest despumari: & per illum, non intelligitur coctum, sed despumatum tantùm. Ergo despumandum est. Ad hanc quidem obiectionem, plures habemus authoritates contrariũ probantes: videlicet quòd omnino ipsum mel, pro huiusmodi confectionibus, non debet igni appropinquari. Vnde Auicenna in sua confectione de musco dulci, clarè ait: Confice cum melle quod est sicut extrahitur de fauis, quod non inuenit ignis, crudum, ad vnum tria &c. Item Haliabbas in decimo practicæ similiter in sua confectione de musco dulci, dicit: Et cum faui fluentis melle, quod ignem non attingit, distemperabis &c. Et in hieræ picræ descriptione, ait: Dabis cum melle distemperatas crudo, quod ignis non attigerit. Igitur cùm specificatur mel crudum non est despumandum. Vnde mel istius confectionis, & similium, oportet vt sit optimũ, & purissimum, quod non indigeat despumatione: quoniam in quinto cañ. in modo syrupi acetosi Galeni, secundum Bellunensis traductionem, sic ait Auicenna: In bono melle non eleuatur spuma. quapropter non est necessarium, vt decoquatur multùm. Et Gentilis super quintum ipsius Auicennæ, scilicet super confectionem de musco dulci præfata, dicit: Mel cùm est purum, non indiget despumari: despumari autem expostulat, ipsius impuritas. Ergo omnino sicut extrahitur de fauis, est administrandum in præsenti confectione. Etenim ratio, qua Authores moti sunt, vt cum melle crudo conficiantur huiusmodi electuaria, hæc est: Videlicet quòd considerantes ipsas confectiones capitis ægritudinibus debere conferre, melius visum est eis esse, si conficiantur cum melle crudo, quàm cum melle cocto: quoniam mel crudum (vt dicit Dioscorides) inflat, habet quandam ventositatem, qua mediante facilius vapores huiusmodi confectionum ascendunt ad caput, ad confortandum cerebrum &c. Reliqua autem mellis crudi nocumenta, species, & cætera quæ cum eo miscētur, auferunt, siue comprimunt: ex quo postea, nec tussim cōmouet, nec aluum lacessit. Et per consequens benè. Ad secundùm autem dicimus, quòd generaliter in omnibus compositionibus &c. semper obseruãdi sunt

Mel crudũ quare cōfectionib. adhibeatur.

ſunt canones & regulæ illius Authoris, de cuius libro ipſarũ compositionum deſcriptiones ſumuntur. Verbi gratia: In præſenti Antidotario filij Meſuæ, ſua obſeruanda ſunt præcepta. Et in libris Auicennę, & Haliabbatis, ſemper ipſorum obſeruandæ ſunt regulæ. Et ſic de ſingulis alijs Authoribus. Igitur ſi de mente filij Meſuæ parabitis confectiones, & Electuaria &c. vbi alia non aſſignatur regula, ad iſtam ſemper eſt recurrendum. Et ſic cuilibet ſpecierum ponderi, quatuor mellis dabitis pondera. Et eadẽ regula obſeruetur etiam in omnibus compoſitionibus quæ cum ſolo rob, aut zuccharo, aut ſimili, in forma Electuarij conficiuntur. Illis autẽ, quæ in tabulis, ſeu rotulis, in forma ſolida, ex zuccharo parantur, alia infrà aſsignabitur regula. Aduerte quoque quòd vbicunque de melle non ſpecificatur crudum, aut coctum, ſemper de deſpumato eſt intelligendum. *Mel nõ ſpecificatũ, deſpumatũ denotat.*

Confectio de Muſco amara, &c. IX.

AD SVPRASCRIPTAM confectionẽ, quæ vocatur de Muſco dulcis, ſi addãtur hæc pauca ſimplicia, amplius non erit dulcis, quoniam amaritudo quorundam iſtorum ſuperat illius dulcedinẽ: ex quo poſtea rationabiliter dicetur Confectio de Muſco amara. Sed ſciendum, quòd per impreſsiones, in iſta deſcriptione, ſunt aliqua, non rectè poſita: videlicet vbi in ipſis legitur: Cinnamomi ʒ.j.s. lege rectius, Cinnamomi. ʒ.ij.s. confice vt ſuprà &c. Quoniam ſic eſt in omnibus exemplaribus manuſcriptis, & in illo de vulgari excuſione. Et ſic habẽt Lumen apothecariorum, & Paulus Suardus, qui aliter Theſaurus aromatariorum dicitur, & Nicolaus Præpoſitus. Luminare Maius autem mendoſè habet vt impreſsiones. Item, in fine iſtius deſcriptionis, per plurimas impreſsiones neſcimus, ad quid ſit additũ iterum aloës ʒ.j.s. aliàs ʒ.ij.s. Caſſetur quoniam fruſtrà eſt ibi, nec legitur in libris correctis &c. De aloë autẽ, & eius lotione quære infrà in pilulis alephanginis.

Modus confectionis teſticuli uulpis, & eſt Satyrion. X.

VOCATVR nempe iſta compoſitio, Confectio teſticulorum vulpis, ab ipſis teſticulis quos recipit. Et non intelliguntur de vulpe animali, ſed ſunt radices cuiuſdam herbæ, ſic vocatæ, quæ aliter ſatyrion dicitur. Vnde interpres in eius exordio declarauit, dicẽs: eſt ſatyrion. Poteſt & iſta nempe, vt ſequẽs, vocari

vocari Diasatyrion. Imò rectius, quia maiorem quantitatẽ recipit de ipsis testiculis, & est minor compositio quàm sequens. Etenim idem significat, confectio testiculorum vulpis, quod Diasatyrion. Veruntamen quia Authori placuit sic vocare eas, vt cognoscatur altera, ab altera, fiat vt ipse statuit. Et ista vocatur, Confectio testiculorum vulpis. sequens autem specialiter, Diasatyrion. Sed sciẽdum, quòd in præsenti descriptione sunt per impressos libros quinque simplicia quæ in exemplaribus antiquis non legũtur, nec in libro de vulgari impresione: videlicet, Dragaganti, gummi Arabici, alfelengiemisch, cubebæ, & macis. In duobus tãtùm libris de recẽtioribus manuscriptis inuenimus, & inibi erant cum linea in inferiori parte signata tanquam semicassa: ex quo apertè nobis patuit, illa esse quorundam additiones, quæ postea à librarijs textui inserta fuere. Deleantur igitur de textu, nec in confectione immisceantur, nisi de voluntate alicuius medici (pro suis infirmis duntaxat) ordinatũ fuerit. Quoniã cuilibet medico, pro suis infirmantibus licitum est, & quandoque expediens, secundum necessitates, non solùm permutare aliqua in confectionibus &c. sed addere, & minuere. Imò & alia, de sua inuẽtione, pharmaca ordinare. Verũtamen (vt diximus) pro suis ægris tantùm. Est etiam in Antidotario Nicolai, vnum aliud Diasatyrion, diuersum ab istis.

De Satyrione.

CVm sit quòd Author in præsenti descriptione dicat: Accipe satyrionum, qui abscinduntur à patre suo. (Et alia litera habet à pari suo, quæ falsa est) multi errant in collectione ipsorum, non intelligentes, quid sit abscindi à patre suo. Et hic est sensus: Ille abscissus est à patre suo, qui generatus est à patre suo. Nam hæc herba satyrion siue satyrium, & quælibet eius species similiter, talem habet naturam, quòd quolibet anno generat in fusto radicis eius vnam radicem, in forma vnius testiculi vulpis animalis: & sic in primo anno vnam, & in secundo anno generat aliam similem. Et secunda tollit virtutẽ primæ, taliter quòd illa prima quæ est tanquam pater, amissa sua virtute debilitatur, mollificatur, moritur, & exiccatur. Filius autẽ crescit, impletur, magis viget, &c. Et ita in tertio anno generat aliam, quæ noua suscipit virtutem veteris: ita quòd non amplius habet semper quàm duas radices, rotũdas in forma testiculorũ: & vna ipsarũ est tanquam pater, reliqua verò loco filij. Qui filius, interfecto patre suo, generat sibi filiũ, qui postea est interfector ipsius, &c.

Et

Et in hoc dignoscitur pater à filio, quia filius est tactu durus, siue firmus, succosus, plenus, & tener: pater verò est mollis tactu, rugosus, terrosus, nigrior, & semimortuus. Quoniam ipse pater amittendo substantiam suam debilitatur, (vt diximus) exiccatur, & perditur. Quapropter filius, id est nouus testiculus, est accipiendus pro huiusmodi confectionibus. Et ne decipiaris in nomenclaturis: quoniam hæc planta plura habet nomina. Vnde dicitur satyrion, ab effectu: testiculus vulpis, à forma, (à similitudine, necnon & virtute: quia in re venerea est tāquam testiculus in animali: vocatur etiā interfector patris sui, à proprietate & natura: triphyllon siue trifoliū, à numero foliorū, quia non amplius quàm tria folia producit, &c. Et ne fortè quis diceret, quòd satyrium absolutè, non intelligatur testiculus vulpis, Author noster in istarum duarū confectionū descriptionibus, declarauit apertissimè cùm in prima quam de testiculis vulpis inscripsit, dixit: Accipe satyrionū, qui, &c. In secūda autē econtrà, vocauit ipsam Diasatyriō, & postea dixit: Recipe testiculorū vulpis, &c. Et scias ꝙ hoc est singulare satyriū: quoniā satyriū habet plures species in suo genere, veruntamen absolutè (vt dictū est) de hoc semper intelligitur. Etiā si non specificatur de veteri, semper radix noua sumenda est, & precipuè ad venerē excitandam. Et econtrā, scilicet ad libidinē coërcēdam, altera debemus vti: quoniā omnes tradunt alterā alteri aduersari. Et hoc in omni suo genere intelligitur, quamuis in Dioscoride nō legatur nisi in capitulo, de testiculo canis: quoniā de vtroq; testiculo vulpis, scilicet nouo & veteri, nostris tēporibus pluries experiētia habita est, scilicet quòd testiculus vulpis nouus comestus maximè excitat libidinē. Et ecōtra si quis comederit veterem radicē per plures dies, velut puellulus, nihil persentiet libidinis. Et sic de singulis. Genera autē, siue species satyrionū, Simon Ianuēsis octo se vidisse enumerat. Verūtamen palma Christi vulgò dicta, non est Buzeiden, vt ipse credidit, de quo clarius mox dicemus. Dioscorides quidem facit cap. de satyrio triphyllo, quod verè est testiculus vulpis nuncupatus. Facit etiam cap. de altero satyrio, cui plura contribuit nomina. Item facit alia duo capitula: vnum videlicet de testiculo canis (sic enim vocatur apud nos, à Græcis autem orchis, aut cynosorchis dicitur) & hîc quoq; vulgaris notitiæ est. Alterum cap. est de testiculo, qui serapis nuncupatur, & hi ambo species satyrionum sunt. Facit præterea & duo alia capitula, videlicet de Cratego no & de phyllo: quæ à quibusdam etiā putantur esse satyrionum

Satyrij nomēclatura

Satyrij vires contrariæ.

genera,& præcipuè phyllum. Serapio autem cap. 90. de testiculo vulpis, scribit vtrunq; capitulum Dioscoridis de satyrio, per quod etiam probatur testiculus vulpis idem esse quod satyrium. Et capitulo 91. de testiculo canis, ipse Serapio describit capitula Dioscoridis de testiculo canis,& de testiculo serapia, pro quo inibi barbarè Sadachia legitur. Facit & aliud cap. Serapio de bu-

Buzeiden. zeiden, quod dicit esse speciem satyrionis,& est 260. in quo capitulo nec Dioscoridem, nec aliquem alium Græcorum citat. De quo Buzeiden & Auicenna similiter in secundo canone capitulum facit, quod buzeiden, vel buzeidan vel buzidan (vt Bellunensis traduxit) Simon Ianuensis authoritate glossatoris librorum Rhasis ad Almansorem, declarat esse illam satyrionum speciem, quæ vulgò dicitur palma Christi. Et hoc etiam dicit Lumi nare Maius, in triphea maiori Auicennæ, vbi & adducit authoritates Galeni & Serapionis. Nobis autem non clarè constat hoc esse verum, quoniam contradicit Serapioni & Auicennæ: qui dicunt buzeiden esse radices duras, lignosas, albas, rugosas, & asperas, similes behen albo, &c. Palma Christi autem (vt quasi quotidie videmus) habet radices teneras, lenes, sine rugis, subcitrinas, & absq; vlla lignositate: ergo non potest esse buzeiden. Bellunensis autem in suis interpretationibus, in litera Alhabe: dicit, quòd hæc radix Damasci est nota, & similatur raphano paruo, oblongo: & quòd quidam dicunt esse speciem hermodactylorum, & apud Arabes appellatur alhabe, & buzeiden. Quapropter quænam sit ista species satyrionis lignosa, dicta alhabe, & buzeiden, adhuc incompertum habemus. Omnes enim species satyrionis, quas cognoscimus, sunt carnosæ, & absq; lignositate aliqua. Hermolaus Barbarus in suis Corollarijs, pro buzeiden scripsit bucheiden: & similiter Ruellius in suo de Stirpibus. Brasaulus autem in suo Simplicium examine, tenet firmiter quòd bucheiden sit palma Christi: & addit quòd Auicenna scribit de ea in secundo cañ. sub nomine digiti citrini, &c. Ergo secundum ipsum, Auicenna facit duo capitula de palma Christi: scilicet capitulum de buzeiden, & capit. de digitis citrinis. Sed re vera neutrum ipsorum est de palma Christi. Porrò quòd palma Christi non sit buzeiden, iam probauimus. Veruntamen si palma Christi sit digiti citrini Auicennæ, lectoribus coniectandum dimittimus. Hoc autem dicimus, quòd si palma Christi (vt omnes credunt) est genus siue species satyrionis, clarè patet, quòd non est digiti citrini: quoniam Auicenna in ipso capitulo de digitis citri nis,

nis, nihil de proprietate venerea cõmemorauit: quæ proprietas, in omni satyrionum genere specialius & efficacius viget: neque in permutatione ipsius posuit loco eius aliquod genus satyrionis, sed hezeriascen, siue hazarasen, & sod. Vel vt Bellunensis vertit, hezargiesan, & shad. De hezeriascen autem ipse Auicenna facit cap. in secundo cañ. in quo cùm dicit: Loquemur de eo in capitulo de fesire, scilicet fessera, vel fescera. declarat apertè, hezeriascen esse fesceram, id est bryoniã, quæ & vitis alba dicitur. Quod confirmat Bellunensis in suis interpretationibus. Et in capitulo de fesire ipse Auicenna ait: Fesire quid est? est alhazarasen, & est vitis alba, &c. Sod autem seu shad, vt ipse Bellunensis etiam interpretatus est, est cyperus. Neutrum quippe istorum valet ad excitandam venerem. Igitur ex dictis patet quòd digiti citrini non sunt species satyrionis, & per consequens, non est palma Christi: quoniam palma Christi, tam in radicibus, quàm in folijs, quàm etiam in cæteris notis, probatur esse ex speciebus satyrionis. Preterea scribit Ruellius quòd satyrium triphyllum, galliarum Rura, testiculum sacerdotis nominant. Apud nos autem Rura, pro testiculo sacerdotis intelligunt chelidonium minus, quod non est satyrij genus. Etiam Pandectarius facit capitulum de testiculo sacerdotis, quod ad vnguem est de chelidonio minori: ex quo pro testiculo sacerdotis semper intelligendum est chelidonium minus, & non satyrium trifolium. Sunt præterea & alia plura genera satyrionum, quæ sine aliquo speciali nomine, visu tantùm cognoscimus: quæ quidem indifferenter satyria & testiculos nominamus: & inter ipsos, qualis sit testiculus leporis, à quibusdam descriptus, nescimus secernere. At inter tot genera quæ vidimus, hæc tãtùm præcisè cognoscimus & distinctè, videlicet Satyrium triphyllum, testiculum vulpis, & testiculum canis, & palmã Christi: cuius folia sunt maculata, maculis nigris: & radix eius est tanquam manus pueri, vnde & palma Christi dicta est: in reliquis autem aliqualiter dubitamus. *Testiculus sacerdotis.*

De Lacte ouino.

NOta quòd dicit Author in præsenti descriptione, vt coquantur satyriones cum lacte ouino dulci, &c. Non enim inuenitur lac ouile amarum, pro cuius differentia dicatur lac ouile dulce: sed posuit dulce, ad differentiam acetosi, & non recentis. Lac quidem recens est dulcissimum, quapropter pro dulci, intelligitur recentissimè emulsum ab ouilibus mammis: quia *Lac dulce.*

lac non diu permanet in sua dulcedine. Tempore enim æstiuo, sæpe ante duodecimam horam, à sua emulsione acescit. Et ideo cum lacte ouili dulci, id est recenti. Item nota, quòd vbi dicit: Et postea funde super totum, syrupum, cuius modus est: Accipe, & cætera quæ sequuntur. Est intelligendum, quòd debes prius de illis succis, & zuccharo formare syrupum: & post ipsius perfectam decoctionem, fundere talem syrupum super totum, scilicet illud supradictum, id est super satyriones in lacte decoctos: &c. Item nota, quòd vbi Author in pluribus locis, præcipit sumi succos coctos & despumatos, intelligitur, quòd succi ipsi tandiu coquendi sunt, vsq; dum perfectè possint despumari, & defecari, atq; clarificari, &c. Aliter autem erit intelligendum, si dixerit, despumatos, & coctos: quia tunc post despumationem essent decoquendi vsq; ad medietatem, vel saltem vsq; ad tertiam partem.

Succi cocti & despumati.

Confectio alia testiculorum uulpis, & est Diasatyrion, &c. XI.

IN præsenti descriptione, per omnes impressiones, est vnus error: videlicet vbi in ipsis legitur, seminis napi: lege sinapis, vel seminis sinapis: quod rectius & clarius. Vtroq; enim modo legitur in exemplaribus antiquis. In nullo quidem penitus inuenimus scriptum: seminis napi. vt est in impressis libris. Igitur emendandus est locus.

De Secacul.

DE Secacul nempe inter doctores, & præcipuè iuniores, discordes habētur opiniones. Vnde sunt qui declarāt ipsum esse iringum, id est centum capita. Alij verò affirmant esse fraxinulam, siue fraxinellam, id est sigillum sanctæ Mariæ: quæ herba vulgò hodie geniculus vocatur. Et quòd neutrum ipsorū sit, mox ostendemus. Non enim est iringus, quoniam Serapio diuersum, atq; separatim, de vtroq; scripsit capitulum: & secacul posuit inter medicinas calidas, & humidas: iringum autem, inter medicinas frigidas, & siccas. Ergo Secacul non est iringus. Et quòd non sit fraxinella, quæ vulgò dicitur sigillum sanctæ Mariæ, & geniculus, patet expresse per eundem Serapionem, in capitulo proprio de secacul, declarantem folium secacul esse similem folio iulben. Iulben autem siue iulbere, vt Simon Ianuensis, & Pandectarius exponunt, est legumen quod Latinè vocatur

Iulben.

catur

catur pisum. Porrò pisum non habet folium simile fraxinellæ. Et sequitur ipse Serapio, quòd secacul habet radices in grossitudine pollicis, & in lōgitudine indicis: fraxinella autem habet radices longas, per palmum & dimidiū, & quandoq; amplius. Et sequitur Author, quòd secacul habet flores in colore violarum, sed maiores: fraxinella autem habet flores albos, minores quàm viola. Item in condito de secacul, tam præsentis antidotarij, quàm filij Serapionis, quàm etiam aliorum, habetur, quòd secacul habet radices ex parte exteriori cineritias, quæ intus habent venas duras, quibus amotis, secacul efficitur arundinosum: in quibus vacuitatibus arūdinosis, cùm conditur, ponitur frustum zinziberis humectati, & gariofilus. Fraxinella autem habet radices intus & foris albissimas, teneras, absq; venis interioribus, quæ possint amoueri, &c. Ergo secacul non est fraxinella. Etiam Serapio dicit, quòd secacul sunt radices cōtextæ, sicut scel: fraxinella autem habet vnicā radicem tantùm. Item dictus filius Serapionis in ingiba secacul, dicit: Scias, quòd secacul sunt radices sicut zinziber, & exportātur ex India, & fit ex eo ingiba, cùm est recens. Et quia apud ipsum non inueniebatur recens, docuit nos modum conficiendi de sicco. Etiam Auic. testatur, quòd radices secacul exportantur ex India: & nemo scribit ipsas extra Indiam inueniri. Fraxinella autem vbiq;, in locis vmbrosis, & humectis inuenitur. Author nouarum additionum in hoc antidotario, etiam dicit hoc idē, & quòd in partibus nostris non inuenitur secacul. Et licet in semine non videatur discrepari fraxinella à secacul, attamen in alijs notis valde differunt inter se. Iringus verò, in nullo penitus concordat cum secacul, dummodo cap. Serapionis de secacul, sit vera descriptio ipsius secacul: quoniam aliqui volunt, quòd interpres ipsius Serapionis non rectè traduxerit illud cap. quod nec ipsi probant. Igitur ex supradictis, expressè patet, ꝙ secacul non est iringus, neq; fraxinella. Porrò quia in partibus nostris non inuenitur, & ex India amplius non exportatur, possumus loco eius apponere radices bauciæ: quoniam dicit Author noster, in condito de baucis, quòd valet sicut cōditum de secacul, & fit eodem modo. Etiam Auicenna in secundo cañ. cap. de secacul, testatur hoc dicens, quòd virtus eius est sicut virtus bauciæ. Item in defectu secacul, potest subministrari buzeiden, vt ipse Auicenna in præfato capit. de secacul declarauit, dicens: Loco eius ponitur buzeidē. Sed quid propriè sit buzeidē ignoramus. Lege de eo suprà. in declaratione de satyrione. Præterea animad-

Fraxinella.

Secacul supplentia.

uertendum, quòd in modernis Serapionis impreſsionibus, ad titulum cap. de ſecacul, eſt additum & iringis. ſic enim legitur: De ſecacul, & iringis. Et illud, & iringis, ab ignorantia correctorum illarum impreſsionum eſt ſuperadditum: ſed falſò, & malè: in libris enim de prima impreſsione non legitur. Ad quid ergo in titulo dicitur, & iringis, cùm poſtea in toto capituli proceſſu, omnino non legatur iringus? Ex hac enim cauſa verè ſcimus dictum correctorem eſſe in numero eorum, qui falſò dicunt ſecacul eſſe iringum. Et quia detinebatur in eodem errore, vt erat ipſe cæcus, nitebatur obcæcare & mentes legentiũ ipſum capitulum de ſecacul, corrũpendo titulum eius cum additione, & iringis. Caſſetur igitur, & legatur ſimpliciter: De ſecacul. De iringis autem quære infrà. Demum ſciẽdum, quòd Author præcipit, vt prima aqua cicerum abijciatur, & in ſecunda elixentur radices ſecacul. Pro illa prima aqua autem, intelligitur prima ipſorum ebullitio, ſcilicet quòd poſt quàm bullierint prima vice, cõtinuo abijciatur illa decoctio primæ ebullitionis, & cum alia aqua bulliant vſque ad perfectam ipſorum decoctionem. Et ſit quantitas cicerum ad aquam proportionaliter, ſicut fieri ſolet cùm coquũtur, vt comedãtur, &c. Sed quare vult Author, vt abijciatur prima bullitio? Quia in ciceribus exiſtunt duæ proprietates, quarum vna eſt in ſuperficie corticum expanſa, ſcilicet humiditas baurachia cum quadam ſubtili caliditate, quæ quidem eſt præter huius confectionis intentionem, & hęc tollitur ſola bullitione. Eſt autem & altera proprietas, quæ ſedet in toto corpore eorum, ſcilicet humiditas ſubtilis, dulcis, & nutribilis: veruntamen inflatiua, & portatiua aliarum medicinarum ad alia membra, quam non dimittũt in aquam, niſi optimè decoquantur. Et hæc valde competit huic confectioni. Et ideò præcepit Author, vt in ſecunda aqua elixentur redices ſecacul.

Cicerũ proprietates.

De Raphano.

RAphanus eſt illa herba domeſtica, quæ per antonomaſiã radix appellatur, qua communiter veſcimur. Et quia clarum ſcriptum eſt de eo à Dioſcoride & cæteris fide dignis authoribus, ideò nolumus adducere tot ipſorum authoritates, quia inter eos non videtur eſſe aliqua diſcrepantia: cauſa breuitatis ſtudioſis relinquimus, vt & ipſi legant. Veruntamen hodie plurimi imperiti Aromatarij potius ad ea, quæ ad lucrum faciunt, attendentes, errant accipientes pro raphano, qui vnam, & qui aliam rem: non legentes aliter, quid ſit raphanus. Vnde multi ſumunt

munt pro raphano, ac raphanum vocant quandam herbã, quam Hungari, qui eam in embãmatibus libenter comedunt, turmam appellant: quæ quidem herba habet folia magno lapatho similia, quæ in primo eorum ortu sunt valde laciniata, & scissa. Et similiter, quæ in autumno nascuntur. Reliqua autem sunt integra, longa, & ampla, vt rumicis. Radices habet albas, longas, digitali crassitudine, acuto sapore, vellicantes linguam, vt Piper. Caulem emittit cubitalẽ, super quem sunt flores albi, parui, &c. Sed quid propriè sit hæc herba, incompertum habemus. Et alij pro raphano, alijs diuersis vtuntur herbis. Insuper autem dicimus, quòd inuenitur etiam in pluribus locis, sed abundantius in regno Apuliæ, quædam raphanorum species, quæ ab incolis illarum partium, proprio & vulgari vocabulo, vocantur raphani. Qui quidem ab his (quas radices vocamus) non differunt in aliquo, præterquàm in forma radicis suæ: quia ista, quam radicem dicimus (vt scribitur) habet suam radicem longam: & illi raphani habent radicem rotundam, simillimam rapis hortensibus. In reliquis autem notis nulla est differentia inter eos, pariterque seruntur, & multoties olitores semen vtriusque seminant commistè, quibus natis nõ dignoscitur alter ab altero, nisi è terra prius euellatur. Et de vtroque reperitur radix alba, & nigra exterius, interius verò vterq; est albus. Quamobrem iudicio nostro possumus hoc rotundo vti liberè sicut & longo, non obstante, quòd de rotundo Authores nullam faciant mentionem. Vel fortasse non habuerũt de eo notitiam, vel proprietas loci, & aëris (quod magis credendum est) suam permutauit formam: & sic nõ est diuersum, sed idem genus. Vnde (vt dictum est) possumus eo vti. Est præterea & raphanus syluestris, quem Dioscorides asserit à Romanis armoraciam vocari: vnde vsque hodie, vulgò Romæ quasi per idem vocabulum, primis tantùm literis inuersis, ramoraciam dicunt. Sed de ista non intelligitur, cùm absolutè raphanus scribitur.

Turmæ herbæ descriptio.

De Luf.

LVf etenim est genus serpentariæ, & Author addit planũ, ad differentiam crispi. Lege de ipsis infrà, in hiera Hermetis.

De Cepa.

DIcitur hoc Cepe, & hæc Cepa: res quidem notissima, & plurium generum est: sed quando absolutè describitur, de cõmuni intelligitur. Et quamuis Ascalonia habeatur ab omnibus pro laudatiori: veruntamen absolutè (vt diximus) & pro com-

Ascalonia.

muni, intelligimus vsitatiorem cepam, quæ habet magnũ caput: vnde & cepa dicitur, quasi sepha. Porrò & inter bulbos connumerantur omnia ceparum genera: sed cùm simpliciter scribitur bulbus, intelligitur comestorius, scilicet ascalonia. Specificauit autem Author de humida: hoc est de recẽti. Et ex capite tantùm exprimẽdus est succus, non autem ex folijs, vel barbis eius. Nicolaus quidem in suo antidotario non succum cepę, sed semen bulbi habet in huiusmodi confectione.

De Stinco.

Scincus. SCincus sanè rectius, quàm stincus dicitur. A Marcello Virgilio Florentino autẽ, scingus dictus est. Nam hoc vocabulum stincus, in libris plurimis, ab interpretibus & authoribus æquiuocatur. Et tam schinum, id est lentiscum, quàm scincum, vocãt stincum. Et vtrunque corruptè, & barbarè. Vnde est oleũ de stinco, in præsenti antidotario, de quo infrà. De scinco igitur, Dioscorides secundo libro, Plinius 8. & 28. libris, Aetius secundo libro, & Paulus Aegineta 7. libro, pertractant. Est nanque (vt isti aiunt) terrestris crocodili proprium genus. Est enim animal in aquis degens, lacertæ simile, sed ventrosius: & caudam latam, vt anguilla habens ad natandum aptam. Serapio quidem cap. 459. renes vocat, & dicit, quòd sunt stinci. Et hac de causa putamus vocasse renes, quoniã quotquot de hoc pertractant, scribunt de proprietate partium eius, quæ renes amplectuntur: quarum sola drachma, ad excitandam venerem potenter operatur. Auicenna autem in tribus cap. loquutus est de hoc animali, & fortasse in quinque, quod barbarè Guaril nominauit. In primo au-

Guaril. tem capitulo quod de guaril intitulatur, nihil de venerea ipsius potestate pertractauit, præterquàm quòd caro eius sit multùm calida. Solummodo proprietates stercoris eius enumerauit, tangens primum illud quod Dioscorides secundo libro in calce capituli fimo scripsit: de quo Hermolaus particulare capitulũ fe-

Crocodilea. cit. Quod quidem stercus à Græcis crocodilea vocatur. Reliqua duo capitula Auicennæ, intitulantur de stinco, in quibus error ipsius comprobatur, qui vnum, & idem, pluries capitulauit. Prȩterea ipse Auicenna facit & quartum capitulum quod est de tinsa, vel tempsa animali: quod animal, secundum Simonem Ianuẽsem, est crocodilus: sed an terrestris vel fluuiatilis, ab eo non declaratur. Quoniam si est terrestris, est idem quod guaril, scilicet scincus. Ad quod credendum inclinatur animus, ab eo quod in ipso capitulo de tinsa legitur: hoc est, quòd stercus eius valet al-

bugi

albugini oculi: quod similiter in cap. de Guaril. legitur. Item facit & quintum cap. quod est de lacerto, vbi illud idem dicit, scilicet quòd stercus eius valet albugini oculi. Pādectarius autem capitulo Rhule, declarat quòd hoc animal est simile lacertæ: sed quòd non habet caudā rotundam, vt lacerta, sed lateraliter pressam, &c. Et quòd est ventrosum animal. Et ita nos pluries circa Romā in aquis stātibus vidimus. Vnde scinci siue (vt mauis) stinci, qui venduntur sicci cum duabus caudis, probantur non esse veri. Platearius enim dicit, quod inueniūtur stinci in Apulia, sed vltramarini sunt efficaciores. Vocatur nempe scincus Terrestris crocodilus, vt Plinius refert, quia simillimus est crocodilo. Præcipua tamē differētia cognoscitur à crocodilo, squammarum seta à cauda ad caput versa. Ex quo ridiculum nobis visum est, quod scribit Bellunensis in suis interpretationibus, in litera Cocodrillus. Ait enim: Cocodrillus secūdum Arabes, si parit oua in aquis, tunc generatur alius Cocodrillus: si verò in campis, iuxta aquas, tūc nascitur stincus. Et propterea dicitur, quòd stincus sit de semine cocodrilli. Hæc ille. Nam circa Romam & in Apulia nunquam vidimus crocodilos siue (vt mauis barbarè) cocodrillos: scincos autem sæpius. In defectu autem scinci, teste Paulo, in fine 7. satyrion ponitur. Et intellige pro satyrione absolutè descripto, testiculus nouus: quoniam alter in huiusmodi confectionibus, & similibus, esset expressè contrarius.

De *Eruca*.

ERuca est nomen commune ad vermiculos qui in oleribus oriūtur, qui per aliud nomen, campæ vocantur: & ad quædam herbarum genera. Sed cùm Author specificauit de semine, clarè ostendit, quòd ipse non quærit cāpas. Erucæ herbæ autem plura sunt genera: absolutè autem intelligitur de communi & satiua siue viuali, quam Romani ruchectam vocant: in partibus Apuliæ autem, erucam, siue rucam saracenicā appellant. Sed neque à Diosc. neque à quouis aliorum, eruca depingitur. Probatur tamē, quòd sit hæc satiua qua vtimur, per similitudinē: quam ipse Diosc. notauit in cap. de altero sisymbrio, scilicet, quòd illius sisymbrij aquatici folia cùm sunt adulta, erucæ folijs simillima scissa sunt. Et (vt ipse Diosc. Author est) tam herba, quàm semen erucæ, maximè valet ad concitandā libidinem. Ex quo Author noster posuit ipsum semē, in præsenti confectione. Præterea Diosc. in fine cap. de Eruca, describit Erucā syluestrē, quam asserit in Iberia. id est Hispania quæ occidentem spectat, copiosè

nasci: vnde nonnulli hodie Erucam Hispanicam nominant. Plinius autem istā pro tertio sinapis genere intellexit. Et hæc propriè est illa, quæ nascitur in campis incultis, & in vineis, & iuxta oppida, quam aliqui Erucam nobilem, & alij Erucam longam nominant: quoniam folia longa habet, & interdum fibrata, raris tamen fibris, flore luteo, semine in corniculis minuto, radice alba & lignosa, &c. quę multis non est incognita. Hanc Ruellius erysimum esse credidit, Veruntamen hallucinatus est: quoniam erysimum alia planta est huic simillima, quæ minori folio & altiori crescit caule, tractuq; asperior est. Quæ quidem semper iuxta vrbes & domicilia, secusque vias nascitur, & rarissimè in cāpis. Vnde intus Romam, hubertim habetur. Dioscorides cap. de erysimo dicit, q̄ erysimum habet folia vt Eruca syluestris: quinimò & flores, & semen, &c. quasi omnia similia habet, atque maiori munitur acrimonia (vtranq; enim distinctè cognoscimus) Sed (vt diximus) Ruellius non cognouit erysimum, nec Hermolaūs vidit: quoniam suo in Corollario 391. dicit: Erysimō nostri herbarij significant, quæ vulgò nobilis Eruca dicitur, quam & Erucæ veræ præferunt, &c. Nam verum est, quòd hodie multi libentius comedunt erucam nobilem, id est longam præfatam, quàm erucam communem & veram: attamen erysimum à nemine comeditur, nisi in medicis necesse fuerit. Et hoc verum erysimum, nostra tempestate, pluribus tam medicis quàm herbarijs, Romæ præsertim, notum est: quodq; esse genus erucæ, nullus negare potest. Vnde similiter vt Pandect. nonnulli plures erucam geratinam vocāt. Porrò si eruca nobilis præfata, id est longa, secundum ipsos erit erysimon, quænam igitur erit syluestris eruca, à Dioscoride descripta? Quam ideo ipsi non declarauerunt, quia nescierunt eam. Est etiam & eruca aquæ, quam cardaminā, & crescionē vocamus: de qua Auicenna facit cap. sub titulo Pupilla oculi. Lege suprà

Erucæ descriptio.

De Lingua auis.

SVnt quorundam opiniones neotericorum asserētium, quòd Lingua auis non sit semen fraxini, sed sit quædam herba, quę vulgò dicitur lingua passerina, & corrigiola: Græcè autem polygonia, quæ Latinè centumnodia dicta est. Et hanc adducunt rationē: Passer est auis, ideò lingua passerina, est lingua auis, &c. Alij volunt quòd sit aliud, sed re vera errant: quia lingua auis, verum est semen fraxini, vt probari potest per Auicen. & Serap. & Simon. Ianuensem, & alios plures probos Authores. Idque eò

maxi

maximè quia dictus Serapio, plurium authoritate probat, quòd semen fraxini augmentat sperma, quæ res multùm conuenit intentioni huius confectionis: & econtrà, polygonia carens tali proprietate, nihil confert ei, sed potius nocet: quia habet aliquas proprietates, huiusmodi confectionis intentioni omnino contrarias. Igitur concludendum est, quòd est semen fraxini, & non centumnodia. De fraxino autem, in oleo de fraxino dicemus.

De Baucia.

BAucia licet à nonnullis variè exponatur, secundum, tamen Diosc. Serap. & quamplurimos Authores imò secūdum veritatem, est pastinaca syluestris. Est etiam carui agreste, siue syluestre: quoniam tria hæc, scilicet baucia, pastinaca syluestris, & carui agreste, sunt vnum & idem, vt melius probabimus infrà, in descriptione trochiscorum de ligno aloës. Et hic ingreditur semen, & non radix. Et similiter in alijs compositionibus, nisi speciatim scribatur radix, semper intelligitur semen. In condito verò de baucijs radices ingrediuntur. Vide etiam de Baucia infrà in triphera muscata. *Baucia, pastinaca syluestris, carui agreste idem sunt.*

De Radicum infusione.

DIcit Author in præsenti descriptione: Terantur (scilicet radices præfatæ) & infundatur super eas, lactis vaccini, aut ouini quantitas quæ supereemineat radicibus duobus digitis: olei sisamini, &c. Vbi sciendum, quòd hinc sumitur regula generaliter obseruanda in omnibus compositionibus, in quibus omnes, vel pro parte sunt infundendæ medicinæ in aliquo liquore, seu aqua carente quantitatis determinatione: vt in confectione Hamech, in qua Author dicit: Hæc omnia infundantur in aquæ casei quantitate sufficienti. Et sic de singulis. Sed nota quòd hæc supradicta regula, non intelligitur pro minimis rebus: vtputa, pro rheubarbaro infundendo, causa propinandi medicinam infirmo, &c. Quia cùm infunditur rheubarbarum, vel agaricum, vel simile, debet aromatarius animaduertere, vt cùm aliqua discretione fiat talis infusio: videlicet, vt non sit tam modica quantitas liquoris, quòd res infusa remaneat sine conuenienti imbibitione: nec sit ita superabundans, quòd stomachetur infirmus in sorbendo medicinam, cum tanta liquoris quantitate. Et si non omnia possunt scribi, tenetur tamen aromatarius omnia bene, & diligenti discretione ponderare. At pro meliori declaratione huius regulæ, lege infrà, in confectione de Mezereon. *Quantitas sufficiens in infusionibus quomodo intelligatur.*

Confe

Confectio de Galanga, &c. XII.

B IPSA Galanga quam recipit, sumpsisse nomen præsentem confectionem, nullus inficiabitur. Sed quare non potius à ligno aloës, quod in eadem quantitate intrat, & est dignius illa? Respondetur, quia ad effectus, ad quos ordinata est ista confectio, magis valet Galanga, quàm lignum aloes. Et ideò ab effectu ipsius Galangæ, quæ & basis eius est, rationabiliter denominatur Confectio de galanga, &c. Auic. in quinto cañ. scilicet in summa secunda, tractatu sexto, habet Electuarium de galanga, quod in multis conuenit cum præsenti descriptione. Arnaldus de Villanoua etiam in suo Antidotario, habet vnum electuarium quod intitulatur Diagalanga, sed multùm differt ab ista confectione.

De Galanga.

SErapio scribens de Galanga nullam Græcorum adduxit Authoritatem, quasi apertè declarans ipsam Græcis fuisse incognitam. Apud nos etiã (vt volunt aliqui, & præcipuè Antonius Musa Brasaulus) non reperitur. Hæc autem radix, quæ pro galanga habetur in vsu (teste ipso Antonio) acorus est: & illud quo pro acoro communiter vtuntur aromatarij, aliud est, vt infrà patebit. Imò verius secundum alios, radix qua vtimur pro galãga, est radix squinãti, & non acori: quapropter lege in Diaomorusia. Pro galanga autem, quia non habetur, teste Auic. in capitulo de galanga, ponitur cherse cariofillatum, si haberi potest, quod est cortex arboris gariofillorum: vt interpretatus est Andreas Bellunensis, & infrà commemorabitur in confectione de cinnamomo. Vel pro galanga potest poni pondus ipsius de gariofilis: vt dictus Andreas, in capitulo de galanga rescripsit. Et scias, quòd Auic. facit duo capitula de Galanga: vnum videlicet sub proprio titulo de galanga, aliud verò sub titulo de casurudar, siue chaserudar. Lege apud ipsum.

Galãgæ supplentia.

De Carui.

SI de Carui vellemus controuersias iuniorum & seniorũ Authorum concordare, erit nobis tanquam cum parua cymba, magnum atq; procellosum intrare pelagũ, in quo expositi postea potius de submersione, quàm de salute esset sperandum. Vnde intelligenti pauca minus malum est tacere, quàm malè loqui. Verũtamen quod de eo sentimus, succinctè notabimus. Clarum

rum est, quòd Serap. in suo cap. de Carui, quod incipit: Caruia. describit per sententias totũ cap. Diosc. de caro. Ex quo expresse patet idem esse apud Diosc. carum, siue caros: quod apud Serap. carui, siue caruia. Caros à Diosc. non depingitur, sed tatùm dicit, quòd est semen notum. Vbi à Marcello Virgilio additur exiguum, quod nec in Hermolao, nec in Ruellio, nec in antiqua translatione, neque in Serap. in authoritate quam adducit, legitur. At reuera, vt omnes firmiter tenent, nil aliud est caros, quàm carata, seu cariota: quasi caruiota, vulgò dicta. Porrò si bene considerabimus capitulum Serap. de carui, inueniemus ipsum Serap. non de vno solo genere, seu de vna sola ipsius specie loqui: quia cùm dicit authoritate Aben mesuai: Est grossius quàm cyminum. declarat illud carui genus, quod hodie ab Hispanis habetur in vsu, & ab ipsis vulgo, quasi caruia, caroueia, siue caroeia, siue alcarauea vocatur. Et nostris tẽporibus ipsum semẽ à mercatoribus Romã delatũ est, quod quidẽ est ita cymino simillimũ, quòd pro cymino vendebatur. Nos verò rem bene perscrutantes inũenimus non esse cyminum, sed Hispanorũ alcarauea. Et hoc putamus esse in Dios. tertium genus dauci, quod dicitur habere semen cymino simile: non obstante quòd ab ipso Serapione, bis scribatur: quia in cap. de dauco, ipse Serapio similiter authoritate Diosc. scribit tertium dauci genus, quod habet semen cymino simile: quoniam potest esse, quòd sit genus dauci, & genus carui: quoniam horum plantæ, scilicet dauci, bauciæ, carui, & similiũ, habent multam inter se affinitatem. Vnde saluo semper meliori iudicio, putamus quòd indifferenter potest vnum pro alio administrari: & specialiter pro carui, possumus tam Dioscoridis caro, quàm alcarauea præfata liberè vti. Etiam pro cari siue carui semine, rectè ponitur anisi semen: quoniã Diosc. Serap. Auic. & cæteri omnes, quasi vno ore dicũt hoc semẽ valere in omnibus, vti anisi semen. Et aduerte, quòd præfata duo carui genera, intelliguntur satiua siue domestica. Carui agreste autem siue syluestre, sine dubio est baucia: scilicet pastinaca syluestris, & non est cordumeni, &c. De quo lege suprà, & infrà in trochiscis de ligno aloës.

De Zucchara ponendo in compositionibus.

LIcet suprà in Electuario de aromatibus, annotauerimus de hoc zucchara, quomodo debeatur poni in confectionibus: vtputa, in illa & ista, & similibus: tamẽ quia in hanc confectionẽ maior quantitas ingreditur; ideò cum aliqua ratione, magis quiesce

quiescemus legentiũ mentes. Nam (vt ibi diximus) zuccharum ponitur tantùm in compositionibus ad inuescandum medicinas, & ad ingrossandum confectionem in qua ponitur. Porrò huiusmodi confectiones omnes cum melle conficiuntur. Et hac de causa, quia mel est magis carminatiuum, quàm zuccharum: vt patet in Electuario de aromatibus, & in Diacymino, & in Dianiso, & in Benedicta Nicolai, & in quamplurimis alijs similibus compositionibus: quæ quidẽ cùm sint inuentæ vt expellant ventositatem, omnes cum melle cõficiuntur, & non cum zuccharo. Et ideò si zuccharum ratione mellis poneretur, satis modicum de melle dicta compositio reciperet: ex quo non posset cõsequi effectum expellendæ ventositatis, ad quem ipsa ordinata fuit. Necesse est ergo vt non ponatur zuccharum ratione mellis. Et temeritas magna est dicere quòd sit ponendum ratione specierum. Quamobrem, vt dictum est, per se in puluerem redactũ ponatur vltimo loco in cõpositione vbi ingreditur: vt exemplum habemus in Triphera saracenica Nicolai. Et idem testatur Platearius, in Benedicta Nicolai.

De contritione specierum.

QVamuis sit generalis regula, quòd species omnium electuariorum solutiuorum, debent communiter grosso modo puluerizari, & non solutiuorum subtiliter: tamen non est regula quæ non habeat aliquam exceptionem. Quamobrem sciendum, quòd species huius confectionis galangæ (licet non sit confectio solutiua) debent teri grosso modo: non tamen grossissimè, sed secundum vsum solutiuorum. Et ratio est, quia hæc confectio habet principaliter expellere ventositatem grossam: quoniam si species essent subtilissimè contritæ, non permanerent diu in stomacho: & non permanendo, non habent tantum vigorem in operando. Quapropter oportet vt species huius confectionis & similium, non triturentur subtiliter, sed more solutiuorum, vt dictum est. Lege de hoc etiã in Diacymino secũdo.

Diarhodon descriptione communi, &c. XIII.

A ROSIS Diarhodon dicitur: descriptione communi autem addit Author, quia communiter ab omnibus habebatur in vsu, & ad differẽtiam aliorum quæ sequuntur, quæ sunt aromatica rosata, quæ fortasse non erant in communi vsu: quoniam omne aromaticum rosatũ, potest nuncupari Diarhodon. Imò

omnis

omnis compoſitio, quæ ex roſis denominatur, Diarhodon dicitur. Vnde trochiſci Diarhodon, id eſt trochiſci de roſis, &c. A Nicolao quidē in ſuo Antidotario, ponitur vna alia deſcriptio, quæ ab ipſo intitulatur: Diarhodon abbatis. Porrò in Antidotario magno vniuerſali vnde ipſe Nicolaus excerpſit ſuum Antidotarium, in tali deſcriptione neque abbas, neque abbatiſſa legitur. Sunt etenim in præfato antidotario vniuerſali ſiue magno, tres ſub hoc titulo, Diarhodon deſcriptiones: quarum prima dicitur, Diarhodon Iulij: ſecunda, Diarhodon magnum: & hæc ea eſt deſcriptio quam accepit ipſe Nicolaus. Tertia autē intitulatur, Diarhodon Galeni: & hæc eſt deſcriptio præſentis Antidotarij filij Meſuæ. Arnaldus quidem de Villanoua, habet in ſuo Antidotario duas deſcriptiones ſub hoc titulo: ſed prima, quam Diarhodon abbatis intitulauit, à Nicolao accepit. Sed ſciendum, quòd per impreſsiones ſunt in præſenti deſcriptione plura menda. Et primùm videlicet vbi legitur: Accipe foliorum roſarum rubearum ʒ.xxx. Lege ʒ.xx. Item ante gariofillorum notationem, deeſt cinnamomum. Lege igitur ſic: Cinamomi, gariofillorum, galliæ muſcatæ, &c. Item in quibuſdam ex ipſis impreſsionibus, bis poſita ſunt duo ſimplicia, ſcilicet dragagātum, & gummi arabicum. Caſſentur priora, quæ ſunt ante ligni aloës deſcriptionem. Item in eo loco vbi ſunt illa duo præfata ſimplicia caſſanda in aliquibus, & præſertim nouis excuſionibus, deeſt Berberi. Lege rectius ſic, maſticis, berberi, ligni aloës, &c. Item vbi legitur, camphoræ ʒ.j.s. lege verius ʒ.s. Item vbi legitur: Confice cum ſyrupo de roſis, & aqua roſarum: Lege correctius, confice cum ſyrupo de roſis, ex aqua roſata vel roſarum: quoniā ita ſe habent hæc omnia in cunctis antiquis exemplaribus, & correctis libris. Et ſcias, quòd Author dixit, cum ſyrupo de roſis ex aqua roſata (id eſt ex infuſione roſarū quam vocat aquam) ad differentiam ſyrupi roſati, ex ſucco roſarum. Conſimile mēdum eſt in Diambra, quo in loco antiquorum exemplarium aliqua habent cum ſyrupo roſato ex aqua roſarum: & aliqua cum ſyrupo roſato ſimpliciter: per quem ſemper intelligitur ſyrupus roſatus, ex infuſione roſarum: cum quo ſyrupo multa aromatica & plura electuaria ſequentia conficit. Per quod declaratur præfatum mendum. Probatur etiam, quòd debet eſſe ſyrupus ex infuſione roſarum, per Luminare Maius in operatione infuſionis roſarum: vbi declarans, quòd cum ſyrupo facto ex illa infuſione conficiuntur multa, aſsignauit per exemplum, præſens Diarhodon

rhodon descriptione communi. Et similiter Thesaurus aromatariorum in Diambra, dicit: Confice cum syrupo rosato, facto ex aqua infusionis rosarum, &c. Vnde emẽdentur loca. Praeterea animaduertendum, quòd sunt nonnulli aromatarij qui dispensantes praesentem compositionem Filij Mesuae, ponunt in ea trochiscos Diarrhodõ Nicolai, & nõ trochiscos Diarrhodon ipsius filij Mesuae, non rectè. quia licet vtrique inter se parum differant, attamen quando haec compositio paratur secundum Authorem nostrum, ponendi sunt in ea trochisci ab eo ordinati. Et quãdo fit secundum Nicolaum, in omnibus obseruanda est regula ab ipso tradita. Et sic de singulis, videlicet quando aliqua compositio dispensatur, illius Authoris accipienda sunt simplicia, & cetera si habet, cuius dispensandae compositionis descriptio est. Quae autem apud ipsum non sunt, ab alijs fide dignis sumenda censemus. Quoniam multoties per idem nomen, (vt mox de spodio dicemus) apud diuersos Authores, diuersa notantur & simplicia & composita.

De Spodio.

QVid de Spodio dicemus? Quomodo tot differentes Authorum opiniones concordabimus? Enimuero supra vires nostras onus assumimus, tamen confidimus in Deo nostro IESV Christo, quòd ipse qui est summa veritas, ostendet nobis pauperculis, lumine gratiae suae, quam quaerimus veritatẽ. Sciendum igitur, quòd Graecorum spodium, non est idem cum spodio Arabum. Nam spodium Graecorum (vt videri potest in quinto Diosc. libro, & apud alios Graecos, ac etiam Latinos Graecos imitantes, species thutiae, id est pompholygis est: quia idem est thutia, quod põpholyx. Ait enim Dios. Pompholyx specie sola, non genere à spodio distat. Imò thutia est melior pars illius materiae, quia spodium cadens in pauimentum fornacis, immiscet se carbonibus, & pilis, & alijs immundicijs. Quod spodium Graecorum, à Serap. in capitulo de Thutia describitur, pro deteriori thutiae specie. Et hoc quidem Graecorum spodium per os non sumitur, nec vsquam adhuc, tam apud Galenũ, quàm apud alios Graecos, legimus ipsum intrinsecus propinatum: praeterquàm apud Actuarium nouissimum ferè Graecorum, in medicinis, quas ab Arabibus sumpsit. Sed neque thutiam. Extrinsecus autem in vnguẽtis &c. passim lectitamus admotum: quod etiam testatur Manardus super trochiscis de spodio. Spodium autem Arabum, vt plurimum administratur per os, in confectionibus

Spodij differentiae. *Thutia.* *Põpholyx.* *Spodiũ Graecorum.*

& ele

& electuarijs cordialibus, &c. Vnde necesse est, vt sit diuersum à spodio Græcorum. Igitur secundum Auicennam, spodium sunt radices cannarum adustarum &c. Idem dicit Auerrhoys, in quinto Colliget, & quidem clarius. Spodium (inquit) carbo est nodorum arundinum Indiæ adustarum &c. Vnde multi hodie, spodium de canna vocant, quamuis nullus illud habeat. Bellunensis autem in capitulo Auicennæ de spodio, pro cannarum rescripsit alcanna. Et in suis interpretationibus, declarat alcanna, dicens: Alcanna seu alcona, sunt arbores subtiles, longæ, habentes nodos sicut canna: sed differunt, eo quod huiusmodi alcanna nõ habet concauitatem; & Arabes vtuntur eis loco lancearum: & ex eis reperiuntur arbores grossæ, ex quibus conficiuntur vasa magna, vtilia siue vtensilia. Et spodium fit maximè ex radicibus arborum prædictarum subtilium, combustis. Hæc ille. Vnde secundum ipsum, hoc nomen alcanna, ad plura refertur. Quoniam Auicenna, & Serapio, &c. habent aliud capitulum de alcanna quæ est cyprus arbuscula, de qua infrà, in oleo de alcanna. De spodio autem Serapio facit capitulum, sed non declarat ipsum: tamen conferendo cum capitulo Auicennæ in pluribus probatur, quòd idem est. Ex quo coniectamus Auicennam, ex ipso Serapione sumpsisse. Ergo ex prædictis concluditur, quòd in compositionibus Arabum quibus vt plurimum vtimur, & præcipuè in ijs quæ per os sumuntur, per spodium, non est intelligendum spodium Græcorum, vt nonnulli ex iunioribus declarauerunt. Etiam si Græci concessissent, suum spodium per os posse sumi, nihilominus in Arabum compositionibus, Arabum spodium necessariò administrare debemus, & non Græcorum. Manardus quidem tenet, quòd hoc spodium factum ex radicibus cannarum adustis, sit quasi vnum ex antispodijs Dioscoridis. Ergo si est antispodium, quare præcipit, vt non admittatur in compositionibus? Præterea nescimus qua authoritate muniatur Platearius, vt dicat, quòd optimum spodium fit ex ossibus elephantis combustis. Et addit, quòd elephas habet ossa solida, vt sunt dentes, & illa non comburuntur: quæ medullam habent, illa comburuntur & illa dicuntur spodium, &c. tanquam si dentes elephantorum careant medulla, quod est falsum. Vnde hodie aromatarij ipsum sequuntur, vbiq; vtentes pro spodio tam Græcorum quàm Arabum, ossibus combustis. Et si sunt elephantis, Deus scit. Nos enim suspicamur illa esse ossa alterius animalis potius quàm ossa elephantis: vtputa bouis, vel arietis, vel ca-

Spodium Arabum.

Spodium de canna.

Spodium nostrum.

nis,&c.quoniam cùm sint combusta, & in frustula & puluerem redacta, quibus notis possumus amplius cognoscere illa esse elephantis potius, quàm alterius animalis? Nam velle hodie negotiatoribus credere, periculosum est: quoniam generaliter perijt ab eis fides. Etiam si sint (vt aiunt) vera elephantis ossa, hæc quæ pro spodio combusta venduntur, & si possunt admitti in medicinis cordialibus, in spodij Arabum vice, nec approbamus nec reprobamus. Potius enim est medicorum, quàm nostrorum hoc perscrutari. Tamen saluo semper meliori iudicio, quia spodium cannarum Indiæ non habetur, minus malum nobis videtur esse, si pro dicto cannarum Indiæ spodio, vtamur radicibus cannarum nostrarum artificiosè adustis. Et omnino nullus præsumat ponere in medicinis, ore sumendis, spodium Græcorum: nec ipsorum antispodia, neq; pompholygem, id est thutiam dictam: quamuis præstantior sit, non solùm antispodijs omnibus, sed & ipso spodio Græcorum, teste Galeno qui ait, nunquam se vsum fuisse spodio: quoniam nunquam defuit illi pompholyx: quoniam huiusmodi (vt diximus) antispodijs, spodio, pompholyge, & similibus, non intrinsecus propinando, sed extrinsecus admouendo duntaxat, Græci vtebantur. Quapropter mirati sumus de quibusdam iunioribus viris admodum peritis, vt sunt Manardus, Brasaulus, &c. qui præcipiunt indifferenter administrari pompholygem, vel antispodia Græcorum, vbicunq; spodium desideratur, non excipientes compositiones illas Arabum, quæ ore sumuntur. Eo maximè quòd ipsi testantur Galenum non vsum fuisse huiusmodi, nisi per exteriora admouendo: quomodo ergo audent dicere, vt in trochiscis, & electuarijs, ore assumendis ponantur? Imò iudicio nostro melius est, vel (vt rectius loquamur) minus malum est, demere ab huiuscemodi Arabum descriptionibus ipsum spodium, quàm loco eius thutiam, vel simile subministrare. In compositionibus autem tam Græcorum quàm Arabum, quæ ore non recipiuntur, non negamus posse administrari, & Græcorum spodium, & antispodiũ quodcunq;, & pompholygem, & alia plura. Hæc equidem sunt, quæ de spodio collegimus, in quibus non citauimus alios iuniores, vt Simonem Ianuensem, & cæteros, ne ipsorum controuersiæ essent in nostro libello causa confusionis. Qui vult igitur, apud ipsos (si placet) legat. Et de modo faciendi Græcorum spodium, antispodia, & pompholygem, legitote apud Dioscoridem, &c.

De

De modo conficiendi.

INſuper ſciendum, quòd hodierni medici volunt, quòd ſpecies præſentis confectionis, & ſimilium plurium, conficiantur cum zucchar o in forma ſolida: quod quidem apud nullum antiquorum legitur eiuſmodi factum eſſe, ſed omnes (vt patet) in forma electuarij fieri debere ſcriptitarunt: quorum factionem magis commendamus, & ita debet fieri: quia ipſi authores omnia cum debita proportione, & experimentorum probatione deſcripſerunt. Nunc autem ſecundum modernos, non poteſt talis compoſitio in forma ſolida habere ſuam debitam proportionem: quia ponitur minus quantitas ſpecierum quàm poneretur, ſi in forma electuarij fieret. Quia non amplius quàm vnam ſpecierum vnciam, pro qualibet libra zucchari ſubminiſtrant. Etiam quia dictæ ſpecies non poſſunt habere ſuam fermentationem, in tali forma: vt haberent in forma electuarij. Etiam quia virtus electuarij, facilius tranſit ad loca ſiue membra remota, quàm cõfectionis ſolidæ. Quapropter infirmus non conſequitur effectum operationis, ſecundum intentionem Authoris ipſius. Item non poſſunt præfatæ ſpecies omnes ſimul conſeruari, quia ſemina ibi poſita breui temporis ſpatio rancerent, & corrumperent reliquas ſpecies. Vnde oportet, vt abſq; ſeminibus, ipſæ ſpecies cribellatæ aſſeruentur, vt commodius & expeditius ad iuſſum medici continuò conficiantur. Et ſi bene, Deus ſcit. Attamen aromatarius parans hoc electuarium & ſimilia, ſecundum voluntatem medici præcipientis, non peccat. Quia medici eſt ordinare & præcipere, aromatarij autem diſpenſare & conficere. Et magis debet aliquando aromatarius obedire intentioni, quàm deſcriptioni: quoniam quandoq; medicus, in ſcribendo receptas, errat: non dicimus abſolutè ignorantia vel mala intentione, ſed calamo imprudenter ſcribendo ʒ. pro vncia, vel econtra ℥. pro drachma. Vt quidam medicus ordinans medicinam pro vno fratre noſtro valetudinario, ſcripſit apertè & clarè. Diaphiniconis ℥. iiij. Cùm intẽtio ipſius eſſet ſcribere ʒ. iiij. Nos autem intentionem potius, quàm lectionem obſeruantes iiij. ʒ. poſuimus, ex quo medicus poſtea laudauit nos bene ſic feciſſe. Qua in re conſulimus aromatarijs, ſi fortè inueniant in aliqua recepta aliquid, quod credatur eſſe errore deſcriptum, tutius eſſe (ſi fieri poteſt) accerſire medicum, quàm intentionem ipſius interpretari.

Aromaticum rosatum stomachicum, &c. XIIII.

SVB hoc titulo Aromaticum rosatum, ponit Author in præsenti antidotario tres descriptiones: sed in hac prima, per impressos libros, sunt aliqua emendanda: & primo vbi legitur: Accipe foliorum rosarum rubearum ʒ.j.s. lege rectius, ℥.j.s. Secundo Vbi legitur: Trociscorum Diarhodon, galliæ muscatæ ana. ʒ.ij.s. lege ana. ʒ.ij. Item vbi legitur: Zinziberis, nucis muscatæ ana ʒ.ij.s. lege verius, ana ʒ.j.s. vt est in omnibus correctis exemplaribus, &c. Pro syrupo rosato, intellige syrupum factum ex aqua infusionis rosarum. Simplicia alibi declarantur.

Aromaticum rosatum descriptione Gabrielis, &c. XV.

PRAESENS aromaticum rosatum Gabrielis, ab omnibus ferè habetur in frequēti vsu. Et licet quidam dicat (cuius opinio nō est imitāda) quòd plurimarum descriptionum eiusdem tituli, quando absolutè scribitur, semper de prima debet intelligi. Vt exempli gratia, in præsenti antidotario sunt plura aromatica rosata: secundum ipsum autem quando simpliciter petitur aromaticum rosatum, de prima descriptione est intelligendum: quod est falsum. Et probatur contrariū in multis pharmacorum descriptionibus, vt in istis, & in confectionibus de satyrione, & in trochiscis de spodio, & similibus pluribus, ex quibus primæ descriptiones communiter non habentur in vsu. Nos autem dicimus, quòd omnes descriptiones positæ à quocunq; Authore, apud ipsum Authorē erant vsuales. Medici autē subsequētes frequentantes aliquas, & aliquas dimittētes, ob frequētiorèm quarundam vsum venit, quòd à quibusdam temporibus in successu temporū, illæ notatæ fuerunt signo alicuius additionis: videlicet habetur in vsu, vel vtitur, &c. Quapropter sciendū, quòd illæ clausulæ, si fortè reperiātur, non sunt Authoris, sed scriptoris, seu impressoris. Et licet omnes descriptiones huiusmodi aromaticorū hîc positæ sint bonæ, attamen ista, quæ dicitur descriptione Gabrielis, tanquam omniū optima, maximè ab omnibus laudatur, & vbiq; paratur in forma solida dūtaxat, & nō secundū Authoris nostri doctrinā. Sed aduertendū, quòd per impressiones,

nes, præsens descriptio nō est sine mendis. Vnde vbi in ipsis legitur, Spicæ ℥ ij. antiqua exēplaria pro maiori parte habēt ℈.ij. & aliqua sic, Spicæ ℥. vnius partes duas, quod idem est. Itē nonnulla habent sic, Spicæ, ambræ ana. ℈.ij. postea, musci ℈.j. & sic fortasse rectius: tamen dimisimus, vt in pluribus inuenimus.

De Machazari, vel Mazahari, &c.

NOn possumus nō admirari, in præsenti descriptione & sequenti, & in aromatico gariofilato, & in such alharif, & in confectione ramich, & in cap. de tamarindis, & in cap. de soda, & similibus, super vno barbaro vocabulo, illo videlicet quod post sandalum immediatè sequitur: hoc est Machazari, vel mazahari, vel macozir, &c. De sandalo autem non dubitamus deberi intelligi de sandalo citrino, quia semper (vt plurimi testātur) quando reperitur sandalus absolutè, citrinus intelligitur: qui est magis aromaticus & laudabilior cæteris, vt probatur per Serapionem dicentem. Et melius ex sandalo est citrinum, &c. Sed illud vocabulum quod sequitur, si referatur ad sandalum vt sit cognomen ipsius, vel si sit aliud ab eo, adhuc non clarè habemus. Multi nempe ex iunioribus volunt, quòd referatur ad sandalum: vnde & pro citrino, siue luteo exponunt. Quod confirmauit Simon Ianuensis, cùm loquens de citrino, dixit: Hoc vocat Aben Mesuæ mazahari. Ad quod credendum inclinatur animus ab eo, quia nusquàm solum legitur, sed semper post sandalum: non obstante, quòd in quibusdam libris, inter sandalum & ipsum vocabulum, medietur punctus: quoniam ab imperitis librarijs maiora his committuntur menda. Porrò non valemus inuenire veritatem significati ipsius dictionis, quia puritatem veri vocabuli ignoramus. Etenim vltra 70. barbaras variationes, huius barbari vocabuli, per varios codices, in varijs descriptionibus reperimus, quas omnes describere ridiculum fore non dubitamus Vnde exempli gratia tantùm, sunt qui sic, & sunt qui sic, & sunt qui aliter habent machazari, mazahari, macoziri, matasari, mazazir, &c. Et nonnulli nihil horum habent, sed in eis simpliciter legitur sandali. Et aliqui de recentioribus habent scriptum, sandali citrini. Quapropter ex tot & tantis barbaris & variatis dictionibus (vt diximus) nō valemus syncerè comprehendere, quænam sit illa quæ significat illud, de quo Author intendit. Præterea sciendum, quòd in quibusdam antiquis exemplaribus, & in priori excusione librorum nostri Authoris, & propriè inter simplicia sunt quædam synonyma, in quibus legi-

Santalus absolutè.

Santalus citrinus.

tur: Machazir, id est odoriferi. Quę quidem expositio benè conuenit sandalo citrino. Sandalus enim citrinus (vt suprà notauimus) odoratior est alijs. Quare, si ita est, non malè agunt, qui citrinum exponunt: quoniam idem est sandalus citrinus, & sandalus odoriferus. Et sic, illud vocabulum ad sandalũ referri debet. Nos autem tanquam nihil reputamus illud vocabulum ibi descriptum, quoniam sandalus simpliciter & absolutè (vt diximùs, & omnes communiter tenent) intelligitur sandalus citrinus: & ipsum ponimus in hoc, & in cæteris locis vbi expetitur. Veruntamen tam hoc quàm cætera dubia, iudicio prudentiorum committimus perscrutanda, simul & diffinienda. De sandalis autem quære infrà in trochiscis de scandalis.

Sãtalus odoriferus.

Aromaticum rosatum minus, &c. XVI.

HOC præsens aromaticum rosatum quod est tertium in ordine, vocatur minus ad differentiã supradictorum quæ sunt maiora: non quia habent maius specierum pondus, sed quia recipiunt maiorem simplicium medicinarum numerum & varietatem. Quamuis & ea causa etiã possiunt supradicta dici maiora, quia stando vnaquæque descriptio in suo esse, quodlibet ipsorum duorum præfatorum aromaticorum habet maiorem quãtitatem specierum, quàm istud quod vocatur minus. Etiam vocatur minus, quia minores habet virtutes: vt in sui exordio clarè probatur.

Aromaticum muscatum, &c. XVII.

DICITVR muscatum ob id quia recipit maiorem musci quantitatem, quàm quodlibet præscriptorum. De simplicibus ipsius quære alibi.

Aromaticum gariofilatum, &c. XVIII.

NVLLI dubium est à gariofillis, quos recipit, sumpsisse nomẽ præsens aromaticum. Quod quidem à pluribus habetur in frequenti vsu, in forma solida, vt cætera.

De Gariofilis.

GAriofilus aromaticus, vt per descriptionẽ Serap. videri potest, sine dubio est ipse quo in officinis vtimur. Et hìc, secundum Auic. est gariofilus fœmina: quia secundum ipsum, triplex est gariofilus, scilicet masculus, fœmina, & hortulanus. Vnde secundũ ipsum Auic. optimus est, qui fœmina cognominatur. Et

masculus

masculus est ille, qui vẽditur inter gariofilorum ramulos, qui est grossus, oblongus vt olea, nigerq;: vt testatur ipse Auic. in proprio capitulo, dicẽs: Et qui masculus est, est sicut nucleus oliuæ, sed longior, & vehementius niger &c. Qui quidem à nonnullis Antofilus dicitur. Nam masculus non ponitur, nisi ad fœminæ differentiam. Vnde quamuis expresse cùm loquitur de altero gariofilo dicens: ille qui est melior, est similis nucleo sicco, &c. non specificet quòd sit fœmina, tamẽ tacitè subintelligitur. Etenim quod in 2. cañ. subticuit, in quinto cañ. postea declarauit, cùm in vno electuario, quod vocat Alchalchatarahã magnum, vtrunq; masculum & fœminam distinctè & specificatè posuit. Sed quando absolutè scribitur gariofilus, semper fœmina intelligitur. Gariofilus autem hortulanus etiam, quamuis ab ipso Auic. in 2. cañ. nõ scribatur, nihilominus in quinto cañ. in pluribus descriptionibus descriptus inuenitur: vt est in electuario de camphora secundo, & in oleo de ierbuet, &c. Et hic gariofilus hortulanus est (vt putamus) hic flos pulcherrimus, qui in vasis fictilibus, super domorum fenestras vbique ad decorem tenetur. Qui quidẽ odore maximè æmulatur gariofilum aromaticũ, & forma etiam nõ multùm elongatur ab eo, licet sit maior. Et quòd sit hortulanus, est ita omnibus notũ quòd non indiget alia probatione. Et hũc florem Luminare Maius scribit vocari Tunici, secundum Manfredam de monte imperiali. Tamen tunici, vel tuneci, in additionibus Pandectarũ, legitur esse herba turca, quæ est cardo sanctus vulgò dictus: quamuis ibi malè legatur, cardo benedictus, pro cardo sancto: quoniam cardo benedictus alia herba est. Hũc etiam gariofilum hortulanum, Leonardus Fuchsius betonicæ speciem, in suo de Stirpibus, & multas ibi ponit betonicas. Sed qua ratione hic gariofilus possit betonica dici, non cognoscimus. Porrò huiusmodi gariofili hortulani, sunt plures species, sed differentia in ipsis est color floris: quia alius est coccineus, id est rubicũdus, & alius est coloris subrubri, qui vulgò dicitur gariofilus incarnatus, & alius est albissimus, & alius est varius, hoc est, diuersi coloris: videlicet albi & rubri: & ex quolibet istorum reperitur alius, cuius calix, cùm floret, scinditur ex vno latere, & alius qui non scinditur. Item reperitur alia species, cuius flos est maximus omniũ: in cuius medio nascitur alius flos, ita quòd est flos in flore: & post apertionem primi, septimo vel octauo die, aperitur secundus. Vnde quidam ingeniosi, vt efficiatur maior, non permittũt crescere nisi singulos in singulis surculis. Et cùm

Antofilus.

Gariofilus absolutè.

Gariofilus hortulanus.

aperitur primus flos, dextrè forficibus circuncidunt pelliculam calicis vſque poſt medium, vt folia ipſius floris hincinde expandantur & dilatentur: & poſt apertionem ſecundi, dextrè etiã pelliculam ſui calicis è medio extrahũt. Et ſic, ita efficitur magnus, quòd aliquando vtraque manu cõcludi non poteſt. Vt proprijs oculis ſæpius vidimus. Et huiuſmodi gariofili genus, frequentius habetur in partibus Apuliæ, quem incolæ loci gariofilum bariſanum vocãt, à Baro ciuitate Apuliȩ, vbi copioſius habetur. Sunt prȩterea & aliæ ſpecies ſylueſtris huiuſmodi gariofili. Vnde quȩdã ex eis eſt in montibus, qui gariofili ſunt rubri, minimi, & quaſi inodori: quinque tantùm folia habentes, &c. quos gariofilos montanos nominamus. Et quædam ſpecies, quam pluries vidimus, naſcitur ſupra parietes turrium & domorum, cuius planta in omnibus eſt ſimilis hortulano gariofilo, niſi quia folia ipſius plantæ ſunt ſtrictiora, & ſtipites ſubtiliores, & flores minores, ſubrubri: qui non amplius quàm quinque folia habent, vt præfati montani, ſed ſunt valdè odorati, vt hortulani, &c. Omnes hȩ ſpecies, tam hortulanorum quàm ſylueſtrium gariofilorum, notæ ſunt in Italia. Et tam plãta, quàm flos, gariofilus dicitur. Non ſeritur ſemine gariofilus, ſed germinis trãſplantatione, Octobri menſe, ac Februario. Romæ autem neſcimus an ſuperſtitioſè an deuotionis cauſa in feſto ſancti Franciſci ſemper ab omnibus fit ipſorum tranſplantatio. Omnes enim ſpecies porraceis conſtant folijs, multo tamen breuioribus & ſtrictioribus, &c. Sed mirum quippe eſt, quòd apud antiquos tam pulcherrimi floris nulla habeatur mentio. Et ſi (vt diximus) non eſt gariofilus hortulanus Auicennæ, fatemur nos ignorare ipſum apud Authores priſcos, quid ſit. Ex iunioribus nõnulli, quaſi diuinando vel potius ſomniando, de eo pertractant. Credimus tamen quòd tam pulcher flos plures habeat pulcherrimas virtutes atque proprietates. ſed quia hodierni medici potius ad lucrum (vt plurimum) quàm ad inueſtigandum rerum naturas attendunt, multa ſunt apud nos tanquam ſi non fuiſſent: quia præter decorem aſpectus & ſimilia vana, nullus amplius eſt ipſorũ vſus. Pro ſyrupo citrino autem, intellige ſyrupum de corticibus citri.

Gariofilus bariſanus.

Gariofili montani.

Aromaticum nardinum, &c. XIX.

NARDINVM dicitur à nardo Indica quam recipit in bona quantitate, quæ ſub nomine ſpicæ Indæ hîc deſcribitur. In quibuſdã enim locis habetur

tur in vsu hoc aromaticum, sed in forma solida, vt cætera. Notandum tamen, quòd in præsentem confectionẽ & alias plures, non intrat cinnamomum, sed cinnamũ: vt probatur per cũcta correcta exemplaria, in quibus clarè legitur Cinnami. Cinnamum autem (vt infrà declarabimus) est vna ex speciebus cinnamomi, nõ tamen nobilior illa quæ per cinnamomun absolutè & antonomasticè intelligitur: quoniã plures sunt cinnamomi species, seu genera. sed benè potest poni cinnamomum (si habetur) pro cinnamo. Pro quibus, lege in confectione de cinnamomo. Item in hoc aromatico recipitur gallia sebellia, & non gallia muscata, vt aliquæ impressiones mendosè habent. De gallijs autem, quære in distinctione de trochiscis.

Diacyminum bonum, &c. XX.

HOC Diacyminum est magis vsuale, q̃ illud quod infrà describitur, licet aliqui magis vtãtur Diacymino Nicolai: & quodlibet ipsorũ paratur à modernis in forma solida. Sciendũ verò ꝙ per impressos libros, legitur mendosè in præsenti descriptione, musci. ℈. j. legẽdũ enim est. ℈. s. vt est in omnibus antiquis exemplaribus (quæ vidimus semper subintelligẽdo) ac etiam in vulgari excusione. Auic. in v. cañ. tractatu tertio, primę summę. habet quatuor, quasi consimiles Diacymini descriptiones. Filius Serapion. in septimo sui Breuiarij capitul. xx. habet duas descriptiones, similes duabus Auc. Rhasis quidem in nono ad Almansorem, cap. de his quæ cõfortant stomachũ, habet vnum electuarium diacyminũ. Et in antidotario diuisionum, cap. de medicinis stomachi, habet etiam cõfectionem diacymini. Arnaldus de Villa noua autem in suo antidotario, habet diacyminum, & vt intuenti patet, à Nicolao ad literam accepit. Quapropter miramur de tanto viro, qui pro Karya myristica, id est nuce muscata, quæ est in descriptione Nicolai, intellexit mastichem, & sic posuit in sua descriptione. De cymino autẽ quære infrà in alia Diacymini descriptione: & similiter de contritione specierum huius confectionis, lege ibi, & in confectione de galanga.

Dianisum, &c. XXI.

CLARVM est quòd ab aniso, dicitur Dianisum præsens cõfectio: quia maior quantitas de eo recipitur. Intrat in præsens quippe Dianisum pyrethrum: pro quo animaduertendum quòd hoc

quod colligitur in Italia, quo pro pyrethro vtuntur aromatarij, non est pyrethrum. Lege de eo in philonio persico. Et de Aniso, vide in trochiscis de aniso. Paratur & hoc à modernis, in forma solida. Arnaldus verò de Villa noua in suo antidotario, habet hanc descriptionem in paucis variatam. Species autem huius cõfectionis non sunt subtiliter puluerizandæ, sed sicut species Dia cymini, & similium ventositatem expellentium, &c.

Diambra, &c. XXII.

B ipsa Ambra tanquam ab excellentiori medicina, præsens confectio Diambra dicitur. Rectius tamen, Dia Ambra: & similiter Dia Anisum, esset scribendum & pronuntiandum, sed euphoniæ, id est bonæ sonoritatis gratia, expungitur vnum a, à medio, vt in multis alijs consimiliter factum passim legitur. Communiter paratur hæc confectio, sed in forma solida, &c. Aduerte quòd vbi legitur, in præsenti descriptione, per impressos libros: Confice cum syrupo rosato, & aqua rosata. legendum est rectius: Confice cum syrupo ex aqua rosata. Quamobrem lege suprà, in Diarhodon descriptione cõmuni. Item in fine præsentis descriptionis per ipsos impressos libros legitur: Dosis eius est ʒ.iij. vel iiij. Cassetur illud vel iiij. & legatur simpliciter: Dosis eius est ʒ.iij. vt est in cũctis exẽplaribus, & in vulgari æditione. Filius quidem Serapionis in septimo habet duo electuaria de ambra, diuersa tamen ab ista compositione. Sed Auicenna in quinto cañ. tractatu tertio, primæ summæ, habet Electuarium Alkesin, dictum electuarium ambræ.

De Ambra.

Ambra quidem ab antiquioribus, & præcipuè Græcis, non describitur. Apud Arabes autem & apud recẽtiores quosdam tantùm, ipsam legimus: sed non possumus de ea certam habere notitiam: tum, quia in partibus nostris non colligitur: tum etiam, quia Authores non satis clarè de ipsa pertractãt: sed putant omnes, sic esse, vel sic fuisse, & audita narrant. Omnibus autem ipsorum dictis bene discussis, potius Serapioni quàm cæteris credimus, scilicet quòd (vt ipse refert) nascatur in fundo maris tanquam fungus in terra: & non quòd sit sperma cœti, vel alia res, vt plurimi fabulantur. Ipsam etenim sæpissime præ manibus habemus, quid autem propriè sit, nescimus. Virtutes

tamen

tamen eius, pro maiori parte, experti sumus: & meliorem, quàm putabamus, inuenimus. Sed sciendũ, quòd melior ambra est illa, quæ est grisia: & post ipsam est illa, quę trahit ad quandã citrinitatẽ. Nigra verò, & alba, sunt malæ: quapropter, in medicinis nõ sunt administrandæ. Quare autem ab ignauis dicatur Ambraca ni, lege infrà in gallia muscata. Est etiam & alia res, quæ ambra, vel ambrum, vel ambar, siue ampar caninum dicitur, quod tenetur esse genus electri, quodq; Hermolaus, corollario 119. succinũ orientale nominat, & pro charabe quidem, à nonnullis accipitur. Lege de hoc in trochiscis de charabe. Est quoque aliud genus lapidis nigerrimi, quem ambrum nigrum vulgò vocant. Supradictum autem ambrum giallum, id est citrinum nominant. Et de his generibus indices, quæ coronæ dicuntur, ad persoluendum Deo Christo seruatori nostro & virgini Mariæ matri eius laudes, & grates, parantur. Et huiusmodi indicum genera, mulieribus maximè placent.

Ambrarum quæ præstãtior.

Ambra canina.

Confectio de cinnamomo, &c. XXIII.

QVARE dicatur de cinnamomo presens cõfectio, haud est qui ignoret. Sed sciendum, quòd in ipsius descriptiõe, per omnes excusiones sunt duo errores. Primus vbi legitur: Darseni, cymini. legẽdum est rectius: Darseni cinnami: & est vna res tãtùm, vt mox declarabimus. Alius error est vbi legitur: Gariofilorum, piperis longi &c. añ. 3. iij. legendũ est verius añ 3. ij. quia sic est, secundum veritatem, in cũctis exemplaribus antiquis, & correctis libris. Auicenna quidem in quinto cañ. habet vnum electuarium de cinnamomo, quod differt ab ista confectione.

De Cinnamomo, Darseni, Cinnamo, Casia, & Casia fistula.

CLarum est apud Serapionem, quòd cinnamomum est darseni & darseni est cinnamomũ. Inquit enim Serapio: Darseni, id est cinnamomũ. Et sequitur, cum authoritate Dioscoridis quòd variè nominatur à varietate linguarũ & locorum, vbi reperitur: & non curat nũc illud vno, nũc alio nomine vocare, scilicet nunc darseni & nunc cinnamomum. Et loquens de vna & eadem specie, primum vocat eam darseni, dicens: Et darseni quidem multæ sunt species, & denominatur, &c. Hinc sequens dicit: Et melius cinnamomum ex ista specie, est illud &c. Quamobrem patet, quòd darseni est cinnamomum, & cinnamomum est dar

Darseni.

& est darseni. Et non est dicendum, quòd pro cinnamomo intelligitur optimum & electum, & pro darseni est accipienda vna ex deterioribus speciebus eius, vt nonnulli ex iunioribus dixerunt: quia de quo intelligitur vnum, intelligitur & aliud, cùm absolutè quodlibet ipsorum reperitur scriptum. Et cinnamomum sæpius, darseni autem rarò: vt est in confectione alchermes &c. vbi intelligitur cinnamomum electum. Et quòd intelligitur electum, specificatur ab Authore nostro in Aromatico muscato, & alijs pluribus pharmacis, in quibus legitur darseni electi: ergo non est cinnamomum grossum. Item Auerrois in quinto Colliget ait: Darseni, id est cannella subtilis, dulcis, aromatica: calida est & sicca in tertio gradu, & est supremũ in omnibus medicinis aromaticis, &c. Et in Antidotario Abumeron is Auenzoar, in electuario quod confert stomacho, legitur: Darseni, & est cinnamomũ nigrum, & odoriferũ valde. Vnde etiam legitur passim Casia nigra, quæ est casia mausolites, similis cinnamomo mausolitidi, &c. Item Andreas Bellunensis in suis interpretationibus Arabicorũ nominũ dicit: Cherfe, vel Kerfe apud Arabes, est nomen cõmune ad omnẽ corticẽ, sed absolutè dictũ, accipitur pro cortice cinnamomi, maxime grosso. Darsini verò apud Arabes est cinnamomum magis aromaticum. Kerfe igitur differt à darsini, sicut cortex magis aromatica, & cortex minus aromatica: & per cinnamum apud Latinos, intelligendũ est cinnamomum grossum, non multùm aromaticũ: & per cinnamomum, intelligere debemus corticem subtilem cinnamomi magis aromaticam. Cherfe verò gariofilatum, est cortex aromatica, habens odorem gariofilorum, quæ extrahitur ab arbore ipsorum. Hæc Bellunensis. Ergo darseni, siue darsini, siue darsenum, quæ idem sunt, non differt à cinnamomo. Quando autem alterum ipsorum scribitur cum cognomine alicuius speciei, tunc clarius habetur. Vt exempli gratia, per cinnamomum, siue per darsenũ, vel darseni absolutè scriptum intelligitur electum: per cinnamomum masoliticum seu mausoliticum, siue per darseni masoliticum, idem, scilicet electum: quia cognomen sibi adhærens intelligitur de electiori specie. Per cinnamomum cinnamum, vel per darsenum cinnamum, de alia inferiori specie intelligitur. Quoniam nolens Author electum, declarat speciem minus electam quam vult. Et quandoq; etiam nolens electum, scribit inferiores species simpliciter per cognomina tantùm, videlicet cinnamum, vel cherfe, &c. Et quòd per cinnamum vel cherfe vel simile absolutè

Cãnellæ facultas.

Kerfe.

lutè descriptum, non intelligatur electũ, probatur & per supradictam Bellunensis authoritatem, necnon & per Rhasim, qui in tertio ad Almansorem cap. de speciebus coquinæ, ait: Cinnamũ, cinnamomo vicinum existit: licet eo sit debilius. Et cap. de litera caph (vt est in nostro antiquissimo exẽplari) kerfe, id est cinnamomum grossum, calidum est &c. Et sic de singulis reliquis speciebus. Vnde nunquam sine errore est cùm reperitur vtrunque cinnamomum & darseni simpliciter & absolutè descriptum in vna & eadem compositione: vt infrà in confectione de cytonijs bona, vbi mendosè vtrunq; impressum. Vide nunc quæ res pluribus det ansam errãdi. Vnde Luminare Maius nõ rectè, in sucahal ertif, reprehendit Lumen apothecariorum, de darseni. Et Manardus in Aromatico muscato, per darseni intellexit darsisahan, quod est aspalathum. Et in præsenti descriptione, hac ratione quia vtrunq; scribitur, approbauit non esse cinnamomum, sed darsisahan. Enimuero ipse peritissimus vir, in hoc hallucinatus est, & codicis menda roborauit suam falsam opinionem. Vnde sciendum, quòd Author noster bene posuit: quia non absolutè scripsit darseni, vt videri potest in omnibus antiquis & correctis exemplaribus, in quibus omnibus apertè & clarè in præsenti descriptione est scriptum: Darseni cinnami. Sed moderni librarij seu librorum excusores, qui rectius debent dici confusores, vel ignorantia, vel quomodocunq; sit, non intelligentes quid sit cinnamum, non solùm separauerunt à darseni, sed pro cinnami impresserũt cymini: & fecerunt duo mala. Vnũ videlicet, quòd cõfuderant Authoris descriptionem. Alterum, quòd addiderunt ad ipsam confectionem, vnum simplex, scilicet cyminum, quod non est de mente Authoris. Cinnamum autem, siue cinamum (vt dictum est) est vna ex speciebus darseni, id est cinnamomi. Darseni autem & cinnamomum, sunt nomina communia, siue generalia omnibus speciebus ipsius. Græcè quidem & Latinè dicitur cinnamomum, siue mauis cinamomum: Arabicè autem darsen siue darseni, &c. & nunquam (vt diximus) simul in vna compositione ambo scribuntur simpliciter, quia vnũ & idem significãt. Cinnamum autem (vt scripsimus) cùm absolutè legitur, vt est suprà in Aromatico nardino, & infrà in Cõfectione de cytonijs bona, & in Electuario de persicis, &c. non intelligitur cinnamomum electum, vt aliqui putauerunt, sed species illa sic cognominata, quæ est inferior cinamomo masolitico. Quod quidem, nõ solùm per suprascriptas authoritates probatur, verum etiam

patet

patet clarissimè per plurimas Authorum descriptiones electuariorum & similium, in quibus ambo habentur, vel immediatè vnum post aliud cum copula, vel mediatè hinc inde inter alia simplicia: vt est in quinto cañ. Auicennæ in electuario quod inscribitur, Fangius aliud, & in electuario Indo, & in electuario de Camphora descriptione alia. & in electuario de Camphora fortiori, & similibus in quibus immediatè est cinnamoni & cinnami. Mediatè autem in dicto quinto cañ. legitur in pluribus descriptionibus: vt est confectio cognominata imperialis, & electuarium alkeisim, & electuarium Alsehereben, & Ars scoriç decoctę, & descriptio alia de Aniuden, & electuarium de Camphora primum, & electuarium de Cinnamomo, & Suffuf Aristotelis &c. Item in septimo Breuiarij filij Serap. cap. xx. in pluribus electuarijs inueniuntur ambo cinnamomum & cinnamum, ingredientia vnam & eadem compositionem. Et in quinto dicti Breuiarij cap. iij. de baras, authoritate Gabrielis, immediatè in vno medicamine legitur cinnamomi & cinnami. Similiter & in decimo practicæ Hali filij Abbas, in descriptione pilularum Aromaticarum, & in Diacymino, & in Diachenzi, &c. mediatè ambo leguntur: ergo nõ sunt idẽ. Quãdo autẽ immediatè & sine copula reperitur sic, cinnamomi cinnami: vt est in præfato decimo practicæ Hali, in luceresenum Diacamphoreum, & similibus: vel darseni cinnami, vt est in præsenti confectione de cinnamomo, specificatius habetur, & idem significat quod cinnamum simpliciter. Et sic de singulis est intelligendũ. Vt si fortè reperiatur, Cinnamomi kerse, vel Darseni kerse, &c. Illa autem dictio, cymini, quæ post darseni immediatè legitur per omnes impressiones, in præsenti descriptione deleatur, & eo in loco absque puncto intermedio scribatur cinnami: vt postea legatur rectè, & de mente Authoris, Accipe Cinnamomi subtilis, & electi ℥. xv. darseni cinnami, enulæ ana ℥. iiij. &c. Restat nunc videre, quid sit cinnamomũ. Verum itaq; cinnamomum, in rei veritate, nostris temporibus, vt sciamus, non est visum in Italia. Quo enim pro cinnamomo vtimur, casiæ species est, quæ vulgò cannella dicitur: quam quidem in duas differẽtias diuidũt omnes, scilicet in grossam, & subtilem, vel finalẽ. de quibus postea dicemus. Nam vt ex lectionibus Diosc. Gal. Plin. Serap. Auic. & aliorum pluriũ probatur, qui omnes in vnum concordant, dicentes, quòd cinnamomum debet habere inter alias, has conditiones siue notas, videlicet vt sit nodosum, habens multos ramulos frequentibus nodis

Cinnamomum.

dis cinctos, & suo bono odore trahens ad odorem rutæ & cordumeni, id est cardamomi, & sua acuitate habens parum salsedinis, & si quando franguntur rami eius, eleuetur puluis omnia vincens odoris suauitate, &c. (quarum nulla in cānella hac videtur esse) cōstat ipsam cannellam non esse cinnamomum. Et ad cognoscendum cinnamomum, qualiter sit ramosum, similitudinē dedit nobis Diosc. in capitulo de corallio, dicēs, quòd corralliū est ramosissimum, vt cinnamomum. Apud Serap. autem legitur corallium simile casiæ ligneæ in figura sua habēs multos ramos, sed hîc fuit error interpretis qui vertit casiam ligneā, vbi debuit vertere cinnamomum. Præterea non est verisimile, quòd si antiqui habebant maximam penuriā de cinnamomo, nos habeamus ex eo maximā abundantiam. Et quòd antiqui tam Græci, quàm Arabes habuerunt penuriam de cinnamomo, & per Gal. & per Serap. necnon & alios plures, facillimè probatur: qui videntes, quòd ob eius carentiam vbique non posset haberi cinnamomū, pluribus in locis declarant in ipsius defectu, quid sit pro eo substituendum. Vnde Gal. passim de hoc pertractat: sed ne lector in perquirendo vagetur, aliqua assignabimus loca. Igitur primo de Antidotis, vbi multa in præparatione theriaces de cinnamomo scripsit, ait loco cinnamomi, ponendam esse optimam casiam duplicatam. & exempla in contrarium, de pane optimo & furfuraceo, & de vino falerno, & cæteris, conclusit, contra hoc non valere, vbi & subiunxit, quòd ipsi Galeno, nunquam defuit cinnamomum, &c. Ibique etiam dicit, quòd Quintus famosissimus medicus, pro cinnamomo sumebat carpesium. Item secundo de Antidotis, in præparatione Mithridatij, ait metricè: Quidam carentes cinnamomo, tantùm in vicem pōdus locant ex cardamomi semine. Item hoc idem ferè dicit tertio de medicamentorum compositione secundum locos. Quòd si etiam (inquit) cinnamomum habeas, id quoque indes: huius penuria, casiam, tum quæ gizerros & motodes, item carpesium quod copiosissimum in Syda Pamphiliæ, atque idcirco vilissimo constat. Quintus autem cùm cinnamomum desideraret, hoc illius loco, duplicatum indebat, sicut nonnulli casiam. Item 6. de sanitate tuenda, post triplicem picræ descriptionem, ait: Minimè verò latet, & quòd in penuria cinnamomi ponendum pro eo sit, optimæ casiæ duplū: quam aliàs ea esse virtute nonnulli putant, vt nihil ab inualido cinnamomo absit: nam à generoso etiam talis casia longè superatur. Verum sicut in boni panis inopia, vel vilissimo vescimur: sic

sic in cinnamomi penuria, exquisita vtemur casia. Item quinto de sanitate tuenda loquens de dia aloës dicit: Diuites eam quæ cum cinnamomo conficitur, accipiunt. Quasi dicat, quòd pauperes non valebant emere cinnamomum, tam carè vendebatur. Et alibi pluries ab eo scribitur, quòd ipse semper parauit optima medicamenta ob id, quia illi nunquam defuit cinnamomum: apertè innuens, quòd alijs aliquando deerat. Similiter Serapio illud idem dicit, vnde cap. de casia lignea, sic scribit: Et casia lignea ponitur loco cinnamomi in confectionibus, duplicato pondere ex ea, & est vtilis & iuuatiua. Et cap. de zurumbet, ait. Si non habes cinnamomum, pone pro eo zurumbet. Et capitulo de sauina quod incipit, Abel: dicit sauinam poni pro cinnamomo, duplicato pondere, &c. Item Paulus de Arnabo loquens, dicit: Vnde Posidonius, Vbi cinnamomi copia non datur, hoc vtendum esse censet. Item Ioannes filius Serapionis, in septimo videlicet, in tractatu de hieris, in hiera aloës, ex Galeno accipiens dixit: Et si non inuenimus cinnamomum proijciamus in ipsam ex casia lignea bona, in duplum quod est: quia in casia lignea est, quæ est melior, adeò donec in virtute cinnamomi est debilis: quod est, quia cinnamomum bonum quando comparatur ad casiam ligneam bonam, tunc virtus eius est diminuta valdè ab eo. Verum nos facimus sicut est actio eius qui non inuenit panem mūdum, & comedit illum qui est infrà ipsum: similiter nos administramus casiam ligneam electam quando non inuenimus cinnamomum. Etiam Auicenna in cap. de cinnamomo, scribit: Loco eius ponitur cortex casiæ ligneæ stipticus, aut duplum ipsius de cubebis, aut duplum eius de abel. Et in cap. de abel, quod est de sauina, idem posuit. Multa & alia causa breuitatis dimisimus. Satis enim hæc sunt. Quapropter si apud ipsos fuisset abundantia ex cinnamomo, non esset opus insinuare, quid in defectu ipsius poni debet. Quia de illa re cuius copia habetur, frustrà est dicere: si non inuenis aliam rem, pone in eius loco aliam. Vt exempli gratiam, tanquam si diceret: Si defuerit tibi aqua pura, appone pro ea aquam rosaceam, vel vinum, &c. Et ex his dictis potest quispiā considerare, quanta virtute donatum sit cinnamomum, si locum eius vix impleat optimæ casiæ ligneæ duplum. Moderni autem aromatarij, vt plurimū tenētes istam casiam ligneam, id est cannellam vsualem, esse verum cinnamomum, ponunt pro cinnamomo in medicinis, simplici pondere duplicato pondere: vnde non rectè faciunt. Sed pessimè agunt illi, qui dimittentes veram

Casia lignea.

casiam,

casiam accipiunt cortices radicum cuiusdam generis scoparum, vel genistarum, sine odore, sine sapore, & sine virtute, quę possint in medicinis loco veræ casiæ administrari: quæ & Romæ in ruinis ædificiorum vetustorum plurimū habentur. Talis enim planta à Simone Ianuensi, in litera Myrica depingitur: & falsissimè omnes vocant eam casiam ligneam, nō legentes aliter conditiones & proprietates veræ casiæ ligneæ, & vbi nascatur: quoniam (vt aiūt Dioscorides, Serapio, &c.) Casia lignea nascitur in partibus Arabum, vbi nascuntur aliæ species aromaticæ &c. Casia autem simpliciter, semper intelligitur casia lignea. Etiam quandoq; reperitur scriptum, siue impressum casia fistula, & debet intelligi casia lignea. Vt exempli gratia, est in antidotario Nicolai in electuario quod intitulatur Antidotum hæmagogum, &c. quoniam plures sunt species casiæ ligneæ. Vnde Galenus primo de Antidotis multas enumerat, & præcisè illam, quæ fistula cognominatur, clarius tetigit, meliorem tamen approbans illam, cui barbarum cognomen gizi est. Simon quoq; Ianuensis testatur quòd casia fistula antiquorum, est casia lignea. Vnde in antiqua Dioscoridis translatione, cap. de casia, incipit: casia fistula &c. Dicit quoq; Serapio, quòd ex speciebus casiæ ligneæ duæ tantùm sunt vtiles in medicina, aliæ verò non sunt administrandæ. Et hæ duæ species, sunt istæ quas habemus, quasq; (licet falsò) cinnamomum subtile, siue cinnamomum finum, & cinnamomum grossum: vel cannellam subtilem siue finam, & cannellam grossam vulgò nominamus: tamen fina, ipsa est casia masolites, quæ est proxima cinnamomo. Nam omnes notæ à Dioscoride, Serapione, & cæteris Authoribus descriptæ de casia lignea, de quibus possumus habere aliqualiter certam experientiam & cognitionem, videmus quòd conueniunt his speciebus, quibus pro cinnamomo vtimur. Etenim non scribitur de casia quòd habeat nodos, sicut cinnamomum: & istæ species sunt lenes, & planæ. Et cùm scribunt casiam esse rubram, corallio proximam, de recenti intelligendum est: quoniam (vt audiuimus) cùm casia est recens, est valde rubra. Vnde nunc pluribus annis siccata (vt videmus) est subrubra: quòd ferè omnes plātæ cùm siccantur, perdunt maximam sui viui & veri coloris partem. Etiam scribitur, quòd casia trahit ad odorem rosæ, cum participatione aliqua odoris vini. Qui odores, à diligenti perscrutatore facillimè percipiuntur in isto vsuali cinnamomo. At de sua acuitate, aromaticitate, linguæ mordicatione, &c. non est

Casia absolutè.

Casia fistula.

dubium, quin sint in ista cannella, & maximè bona. Vnde verissima est casia, & non cinnamomum. Etiam sciendum, quòd hæc casia grossa, quæ vulgò dicitur cannella grossa, quandoq; dicitur xylocasia, id est casia lignosa, quasi lignum casiæ: quamuis verum lignum casiæ, sit meditullium ipsius. Et rectius scribitur casia, per simplex s: quàm per duplex: tamen (vt in superioribus diximus) per duplex ss, cassia idem intelligitur: nihil refert quomodocunq; scribatur. Vocatur autem Arabicè Selicha, vel seliche, vel seliacha. Casia autem fistula vulgaris seu nota, qua communiter vtimur ad aluum lubrificandum, non est eiusdem generis cum casia lignea: nec antiquis Græcis (vt sciamus) cognita fuit. Ab Arabibus autem, Serap. Auicenna & cæteris bene describitur. Vnde Serapio cap. de casia fistula, solummodo Arabes citat. Et vocatur Arabicè, Eiarxamber, vel chaiarsandar. Vnde casia, & casia fistula, sunt nomina æquiuoca &c. His deniq; visis, concludendum est quòd caremus vero cinnamomo, sed loco eius (vt ex supradictis colligi potest) ponitur duplum ponderis eius, ex optima casia lignea, vel ex sauina, vel de carpesio, id est de cubebis, vel æquale pondus de optimo cardamomo, vel de Zurumbet, &c. Et pro cinnamo etiam potest compensari optima casia, sed simplici duntaxat pondere: quia cinnamum non est de electioribus speciebus ipsius cinnamomi, vt suprà iam probauimus. Alia plura de cinnamomo & casia, &c. breuitatis causa dimisimus.

Xylocasia. *Selicha.* *Casia fistula vulgaris.* *Eiarxamber.* *Cinnamomum supplentia.*

De Zucchàro ponendo in compositionibus.

SVprà in electuario de aromatibus, & in confectione de galanga, iam declarauimus qualiter zuccharum in huiusmodi confectionibus sit ponendum: quare nunc, quia hîc Author subscribit, quòd quandoq; ponitur in eo duplum ponderis medicinarum de zucchàro puluerizato, sine melle, & accipitur sicut suffuf, sciendum quòd illud zuccharum quod prius ponebatur in confectione, quæ melle conficiebatur, non est intelligendum in ipsa descriptione, sed reliquis medicinarum pulueribus ponderatis, addatur duplum de optimo zucchàro etiam puluerizato. Et postquàm totum peroptimè cum speciebus commistum fuerit, quiuis vti poterit eo ad libitum in dapibus, &c. Suffuf autem idem significat, quod puluis. Quære de eo infrà in distinctione propria de suffufet.

Elect.

Electuarium de granis myrti, &c. XXIIII.

FILIVS Serapionis in septimo sui Breuiarij, cap. xx. habet vnum electuariũ, de granis myrti, quod differt ab isto. Sed dicit Author in præsenti descriptione, quòd modus compositionis eius est, vt in electuario de aromatibus adiungatur, granorum myrti, &c. Vbi sciendum, quòd Authoris intentio est, vt tu accipias tantũmodo species electuarij de aromatibus, quibus addas pulueres rerum hîc descriptarum: & omnia simul commixta, confice cum sola miua aromatizata, absq; melle descripto in ipso electuario de aromatibus. Siquidem & alias quasi cõsimiles compositiones, eiusdem ferè intentionis, habet Author in præsenti antidotario, quæ omnes cum miua tantùm conficiuntur: vt est confectio electuarij ex inuentione nostra, & electuarium confortans stomachum, & confectio Alcanzi, & similia. Etiam in antidotario filij Serapionis est electuarium quod stat loco Alcanzi, quod similiter est eiusdem intentionis, & conficitur cum sola miua: ergo ista non est aliter conficienda. Sed sciendum quòd ferè in omnibus impressionibus deest huic descriptioni vnum simplex, quod est castoreum: quodque locari debet (vt est in cunctis exemplaribus antiquis, & in quibusdam impressionibus minus malis) in ana, ante Confice cum miua, &c. Sic enim rectè legendum est: Carui, anisi, cymini, seminis apij, infusorum in aceto vini & exiccatorum, & castorei ana ℥. v. Confice &c.

De Myrobalanis.

PRæcipit Author in præsenti descriptione, quòd bulliant myrobalani in aqua cytoniorum & vino odorifero, bullitione vna. vbi videndum, quare vult Author quòd bulliant ipsi myrobalani, & qualiter fieri debeat ipsa bullitio, vt sit virtuosa. Ad primum, teste ipso Authore, in cap. secundo primæ intentionis, de electione medicinarum, dicente: Aut educunt comprimendo sua proprietate, & exprimẽdo sicut myrobalani, &c. virtus myrobalanorũ duplex est, scilicet q̃ educũt, id est soluũt. & educẽdo cõprimũt, id est restringũt. Et hoc ideo, quia ipsos duabus proprietatibus contrarijs, natura magistra decorauit. Vnde prima ipsorũ proprietas est, quòd ipsi habẽt partẽ aereã calidam & humidã, qua mediante soluunt. Secũda est, quòd habent partẽ terreã, frigidã & siccã: & ideo restringunt. Sed quia Author intẽdit

Myrobalanorum virtutes sibi cõtrariæ.

auferre ab eis partem qua mediante soluunt, quæ quidem simpli ci feruore tollitur: hac de causa præcipit, vt bulliant bullitione vna. Etiam ipse Author intendit augere partem ob quam restrin gunt, & vt sint magis confortatiui: ideo vult vt fiat ipsorum bullitio in aqua cytoniorum, & vino odorifero: quia aqua cytoniorum adiuuat eos in stipticando: & vinum dat eis vigorem, in con fortando. Vnde bene est vt fiat talis bullitio. Ad secundum autem, scilicet qualiter debeat fieri ipsorum bullitio, ex mente Authoris, & substantia aliqua ipsorum bona huic confectioni sit competens, non diffundantur in aquam & vinum, propter illam bullitioné in qua sola pars eorum solutiua penitus destrui debet & amoueri ab ipsis. Nam clarũ est, quòd si mersi myrobalani in illa aqua & in illo vino, existentibus actu frigidis apponantur ad ignem, donec bulliant bullitione vna: in tali non parua mora, non solùm dimittunt partem solutiuam, sed etiam multùm de substantia eorum stiptica & confortatiua de facto ipso diffunditur: quia vnaquæq; res in primo instanti quando infunditur, incipit attrahere sibi de liquore in quo infunditur, non di mittendo aliquid de sua substantia seu virtute: sed postquàm est satis imbibita de ipso liquore, incipit diffundere virtutem substantiæ suæ in ipsum, & quanto plus trahit moram in illo, tanto magis effundendo minuitur de suis virtutibus. Quapropter vt ipsi myrobalani non derelinquant de sua substantia confortatiua aliquid, est valde curandum: quia aliter esset præter Authoris intentionem. Ad quod igitur faciendum dicimus, quòd prius ponendum est vas cum aqua cytoniorum & vino odorifero ad ignem, & cùm incipit feruere, supermittendi sunt myrobalani grosso modo contriti & enucleati. Hinc peracta bullitione vna continuò extrahantur ab ipsa aqua & vino, & exiccentur, &c. Et sic faciendo, nihil penitus præter partem solutiuam in ipsa aqua & vino relinquunt. Et hæc est verissima Authoris intentio. Et talis modus teneatur in ipsorum bullitionibus, infrà in confectione Alcanzi: quia si aliter fiat in illis duabus bullitio nibus, nihil aut parum remanebit ipsis myrobalanis de substantia ipsorum bona ad talem vel similé compositionem pertinente. Et absq; virtute medicina non est antidotis admiscenda.

Myrobalanorum bullitio vna.

De Aqua Cytoniorum.

NOtandum, quòd in pluribus receptis & descriptionibus, vt in ista & similibus, est scriptũ siue impressum, aqua cytoniorum, & semper in rei veritate, intelligitur succus cytoniorum

rũ. Quod pluribus modis probari poteſt, & primo per Io. Serap. filium, in ſuo antidotario, in deſcriptione electuarij Gal. cũ aqua de cytonijs, vbi docet modũ faciẽdi ipſam aquã. Accipe (inquit) cytonia magna muza, & mũda ea à granis ſuis & corticibus, & cõtere ea, & extrahe ex ſucco eorũ duo Kiſt, &c. Etiam in cõfectione Alcãzi, quę eſt cõſimilis intẽtionis, & in alijs quãplurimis, ipſe Author noſter ſpeciatim ſcribit: Bulliãt in ſucco cytoniorũ. ergo eſt ſuccus, & nõ aqua. Vbi notãdũ, ꝙ generaliter quãdo reperitur in libris antiquorũ aqua alicuius rei, ſemper intelligitur, aut ſuccus, aut decoctio, vel ſaltẽ infuſio. Solũmodo aquã roſaceã, & aquã abſinthij legimus, aliquãdo per ſublimationẽ factã, & hoc apud Authorẽ noſtrũ: at nõ mirũ ſi apud ipſum, quia iã ſuo tẽpore cœperat corruptela aquarũ ſublimatarũ. Exempla certè de aquis, per quas intelligẽdi ſunt ſucci, aut decoctiões, paſsim habẽtur: ex quibus aliqua annotabimus pro illis, qui nõ poſſunt vacare multorũ librorum lectionibus. Author noſter in ſermone de aqua cicerũ, habet ſyrupũ conferentem pleureſi, in quo primũm dicit: Recipe aquæ Cucurbitæ &c. poſtea declarat eã in fine cõpoſitionis eſſe ſuccũ, dicẽs: Infundãtur omnia per diem & noctẽ in ſucco prædicto calido, &c. Itẽ in cap. de Rheubarbaro, dicit: Et ſimiliter magnificatur infuſio eius in aqua endiuiæ, & apij, prius bullitis & colatis, &c. cùm autẽ dixit bullitis & colatis, nõ intellexit aquas ſublimatas, ſed ſuccos: nã aquæ diſtillatæ nõ ſunt bulliẽdæ neq; colãdæ. Et hîc probatur iuniorũ medicorũ error, qui præcipiũt, vt infundatur rheubarbarũ in aqua endiuiæ diſtillata, &c. cũ potius deberet infundi in ſucco. Itẽ infrà in ſeptima diſtinctione de decoctionibus & infuſionibus, habet decoctionẽ fructuũ, quã vocat aquã. Et alia exempla multa dimittimus apud Authorem noſtrũ, ne ſimus prolixi. Item ex alijs Authoribus poſſunt ſumi exẽpla, vt eſt apud filiũ Serapionis in ſeptimo ſui Breuiarij, lohoc de aqua fœniculi: vbi in fine apertè declarat ipſam aquam, eſſe ſuccum fœniculi. Itẽ apud Hali filiũ Abbas in ſecundo practicæ cap. 34. numero 79. legitur: Aut bibatur cum aqua roſata quæ exprimitur de recẽtibus roſis, &c. Lege etiã in cõfectione de mezereõ.

Aqua ſimplicium rerum quomodo intelligatur.

Rhabarbarũ infundi tur in ſucco

De Miua.

NVnc videndum eſt ſi præſens Miua debet parari cum melle vel cũ zuccharo. Etenim ſaluo ſemper meliori iudicio, nos tenemus cum zuccharo conſtruendam eſſe: quia licet Author in propria deſcriptione ſcripſerit cum melle: tamen in fine addit quòd ſunt qui loco mellis ponunt zuccharum, & propriè quan-

do oportet. In ista compositione granorum Myrti, satis oportere nobis videtur, quia (vt testatur Christophorus de Honestis in cõdito de cytonijs, quod est miua) mel est magis abstersiuum quàm zuccharum. Et in hoc electuario granorum myrti, non quærit Author abstersionem, sed potius sedationem & confortationem: & ideò præparãda est ista miua cum zuccharo, & non cum melle. Etsi Author in hoc electuario granorum myrti non specificauit cum quo sit præparanda, tamẽ in descriptione ipsius miuæ, cùm scripsit eam fieri cum zuccharo quando oportet, dimisit nobis considerandum in omnibus compositionibus, vbi ingreditur miua, si ipsa miua, sit conficienda cum melle vel cum zuccharo. Et cum illo quod est magis competẽs illi compositioni debemus cõficere miuam. In isto autem electuario granorum myrti magis competit zuccharũ quàm mel: igitur cõficienda est cum zuccharo & non cum melle. Similiter & de speciebus debemus habere cõsiderationem: quia in pluribus compositionibus legitur: Confice cum miua. & non specificatur si debet esse aromatica, id est cum speciebus, vel sine ipsis: nec si cum miua simplici, vel acetosa, &c. Quando autem scribitur, confice cum miua aromatica siue aromatizata, sicut in isto electuario & similibus, tunc non est dubium, quòd debet habere species: tamẽ quia omnes possunt recipere species, ideò de qualibet potest intelligi. In illis autem in quibus non pręcisè scribitur miua aromatica, vt in confectione Alcanzi, & similibus, est cõsiderandum, vtrum species competant illi compositioni, an non. Et sicut melius videbitur peritis viris, ita fieri debet. Et non est dicendum, quòd si simpliciter est scriptum, confice cum miua, debet intelligi cum simplici miua: quia sicut scripsit Author de melle & zuccharo, ita & de speciebus quando oportet. Et illic dedit nobis regulam pro omnibus miuis sequẽtibus: quia omnes, & singulæ possunt confici cum zuccharo absque melle: & cum melle sine zuccharo: & quandoque expedit cum vtroque, & cum speciebus, & sine speciebus &c. Vnde notandum, quòd quandocunque reperitur absolutè, cõfice cum miua, semper intelligitur de prima miua. Sed (vt dictum est) debemus, vel cõsilio medici, vel aliquo bono modo scire, an illi confectioni conueniant species: & tunc cum prima miua aromatizata, est ipsa confectio conficienda. Si autem dicit: Confice cum miua aromatica, tunc est magis clarum, & intelligitur de prima cum speciebus. Si autem dicit: Confice cum simplici miua, tunc intelligitur cum secunda miua, quæ ab Authore

Miua absolutè.

intitu

intitulatur simplex,non obstante quòd,vt aliæ,potest recipere species,&c. Si autē dicit: Cum miua acetosa,vt est in electuario confortāte stomachum,tunc intelligitur cum tertia,vel quarta miua. Si verò cum miua facta ex succo fructuum,tunc de vltima descriptione intelligitur. Et in qualibet ipsarum est considerandum,si cum speciebus,vel sine: & si cum melle,vel zuccharo sit primùm paranda ipsa miua. Quoniam sicut oportet,ita est faciendum. Nam pro varijs infirmitatibus varia sunt administranda pharmaca: quoniam vnum pharmacum,non cōuenit omnibus infirmitatibus: nec omnia pharmaca,vni competūt infirmitati.

Dia Calamentū descriptione Galeni, &c. XXV.

AVICENNA quidem in quinto cañ. in primo tractatu primæ summæ, habet confectionem de calamento,in ponderibus,& quibusdam paucis differentē ab ista. Sed falsò in ipsa Auicēnæ legitur reusini, eo in loco,in quo præsens habet cheisim: quod Bellunēsis correxit & scripsit cheisum,quod idem est, quod cheisim. Item ipse Auicenna in tertio tractatu eiusdem primæ summæ,authoritate Galeni, habet electuarium de calamento,quod est eadem confectio: quamuis in quibusdā paucis differat. Filius Serapionis etiā in septimo,cap. 20. habet electuarium felemcki,quod felemeki ibi exponitur esse calamentum fluuiale,& habet electuarium diacalamentum: quæ duo electuaria,habent multam similitudinem cum ista confectione.

De Calamento fluuiali & montano.

DE hoc calamento fluuiali siue aquatico, magna est disceptatio inter Doctores antiquos & iuniores,ita quòd mens legentis,& perscrutantis eorū scripta,potius cōfunditur quàm quiescit. Iuniores enim affirmant ipsum esse mentastrum,id est syluestris menta. Dioscorides secundum omnium translationes, facit capitula diuersa de menta,mētastro,& calamento,& in capitulo de calamento,notat tres species calamenti: & dùm loquitur de tertia specie,dicit quòd assimilatur mētastro,& nascitur in aquosis & alijs locis. Reliquæ species non scribuntur in aquosis nasci. Ex quo igitur quia tertia species est quæ prouenit in aquosis,ideo illa accipienda est pro calamento fluuiali siue aquatico. Et cùm dicit quòd assimilatur mentastro,declarat non esse mentastrum: sed speciem calamenti mentastro similem,longioribus tantùm folijs,per quæ dignoscitur à mētastro. Serapio etiā

authoritate Dioscoridis, illud idem dicit, & diuersa cap. facit. Simon Ianuensis autem absolutissimè scribit, quòd calamẽtum fluuiale est menthastrum. Luminare Maius cõcordat cum Simone, & citat Nicolaum, & Petrum de Crescentijs illudmet affirmãtes. Etiam concordant cum istis, Author nouarum additionum in antidotarium filij Mesuæ, & Ottho Brunfelsius. Item ipse Simon in litera feudenegi, dicit quòd verum feudenegi, est mẽthastrum fluuiale. Et à Serapione scribitur præcisè capitulũ de feudenegi, quod est de origano, pulegio, & diptamo. Menthastrum autem licet quandoque reperiatur in aquosis, veruntamen à nullo antiquorum scribitur in aquis nasci. Enimuero nos pluribus in locis, & præsertim iuxta aquarum semitas, varias vidimus mẽthastri species: quarum vna longioribus folijs prouenit, alterius verò folia ad rotunditatem maximè declinant. Forsan quòd illa quæ longioribus folijs crescit, non sit menthastrum, sed calamentum fluuiale. Et illam, quæ habet folia rotundiora, putamus esse verum mẽthastrum. Quoniam constat per Dioscoridem & alios Authores, calamentũ fluuiale habere folia longiora quàm menthastrum. Insuper autem dicimus, quòd siue sit calamentum fluuiale, siue sit mẽthastrum, nõ est magna difficultas inter ipsa, & sine aliquo respectu, potest poni alterum pro altero in medicinis: Quoniam antiqui (vt plures testantur, & præcipuè Matthæus Syluaticus, in capitulo de calamento) non faciebant differentiam inter virtutes istorum generum, scilicet mẽtæ, calamenti, pulegij, & similium. Calamentum autem fluuiale (vt suprà diximus) à filio Serapionis, felemeki vocatur. Vnde in præfato electuario felemeki, dixit: Et est calamentum fluuiale. & infrà: ℞ecipe calamenti fluuialis, & calamenti campestris, &c. Et infrà inibi dicit, quòd duæ species calamenti, scilicet fluuialis, & montani (quod vocat cãpestre) debet esse ex Creta insula. ait enim: Et duæ species calamẽti oportet quòd sint ex Creta: quòd si non inuenis vtranque, elige ex eis quæ nascuntur in locis altis, siccis: & similiter alhasce, &c. Calamentũ autem montanũ est nepita, vel nepeta (vtroq; enim modo scribitur apud Authores) & propriè illa, quæ vulgò dicitur mentucia, & nepitella. quoniam est alia nepita, quæ alio nomine vocatur cataria, siue herba cataria: vulgò autem gattaria: nõ obstante quòd & aliæ herbæ plures simili vocentur nomine, vt est valeriana, &c. Hæc autem nepita cataria habet folia similia vrticæ, vel potius melissæ, hirsutiora tamen, albiora, & maiora. Et habet hastas plurimas, quadrangulatas,

Calamentũ fluuiale est mẽthastrũ.

Menthastrum.

Felemeki.

Calamentũ montanum est nepeta.

Nepeta.

Herba cataria.

latas,rubentes,bicubitali altitudine aliquando se extollentes. In sapore autem similima est mētuciæ præfatæ,sed in odore potius æmulatur pulegium quàm mentuciám: vnde non desunt,qui vocant istam syluestre pulegium. Cati eam valde comedunt,& delectantur in ipsa:quamobrem catariæ nomen sibi vsurpauit. Tamen hæc herba ab Authore nostro calamentum syluestre vocatur: vnde lege infrà,in syrupo de calamēto primæ descriptionis.

De Seseli,siue magis Seseleos,seu Silere montano.

SEseli siue(vt aiunt)Seseleos vel siseleos,vulgò siler mōtanum dicitur. Et licet siler montanū quo vtimur,non benè in omnibus videatur conuenire cum descriptionibus Dioscoridis de seseli:tamen non est cyminum syluestre,vt aliqui putant. Quia si legis vtraque capitula,videlicet de seseli & de cymino syluestri, magis videtur conuenire cum seseli,quàm cum descriptione de cymino syluestri. Clarum quippe est,quòd vtrunq; esse non potest,cùm omnes Authores diuersa de ipsis capitula faciant. Insuper sunt nonnulli,qui exponunt cyminum carmenum esse seseleos,quod quidem nobis non placet:pro quo vide infrà in Dyacymino. Verum si hoc siler mōtanum differat à seseli,nescimus. Scimus autem pro certo,quòd nō est cyminum syluestre,sed (vt in dicto Diacymino ostendemus)aliud: quoniam pluries nos habuimus de ipso vero syluestri cymino. Attamen non haberemus pro magno inconuenienti,si siler montanum pro vtroque compensetur, scilicet pro seseli,si fortè non sit ipsum seseli,& pro cymino syluestri. Saluo tamen meliori iudicio, potius iudicamus apponendum esse pro seseli,quàm pro syluestri cymino. Et donec habuerimus meliorem de eo cognitionem semper pro seseli administrabimus. Pro cymino autem syluestri,cui non placuerit satiuo vti,hoc ponendo non putamus malum esse. Præterea Antonius Musa Brasaulus in suo simpliciū examine,dicit, quòd hoc siler montanum conuenit cum duabus Dioscoridis descriptionibus de seseli: Videlicet planta conuenit seseli Massiliensi,& semen seseli Aethiopico,propter amaritudinem. Vnde illa acredo seminis,quam Dioscorides seseli Massiliensi tribuit,potest accipi pro amaritudine seselis Aethiopici. Et sic potest stare, quòd hoc siler montanum vsuale,sit seseli massiliense à Dioscoride descriptum.

Siler montanum supplet locum seselis & cymini syluestris

De Petroselino.

SEcundum Dioscoridem & ferè omnes Doctores,Petroselinum non est istud quod præ manibus habemus,& in hortis

vbique feritur:quodque vulgi corruptela petroſelinum falſò appellat. Cùm ſeparatim omnes faciant capitula de petroſelino,& ſelino,& cæteris generibus,ſiue ſpeciebus apij: quod quidem ſelinum eſt verè noſtrum vocatum petroſelinum. Et nota quòd in hac deſcriptione etiam habetur apium,quod eſt propriè ipſum ſelinum,de quo mox dicemus. Veriſsimum autem petroſelinum, licet dicatur à Dioſcoride in Macedonia naſci:tamen nos credimus in collibus Italiæ & alijs regionibus aſperis,quamuis non ſit cognitum,procreari. Quia nos proprijs manibus,in Rheatinis montibus,& ſupra Palumbariam,pluries collegimus quandam apij ſpeciem inter petroſas crepidines exorti,quam putamus eſſe verum petroſelinũ,ſiue apium de petra: quam quidẽ herbam oſtendimus iam pluribus peritiſsimis viris & medicis,& herbarijs,qui omnes in vnum ad votum noſtrum conueniunt. Etenim in omnibus correſpõdet deſcriptioni Dioſc. de petroſelino. Sed quia non ſumus benè certi de eo,magis vſi ſumus hoc noſtro petroſelino domeſtico. Imò verius ſelino vſuali,& hortenſi, quàm ipſo:quia (vt multi teſtantur) parum aut nihil differt in virtute alterum,ab altero,id eſt ſelinum,à petroſelino

De Apio.

APium ſimpliciter ſcriptum,vt in preſenti deſcriptione,ſemper (teſtantibus pluribus fide dignis authoribus,vt Plinio cap. 11.20.libri,&c.)de ſelino eſt intelligẽdum,ſcilicet de noſtro vulgò nuncupato petroſelino. Quæ quidem ſpecies,ſelinum vocata,à Dioſcoride anteponitur omnibus alijs deſcriptionibus ſpecierum ſui generis. Etiam ſi ſcribatur apium hortenſe,ſiue ſatiuum,illud idem intelligitur Selinum,ſeu Græcè ſelinon. Quando autem ſcribitur petroſelinum, ſicut ſuprà, eſt alia ſpecies, & intelligitur apiũ de petra: quamuis in defectu ipſius(vt dictum eſt)poſsit poni ſelinum. Quãdo autẽ inuenitur ſcriptũ apiũ paluſtre,ſiue apiũ aquaticum, accipiẽda eſt iſta ſpecies,quæ ſimpliciter apud vulgares vocatur apium:quæ ſpecies,vt plurimum in aquoſis prouenit:vnde hydroſelinon Græcè dicitur. Quando autem apium Macedonicũ,quod Græcè hipposelinõ,id eſt apium Caballinum vocatur: eſt alia ſpecies. Et apium riſus,ſiue apium raninum,aliud genus eſt,&c. Et ſic eſt videndum,de quo apio Author intelligit,cùm apiũ ſcribit. Vnde in præſenti deſcriptione duas apij ſpecies poſuit,apium petreũ videlicet & apium ſatiuum: quod ſatiuum propriè eſt noſtrum vulgò petroſelinum falſò nuncupatum,quod libenter ab omnibus in ciborum condimen

Selinum.
Apium hortẽſe ſiue ſatiuum.
Apium paluſtre.

dimen

dimentis assumitur. Verum petroselinũ autẽ est (vt suprà iam diximus) apium de petra, quod non seritur in hortis, sed sponte in in crepidinibus mõtium oritur. Et abundantius in Macedonia.

De Hasce, seu Halasce, vel Haasce &c.

HAsce, quamuis ab Authore nostro, etiã sub capitulo de hysopo seu hyssopo describatur, tamen secundum veritatem non est hysopus: quoniã si esset hysopus, fuissent tres hysopi species secũdum ipsum, qui postea immediatè facit aliud capitulum de duabus speciebus hysopi. Omnes doctores, excepto ipso Authore nostro, concordant in vnum, scribentes quòd sunt tantùm duæ, & non tres hysopi species. Vnde magis credendum est tot viris, quàm ipsi soli. Et licet etiam qui interpretatus est vocabula filij Serapionis dicat in Sinonymis, hasce, id est hysopus hortensis. non est tamen tantæ authoritatis, vt ei plus fidei adhibeatur, quàm Dioscoridi, &c. Credimus autem (si non est error interpretis) Authorem nostrum à similitudine quam habet cum hysopo, deceptũ putasse hasce esse hysopi speciem, & nominasse eam speciem duplici nomine, videlicet hasce, & hysopum: quoniam scribendo particulariter eius differentias & proprietates, dicit quòd est mater epithymi: & infrà absolutè scribit hasce. Etiam in suis canonibus ponit in pluribus locis hasce, & hysopum, tanquam aliud ab hysopo. Ex quibus quidem credendum est, eum dubitasse, si verè esset species hysopi: quod vel ex ipsius verbis co gnoscitur cùm scripsit: Dicunt quidam quòd est hysopus hortensis: rursum alij, quòd est vna ex speciebus origani, &c. Hasce autem siue haasce (vt omnes exponunt) est thymus, quod etiam patet concordando capitula Authoris nostris de hasce, & Serap. de thymo, & Auicennæ, de Haasce, cum capitulis Dioscoridis & aliorũ de thymo. Etiam Simon Ianuensis in litera thymus, dicit, quòd thymus vocatur Arabicè hasce. Vnde Serapio cap. de thymo, quod incipit Hasce, id est thymus, &c. ergo haud dubiè hasce est thymus. At quia Author in præsenti descriptione posuit alhasce, non est quærendũ an sit aliud, ab hasce: quia illa syllaba al, vt dictum est suprà, in confectione Alchermes, aliquando additur dictionibus pro articulo, seu præpositione: vnde alhasce, id est de hasce. Cùm autẽ dicit, extremitates alhasce, dat intelligi quòd accipiẽdæ sunt cimæ thymi, non epithymum, vt præsumũt nonnulli insipiẽtes aromatarij. Quid autem sit thymus, quære infrà in syrupo de epithymo.

Diatri

Diatrion pipereon descriptione communi, &c. XXVI.

OMEN accepit hæc cõpositio à tribus speciebus piperũ quæ in ipsam ingrediuntur. Auic. in quinto canone habet diapipereõ, cuius descriptio in multis cum ista cõcordat. Filius Serap. in septimo habet duas descriptiones quasi similes, & vocantur Electuaria diapipereon: sed prima quam ponit authoritate Galeni, magis conuenit cum ista. Sed animaduertendum, quòd per multas impressiones, in præsenti descriptione, est error in dosi. Secundum veritatem legendum est: Dosis eius est, ab ℥.j. vsque ad ij. & non à ʒ.j. &c. etiam in quibusdam impressionibus, deest ameos, quod debet esse post spicã. Omnia hæc sic se habẽt, in antiquis exẽplaribus. Nã si legis filiũ Serapionis authoritate Galeni, nõ ad ʒ. sed ad coclearia exhibet hoc electuariũ, &c.

De omni Pipere.

Piper triplex in medicina quæritur, longum, album, & nigrũ. Non quòd sint tres differẽtes plantæ, ex quibus procreentur tres variæ species Piperum, sed quia de eadem planta fructus tribus varijs colliguntur temporibus, ex quibus prima ipsius collectio potius debet dici germen aut flos, quàm fructus: quoniam in principio suæ germinationis, germinat quẽadmodum auellana & similia faciunt in partibus nostris: & de illo germine antequàm floreat colligitur, & vocatur Piper longum. Postea illud, quod non est collectum, crescendo floret, & facit fructum in racemulis, de quo ante maturitatẽ sumitur: & quia à natura sui immaturũ est albicans, ideò sic collectũ & exiccatũ, Piper album appellatur. Quod verò residuũ est in plãta, maturescẽdo nigrũ efficitur, & Piper nigrũ nũcupatur. Et sic ex vna & eadẽ arbore, omnes tres Piperũ species ab Authoribus descriptæ colliguntur. Si quis verò his verbis nõ vult prestare aures, legat cap. Diosc. de Pipere, legat Plin. legat Serap. legat & omnes probos Authores tã Græcos quàm Arabes: necnõ & Latinos, tam antiquos quàm recentiores, quos breuitatis causa dimittimus, qui omnes quasi vno ore huius rei veritatem testantur. Præterea, quia Piper albũ aut non colligitur diuisim, aut si colligitur, nõ tamẽ defertur ad nos sicut Piper nigrum & longum, ex ipsis granis nigri Piperis, lecta grana albiora seu subalbida sunt pro Pipere albo administrãda: quoniam in collectione ipsorum granorũ, nõ omnia sunt æqualiter matura, vt videre licet in nostris arboribus, nõ omnes vnius arboris

Piper lõgũ. *Piper albũ.* *Piper nigrum.*

arboris fructus, vno die maturescere, sed successiuè de die in diē, & quum maior pars illorum ad perfectionē suæ maturitatis peruenit, licet aliqui sint immaturi, simul colliguntur omnes: vnde creditur quòd Piperis grana quanto sunt nigriora, tanto maturiora: & econtrà quantò albiora, tantò acerbiora. Et saluo meliori iudicio, in defectu Piperis albi, pro eo potius apponendum esse censemus Piper longum quàm nigrum, quia in stipticitate & confortatione magis conueniunt inter se. Potest etiam poni nigrum, quia cùm album sit in medio, de vtroque ipsorum participat. Siquidem, secundum Philosophum, medium participat de extremis. Similiter si caremus longo, potius debemus accipere album quàm nigrū, quia album magis appropinquat lōgo, quàm nigrum. Et è diuerso, in defectu nigri ponendum est albū, quia propinquius est. Item quandocunque duæ ipsorum species desunt, per reliquam supplendum est. Sed quando simpliciter legitur Piper, semper albū intelligitur, secundum aliquorū opinionem, & probat Nicolaus Præpositus in suis analogijs, & etiam quia (vt aiunt Auic. & filius Serap. in diacymino, quod ipsi ponunt authoritate Galeni) Piper album cōfortat stomachū plusquàm aliæ duæ species. Sed dictus filius Serap. habet in sua descriptione, quòd loco Piperis albi quando deest, debemus vti helleboro nigro. Quod quidem esse ipsius filij Serapionis, haud facilè credi potest. Nam in descriptione Galeni, quæ intitulatur Dio spoliticum, quod est in quarto de sanitate tuenda, nō legitur, nec in descriptione Auic. Quare sic lege: Quòd si non inuenitur Piper album, vtere loco eius nigro. & illud ex helleboro tollatur: quoniam non conuenit in tali descriptione helleborum. Quin vbiq; malū est pro Pipere albo, vti helleboro nigro. Igitur emendandus est locus. Item quando legitur macropiper, intelligitur longum: quando autē leucopiper, illud est album: cùm autē melanopiper, intellige nigrum. Et sic est secundum veritatem. Lege etiā de Pipere infrà in Hiera diacoloquintidos inuētione Rufi.

Piper albū absolutè.

Diacyminum ualens, &c. XXVII.

DIACYMINVM à cymino quod recipit, nomen sibi vendicauit. Mirati sumus de Christophoro de Honestis, qui in sua commētatione asserit, vocari Diacinnamomum. Et quamuis cinnamomum in ipsam compositionē ingrediatur, tamen non est tantæ quantitatis seu qualitatis, quòd prædominari cymino,

mino &c.posfit, atque exinde sibi nomen compositionis vsurpare. Diacyminum igitur legẽdum est, & non diacinnamomũ.

De Cymino carmeno, & Cymino in generali.

CYmini tãtùm tres species, siue tria genera à Dioscoride describuntur. Et primo de satiuo loquẽs, cõmendat suum saporem in generali de quacunque regione: & in particulari, maximè laudat Aethiopicum, quod ab Hippocrate, regium nuncupatum est. Postea facit descriptionem de syluestri, quod diuidit in duas species, &c. In hac autem compositione, Author posuit cyminum carmenum. Est igitur nunc videndum, an hoc cyminum carmenum, sit vna ex speciebus à Dioscoride descriptis, an alia distincta ab ipsis. Et quid est cyminum carmenum? Certum est quòd Pandectarius confunditur in suis descriptionibus, cùm confundit cymini species, dicens: Cyminum carmenũ, id est seseleos, cyminum album idem, cyminum dulce idem, cyminũ rusticorum idem. Si autem est seseleos, quomodo est dulce? Non enim legitur apud quenquam, seseleos dulcedinem habere, &c. Item citat Serapionem scribentem authoritate Dioscoridis, & dicentem: Et est quoddam boni saporis, & propriè est carmenum, & eius expositio est regale, &c. quæ causa tædij non scribimus. Diligens lector facilime omnia percurret. Simon Ianuensis credit non bene expositum esse Galenũ in medicina, quam composuit Herodi ad stomachum, quòd cyminum carmenum sit seseleos. Inferre volens, quòd ipse sit alterius opinionis. Et subscribens authoritatem Serapionis dicit, quòd exponitur regale, & est boni saporis: quasi dicat, hanc descriptionem magis approbo. Serapionis autem hæc sunt verba: Camum siue camin, id est cyminum. Rhasis: Cyminum carmenum est agreste. Quam Rhasis authoritatem putamus additam esse libro Serapionis, quia postea sequitur authoritate Dioscoridis dicens: Est quoddam boni saporis, & est propriè carmenum, & eius expositio est regale, &c. Quæ quidem Serapionis descriptio à Simone citata, est ipsamet descriptio Diosc. de Satiuo cymino, & non de syluestri. Et vbi Diosc. dicit ab Hippocrate regium appellari, Serapio scribit regale exponi. Etiam quandoq; cyminum Carmenum vocatur cyminũ Indum, vt patet per filium ipsius Serap. in septimo Breuiarij, in Confectione Inda: vbi habet cymini Indi, & est Carmeni, &c. Carmenum autem dictum est à regione. Vnde Auic sic scribit: Eius, aliud est Carmenium (quod idem est quod carmenũ) & aliud est Persicum, & aliud Enium, & aliud Nabathium. Car-

meniuæ

menium verò nigri coloris est,&c. Cùm autem Diosc. laudat Aethiopicũ, potest esse quòd illa regio dicta Carmenia (vel rectius Carmania, quæ est in Asia) à qua nomen accepisse creditur, sit in Aethiopia: quia secundum Ptolemæum, Plinium, & alios cosmographos duæ sunt Aethiopiæ, quarum altera situatur in partibus Asiæ: altera verò in Aphrica. Et sic carmenũ, idem est quod Aethiopicum. Siquidem & Galenus in tali descriptione, speciatim habet Aethiopicum: per quod clarius probatur Carmenũ significare idem quod Aethiopicum. Item Hali filius Abbas, in decimo practicæ, in diacymino & alijs in locis, nõ Carmeni, sed Carmanici habet, quod credimus rectius, ex quo probatur à regione dictum. Etiã posset dici, quòd à similitudine dicatur Aethiopicum, vt subintelligatur nigrum, tanquam pellis Aethiopum. Ad quod consentit descriptio Auic. qui dicit, cyminum Carmenum esse nigri coloris, &c. His igitur bene discussis, colligitur, quòd cyminum Carmenum non est seseleos, vt volunt Matthæus Syluaticus, & cæteri ipsum sequentes. Nec est cyminum syluestre, vt aliqui credunt: neque enim est alia species cymini à Dioscoride non descripta. Sed est cyminum Carmenum idem quod Aethiopicum: domesticum, seu satiuum, optimum, & electum, boni saporis, necnon & optimi odoris, à Dioscoride in primo loco, & pro satiuo descriptum, &c. Quapropter pro cymino Carmeno, accipiendum est quod melius inueniri potest, scilicet satiuũ, recens, optimum, &c. Et sic erit secundum veritatem, & de mente Authoris. Cyminum siue cuminum, quod idem est, satiuum licet in Diosc. non legatur in Italia nasci, attamen in illa ora Italiæ, quæ olim Magna Græcia, nunc verò Apulia dicitur, laudatissimum habetur, de quo abundantius & recentius, per totam Italiam & extrà, exportatur. Et ideò laudabilius cæteris: quia cùm sit quòd cyminum nõ potest diu asseruari, antequam ex Aethiopia & alijs regionibus veniat ad nos, erit corruptum, seu propinquum corruptioni. Quare non erit currendum in Carmeniam, neq; in Aethiopiam, neque in alias mundi prouincias, cùm possimus habere hoc Apuliense, quod est optimum & vulgaris notitiæ: quamobrem de eo non est dubium declarandum. Syluestre autem cyminum apud nos (quod sciamus) nõ sponte prouenit, sed satum (vt experti sumus) nascitur, & crescit sesquipedali altitudine, folijs, qualia Diosc. pingit capitulis quatuor aut quinq;, melanthio haud dissimilibus: seminibus albis, plenis, satiui cymini odorem & saporem imitantibus, &c. & propriè est illud semen,

Cyminum Carmenũ.

Cyminum Apuliense.

Cyminum syluestre.

men,quo vtplurimum nostri tēporis aromatarij abutuntur pro minori cardamomo,quodque nonnulli(quamuis malè) vocant nigellā citrinā.Possumus tamen , saluo semper meliori iudicio, pro cymino syluestri vti silere mōtano, vel semine veri ammeos, vel carui vel(vt melius dicamus) domestico & vsuali cymino,vt dictū est suprà in Diacalamenti descriptione. Cyminum dulce autem,secundum Platearių,est anisum,& non seseleos, &c. Præterea sciendum,quòd Author vult,vt pridie infundatur cyminū in aceto,hac de causa : videlicet vt acetum temperet caliditatem eius,& faciat operationem suam meliorem. Modum autem infusionis eius,ac omnium medicinarum,quære infrà in Confectione de mezereon,in generali règula. Insuper quæritur,quare Author in prima Diacymini descriptione,posuit simpliciter cyminum:& in ista specificauit Carmenum ? Dicendū,quòd ipse Author postquam fecit experientiam de prima compositione,inuenit quòd vigor potentiæ eius non protendebatur ad sedandum dolorem stomachi generatum à grossa ventositate , & flegmate grosso,&c. Et ideò fortificauit illam,permutando,addendo,minuendove suam descriptionem , & operationem componendo istam. Tamen placuit ei etiam seruare primam descriptionem, vt si cui placuerit,possit ea vti in paruis necessitatibus. Et propterea hîc posuit cyminum Carmenum,quia teste Auic.in capitulo de cymino. Cyminum Carmenum est fortius omnibus alijs speciebus.Quamobrem fortiores habet virtutes, & operationes in dissoluendo grossas ventositates,&c.pro quibus hæc compositio ordinata est.

Cyminū syluestre supplentia.

Cyminum dulce.

De Ammio vel Ammi,siue mauis per genitiuum minus rectè,ameos.

NOn est hodie quòd sciamus in Italia,qui ameos certi veram agnoscat plantam. Vnde varij pharmacopôlæ varijs pro eo vtuntur plantarum seminibus. Certè verum ammiū,non est cognitū in Italia , neque est,quod multò peius est,qui quærat agnoscere. Omnes enim accipiunt quod primum ad manum venit. Emunt & vendunt,sed quid emant , quídve vendant,ignorant.Et quoniam de simplicibus medicinæ necessarijs , vix decimæ partis veritatem sciunt,contrarius effectus pluries sequitur ex operationibus suis quàm morbi curatio.Pro ammi autē confitemur nos ambigere,an verū sit quo vtimur. Attamen valde approximatur Diosc.& aliorum Authorum descriptionibus. Vnde mallo(vsquedū habeatur cognitio veri ammos) vti eo, quàm tot diuersis herbarum seminibus,non solùm nobis sed etiam medicis

Ammi nostri descriptio.

dicis peritioribus incognitis. Planta autem seminis quo vtimur, est exilibus folijs, tenerrimo ac minimo fœniculo similibus. Hasta recta, duobus palmis ferè extollitur, gracilibus ramulis plena, in quorum summitatibus vmbellulæ sunt breues, dauco similes, multò tamẽ minutiores, in quibus flosculi albi, & semina minutissima insunt. Quorum odor cumino satiuo non absimilis est. Sapor autem non (vt ait Dioscorides) origani (si tamen hoc quo vtimur verum origanum est) sed dicti satiui cumini, acutior tamen, & quasi ad Piperis gustum trahens. Sed plus de cumino, quàm de Pipere sapit. Dictam autẽ plantam cum semine, folijs, & parua radice (quę alba est & lignosa) ostẽcimus pluribus probatis medicis, ac eruditionibus viris, à quibus omnibus valde laudatum est tale semen, pro ammi in confectionibus admittendũ. Quod quidem semen plurimi credunt esse verum ammi, quodq; quibuscunque quotidie possumus ostendere: quoniam circa Romam, & pluribus in alijs locis prouenit in inculto solo, & iuxta viarum semitas.

De folijs Rutæ.

IN hoc Diacymino, & similibus, in quibus scriptum est, Foliorum Rutæ siccorum. hoc notatum habeas, quod dicit Galenus libro quarto de regimine sanitatis, circa medium (videlicet in confectione diacymini, quam ipse vocat Diospoliticum) quòd folia Rutæ sint commensuratè præsiccata: quia si sint vehementer desiccata, acria fiunt, & amara, & magis calida. Et si sint sicca minus, quàm oportet, remanet in eis quædam humiditas superflua indigesta, qua mediante fiunt ventosa, & impediunt vltimationẽ digestionis, &c. De quo quidem, est valde curandum. Idem hoc etiam referunt, filius Serapionis & Auic. in suis de antidotis, scilicet in diacymino authoritate Galeni descripto. Galenus quidem vult vt sint desiccata ad ignem, in vase fictili: perfectè tamen prius in fornace decocta. Peritus autẽ aromatarius, omnia agat diligenter prudenti discretionis mensura: quoniã hîc, & in similibus, non potest assignari determinatus punctus cognoscendi quãdo folia Rutæ, & similia, sint mediocriter siccata. Hoc tamen dicimus, vt ita siccentur, quòd possint optimè puluerizari. De Ruta quære infrà.

De Baurach.

BAurach, id est nitrum, cuius quidem sunt multæ species, & ex varijs prouincijs, & ex varijs coloribus, vt Author noster in proprio cap. scribit. Ab omnibus autem laudatur habens ru-

bedinem,& maximè illud quod fit in Armenia. Et fortassè generatur in terris,in quibus est illud laudatissimum lutum, quod vocatur lutum armenum,hoc est, bolus armenus. Nam Author hîc posuit Baurach rubei,quod est optimum,ad differentiam albi,& cæterorum quæ non sunt tantæ bonitatis. Nonnulli siquidem hallucinãtur,putantes Baurach rubeum esse sal Ammoniacum,quod non est. Sed cùm nos caremus Baurach rubeo, atq; armeno (saluo semper prudentiorum iudicio) possumus loco eius ponere de optimo nitro albo. Et sunt qui ponunt pro eo in compositionibus sal rubeũ,quod excauatur è montibus, in Italia,& Hispania,& alijs locis: quos credimus non malè agere, quia illud sal acutius est marino: sed nobis videtur esse melius,vt apponatur pro eo (sicut diximus) sal nitrum album,minerale,si haberi potest: sin autem,artificiale. Et nota quòd hæc cõpositio diacymini præsens,est ordinata pro magnis necessitatibus, scilicet ad expellendum grossas ventositates, vt suprà dictum est:& ideò Author posuit in ea Baurach: quia (vt testatur Auicenna in cap. de Baurach) Baurach non comeditur,nisi propter magnam causam. In paruis verò necessitatibus,Diacymino suprascripto debemus vti: nisi alicui magis placuerit vti Diacymino,in antidotario Nicolai annotato.

Nitrum rubeũ supplentia.

Sal montanũ in Italia & Hispania,&c.

De Contritione specierum.

INsuper notandum,quòd licet hoc Diacyminum non sit solutiuum, contritio tamen specierum eius debet esse grossa,quia habet expellere vontositatem grossam &c. Atque huius rationẽ reddunt Galenus,& filius Serapionis, & Auicenna authoritate ipsius Galeni,loquendo de diacymino locis suis,quasi vno ore,in his verbis: Et oportet (aiunt) vt scias iterum,quod quando vis vt sit eius euacuatio, plus sit contritio medicinarum grossa. Et illud ideò,quoniam scio hominem qui cõtriuit hanc medicinam contritione vltima: quoniam non sciuit illud, quod ego dixi: quare non resoluit naturam omnino. Imò prouocauit fortiter. Et venit ad nos mirans,& quærens de causa in hoc. Et illud ideo, quoniam ipse existimabat,quòd in corpore illius viri esset proprietas, quæ esset causa in hoc quod accidit. Postquam ergo feci scire eum,quòd causa in illo,esset dispositio compositionis eius: tunc composuit eam secundò,sicut præcepi ei,& cõpleta est eius operatio. Oportet ergo vt serues hanc determinationẽ in compositione reliquarum medicinarum. Hæc illi. Hoc etiam authoritate ipsius Galeni,breuiter tangit ipse Author noster in capitulo

tulo de rectificatione medicinarum, cum modis triturationum, in exemplo secundi, quod est vt medicinis aliqua proprietas acquiratur, dicens: Inquit Galenus, Instituti vltimè triturando, & puluerizando cyminum, & cùm esset naturæ solutiuum, factum est vrinæ prouocatiuum, &c. Quapropter est aduertendum in contritione aliquarum compositionum, quæ licet non habeant soluere, habent tamen expellere ventositatem, &c. Vt est Diagalanga, & hoc diacyminum, & similia. Species enim huiusmodi grossiori modo sunt cõterendæ.

Confectio de seminibus, &c. XXVIII.

IN pluribus antiquis exemplaribus non habetur hæc præsens confectio de seminibus. Tamen quia in aliquibus est, non iudicauimus ipsam amouendam esse de loco suo. Confectio enim de seminibus, & diaspermaton, idẽ significãt. Sperma enim Grecè, Latinè semen dicitur. Sed sciendũ, quòd in impressis libris magis mendosis, vbi legitur: Cardamomi, spicæ, caryofylorum añ.ʒ.iij. legendum est, añ.ʒ.iiij. vt est in exẽplaribus illis, & in libris correctis. Species nãq; istius confectionis terendæ sunt sicut species Diacymini, & similium &c. Auic. in quinto cañ. habet vnã confectionem de seminibus, quæ differt ab ista.

De Amomo.

FRustrà est in Amomo prolõgare sermonem, scilicet in describendo antiquorum & iuniorum controuersias, de huiusmodi simplici. Quod enim nũquam habuimus, nec vidimus, neque per quamuis tertiam personam cognoscere valuimus, declarare non possumus. Hoc tamen est silentio prætereundum, videlicet quòd hodierni aromatarij pessimè agunt, substituentes pro amomo quoddam semen inodorum cuiusdam vilissimæ herbæ, non legentes apud Dioscoridẽ, quòd amomum est valde odoratum, &c. Quod autẽ legitur in Serapione de pede colũbino, cõiectamus potius esse interpretis, quàm authoris, quoniam pes colũbinus non est amomũ. Iuniores quidem conati sunt hoc elucidare, sed magis obtenebrarũt. Legitote apud ipsos. Vnũ denum insuper est dicendũ, quòd caremus amomo vero: quia nec ab Armenia, neq; à Medorum regionibus, neq; è Ponto, verum amplius ad nos exportatur amomũ. Sed pseudo amomũ multiplex, & abũdè vbiq; colligũt nostri Herbarij: super quo, & alijs pluribus, non magis herbarij & aromatarij, quàm medici (quorũ

est proprium officium inuestigare medicinas,& facere vt habeantur veræ) vituperandi sunt. Nam quomodo possunt habere honorem suæ artis medicæ, si composita medicamenta non componantur ex veris medicinis? At si quædam non possunt haberi vera simplicia, vel saltem vt ex æquipollentibus compensentur. Et non vt vnusquisq; ad libitum ponat quicquid ad manum venit. Enimuerò medici fugientes laborem, committunt suum honorem,& vitam hominum, etiam & suam manibus ignorantium aromatariorum. Quoniam vtplurimum aromatarij hodierni sunt idiotæ,& nō curant studere nisi his è quibus magis lucrum accipiunt. In quorum officinis, libri (præter diurnale computorum dati & accepti) non habēt locum. Et quod peius est, sæpius cum ignorantia cohabitat mala conscientia, &c. Sufficit intelligenti pauca. Vnde quia non habetur amomum, loco eius, secundum Galenum, Aëtium, Paulum Serapionem,& alios plures, acoro vti debemus. Sed quia etiam caremus vero acoro, possumus vti asaro: quoniam (saluo meliori iudicio) inuenimus in nostro Rhasi antiquissimo manuscripto, quòd amomum, acorus, & asarum, ad inuicem mutuantur vnum pro alio.

Amomum supplentia.

Confectio de Cytonijs bona &c. XXIX.

PRAESENS confectio,& sequens,& alia, quæ habetur in fine tertiæ distinctionis, ab ipsis cytonijs denominationem sumpserunt. Etiā & omnes miuæ, si fiunt cum speciebus, possunt largo modo dici cōfectiones de cytonijs. Sed sciendū, ꝙ additiones, siue aliquæ siue omnes, quæ scribūtur in fine istius cōfectionis & similiū, nō sunt in ipsas cōfectiones apponēdæ ab aromatarijs, nisi de mādato medici cognoscētis infirmi necessitatē,&c.

De Cinnamomo & Darseni & Cinnamo.

SVprà in cōfectione de Cinnamomo disputauimus de Cinnamomo,& darseni, & cinnamo, &c. Sed quia in præsenti descriptione est per impressos libros cinnamomum, & postea infrà in eadē descriptione legitur darseni,& vtrūq; simpliciter, oritur dubium nostræ suprascriptæ declarationi aduersans: quia si per cinnamomum, & per darseni intelligeretur vnum & idem, author non posuisset bis idem simplex in ipsa descriptione, non obstāte quòd sit per varia vocabula. Ad quæ respondemus, quòd si ita esset, vt in libris impressis habetur, verè contradiceretur nostræ declarationi de cinnamomo,&c. Sed quia nos possumus pro

bare

bare per viginti & plura exemplaria antiqua, quæ vidimus, omnes impresſiones in hoc & in multis alijs locis eſſe mendoſas, apparet puto non contradici noſtræ deſcriptioni. Annotauimus quidem ſuprà in cõfectione de cinnamomo, quòd quandocũq; ambo, ſcilicet cinnamomum, & darſeni, inueniuntur ſimpliciter poſita in vna & eadem compoſitione, ſemper eſt error in ipſa deſcriptione: & ita reuera eſt. Nam libri antiqui & correcti non habent hîc ſcriptum cinnamomi, ſed cinnami. Et qui nolũt credere, accedant, videant, legant & ipſi, veritatemq; perſcrutentur, &c. & intelligent quemadmodum in dicta cõfectione de cinnamomo declarauimus, quòd aliud eſt cinnamomum, à cinnamo. Lege ibi. Sed bene ſcimus huiuſmodi erroris originẽ, quam ad maiorem veritatis certitudinem ſuccinctè deſcribemus. Siquidem (vt aliàs diximus) conati ſumus habere apud nos tot libros antiquos manuſcriptos, quot inuenire potuimus. Et nullo labore aut pretio perterriti, nõ ſolũ intra vrbẽ, ſed & extra, habito aliquorũ indicio, omni diligẽtia queſiuimus: vnde quoſdã emimus, quoſdã qui habebãt cõmodauerũt nobis, quoſdã verò gratis, amore Dei, & eleemoſynę cauſa, à nõnullis accepimus. In illis igitur multa perſpicimus, quæ in impreſsionibus ſunt vitiata. Vnde ex dictis libris aliqui hîc, & alijs in locis habent ſcriptũ in longũ & ſine abbreuiatione ſic: Cinnami, vel Cinami. Aliqui autem cũ abbreuiatione habent quatuor vel quinq; primas literas, ſcilicet cina, vel cinna, & ſuper vltimã ipſarũ, quod eſt a, eſt poſitum i, ſic, cina^{i}, vel cinna^{i}, taliter quòd quilibet poteſt dictam dictionẽ abbreuiatã, duplici ſenſu intelligere, ſcilicet pro cinnami, & pro cinnamomi. Quapropter nõnulli intelligentes pro cinnamomi, ignorãtes quid ſit cinnamũ, ſcripſerunt atq; impreſſerunt cinnamomi. Quo errore plurimi hallucinati, inuenientes in aliquibus deſcriptionibus (vt hîc, & ſimilibus) cinnamomi, & darſeni, expoſuerũt darſenũ eſſe cinnamomũ groſſum. Quorũ vnus Christophorus de Honeſtis, in poſtillatione huius cõfectionis, in duplicem errorẽ delapſus eſt, & cõtrariũ expreſsè expoſuit. Primus error eſt, quia illa dictio cinnamomi, quæ debet dici cinnami, per quod quidẽ ſignificatur cinnamomum groſſum, accepit pro cinnamomo electo: & darſeni, quod verè eſt cinnamomũ electum, expoſuit pro cinnamomo groſſo. Secundus verò eſt, quòd vbi Author petijt vnã drachmã de cinnamomo nõ electo, quod eſt cinnamũ, & tres de electo, ipſe declarauit apponendã eſſe vnã de electo, & tres de groſſo. Igitur ſecundũ veritatẽ, legẽdum eſt,

Librorũ copia quomodo paretur.

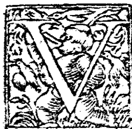
Christophori de Honestis error.

cinnami in ista descriptione, & non cinnamomi. Quid autem sit cinnamum, quidúe darsenum, in confectione de cinnamomo prænotata, latè traditum est.

Confectio de Cytonijs facta cum succo cytoniorum, &c. XXX.

AEC quidem confectio, quæ fit cum succo cytoniorum, potest cõnumerari inter miuas acetosas. Quæ similiter, vt omnes miuę conficiuntur, potest & ipsa confici cum speciebus, & sine speciebus, &c. vt textus declarat. Sed aduerte lector, quòd in aliquibus impressionibus, in præsenti descriptione, reperies duos errores. Primus est, quòd vbi legitur, piperis lõgi, zinziberis, cinnamomi, añ.℥.j. legendum est ʒ.j. posita est enim ibi mendosè ℥. pro ʒ. Secundus error est, quòd positum est vnum quinque sic v. pro vno semis: videlicet vbi legitur: caryosyllorum. ligni aloës, añ.℥.v. lege rectius añ.℥.s. Causam autem huiusmodi erroris lege suprà in descriptione modi electuarij de citro, ex inuentione nostra. Ibi enim videbis quanta cæcitate librarij, imò correctores librorum ducuntur.

Electuarium de pomis, &c. XXXI.

NICA regula in præsenti descriptione, plura electuaria perstrinxit Author: vt in fine ipsius descriptionis clarè patet, cùm legitur: Hoc ëtiam modo fit electuarium de pomis acetosis, & electuariũ de pomis paruis, & aromaticis, & dulcibus: scilicet & electuariũ de pomis aromaticis, & electuariũ de pomis dulcibus.

De Pomis, seu Malis.

POma, & Mala, idem sunt. Pomorum autem, seu malorum, tam dulcium, quàm acetosorũ: tam redolẽtium, quàm odore carentium: tam domesticorum, quàm syluestrium, plura sunt genera, siue species, & differẽtiæ. Super omnia autem laudabiliora sunt illa, quæ cõmuniter ab Italis vocãtur apia, quia sunt domestica, dulcia, & optimè olentia. Quoniã quędam alia sunt domestica, & dulcia, sed non olentia: & quædã etiam sunt domestica, & bene olẽtia, sed non dulcia: & quædam sunt domestica, sed neque dulcia, neque olentia. Et quædam sunt dulcia, siue redolentia, sed minimè domestica. Et nota quòd quandocunque est nobis necesse vti pomis, siue dulcibus, siue acetosis, siue domesticis, siue syluestribus, semper de magis redolentibus debemus accipe

Apia poma præstantissima.

Pomorum electio.

cipere, quia meliora sunt. Exẽpli gratia, quidam indiget Pomis dulcibus: si non potest inuenire apia, ex alijs speciebus dulcibus, quæ videtur magis olere, sumere debet. Et ita etiã intelligẽdũ est de acetosis, &c. Et si duæ species pomorũ æqualiter secũdũ suum proprium odorẽ olent, illa sunt eligenda quorũ sapor magis viget. Verbi gratia, si ex dulcibus sint duæ species simili bono odore fragrãtes, quæ ipsorum sunt dulciora, illa sunt meliora. Et de acetosis, quæ sunt acetosiora. Et sic de singulis. Similiter potest dici de pyris, & persicis, & cæteris fructibus, ex quibus multæ & variæ reperiũtur species. Lege etiam de malis infrà, in Diasiracost.

Electuarium de Persicis, &c. XXXII.

NIMADVERTENDVM quidem, quòd in hoc electuario non intrat cinnamomum, sed cinnamum. Quid autem sit cinnamum, quære in confectione de cinnamomo.

De Persicis.

PErsicorum (vt in electuario de pomis iam diximus) plura sunt genera, & species, & differentiæ. In quibus, licet Author non determinauerit de qua specie sint sumenda persica pro huiusmodi electuario cõficiendo, quasi affirmans ad libitũ de quocunq; posse sumi: tamẽ semper eligenda sunt meliora & laudabiliora. Præterea, dicit Author in hac descriptione: Exerceas in eis decoctionem cum syrupo: sicut diximus in confectione de cytonijs. Vbi notandũ, quòd persica, cytonia, poma, & similia, quando conficiuntur, semper sunt conficienda cum melle, aut zuccharo syrupizato. Et ideò cùm dicit, cum syrupo, intellige cum zucchato, aut melle syrupizato, sicut diximus in confectione de cytonijs. Vbi intelligendũ est, quòd illud mel est prius despumandum, & ad formam syrupi reducendũ: & postea carnes cytoniorum in vino decoctæ, sunt in ipso cõmiscendæ. Et similiter agendum est cum zuccharo, in ista compositione, & similibus. Et hæc sit regula pro omnibus consimilibus electuarijs & confectionibus, in quibus non est notatus modus conficiendi: vt est electuarium de pomis, & similia. Etiam istud non est prætermittẽdum, quòd vbi dicit Author in hac descriptione: Terantur persica sicut medulla. intelligitur quòd Persica sint cõterenda cõtritione vltima: quia ob suam aliqualẽ immaturationem, quam ipsa persica deben tex Authoris præcepto habere, sunt tenacia & dura. Et hac de causa (vt coniectamus) vult vt bene terantur, ne ali- *Electuaria cõficiẽdi regula.*

quæ ipsorum particulæ integræ, granulorum modo remaneant, quæ possent sensui visus, vel gustus recipientis aliquod præbere fastidium. Vel etiam potest esse, quòd multa ipsorũ cõtritio acquirat eis aliquam proprietatẽ bonã, & huic electuario cõpetentẽ & necessariã. Forsan vt facilius digerãtur, &c. Et ideò posuit, sicut medulla, quia medulla est æqualiter in sua pulpa pertractabilis. Quæ licet sit palpabilis, potest tamẽ dici sine tactu: quoniã cõprimẽdo ipsam, nihil remanet inter digitos. Et qualis est ista, talis quidẽ debet esse persicorũ pulpa post suã contritionẽ, &c.

Electuariũ quo utũtur reges, & delicati, &c. XXXIII.

Electuariũ secundũ quo utuntur reges, &c. XXXIIII.

IN prima istarũ duarũ descriptionum, cõmuniter per modernos, & excusos libros, sunt duo errores. Vnus videlicet vbi legitur, Olei rosati amygdalæ recentis, & dulcis, &c. Nusquam legimus apud Authores fieri oleũ rosaceũ admiscẽdum electuarijs & cõfectionibus, ex oleo amygdalino. Licet quis posset illud parare ad aliquorum lasciuiã, sicut pigmentarij hodierni (vulgò dicti profumerij) faciũt ex varijs florũ generibus: tamen prædicta olea non recipiuntur ad medicinæ vsus. Enimuero in nullo antiquorũ voluminũ est ita descriptum, sed omnia habẽt simpliciter: olei amygdalæ recẽtis, & dulcis, & ita verius: deleatur igitur illud rosati. Alius error est in titulo ipsius, videlicet vbi legitur: Reges, & prælati. In antiquis autem exemplaribus, non Reges & prælati, sed Reges & delicati habetur scriptũ. Et sic melius nobis videtur. Quid facit prælatio ad corporis dispositionem? Multi quidẽ sunt ad tẽpus repleti, & dum fungũtur prælationis officio, cõceditur eis talis electuarij vsus: sed postquam amoti fuerint, interdicetur eis: quia si non sunt prælati, nõ possunt eo vti. Res etenim risu digna. Igitur, reges & delicati rectius legẽdum est. In secundo autẽ electuario, quod est eiusdem tituli, licet dicat Author, quòd valet sicut primum: tamẽ est minoris efficaciæ, & virtutis. Neutrum quippe nostris temporibus parari vidimus.

Electuarium de fructibus, &c. XXXV.

AVTHOR in præsenti descriptione, vt patet in exordio ipsius, principaliter intẽdit restringere & sedare fluxum vẽtris: & ideò cõposuit hoc electuarium ex rebus stipticis, & cõfortatiuis. Cùm autẽ legitur hîc: Pirorum

rorum ponticorum:non intelligitur de Ponto,ſed immaturorum,& aſtringentis ſaporis:& malorum acidorũ,id eſt acetoſorum. Et nota,quòd omnes fructus huiuſmodi compoſitionũ debent eſſe immaturi,non tamen multũ,ſed medium habent inter acerbitatem & maturitaté: quia non ſolùm habẽt ſtipticare,ſed etiam & cõfortare. Quod quidem probari poteſt per plures deſcriptiones ipſius Authoris,& præcipuè per electuariũ de perſicis,vbi dicit: Accipe carnium perſicorũ mediocrium inter maturitatem & acerbitatem &c. Et per electuarium de ſorbis,vbi ait: Accipe carnium ſorborum immaturorum,vicinorum maturitati,&c. quamuis barbarè legatur ſorbarum. Quoniam ſi fructus ſunt valde acerbi,non multùm cõfortant. Et ſi ſunt valde maturi,habent paruam,aut nullam ſtipticitaté,de quo eſt maximè curandũ. Præterea eſt notandũ,quòd nonnulli errant in conficiendo hoc electuarium: quia accipiunt acetum infuſionis ſumach,& ſuccũ acreſtæ,æquali põdere vel menſura,& inſimul in ipſis elixant ipſos fructus. Tamen de intentione Authoris aliter ſe habet litera. Non enim legitur: Accipe carniũ cytoniorũ &c. quorum ſingulũ elixatum fuerit in aceto vini forti,in quo infuſum fuerit ſumach die ac nocte,& ſucco acreſtæ, &c. ſed dicit,& ſucci acreſtæ,qui genitiuus ſucci,copulatur genitiuis præfatorũ fructuum,& cum illis in primo ana includitur. Modus auté conficiendi præſens electuariũ talis eſt: Accipe acetũ vini forte,& infunde in ipſum ſumach,per dié & nocté: poſtea in tali aceto elixa vnumquenq; prædictorũ fructuũ per ſe,& etiam in dicto aceto elixa ſorba per ſe. Poſt omniũ autem & ſingulorũ elixationé, accipe ſucci acreſtæ,& carniũ ſeu pulparum ſingulorũ fructuũ (demptis ſorbis) ana librã vnam. Sorborũ autem carniũ ℥.v. zucchari ℔.iiij. Liquefac zuccharum in dicta ſucci acreſtæ libra,& duc ad igné: & poſt primã bullitionem appone carnes ſorborũ & aliorũ fructuũ,& cum mellis ſpiſsitudinem habuerit,adde ſucci berberis ℥.ij.& dimitte ad igné vſq; ad eius cõſumptioné,quo conſumpto remoue ab igne,& ſuperadde puluerum ſpodij,& acetoſæ añ.℥.j.& reconde in vaſe vitreo,& vtere. Item poteſt fieri hoc modo: Vniatur ſuccus berberis ſucco acreſtæ,& in vtroq; ſimul miſto liqueſiat zuccharum. Et iuxta noſtrum iudiciũ erit preſtantius,quia in maiori quãtitate ſuccorum, citius & melius liqueſcit zuccharum. Et non erit neceſſe poſt primam ad mellis ſpiſsitudinem coctionem, amplius in igne permanere. Cætera fiant vt dictum eſt. Etiam nota,quòd vbi dicit: Succi acreſtæ,ſu-

Fructus in compoſitionibus.

Fructus acerbi.

Fructus maturi.

per cuius triturationẽ elaborandum est vsque ad consumptionem vltimam granorum. intelligitur, quòd debemus tam diu cõtundere acrestã, donec granula ipsius interiora sint vltimatè cõtusa: quia Author etiam intendit tribuere huic electuario virtutem stipticam, quam ipsa granula habent. Cæterum, de infusione sumach, & quæ quantitas sit ponenda, quære in confectione de Mezereõ, vbi ponitur generalis regula infundẽdi medicinas.

Confectio alia Galeni, & est confectio de acetosis, &c. XXXVI.

CONTENDVNT aliqui, & volunt non esse Galeni præsentem confectionem, ob id quia sandalos, & camphoram recipit. Sed de hoc satis diximus in electuario de aromatibus. Vnde siue sit, siue non sit ipsius Galeni, parum refert, dũmodo sit optima confectio. Dicit Author, quòd est confectio de acetosis confectionibus. Quasi dicat. Hæc est vna ex confectionibus acetosis, quia cõficitur cum rob acetositatis citri, vel rob acrestæ, &c. Notandum autem, quòd per multas impressiones in præsenti descriptione, desunt quatuor simplicia: videlicet, semen melonis, & semẽ acetosæ, cum suo pondere scilicet ʒ.iiij. & semẽ portulacæ, & buglossæ semẽ, cũ suis põderibus, scilicet añ.iij.s. In Antidotario à nobis emendato, omnia locis suis locata, & suis veris ponderibus restituta reperies: quia multoties aliqua, quæ in paucis libris, puta in vna impressiõe vel duabus, aut in vno vel duobus, vel tribus libris manu scriptis sunt errata quę præterimus, & illa tantùm notamus, quæ in libris pro maiori parte habẽtur minus correcta. In ipso autem Antidotario, omnia erunt ad amussim castigata, & diligẽti studio perscrutata, ac à peritissimis viris examinata, & approbata: propterea quære ibi.

De Cubebis.

PLurimos Authores, pro cubebis declarandis, percurrimus. Etenim legẽdo tot varias opiniones, mẽs quæ quiescere desiderat, in maioribus perplexitatibus, & dubijs, irretiri videtur. Antonius Musa Brasaulus non parum laborauit super hoc, nec ipse nobis ad plenum satisfecit. Nos verò sine dubio dicimus, quòd veris caremus cubebis, si volumus Plateario credere, qui ait: Eligenda est, quæ acutum habet saporem, cum multa aromaticitate. Istæ autem cubebæ, quibus communiter pharmacopôlæ vtuntur, non solùm non habent acutum saporem, sed cum

qua

quadam pauca amaritudine insipidæ sunt, & nullam præbēt aro maticitatem. Præterea Pandectarius capitulo de Kubebis, scribit authoritate Plinij, tres cubebarum species: videlicet duas priores syluestres, quarum prima concordat descriptioni Plateari, quasi ad literam. In ipsa autem attestatione Pandectarij non signatur locus, vbi Plinius hoc dicat. Nos autem nusquam in Plinio valuimus talem clausulam inuenire. Vnde aliquando dubitauimus volumen Pandectarij, vitio librariorum (vt sæpe fit) in hoc esse deprauatum, & Platearius, non Plinius esse legendum. Sed reuera hoc esse non potest, quia in Pandectario notantur tres species, & Platearius de vna tantùm loquitur. Si autem hæc Pandectarij descriptio fuisset vera, verè apud nos duæ cubebarum species inuenirentur, videlicet prima & vltima: quia vltima quæ pro domestica scribitur, haud dubiè esset species cubebarum, qua communiter vtuntur aromatarij. Et prima, cuius grana sunt minora, & sicut piper acuta, adhuc in nostra officina habetur, & possumus omnibus ostendere. Quas cubebas, & pro cubebis à quodā mercatore Veneto habuimus. Veruntamen si sunt Plateari cubebæ, nescimus. Nobis autem videntur esse meliores his, quæ in officinis cōmuniter habentur. Libenter enim huius rei veritatem edisceremus. Cæterū, multi decipiūtur credentes myrtū agrestē, esse cubebas, inter quos Simon Ianuensis, Pandectarius, & Luminare Maius, qui bonus vir in cōfectione Anacardina, multa confundit, volens ꝙ myrtus alba, myrtus agrestis (quæ aliter bruscus, & ruscus, siue ruscū dicitur) cubebe, burūgi, abrungi, & alia plura sint vnum & idem. Etenim myrtus alba, non est myrtus agrestis: quoniā Dioscorides facit cap. de myrto satiua alba, & nigra: & cap. separatim de rusco, id est de myrto agresti. Et quòd myrtus agrestis nō sit abrugi, probatur per Serapionē, qui facit cap. de myrto agresti sub titulo de cubebis: & separatim cap. de abrugi &c. Cubeba autem apud Græcos, carpesium vocatur. Et hoc clarius in hiera picra Galeni ostendemus. Vnde miramur de fatuitate quorundam istorum iuniorū, qui conātur probare myrtum syluestrem esse carpesium, id est cubebas. Nam carpesiū est semen valde odoratum, sine nucleo osseo: & ita virtuosum, quòd (vt in confectione de cinnamomo iam diximus) pro cinnamomo ponitur in medicinis. Semen autem rusci, id est myrti syluestris, cùm recens frangis, fœtere non parum persentis. Et alia plura sunt, ex quibus probatur, myrtum agrestem non esse carpesium: pro quo lege Hermolaū in corollario de myrto syluestri.

Simō Ianuēsis, Pādectarius & Luminare Maius notātur.

Carpesium.

Lege & Ruellium in primo & tertio de natura ſtirpiũ, vbi & aſſerit, ab Actuario doctore Græco, & barbaro vtente vocabulo, cubebas vel combebas ſcribi. Quòd autem capitulũ Serapionis de myrto agreſti, intitulatur de cubebis, à malo interprete eſſe factum, haud, qui rectũ iudicium habuerit, negabit. Siquidem non de cubebis, ſed de myrto agreſti, vel de ruſco, ſiue (vt mauis) de bruſco intitulandum erat. Etiam quæ in calce ipſius capituli leguntur: Ego poſtquam aggregaui, &c. non Serapionis, ſed ipſius interpretis iudicantur eſſe verba illi capitulo addita. Qui interpres, ſcilicet Simon Ianuenſis, etiam in ſua claui, in litera Kubebe, eadem verba ad literam (falsò tamen cum authoritate Serapionis) poſuit. Errant etiã magnopere qui pro cubebis, ſemẽ viticis, id eſt agni caſti accipiunt. Differt enim vitex à carpeſio, &c.

De Fauſel.

Fauſel, ſiue fuſel ſecũdũ Serap. & Auic. eſt fructus ſimilis nuci muſcatæ, & eſt propriè auellana Indica, quæ habet virtutes & proprietates ſandali rubei: vnde Rhaſis in 3. ad Almanſorem etiã dicit: fauſel, id eſt auellana Indica. Sed quia amplius nõ exportatur de ipſo fauſel, authoritate præfatorum authorum loco eius poſſumus vti ſandalo rubro.

Confectio de prunis, &c. XXXVII.

REPERITVR per omnes impreſsiones, & in preſenti deſcriptione error, videlicet vbi legitur: Zucchari albi ℔. j. aquæ violarum ℔. ij. &c. Etenim antiqua exemplaria ſuper hoc non vniformiter ſe habent. In nullo tamen eſt, aquæ violarum ℔. ij. ſicut impreſsiones habent. Vnde ſciẽdum, quòd dictorum exemplariorum quædam habent ſic: zucchari albi ℔. j. vel ij. Hincq; ſine aqua violarum ſequitur: Confice, &c. Quædam autem abſolutè ſic: zucchari albi ℔. ij. Decoque, &c. Et quædam: zucchari albi ℔. ij. aquæ violarum ℔. j. Et quædam: zucchari albi ℔. j. aliàs ij. aquæ violarum ℔. j. Et quædam: zucchari albi ℔. ij. aquæ mellis ℔. j. Et quædam: zucchari albi ℔. j. aquæ violarum ℔. j. Et quædam: zucchari albi ℔. j. aquæ mellis ℔. j. Et quædam: zucchari albi ℔. ij. s. aquæ violarum ℔. j. Ita quòd in quãlibet iſtarum varietatum ſunt tres, vel quatuor, vel quinq;, aut ſex libri, qui conueniunt, concordantes ſe ad inuicem. Nam certum eſt, quòd ℔. j. zucchari eſt parua quantitas ad duas libras carnium prunorum. Vnde coniectauimus rectius ſtare ſecund

cundum illa exemplaria quæ habent: Zucchari ℔.ij.s. ſed quia in exordio ipſius deſcriptionis legitur, quòd hæc confectio ſoluit naturam: ideo hoc potentius faciet, ſi addatur ipſi confectioni ℔. j. aquæ violarũ, quàm ſi ſine ipſa conficiatur. Sed nota quòd pro aqua violarum, intelligitur infuſio violarum. Aqua mellis autem non ita conuenit. vnde ſaluo meliori iudicio, decreuimus legi: Zucchari albi ℔.ij.s. aquæ infuſionis violarum ℔.j.

De Prunis.

PRunorum ſecũdum Dioſcoridem, Damaſcena ſunt laudabiliora, & præſtantiora. Et omnes ferè Authores cõcordant cum eo, præter Auicennam qui magis laudat Armena. Author noſter capitulo proprio, vtraq; commẽdat, ſed anteponit Damaſcena. Et quia ipſe erat Damaſcenus, in præſenti deſcriptione noluit ſcribere: Accipe pruna damaſcena. Quoniã exiſtens Damaſci, ipſa pruna valde ſatis erant nota omnibus hominibus dictæ ciuitatis. Sed quia in partibus Damaſci, ſicut & in partibus noſtris, variæ ſunt prunorum ſpecies, ideo poſuit nigrorum, ad differentiam alborum: ſcripſit oblongorum, ad differentiam rotundorum: & muzorum, ad differentiam acerborum, & maturorum. Quia muzum dicitur omne illud quod eſt medium inter acerbum & maturum, & inter dulce & acre. Lege etiam de hoc, in Diaſiracoſt, vbi de pomis agitur. Pruna autem, quæ apud nos vocantur Damaſcena, habent omnes conditiones, & notas ab Authore deſcriptas. Illa ergo ſunt accipiẽda pro tali, vel ſimili compoſitione. Præterea ad maiorem declarationem, quòd debent eſſe pruna Damaſcena, Nicolaus in ſuo Diaprunis ſpecificauit de Damaſcenis. Ergo illa ſunt accipiẽda, in quorũ defectu, ex alijs melioribus aliorũ generũ ſupplẽdũ eſt. *Muzum.*

Electuarium de Sorbis, &c. XXXVIII.

SVNT etenim & in præſenti deſcriptione aliqua menda. Primum, vbi legitur: In aqua, in qua roſæ prius decoctæ fuerint, & corticum granatorum. rectius nempe legendum eſt, & cortices granatorum. Hoc enim mendum confundit ſententiam, quoniam aliquis nouus & imperitus poteſt intelligere ſecundum talem literam, quòd debemus accipere carnium ſorborum (non ſorbarum) ſimul & corticum granatorum tres libras (non quatuor) quod quidem falſum eſt, & malè intellectum. Et ex hoc error patet, quia non poteſt quis ſcire quantum

quantum de vno, & quantum de altero est sumendum: videlicet si æquali pondere, vel plus de vno, quàm de altero, &c. Nam si post illam dictionem granatorum esset ana, fuisset tantummodo error contra Authoris intentionem, & lectio esset clara. Et quilibet de singulo acciperet tres libras, quamuis malè. Sed verus textus (vt in exẽplaribus antiquis habetur) talis est: Accipe carniũ sorborum immaturorũ, vicinorũ maturitati, & elixatorum in aqua in qua rosæ prius decoctæ fuerint, & cortices granatorum &c. Et est intelligendũ quòd in aqua decoctionis corticum granatorũ, & rosarũ, sunt elixãda sorba. Quantitas autẽ corticũ granatorum, & rosarum (quia hîc non specificatur) debet esse cum omni discretione, vt non sit nimis superflua, neq; tam parua quòd virtus electuarij debilitetur. De qua re hîc, & in similibus semper est curandum. Aliud mendum est, vbi post cortices granatorum sequitur ℔.iiij. rectius autem ℔.iij. vt est in cunctis exemplaribus correctis. Et sic est secundum veritatem.

De Sorbis.

SOrba vulgaris notitiæ sunt plus, quàm vt declarari debeant. Sed miramur vnũ tanta librorũ deturpatio seu deprauatio quòd scribatur barbarè Sorba, bæ: & sorbæ, sorbarum: pro sorbum, bi: & sorba sorborum. Nam apud omnes Grammaticos, & linguæ Latinæ peritos, non nisi neutro genere legimus. Vnde Plinius lib. 23. Sistunt aluum sorba sicca, nam recentia stomacho, & aluo citæ prosunt. Martialis: Sorba sumus molles nimiùm durantia ventres. Palladius: Sorba suos partus meritò maioris honestant. Columella: Sorba manu lecta in vrceolos picatos adijcito, &c. Arbor ipsius autem hæc sorbus, bi, dicitur.

SECVNDA PARS DISTINCTIONIS *primæ, quæ est de Antidotis amaris, magnis.*

Theriaca Diatessaron, &c. XXXIX.

QVID propriè significet Theriaca, & quare hæc compositio vocetur Theriaca, aliàs Deo concedente declarabimus. Cognominatur autem præsens compositio diatessaron: id est, de quatuor rebus. Tessara enim Græcè, Latinè quatuor significat. Nam mel non cõnumeratur inter res conficiendas: quoniam mel, zuccharum, rob, & similia non conficiuntur, sed sunt res per quas, & in quibus cætera

confici

confici possunt. & sic de quatuor rebus, absque melle intelligitur. Parua etenim est hæc compositio, sed magnas habet virtutes, vt in sui exordio patet.

De Gentiana.

CVm absolutè legitur Gentiana, de radice semper intelligitur. Gẽtianæ radix autẽ, aromatarijs notior est, quàm ipsius planta: quoniam ipsi non colligunt herbas. Folia nuci iuglãdi, siue (vt mauis) plantagini proxima habet, &c. omnia vt Dioscorides scribit. Sed sciendum, quòd ipse Dioscorides nihil de eius odore tetigit: vnde plures hallucinati sunt, scribẽtes Gentianam nullum habere odorem, quod est falsum: quoniam Gentianæ radix est valde odorata, sed cùm est recens, ita parum sentitur eius odor, quòd non bene exercitatis, inodora videtur. Sicca autem optimum, & non paruũ spirat odorem, vt quilibet experiri potest. Forsan isti qui negant Gentianam esse odoratam, recentem & non siccam odorarunt. Nam in rei veritate plura sunt quæ recentia minimum aut nullum spirant odorem: sed cùm siccãtur, deoccultant odorem suum: quapropter vide in pilulis de rheubarbaro.

Triphera Saracenica magna, &c. XL.

TRIPHERA, vel trifera, ab aliquibus interpretatur delicata, id est plena delicijs, seu delicijs assueta: quia reddit hominem lætum, tenerum, ac hilarem tanquam adolescentem. A nonnullis verò interpretatur iuuenilis, siue iuuenescere faciẽs, vt testatur Nicolaus in sua Triphera Saracenica. Vtraque interpretatio cõuenit. Quamobrem Auicẽna quarto cañ. fen. 7. tract. primo, capitulo 16. de eis quæ caniciem tardant, dicit specialiter esse tripheras factas ex myrobalanis, &c. Et ideò ad ea quæ faciunt ad prolõgationem vitæ, ingrediuntur tripheræ. Dicitur autem Saracenica, quia Saracenis primum excogitata fuit. In omnibus quidem tripheris tam Authoris nostri, quàm aliorum, recipiuntur myrobalani, tanquàm basis & fundamentum totius compositi: quia ad effectum huiusmodi tripheræ consequẽdum, sunt magis conuenientes myrobalani, quàm aliæ res. Quod patet per dictum Auicennam, vbi suprà, qui ait: Masticatio quotidiana myrobalanorum kebulorum &c. tardat caniciem, fortasse conseruabit adolescentiam, vsque ad finem vitæ. Hæc ille. Et nota, quòd tripheræ sunt sumendæ ieiuno stomacho: quòd etiam, *Caniciẽ remorantia.*

vbi suprà, probat ipse Auicenna dicens: Amator adolescentiæ sumat ex huiusmodi confectionibus adolescentiam facientibus anno integro, super quas expectet vsque ad meridiem, deinde comedat cibum. Et hoc totum notatum habeas pro omnibus tripheris, & similibus cõfectionibus. Sed aduerte, quòd hanc cõpositionem nõ intrat cinnamomum, sed cinnamum. Falsò etenim per impressiones legitur in hac descriptione, cinnamomum, vt per exemplaria cuncta probatur, quæ cinnamum habent. Quid autem sit cinnamum, iam dictum est suprà.

De *Myrobalanis.*

MVltùm fuerat conueniens facere declarationem de Myrobalanis, in aliqua istarum tripherarum: sed melius visum est nobis fieri in confectione Hamech secunda propter aliquam causam inibi necessariò declarandam, propterea quære ibi.

De *Spica.*

ANimaduertendum quòd in multis libris, & præcipuè impressis, in præsenti descriptione, bis est positum Spicæ. Luminare Maius quidem animaduertit errorẽ, & scripsit, quòd aliqui intelligunt vnam pro Spica nardi Indicæ: alteram verò, pro spica nardi Celticæ: & quòd ambæ debent ingredi compositionem istam. Si autem vtraq; est simpliciter, & absolutè descripta, quare potius prima accipiẽda est, pro nardo Indica, quàm secunda? Et si spica Indica est nobilior & melior Celtica, quare minus est sumendum de spica Indica, quàm de Celtica? Non enim sunt ponderatæ vno met pondere. Etenim volunt, quòd prima intelligatur pro Indica, & secunda pro Celtica. Sed reuera est error in textu, quia in libris antiquis non est nisi semel: videlicet in primo ana, immediatè post foliũ. Certè Author malè & confusè scripsisset ambo sine cognomine. Cassetur igitur secunda descriptio spicæ, & pro prima, intelligatur spica nardi Indicæ. De spica autem, lege in Diamusco dulci.

De *Seitaragi.*

NOn possumus tot varias Doctorum opiniones, hìc de Seitaragi necessariò declarãdas, breuibus restringere verbis. Ideò parcendum est nostræ prolixitati. Non sit vobis tædiosum vel semel legere, quod nobis non fuit molestum colligere, & magno labore describere. Igitur pro declaratione eius, quia non est vocabulum Græcum, neque Latinum, sed Arabicum, necesse est ab Arabibus incipere. Quid ergo dicit Serapio de Seitaragi? Inquit enim: Seitaragi, id est Hausab. Et sequitur authoritate Galeni:

leni:

leni: Virtus eius, & sapor, & odor, sunt similia virtuti, sapori, & odori nastrutij, nisi quia est minus desiccatiuum ipso, & calefacit in quarto gradu. Galenus autem septimo de Simplicium medicamẽtorum facultatib. sub nomine lepidij, eisdem ferè verbis: Lepidium (inquit) ex quarro est ordine excalfacientiũ, simile nasturtio, tum odore, tum gustu, tum viribus, sed minus eo desiccat. Deinde ipse Serapio, authoritate Dioscoridis, quasi ad literam dicit omnia, quæ Dioscorides de lepidio: excepto, quòd Dioscorides tradit in principio, lepidiũ à nonnullis gingidiũ vocari. Ergo clarè cõstat seitaragi esse lepidium. Paulus Aegineta autem libro tertio, cap. 77. quod est de Ischiade, id est de coxarum morbis, dum loquitur de Iberide, ait: Quam nonnulli lepidium, alij verò agriocardamum, id est, syluestre cardamum appellant. Quæ verò apud nos nascitur, fruticosa est, folia lauri compa-ria, & longe maiora possidens &c. Et idem Paulus, libro septimo scribit: Lepidium, quam & iberidam nuncupant. & reliqua omnia sicut Galenus posuit. Ex quibus colligitur idẽ esse seitaragi, hausab, lepidiũ, gingidiũ, iberis, siue iberida, & agriocardamũ. Quod quidem esse falsum mox ostendemus. Præterea Auicenna secundo cañ. cap. de seitaragi dicit: Ille qui est Indus, est frusta ligni, parua, subtilia: & cortices, sicut cortices caryofylli. Et inde sequitur: Et ille, qui est fructus, declinat ad rubedinem & nigredinem, &c. Quæ quidem Auicennæ descriptio, vsq; ad hunc locum, non cõuenit cum vllo Authorum, tam Græcorum, quàm Latinorũ, quàm etiã Arabum. Et subsequitur: Et alseitaragi quidem oritur in parietibus antiquis, & vbi non ningit: (quod verius debet dici, vt correxit Andreas Bellunensis, vbi nõ foditur, neq; aratur) & habet folia sicut sunt folia nasturtij, &c. Et infrà dicit: Et est sicut nasturtiũ, cuius sapor, & odor, similantur cordumeni (vbi rectius putamus esse legendũ cardaminæ, per quam herbã nasturtium aquaticũ significatur) & folia eius sunt ipsi similia (vel secundũ Bellunensem, virtus eius est ipsi similis) & est calidus, & siccus, in fine secundi. Hæc Auicẽna. Qui autem bene cõsiderabit capitulũ ipsius Auicennæ de seitaragi, licet confusè loquatur, inueniet quòd ipse nõ loquitur tantùm de vna sola specie, sed plures differentes, imò plura genera sub hoc nomine tangit. Primum igitur seitaragi, siue primus (vt ipse scribit) quem ipse cognominat Indum, nõ est herba, vt patet in litera, sed est quædam species casiæ ligneæ. Quodquidem testatur dictus Andreas Bellunensis in sua interpretatione Arabico-

rum nominum,ac etiam in quinto cañ.ipsius Auicennæ,in pluribus cōfectionibus & electuarijs,vbi legebatur casiæ,vel casiæ Indæ,ipse Andreas rescripsit sytragi, vel sytragi Indi:quia sic fatetur esse in Arabicis exemplaribus. Etiam patet, quia in pluribus cōfectionibus & electuarijs filij Serapionis,in quibus legitur seitaragi,seu seitaragi Indi, in eisdem Auicenna loco eius habet casiæ,seu casiæ Indæ:vt in electuario Alfangius,& alijs pluribus.In nonnullis etiã confectionibus ipsius Auicẽnæ legitur casiæ, quæ loca dictus Andreas non permutauit.Vnde in illis locis non intelligitur seitaragi Indus, sed est alia casiæ species. Et confirmatur etiã per Rhasim in tertio ad Almansorem,qui ait:Setaragi, seu setarach,id est,cassia. Etiã aduerte, quòd in quibusdã cōpositionibus Auicennæ & aliorum,legitur cassiæ Persicæ, & idem est quod seitaragi Persicum:quoniam reperitur & seitaragi Persicum,vt in quinto Breuiarij filij Serapionis capitulo tertio de Baras,& alijs in locis habetur.Sed nota quòd seitaragi,siue sytragi,siue setragi,siue sitarag,siue sitaregi,& similia,idem significãt: nec refert quomodocunque scribatur.Errore quidem librariorum,& imperitia peregrinarum linguarum,multoties vera vocabula vitiantur,vt patuit suprà in declaratione sandali macha zari.Etiam de hoc seitaragi Indico loquutus est Hali Abbas secundo practicæ capitulo 42. quod est de medicaminibus quæ sunt ligna,numero 370. vbi dixit: Sitaregum melius Indicum, &c.secundum seitaragi autem quod scribit ipse Auicenna,est species cuiusdã fructus.vnde dicit: Et ille qui est fructus,&c.Et de hoc secũdo præter ipsum ex tot Authorib.nõ inuenimus adhuc aliquem loquentem. Deinde sequitur de tertio,dicens: Et alseitaragi quidem oritur in parietibus antiquis,& vbi non foditur,neque aratur &c.Quasi dicat, & ex seitaragi quidem est, qui oritur in parietibus &c. Cuius descriptio conuenit descriptioni Dioscoridis de iberide,quæ est in primo libro,penultimo capitulo.Et descriptioni Plinij de iberida. libro 25. capitulo 8. Et descriptioni Pauli,de iberida, libro & capitulo supradictis. Et descriptioni Aetij Amideni de iberide, siue cardamina.cap. 194.tertij libri:& cap.2.libri,siue sermonis duodecimi.Etiam & descriptioni Vincentij Beluacẽsis, cap.88.libri decimi speculi naturalis,necnon & descriptionibus Simonis Ianuensis,& Pandectarij,de iberida,&c.Et eadem descriptio tertij seitaragi Auicennæ conuenit etiam descriptionibus Galeni,& Pauli de lepidio. & descriptioni Serapionis de seitaragi authoritate Gale-

ni,& deſcriptioni Pandectarij de lepidio,authoritate eiuſdē Galeni.Dioſcorides autē cap.de iberida,aſſerit eam vocari etiā cardamanticā.Ergo replicādo quæ ſuprà memorauimus, clare idē videntur eſſe ſeitaragi,hauſab,lepidiū,gingidiū, iberida,agriocardamū,cardamantica,& cardamina.Quòd ſi nō eſſent idem, eadē deſcriptio nō conueniret omnibus.Vt exēpli gratia,ſi ſeitaragi cōuenit deſcriptionibus præfatorū Authorū de lepidio,& iberida:ergo illud idē quod eſt ſeitaragi eſt lepidiū & iberida.Et quod eſt lepidiū,idem eſt iberida,& ſeitaragi.Et ſic de ſingulis. Vbi ſciendū,quòd valde decipiuntur,qui ſimpliciter credunt idē eſſe iberidam,lepidium,gingidium,ſeitaragi,&c.Cùm ſit quòd poteſt probari cōtrariū per Dioſcoridē,Pliniū,& reliquos Authores,qui diuerſa de ipſis capitula faciunt,ſcilicet de lepidio,de iberida,de gingidio,&c.Præterea deſcriptio Serapionis de ſeitaragi authoritate Dioſcoridis conuenit(vt ſuprà dictum eſt) deſcriptioni ipſius Dioſcoridis de lepidio:& in aliquibus cōuenit deſcriptioni Plinij de eodem,ſcilicet lepidio.lib.19.cap.8. Et deſcriptioni Pandectarij ſimiliter de eodem,authoritate Stephani, ſed nō conuenit cum dictis Auic. deſcriptionibus,excepto quòd quædam operationes deſcriptæ in Serapione,& eædem in Dioſcoride,conueniunt cum quibuſdam operationibus ipſius Auicennæ circa finem præfati cap.de ſeitaragi:licet ipſæ virtutes & proprietates in Auicenna deſcriptæ poſsint etiam inueniri in illis ſpeciebus ſeitaragi, ab ipſo poſitis. Vel etiam quia ipſe Auicenna(vt patet in litera)aliqua audita narrat. Et quod audiuit de iſta ſpecie ſeitaragi,poſita à Serapione,ipſe contribuit ſuis ſpeciebus. Vnde illud quod habet Serapio in fine (quod quidem eſt Dioſcoridis) ſcilicet quòd radix ſeitaragi ſuſpēſa collo,ſedat dolorem dentium.In Auicē. autem(forſan à malo interprete) legitur:ſi ſeitaragi radix ſuſpendatur ſuper aurem, ſedat dolorē veſicæ : abſurdum nobis videtur hoc dictum.Sit autē quomodocunque,parum facit ad noſtram deſcriptionem. Præterea,ſi aliquis dicat,quòd hæc deſcriptio Serapionis non ſit diſtincta ſpecies ab illis Auicennæ, probatur quòd eſt : quia Serapio ponit ipſam in tractatu de calidis & ſiccis in quarto : Auicenna autem dicit,quòd in caliditate,& ſiccitate,nō tranſcendit ſecundū gradum:ergo nō eſt eadem ſpecies.Et ſic cōcludendum eſt ex ſupradictis,quòd ſunt quatuor ſpecies ſeitaragi ad minus:quia etiam vltra hæc,eſt alia ſpecies ſeitaragi,ſeu caſiæ,quæ vocatur Perſica. Quia ipſe Auicenna in quinto cā. videlicet tractatu primo,in

Seitaragi quatuor ſpecies.

medicina quæ vocatur Donũ dei, habet casiam Indam, quod est seitaragi Indũ: & casiã Persicã, quod est seitaragi Persicũ. Quod quidẽ, in eodẽ loco, probatur per dictũ Andream Bellunensem. Non obstante quòd ipse Auicenna in suo capitulo de seitaragi, nihil loquatur de seitaragi Persico, forsan est illud, quod sub nomine fructus, secũdo loco describitur. Vel cõcludendũ est, quòd seitaragi est nomẽ cõmune, ad quatuor & plura & varia simplicia. Vnde, quãdocunq; in aliqua cõpositione petitur seitaragi, est diligẽter perscrutãdũ, de quo seitaragi Author intelligat. In ista autẽ triphera, Author noster speciatim posuit, Seitaragi Indi. Et dixit Indi, ad differẽtiã seitaragi Persici, & aliorũ. Et intelligitur seitaragi positũ ab Auicenna in principio suæ descriptionis de seitaragi. Et secundũ veritatẽ, est quædã species casiæ, propinqua casiæ ligneæ, quæ ab aliquibus (vt diximus) vocatur casia Inda, ab alijs autẽ seitaragi Indũ, siue (vt mauis) Indus, vt in multis descriptionibus antidotariorũ Auicennæ & filij Serapionis clarissimè patet. Est enim res aromatica, quæ huic cõpositioni magis quàm lepidiũ, seu iberida cõpetit: loco cuius in hac triphera & vbiq; potest poni casia lignea. Illis in locis autẽ, in quibus seitaragi est intelligendũ pro lepidio, si nõ habetur ipsum lepidiũ: rectè loco eius potest administrari rubea (vt ex calce cap. Auicennæ, & ex Galeni medicamẽtis inuicẽ alternãtibus habetur) ac etiã nasturtiũ, quia vt dictũ est suprà, lepidiũ æquipollet nasturtio tã viribus, quàm odore, quàm gustu. Etiã loco seitaragi lepidij potest poni iberida, quoniã easdẽ ferè virtutes habet. Nã teste Dioscoride, ambo coxẽdicis prosunt &c. Attamẽ quia (vt diximus) non sunt idẽ lepidiũ, & iberida, probatur per capitula diuersa, quę de ipsis describuntur à Dioscoride & cæteris Authoribus. Sed quia cõmunes habebãt operationes, cõmunia fecerunt ipsorũ nomina. Vnde iberida ab aliquibus vocatur lepidiũ, & ab alijs lepidiũ nominatur iberida &c. vt suprà in authoritatibus Dioscoridis & Pauli patuit. Et nõ est mirũ, cũ res sint diuersæ, si nomina sint cõmunia, & æquiuoca: quoniã in pluribus rebus, etiã & herbis, cõsimilia videmus esse facta, ut apud Dioscoridẽ est Sideritis, & Heraclea &c. Etiã plurimi ex Iunioribus errant, vt Pãdect. & cęteri qui declarant seitaragi lepidiũ, esse nasturtiũ agreste: quia licet Paulus & cæteri, iberidã, siue lepidiũ, dicãt à nõnullis vocari agrio cardamũ, hoc tamẽ per similitudinẽ, nõ per essentiã dicũt. Quoniã (vt patet) omnes loquũtur per similitudinẽ, cũ dicũt: Et est simile nasturtio, vel habet odorẽ & saporẽ nasturtij, &c. Etenim

Seitaragi.

Seitaragi supplentia.

Pãdectarij error de lepidio.

enim huiusmodi descriptiones ipsorũ potius confundũt quàm aliquid declarãt. Vnde Simon Ianuẽsis etiã in plurib. literis plura cõfundit. Luminare Maius quoq; hallucinatus in Dianasturtio, tanquã alter Aesculapius, aut Apollo, qui dubia solueret, iactanter ait: Et hoc apud me fuit secretũ. Certe ipse bonus vir in multis valenter se præbuit, sed in aliquibus, & præcipuè his, pessimè descripsit. Vnde declarationes quidẽ ipsius de seitaragi, lepidio, iberide, nasturtio, casia, tapsia, senecione, & similibus ita cõfusæ sunt, quòd cuilibet legẽti, & bene perscrutãti sunt Chaos magnũ & impertrãsibile. Etenim ipse volens vnũ declarare, circa duodecim simplicia cõfudit. Nec per hoc clarũ factũ est illud. Certum quippe est, quòd non omnia possumus omnes, fecit nanq; ipse quod potuit: & si melius cognouisset quis dubitat quin rectius fecisset? De seitaragi ergo satis diximus, sed quia pluries tactum est, de lepidio, iberida &c. licet istam tipherã nõ ingrediantur, tamẽ visum est nobis hîc percõmodè esse ipsorũ declarationem breuiter annectere. Et primũ de iberida. Iberis igitur, siue iberida ab Ibero Hispaniæ fluuio (vt volunt aliqui) nomẽ accepit, iuxta quem maxima ipsius copia inuenitur. Sed prout potuimus in Dioscoride, Plinio, ac alijs coniectare, vera iberida est illa herba, quæ vulgò vocatur vincitoxicũ. Herba quidẽ ipsa, præ manibus habetur. Etenim intus, & extra vrbẽ, ac etiã præsertim in platea Capitolij, & in ruinis murorũ plurimũ nascitur. Accipite ergo ipsam plantã, & cõsiderate doctorũ scripta, & apertè cognoscetis ipsam esse. Galenus autem & Paulus sub nomine lepidij ipsam describũt ratione qua suprà, scilicet quòd æquiuocãt ista nomina. Ipse Paul. etiã memorato lib. iij. cap. de coxẽdicis, quando loquitur de iberide, tacitè tangit eam: illud tamen rememorando, quòd à nonnullis lepidium, & agriocardamum appellatur. Hinc subsequens declarat apud ipsos aliã speciẽ iberidis esse, dicens: Quæ verò apud nos nascitur fruticosa est, folia lauri comparia habens. Quæ planta à Plinio, præcitato libri 19. cap. 8. de lepidio loquente, videtur tangi cùm dicit: folijs laurinis, &c. Auicenna quidem & Serapio sub nomine seitaragi, ipsam Dioscoridis iberidam depingunt. Sed Auicenna sub illis verbis, videlicet: Et Alseitaragi quidem oritur in parietibus antiquis, &c. Serapio autem in principio capituli, authoritate Galeni, verba iam suprà allegata refert. Et hæc satis de iberida. Nunc igitur ad lepidium redeamus. Iam diximus, quòd sunt multorum opiniones, qui volunt lepidium & iberida vnum

Luminare Maius in multis errauit.

Iberis.

Vincitoxicum.

Lepidium.

& idem esse: & inter alias ipsorum probationes, asserunt textum Dioscoridis in multis esse deprauatum, & quòd primo libro sunt addita duo capitula: scilicet vltimum, quod est de halicacabo: & penultimum, quod est de iberide. Quia non bene videtur stare descriptio istarum duarum herbarum inter arborum descriptiones. Et quòd ad maiorem certitudinem (vt testatur Marcellus Virgilius Florentinus) in aliquibus Græcis exemplaribus correctis non reperiuntur. Nos ipsis certè dedissemus fidem, si apud alios Authores non inuenissemus quod cõtrariari posit. Si igitur textus Dioscoridis est deprauatus, quid dicendũ de Plinio, qui iberidã 25. libro, lepidium antè 19. scribit? Et quid de Vincentio & cęteris, qui diuersa de ipsis capitula faciunt? Et nec Dioscorides, nec Plinius, neq; cæterorum aliquis dicit idem de lepidio, quod de iberida, sed vt res diuersæ sunt, ita in diuersis cap. diuersa loquũtur. Dioscorides enim dum loquitur de iberide, testatur ab aliquibus vocari cardamãticam, & non lepidium. & in cap. de lepidio, ait: Lepidiũ aliqui gingidium vocãt. Et nec in cap. de iberida, facit mẽtionẽ aliquam de lepidio: nec in cap. de lepidio aliquid de iberida: loquitur. In cap. autem de gingidio, scribit ab aliquibus vocitari lepidiũ. Et quamuis lepidium dicatur gingidium, & gingidium vocetur lepidium: non tamen probatur idem esse lepidium, & gingidium: sed bene diuersum. Igitur sicut lepidium & gingidium apud Dioscoridem vocatur alterum pro altero, ita apud Paulum & alios, iberis & lepidium erunt. Salua tamen semper veritate, ac prudentiori iudicio, nos certè tenemus, quòd iberida sit aliud diuersum à lepidio. Et in hoc magis adhæremus Dioscoridi & Plinio, quàm Paulo & cæteris contrarium asserentibus. Quid sit igitur intelligẽdum pro lepidio, iuxta nostrum & quamplurimorum expertorum ad hoc consultorum iudicium, Deo fauente, succinctè vt erit posibile, declarabimus. Dioscorides enim secundũ Ruellij traductionem 193. cap. secũdi libri, breuiter loquens de lepidio, dicit: Lepidium aliqui gingidium vocant, herbula vulgò nota, muria cum lacte seruatur &c. Ex quibus habetur, quòd ipsius tẽporibus erat ita omnibus notissima plantula, quòd subticuit formam eius. Sed hodiernis temporibus, apud nostrates, etiam exercitatissimos latet. Vltra mare autem, scilicet apud Aegyptios, & Syros, vt testatur Marcellus Virgilius: & in Pãnonia, vt scribit Hermolaus Barbarus, adhuc est in frequenti vsu. Neuter tamen ipsorum apertè depinxit formam ipsius plãtulæ. Plinius autem asserit lepidium

seri,

ſeri,& quòd in cubitalem altitudinem extollitur,folia lauri habens,ſcilicet figura: tactu autem non dura, vt lauri folia arboris,ſed mollia,multarum aliarum herbarum ſimilitudine.In fine autem,vt Dioſcorides & ipſe ait:Vſus eius nõ ſine lacte. Ex quibus Plinij verbis colligitur forma foliorum lepidij,& altitudo plantæ,& quòd reperitur ſatiua.Columella cap.8.vltimi libri de re ruſtica,oſtendit duas eſſe lepidij ſpecies,ſcilicet ſylueſtrem,& ſatiuam:& vtriuſque ſpeciei folia,muria,& lacte condiri. Quod etiam poſuit dictus Marcellus,in ſua adnotatione. Hermolaus etiam in ſuis corrollarijs ſcripſit,à Columella duplici ſpecie lepidium ſcribi,ſcilicet ſylueſtre,& ſatiuum.Hinc addit,quòd quidam accipiũt ſylueſtre,pro iberide: & ſatiuum,pro lepidio.Hoc etenim Hermolai iudicium,multùm nobis videtur veritati proximum:cui ſcripta Pauli,& aliorum,omni contradictione ſepoſita bene conuenire valeant. Quia ipſe Paulus lib.7.cùm loquitur de lepidio,de ſylueſtri quidẽ intelligit,id eſt de iberide:quod clarè patet memorato libro 3.cap.de coxendicis.vbi de vtroque lepidio loquitur,ſub nomine iberidis:quoniã, vt diximus,vtroque nomine vtrunque appellat.Et primùm de ſylueſtri loquens, dicit,quòd iſchiadicis prodeſt vſus herbæ iberidis,quam & lepidium,nonnulli verò agriocardamum appellant.Vnde quia ſylueſtre lepidium eſt,rectè putamus à nonnullis agriocardamum, id eſt ſylueſtre,& non ſatiuum cardamum appellari. Hinc ſequitur de altera lepidij ſpecie,id eſt ſatiua, quam iberidã nominat, dicens:Quæ verò apud nos naſcitur &c.Nam ſemper iſta circũloquutio,apud nos,potius refertur ad res domeſticas, quàm ad ſylueſtres: & ideò dictũ Pauli ſic interpretari poteſt: Quæ verò apud nos naſcitur,id eſt,illa verò quam ſerimus. Et ſequitur:fruticoſa eſt,folia lauri comparia,&c. Et ſic non diſcordat à Plinij deſcriptione,qui dicit lepidium ſeri,& habere lauri folia,&c. Et concordat cum deſcriptione de ſeitaragi,authoritate Dioſcoridis,&c. His viſis,reſtat adhuc concludendum,& declarandum, quid apud nos propriè ſit hoc lepidium, & quo nomine apud vulgares habeatur. Enimuero iudicio plurimorum fidedignorum,ac noſtro,vt omnes ſimul perſcrutati ſumus,aut eſt illa herba,quæ vulgò vocatur piperella,quia(vt Hermolaus ſcribit)herbarij hodierni eam non lepidium,ſed raphanum appellant.Hæc herba quidem piperella,habet odorem acutiſsimum,necnon & ſaporem medium inter naſturtium & raphanum.Igitur non eſt multùm à veritate alienũ,tenere hanc piperellam,eſſe lepidium.

Lepidiũ ex authoris ſententia.

Aut esse illa, quæ vulgari vocabulo apud nos dicitur Crapinella, vel caprinella. Quia dicit Simon Ianuensis in litera Sceitaragi, quòd quidam sceitaragi vocauerunt nucem viduarum, seu nucem captiuam. Et nos quidem paucis antè annis, proprijs auribus, à quodã aurifice de regno Neapolitano oriũdo (dum ostendebamus ei dictam crapinellam, interrogãdo de nomine & proprietate ipsius, quia sciebamus ipsum curiosum in cognoscẽdis herbis, & quòd habebat multarum herbarum cognitionem) audiuimus in patria sua, nucem captiuam nũcupari. Etiam à quodam sacerdote Siculo, nomine Iordanus de Caruba Messanẽsis, habuimus, quòd in Sicilia, pluribus in locis, tali nomine, scilicet nux captiua, appellatur dicta crapinella. A quampluribus quoq; alijs dictum est nobis, quòd in multis locis Italiæ, tali vocatur nomine, scilicet nux captiua. Scimus etiã & in partibus Apuliæ, viduas mulieres, nũcupari captiuas: vnde nux captiua, quasi idem significat, quod nux viduarũ. Et licet ipsa crapinella habeat paruum odorem, in cõparatione nasturtij: tamen in sapore est acutissima, & cum mordicatione multa vlcerat, quamobrem potest & ista etiã intelligi pro lepidio. Et tã ista quàm supradicta piperella in folijs, & ferè omnibus alijs particularitatibus, cõueniũt descriptionibus Dioscoridis, Plinij & aliorum, de dicto lepidio. Enimuero in hoc ipsi Authores valde confusè loquuntur, & videtur in ipsorum descriptionibus modo vna, modo altera tangi. Pro certo autem tenemus, quòd altera ipsarum est lepidium. Vtraque enim est vlceratiua: quoniam vtriusq; acrimonia maximè viget: folia lauri similia, & maiora sunt: & præsertim piperellæ folia. Quæ piperella quidem, à nonnullis seritur, quoniã vtuntur ea in embammatibus. Caprinella autem sponte nascitur, & intus, & extra vrbem, incultu gaudet solo &c. Neutram tamen cum lacte vnquam comedimus. Imò nullus est qui audeat comedere crapinellam. Quæ autem ipsarum sit intelligenda, pro lepidio: arbitrio prudentiorum dimittimus. Nobis autem potius placet, si pro dicto lepidio intelligatur crapinella, quàm piperella: quamuis hodie non feratur crapinella, nec comedatur: attamen qui vult, potest illam serere, atque comedere, sed cum lacte duntaxat: quoniam non sine lacte vescebantur ea antiqui. Multa nempe antiqui comedebant, quæ hodierni respuunt, ac vilipendunt. Insuper si quis obijciat, dicens, quòd crapinella non potest esse lepidium, quia Dioscorides diminutiuè herbulam, siue plantulam scripsit, scilicet paruã herbam esse lepidium, crapine

crapinella autem non eſt parua planta:ergo non eſt lepidium. Ad hoc reſpondemus, quòd ſi Dioſcorides dicit herbulam, Plinius autem aſſerit in cubitalem altitudinē extolli. Teſtatur etiā & Paulus, fruticoſam plantam eſſe. Crapinella quidem rariſsimè tranſcendit menſuram vnius cubiti extēſi: ergo bene poteſt eſſe lepidium. Præterea videmus per experientiam infinitas plantas, tam arborum quàm herbarum, in vno loco magis quàm in alio fruticare, & abundare in ſtipitibus, folijs, &c. Quapropter quid mirum, ſi apud Dioſcoridē erat parua planta illa, quæ apud Plinium eleuabatur in cubiti altitudinem? Cùm ex varietate locorum, & cœlo, ſæpe hoc accidat. Poſtremò ſciēdum, quòd piperella apud Serapionem, capitulo de ligno aloës, non eſt herba, ſed fructus cuiuſdam generis ligni aloës, de quo nihil eſt dicendum in hoc loco. Multa, & alia (quæ ſi ſcripſiſſemus, fuiſſent lectu digna) cauſa breuitatis, tanquam minus neceſſaria dimiſimus. Hęc quidem ſatis.

De Rheubarbaro, ſeu Ruta.

EST animaduertendū, quòd deſcriptiones huius tripheræ per libros varios, variæ habentur: & tam libri antiqui, quàm impreſsi, non conueniunt inter ſeſe, ſuper vno ſimplici: videlicet, quòd quidā libri impreſsi poſt lignum aloës, habent rheubarbarum, & quidā rutā, & conſimiliter antiqua exēplaria: ſed maior pars impreſſorum habent rheubarbari impreſſum, econtrà autē maior pars exēplariū habent rutæ deſcriptum. Veruntamē (ſaluo ſemper meliori iudicio) in tam optimā cōpoſitionem iudicamus potius eſſe admittendū rheubarbarū, quàm rutam, quia, vt probatur per capitulum Dioſcoridis, ruta habet multas operatiōes cōtrarias huic cōfectioni. Vt exēpli gratia, extinguit geniturā, &c. Et hic error ex abbreuiationib. ſcriptorū proceſsit, &c.

De Origano Perſico.

ORiganum Perſicum, quod habet Autor in præſenti deſcriptione, & in triphera minori ex arte Fenonis, & alibi, nil aliud eſt, quàm origanū de illa regione Perſia. Sæpe enim apud Serapionis filiū, & apud Auic. in ſuis antidotarijs, habetur origanum Perſicū. Etiam apud dictū Auic. in quinto cañ. tractatu primo, videlicet in Scelite, legitur & origanum Perſicum, & origanū Alincū. Sed hæc origani genera, neq; à Dioſc. neq; à quoquam aliorū notātur, in ſuis de Simplicibus. Quapropter cuius virtutis & proprietatis ſit origanum Perſicum, ſcire non valemus. Apud omnes ferè Authores, origanū Heracleoticū lauda-

bilius habetur. Si autem origanũ Persicũ est idem cum heracleotico, vel si est alia species inferior seu laudabilior eo, nescimus. Siquidem certum est, quòd si hæc species origani Persici fuisset nobilior alijs sui generis speciebus, Diosc. Plinius, & cæteri, silentio non præterijssent. Et si hoc origanum Persicũ est vna de inferioribus speciebus, miramur quare Author in tam nobiliori cõpositione voluerit tale origanum persicum potius, quàm heracleoticum ab omnibus approbatũ. Præterea de origano quidem dicit Antonius Musa in suo examine, quòd hoc origanũ quo cõmuniter vtimur, est illud quod Dioscorides cognominat heracleoticũ: verũtamẽ hoc nobis nõ clarè cõstat. Nam Dioscorides ait, quòd origanũ Heracleoticum habet folium non dissimile hysopo. Folium autẽ origani vsualis multùm differt ab hysopi folio. Vnde vel hoc non est origanum, vel illud non est hysopum. Dioscorides enim folium hysopi non describit. Præfatus autem Antonius dum pertractat de hysopo, probat hoc quo vtimur, non esse hysopum: & sic secundum ipsum habemus origanum, & caremus hysopo. Sed si descriptionem simplicium nostri Authoris obseruabimus, certè hysopum erit apud nos, & nõ origanum: quia (vt diximus) Dioscorides vult origanum habere folia similia folijs hysopi. Secundũ Authorem nostrum autem, nos habemus hysopum. Sed si est idẽ cum Dioscoridis hysopo, certum non habemus: quoniam hoc hysopum Authoris nostri, non habet flores & semina in corymbis, vt vult Dioscorides, qui capitulo de chrysocome ait: Comãtibus corymbis figura hysopi &c. Si hysopum Dioscoridis non cognoscitur, minimè potest cognosci origanum. Secundum Authorem nostrum autem, hysopum est simile thymo. Et quidem patet quod hoc hysopum quo vtimur, habet folia similia thymo, licet maiora. Sed secundum Serapionem, hysopum est simile maioranæ: multũ enim differt maiorana à thymo. Præterea dicit ipse Serapio, capitulo de origano, authoritate Dioscoridis: est origanum trium specierum. vna dicitur heracleotica, habens folia similia folijs hysopi, & capita non rotunda, sed velut diuisa &c. Si ergo secundum ipsum Serapionẽ, hysopũ assimilatur maioranæ, potest esse quòd hoc origanũ (vt vult dictus Ant. Musa) sit illud heracleoticum Dioscoridis. Cõstat enim maioranã habere folia obrotunda: quibus percõmodè possunt assimilari folia huius origani vsualis. Et sic secundũ Serapionẽ habemus origanum, & non hysopum: & secundum Authorẽ nostrum habemus hysopum, & non origanũ.

Sed

Sed reuera, si hæc in Dioscoride repetamus, vtrunq; ignoramus. Dum ergo non habemus meliorem notitiam de ipsis, & hoc pro origano siue Persico, siue Heracleotico, & illud pro hysopo, vbicunq; opus erit ponendũ in compositionibus, non prohibemus. Etiã loco origani potest administrari hasce, id est thymus, teste Auicenna, qui in cap. de origano dicit, quòd origanum est in potentia sicut hasce, & syrupus eius est sicut syrupus alhasce.

De Musco.

QVasi semper in hoc simplici codices sunt varij, vnde q plus & qui minus habẽt de ipso simplici, scilicet in vno & eodẽ loco. Vera etenim litera de Musco, in præsenti triphera talis est: Et sunt qui aromatizãt, cũ Musci drachmæ vnius quarta. Quoniã multa exemplaria sunt, quæ in hoc concordant.

Triphera muscata, quam fecit Alcãzi, &c. XLI.

PRAESENS triphera cognominatur muscata, à musco ipsam ingrediẽte, tanquam à re nobiliori. Errores huius descriptionis cum simplicibus declarabuntur.

De Casia, quæ est Inda.

MVltùm profectò vitio recẽtiorum scriptorum, & impressorũ mendosi facti sunt libri, & præcipuè medicinales: vt sunt antidotaria, & volumina de simplicibus, seu compositis medicinis pertractantia: partim ex ignorantia vocabulorũ, partim verò ex parua simpliciũ cognitione, vnusquisq; inconsultè vt sibi visum est, nõ simpliciter ab exẽplaribus transcribendo, sed permutando, vitiando, peruersè declarãdo, addendo, minuendóve scripsit, siue impressit. Vnde legitur equidẽ in presenti descriptione per omnes impressos & incorrectos libros, casiæ: & post casiæ immediatè, spicæ Indæ &c. Et vtraque dictio, scilicet casia & spica, à puritate, & rectitudinis sensu est amota. Et licet ad spicã nihil aut parũ faciat si scribatur cũ cognomine illo, aut sine: quia semper spica simpliciter scripta, intelligitur spica Indica nardi, id est spica aromatica. Attamẽ aliter est dicẽdũ de casia, quia casia, siue (vt mauis) cassia absolute descripta, nõ intelligitur Inda, sed lignea. Et quamuis casia lignea nascatur in India, nõ tamẽ si scribitur casia Inda intelligitur lignea. Aliud est enim casia Inda, & aliud casia lignea: quia per casiã ligneã absolute, intelligitur casia masolites, propinqua cinnamomo, virtute & bonitate, &c. Casia Inda autem est species casiæ ligneę, sed inferior supradicta, quæ

Spica absolute.

Casia lignea.

Casia Inda.

quæ alio nomine vocatur ſeitaragi Indum: de quo multa ſuprà in triphera Saracenica. Sed dicet forſan aliquis: Si caſia lignea eſt maſolites, & eſt nobilior, quare non potius adminiſtratur ipſa ſemper, vbicunque petitur caſia, vel Inda, vel lignea? Ad hæc reſpondemus, quia fortaſſe Author cognouit in caſia Inda aliquã virtutem, ſeu proprietatem, pro qua magis competit huic confectioni caſia Inda, quàm caſia lignea. Et ſi ei ſic placuit, nõ eſt noſtrum permutare, neque addere, vel minuere, niſi neceſsitate compulſi, in defectu proprij ſimplicis ſupplere velimus per æquiualens. Et nunquam ſi habetur propriũ ſimplex eſt permutandũ in aliud, ſiue melius, ſiue peius: quia hoc facere eſt potius boni medici, quàm aromatarij. Vnde Auicenna in quinto cañ. tractatu de Theriacis, circa principium, ex Galeno accipiens, dicit: Et meum quidẽ conſiliũ eſt, vt nõ remoueant aliquid, quod experimẽtum iuuatiuũ inuenit: fortaſſe enim illa complexio cum illo pondere &c. Author igitur noſter (vt per antiqua exẽplaria clarè conſtat) in præſenti deſcriptione non vult caſiam ligneam, ſed caſiã Indam, quæ (vt dictum eſt) eſt ſeitaragi Indum. Sic enim legitur in omnibus præfatis antiquis, & correctis exẽplaribus: Caſiæ Indæ, ſpicæ, &c. Recentiores autem librarij (vt coniectamus) auferentes à caſia illa dictionem Indæ, contribuerũt ſpicæ, & dictionibus inuerſis impreſſerũt ſic: Caſiæ, ſpicæ Indæ, &c. Et vbi prius intelligebatur ſeitaragi Indum, modo intelligitur caſia lignea. Igitur ſcribatur rectè ſic: Caſiæ Indæ, ſpicæ, &c. Poteſt inſuper quis obijcere dicens: Quòd ſi idem eſt ſeitaragi Indum, & caſia Inda, quare Author non ſcripſit in præſenti triphera, ſeitaragi Indi, ſicut fecit in ſupradicta triphera ſaracenica: ſed ſcripſit caſiæ Indæ? Reſpondendum, quòd Author noſter non ſcripſit Latinè: ſed interpres conſiderans quòd in dicta triphera ſaracenica, immediatè ante ſeitaragi Indum, eſt poſita caſia, quæ eſt caſia lignea, noluit iterum ſcribere caſiam, ne eſſet aliqua dubitatio in legendo: ſed poſuit per vocabulum Arabicum ſeitaragi, & addidit Indi, ad differentiam aliarum ſpecierum ſeitaragi. In præſenti autem triphera, quia non erat iterum caſia, placuit ei (ſicut & in multis alijs confectionibus fecit) ſcribere caſiam Indam. Et non ſolùm in hoc, verumetiam & in multis alijs ſimplicibus, interpres transferendo vnum & idem ſimplex, modo Latinis, modo Græcis, modo Arabicis, ſiue Chaldaicis vſus eſt verbis. Vt patet per varias huius operis deſcriptiones.

De Baucia, & Dauco.

NOn desunt, & præcipuè recentiorum, qui Bauciam, & Daucum vnum & idem esse affirmant. Etenim Serapio de eis separatim capitula facit, & Bauciam inter plantas calidas in secundo, Daucum verò inter calidas & siccas in tertio, scribit: ergo non sunt idem. Dioscorides quidem sub nomine Bauciæ cap. non habet, sed sub nomine staphyllini, siue Pastinacæ erraticæ, quod idem est. Vt patet concordando cap. Serapionis de baucia, cum capitulo præfato Dioscoridis de staphyllino. Et infrà ipse Dioscorides habet cap. de Dauco, quod concordat cum capitulo de dauco Serapionis. Marcellus Florentinus autem super capitulo Dioscoridis de pastinaca erratica multa dixit: vltimatè conclusit idem esse daucum & pastinacam erraticam: & quòd Dioscorides non à diuersitate rerum, sed à varietate locorum & virium, varia de eis scripsit capitula. Nos autem salua semper veritate, sicut de eis Dioscorides, Plinius, Serapio, & alij fide digni authores diuersa faciunt capitula: ita credimus, & absque dubio tenemus res esse differentes. Præterea, nonnulli dicũt quòd daucus est semen bauciæ, quod ita non esse, facile probatur per Auicennam, in quinto cañ. videlicet, in descriptione quæ intitulatur Ars scoriæ decoctæ: & est prima descriptio, in qua habet semen bauciæ, & semen dauci, immediatè vnum post alterum. Si autem daucus est semen bauciæ, ad quid iterũ posuit semen dauci? Nunquid reperitur semen de semine? Vt possit stare daucus pro semine bauciæ: & semen dauci, pro semine seminis bauciæ? Non obstante, quòd ipse Auicenna in descriptionibus suis de dauco, & baucia, seipsum confundat. Sed nota, quòd Auicẽna scribit cap. bauciæ, in litera g, sub nomine gezar, quod quidem Luminare Maius minimè animaduertit: quia in Diacurcuma magna, declarans daucum, asserit capitulum bauciæ Auicennæ non reperiri. Insuper autem multa fuissent tanquam necessaria interserenda, pro tot diuersitatibus opinionum Doctorum de dauco, & baucia declarandis: sed vt ne lectionis prolixitate legẽtis animus fastidietur, curiosis lectoribus omnia perscrutãda relinquimus. Hoc tamen non prætereundũ existimamus. Quia cùm sint plures dauci & bauciæ species, & inter se daucus & baucia, siue pastinaca, parum differant: nõ pro multo inconuenienti tenemus, administrari alterum pro altero. Sed quia daucus Creticus est cæteris laudabilior, si potest haberi, apponatur tam pro dauco, quàm pro baucia. Apud nos quidem tres tãtùm species bau- *Daucus Creticus.*

ciæ,

ciæ,seu pastinacæ,id est staphyllini reperiuntur: duæ syluestres, & vna domestica carota,seu cariota vulgò nuncupata:quæ quidem (vt suprà diximus) est genus carui. Syluestrium autem vna eleuatur in cubitalem altitudinẽ,& aliquando plus vel minus,secundum loca, quæ in medio vmbellæ floridæ & albæ habet aliquid parũ cœrulei,seu violacei coloris.Quam equidẽ speciẽ,pro baucia,siue erratica pastinaca,siue carui agreste,recipimus:quia Dioscor. descriptio,& aliorũ de pastinaca erratica, & descriptio Serapionis,& cæterorũ de baucia, magis cõueniunt huic, quàm alteri. Specie autem altera (cuius planta vltra palmum raró assurgit,& locis asperrimis,& montanis ad meridiem expositis, vt plurimum gignitur) loco veri dauci vtimur: quia Dioscorides cap.de dauco,tria genera scribit,quorum primum ad vnguẽ conuenit huic plantæ,vt veritas in re ipsa apertissimè videri potest. Et radix huius plantæ est optima,vt in fine cap.ipse Dioscorides notat,quod genus,Creticum nominat: quia in Creta melius,& semèn eius odoratius,& laudabilius videtur omnibus. Sed communiter aromatarij semine maioris plantæ,scilicet bauciæ, pro dauco vtuntur. Secundum autem dauci genus à Dioscoride descriptum,adhuc incompertum habemus.Tertium autem genus, suspicamur esse speciem carui,quam Serapio in cap.de carui,authoritate Aben mesuai, describit: quæ species in Hispanijs est in frequẽtivsu,& ab ipsis caroueia,siue caraueia vulgò,& alcarauea dicitur.De qua satis in superioribus dictum est.

Pastinaca syluestris.

De Cinnamomo,quod est Cinnamum.

IN præsentem tripheram non intrat Cinnamomum, sed Cinnamum.Mendosè enim legitur per omnes impressiones,cinnamomi. Lege igitur rectius cinnami,vt est in cunctis antiquis exemplaribus correctis.

De Scoria.

IN fine descriptionis huius tripheræ,ferè per omnes impressiones legitur mendosè: Et quandoque ponũtur in ea scoriæ ferri nutritæ ʒ.ij.Verius legendum est ℥.ij.Errore enim librariorũ posita est ibi ʒ.pro ℥. Nam cuncta exemplaria antiqua & libri correcti cõcorditer habent ℥.ij.& ita debet esse. Et si aliquis obijciat,quòd tanta quantitas scoriæ sit superflua, respondebimus ei,quòd si in sequenti triphera,quæ ponitur authoritate Galeni, & in descriptionibus quinti canonis Auicẽnę,& septimi Breuiarij filij Serapionis,quæ vocantur de scoria,potest poni de ipsa scoria ad pondus omnium aliarum medicinarum: quare hîc non

possunt

possunt admitti ℥.ij.quarum pondus non ascendit ad quartam partem ponderis aliarum medicinarum? Igitur ponendæ sunt ℥.ij.Et sic est melius,& de mente Authoris. Item si quis adhuc obijciat,dicens: Quoniam illa additio est ad libitum, ideo potest quilibet ponere multùm,aut parũ, sicut sibi melius videtur. Respondemus,quòd nullus debet facere contra Authoris determinationẽ. Quia si Author determinauerit alicuius simplicis summam ponderis in addendo,debemus addere illam summam tantùm determinatam,nec plus,nec minus. Vbi autem Author non determinat,est cum omni discretione faciendũ. Quia si indiscretè paretur aliqua compositio,potius potest officere,quàm proficere. Modum autem nutriendi & præparandi scoriam,quære in libro Seruitoris,Sed nota quòd scoria,secundum Dioscoridem, Plinium,& alios probos Authores,est multiplex, scilicet scoria æris,scoria ferri,scoria plumbi,scoria argenti,&c. Vnde Author posuit speciatim ferri,ad differentiam aliarum. Scoria autem, secundum dictum Plinium,& antiquiores alios,nil aliud est quàm fex,seu spurcitia,seu recrementum cuiuscunq; metalli. Hoc etiam testantur aliqui ex iunioribus,vt Simon Ianuensis,Brasaulus,&c. Pandectarius autem maximè confunditur in suis descriptionibus de scoria,squãma,ærugine,& similibus:& vult,quòd squamma & scoria sit idem: quod est falsum. Nam & ipse etiam confitetur,quòd scoria est illud,quod fabri ferrarij de suis fornacibus globatim proijciunt,& quod vulgò dicitur Cacca ferri. Ergo si est cacca ferri,non est squamma: quia squammæ ex malleorum percussionibus ab ipso ferro separantur. Et ideò squammæ dicuntur,quia assimilantur squammis piscium,quas Græci lepidas vocant. Squamma etiam à nonnullis battitura nuncupatur. Vnde synonymantur hæc,scilicet squamma ferri,& battitura ferri: & squamma æris,& battitura æris,& similia.

Scoria. *Cacca ferri.* *Squãma ferri.* *Battitura ferri.*

Triphera Galeni, &c. XLII.

AFFIRMANT nonnulli & hanc tripherã non esse Galeni,quãuis ab Authore nostro scribatur authoritate ipsius Galeni: tum quia in operibus Galeni nõ reperiuntur tripheræ, tùm etiam quia in ipsa sunt aliqua simplicia,quę tã Galeno quàm cæteris antiquis Græcis (vt aiunt) fuerunt incognita. Sed miramur de hoc,quòd cùm triphera sit vocabulum Græcũ, quod Latinè interpretatur delicata,apud Galenum non reperiantur tripheræ:

pheræ:idq; eo magis quum ferè omnes Authores sub ipso Græco vocabulo suas describant tripheras. Sed rectius per ph, quàm per f. Præterea si hec triphera nō esset Galeni, nescimus quam ob causam Author voluerit tribuere ipsi Galeno quod suum non erat. Etenim & in fine ipsius descriptionis etiam Author citat Galenum, dicens: Et Galenus quidem quandoque addit scoriam ferri, &c. Super quo nos tenemus, quòd proculdubio credēdum est, non omnia Græca, neq; Arabica, vsque in præsens, Latinitati esse donata. Quapropter (vt aliàs diximus) si aliquoties apud quosdam Authores reperitur aliquid authoritate Galeni notatum, quod in operibus ipsius Galeni minimè legitur, est considerandum quòd sint alia ipsius Galeni opera (quibus nos caremus) vbi ab Authoribus attestata legebantur. Et non est absolutè dicendum, hoc Galenus non dixit: vel hoc falsò attribuitur Galeno, & huiusmodi similia. Et quod de Galeno dictum est, de pluribus alijs Doctoribus etiam dici potest. De myrobalanis, & cæteris simplicibus autem, priscis Græcis (vt aiunt) incognitis, dicendum quòd (sicut suprà notauimus) vel ipsa simplicia apud ipsos Græcos alijs vocabantur nominibus, vel fortasse ea addita sunt ab Arabibus huiusmodi, & similibus compositionibus, propter aliquam causam nobis ignotam. Quia & alia consimilia facta videmus, videlicet quòd ad aliquas antiquorū compositiones, successores eorum addiderunt plura simplicia, vt de theriacis legitur, &c. Sunt & per impresiones in præsenti descriptione aliqui errores, videlibet vbi legitur: Cinnamomi, caryofyllorū ana ʒ.vij. legendum est rectius: Cinnami, cariofyllorū ana ʒ.vj. Item vbi legitur: Been albi, & rubei: lege Tuderi albi, & rubei. Et quare sic, mox dicemus. Item vbi legitur: Musci ʒ. vnius partes ij. lege verius: musci ʒ. vnius partes iij. quoniam sic habetur in cunctis exemplaribus correctis.

De Myrobalanis.

QVia dicit Author in præsenti descriptione: Recipe omniū Myrobalanorum. propterea ad sciendum quot sunt species ipsorum, & quæ sunt, quere infrà, scilicet in confectione Hamech secunda. Ibi enim satis de eis dicetur.

De Tuderi (& non Been) albi & rubei.

CVncta etenim antiqua exēplaria (exceptis quibusdam paucis) habent scriptum in præsenti triphera: Tuderi albi, & rubei, &c. In impresionibus autem non Tuderi, sed Been albi, & rubei, legitur: quod iudicauimus non rectè. Illorum verò paucorum

rum (quæ mendosa excepimus) quædam, quæ nouissimè indicantur scripta, habent vt impressiones absolute, been albi, & rubei. Quædam verò habent sic: Tuderi albi & rubei, id est been albi & rubei. Et ex hac peruersa lectione (vt putamus) emanauit quòd aliqui falsissimè declararunt tuderi esse been, & librarij postea ignorãtes quid sit tuderi, quidve been, putãtesq; pro sua glossatione falsa, idẽ esse, expungendo tuderi, scripserũt atq; impresserunt been, tanquam magis clarum. Sed reuera aliud est tuderi, & aliud est been: vt clarè per Auic. probari potest, qui in secũdo canone, separatim de vtroq; capitulum facit. Et in fine cap. de been dicit, quod loco eius ponitur quãtum est ipsum de tuderi, & medietas ponderis eius linguæ auis. Item ipse Auic. in quinto cañ. in Zehemirem magno primæ & secundæ descriptionis, & in Zehemirem paruo, & in confectione cognominata Imperialis, & in cõfectione quæ inscribitur Ars scoriæ decoctæ, & in triphera maiori, & in similibus, in quibus omnibus & singulis habet vtrunq;, scilicet been album & rubeum, & tuderi albũ & rubeum: ex quibus patet quòd been & Tuderi non sunt idem. Igitur legendum est: Tuderi albi & rubei. vt correcta exemplaria, necnon & vulgares excusiones habent, & est secundum veritatem. Been autem quid sit, suprà in confectione de musco dulci iam dictum est. Tuderi verò quid sit, haud facilè, ob scriptorum variationes, possũmus declarare: veruntamen quod de eo sentimus succinctè scribemus. Facit nanq; de tuderi Auicen. capitulum in secundo cañ. quod vt legentem non latet, quasi ad literam, est capitulum Dioscoridis de hormino. Latinè autem (vt in Dioscoride legitur) geminalis dicitur. Hac enim nostra tẽpestate, licet sint plurimi dantes operam simplicium cognitioni, tamen adhuc nõ inuenimus aliquem qui talem plantam nobis valeat ostendere. Hali abbas enim in secũdo practicæ, scribit tuderi inter semina, cap. 35. quod est de virtutibus seminum: vbi laudans croceum, nihil de rubeo & albo meminit. Nec ab Auicenna in dicto capitulo dicitur reperiri album & rubeum, licet in suis descriptionibus quinti canonis, legatur (vt dictum est) tuderi albi, & rubei. Neq; à Dioscoride scribitur horminũ inueniri album & rubrum. Et quamuis planta ipsius reperiatur satiua & syluestris, non tamen in colore, nec in forma asserunt alteram ab altera discrepari. Semen tantummodo scribitur à Dioscoride duorum generum esse, scilicet alterum fuscum, alterum verò nigrum. Ab Auicenna autem absolutè notatur semen esse nigrum. Finaliter à nullo tam anti-

Tuderi est horminum. quorum, quàm iuniorum scribitur tuderi, siue horminum, quod idem est, inueniri album & rubeũ. Quamuis recentiores omnes confusè loquãtur: quoniã (vt legenti patet) nesciunt quid est tuderi. Igitur si tuderi nõ distinguitur in albũ & rubeũ, miramur quare Author noster, & Auicẽna & cęteri in suis confectionũ descriptionibus posuerunt tuderi albi & rubei, & non potius nigri & fusci, vel longi & rotundi, vel aliter secundum ipsorũ differentias. Vnde coniectamus, quòd potest esse (sicut testatur Nicolaus Prępositus, quòd flos vnius sit albus, & alterius rubeus) quòd ab ipsa florum varietate doctores vocauerint alterum album, & alterum rubeum &c. Prçterea sciendũ, quòd Reuerẽdissimus dominus Cardinalis de Rhodulphis habet vnum vetustissimum librum Dioscoridis totũ Græcum, maiusculis literis, & manu descriptum, in membranis pergamenis: in quo libro omnes herbarum, arbustorum, atq; arborum plantæ cum folijs, floribus, fructibus, ac radicibus suis, miro opere depictę, proprijsq; coloribus fucatæ, atq; summa diligẽtia excultæ sunt. Qui liber licet ob maximam vetustatẽ, magnam literarum atq; colorum amiserit partem, attamen adhuc multa visu digna retinet. In eo autem libro vidimus horminum depictũ tali aspectu, videlicet ramulis plurimis, folijs inter melissam & prasium nigricantibus superius, inferius verò albicãtibus: corniculis longis, in quibus semen, vt corniculis faseolorum, singulis per singula folia dependentibus, & spectantibus versus radicem, quæ erat nigricans, longa & ramosa &c. Cuiusmodi plãtam viuã nusquàm vidimus. Insuper etiam animaduertendum quòd illud quod legitur apud Diosc. de hormini caule, scilicet quòd horminum habet caulẽ quadrangulum, semicubitalem: apud Auic. legitur de radice, & malè: quem Auicennæ errorẽ, à malo interprete processisse non dubitamus. Præterea Ruellius dicit, quòd horminum satiuum est illa herba, quæ apud Gallos vulgò Totabona & Oruala (quasi auro valet) dicitur: & Romæ matrisaluia, & herba del matrone vulgariter nuncupatur. Si autẽ hæc herba sit verè horminum satiuũ, nobis ægrè constat. Nam plura sunt quæ reclamant. Vt est altitudo plantæ, quæ à Dioscoride semicubitalis describitur: in matrisaluia autẽ, bicubitalis, & quandoq; altior. Item folium eius est maximum, & non rectè marrubio comparãdum. Item folliculi seminis non videntur ad radicem spectare &c. Et cùm his reclamat pictura supradicta, quamuis illam non tanti facimus, quia potest esse non vera, sicut & vera. Item dicit ipse Ruellius, quòd hæc planta totabona

Dioscoridẽ vetustissimum manu scriptũ cũ figuris habet Cardinalis de Rhodulphis.

Horminum quale in vetustissimo codice.

Auic. error de hormino.

ta bona non reperitur nisi in hortis sata. Nos autem plures per montes, & loca syluestria, & inculta inuenimus. Etiam & in Gallijs, & particulariter in Prouincia, non longè à sancto Maximino hubertim vidimus supra colles, & iuxta vias &c. Igitur quid propriè sit horminum satiuum hucusq; nescimus. Item ipse Ruellius vult, horminum syluestre esse centrum galli. Si igitur horminum syluestre est centrũ galli, peristereon quid erit, de quo Dioscorides separatim ab hormino facit capitulum? Nam secũdum ipsum Ruellium, vt per sua scripta probatur, horminum syluestre, centrum galli, siue gallitricum, & peristereon, siue verbenaca, sunt vnum & idem: quod non facilè creditur. Fatemur enim nos vtrunq; (supple verum) Dioscoridis horminum ignorare. Et horminum Plinij, quod est genus tritici, adhuc non bene cognoscimus. Pro hormino autem, scilicet tuderi, potest poni been: quia si tuderi (teste Auicenna) ponitur pro been, econtra autem loco tuderi potest administrari been.

De *Fulfulmine*.

EST etiam in præsenti descriptione vnum simplex, barbarico vocabulo descriptum, quod quidem per varios libros diuersosq; Authores variatis notatur literis: veruntamen omnes declarant esse radicem piperis. Et si reuera codices variantur in ordine descriptionis, & quantitate literarum, tamen in prolatione vocabuli taliter approximantur, quòd bene percipitur idem esse: & quòd errore librariorum ignorantium peregrinas linguas, & simplicitatem veri vocabuli, vt in multis alijs, ita & in hoc volumina deprauata sunt. Nihil enim facit ad rem, si reperiatur fulfulmen, siue fulfumen, siue fufulmen, siue alufulfumen, siue (vt in Auicenna) fulfuminúe, & consimilia plura: quæ omnia idem sunt quod radix piperis, vel lignũ eius, vt omnes (sicut dictũ est) exponũt. Vnde & Rhasis in tertio ad Almansorem etiã ait: Fulfelemie, id est radix piperis. Sed quia non exportatur, & de facili haberi nõ potest, multi volunt vt loco eius ponatur piper nigrum. Manardus autem dicit, quòd loco eius potes sumere ozymum. Sed si rectè, nescimus. Fortasse ipse legit in quinto cañ. Auicennæ in tractatu de hieris: videlicet in hiera Eufaracatis, vbi legitur: Fulfulimon, & est ozymum montanum. & ex hoc putamus dixisse, potes sumere ozymum. Sed in rei veritate textus Auicennæ in dicta hiera est mendosus, vt probatur per Bellunensis traductionem: quòd illud, est, in illa circumloquutione vacat: & sunt duo simplicia, & non vnum cum declaratione. *Auic. textus in hiera mendosus.*

Sic enim est vera litera, secundũ Bellunensem, fulfulmum, & ozymum montanum. Et sic patet, quòd fulfulmen nõ est ozymum.

Triphera maior ex arte Fenonis, &c. XLIII.

IN omnibus ferè exemplaribus antiquis, præsens triphera non minor, sed maior intitulatur. Et iudicio aliquorum rectius, quia respectu sequentis tripheræ, hæc bene potest dici maior: vnde & sequens minor inscribitur. Sed si vtraq; sit vnius Authoris, nescimus. Veruntamen parum refert quomodocunq; dicatur, siue maior, siue minor. Rhasis autem in antidotario diuisionum, in capitulo de medicinis stomachi, habet confectionem Fenonis, in multis huic triphere cõformem. Attamen animaduertendum, quòd in præsenti descriptione per omnes impressiones est vnus pessimus error, videlicet vbi legitur nasturtij, assari &c. Non enim presentem tripheram ingreditur asarum: itaq; rectius legendum est, nasturtij assati. In nullo penitus antiquorum & emendatorum librorum est scriptum assari, sed in omnibus concorditer distincte & clarè legitur, Nasturtij assati. Cõsimilemq; errorem in sequenti reperies triphera. Lege ibi.

De Nasturtio.

NAsturtij plura sunt genera: vt satiuum, syluestre, & aquaticum &c. satiuũ autem in albũ & nigrũ diuiditur: vt Plinio placet. Sed quando absolutè scribitur, sicut in ista triphera, semper intelligitur satiuũ & vsuale, siue albũ, siue nigrũ: quoniã virtute nõ differunt. Et hîc ingreditur semen quod magis competit medicinæ, quàm herba. Domesticũ siue satiuũ notius est, quàm syluestre. Cardamũ à Græcis dicitur, & vulgò Romæ allegrectũ, vel agrectũ vocatur. Apuli autem dictionibus inuersis, turtionasum appellant. Præterea hoc in loco notandũ nobis visum est, de semine nasturtij assati, quòd quãdo datur ad cõstringendũ, non debet cõteri: quia in cõtritione ipsius destruitur pars eius cõstrictiua. Et hoc refert Author noster in 2. cañ. tertij capituli, tertiæ intentionis, dicẽs: Et ex eis etiã quæ experta sunt ad restringendũ est, vt granorũ nasturtij à 3. ij. vsq; in aureos ij. torrefiãt, & impinguentur decoquẽdo cum succo cytoniorũ, aut myrtorũ, & propinetur, est enim vltimũ ad illud, & propriè si non conterũtur: destruitur enim viscositas eorum in cõtritione. Hæc ille. Quamobrem in præsenti triphera ipsum semen debet assari, & nõ conteri: quia ipsa cõfectio habet abscindere fluxũ ventris, vt textus declarat.

Nasturtiũ absolutè.

Semẽ nasturtij assati.

declarat. Hac etiam de causa probatur asarum nō cōuenire huic confectioni, quia est solutiuū: & semen nasturtij est assandum vt sit magis constrictiuū. Et aduerte quòd asarū scribitur per simplex s, & non per geminū, ss, vt in multis libris legitur, quæ causa fuit origo supradicti erroris: quia ob abusionem describēdi assari, pro asari: librarij inueniētes in ista triphera & alijs locis assati: facillimè imprudēter hallucinati rescripserunt atque impresserunt assari, pro assati. Et cōuertētes t, in r, fecerūt duo mala: vnū videlicet, quòd abstulerūt à nasturtio assationē necessariā: & alterum, quòd addiderunt simplex incōueniens: imò directè contrarium. Lege etiā de nasturtio infrà in pilulis de coloquintida.

De Olibano.

RElius libanū, quàm olibanū Græcè dicitur, Latinè thus & incēsum: Arabicè autē, Ronder vocatur. Distinguūt illud Authores, in masculinū & fœmininū. Thus masculū dicūt illud quod est rotundum, lucidū, trahēs ad albedinē, tāquam gutta, seu lachryma coagulata. Et hoc per olibanum absolutè intelligunt. *Olibanum absolutè.* Quodq; non est huiusmodi, fœmininū esse volunt. Purgamentū autem, siue furfur incēsi, māna thuris vocatur. *Manna thuris.* Copiosè enim habetur thus, & vulgare est apud omnes, sed arbor ipsius quæ libanus, & libanotus dicitur, nostratib. incognita est plus quàm dici potest. *Libanotus.* Libanotis verò, rosmarinū, herba est cuius radix thus redolet. *Libanotis.* Et libanotis etiam potest vocari illa herba, quæ vulgò incensaria dicitur. Cuius folia odore perquàm maximè æmulantur incensum. Herba quidem pluribus cognita. Semper autē cùm reperitur libanum, siue olibanum, siue thus, siue incensum absolutè, masculum intelligitur. Libanus quoq; mons est, in quo sunt ingentissimæ cedri arbores. Sed sciendum, quòd libanus pro thuris arbore, tam masculino, quàm fœminino genere legitur. Vnde Hieronymus: Quasi libanus non incisus &c.

De Charmezith.

CHarmezith, vel karmezik, vel charmazech &c. secundū Auicennam est fructus tamarisci. Quod confirmat Bellunensis in suis interpretationibus dicens: Charmazech, seu chermazech, est fructus arboris Athel, quæ est species tamarisci, & est arbor magna, nota in Aegypto: & fructus supradictus apud Aegyptios & Syrios appellatur hadebe &c. Idem dicit in litera Alathel, vbi etiam addit, quòd folia Athel sunt similia folijs tamarisci notæ. Et quòd tam fructus istius arboris, quàm fructus tamarisci notæ, vocatur chermazech &c. Hadebe autē vocatur fructus

dictæ arboris Athel tãtùm, & non fructus tamarisci notæ. Vnde quilibet istorũ fructuum potest intelligi, & est bonus. Verùm secundũ Serap. charmezit, est tota ipsa tamarisci arbor domestica, & propriè est illa quam Bellunẽsis vocat Athel. Syluestris autẽ, vt probatur per Dioscoridẽ, & ipsum Serapionem, est ista nota. Nos autem potius laudamus in tali triphera poni fructũ, & præcipuè domesticæ arboris, quia fructus est stipticior planta, teste Auic. qui in cap. de tamarisco ait, sed est fructus eius vehemẽtioris stipticitatis. Et maximè quia ipsa cõfectio habet sedare vẽtris fluxum, vt textus declarat. Vnde in omnibus locis, in quibus legitur charmezit, &c. debet intelligi fructus tamarisci domesticę, quia particulariter de ipsa Serapio loquutus est, cùm charmezit scripsit. Non obstãte quòd Bellunensis dicat fructum syluestris similiter nuncupari. Quando autẽ legitur fructus tamarisci, potest intelligi de syluestri potius, tãquam de notiori, quàm de domestica minus nota. Lege etiam in confectione Alcanzi.

De M*yrobalanorum assatione.*

SCias quòd assatio myrobalanorũ ab Authore præcepta, iudicio quorũdam eruditorum, vt sit virtuosa & bona, taliter fieri debet. Accipe myrobalanos enucleatos, & cultello incide in paruas particulas, videlicet ad granorũ piperis, aut parui ciceris modum, nec puluerizentur omnino: statim butyro bouino recenti, manibus fricando lini eos: & in patella lento igne assa, & confrige eos, spatula agitando semper donec primus eorum color deperdatur, & quasi insipientes cremari depone eos ab igne. Quos bene cõtritos, cum alijs rebus, secundũ regulã ab Authore traditã, aromatiza cum musco, & confice cum melle despumato.

Triphera minor descriptione cognita, &c. XLIIII.

LEGITVR per omnes impressiones in præsenti descriptione: Inuoluãtur myrobalani butyro vaccino & fricentur, &c. Melius est autem in exemplaribus manuscriptis, sic: Inuoluantur myrobalani butyro vaccino, & frigantur &c. Et ita rectius, quoniã intẽtio Authoris est, vt, sicut in suprascripta triphera, ita & in ista myrobalani aut frigãtur, aut assentur in sartagine cum butyro vaccino, & postea cõficiantur. Modũ autẽ frixionis eorum, in supranotata triphera (si placet) lege. Sunt & alij errores in ista descriptione. Vnde vbi in præfatis mẽdosis impressionibus legitur, & in descriptione alia: Cyperi, olibani, seminis

ap ij,

apij,nasturtij,assari,ana sextam partem 3.vnius &c.sunt ad minus tria mẽda. Primum est,quòd semen apij penitus non legitur in exemplaribus antiquis,quapropter(saluo semper meliori iudicio)opinamur non esse admittendum. Secundum mẽdum est (sicut suprà de nasturtio,& asaro) quòd vbi legitur nasturtij,assari,legendum est nasturtij assati:vt correcta exẽplaria,vnà cum Nicolao Præposito hîc & in suprascripta triphera habent. Nam asarum omnino non competit huiusmodi confectionibus, nec nasturtium non assatum. Tertium mendum est,vbi legitur: ana sextam partem 3.vnius.legendum est emendatius:ana sextã partem vnius,scilicet partis,& non 3. Huiusmodi enim error in isto loco,& simplicibus,per se manifestissimus. Nam si reliquæ medicinæ accipiendæ sunt per partes,plus,minúsve,ad libitum conficientis,quomodo possunt istæ per pondus determinatum semper bene conuenire omnibus partibus tam magnis quàm paruis prius acceptis,vt aliquãdo non sit disproportionata cõpositio? Vt exempli gratia, Si de quolibet myrobalano accipiatur pars in quantitate vnius ℈.aut minus, ista simplicia cyperus,olibanum &c.necessariò accipienda sunt,secũdum ipsorum taxatum põdus,nec plus,nec minus quàm legitur. Et si recipiatur de quolibet dictorum myrobalanorum pars,in quantitate quinque librarum aut plus,ista quidem eodem pondere, quo suprà,sunt recipienda &c. Quod absurdum est credere. Quis enim Author tam amens scripsisset talia? Enimuero non Authores,sed deprauatores librarij,in hoc culpandi sunt:qui inconsultè,& indiscretè,& sine bona castigatione libros nõ paucę authoritatis,& maximi momenti scribunt atque imprimunt. Igitur sic rectè scribẽdum est: Cyperi,olibani,nasturtij assati,ana sextam partẽ vnius partis.

De aromatizatione Pharmacorum.

SCiendum quòd licet ad libitum cõficientis sit posita quantitas musci,pro præsentis tripheræ aromatizatione:tamẽ non est ponendum parum de ipso musco,quòd non sentiatur ab olfactu. Auaritia nempe ducti multoties aromatarij fraudant compositiones pharmacorum,in musco,ambra,& similibus simplicibus pretiosis,non ponẽtes necessariam ipsorum quantitatem, ab Authoribus determinatam. In præsenti autem triphera,& similibus, quia non specificatur pondus ipsius musci: credimus quòd in prodigalitate non peccabunt. Igitur de bono consilio regulamus & dicimus,quòd in hoc & similibus accidentibus,est

semper Deus præ oculis habendus,& discretio moderata,& conscientia bona sint(in quibus deest)mensura agendarum rerum. Attamen quia præsentis tripheræ simplicia per partes recipiuntur,similiter & muscus per partem est commensurandus. Igitur, saluo semper prudétiori iudicio,non minus debet esse quàm semis sextadecima vnius partis.Vt exépli gratia,si ex quolibet myrobalano accipiuntur ℥.ij.de musco autem debemus accipere ʒ.s.Et sic erit ipsa cópositio virtuosa,atq;optimè aromatizata.De melle emblicorum,quære in electuario de gemmis. Præterea insuper,vbi legitur:Et in descriptione alia &c.Sciédum,quòd hæc circumloquutio non est à scriptore,tanquam si scriptor inuenerit codices istius Authoris varios,ita quòd vnus codex esset dissimilis alteri,sed est ab ipso Authore apposita. Et idem significat quod & apud alios. Quia Author describit varias medicorũ intentiones & opiniones,& non diuersas eiusdẽ operis descriptiones.Et confirmat hoc quod sequitur : Et apud alios scoriæ ferri &c. Etiã in suprascriptis tripheris,& in multis alijs pharmacorum descriptionibus,vt patet,huiusmodi consimilia annotauit.

D*iacurcuma maior. &c.* XLV.

ON possumus non admirari de præsentis & sequentis cõfectionum titulo,quòd vtraque carens curcuma, tituletur Diacurcuma. Recentiorũ declarationibus mens nostra non acquiescit,scilicet quòd dicatur à colore &c. Attamé verbis quæ Luminare Maius ponit,scilicet quòd credit errore librariorũ esse positũ Diacurcuma,pro Diacrocoma,à croco ipsam cõpositionem intrãte(licet crocoma apud Auic.sit aliud)crederemus,si in aliquo antiquorũ voluminũ fuisset variatus aliquo modo titulus ipse.Enimuero omnes tam antiqui,quàm recétiores codices nostri Authoris,cõcorditer habẽt scriptũ,Diacurcuma.Et Crocoma quidem apud Auicen.est fex olei de croco. Quapropter non rectè diceretur Diacrocoma,sed melius vocaretur Diacrocon.Præterea in maioré admirationẽ inducimur,quia similiter & apud filiũ Serapionis & Auicennã,sunt cõfectiones Diacurcumæ vocatæ,& nulla ipsarũ recipit curcumã. Si ergo dixerimus, quòd libri Authoris nostri talibus in locis sint deprauati, quid dicemus de Auic.& de filio Serapionis,qui(vt diximus)pari modo in suis antidotarijs,sine curcuma, Diacurcumas habent? Nos autem tenemus pro certo,esse errorem in huiusmodi inscriptione. Veruntamen quomomodocunq; dicatur siue Diacurcuma, siue

siue Diacrocoma, siue diacrocon, siue aliter, nihil facit ad effectũ ipsius confectionis consequendum, ad quem ordinata est.

De Curcuma.

ET quamuis Curcuma nõ ingrediatur in præsentẽ cõfectionem, tamẽ quia de curcuma intitulatur, ab ipsa inchoãdum est. Curcuma igitur non est ista, quæ in officinis falsò pro curcuma vẽditur: quæ potius est radix cyperi Indi, vt rectè nõnulli coniectauerũt: de qua suprà, cũ zedoaria diximus, & in trochiscis de cyperis dicetur. Sed Curcuma in rei veritate plurima est apud nos. Nec oportet ipsam in nũdinis emere. Passim enim ac hubertim, in locis incultis, & circa sepes, intus & extra vrbem nascitur. Quoniã vt probatur per Serap. Curcuma nil aliud est, quàm chelidonia. Quod quidẽ legentẽ, & Dioscoridi conferentẽ, non latet. Auicen. enim non facit in 2. cañ. cap. de Curcuma. Et chelidoniũ, siue chelidoniã, sub titulo Cauchun describit: pro quo Bellunensis Chalidunium rescripsit. Vulgò autẽ Celidonia appellatur. Reperitur enim maior, & minor. Sed maior est notissima, quia tota croceo succo madet &c. Minor autem est illa, quæ vulgò testiculus sacerdotis dicitur: & ab alijs fauarella, siue fauaroia nuncupatur. Et nec ista ignoratur. Veruntamẽ quãdo absolutè chelidonia, siue curcuma petitur, semper de maiori intelligitur: quia magis ea vtimur, quàm minori. Minor enim à nonnullis in acetarijs comeditur &c.

Chelidoniũ *Cauchun.* *Fauarella.*

De Semine Apij.

SEmen veri Apij, est semẽ illius herbæ, qua cõmuniter vtũtur omnes ad cõdiẽda carniũ & pisciũ iura. Quæ quidem vulgò, falsò vocatur petroselinum, vt dictũ est suprà in Diacalamẽto. Propterea lege ibi. Etiam illic, quid sit petroselinum reperies.

De Phu, siue Fu.

ANimaduertendum equidem, quòd per omnes ferè impressiones deest in præsenti descriptione vnum simplex, quod est phu, quod quidẽ per cũcta exẽplaria legitur inter raued seni, & meu, locatũ. Etiã & Auic. in sua Diacurcuma maiori (quæ in simplicibus multũ cõuenit cũ ista filij Mesuæ) habet phu, & meu, in vno ana. Quapropter iudicamus illud esse ponendũ in cõfectione. Fu enim idẽ est quod phu, rectius tamẽ phu, quia Græcè per φ scribitur. Est autẽ phu (vt omnes testãtur) herba illa, quæ vulgò, valeriana dicitur. Nam omnes notæ descriptæ de phu à Diosc. Plinio & cæteris Authoribus, cõpetũt dictæ valerianæ vulgari, vt legẽtem non latet, præter florẽ. Quoniã Diosc. & cæteri *Valeriana.*

volunt phu habere florem similē narcisco, & maiorem: dicta autem valeriana habet minimū florē. Reperitur quoq; & altera valeriana, quæ in initio ortus sui habet folia paruæ betæ non dissimilia, sed cùm adolescit, variantur, & plurimis scissuris fibrata proueniūt, vt proprijs oculis pluries intuiti sumus, & ista cōsimiliter habet florē paruissimū, & minime narcisco comparandum. Vtraq; enim notissima est in Italia. Est & tertia valerianæ species, in partibus Ferrariæ, vt Brasaulus scribit. Nec ipsa in omnibus cōuenit Diosc. descriptioni. Sed quid mirū, si in aliquo differant? quoniam (vt in superioribus iam diximus) sæpe à varietate locorum plantæ diuersificātur qualitate, necnō & virtute. Quapropter donec videamus aliam conuenientiorem plantam, semper tenebimus, quòd altera istarum sit verum phu. A nonnullis syluestre nardum dicitur. Dioscorides Author est.

De Meo, siue vt mauis, meu.

MEum, siue vt aliqui scribunt, meu inflexibiliter, à Dioscoride ponitur in Macedonia & in Hispania plurimum nasci. Veruntamen paucis antè annis inuenimus ipsum in nostra Italia, videlicet in montibus Nursiæ. Et ab incolis illius loci, non meum, sed spicula vulgò dicitur. Et sine dubio est ipsum meum à Dioscoride descriptum. Nam ad vnguem omnes notæ de meo, ab Authoribus positæ, conueniunt isti plantæ: quæ (vt diximus) vulgari vocabulo apud montanos illos, spicula nūcupatur. Reperitur etiam & in Calabria, & alibi: quam nonnulli imperatricem, & imperatoriam, siue herbam imperatoris nominăt. Etiam in Hispanijs, circa montes Asturiæ degentes, à quodam fratre nostri ordinis habuimus de radicibus plantæ veri mei Hispanici: tamen ipse frater non vocabat ipsam plantam meum, sed sistram. Dixitque nobis, quòd ab omnibus illius regionis habitatoribus, sistra vocabatur. Sistra autem, secundum Pādectarium, Simonem Ianuensem, & alios plures, est ipsum meum. Dictas autem radices, Hispania, Romam nobiscum detulimus, & comparauimus ipsas radicibus dictæ spiculæ, & ambæ eiusdem speciei esse, ab omnibus qui viderunt, iudicatæ sunt. Quapropter non est necesse amplius ab Hispanis & Macedonibus ipsas perquirere. Et quamuis Dioscorides, Plinius & cæteri laudent Athamanticum, forsan quia (vt putamus) non viderunt meum Italicum: quoniam si vidissent, indicassent ipsum optimū, quoniam certissimum est, terram regionis Italiæ non esse inferiorem alijs Europæ partibus, in procreandis herbis, & cæteris rebus

Sistra.

bus à summo omnium bonorum datore vsibus hominum con cessis. Et specialiter Plinius non vidit meum in Italia sponte natum, quoniam ipse testatur quòd tempore suo non nisi à Medicis serebatur in Italia. Nec Dioscorides cùm dicit, quòd in Macedonia & in Hispania plurimum gignitur, negat in alijs mundi partibus posse gigni. Dicit autem, plurimum in Hispania & Macedonia: quasi dicat, quia in alijs regionibus non ita copiose habetur. Ista autem radix, qua communiter à multis annis vsq; in hodiernũ diem omnes pharmacopôlæ pro meu vsi sunt atq; vtuntur, minimè est meu. Non enim meu habet radicẽ grossam, vt est ista, quam ipsi vendunt. Non obstante quòd in Serapione legatur: Et habet radicem non subtilem. Est enim ibi menda in codice, quia librariorum incuria, vel quomodocunque sit, illud, non, ad textum Authoris additum est. Debet enim dici: Et habet radicem subtilem. Probatur, quoniam Serapio non à se: sed authoritate Dioscoridis illud dicit. In Dioscoride autem patet contrarium, cùm dicit meon habere radices longas, tenues &c. Præterea nonnulli hallucinati sunt in sistra: vt sunt Petrus Paduanensis postillator antiquæ Dioscoridis translationis, & Lumen apothecariorum, & Thesaurus aromatariorum, & cæteri qui volunt ipsam sistram esse phu, valerianam. Quod falsum est. Etenim in propinquitate vocabuli errauerunt. Siquidem pro sistar, intellexerunt sistram: quoniam sistar est phu, id est valeriana: sistra autem est meu. Lege Pandectarium, qui vtrunq; ponit, scilicet sistar, & sistram. Etiam præfatus Petrus Paduanensis, Luminare Maius, & alij plures volũt quòd Mu Auicennæ, sit meu. Nobis autem non bene videntur conuenire descriptiones ipsorum adinuicem, quapropter putamus aliud esse, adhuc tamen nobis incompertum. Meon autem siue meum, meu, sistra, & spicula, idem est, quod etiam nonnullis anetum syluestre nuncupari non displicet.

Petrus Paduanensis, Lumen apothecariorũ, & Thesaurus aromatariorũ errauerunt in sistra.

Sistar, id est phu.

De Absinthij & Eupatorij succo.

NOta quòd succus tam Absinthij quàm Eupatorij debet esse prius cõdensatus, vt succus liquiritiæ, nõ tamen ita durè, antequam veniat in pharmaci administrationẽ: quoniã sic ab Authoribus huiusmodi, & cõsimiles succi administrãtur. Etenim duæ drachmæ ipsorũ succorũ recentiũ & liquidorũ, essent tanquàm nihil in præsenti descriptione. Succi nẽpe liquidi nõ cõueniunt cõfectionibus quæ nõ sunt aliquo modo bulliẽdæ, siue decoquendæ: & tunc ponuntur in maiori portione &c. Qualiter

autem

autem ipsi succi sint condensandi, quære apud Bulchasim. De absinthio autem, & eupatorio, quære in distinctione de syrupis.

De Scordio, siue Scordeon.

SCordij rectius, quàm Scordeon imperitè in genitiuo dicitur. Non solùm vulgares omnes, verùm etiam & ex doctioribus plurimi ita confirmati sunt in sua obstinata & falsa opinione de Scordio, tenētes illud esse allium, & (quod peius est) syluestre allium, vt supra modum difficile nobis videatur auferre posse ab eis pertinaciam tam peruersæ credulitatis, & veritate edocta eis persuadere vt à calumnia cedant, atq; cōsentiant verbis aliquorum fidedignorum Authorum, qui non allium, sed herbam alterius formæ (vt mox patebit) esse declarant. Nam clarū est, quòd Arabū libri habēt Scordeon, in quibus capitula de allijs pertractāt. Sed si sit error Authorū, scilicet Serap. Auic. & cæterorū, vel si ipsorum volumina incuria interpretū, aut librariorum vitio sint deprauata, adhuc ignoramus. Propinquitas enim vocabuli eos (à quibus emanauit error) fefellit. Quia cùm deberent scribere Scorodon, scripserunt scordeon. Sed reuera, aliud est scorodon, & aliud scordium, siue mauis, scordeon. Legitote igitur antiquiores tam Græcos quàm Latinos, & præcipuè Diosc. & Plinium, qui de ipsis diuersa faciunt capitula. Diosc. enim secūdum Hermolai translationem, libri secundi cap. 144. habet scorodon, quod est allium: cui subsequitur cap. de scorodopraso, quod est quædam species inter allium & porrum, cuius planta pro allio syluestri, nō incōgruè sumi potest. Hinc libri tertij cap. 106. scribit scordium, quod non est allium, sed est quædam herba trisagini, id est chamædry simillima, in paludosis & altis nascēs: quamobrē, à Latinis Trisago palustris nuncupatur. Habet & quadrangulum caulem &c. ibi notata. In vno tantùm, hoc est, in suo odore, imitatur allium. Quam herbam pluribus in locis, & non longius ab Vrbe multoties collegimus. Et quia à nonnullis magis commendatur Cretense scordium, adhibita diligenti cura & solicitudine, ab insula Cretensi nobis delatum est: & vtrunque impræsentiarum apud nos reperitur: nec differt alterum ab altero, præterquàm quòd Italicū, iudicio plurimorū, videtur odoratius esse Cretēsi, fortasse quia Cretēse nō sit ita recens vt Italicū, & ob vetustatem amiserit sui odoris partē. At verò Plinius lib. 25. cap. 6. scordium herbam depingit. De allio autem, quod & scorodon appellat libro 19. scripsit. Pręterea, nec in Auic. nec in Serap. reperitur caput de vero scordio. Capitulum autem ipsorum de scordeon

Scordium.

Trisago palustris.

deon (quod rectius legendum est de scorodo) est de allio, quia scorodon idem est Græcè, quod allium Latinè. Et de allio tātùm pertractat, & non de palustri trisagine, quod est scordium. Sed animaduertendum est, quòd in translatione antiqua Dioscoridis, in capitulo de scordeon, multa primū de allijs enumerat, postea sequitur de scordio herba. Et in vnomet capitulo, ac sub vno & eodem vocabulo, duo diuersa simplicia confundit. Sed hoc credimus errore Petri Paduanensis, vel ipsius Dioscoridis interpretis factum fuisse. Et potius est mali interpretis error, quia infrà ponit aliud cap. de ipsa herba scordio, quam non scordium, sed barbarè, scorium vocat. In cuius lectione multa diminuta sunt, & nonnulla malè translata: quia vbi debet dici ipsam herbā habere odorem allij, legitur, cum odore Oleastri. Diligens lector facillimè cōprehendit errorem. Igitur quammaximo detineātur errore, Simon Ianuēsis, Pandect. Luminare Maius, & cæteri vnà cum caterua medicorū, & aromatariorū minus peritorū & vulgariū: bonarū literarū amatores, nō ægrè percipiūt. Nostri temporis autē Ruellius, Manardus, Antonius Musa, & cæteri bonæ memoriæ ac disertissimi viri, cōtra vulgi crassam ignorantiā magnopere conati sunt ostentare veritatem, tam de scordio, quàm etiam de nonnullis alijs simplicibus in re medica pernecessarijs. Legito apud ipsos. Ergo vbicunque reperitur in cōpositionum descriptionibus (supple Doctorum approbatorum & antiquorum) scordium siue scordeon, quod idem est, non allium agreste, sed hanc herbam apponito. Denum, ne quis decipiatur in odore huius herbæ scordij, & accipiat illam herbam alliariam vulgò dictam, quæ apud Pandectariū Rimamarina, alliarica, & pes asini nuncupatur: cuius folia sunt vt malua rotunda, quæ habent odorem allij: quæquidem herba in arundinetis, & vmbrosis locis vbique reperitur. Etiam sunt & aliæ herbæ, quæ allium imitantur odore, sed non sunt scordium, nec scordij species. Scordium enim (vt dictum est) habet folia non maluæ sed trisagini, id est chamædry similia. Et habet florem rubeū, alliaria verò album. Hasta est scordio quadra, alliariæ rotunda: ex quibus patet, scordium esse aliud ab alliaria.

Petri Paduanēsis error de scordio.

Simō Ianuēsis, Pandect. Luminare Maius errauerunt in scordio.

Rimamarina.

Alliarica.

Pes asini.

De Scolopendria.

SColopēdria herba, nō est lingua ceruina, qua hodie cōmuniter omnes aromatarij pro Scolopēdria vtūtur: sed est illa herba, quę vulgò cetrach siue Cetherach dicitur, quamq; Diosc. asplenió & scolopēdrion vocat. Aspleniū quidē, quia ad splenen desic-

Cetherach.

candum

candum & curandum nil melius. Scolopendrium autem, à similitudine quam habet cum scolopendra verme animali, quod habet pedes 14. scilicet ex quolibet latere septem. Ad cuius formã, folia huius herbæ plurimis incisuris munita, quasi vermes multos pedes habentes similitudinem scolopendræ sibi vendicarunt. Et hoc plurimi testantur. Et præcipuè Serap. cap. Scolofendriõ, quod est de scolopendria: dicens authoritate Diosc. nominatur hoc nomine propter similitudinem cuiusdam vermis dicti scolofendra: & eius compositio est 14. pedum &c. Nam Arabes, teste Simone Ianuensi, loco p, (quo carent) per f, scribunt atque pronuntiant. Quamobrem scolofendrion, pro scolopendrion scribunt. Andreas Bellunensis autem, schulufendrium vertit. A nonnullis vulgaribus hæc herba, Argẽtina vocatur: quia rugositas, quam folia eius inferius habẽt, ob splendorẽ suũ albicantem, ad colorẽ argẽti assimilari potest. Præterea, hi qui duræ ceruicis sunt, sibi ipsis tãtũ credẽtes, legãt Diosc. qui facit cap. de phyllitide, quod est de ista lingua ceruina: & infrà facit cap. de Asplenio, quod est de scolopẽdria: ergo scolopẽdria nõ est lingua ceruina. Item Petrus de Tussignana super nono ad Almansorem, cap. de Ictericia, scribit syrupũ, cuius cõpositionem intrãt scolopẽdria, & lingua ceruina: ergo nõ sunt idẽ. Sed obijciet forsan aliquis, dicens, ꝙ Diosc. & Serap. asserũt scolopendriã habere folia similia folijs Polypodij: ista autẽ argẽtina, id est cetherach nõ est huiusmodi: ergo nõ est scolopẽdria. Ad hoc respondebimus, ꝙ minus habẽt similitudinẽ, cũ polypodio, folia linguę ceruinę, id est phyllitidis, q̃ folia cetherach. Et si secundũ ipsum cetherach nõ est scolopendriũ, propter foliorũ dissimilitudinẽ, à fortiori minus potest esse lingua ceruina, cuius folia dissimiliora sunt polypodij folijs, q̃ folia cetherach. Etenim cetherach folia habẽt quandã (licet paruã) similitudinẽ cũ polypodio: vt est scissura foliorũ &c. Nã & polypodiũ dicitur à multitudine pedũ: quam ob causam, scilicet ob multitudinẽ pedũ, quam scolopendriũ habet, dicitur polypodio assimilari. Ergo concludendum est, cetherach esse verum scolopendrium, siue mauis veram scolopendriam.

Scolopẽdra vermis.

Argentina.

Diacurcuma minor &c. XLVI.

MINOR præsens confectio dicitur ad differẽtiam supradictæ, quæ maior est: quoniam plura simplicia recipit. Et licet textus dicat, quòd valet ista minor ad ea quæ magna, rationabiliter potest addi,

sed

sed non tãtùm. Quia sicut est minor in simplicibus, ita putamus esse ipsam minoris operationis & virtutis. Quapropter monendi sunt aromatarij, ne vendant minorem pro maiori: nec ista minor debet parari, nisi iussu medici ipsam ordinantis. Vnde hæc generalis regula notanda est pro omnibus compositionibus ex quibus maiores & minores eiusdem effectus reperiuntur: videlicet, quòd semper compositiones maiores sunt parandæ. Minores autem non parentur, nisi ex præcepto medici. Hoc autẽ diximus, quia scimus aliquos, qui auaritia ducti & spe maioris lucri, minores & simplices cõpositiones pro maioribus & cõpositis sæpe parabant & vendebant. Quod quidem est malum apud Deum & homines. Ex quo nos arguentes illos, obijciebant Aristotelis authoritatem, dicentes: Frustra fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora. Si igitur minor siue simplex confectio valet sicut maior, ad quid frustrà cum nostro damno tenemur parare maiorem? Ad quæ nos præfata cùm respondissemus, scilicet quòd minor valet ad ea quæ maior, quia est eiusdem intentionis, sed non tantùm, quia est debilioris operationis & virtutis, obmutuerũt. Quapropter validior & maior semper paranda est.

Maiores cõpositiones seruãdæ parentur, non minores.

Diamorusia &c. XLVII.

HAEC præsens confectio in multis exemplaribus antiquis, non Diamorusia, sed homorusia intitulatur. Et in aliquibus sine aspiratione, Omorusia legitur. In Auic. autem & in Breuiario filij Serap. in decimo practicæ Hali abbatis sunt huiusmodi confectiones, in paucis tamen differentes ab ista. Sed in Auic. legitur homorusia: in filio Serapionis verò, Modus confectionis omorusiæ: & in Hali, Animorusiæ confectio inscribitur. Et Pandectarius dicit: Homorusia est quædam confectio &c. Quapropter vel aspiratè vel non, nihil refert. Vnde rectius (vt putamus) titulari debet præsens confectio Diahomorusia, vel Diaomorusia. Veruntamen bonæ sonoritatis causa expunctum est illud o, consimiliter factum fuit in Diambra, & similibus. Sed aduertendum, vbi mendosè per impressiones legitur in præsenti descriptione, costi, trium piperum añ. 3. j. legendum est rectius, añ. 3. s. vt est in cunctis exemplaribus antiquis, & similiter in Auic. & filio Serap. & Hali. Item pro cinnamomo, lege cinnami: vt est in præfatis exemplaribus. Quod cinnamum est inferius cinnamomo. Vnde loco eius in huiusmodi confectione, filius Serap. Auic.

& Hali abbas præfati, casiam habent quæ similiter est cinnamomo optimo inferior.

De Acoro.

ACorus, vel acorum, siue acori radix (cuius vsus, teste Diosc. frequentissime in antidotis habetur) si ipsius Diosc. verba pensabimus, hæc qua vulgares aromatarij vtuntur, verissimè nō erit. Quoniam præter formam, nil aliud habet cum acoro simile. Nonnulli autem asserunt (quorum vnus Brasaulus) radicem, quam galangam vulgò nominant, acorum esse. Quāquam alij, & forsan melius, velint non galangam, sed radicem illam, quæ apud vulgares calamus aromaticus falsò nuncupatur, veram esse acori radicem. Ex quibus Manardus non solùm hoc testatur, sed etiam dicit, quòd pro acoro semper vocato calamo aromatico vsus est. Nos autem potius adhæremus Manardo &c. qui tenet vocatum calamum aromaticum esse acorum, quàm illis qui galangam præfatam. Quæ galanga (vt mox infrà dicetur) tenetur aliud esse. Descriptio nempe Dioscoridis de acoro (vt videri potest) magis cōuenit huic calamo aromatico vsuali, quàm supradictæ galangæ. Radix autem, qua cōmuniter pro acoro vtuntur, aliud est: quia cùm sit rubra, absque odore, & insipida, acorus nō potest esse: quia acori radix (teste Dioscoride) habet esse alba, iucundè odorata, gustuq; acris &c. quæ omnia in præfato falsò vocato calamo aromatico vsuali, perquàm maximè reperiūtur. Quamobrem verissimè credendum est esse acorum, ac pro acoro, quocunque opus fuerit, apponi placet multis. Hæc autē planta acori officinarum, inter Iridis species annumerari debet. Vocatur à Latinis (vt Dioscorides & Apuleius scribunt) herba veneria. Etiam scribit ipse Apuleius, quòd hæc herba rarò inuenitur, & quòd non potest cognosci, nisi cùm flosculum emiserit. Vnde etiam probatur, quòd non potest esse acorus hæc planta vsualis, quæ passim in aquosis reperitur &c.

Calamus aromaticus supplet Acorum.

De flore Squinanti.

SQuinantum barbarè, idem significat quod Græcè schœnoanthos. Schœnum autem Græci dicūt, quod Latini iuncum rotundum odoratum. Et anthos Græcè idem est quod Latinè flos. Vnde Squinātum (licet barbarè scribatur) flos schœni, id est iunci rotundi odorati, est. Sed cùm in libris Arabū legimus florem squināti, non possumus per squinantum intelligere florem schœni, sed plātam eius, id est culmū, siue ipsum iuncum. Sed hoc mali interpretes (vt putamus) fecerunt: qui per schœnum, squinantum

nantum verterunt. Vnde in dictis Arabũ libris per florem squinanti intelligimus simpliciter florẽ schœni: & per radicẽ squinãti, radicem schœni: quia per squinantũ absolutè, plantam ipsius schœni intelligunt. Schœnum autẽ, siue mauis, squinantum, non sunt illæ paleæ (vt peritis placet) quibus vbiq; in officinis vtũtur: quia descriptio Diosc. de schœno odorato non conuenit illis, vt quilibet videre potest: nõ enim habent radices notabiles ad medicinæ vsum, sed quasi capillaceas paruas, & nullius roboris vel momenti, nec mordicant linguã ipsæ paleæ: & quamuis sint aliqualiter odoratæ, nõ tamen spirãt rosæ odorẽ: & quod maius est, videmus quòd nõ producunt iuncũ, sed calamũ nodosum, sicut est calamus hordei aut frumẽti: quoniã vtplurimũ exportantur cum parte ipsius calami. Vnde nõnulli rectè existimãt ipsum squinantũ vsualẽ esse plantã calami aromatici: quia calamus aromaticus officinarũ manifestè probatur quòd nõ est calamus, cùm sit radix: quã radicẽ plurimi (vt suprà diximus) volũt esse verã acori radicẽ. Cùm enim dicimus calamũ, nõ intelligimus radicem. Sed si quis dixerit quòd hæc radix quæ recipitur in officinis pro calamo aromatico, est radix ipsius calami: hoc fortasse poterit esse. Verũtamen cùm petitur calamus, nõ est accipiẽda radix, nisi vrgẽte necessitate in ipsius calami penuria. Reuera igitur squinantũ nõ habemus. Sed multorũ quidem nõ spernendorũ est opinio quòd hæc radix, qua cõmuniter pro galãga vtimur, sit radix ipsius veri squinanti. Etiã à nõnullis, qui fatẽtur se vidisse viuam plantam istius galãgæ vsualis, habuimus, quòd ad vnguem correspõdet Diosc. descriptioni de iunco rotũdo odorato. Galanga autem, quæ (vt suprà diximus, Græcis incognita fuit, & à nobis quoq; minimè cognoscitur) alia planta est, & apud Arabes solummodo perquirenda. Vnde tam pro floribus quàm pro ipso schœno (quibus caremus) quàm etiã pro ipsa radice possumus vti vbi oportet hac vsuali galãga. Possumus quoq; vti (saluo semper prudentiorũ iudicio) hoc vulgari squinãto, quam esse (vt diximus) plantã calami aromatici, opinantur plures. Quoniã vt in Dioscoride & cæteris fide dignis Authoribus videri potest, virtutes & proprietates calami aromatici & iunci odorati nihil aut satis parũ, inter se differunt: ex quo bene potest alterum pro altero compensari. Et aduertãt simplices, quòd schœnũ & schinus non sunt idem: quoniã schinus est lẽtiscus, de quo aliàs. Præterea sciendum quòd Auicenna scribit authoritate Dioscoridis, quòd sunt duæ species squinanti, scilicet vna quæ est infructifera, & altera

Squinãtum absolutè.

Squinãtum supplet galãga vsualis.

fructifera, quæ facit fructum nigrum &c. Si ita est, poterit forsitan esse, quòd hoc squinãtum vulgare sit altera ipsarum. Veruntamen in nulla Dioscoridis traductione hoc legitur, vnde coniectamus esse errorem ipsius Auicennæ vel saltem sui interpretis.

De *Marmacur*.

TEmporibus Nemroth non credimus fuisse tot vocabulorum confusiones, quot hodie in rei medicæ libris reperiuntur. Quapropter de hoc simplici, sub huiusmodi tenebrosa voce occultato quid afferamus, nescimus. Percurrendo etenim varios Authores & libros, varias inuenimus opiniones atq; descriptiones. Nam ex his exemplaribus quæ legimus: pauca, vtpote tria tantùm, habẽt marmacur, & duo marmacor, & quinq; quorum quælibet hæc singula videlicet habent vocabula, marmatur, marmacũm, marmatum, maratri, marmatar: reliqua autem vniformiter omnia habẽt marmacar. Marmacar autem, in quibusdam synonymis antiquissimis Arabicis, inuenimus expositũ esse melissam. Quamobrem coniectamus talem dictionem esse corruptã, & rectius marmacar quàm marmacur esse legendũ. Enimuerò quisquis nesciens veritatem alicuius vocabuli, præsumit interpretari aut declarare, potius est reprehẽsione quàm laude dignus: quia diuinat tantùm. Et si non hoc, minimum malum maximum facit, quẽadmodum sæpius plurimis, & præcipuè iunioribus accidisse comprobatur. Marmacur igitur quid sit, à nullo antiquorum describitur. À recentioribus autem, videlicet à Luminari Maiori, & à Paulo Suardo exponitur esse marrubiũ, scilicet prasium: & à Ioanne Manardo melissa, & sic putamus optimè. Item Luminare Maius vult marmacur esse marum Auicen. Auicenna autem cap. de maru, primam ipsius speciem non marmacur, sed marmacor vocat. Quod quidem marmacor ab ipso Luminari declaratur esse melissa, his verbis: Sapientes dixerunt, quòd per marmacur volumus intelligere prasium siue marrubium, & per marmacor volumus intelligere citrariam, id est, melissam. Et idem confirmat in suffuf de ligno aloes. Si igitur marmacor est melissa, & maru Auicennæ est marmacor: ergo melissa est maru. Ergo marmacor, & marmacur sunt idem. Et quidem Auicenna facit capitulum de maru, & capitulum de marmacora, & capitulum de prasio. Si autem capitulum de marmacur, non est illud quod inscribitur de marmacora, non reperitur aliter apud ipsum Auicennam. Et minimè apud alios. Et quamuis filius Serapionis habeat marmacur in sua omorusia, tamen ab ipso

ipso quid sit non declaratur. Nos autem credimus idem esse mar macar, marmacor, marmacur & cętera consimilia. Auic. enim in dicto capitulo de maru, dicit quòd prima eius species est marma cor: postea nō declarat ibi, nec per aliud capitulum quid sit marmacor, sed immediatè post dictum capitulum subscribit capitulum de marmacora, vbi dicit quòd nota est. Quod quidem capitulum firmissime credimus esse capitulum de marmacor: quia primum, scilicet in capitulo de maru, posuit omnes eius species in generali: demū in particulari, in sequenti capitulo tangit tantùm ipsam maru speciem, marmacor vocatam. Non obstante quòd vocat ibi eam marmacora, & nō marmacor, quia idem est. Quæ species plurimorum authoritate probatur esse melissa & non prasium. Vnde Serapio cap. de melissa, ait, Bederangie, vel bederungij, id est turungen, & dicitur marmacor, id est melissa. Simon Ianuensis autem dicit: Marmacor Arabicè, vel marmacora, inquit Serapio, benderangie, id est turungen, & dicitur marmacor, & est melissa &c. Pādectarius autem facit distinctionem, dicens: Marmacur, marmacor, id est marrubium vel marrubiastrū &c. Hinc sequitur, marmeus idem. Hinc addit, marmacon, marmacora, id est melissa &c. Veruntamen ipse cōfunditur, quia marmacor, & marmeus (quod rectius dicendum, marmaheus) & marmacora, idem sunt. Est enim species marrubij, sed non est marrubiastrum: quia est ipsa melissa. Et quòd melissa sit species marrubij, siue prasij, probatur per Serapioné in dicto capitulo de melissa, & etiā per Dioscoridē, & cęteros qui dicunt melissam siue melissophyllon habere similitudinem marrubij syluestris & prasij. vnde Diosc. inter marrubium nigrum (quod est ballote) & marrubium prasium, ipsam locauit. Etiam Serapio authoritate Galeni, dicit, quòd virtus eius est sicut virtus prasij. Igitur si habet similitudinem, & virtutem marrubij, ergo est species eius. Andreas autem Bellunensis loco marmacor, vertit marmausi, vel marmaheus: & pro marmacora, marmahasus. Ex quibus supradictis patet, quòd omnia dicta vocabula idem significant. Manardus quoq; (vt suprà diximus) cōfirmat marmacur esse melissam. Sunt præterea, & quorundam aliorū opiniones variæ à supradictis, sed quia sunt parui mométi, & quasi nullius authoritatis & æstimationis, causa breuitatis dimittimus. His ergo bene cōsideratis, concludendum est, marmacur, marmacor &c. idem esse, & propriè esse veram melissam: & nō est marubiastrū, neq; prasium, neq; linguæ bouis species, neq; sclaræa, neq; herba sancti

Melissa est species marrubij.

Ioannis,neq; aristolochia longa & alia plura, quæ multi imperiti & phantastici asserunt & testantur.

Dialacca magna &c. XLVIII.

HAEC presens confectio, & quæ immediatè sequitur, à lacca quam recipiūt nomen sibi vendicarūt. Et respectu sequentis, quæ minor inscribitur, præsens magna intitulatur. Ambæ tamen sunt optimæ, & nō aspernandæ cōpositiones. Filius Serap. in septimo, Auic. in quinto, & Hali abbas in decimo practicæ habent maiorem & minorem Dialaccæ confectionem differentem in quibusdam ab istis filij Mesuæ. Animaduertendū autem, quòd per impressiones in præsenti maiori descriptione sunt aliqua menda, videlicet vbi legitur in ipsis: Laccæ ablutæ, rauedseni ana ℥.ij, lege tu rectius: ana ℥.iij. Item in omnibus fere libris tam manuscriptis quàm impressis inuenimus squinantū in præsenti descriptione, & postea iterum infrà legitur; cimarum squinanti. In duobus tantùm exemplaribus reperimus absolutè, cimarū squināti: & in vno simpliciter squinanti: quapropter putamus esse errorem in textu. Nihil enim differunt cimæ squinanti ab ipso squinanto, nisi fortè velis per cimam squinanti, vt intelligatur flos ipsius squinanti, & sic vtrunq; esset ponēdum: quia pari modo vtrunq; legitur simul & immediatè positum, in primo Breuiarij filij Serapionis capitulo de Soda accidente ex malitia complexionis frigidæ, cum materia. scilicet in modo infusionis de aloë, sic videlicet: squinanti & cimarum squinanti &c. Si autem pro cima squinanti non intelligitur flos, quare bis sit apponendum squinantum non inuenimus rationem: præfati enim Authores in suis descriptionibus semel tantùm habent. Sed in Hali sub nomine adechari legitur, quòd idem est quod squinantum. Vnde si semel aut bis, vel si flos aut cima, & quomodocunque, & qualitercunq; sit ponendum squinantum in ista confectione, prudentiorum iudicio medicorum definiendum committimus. Nos autem pro cima squinanti, si daretur copia, semper acciperemus florem. Item nota, quòd aristolochia debet esse rotunda & non longa (vt in aliquibus mendosis libris legitur) Rotunda enim ab omnibus communiter magis commendatur in medicina &c. Vnde & Auicenna rotundam specificatè posuit. Filius Serapionis autem vtranq; habet, rotundam scilicet & longam. Hali verò eo in loco, in quo cæteri habent aristolochiam rotun

rotundam, ipse lelembachi habet. Vbi probatur lelembachi esse aristolochiam. Michaël de Capella autem nesciuit pro quo staret in ista confectione lelembachi, vnde in suis synonymis sic scripsit: Lelembachum scripsit Stephanus 2. practicæ pro cappare, sed in confectione dialaccæ maioris nescio pro quo posuit. Hæc ille. In secundo practicæ autem non lelembachum, sed lilimbacum legitur, capitulo videlicet 38. forsan quòd lilembacum (vt ipse dicit) sit capparis: sed hîc clarè probatur, quòd lelembachum stat pro aristolochia. Nam sæpe vna sola litera, imò accentus diuersus alicuius dictionis constituunt res diuersas significare. Vnde & ab ipso etiam Michaële scribitur, quòd lilembace significat amygdalas amaras. Præterea sciẽdum quòd in aliquibus impressionibus addita sunt huic descriptioni tria simplicia, scilicet phu, meu, & daucus, quæ in impressionibus minus mẽdosis & in antiquis exemplaribus, ac etiã in vulgari æditione nõ leguntur, quapropter non esse admittenda iudicauimus.

De Lacca.

VEram laccam haud est qui viderit hodie in partibus nostris. Nec credimus in hoc simplici defecisse naturã. Apud Arabes enim est perquirenda lacca, quia tali voce non reperitur apud Græcos: licet aliqui putẽt (& fortasse bene) canchamũ Græcorũ esse verã Arabum laccam: quoniã multũ conueniũt descriptiones Græcorũ de canchamo cum descriptionibus Serap. &c. de lacca, tametsi ipse Serapio adducat plurimorum Authorũ opiniones, & quodammodo in principio cap. manifestè videatur sub nomine laccæ, canchamũ Græcorũ describere. Veruntamen nec canchamũ ipsum hac nostra tempestate visum est in Italia: quãuis nonnulli opinẽtur illud, quod vulgari nomine bẽzuin dicitur, esse verũ cãchamũ: quorũ opinio à pluribus nõ probatur. Quamobrẽ in defectu ipsius laccæ iudicio atq; cõsilio pluriũ peritissimorũ medicorũ, minus malũ est ponere vocatã hodie sanguinis draconis lachrymã (quãuis nõ sit verus sanguis draconis) quàm aliud peius. Lachrymã diximus, quia multi pro sanguine draconis abutuntur quadã mistura, quam & falsò sanguinẽ draconis nominant. Preterea de sanguine draconis lege in trochiscis de terra sigillata. Illud autem quo vtuntur aromatarij pro lacca, quodq; gummi de lacca nuncupant, minimè est lacca: quoniam nullam habet notã ab Authoribus laccæ, siue canchamo attributam. Et non putet quis illam rem qua hodierni pictores sub nomine laccæ vtũtur esse laccam: quia nõ est lacca, nec species eius,

Lachryma sanguinis draconis supplet laccã.

sed est res factitia, quæ Venetijs & alijs in locis componitur ex fece tincturæ grani, id est cocci, & alijs rebus. Quæ quidẽ videtur tangi à præfato Serapione, authoritate Isaac. Quamq; , saluo meliori iudicio, ad nil aliud, quàm ad picturæ vsum administrandam esse censemus. Modus autem ablutionis laccæ, secundum ipsum Serapionem in proprio capitulo, est quòd teratur lacca, & proijciatur super eam aqua decoctionis aristolochiæ, & squinanti, & moueatur baculo, & dimittatur residere, postea abijciatur aqua. Et si prima vice non lauatur bene, fiat similiter pluribus vicibus, donec aqua exierit clara & tunc erit lota.

Laccæ lauãdi modus.

Dialacca minor &c. XLIX.

VOCATVR minor ad differentiam superioris, quæ magna intitulatur. Etiam dicitur minor, quia minores habet virtutes, & operationes &c.

De Aristolochia.

NOta quòd hîc etiam ingreditur aristolochia rotunda, & non longa, vt mendosæ impresiones habent. Et sciendũ, quòd semper rotunda intelligitur, cùm absolutè aristolochia petitur. Et si non specificatur de cæteris partibus, semper de radice subaudi, quæ est melior pars ipsius: quoniam folia & cæteræ eius partes rarisimè ad medicinæ vsum veniunt. Aristolochia autem (vt Dioscorides scribit) tria habet genera. Vnum habet radicem rotundam, vnde aristolochia rotunda nominatur, & aristolochia fœmina quæ notior est quàm vt declarari debeat. Reliqua duo genera habent radices longas, vnde vtraq; aristolochia longa dicitur. Sed altera ipsarum, quæ clematitis appellatur, habet radices tenues, longas ferè vt sunt graminis radices, qua communiter aromatarij hodierni vtuntur, vbicunque aristolochia longa expostulatur, non rectè, quoniã Dioscorides facit ipsam viribus inferiorem cæteris. Vocatur autẽ à quibusdam hæc multis nominibus, inter quæ sunt aliqua quæ alijs conueniunt plantis: vt sunt Chamæmelon, Malum terræ, Absinthium rusticum, &c. vt tradit Diosc. Altera verò longa quæ mascula cognominatur, à paucisimis hodie scitur. nos verò bene cognoscimus ipsam, quam pluries in montibus supra Sermonetum, non longè à Basianis effodimus, atque effodere fecimus. Hæc equidem propriè, vt Dioscorides scribit, habet radices longas, palmares, & quandoque longiores, digitali crasitudine, buxeo intus colore, gustu amaro &c. Cui rationabiliter, capitulo de gẽtiana, radicẽ ipsius

Aristolochia absolutè.

Aristolochiæ tria genera.

gentia

gentianæ similem fecit. Cùm autem aristolochia longa absolutè, & non speciatim de clematite legitur, semper hæc mascula intelligenda est, quę præstantior est, vt Dioscorides scribit. Postremo sciendum, quòd vbi Author noster in præsenti descriptione dicit: Cõfice sicut primum, subintellige quòd myrrha, & bdellium sunt infundenda in vino, & reliqua pulverizanda &c. sicut dixit in Dia lacca magna.

Confectio de raued seni &c. L.

INTITVLATVR præsens cõfectio de raued, quod idem est quod de rheu, vel reu, vel rha. Seni autem, siue Sini, id est de illa prouincia sic dicta. Vnde raued seni, siue reu sini, rhabarbarum, siue rheubarbarum: rha turchicum, siue rheu turchicum, vel turchium: rha põticum, siue rheu ponticum, idem sunt, & tanquam species vnius generis à varietate prouinciarum & locorum, varia nomina seu cognomina sortiuntur. Species dicimus illius rei, quæ vsitatiori vocabulo, rheubarbarum ab omnibus vocitatur. Quid autem sit rheubarbarũ, raued seni &c. Deo concedente, in pilulis de rheubarbaro declarabimus. Non ignorandum, quod in pluribus libris impressis, & in quibusdam paucis de recentioribus manuscriptis, mendosè legitur in præsenti descriptione: Recipe raued seni &c. ana ʒ.j. lege rectius, ana ʒ.v. Item est aliud mẽdum, & hoc in quibusdam impressionibus tantùm, scilicet vbi legitur: Fumiterræ, spicę &c. ana ʒ.v. lege verius, ana ʒ.s. Et hic error vnde sumpserit originem, vide suprà in confectione quæ intitulatur: Modus electuarij de citro ex inuentione nostra. Item in aliquibus libris magis mendosis, præsenti descriptioni additum est vnum simplex, scilicet scoria, & est inter simplicia secũdi añ. Cassetur, quia non est admittẽda scoria huic confectioni, nec in exemplaribus atq; impressionibus correctis legitur.

Rhabarbari varia nomina.

Diacostum &c. LI.

A COSTO veluti totius basi, hanc cõpositionem ingrediẽte, vocatur præsens confectio Diacostũ. Nec in præsenti descriptione est legẽdum, cinnamomi: sed cinnami. Item vbi mẽdosè per impressiones legitur asari ʒ.iij. lege rectius ʒ.iiij. quia sic est in cunctis exẽplaribus. Item sciendum, quòd in duobus exemplaribus de vetustioribus, in vltimo añ. huius descriptionis, cum

alijs simplicibus, legitur etiam spica, quam quia in tanta multitudine librorum non habetur, non potuimus, sed reliquimus iudicio peritiorum medicorum examinandum, vtrum conueniat huic confectioni, vel non.

De Costo.

COstus amarus, siue costus amara, siue costum amarum (omnis enim generis legitur) in præsenti confectione, & in multis alijs locis dicitur ad differētiam dulcis. Nec conniuendū cum asserentibus dulcem costum in rerum natura non reperiri, cùm costi sint plures species, & quòd aliqua ipsarum dicatur dulcis, probetur per plures non spernendos Authores. Vnde filius Serapionis in v. sui Breuiarij cap. 3. de baras. in vnius linimenti compositione vtrunq; amarum, & dulcem, immediate scripsit sic: Costi amari & dulcis &c. Et in 7. dicti sui Breuiarij capitul. 27. in Dimadh ad gibbositatem sic legitur: Costi dulcis, costi amari, omnium añ. &c. Item Cōstantinus Aphricanus monachus Cassinensis, in libro de affectionibus stomachi, cap. xij. circa medium, videlicet in electuario, quod ponit contra frigiditatem stomachi, ex authoritate Galeni, habet costum dulcem. Et in xxj. cap. in electuario quod intitulatur, Electuarium diacosi maius, conueniēs habentibus frigidum stomachum (quod rectius putamus dici Electuariū diacosti, quàm diacosi) habet costū amarū & dulcem: quæ quidem electuaria etiā in vltimo cap. dicti libri rememorat similiter cum costo dulci. Itē præfatus Cōstātinus in lib. de Simplicibus, in de tertio gradu, de costo sic ait: Costus duobus modis est, vnus de India, qui rubeus est, & grauis, atq; amari saporis. Est & alius albus, qui inuenitur in Arabia, cuius pōdus est leue, nullam habēs amaritudinē &c. Macer quoq; de costo sic scribit: Costi sunt geminæ species, grauis vna rubensq; Est, & amara nimis: hæc Indica dicitur esse. Altera verò leuis, nec amara, colore subalba, Hāc Arabes mittūt: prior vtilior medicinæ &c. Item Bartholomæus Mōtagnana cap. 19. sui antidotarij in 34. cōpositione, quod est electuarium valens calculosis, habet costū dulcem. Et apud alios etiā legitur. Ergo reperitur costus dulcis. Præterea sunt & alij qui negāt inueniri costū in totum dulcem, sed dicunt quòd est vna ipsius species, quæ parū habet de amaritudine, quæ respectu alterius amarioris recte potest vocari dulcis. Quorum opinioni adhæreremus, si Macer & Cōstantinus præfati non dixissent reperiri costū absq; amaritudine. Nos autē nō possumus determinare de costo, quoniā adhuc nec costum amarā, nec co-

Costi plures species.

stum dulcem (supple veram) vidimus: quia hæc radix, qua cōmu niter hodierni aromatarij pro costo vtuntur, non est costus nec costi species. Etenim quilibet legens scripta Doctorũ de costo, clarè percipit hanc officinarum radicem non esse veram costũ. Dioscorides quidẽ, Serapio, & Auicenna tres describunt costos, Arabicã scilicet, Indã, & Syriacã. Sed cùm loquũtur de costo Arabica, dicunt quòd est alba, leuis & aromatica, & nihil de amaritudine tangunt. Vnde quod isti subticuerunt, Macer & Constantinus aperte dixerunt, quòd nō est amara. Vnde costus Arabica, quia non est amara, rectè potest dulcis appellari. Sed quia nec amara nec dulcis vera habetur costus, loco eius secundum Auic. ponitur medietas ponderis eius de optimo pyrethro. Et secundum alios, loco eius ponitur helenium, id est inula, vel enula vulgò dicta. Præterea sciendum, quòd in partibus Galliarũ & præsertim in Monte Pessulano, pro costo vtuntur aromatarij mentha Romana, quæ vulgò dicitur lasulata, quam & costũ falsò appellant. Et hi forsan authoritate Platearij hoc faciunt, qui capitulo de mentha dicit: Est & mētha quæ longiora, acutiora, & latiora habet folia, & hæc mētha Romana, vel Saracenica dicitur, id est costum vulgare. Hæc ille. Sed vt coniectauimus, Platearius non dixit illud quasi affirmans ipsam mentham esse costum, sed volens declarare menthã Romanam, illam dixit esse, quam vulgares costũ falsò appellant, quia in capitulo de costo, nullam fecit de mentha Romana mentionem. Demum cœpit iam circunferri & alia radix alba, amaraque, quam nonnulli medici Romæ costum iudicauerunt, atque pro costo vera medicinis admiscent. Sed an vera costus sit, ignoramus.

Costum supplentia.

Costum nostrum est Lasulata Italica.

Confectio electuarij ex inuentione nostra &c. LII.

ITVLVS, siue exordium declarat, cuius Authoris sit præsens cōfectio: quia est de inuentione sui ipsius filij Mesuę Authoris nostri. Est nanq; valde laudabilis cōpositio, ad sedandum fluxũ ventris &c. si quis autem voluerit ipsam parare, animaduertat quòd in eius descriptione, per aliquas mēdosas impressiones, legitur assari, pro assati, vtibi: Cymini Carmeni infusi in aceto die ac nocte & assari &c. lege, & assati. Non enim est cōueniens assarum, quod est solutiuũ, huic confectioni, quæ est ad restringendũ fluxum vētris, & cyminũ est assandũ, vt sit magis cō strictiuũ. Item in aliquibus mendosioribus libris peius habetur,

& ex vnico simplici facta sunt tria, legiturq; pro Carmeni, carui, sic: Cymini, carui infusi in aceto die ac nocte, & asari, añ. &c. Et licet carui non esset multùm disconueniens, tamen quia non est de Authoris intentione, sicut nec asarum, non est admittendum. Lege igitur emendatius: Cymini Carmeni infusi in aceto die ac nocte & assari ℥.iij. vt est in cũctis exẽplaribus & correctis libris.

De Conchulis.

COnchula quidẽ secundũ suã deriuationẽ diminutiuè à concha dicitur Cõchæ autẽ siue cochleæ talibus in locis possũt largo modo appellari omnia genera & species ostraciorũ. Et sic pro cõchulis intelligerẽtur telline, & eis similia, quia sunt de minimis cochlearũ, siue cõchularũ generibus. Huiusmodi intẽtionis fuisse Manardũ, apertè ipsius scripta manifestãt. Tamẽ secũdum rei veritatẽ, non est ita, quia cõchula secundũ Papiã & alios plures probos Authores, est mater margaritarũ, quę vulgò dicitur Matriperna: que non est de paruis, sed de magnis ostraciorũ seu cõcharũ generibus. Vel pro cõchula potest intelligi cõchiliũ purpuræ, quod est etiam de nobilissimis ostraciorũ generibus. Quod autẽ dicit Luminare Maius per Auic. authoritatem, ꝙ cõchulæ sunt illæ, quæ à peregrinis in pileis deferuntur à S. Iacôbo, falsum est, quia Auic. nusquam talia scripsit, sed interpres Gerardus Cremonensis errandi ei ansam tribuit. Quia in 3. canone, fen 21. tractatu 3. cap. 4. de cura fluxus sanguinis, & cura patiẽtis fluxum mẽstruorũ, inueniẽs alhuda, quod idẽ significat quod cochlearũ siue cõchularũ, vel huiusmodi similiũ: pro alhuda quidẽ interpretatus est cõchularũ. Hinc subiũxit declarationẽ addẽdo, marinarũ quæ asportãtur à S. Iacôbo. Quæ verba non Auic. sed ipsius interpretis sunt, vt probatur per nouã & magis fidelẽ Bellunensis traductionẽ. Nos autẽ non faceremus multã difficultatem inter cochlearũ species interrogãdo, quænam ipsarũ sint apponẽdæ, cùm generaliter omnes habeãt virtutem stipticãdi, nisi hæc vulgò dicta matriperna videretur esse vna ex nobilioribus speciebus, nulloq; modo vt omniũ nobilissima & virtuosissima, vt testatur Serap. in fin. cap. de margaritis, poneretur in medicinis margaritarum loco. Vnde hîc omnibusq; in locis, vbi cõchula simpliciter petitur, ipsa matriperna (si haberi potest) ponẽda est, vel saltem cõchiliũ purpuræ præfatũ, si defuerit matriperna.

Manard. errauit in conchula.

Matriperna.

De Alcohol, siue alcofol.

VT omnes declarãt Alcohol, siue alcofol, Arabicè idem est quod puluis subtilissimus & leuissimus, qui minimo flatu, seu

leuissima aura ob alicuius rei corporalis commotioné euolat deuolatq;. Qui rarissimè, nisi quantitate copiosa vel radijs solaribus mediantibus, videri potest ab humano oculo. Quiq; Græcè atomus dicitur, Latinè autem indiuisibilis, aut sine incisione interpretatur. Veruntamen nobis visum est illud melius declarare, atq; dicere quòd alcohol, siue alcofol, siue alcohel, siue alteriusmodi barbarè vocabulum est æquiuocū, pluribus deseruiens: & quòd non semper per huiusmodi vocabulum, intelligēdus est puluis ille indiuisibilis: quia aliquādo ponitur alcohol, seu alcofol &c. pro collyrio aliquo, de rebus liquidis ac pinguibus, quæ nullo pacto possunt puluerizari. Et hoc passim apud Authores legitur (vt exempli gratia, aliqua assignabimus loca) & apud filium Serapionis in 7. cap. 33. sunt plura sief, id est collyria, in quibus legitur, Fiat alcohol. quod ibi non potest interpretari nisi collyrium, vt clarius percipitur circa finem capituli, vbi legitur: Ad tenebrositatem & dilatationé pupillæ, fel adib & mel faui, æquali mensura sumantur, & misceantur, & reseruetur, & fiat alcohol ex eo. Aliud ibi. Aut hoc: Ex medulla cruris gruis fiat alcohol. Aliud ibidem. Aut hoc: Permisce aquam & vrinam pueri, & fac cum eo alcohol. Et alia plura. Item aliud exemplū apud Auic. in 2. cañ. cap. de hepate. Aqua hepatis caprini confert panno bibita, & in alcofol posita. Item in v. cañ. videlicet in summa secunda tract. 2. cap. de collyrijs & medicinis oculorum, sunt plurima collyria sub titulo cohol &c. Quapropter si legitur aliquid conterendum esse sicut alcohol, siue alcofol &c. tunc intelligitur de ipso puluere, scilicet quòd sit illa res subtilissimè puluerizāda. Si autem legitur, ex hoc vel illo fiat alcohol, non est interpretandum, fiat puluis subtilissimus, sed fiat collyrium vel aliud competentius ad illud. In hac autem confectione & similibus, accipitur pro puluere minutissimo. Et in sequenti electuario clarius habetur, quia non simpliciter est alcohol: sed sicut puluis alcohol, vt in omnibus antiquis exemplaribus legitur. Mendosę impressiones autem, ibi habent simpliciter, sicut alcohol, vt in ista. Et scias quòd simplex vocabulum est cohol, siue cofol. Illud al, autem quid significet apud Arabes, dictum est in confectione alchermes. Vide ibi.

Alcohol significatio.

Postremò notandū, quòd in præsenti & sequēti descriptione, & nonnullis alijs sæpe per varios libros, vna dictio reperitur vario modo & significatione descripta, scilicet quòd aliqui libri habent frigātur, alij autem fricētur, nonnulli verò peius frigētur, quod

quod non competit. Sed vtrum sit legẽdum frigantur vel fricentur non vtique diffinire audemus. Etenim vtroque modo fieri poteſt. Moderni nanque & impreſsi codices generaliter omnes habent fricentur, vetuſtiores autem pro maiori parte frigantur, Nos verò potius adhæremus antiquis, quàm impreſsis libris: nec tamen per modum fricationis fieri non reprehendimus. Conuenientius autem fit per frixionem. Frixio autẽ ipſa talis debet eſſe. Humectentur res cum ſucco, aut vino, aut liquore aliquo conuenienti vel aſsignato diligenter, taliter quòd non fiant ad modum maſſæ: & poſtea in vaſe terreo vitreato, ad lentum ignem tanquàm ad candelam, ſpatula ſemper agitando frigantur, donec exiccentur: & iterum atque iterum (ſi præcipitur) rehumectentur, & frigantur. Frixio enim non ſolùm in rebus pinguibus, puta in oleo, butyro, & ſimilibus fieri poteſt, verùm etiã & in quocunque liquore nõ ſuperabundanti, ſi aliqua res decoquitur, potius frigitur ſeu aſſatur, quàm elixatur. Et hæc eſt (vt coniectamus) Authoris intentio, vt humectati pulueres ad ignem (vt diximus) quaſi per modum frixionis exiccentur cum aliqua nõ indiſcreta aſſatione, quæ vigorat compoſitionem in ſtipticando, & confortando. Patet enim huiuſmodi confectiones ad ſtipticãdum & confortandũ fuiſſe repertas. Et ne dubitet quis eſſe malum ad ignem exiccare has medicinas, quia legimus in Antidotario filij Serapionis Electuarium quod ſtat loco alcanzi, quod eſt eiuſdem intentionis cum iſta confectione: vbi Author medicinas bis prius bullitas ſuper ſartaginem ignitã præcipit eſſe ſiccandas. A fortiori ergo bene poſſumus ad lentum ignem, huius confectionis & ſimiliũ medicinas exiccare &c. Igitur rectius putamus legi frigantur, quàm fricentur.

Frixionis vſus & quo modo fiat.

Electuarium confortans ſtomachum &c. LIII.

RAESENS Electuarium non multùm elongatur ab intentione ſupradictæ confectionis, imò eiuſdem intentionis eſſe ab omnibus affirmatur. Vtraque enim cõpoſitio laudabilis eſt, & magnæ virtutis, in comprimendo fluxum ventris &c. Sed ſciendum, quòd in præſenti deſcriptione, per omnes excuſiones, eſt vnus non paruus error, vbi legitur: Trium piperum, ſandali &c. quoniam nulla piperum ſpecies hanc compoſitionem intrat: nec in antiquis exemplaribus reperimus: quæ omnia concorditer habent ſcriptum, trium ſandalorum, balauſtij &c. Etenim qui

bene

bene considerat descriptionem, inuenit in ea duplicem esse errorem: quoniam non solùm tria pipera adduntur contra Authoris intentionem, verùm etiam auferuntur ab ipsa duæ sandalorũ species, valde illi cõpetentes, rubei scilicet & albi: quod est malum. Quia per sandalum absolute, semper intelligimus citrinũ, vt dictum est suprà. Et ideò huiusmodi errores non sunt transeundi, sed corrigendi sunt libri, atque emendandi.

De semine Rosarum.

IN semine Rosarum non pauci aromatarij hallucinãtur, ob id quia non vacant libris, sed lucris. Etenim scimus plures aromatarios qui pro semine rosarum intelligunt illa capillamenta cum minutulis croceis, quæ sunt in medio floridæ recentis rosæ. Et quàm turpe sit audire & videre hoc pro semine accipi, deteriorẽ scilicet partẽ floris, vos ipsi ò lectores dijudicate. Minus quippe malũ esset sumere illos pediculos, seu illa capitula integra, quę ablatis florum folijs restant in manibus deflorantium rosas: quæ quamuis non habeant intus matura seminũ grana, attamen continent in se principium, seu partem primam ipsorũ granorum immaturorum. Quia ipsum quidem pomulum, quod est sustentamentum rosæ floridæ, manens in planta sua, defluxis iam florum folijs, crescit in dies ad formam pyri paruuli, atque maturatur. In qua sua maturatione vt corallius rubeum perpolitum rubescit. A quo optimè maturo semen pilosum quod est intus colligitur, & asseruatur. Et hoc est semen rosarũ, quod ad medicinæ vsum transire debet. Sed nota, quòd ab omnibus rosarum plãtis, tam rubearum quàm albarum, quamq; alterius speciei & coloris, & tam syluestrium quàm satiuarum semen potest accipi, & est bonum. Sed quia ex satiuis generaliter in rosarum collectione colliguntur & ipsa capitula, ex syluestribus non minus bonum, imò iudicio plurimorum laudabilius semen, autumnali tempore atque hyemali secundum loca, potest colligi, & seruari. Syluestrem quidem rosam intelligimus illam plantam, quam vulgò rubum caninum appellant: Græci autem cynosbaton. Quamuis & illæ plantæ inter syluestres annumerari possint, quas vulgariter vocamus rosam incarnatam, seu rosam trentaphyllam, quasi triginta foliorum, & rosam damascenam siue muscatellam, quam Auicenna can. secundo 514. cap. secundum Bellunensem, Nesrin, siue nesrin, vel neserin nominat. Vnde dictus Bellunensis in suis interpretationibus declarans Nesrin, ait: Nesrin est rosa habens odorem acutum, & vulgares apud Hispaniam & Barbariam ap- *Semen Rosarum quid.*

pellant

pellant rosam muscatam,& Damasci dicitur rosa nesrin,vel nese rin,& est species rosæ syluestris. Hæc ille. Simon quoque Ianuensis,& Pandectarius in litera Neserin,vel neseim, authoritate Alhaui dicunt esse rosam syluestrem & albam, quæ habet arborem spinosam,vt domestica. Item Serapio facit similiter cap.de hac rosa,& vocat eam Nersin,quasi Nesrin,inuersis,s,& r,literis. Vbi dicit quòd ab aliquibus, rosa agrestis & rosa seni dicitur. Alba quoq;,quæ & centifolia dicitur,ob sui spinarum,seu aculeorum densitatem & asperitatem,inter syluestres potius quàm inter satiuas connumeranda putatur. Omnes enim istæ,sentes acutæ,largo modo vocitari possunt. Etenim cum rubi generibus, maximam habent affinitatem.

Modus confectionis Alcanzi *&c.* LIIII.

TENIM præsentis confectionis descriptio, vt in impresis libris habetur, valde mẽdosa est. Vnde vbi legitur: Nucis muscatæ &c.ana 3.iij.s.legeabsque illo semis, ana 3.iij. Item post prædictũ ana desunt ista, videlicet cyperi 3.xij.trium piperum ana 3.iij.s.Item dosis est 3.ij.& non iij.Sic enim in omnibus exemplaribus antiquis & impresis libris,de prima impresione duntaxat:& etiam in illo de vulgari lingua Italica impresso,hæc omnia sic habent. Quapropter ità rectè tenendum esse non dubitamus.

De Alcheil,alkelil &c.

SImili modo,vt dictum est suprà de machazari, siue mazachari &c.& hoc vocabulũ per varios libros variè legitur. Etenim vltra 30.variationes legimus, videlicet alcheil,alchelil,alkikil,alkilil altilil &c.aliter,& aliter:& sunt qui per k,& sunt qui per c, habent. Quibusquidẽ cõsimilia penè innumera vocabula apud alios Au[illegible]ores varias res significantia (vt apud ipsos videri potest) reperimus. Vnde apud filium Serapionis, in secundo Breuiarij,16.cap.quod est de algumur calido legitur: Cum granatis syluestribus,& sunt grana alkilkilati. Et parũ infrà: Et granatorum syluestrium,& sunt alkilkil. Et inferius in eodem capitulo: Cum aceto granatorum syluestrium,& sunt grana alkikil. Et capitul.25.quod est de sputo sanguinis ex corrosione, in trochiscis Andromachi: Fructus granati syluestris, & est alkilkilatum. Et in tertio Breuiarij,capitulo xv.in vno emplastro, legitur: Alsemir,& est alkeil. Et in quarto Breuiarij,capitulo 21. prope

prope finem: Semen granati syluestris,& est granum alkakil. Et in quinto Breuiarij,cap.31.circa finē: Granata syluestria,& sunt grana alkilkil. Et in septimo Breuiarij,cap.20.in triphera maiori,legitur: Bedenac,& est semen granatorum syluestrium,& sunt grana kilkil. Et in synonymis in fine dicti Breuiarij legitur: Alchecheil,id est tamarisci masculæ. Alcheil,id est locus inter duas spatulas sub collo. Alchelchel, id est medium colli.kilkil, id est grana valen,id est tremulæ arboris. Item apud Auic.in secundo cañ.cap.de grano alkilkil,legitur: Granum alkilkil est sicut piper album.quidam autem dixerunt,est semen granati syluestris &c. Et apud Simonem Ianuensem: Alkilkil Arabice est granatū syluestre. Kilkil Arabicè, est fructus granati syluestris. Corona montis,vel montana,vocant Arabice, rosmarinum, id est alkelilgebel &c. Item Pandectarius multa plura ponit. Sed nos quæ vnū & eūdem habēt significatū in vnum redigimus,reliqua volentibus apud ipsum videre relinquētes. Vnde Alcheel,alchoël, alcheil,id est locus inter duas spatulas, vbi coniūgitur collū dorso. Alchel,id est cōchilium marinū. Alkikilita,alkilkil, alkil,darsiiahan, vel kilkil,kikil, Alkilil,kinhil,est arbor siue granū granati syluestris. Alkeligebel.kinkil,id est corona mōtis,id est rosmarinum.alkilkil,kilil,myrobalani citrini,vel corona regia.Kekil,id est mellilotum. Alkelel, id est semen alaagep,id est herba violaria. Alkilat est pondus trium granorum hordei,& nonnulla alia quæ dimisimus. Ex quibus patet,quòd quilibet potest intelligere per illud barbarum variatū vocabulum,præter ea quæ non competunt,vel granum siue arborem granati syluestris, vel tamariscum masculam,vel granū valen,id est tremulæ arboris, vel rosmarinum,vel myrobalanum citrinum, vel coronam regiam,id est mellilotum,vel herbam violariam, vel aliud simile à quo flos potest accipi: quia in descriptione legitur,Florum alcheil &c.Luminare Maius autē super hac confectio[illegible] dicit,florū alchelil,id est florū rorismarini,siue coronæ montis,siue alcheliges: vt apud Grecos.Si verò reperies scriptū in cōfectionibus granorū alchilil,intelligitur granata syluestria. Et in Dianthos ait: Anthos verò est flos roris marini,qui alio nomine flos alchilil dicitur. Vnde zuccharū alchilil,id est de floribus roris marini. Et in præfato zuccharo scribit: Zuccharum alchilil,id est zuccharum quod fit ex floribus roris marini,qui alio nomine corona montis vocatur &c. Vbi in fine subiungit: Alchilil,vel alchilchil, flos est rorismarini: sed grana alchilchil sunt granata syluestria.

Corona mōtis.

Hæc

Hæc ille. Sed reuera ipse bonus vir in præallegatis locis confundit sese, quia primum dicit, alchelil esse florem roris marini, & alchilil granata syluestria: postea testatur alchilil esse florem roris marini. Vnde facit hoc vocabulum æquiuocum, affirmansq; idem esse alcheil, alchilil, & alchilchil. Sed si præponatur ei hic terminus, flos, vult quòd intelligatur rosmarinus: si autem præponitur hic terminus, granum, vult nos intelligere granatum syluestre, tanquam si arbor granati syluestris careat flore. Quare ergo secundum ipsum granum alchilil, est granum granati syluestris: & flos alchilil, non est flos granati syluestris? Manardus autem in præsenti descriptione declarans alcheil flores, dicit se credere legendum esse alkilil, quod vocant Arabes granatum syluestre. Sed difficile nobis videtur, quòd flores ab Authore descripti possint esse absolutè flores granati syluestris, vt dictus Manardus putauit, cùm infrà in hac ipsamet descriptione posuerit Author Balaustia, quæ in veritate, nil aliud sunt (vt mox patebit) quàm flores granati syluestris. Non enim bis Author posuisset dictos flores: necesse est ergo vt sint flores alterius plantæ. Christophorus de Honestis verò in zuccharo alchilil dicit esse flores boraginis, quod multis non placet, vt loco suo de eo dicemus. Quid sit ponendum in præsenti confectione ęgrè à nobis percipitur: omnia enim prædicta vocabula habent quandam inter se affinitatem, & variationes librorum ferè cum omnibus & singulis conueniunt. Saluo tamen semper meliori iudicio, ponere flores berberorũ, siue darsisahan, siue huiusmodi similis, putamus non esse contra Authoris intentionem. Patet enim quòd Author in hac descriptione intendit stipticare, & huiusmodi flores non parum stipticitatis habent: quorũ arbores, & specialiter dasisahan, inter species granatorum syluestrium possunt connumerari. Sed principalis species granati syluestris est illa, quæ facit balaustium. Vnde non obstat, quòd Author habeat in præsenti descriptione duas species granati syluestris: & sic potest esse, quòd intelligantur flores granati syluestris, vt Manardus credidit, sed non de prima & principali specie.

De Balaustijs.

PAucissimi sunt tam aromatariorum quàm medicorum, qui vera hodie agnoscant Balaustia. Nam generaliter ferè omnes pro Balaustijs intelligunt flores caducos arborum granatorum, quos Græci cytinos nominant. Caducos dicimus illos, qui non sunt apti nati ad producendum pomum. Arbores enim

granato

granatorũ, cucurbitarũ more florescunt, duplici florũ genere: qui quidẽ flores à principio sui ortus possunt distingui caduci & infructiferi à permansuris & fructiferis. Siquidẽ fructiferi antequã in sui calycis coronula flosculi appareãt (qui calyces ipsi propriè cytini sunt) ostẽdũt formã futuri pomi. Nõ obstãte, quòd ex ipsis etiã decidãt plures ante pomi maturationem, qui vnà simul cũ caducis colligũtur, & asseruãtur ab aromatariis. Veri autẽ caduci nunquã ostendũt mali futuri normã, nec diu in planta manẽt, sed defluũt omnes &c. Veruntamen hic flos caducus nõ est balaustiũ: quia balaustiũ propriè sunt flosculi illi, siue illa tenuia folia, quæ super calycẽ ipsius cytini generantur. Et secũdũ Pliniũ, tam in domesticis quàm in syluestribus granatorũ arboribus, cytini & balaustia nascũtur. Sed quia in genere granatorũ sunt quædã syluestres, quæ habẽt exiguũ cytinũ siue calycem, & innumera foliola in vnũ cõglobata pulcherrimæ rosæ effigiẽ repræsentãtia: & econtra satiuæ siue domesticę habẽt magnũ calycem, id est cytinũ: & pauca, puta quinq; aut sex foliola tãtùm: Græci quidẽ, vt per Diosc. probatur, parũ illud in vtroq; genere, satiuo scilicet & syluestri pro nihilo reputantes, absolutè satiuorũ flores cytinos, syluestriũ autẽ balaustia vocauêre. Et nõ est dicẽdũ quòd idẽ est cytinus quod balaustiũ, excepto quòd per satiuũ & syluestre tãtùm differunt: quia differũt per calycẽ & flosculos, scilicet quòd calyx est cytinus, & flosculi sunt balaustia. Etsiquidem Plinius de balaustio 13. & 23. libris scribẽs, nihil particulariter de syluestri granato meminit, declarãs illud in omni genere posse intelligi. Vnde apertè capite sexto præfati 23. libri, generaliter demõstrãs quid sit cytinus, quidve balaustiũ, dicit: Primus pomi huius partus florere incipiẽtis, cytinus vocatur &c. vsqueadeò nihil intẽtatũ reliquêre. Hinc subiũgit: In hoc ipso cytino flosculi sunt, ante quàm malũ ipsum prodeat, erũpẽtes, quos balaustiũ vocari diximus. Hæc ille. En videtis, quòd differt balaustiũ à florũ granatorum calyce cytino dicto, & per aliud, quàm per syluestre & satiuũ: tamen eiusdẽ virtutis sunt. Sed pro cõtẽtiosis, quòd cytinus & balaustiũ nõ sit idẽ tanquã per diuersa nomina vocatũ (quia nõ desunt qui hoc suspicãtur) probatur etiã per Galenũ in 7. de medicamẽtorũ cõpositione secũdũ locos: vbi in vno medicamine Apollonii ad sanguinem spuentes, & in vno alio Cledonii ad eosdem, vtrunq; habet, cytinũ scilicet, & balaustiũ: ergo nõ sunt

Balaustiũ.

Cytinus.

idē. Arabes aūt, vt Serapio, Auic. & cæteri, Dioscor. imitātur, vocātes balaustium florē granati sylueſtris tātūm. Enimuero aliquādo habuimus vera balauſtia ex Syria, nunc autē copioſius ex Sicilia habemus, quæ cuilibet poſſumus oſtēdere: ſunt nāq; flores cuiuſdā ſpeciei granati ſylueſtris, qui flores habēt exiguū calycē, id eſt cytinū ita planū & apertū, atq; diſſectum in quatuor aut quinq; partes, quòd potius à nō exercitatis viris iudicātur folia q̃ calyx, ſuper quem ſunt floſculi innumeri in vnū (vt diximus) globatim cōuoluti, pulcherrimo aſpectu. Huiuſmodi balauſtii arbor nunquā pomū ad maturitatē alit, ſed ſemper delectatur in floribus. Et hæc eſt vna ex veris ſpeciebus granati ſylueſtris: quia ſicut ſūt plura genera & ſpecies ſatiuorū, ſic etiā & ſylueſtriū. Vnde Plinius nouē ſatiuorū genera notauit. Etenim aſpalathū quē darſiſahā, ſiue darſianā vocāt (ſi nō eſt interpretum error) volūt Arabes eſſe ſpeciē granati ſylueſtris, vt in Serap. c. 26. habetur, & etiā apud Auerroin in v. Colliget ſic legitur: Aldarſiana, id eſt cortex mali granati ſylueſtris. Itē Serap. cap. 227. ſub nomine mihad, ſcribit vnā aliā ſpeciē granati ſylueſtris &c. Ergo preter arborem balauſtii, ſūt & aliæ ſpecies granatorū ſylueſtriū &c. Et ſic ſecūdū veritatē ac Plinii authoritatē, ex omni granatorū ſpecie, tā ſatiua q̃ ſylueſtri, floſculi florum, id eſt foliola illa tenuia ſūt balauſtia, & calyces ipſorū ſunt cytini. Qui cytini à Latinis, vt dignoſcātur à balauſtiis, abſolutè flores granatorū nuncupātur. Vnde cùm reperitur flos mali punici (quod idem eſt quod malū granatū) intelligitur ipſe cytinus: ſi autē legitur balauſtiū, intelligūtur floſculi dicti &c. Et ſi additur eis ſylueſtre, de ſylueſtribus: ſi autē ſatiuū de ſatiuis ſiue domeſticis intelligatur. Nō ſpecificate verò, flos intelligitur de ſatiuis, & balauſtiū de ſylueſtribus. Sed aduerte, quòd aliquando per libros minus rectè legitur, quaſi fœminino genere, Balauſtia balauſtie, & balauſtiæ balauſtiarū, pro balauſtio & balauſtijs. Nihil refert, ſatis clare percipitur quid eſt. Præterea ſcribunt doctores, vt Dioſc. Plin. & cæteri quòd balauſtiū reperitur cādidū, rubrū, & purpureū. Nos autē nō niſi rubrū ſēper vidimus. Cōpēſatur quidē in medicinis alterū pro altero, ſcilicet cytinus pro balauſtio, & balauſtiū pro cytino. Vtriq; enim eſt vna vis, vt Dioſ. & cæteri teſtātur. Poſſūt poni etiā iſtorū loco (vt ex probis Authoribus collegimus) capita ſiue putamina granatorū. Putamina enim dicūtur, cortices arboris & oēs extremitates

Flores granatorum.

Balauſtij & Cytini ſupplentia.

tates ipsius. Itē cicū, id est pāniculus seu mēbranula illa, quæ se- Cicum.
parat grana à granis ipsorū pomorū granatorū. Itē granula il-
la expressa tamē prius ipsorū succositate. Itē cortices dictorū
pomorū, id est malicoriū. Itē hypocystis. Itē cortices glādiū, Malicori
secūdū Auicennā, & alia plura. Et tā à cytino quàm à balau-
stio recēti excipitur succus, hypocistydis more: ac pro eo, vbi
oportet, licitè administrandus. Dioscorides Author est.

De fructu Tamarisci, id est Tamaricis.

TAmarix. id est Myrica: siue vt mauis, tamariscus, id est syluestris myrica, vt propriè Dioscorides scribit, cognita arbor est, quæ, vt in re ipsa probatur, fructum fert muscosum floribus similē &c. Est & alterum tamaricis genus, quod tradit Diosc. oriri in Aegypto & Syria, mitius syluestri. Vnde à Serapione hoc genus respectu superioris agrestis, domestica tamariscus appellatur. Huiusmodi arbor fert fructū Gallæ proximū, dentatum, seu inæqualiter aspersum &c. Et hæc arbor est illa, quam Andreas Bellunensis vocat Athel, de qua suprà in triphera maiori ex arte Fenonis diximus. Quia asserit fructum vtriusq; tamarisci vocari charmazech seu charmezith. Tamen per charmezith absolutè, potius est intelligendus fructus Athel, id est tamarisci domesticæ, quā syluestris, quia domestica tamariscus à Serapiōe cognominatur carmezit, & non syluestris. Syluestris enim tamariscus est illa, quā cognoscimus. Domestica autem, non ita est nota apud nos, quoniam in Aegypto tantùm & Syria reperiri scribitur. Veruntamen vnius qualitatis & virtutis sunt ambæ: ex quo rectè potest altera pro altera administrari.

Confectio de Assa &c. LV.

IN præsenti descriptiōe equidē per antiqua exēplaria nō ponitur pondus rerū determinatum, sed simpliciter ana. Et sic rectius, quia cū omnia simplicia dictæ cōfectiōis vnico simplici ana cōcluduntur, nō est necesse ponere determinatū pōdus. Vt in impressiōibus legitur ana ʒ. iiij. & in aliis ana ʒ. iij. Sed vnusquisq; potest accipere plus minúsve, vt sibi videtur expediens, & necesse: nō obstante quòd per ʒ. iij. vel iiij. nihil impedit fieri. Filius Serapionis in septimo, & Auicēna in quinto habent similiter hāc eandē cōfectionē, sine determinato pondere. Sic videlicet: Recipe assæ &c. partes æquales.

De Assa, siue Asa.

ASa secundũ aliquos, & secundũ alios (quod putamus rectius) assa, dicitur illud quod à Græcis laser appellatur, vt patet cõcordãdo capitula Serap. & Auic. de assa, cũ capitulis Diosc. & cæterorũ de lasere. Sũt aliqui, qui in duas species diuidũt assam, scilicet in fœtidã & odoratã: & sunt qui addunt & tertiã, scilicet dulcẽ, quã alii asseuerãt nõ reperiri, & ideo illã fatẽtur dulcẽ, quæ parũ habet de amaritudine. Quorũ opinio nobis nõ displicet. & quoniã scripta doctorũ de assa & lasere, clara sũt, breuitatis causa ea studiosis perlegẽda relinquimus. Hoc tamẽ dicimus, quòd iudicio plurimorũ hæc, qua hodie cõmuniter vtimur, tenetur esse vera species assæ fœtidæ. Quod nos non audemus affirmare, nec possumus reprobare, quia adhuc nõ vidimus plantã eius, neq; ab aliquo qui viderit eius formã discere valuimus. Dũ ergo non habemus certiorẽ notitiã de ipsius assæ speciebus, liceat nobis hanc cõmunẽ & vsualẽ, tã pro fœtida, quàm pro odorifera, quàm etiã pro dulci in medicinis ponere. Dulcem quippe assam adhuc nõ legimus in proborũ Authorũ cõpositionibus. Odorifera autẽ, simul & fœtidã, Auic. in v. can. in oleo ierbuet descripsit. Nec miretur quis, quòd dixi pro odorifera apponẽdã esse fœtentẽ tanquã suũ cõtrariũ: quia similiter Auic. in fine sui cap. de assa posse fieri notauit, cùm dixit: Loco fœtidæ, æquale pondus ipsius de odorifera ponitur &c. Si ergo fœtidũ & odoriferum contrariãtur ad inuicẽ, hoc in loco Auic. male scripsit. Quod absit. Itẽ dicet forsan aliquis, quòd ponere olẽtem pro fœtida (sicut Auic. dicit) est bonũ, sed nõ ecõtra. Ad hoc respõdemus quòd de cõsimilibus idẽ est iudiciũ. Nã & Serapio authoritate Mesarugiæ dicit: Assa fœtẽs est subtilior & calidior & fortior, quàm odorifera. Etiã ipse Serapio in eodem cap. scribit: Et melior ex assa est illa quæ vergit ad rubedinẽ, & est clara, similis myrrhæ, habẽs fortẽ odorem, nõ dissimilẽ odori porri &c. quasi dicat, quòd fœtet vt porrũ. In aliquibus autẽ codicibus nouiter impressis, in hoc cap. Serap. mendosè legitur: Habẽs fortẽ odorem, nõ similẽ odori porri &c. Huiusmodi enim cõfusa loquutio manifestat errorẽ, quia hic modus loquendi, nullã nobis assignat similitudinẽ cognoscendi odorem assæ. Nec erat necesse scribere rem dissimilẽ, sed cõsimilem, quam ob rem debet legi: Habens odorem nõ dissimilem, hoc est, similem odori porri. Et sic inuenimus in vno antiquo exemplari.

plari. Ergo asſa fœtida eſt melior odorifera, & in permutatione ponere ſpeciẽ meliorẽ ſui generis, nõ eſt niſi bonũ. Præterea, nos hucuſq; nõ vidimus propria & verã odoriferã aſſã. Et quãuis aliqui, vt Manardus & Braſauolus, velint bẽzuin vulgò vocatũ, eſſe aſſa odoriferã, tamẽ hoc nobis nõ clarè cõſtat. Vnde putamus pari modo, vt dictũ eſt de dulci, dicẽdũ eſſe de odorifera, ſcilicet quòd illa quæ minimũ habet fœtorẽ, reſpectu fœtẽtioris vocetur odorifera. In quo videtur conuenire verba Auic. qui ait: Alia eſt odorifera, nõ fortẽ habẽs odorem &c. Odor enim in bonã & in malã partem capi poteſt, id eſt multoties ponitur odor pro fœtore. Ex quo etiã verba Serap. cõueniũt cũ dicit illã aſsa, quæ naſcitur in Syria, habere peiorẽ odorẽ. Peius quidẽ, nõ niſi à malo cõparatur. Quibus viſis, cõcludẽdũ eſt, bene poſſe poni aſsã fœtidã pro odorata. Inſuper eſt aduertẽdũ, quòd nõnulli ob ignorãtiã & affinitatẽ vocabulorũ multoties decipiũtur, & pro aſſã, intelligunt aſſarũ: & aliqui haſce, quod eſt thymus, dũ legũt aſſæ, intelligũt. Alii etiã quãdoq; pro aſſã, rem cõbuſtã intelligũt. Vt exempli gratia, quãdo legũt, Galbani, myrrhæ, aſſæ &c. intelligũt myrrham crematã. Quapropter quãdocũq; reperitur huiuſmodi vocabulum, bene perſcrutandum eſt & intelligendũ quid eo in loco ſignificet, ne incuria error cõmittatur in cõpoſitiõe.

Confectio anacardina, & eſt confectio ſapientum &c. LVI.

AB anacardis quos recipit, præſens cõfectio anacardina vocatur. Sed quare potius ab anacardis, quàm à burũgis, aut ab alio aliquo cæterorum ſimplicium? Quia anacardi ſunt cõuenientiores intentioni ipſius cõfectionis, & præſertim ad memoriæ reparationem, quod baſis eſt illius cõpoſitionis. Aliam differentẽ ab hac deſcriptionẽ authoritate filii Zachariæ Araſi, habet Author noſter in ſũma de ægritudinibus neruorũ: quã deſcriptionem ponit ipſe filius Zachariæ, ſcilicet Rhaſis in antidotario diuiſionũ: vbi etiã habet aliã, quæ intitulatur cõfectio anacardi minor &c. Præterea eadẽ hæc cõfectio præſẽtis antidotarii ponitur ab Auicẽ. in v. can. tractatu 3. primæ ſũmæ, ſub titulo Electuarii anacardini: vbi legitur, quòd eſt electuariũ Salomonis. Et idẽ electuariũ ſub eodem titulo habet Ioann. Serapionis in 7. ſui Breuiarii. c. 20. Vbi

consimiliter testatur esse à Salomone. Ab omnibus namq; dicitur esse cõfectio sapientũ. Est enim mirabilis ad memoriã augendam & conseruandam. Sed aduerte quòd præfati, scilicet Auicenna & Ioannes Serapionis, quilibet ipsorum habet tres alias confectiones anacardi, differentes ab ista filii Mesuæ. Auicenna quidem in dicta prima summa v. can. tractatu primo: filius Serapionis autem in eodem 7. cap. octauo.

De Ium de Bedust.

ANimaduertendum quòd ferè per omnes impressiones, mẽdosè legitur in præsẽti descriptione: vini de Bedust. Rectius enim legendum est (vt antiqua exemplaria habent) ium de bedust. Huiusmodi enim error à minus peritis librariis processit, qui nõ intelligẽtes ium, rescripserũt vini, transponentes i, & v, & cõuertentes m, in ni. Et sic peruertẽtes literas, & vocem significati, confuderunt sententiã & veritatem descriptionis, quia vinum de bedust cùm nõ reperiatur in rerum natura, nihil potest hic significare. Ium de bedust autẽ, siue ium de beduster, & similia, significãt nobis testiculũ castoris: vt probatur per Simonẽ Genuẽsem in litera beduster. Et per Pandectarium in litera, Iuna da Baduster, cum quibus cõcordat Manardus, Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus & cæteri: quos omnes curiosis dimittimus legẽdos. Et sic semper cùm legis ium de bedust, siue de beduster, vel simile, castoreũ intellige. Vnde ad maiorẽ declarationẽ & rei certitudinem, lege apud Serapionis filiũ & Auicennã qui eo in loco, vbi Author noster habet ium de bedust, ipsi castoreum habent. Quid autem sit castoreum, lege in sequẽti distinctione.

De Anacardis.

ANacardorum fructus secundum veritatem, vt per Serapionem videri potest, sunt ipsi quibus vtimur. Ipse Serapio autem capitulo de anacardo, non citat Dioscoridem: vnde coniectamus ipsum Dioscoridem non scripsisse de eo. Ex Sicilia quippe optimos habemus anacardos. Vocant etenim nonnulli anacardum, pediculum elephãtis. Sunt autem anacardi mali succi, & habent in se aliquam venenositatẽ seu malitiam: ob quam causam præcipit Author, ante sex menses, ipsam confectionem non propinari.

Pediculus elephantis.

De Burungus.

HVius simplicis verũ vocabulum, vt etiam multorũ aliorum, reperire non valuimus, propter librorũ variationes,

nes. Nā in aliquibus legitur burūgi, in aliis burōgi, in aliis berungi, in aliis abrungi, in aliis bedarungi, & in aliis aliter & aliter. Quapropter quid propriè sit hoc simplex, nō præsumpsimus nostra authoritate absq; probatione diffinire. Relinquimus autē ipsum peritioribus nobis declarādū. Authores námque & præcipuè iuniores, vsque nunc, oēs quasi diuinando in huiuscemodi re loquuti sunt: inter quos sunt qui cubebas, & qui nigellā, & qui melissā, & qui ocimū, & qui erysimō, & qui lactucā syluestrē, & qui semē rusci, quod est fructus myrti agrestis: & alii alia plura esse affirmauerūt. Nos autē tanquam maius malū fugientes, dum nō habuerimus meliorē notitiam de ipso occultato simplici, loco eius veras cubebas si nobis fuerint, apponemus: sin autē nō, melissam substituemus. Quia vt patet in exordio ipsius confectionis, Author memoriæ valde prodesse intēdit. Etenim cubebæ, & melissa (vt aliqui volūt) magnopere memoriæ cōferunt. Et forsā propriè ipsa melissa est, quia in cap. de melissa apud Serapionē, legitur bederangie bederūgii, & bedarūgi: quæ vocabula affinitatē quādā habent cū supradictis. Et cùm (vt diximus) aliqui libri bedarungi habeāt scriptū, & idē Serap. faciat aliud cap. quod intitulatur de abrugi, vbi dicit: abrog, vel abrugi est granū paruū punctatum nigredine & albedine, rotundū sicut granū mes. id est robiliæ nullius odoris: affertur de seni: in sapore eius est amaritudo &c. In summa quid propriè sit, ignoramus. Aduerte quòd diximus veras cubebas, quia (vt in cōfectione alia Galeni declaratū est) hæ quibus hodie cōmuniter aromatarii vtuntur, non sunt veræ cubebæ. Aduerte etiā quòd author nouarum cōmētationum super hac cōfectione, arguēs Luminare Maius, ipse peius dicit & falsissimè scribit Auicēnā & filium Serapionis loco burungi, in præsenti descriptione, habere nigellā. Cùm in rei veritate vterq; ipsorū, vt Author noster burūgi habeat. Et licet in vna aliarum triū descriptionum, quæ maximè differunt ab ista, ipsi habeant nigellā, non tamen per hoc probatur, nigellā esse burungi. Sunt etenim & ibi præter nigellam, & alia plura simplicia, quæ nō sunt in præsenti descriptione. Ergo eadem ratione qua ipse interpretatur nigellam, potest quispiam interpretari quodlibet eorum esse burungi: quoniam vbi Hali Abbas describat confectionem anacardinam, nescimus. Nam in decimo practicæ non inuenimus, vbi ipse etiam Hali citat.

Burūgi simplex.

DISTINCTIO SECVNDA EST De medicinis opiatis.

Cõfectio Philonij, ex inuẽtione propria &c. LVII.

RAESENTIS quidẽ cõfectionis titulus verior est, Cõfectio Philonis, ab ipsius inuentore: vel simpliciter Philonium, quod idem significat quod medicamẽ Philonis, seu cõfectio, vel aliud simile. Cùm autẽ hũc legitur, Cõfectio Philonii idẽ est acsi diceret, Confectio medicaminis, seu antidoti Philonis. Sequitur: Ex inuẽtione propria, scilicet ipsius Philonis & nõ filii Mesuæ. Cùm autẽ reperiatur diuersæ descriptiones sub nomine Philonii, variisq; cognominibus munitæ, vt est Philoniũ Persicũ, quod mox subscribemus: & Philonium Romanũ &c. nõ intelligitur quòd Philo fuerit Persa: & Romanus, sicut intelligitur Philonium Tarsense, ex eo quòd Philo ipse fuit Tarsensis. Sed cùm legitur Philoniũ Romanum, & Philoniũ Persicũ, est intelligẽdũ, quòd medici Romani atq; Persici accipiẽtes descriptionẽ istiusmodi antidoti Philonis vt eis expediens & bonũ videbatur, varia addidere, atq; cõmutauere simplicia, alii plura addẽdo, alii pauciora: necnon & in simplicium põderatione aliquo modo diuersificãdo: atq; ita vocatũ est Philoniũ Romanum, hoc est Cõfectio Philonis secundũ vsum Romanorũ: & Persicum, id est secundũ vsum Persarum. Sic etiã Philonium descriptione Hamech filii Zachariæ, id est quòd ipse Hamech accipiẽs cõfectionem Philonis, suo modo variauit. Et quoniã omnes descriptiones Philonii præfatæ, ab ista prima quæ hîc describitur, depẽdent, rectè ab Authore nostro inscribitur, Ex inuẽtione propria. quia hæc est verior, purior, & simplicior descriptio ipsius Philonis medici. Quasi dicat alias descriptiones ab aliis esse variatas, & ideò nõ meras esse Philonis descriptiones, sed descriptiones Philonis cũ additionibus aliorũ. Vt in Philoniũ Romanũ, id est Cõfectio Philonis cũ additione Romanorũ: & Persicum, scilicet cũ additione Persarũ &c. Nõnulli autem libri ex antiquis sic habent hũc titulum: Cõfectio Philonii descriptione prima &c. quæ etiam potest stare, & ferè idem significat, videlicet quòd hæc descriptio simplex & vera ipsius Philonis sit, & fuerit prior omnibus aliis, quæ ab ipsa dependent. Præterea

terea à nõnullis ad titulũ Philonii Romani additur Tarsense, vnde legitur: Philoniũ Romanũ Tarsense, quod idẽ significat, q̃ Cõfectio Philonis, Tarsẽsis secũdũ vsũ, seu cũ additiõe Romanorũ. Etenim testatur à Galeno, & Paulo, & aliis fide dignis Authoribus, quòd Philo medicus fuit Tarsensis, & nõ Romanus, vt aliqui putãt. Nonnulli verò, vt Nicol. Salernitanus, & Pãdectarius, & cæteri per etymologiã vocabuli exponũt Philoniũ significare nouũ amicũ, siue amãs hominẽ, vt in litera Philimõ ipse Pãdectarius dicit. Etenim titulus Philonii Persici, quod ponitur ab Authore nostro in cura de ægritudinibus pectoris & pulmonis, scilicet in fine capituli de fluxu sãguinis ab ore: per aliquos libros incipit Philimõ, vel filimõ, vel filomiõ, vel filomõ, & similia plura. Et licet aliqui scribãt filoniũ, & filimõ &c. per f, nihil refert, & idẽ est. Veruntamẽ per f, tãquã Latinè: per ph, autẽ tãquã è Græco. Rectius verò per ph. Cõfectio autẽ Philonii Persici præfata, id est cũ additione Persarũ, quãuis nõ sit in hoc antidotario, tamẽquia in se includit totã præsentẽ descriptionẽ, & quia à multis habetur in frequẽti vsu, cũ sit ab ipsomet Authore nostro posita: visum est nobis nõ incõgruè hîc ipsam describere, & vnà simul cũ ista declarare. Vnde sequitur: Philonii Persici descriptio &c. Accipe piperis albi, hiusquiami albi, ana ʒ.xx. opii, terræ sigillatæ, ana ʒ.x. scedenegi, croci, ana ʒ.v. castorei, spicæ, eufor bii, pyrethri, margaritarũ nõ perforatarũ, charabe, zedoariȩ, doronici, ramich, ana ʒ.j. cãphoræ ʒ. vnius tertiã. Cõfice cũ melle rosato collato. Dosis, à ʒ.ſ. vsque ad ʒ.j. cũ succo arnoglossȩ aut cũ aqua rosata, & modico vini puri. Sed est animaduertendũ, quòd per omnes impreßiones in præsẽti descriptione Philonii Persici mẽdosissimè legitur, papaueris albi, vbi necessariò legẽdũ est piperis albi. In nulla nẽpe penitus Philonii descriptione, tã Authoris nostri, quàm Nicolai, & Auic. & filii Serap. quàm etiã Galeni, & Pauli &c. habetur papauer, nec in exẽplaribus manuscriptis legitur. Errorẽ equidẽ huiusmodi, à minus peritis librariis cõmissũ esse: nõ dubitamus, qui forsã aliquo modo illud piperis albi, abbreuiatè legẽtes, de facili errauerũt, putãtes esse papaueris albi: quòd fortè scirẽt hãc cõfectionẽ soporiferã habere virtutẽ: & quòd papauer sit eiusdẽ virtutis & proprietatis, haud est, qui ignoret. Ex quo, nõ cõsiderãtes vtilitatẽ, & (vt melius dicamus) necessitatẽ piperis in huiusmodi confectionibus, sine alia diligẽti examinatione, pro pi-

Philonij Persici descriptio.

peris, papaueris scriptitarũt, siue impresserũt. Enimuero si be ne perlegisset canones ipsius Authoris, didicisset vtiq; quid faciat piper in huiuscemodi cõfectione. Nõ enim sine ratione, & negligenter Doct. pharmaca cõposuere. Quid igitur dicit Author noster in sexto canone tertii cap. intẽtiõis tertię, quę est de nocumẽtis redũdãtibus ĩ corpore in hora purgationis? Cuius tertiũ cap. est: Si medicina soluit vltra, quàm oportet. Principiũ verò canonis est: Cõpingere aũt & stupefacere &c. vbi inquit: Timẽtur autẽ ex narcoticis nocumẽta plura. Sunt enim omnino cõtraria rei vitæ, cõgelãtia, & stupefaciẽtia, & mortificãtia, & nuda quidẽ magis, adhuc magis recẽtia. Ars verò & societas regũt eorũ nocumẽta & remouẽt. Verũ triũ intẽtionũ res admistæ eis, ipsarũ operationes bonificant. Primò verò societur eis quę resoluũt, & auferunt (quę ex narcoticis prouenit) cõgelationẽ. Sicut verbi gratia, Rectè miscẽtur eis castoreũ, & piper, & crocus. Sũt enĩ hæc theriaca narcoticorũ. Sed piper & castoreũ faciũt ad resoluẽdũ & carminãdũ magis. Crocus verò maturat, & sedat virtutẽ narcotici. Secũdò verò cũ eis quæ virtutes cõfortãt, & spũs reparãt, miscemus: sicut rectè miscemus eis ex cordialibus & stomachicis rebus, quę cõferũt rei vitæ: sicut spica propriè, & doronici, & zedoaria, & similia. Tertiò oportet vt societur eis quę sistũt, & sedãt, & strĩgũt agitatas & reumatizatas materias, fluẽtes de parte ĩ partes: sicut est myrrha propriè, & olibanũ, & sãdaraca, & similia. Sic enĩ narcoticorũ iniqtas reprimitur. Hęc ille. Vbi notãdũ, ꝙ ĩ oĩbus cõfectionibus Philonii, cuiuscũq; Authoris, sẽper habẽtur ista tria, scilicet piper, castoreũ, & crocus, tanq̃ principalia narcoticorũ correctiua: vel saltẽ duo, piper scilicet, & crocus: quia Gale. & Paul. & Nicol. nõ habent castoreũ. Quãobrẽ in philonio Hamech filii Zacharię crocus debet inesse, vt suo loco dicetur. Et quãuis aliqui nõ habeãt castoreũ, tamẽ non est qui careat pipere in præsenti, vel simili descriptione. Quapropter legẽdũ est, piperis albi, & nõ papaueris albi: ex descriptionibus filii Serap. & Aui. qui in hac & eadẽ Philonii Persici cõpositione, habent piperis & nõ papaueris scriptũ. Et similiter Galenus ĩ nono de medicamẽtorũ cõpositione secũdũ locos, in Philonii descriptione habet piper albũ, & non papauer. Papauer enim nõ est multũ necesse in huiusmodi descriptione cũ recipiatur in ipsa opiũ. Itẽ sciẽdũ, quòd quęlibet alia quęuis medicina opiata, siue narcotica (vt sagzenea, & Athanasia

Narcotica quibus admisceantur

sia &c. ad minus debet habere duos istorũ triũ: & quod sine aliquo istorũ propinare huiusmodi cõfectiões est periculosũ.

De Iusquiamo.

IVsquiamus & Græcè hyoscyamus, latinè Apollinaris herba dicitur. Ab aliis autem altercus, & à nõnullis dens caballinus vocatur. Vulgaris herba est, & trium specierũ reperitur. Discrimen autẽ ipsarum efficacius in semine probatur, à quo plantę nomina sibi vendicarunt. Et inde cuius plantæ semen est album, dicitur hyoscyamus albus, melior species & frequẽtior in medicinis: de qua author, tanquam de optima præcipit, cùm dicit, Iusquiami albi &c. Atque inde quotiescunque reperitur hyoscyamus absolutè, semper de albo tanquam de meliori intelligitur, siue de foliis, siue de semine petatur. In præsenti verò, & similibus cõfectionibus, semẽ est ponẽdum. Secunda species iusquiami habet semen subflauum, quæ si prima haberi non potest, loco pręcedẽtis, teste Dioscoride, substituitur in medicinis. Tertia autẽ, (cuius semen est nigrum, ex quo iusquiamus niger appellatur) tãquam perniciosissima abiicienda est, nec omnino recipienda in confectionibus, nisi magnis causis, & cum cautela magna.

Dens caballinus.

Hyoscyamus absolutè.

De Opio.

QVãplurimi re vera credũt idẽ esse Opiũ & meconium, sed longe aberrant: quia meconiũ est expressus è papaueris cõtusis foliis, & capitibus succus, & congelatus. Opiũ verò, ex scarificatis capitibus tantũ colligitur: quod nil aliud est, q̃ lac capitis ipsius papaueris scarificatione seu incisione eductũ & condensatũ: quod etiã lacryma papaueris dicitur, vt in Paulo, & Gale. & cæteris pluries legitur, & particulariter in ista Philonis confectiõe loco opii, papaueris lacrymam habẽt. Et ad meliorẽ probationẽ, quòd nõ sit idem meconium & opiũ, lege in Requie Nicolai, vbi habetur vtrunq;, scilicet opium & meconium. Et seorsum modus faciendi opium, à modo faciẽdi meconium scribitur à Doctoribus, vt à Dioscoride & Serapione. Lege igitur apud Serapionem capitulo 374. vbi Opiũ Thebaicũ, ex bonitate loci præfertur cæteris: & maximè quod exceptũ est ex capite papaueris nigri.

Meconium.

Opium.

Lacryma papaueris.

De Scedenigi.

HAec barbara dictio, vt mazahari, alcheil, & aliæ plures per varios libros, varias habet descriptiones, verior tamen ipsarum (vt inuestigare potuimus) est scedenigi: quæ

idē hîc sonat, quod lapis hæmatites. Sed hæ sunt variationes, quas per antiqua & manuscripta exēplaria collegimus, videlicet scedenegi, sedenegi, sedenigi, scedenigi, scedenagi, sedenagi, scegdenegi, scegdenigi, secdenegi scedengi, sedēgi, sechdenegi sehgdenegi, sehdenegi, scehedenigi, sehedenegi, shedēgi, sedegi. Per libros impressos ēt legitur, scehdenegi, vel sedenegi, vel sedenagi. Lumē apothecariorū habet scedenigi, & Thesaurus aromatariorū, scehedēgi, & vterq; dicit esse semē cānabis. Nicolaus Præposi. quidē descripsit præsentis Philonii Persici cōpositionē, & si non est error impressoris, huiusmodi dictionē demit. Similiter & dictus Nicolaus, & Auicēna, & filius Serapionis, in suis Philonii Persici descriptionibus nō habēt talē dictionē. Luminare Maius præterea ponit Philoniū Persicū, secundū Auic. sine huiusmodi dictione, & aliā Philonii Persici, secūdū Authorē nostrū descriptionē, in qua declarās sedenegi, dicit quód est lapis hematites: & differentiā in describēdo addit, videlicet quòd si hæc dictio scribatur cū aspiratione, schedenegi, vel schædenegi, significet semē cānabis: sine aspiratione autē est lapis hæmatites. Et probat suā opinionem per Serapionē, qui capitulo de cānabe scribit huiusmodi dictionē aspiratè: & c. de lapide hæmatite sine aspiratione. Sed hæc eius declaratio nobis nō satisfacit: vnde nos coacti suprascripsimus tot variationes quot inuenimus, vt vnusquisq; videat, quòd plures sunt ex eis quæ habēt aspirationē. Et ecōtrà in trochiscis de terra sigillata Authoris nostri, in quibus habetur hæc dictio, per omnes libros tā impressos, quā manuscriptos, nulloq; volumine discrepāte, sine aspiratiōe, vt quilibet videre potest. Etenim ibi nō potest significare lapidē hæmatitē: quia per se ipse lapis ingreditur in ipsam cōpositionē. Nec Author bis inibi posuisset dictum lapidē. Et licet sit ridiculū legere, tamen pro meliori declaratione nō pudet nos subscribere variatiōes, siue synonyma vocū, quæ per dictos libros in descriptione præfatorū trochiscorū leguntur. Etenim omnes impressiones, quas vidimus, vniformiter habent, sedenagi. Exemplariorū autem quæ adhuc extāt apud nos, sex habēt sedenigi, quatuor sedenegi, quatuor sedēgi, duo sedegi: reliquorum verò singula singulas subscriptas voces habēt: videlicet sendenigi, sedenigigi, sedeningi, sedemergi, & denegi. Quas variationes ne forte quis nos mēdacia scribere credat, ēt in aliis multis codicib. similiter legimus,

mus, quí nũc apud nos nõ sũt. Ergo huiusmodi vocabulũ sine aspiratione, nõ sẽper significat lapidẽ hematitẽ. Item pãdectarius quasi nil curãs si aspiratè vel nõ scribatur, plures consimiles voces modò cũ h, & modò sine h, ta pro lapide dicto quàm pro canabe, annotauit. Vt quilibet per se videre potest in his literis, scilicet cãnabs, lapis hæmatites, sadenegum, sadenegi, scehedenigi, scedenigi, scedenegũ, sechedenicai, sedanegi, sedenach, sedenegi, sedenigi, seheg nigi, senades, sẽdenigi &c. Itẽ ipse Padectarius habet alia cõsimilia vocabula, quæ nec lapidẽ, nec cãnabẽ significat. Vt est sehedengi, quod dicit significare lac hordei. Et sadage, sadeg, sadegi, id est foliũ Indũ, id est malobatrũ. Itẽ sadenig, id est pulegiũ &c. Item in synonymis antiquis Auicennæ legũtur cõsimilia plura diuersæ significationis, modò cũ aspiratione, modò sine ea, sic: Scehedenegi, vel sedenegi, est semẽ cãnabis: scedenegi, vel sedine, est hæmatites. Et inferius: Sedenegi, id est semẽ granati syluestris. Et in fine istius literæ: Scesenegi, id est amylũ. Habet ad hæc Auicẽna in quinto canone duo cap. vnũ quod incipit sehedenigi, quod dicit esse semẽ arboris cãnabis: & aliud quod incipit sehemenigi, quod est interpretatum, iurasabra capestre. Quid autẽ sit iurasabrã cãpestre, ignoramus, nisi fortè sit cãnabis syluester: quia simile Bellunensis suis interpretationibus notauit, in litera Alsẽme vt sehemenigi. Inquit enim: Alsemme est herba ex genere lacticiniorũ, & granũ eius nominatur shedanegiberi, id est cãnabis syluester. Causa breuitatis omittimus dicta aliorũ, vt Simonis Genuẽsis, Auerrois, & ceterorũ quoniã cũ supradictis in pluribus conueniũt. His igitur visis, est cõcludẽdũ, quòd fere oĩa prædicta barbara vocabula, tã aspirata, quã nõ aspirata, possũt æquiuoca dici, & quòd quodlibet ipsorũ ad plura aptari potest. Et quoniã (vt credimus) omnia sunt corrupta & vitiata, difficile admodũ est nesciẽti peregrinas linguas, rectè interpretari ipsa vocabula: quoniã (vt habuimus à quodã Arabicæ linguæ satis perito viro) huiusmodi vocabula, & consimilia, atque dissimilia plura, Arabicè vt plurimũ, nõ descriptione, sed loquutione distinguũtur, & accẽtuatione ex qua pluries eadẽ dictio, duo, & quãdoq; tria diuersa potest significare: quemadmodum & in nostra lingua cõsimilia plura sunt, quæ non litera, sed accentu diuersa fiunt. Quapropter quandocunque reperiuntur huiusmodi vel consimilia vocabula, non sine alicuius periti Doctoris consilio, quicquam

quã de ipsis est præsumendũ. In præsentis verò Philonii confectione (vt dictũ est) lapis hæmatites est ponẽdus quia conuenientior est cãnabis semine ad sanguinẽ restringendũ &c ad quæ valet ista confectio. Christophorus de Honestis autẽ scribẽs Philoniũ Persicũ, nõ sedenegi, vel simile, sed setaragi posuit, & exposuit esse tapsiã. Quod q̃ male vtrũq; posuerit, ex superioribus nostris declarationibus clare patet. Etiam ipse Christophorus in trochiscis de terra sigillata, pro sedenagi, ꝙ ibi legitur, habet sedenegi, ꝙ exponẽs dicit: id est, fumus terræ. Hinc subiũxit, dicẽs: Sed sataragi est quædã herba, quæ vocatur prassiũ, vel prassia. Vbi ẽt duos errores nõ paruos cõmisit, quoniã sedenegi nõ est fumus terræ, nec setaragi, siue sataragi est prassiũ &c. vt in superioribus apertè probauimus. Lapis hæmatites aũt idẽ est, ꝙ lapis sanguineus: ab hæma, ꝙ sanguis interpretatur. Vulgaris notitiæ est, sed species eius sunt plures: vnde à Dioscoride laudatur subniger, durus in se, sed friabilis &c. Durũ dixit, ad differẽtiã illius qui est tã tener & mollis: quẽ nõ potes ita leuiter tangere, quin inficiat tibi manũ. Et friabilẽ dixit respectu illius qui est durissimus, & difficillimè frãgitur: quoquidẽ ob suã duritiẽ vtũtur aurifices & argẽtarii ad perpoliendũ auri vel argẽti vasa, vt lucidiora fiant.

Christoph. de Honestis error de setaragi.

Lapis hæmatites.

De Castorio, seu Castoreo.

PEr castoriũ, siue castoreũ, intelligitur testiculus cuiusdã animalis, quod secũdũ Dioscoridẽ, Pliniũ & cæteros probos Authores, fiber dicitur & castor. Estq; ipsum animal, teste Plinio & cæteris Authorib. vt lutra, caudã tantũ habẽs lutræ dissimilem. Lutra autẽ murilego nõ multũ absimilis est. Quotidie in pluribus fluminibus, stagnis, lacubus, & aliis paludaceis, atq; aquaticis locis, in nostra Italia, sicut & in aliis prouinciis videtur. Vulgò sunt qui litrã, & sunt qui lontrã, quasi lutrã vocãt. Quapropter cũ sit fiber animal paruũ, lutræ videlicet magnitudinẽ nõ excedens, miramur quomodo habeat tã magnos testes, & dubitamus de iis qui vbique in officinis hodie pro castoris, siue fibri testiculis, venales habentur. Idq; vel eo maximè, ꝙ Dioscorides, & plurimi Authores testãtur ipsum animal habere testiculos minimos, & spinæ dorsi adhærẽtes, vt porcus. Nos autẽ, adhuc nõ vidimus ipsum animal integrũ, nec viuũ, nec mortuũ, ex quo nõ possumus rectè de ipsis testiculis verã donare notitiã. Hoc tamẽ scitote, ꝙ teste Hermolao Barbaro, atq; Brasaulo, testiculi lutræ valẽt ad omnia

Fiber seu castor.

Lutra.

Castoreum supplementa.

omnia quæ fibri testes. Et ideò loco castorei pōt poni testiculus lutræ: vel secundū Auic. capitulo de castoreo, loco eius ponitur quātū est ipsum de acoro, & medietas ipsius de pipere.

De Pyrethro.

PYrethri radix quæ passim hodie in officinis habetur, quāque fere in oībus mōtibus Italiæ herbarii colligunt, minime est vera: sed potius est radix apii mōtani, quā pyrethri. Nā folia ipsius plātæ nō staphylini, seu maratri (vt dicit Dioscorides) sed apii habēt similitudinē. Quāuis etiā nonnulli peiori errore delapsi (vt testātur Hermolaus, & Brasaulus) nō ista, sed quadam radice cuiusdā plantæ quæ vulgò draco vocatur, pro pyrethro vtūtur. Etenim illi malè, sed isti peius agūt. Pyrethrū verò, quod ab orientalibus plagis defertur, licet plātam eius nō viderimus, tamē in multis proprietatibus, & præcipue in educendo saliuā verius & efficacius probatur. Radices autē huius plantæ, quā (vt diximus) apiū montanū esse opinamur, accendunt quidem os & fauces vehementer ad instar ignis vrētis (quā ob causam deceptos fuisse recentiores credimus) sed nō eo modo educunt saliuā, vt radices veri pyrethri: à qua proprietate, teste Dioscoride, radicem pyrethri saliuarem appellauere. Igitur qui Orientale pyrethrū habere non potest, non debet hoc Italicum admittere pharmacis, sine meliori expertorum Physicorum consilio. *Saliuaris herba & radix.*

De Ramich.

RAmich est quædam cōpositio valde notabilis, & de ipsa dicetur in distinctione de trochiscis. Quære ibi.

Notanda quædam.

INsuper visum est nobis, in huiusmodi descriptionibus, aliqua notabilia subscribere, nō minus necessaria, q̄ lectu digna. Igitur vbi dicit author: Cōfice cū melle despumato, ꝙ sit quadruplū pōderis omniū. hoc similiter dixit in cōfectiōe de musco dulci &c. Itē nota, ꝙ vbi dicit Author, Dosis eius est sicut cicer, aut faba parua, cū eo ꝙ cōuenit ex potibus. intelligitur ꝙ debet sumi hæc cōfectio ab infirmo cū illa re potabili quæ sibi magis cōuenit: vt puta cū aqua lactucæ vel papaueris, vel cū vino aut aqua simplici, vel cū aliquo alio liquore cōuenienti suæ infirmitati. Sed hoc scire potius est medici, q̄ aromatarii. Præterea notandū, ꝙ medicina opiata eadē pōt dici, quæ narcotica siue stupefactiua dicitur. Et opiata, ab ipso opio denoīatur. Vnde sciēdū, ꝙ oīs medicina opiata, id est quæ

Opiata omnis est stupefactiua & narcotica, sed nõ cõtrà. recipit opiũ in bona quãtitate, potest dici stupefactiua & narcotica, sed nõ ecõtrà: quia plures sunt medicinę narcoticæ, sine stupefactiuæ quæ nõ recipiũt opiũ, id est lacrymã papaueris. Itẽ medicina opiata potest capi dupliciter: primò largè, videlicet quòd omnis medicina quæ recipit de opio, vel parum vel multũ, dicitur opiata, propter ipsum opium quod recipit. *Opiatæ significatio.* Verũtamẽ sunt nõnullæ medicinæ, quæ recipiũt in tã modica quãtitate opiũ, quòd nõ stupefaciũt, quæ quidẽ simpliciter & strictè loquẽdo, nõ possũt dici stupefactiuæ, licet sint opiatæ. Ponitur autẽ in eis opiũ, vt temperet caliditatẽ aliquarũ medicinarũ, velvt iuuet infermentãdo &c. vt in quibusdã collyriis recipitur tã parũ de opio, quod nullo modo stupefaciunt illa collyria. Secũdò verò strictè loquendo, illa est vera medicina opiata, stupefactiua, quæ habet sufficientẽ ad stupefaciendum opii quantitatẽ. Cùm igitur ponitur opiũ in medicinis causa stupefactionis, oportet quòd ponatur ex ipso quantitas sufficiens. Verbi gratia, quòd ad minus cadãt in quamlibet dosim ipsius medicinæ, opii grana duo. Narcotica autẽ medicina dicitur secũdum aliquos, à quodã pisce, qui Græce Ναρκη vocatur, Latinè autem torpedo. *Torpedo, piscis.* Qui piscis, vt Plinius narrat libri noni cap. 42. est ita stupefactiuus ob suã maximã frigiditatẽ quòd occultãs se in limo, pisces supernatantes torpore afficit adeò vt ipsos torpẽtes & tanquã mortuos post deuoret. Item capite primo 32. libri, idẽ Plinius testatur, quò d ipsa torpedo attingens hamum pẽdentẽ è filo, quod est ligatũ in summitate calami, seu virgæ cuiuscunq; robustissimi piscatoris manu ipsam virgã tenẽtis, non solùm manus ipsa, sed totum corpus ipsius piscantis torpet, stupefit, atque impotens redditur. Igitur a dicto pisce, ipsa medicina dicitur narcotica, tanquã per similitudinẽ: quia sicut illa torpedo, ita & ipsa medicina facit hominem torpere, ac stupefieri. *Narcoticũ.* Vel narcoticæ dicitur a Ναρκάω verbo Græco, quod significat obstupefacio, vel (vt dicũt) facio intormẽtire. De stupefactiua aũt medicina, seu alienatiua, dicit Auicẽna in secũdo canone tractatu primo cap. 4. post mediũ: Et stupefactiua est medicina frigida, ex infrigidatione cuius, quam in mẽbro facit, prouenit vt ponat substãtiã spiritus deferẽtis ad ipsum virtutẽ motus, & sensus: frigida in complexione sua, & grossa in substantia sui, quare non vtuntur eo virtutes animales, & resoluitur siue permutatur complexio membri propter illud, & non recipit impressionem virtutum

virtutum animalium, sicut opium & iusquiamus & lactuca & papauer nigrum, & mandragora, & similia eis. Hæc Auicenna. Nota etiam, quòd duplex est stupefactiuũ. Vnum videlicet, quod exhibitum inducit somnum, sicut quãdoq; Philonium, & similia sæpe ob plurimam opij quantitatem. Alterum est, quòd solam partem, cui obuiat, stupefacit sicut theriaca recens, & similia. Potest etiam insuper quæri, qualiter stupefaciãt medicinæ? Dicendum, quòd omne membrum sentiẽs, habet quandam mensuram frigoris terminati, cum suo calido: cui frigori si fiat additio frigoris incerta mẽsura seu superflua, membrum stupefacit. Et hoc modo omnes valde opiatæ medicinæ stupefaciunt. Item notandum, quòd licet Author nõ dicat has Philonij confectiones non propinari debere ante sex menses: sicut dicit de cõfectione Anacardina & Athanasia &c. attamen semper subintelligitur. Vnde nota, quòd omnes medicinæ opiatæ, narcoticæ, stupefactiuæ, & eis consimiles: necnon & illæ in quibus commiscetur aliquod simplex venenosum seu perniciale, de quo timetur aut suspicatur (vt est confectio Anacardina præfata, quæ pro anacardis tantùm asseruatur) non sunt propinandæ, nisi transactis sex mensibus à sui confectione, excepta aliqua vrgente necessitate: & tunc de consilio physici periti. Quia Author monet nos in supracitato canone, qui incipit, Cõpingere & stupefacere, de propinatione narcoticorum, dicens: Verum si excusari potest, non propinari est melius: sed si excusari non potest, melius est vt non potui dentur, sed administrare in emplastris tantùm est melior cura, vel saltem in suppositorijs & enematibus, si parum in emplastris contulerint. Et si cogeris propinare potui, fac cum timore & cautela. Et dare ea antiquiora, est minoris nocumenti. Maturatur enim & digeritur cum rebus permistionis virtus narcotici. Hæc ille. Igitur ex narcoticis, seu stupefactiuis, antiquiora sunt meliora ad propinandum: ergo non ante sex menses huiusmodi sunt administranda. Et licet dicat antiquiora, non tamen intendit antiquissima, quæ ob nimiam vetustatem iam amiserunt virtutes suas. Quia teste filio Serapionis in vij. sui Breuiarij: capitulo 34. authoritate Galeni: Philonium Persicum vel simile ei, post secũdum aut tertium aut quartum annum est magis iuuatiuum, & conseruatur sic vsq; ad decennium, quo transacto minuitur odor eius, & fit insipidum, & debilitatur virtus eius &c. quapropter vltra tertiumdecimum annum iudicamus non esse administrandum.

Stupefactiuũ duplex.

Opiatorum & similiũ vsus regula generalis.

Confectio Philonij, descriptione Hamech filij Zachariæ &c. LVIII.

RAESENS descriptio licet principaliter habeat originẽ ab ipso Philone, vt dictũ est suprà, tamẽ quia Hamech filius Zacharię suo modo variauit, eam ideo intitulatur, Cõfectio Philonis, aliter ab Hamech descripta &c. Et quãuis discordet ab illa in simplicibus, tamen, vt patet in exordio, omnino concordat cum ipsa in proprietatibus & virtutibus. Vnde cùm dicit hîc Author: Et est multæ experientiæ in sedatione dolorum & ægritudinum, quas diximus. supple suprà in propria & simplici Philonij descriptione.

De Nigella.

TAediosa valde esset huius Nigellæ descriptio, si omnes Authorũ opiniones hîc inserere vellemus. Quoniã nõ desunt, qui nõ decipiũtur in Nigella, Melãthio, Gith, Githone, papauere nigro, & illa re, quã falsò nigellã citrinã appellãt, & qua pessimè pro nigella, & pro minori cardamomo fere omnes vtuntur (de qua mox dicemus.) Quia aliqui putant tot esse varia simplicia, quot sunt prædicta vocabula. Et econtrà sunt alij qui credunt omnia præfata vocabula vnũ & idem significare. Sed reuera nigella & melanthium sunt vnũ & idem. Nigella quidẽ Latinè, melan-
Gith. thion Græcè. Gith verò est nomen æquiuocum ad nigellam, & ad illam plantã quam vulgares grossiori vocabulo Githonẽ nominant & ad aliud. Et à similitudine putamus dictã esse illã herbam, Gith, siue githonẽ, quia cum gith vero, quod est melanthiũ, id est nigella, aliquam habet similitudinẽ in qualitate capitũ & nigredine seminis. Nã in alijs particularitatibus, puta in folijs, flo-
Githon. ribus &c. multũ differt Githon à nigella. Sicut etiã à similitudine quam habẽt capita nigellæ, id est melanthij, cũ capitibus papaueris, putamus à Romanis dictũ melanthium (vt Diosc. scribit) papauer nigrũ nũcupari. Nã scitur quòd virtutes & ceteræ proprietates vtriusq; papaueris, scilicet & nigellæ omnino cõtrariantur ad inuicẽ. Est enim papauer frigidũ in 4. & nigella calida in tertio. Quapropter (vt dictũ est) non nisi à similitudine Romani vocauerunt nigellã papauer nigrũ. Igitur monẽdi sunt aromatarij, vt cùm inueniunt in aliqua medicinali cõpositione papauer nigrũ, ne sumant nigellã: quia licet nomine sit nigella in numero papauerũ, re tamen longinqua est ab ipsis. Nigella autem, id est melan

melanthiũ, & illa plãta Githon dicta vulgaris notitiæ sunt apud omnes. Veruntamẽ quid sit githon apud antiquos nescimus. Cæterum illa herba, quam falsò & abusiuè nigellã citrinam vocant (vt coniectamus) cyminum syluestre est, quod tertio libro à Dioscoride scribitur. Vbi ait illud habere semen in capitibus figura gith &c. ad literam omnia correspondent adinuicem, vt ipsam plantam contemplantes non latet.

De Folijs Rutæ.

FOlia rutæ, id est domesticæ (de qua semper intelligitur, tanquã de notiori cũ absolutè describitur, debet esse sicca, sed nõ excessiuè, vt tradidimus de ipsis suprà in Diacymino secũdo. *Ruta absolutè.*

Sagzenea experta &c. LIX.

VARIE per varios libros inscribitur præsens confectio, quoniam sunt qui Zazenea, & qui Egetea, & qui Sazenea, & qui aliter & aliter habent. Rectius tamen inscribi debet Sagzenea, vt est in multis exemplaribus, & in filio Serapionis, & in Auicenna, & alijs pluribus.

De Myrrha.

ET de myrrha quid dicemus, quam veram nunquam valuimus videre? Nam illud quo pro myrrha communiter vtuntur aromatarij, nõ esse myrrham nec myrrhæ speciem, facillimè ab inquirentibus deprehenditur. Nam vbi amaritudo insupportabilis? Vbi odor suauissimus? Et quòd myrrha amara, imò amarissima sit, non solùm per Dioscoridem, & alios rei medicæ Authores, verumetiam & per sacrum euangelij Marci textum probatur, cùm legitur quòd Seruatori nostro Christo dederunt myrrhatum vinum, quod cùm gustasset propter amaritudinem insupportabilem (vt nonnulli sancti viri contemplantur) non accepit. Et quòd myrrha sit odoratissima, bonum videlicet odorem spirãs, & per eosdem Authores, & per sacros codices passim probari potest. Vnde illud Ecclesiastici 24. Quasi myrrha electa, dedi suauitatem odoris: & quasi storax &c. Hæc autem falsò vocata myrrha malè olet, & amaritudo eius est valde debilis. Et in cæteris notis ad quid amittemus tempus? Quoniã est vulgatum prouerbium: Quod patet expressè, non est probare necesse. Igitur aliquorum iudicium non est spernendum, qui dicunt istam officinarum myrrham esse bdellij speciem. Et licet myrrhæ (vt testãtur omnes fide digni Authores) sint plura genera & species,

hæc tamen quam falsò diximus vocari myrrhã (siquidem myrrha est) ea certè est quæ à Dioscor. ergasima cognominatur, quæ omniũ est deterrima: vel ea ab eodem authore dãnata, aminæa dicta: quoniã aliarum specierũ esse posse nobis nõ videtur. Et si est vna de duabus prædictis, quæ ambæ sunt malæ, nõ videmus quomodo bene in medicinis recipi posit. Igitur cùm careamus vera myrrha, quid loco eius rectè ponendũ sit declarabimus: & dicemus quòd ex myrrha vera, stacte exprimitur, quæ à nõnullis flos myrrhæ dicitur: quæ quidẽ nil aliud est, quàm pinguitudo ipsius myrrhæ: & loco myrrhæ, necnõ & quorundam vnguentorũ potest poni: quia vim calefaciẽdi, vt myrrha habet &c. vt author est Diosc. Et illa est optima, quæ est pura & odoratissima: cuiq; nil olei, aut alterius rei sit admistũ. Stacte igitur loco myrrhæ admittenda est, quę (vt dictũ est) pars myrrhæ est, & nõ inferior, sed nobilior ipsa myrrha. Qua de re pinguedo, siue pinguitudo, & flos myrrhæ meritò dicitur. Stacte autẽ, vt probari potest per Serap. & alios plures illa est, quæ ab ipso Serap. styrax, siue mauis storax liquida appellatur. Nam ipse Serap. cap. de storace, quod incipit Miha, id est storax &c. primum loquitur authoritate Isaac eben Amran, de pluribus speciebus storacis. Hinc cùm loquitur de liquida authoritate Dioscoridis, capitulum ipsius Dioscoridis de stacte ad literam ponit. Vnde quod Græci stacten, Arabes storacem liquidam vocant. Item ipse Serap. cap. de myrrha, cuius principium est, Ler &c. ait: Et est de ipsa res quæ dicitur bathnasas, & est grossa, à qua egreditur miha, id est storax liquida, quoniã exprimitur, & dicitur mirnastacten &c. Mirnastacten dixit, quasi diceret myrrhæ, siue myrrheam stacten. Ex quibus patet Græcorum stacten, storacem liquidam Arabũ esse. Etenim storax apud Arabes est species myrrhæ liquidæ, quam mihã vocãt. Vnde Hali Abbas etiã in 2. practicæ, cap. 41. ait: Storaca, & est species mihæ. Et de hoc melius dicetur in cõfectione de storace. Quamobrem nil dubites apponere pro myrrha, optimam (si habes) styracem liquidam, id est stacten myrrhæ: vel storacem liquidam veram, ab optima storace expressam. Vel si nõ habes liquidã veram, præsentẽ apponito, & erit melius quàm hoc quod pro myrrha vẽditur, quodq; ignoramus quid sit. Lege cætera in cõfectione de storace.

Stacte. *Flos myrrhæ.* *Storax liquida.*

De Galbano.

GAlbanum equidem, vel galbanus est gummi, siue lachryma, siue lac condensatum (quod Metopiũ Aegyptij & Syrij nuncupant) exceptũ è radice cuiusdam ferulaceæ plantæ: sicut etiam

pop

opopanacium, sagapenum, euphorbium, & alia plura. Cuiusmodi ferularum genera, pauci sunt (vt credimus) in Italia qui distinctè cognoscant. Hoc galbanum, quo vtimur dubitamus an sit verum: quoniam licet in Dioscoride legatur, quòd habeat grauem odorem, tamen Ecclesiastici 24. inter optimè odorata connumeratur. Sic enim ibi legitur: Sicut cinnamomũ & balsamũ aromatizans odorem dedi, quasi myrrha electa dedi suauitatẽ odoris, & quasi storax, siue styrax, & galbanus & vngula, & gutta &c. Veruntamen vt concedamus ipsum, quo vtimur esse verum galbanum, nõ tam fatebimur purũ, sed varijs adulterijs vitiatũ: quandoquidem & Diosc. tẽpore adulterabatur (vt ipse scribit) faba, fresa, & ammoniaco &c. Spurcitias autem, quæ sunt in eo, docet Diosc. in fine capituli amouere, his verbis: In feruẽtẽ aquã conijcito galbanũ. Id cũ calore aquæ liquefactũ fuerit, supra se, quod est in eo inutile omne aget: fluitabuntque in summo sordes omnes, quæ facillimè hac ratione separabũtur. Est & alius purgãdi modus. In raro puroq; linteolo colligatum galbanũ, in ænea pyxide, picatóve fictili suspendito, sic tamẽ ne fictilis fundũ glomer & inuolucrũ illud tangat, operculatũq; in feruentẽ aquã demittito: sic enim, quod vtile in eo est, in vas, quasi per colũ liquabitur. Quod verò lignosum in eo fuerit, in linteolo hærebit.

Athanasia magna &c. LX.

THANASIA secundum Galeni interpretes, & Nicolaum Salernitanum & alios plures, interpretatur immortalitas. Athanatos enim Græcè, immortalis dicitur Latinè. Vnde Athanasia. Magna autẽ dicitur, ad differentiã minorũ. Quoniam in v. cap. Auicennæ, & in 7. Breuiarij filij Serap. & in x. practicæ Hali filij Abbas habentur maiores & minores huius nominis cõfectiones. Author noster maiorẽ tantùm (quam vocat magnã) posuit in hoc suo antidotario. Quamq; maiorẽ in præfatis authoribus dictam legis, non obstante quòd descriptio Hali in aliquibus paucis variet. Galenus autem in octauo de medicamentorũ compositione secũdũ locos, sub hoc titulo habet vnã descriptionem paruam, & diuersam ab istis omnibus. Et in secũdo de antidotis, habet quandam trifariæ Athanasiæ descriptionem, quam asserit esse antidotum Mithridatis, cuius cum supradictis nulla est conuenientia. Paulus Aegineta etiam in 7. authoritate Oribasij, ponit athanasiæ cõfectionẽ differentem similiter ab omnibus præ-

dictis,sed in quibusdam paucis duntaxat concordat cum minori Auicennæ,& filij serapionis. Præfatus autem Nicolaus habet suam Athanasiæ descriptionem longè diuersam ab reliquis,quæ apud aliquos habetur in frequenti vsu. Romæ autem præsens filij Mesuæ frequentatur magis.

De hepate Adib,id est lupi.

ADib siue adip Arabicè,Latinè dicitur lupus. Et vt Auhor noster,filius Serapionis,& Auicenna,ex Galeni præcepto, hepar adib,id est lupi,additũ est huic compositioni,ad hoc,quia hepar siue ficatum,id est iecur lupi(quod idem est)valet multùm contra iocineris vitia:quamobrem hæc cõfectio est optima pro his qui hepatico morbo laborãt. Ex quo etiam patet,quòd tam Author noster,quàm Auic.quàm etiã filius Serap.(vt putamus) ex Galeno sumpserũt presentẽ descriptionẽ. Et Galenus vel à Mithridate,à quo etiam aliam eiusdem nominis supradictã,vel ab alio ex antiquioribus medicis ipsam accepit,absq; tamẽ lupi hepate:quod(vt præfati testantur)ipse Galenus huiusmodi confectioni cõmisceri præcepit. Veruntamen Athanasiæ descriptionẽ cum hepate lupi adhuc non legimus apud Galen. In nulla quippe prædictarũ descriptionũ,quas ipsius esse commemorauimus, hepar lupi habetur. Hali autem in sua descriptione,habet Latinè hepar lupi. Sed non dicit,vt cæteri,ex præcepto Galeni esse additum huiuscemodi cõfectioni. Lupus autem notum animal est & præcipuè pastoribus. Quod quidem animal licet sit rapacissimũ,tamẽ plures habet virtutes,& operationes. Multæ enim corporis ipsius partes medecinæ vsui perquammaxime expetuntur.

De cornu Capræ.

EST animaduertendum, quòd in præsenti confectione tantummodo debet esse cornu dextrum capræ. Illa verò clausula: Et in alio de cornibus cerui, est addita à librarijs, fortè ab aliquo exemplari mendoso,transcripta. Sed secundũ veritatem, in multis exemplaribus non legitur. Minimè etiã in descriptionibus filij Serapionis,& Hali,in quibus est simpliciter scriptum: Cornu dextri ex cornibus capræ. Item sciendum,quòd Auic.in v.cap.bis ponit eandẽ descriptionem. Primò,ponit ipsam in tractatu primo primæ summæ,sub nomine Athanasiæ. Secundò,in tractatu sexto secundæ summæ,ad duritiẽ hepatis,habet ipsammet cõfectionem. In vtroq; autem loco legitur simpliciter: Cornu dextri de cornibus capræ. Ergo non est ponendũ ceruinum, non obstãte,quòd ceruinũ non minus cõpetit quàm caprinum.

Nec

Nec caprinum cornu secũdum virtutes & proprietates inferius est ceruino. Vnde Serapio cap. 468. de cornibus, authoritate Galeni, ait: Plurimũ quod administratur ex cornu, est ceruinum, & caprinum. Et postea de ceruino tantùm loquẽs subiicuit caprinum, innuens habere consimiles virtutes & proprietates. Si ergo vtrunq; sit vnius & eiusdẽ virtutis, desinamus quærere quare Author potius posuerit caprinũ in hanc cõfectionem, quàm ceruinum: & dicamus sic ei placuisse, cui causa, quæ nobis est occulta, erat manifesta. Certe non est nostrum ab Authoris intẽtione deuiare, nisi aliquis medicus (de perito loquor) præcipiat aromatario, vt loco cornu capræ, substituat ceruinũ cornu. Quoniam non solùm in hoc, sed & in omnibus compositionibus medicus habet potestatem, vt sibi pro suis infirmis magis videtur expediens, addendi, minuẽdi, commutandiue simplicia &c. Præterea, dicet aliquis: Quare Author potius dextrum, quàm sinistrum sumendum præcepit? Respondendum, quòd membrorum animalium aliud est excellentius alio. Et non est concedendum, quòd cornua in animali sint vnum mẽbrum: quia sicut de ossibus, de carnibus, & cæteris partibus, probatur vnum præstantius alio in suis operationibus, sic etiam de cornibus est tenendum. Et fortasse quia dextrum cornu ob frequentiorem exercitationem efficitur melius. Nam capræ cum ad pugnam mutuam prouocãtur, vtplurimum cornu dextro petunt propugnantes, & oppugnantes. Quòd autem dicit Manardus, superstitiosè sumi potius dextrum quàm sinistrũ, nobis non placet: quia (vt fertur) iste Ioannes filius Mesuæ non fuit idololatra, nec superstitiosus, sed timẽs Deum, & sanctissimus vir Christianus, vt initia operũ suorum demonstrant. Si igitur ab Auic. & Serapionis filio, & ab Hali filio Abbas & cęteris esset superstitiosè positum, certè ab isto sancto viro fuit reprobatum. Fatemur enim ipsum, cum supportatione, Manardo doctiorem: necnon & in arte medica peritiorẽ. O vtinam hac nostra tempestate fuisset nobis concessa tãti viri præsentia, quia aperiret nobis qualiter sapiẽter & non superstitiosè, cornu capræ dextrum sit positum in præsenti cõfectione.

Cornuum laus & eorum virtus.

Dia sulphur &c. LXI.

AB ipso sulphure, quod recipit, præsens confectio denominatur. In Ioanne Serapionis, & Auicẽna, & Hali Abbas habentur diasulphuris descriptiones, in multis ab ista diuersas. Nonnulli scribunt

per f, Diasulfur, & sulfur, quod nihil refert. Idē enim est, rectius tamen per ph, scribitur.

De Sulphure.

Licet Sulphur sit ab omnibus cognitum, non tamen omnes eius species pluribus sunt notæ (si species dici possunt, vel differētiæ.) Igitur aliquas quæ haberi possunt, edocebimus. Est vna sulphuris differentia, quæ passim in officinis habetur forma cylindracea, quod nobis videtur post sui purgationem, & liquationem in igne, fusum esse in fistulas cannarum, & exinde coagulatum extractum, cuius color est subcitrinus, tendens aliquantulum ad albedinē. Est & aliud sulphur declinans ad rubedinē, & hoc est pluries decoctū. Est & aliud valde citrinū, quod licet sit in igne purgatum, tamen non est multùm decoctum, vt duo supradicta. Et hoc semper in magnas partes concretum venditur. Aliud inuenitur valde citrinum, cuiusmodi proprijs manibus apud Puteolanam ciuitatē collegimus, per ora quorundā foraminum fumigantiū in collibus circūcirca vallē, & in ipsa valle, quæ ab incolis loci Sulphatara dicitur, in qua magna sulphuris copia à natura procreatur. Quod quidem sulphur & purius est omni alio, & propriè illud quod non vidit ignis, quodq; sæpius ab Authoribus in cōpositionibus expetitur, quemadmodum & Author noster in præsenti cōfectione. Vocatur autē hoc à multis sulphur viuum, & sulphur virgo, (vt more ipsorū loquar) & ab alijs (vt diximus) sulphur quod non vidit ignis, dicitur. Veruntamen si hoc nō potest haberi, supradictū citrinū substituatur. Inuenitur etiam aliud sulphur, quod ignis non tetigit, quodq; similiter sulphur viuum, & lapis sulphuris vocatur à nonnullis vulgaribus. Quod quidē est cinericium totum, nihil habens citrinitatis, quodq; à pluribus imperitis potius iudicatur esse lutum figuli, crudū supple, quàm sulphur, ob maximā similitudinem quam habet cum cretacea terra. Sed cùm probatur in igne, inflāmatur libētius, & totū crematur citius & melius, quàm quodlibet prædictorū. Est præterea aliud sulphur petrosum & terrosum, quod est sicut extrahitur è minera antequàm sit in igne purgatū, quod certe propter suas spurcitias in re medica non approbatur. Aliæ plures insuper sulphuris varietates secundum loca reperiuntur, de quibus multa loqui superuacaneum, cùm apud nos non sint, tum etiā, quia omnes sulphuris species ferè eandē habent virtutē, & proprietatē. Omnes enim in quarto calfaciūt gradu. Sed ad faciendū oleū de sulphure, melius est quod purius, & quod non est cogni

Sulphuris plures species.

Sulphur quod non vidit ignis.

Sulphur viuum.

Sulphur virgo.

Lapis sulphuris.

cognitũ igni: quale fit Romæ pluribus modis,& per sublimationem,& per descẽsionẽ &c. Quod quidem oleũ ad multa valet,& præcipuè ad fistulas,& ad curanda oris vlcera, quas canchrenas appellãt. Quibus nil melius, quàm dictũ oleũ: in quo madefacta pennæ aut alicuius festucæ extremitate, ipsa vlcera semel aut bis, leui contactu perunguntur,& continuò mortificata sanantur.

Confectio de storace &c. LXII.

DESCRIBITVR hæc cõfectio à filio Serapionis in 7. Breuiarij, cap. 8. Cuius inscriptio est, Confectio ad resolutionẽ naturæ &c. ponitur etiam à Rhasi, in nono ad Almãsorẽ, cap. de fluxu vẽtris. Sed differũt inter se ipsi Authores, videlicet quòd filius Serapionis non habet olibanũ,& Rhasis non habet crocũ. Author noster autem vtrunque habet.

De Storace, & Myrrha.

STorax siue styrax (quod rectius vt diximus) non est aliud quàm species myrrhæ. Nam Diosc. post descriptionẽ specierum myrrhæ, immediatè subiunxit capitulũ de styrace. Serapio autẽ capitulo de storace, ad authoritatẽ Diosc. descripto, sub nomine storacis liquidæ cõprehendit caput Dioscoridis de stacte, quæ est pinguitudo myrrhæ: cui continuò subiunxit capitulum dicti Dioscorid. de styrace, vbi dicit: Et storax est species meha, siue miha. Miha autem siue meha secundũ ipsum, est storax liquida. Et quæ ex myrrha exprimitur, debet hîc intelligi scilicet stacte, quæ etiã myrrha liquida potest dici. nam aliter non erit consonum. Myrrha verò non liquida ab ipso Serap. vocatur Ler,& bathnasas. Vnde idẽ Serapio capitulo de myrrha, secundũ authoritatem Diosc. dicit: Et est de ipsa res quæ dicitur bathnasas,& est grossa, à qua egreditur miha, id est storax liquida quãdo exprimitur,& dicitur mirnaitacten. Et est de ea, quę dicitur aizen,& est pinguis multùm:& arbor eius est in terra, quæ dicitur Partemia,& est pinguis:& quando exprimitur succus, egreditur velut storax multũ. Hæc Serapio. Ex quibus patet, quòd styrax, id est storax nõ multũ elongatur à myrrha,& per cõsequẽs, potest dici species myrrhæ. Etiã Diosc. cap. de styrace dicit, quòd inuenitur styrax siue styracis lachryma perlucida,& myrrhæ æmula. Etiã per ipsos Authores probatur, quòd tam de speciebus myrrhæ, quàm de styrace liquor exprimitur velut mel. Sed liquor myrrhæ, à Græcis stacte dicitur. Liquoris autẽ styracis, à Diosc. non scribitur particulare nomẽ, bene autem potest subintelligi

Myrrha liquida.

Stacte.

mel styracis. Arabes verò, teste ipso Serapione, vtrũq; liquorem storacem liquidam appellant. Styrax autem liquida è myrrha, id est stacte, parũ aut nihil differt à myrrha, in odore, sapore, & virtute. Et sicut myrrha est odoratior, amarior, & præstãtior styrace, ita stacte quod est mel myrrhæ, est odoratior, & amarior, necnon & nobilior styracis melle. Quamobrem hæc storax liquida, quam aliqui sigiam vocant, qua & pro vera storace liquida vtuntur omnes, non potest esse mel myrrhæ, id est stacte, vt volũt Brasaulus, & recentiorum nonnulli. Non enim habet cõditiones stactes. Nos enim opinati sumus potius esse mel styracis, adulteratũ tamen, quàm stacté myrrhæ. Styrax auté, siue storax non liquida, vt communis opinio medicorum tenet, est ipsa qua vtimur, quæ vulgò dicitur storax calamita, & per varios Authores legitur styrax, storax sicca, & ambra, seu lubne, aut lubue, seu storax heremitarum, & thus siue incensum, siue thymiama Iudæorũ, & cozumbrum, & storax rubea, & alijs pluribus nominibus appellatur. Quamuis sit & alia storacis species, quæ peculiari nomine storax rubea nũcupatur, vt in confectione aliptę muscatæ Nicolai legitur, vbi ingreditur & storax calamita, & storax rubea. Et propriè est illa, quæ assimilatur maci, quæ scribitur à Serap. quòd est exterior cortex fructus ipsius storacis. Doctor autem noster in præsenti descriptione petit storacé liquidã, vt Rhasis. Filius Serap. auté habet simpliciter storacem. Sed quia (vt dictũ est suprà) Arabes tam stacté, quàm mel storacis, storacem liquidam vocãt, stacten tanquam meliorem speciem storacis liquidæ nos hîc apponendam esse consulimus. Vbi autem quæritur mel storacis, manifestè intelligitur stacten non esse apponendã. Sed quia stacte vera minimè hac nostra tempestate haberi potest, vel si habetur (quod haud credimus) non caret plurimis adulterationum vitijs, eius loco vtendum mel styracis purum censemus. Si autem purum mel styracis non inuenitur, storax sicca pro eo erit cõmodissima: quoniã ita (vt diximus) habet filius Serapionis, per storacem absolutè descriptam, semper intelligitur sicca. Præterea Author in hac descriptione etiam myrrham petit, qua vera nos carere suprà diximus in Sagzenea, & quòd pro ea debemus sumere stacten. hîc autem (quia stacte non habetur) dicimus, quòd loco myrrhæ, post stacten, melius est substituere bonã storacé calamitam, quàm illã falsò vocatã myrrhã. Et secũdũ aliquos, gũmi hederæ optimum, in myrrhæ vicem apponere non vituperamus, tametsi myrrhã perfectè supplere nequeat, neq; cum ea cõparari.

Styrax liquida.

Sigia.

Brasauli error de styrace liquida.

Storax calamita.

Storax rubea.

Storax absolutè.

DISTINCTIO TERTIA.

Tertia distinctio est de medicinis solutiuis, quarũ quædam sunt aloëticæ &c. LXIII.

NCIPIENS Author suam tertiam distinctioné, præmisit præfatiunculā, per quam declarat, quòd ex diuersis simplicibus solutiuis, diuersa conficiuntur pharmaca &c. & tãquam alijs nobiliore, picram Galeni in capite ipsius distinctionis collocauit. Vnde sequitur.

Hiera picra Galeni, nomen habet ab amaritudine &c. LXIIII.

IERA Græcè, Latinè dicitur sacra: vnde hierarchia, id est sacer principatus, & alia plura componuntur. Picra auté per c, seu per k, & non per g, (vt mendosè legitur in multis libris) amara interpretatur. Per g, verò pigra, tarda diceretur, quod non cõuenit. Nam Græcè πικρὰ scribitur, & πικρὸς Græcè, Latinè amarum significat. Vnde hiera picra, vel pikra, id est sacra amara, & subintelligitur confectio seu medicinalis compositio. Et hiera ab effectu ipsius confectionis, picra autem ab amaritudine quam ipsa confectio habet, ob magnam quantitatem aloës quam recipit, denominatur. Et quamuis etiam sine aloë reperiantur hieræ, & recipiant alterius simplicis, puta colocynthidis, & similium, amaritudinem: non tamen præcisè cognominantur picræ. Solummodo illa quæ recipit aloen, cognominatur picra antonomasticè, ad differentiam aliarum quæ non recipiunt aloẽn. Hiera autem Latinè cum h, & per i, & non absque aspiratione & per y, vt mendosi libri habent. Præterea sciẽdum, quòd filius Serapionis, & Auicenna habent hieræ picræ Galeni descriptiones, in nullo penitus ab ista discrepantes. Illud autem quod dicit Luminare Maius, scilicet quòd ipsi habent xylobalsamum, vt Galenus, filius Mesuæ verò habet xyloaloen, nõ est Authori nostro imputãdum, quia ex errore librariorũ prouenit, vt probari potest per plures quàm 27. antiquos libros quos scimus habere xylobalsamum scriptum, & non xyloaloen. Hali filius Abbas autem, in decimo practicæ, suam habet hieræ picræ descriptionem, sine Gal. nomine, in omnibus cõcordantem cum præ-

fatis,

satis,præterquam quòd loco xylobalsami,habet cardamomum. Et quod infrà dicit: Medicorum quidam xylobalsami addunt partem &c. Et loco casiæ,habet selichæ,quod idem est quod casia lignea. Et loco cinnamomi,habet darasini: quod rectius darsini vel darseni,quod est cinnamomum electum &c. Item sciendum duximus,quòd licet hæc præsens hieræ picræ confectio à præfactis Doctoribus adscribatur Galeno,attamen Galenus non fuit ipsius principalis Author,vt mox patebit per ipsius Galeni scripta:necnō & probari potest per filiū Serapionis,in principio descriptionis hieræ aloes,vbi sic ait: Quidam componunt eam,secundum quod composuit eam Andromachus &c.& prosequitur per aureos omnia quæ Galenus per drachmas narrat. Andromachus autem fuit ante Galeni tempora,qui & ab ipso Galeno magnopere cōmendatur: vt qui quāplurima alia ipsius Andromachi medicamina in suis operibus commiscet: & in 2. de Medicamentorum compositione secūdum locos,vbi loquitur de ijs qui ex stomachi vitio capite dolent, scribit huiusmodi hieræ picræ confectionem non à se,sed ab alio inuentam:& per anticipationem,subticet illic Authoris personam, dicens: Cæterum deterrima fit dispositio ob prauos humores,qui in tunicas ventris se receperunt ita vt vix elui possint. Quorum præstantissimū præsidium est medicamen ex aloë præparatum, quod nonnulli quidem vocant picram,hoc est amaram: nonnulli ipsum hieram ex aloë: ac inijciunt quidem centum aloës drachmas,sex autē aliorum singulorum,quæ & ipsa sex sunt numero:cinnamomi,spicæ nardi,xylobalsami, mastiches Chiæ, asari,croci. Præstantius autem fit medicamentum,si minus aloës indideris. Mihi enim videtur magna ipsius copia esse centum drachmas, si cum aliorum proportione conferatur. Atqui nōnunquam ex nonaginta drachmis ipsam composui, necnō ex octoginta. Quin etiam ex pauciore nōnunquam croco,quòd nonnulla ex his,quæ ei adijciuntur,caput feriunt: quod & ex solo croci odore frequenter nobis accidit. Quare optimam ipsius compositionem iudico,quæ drachmis nonaginta aloes,croci quinque constat. Hac vtor:& cætera quæ sequuntur vsq; Exhibeo,hinc sequitur: Præterea quibus venter prohibetur,& mulieribus quæ non probè purgantur,in quibus efficacius est,quum quadraginta aloës drachmas, sex autem croci acceperit. Ac melius est carpesium,in vicem asari capere. Composui autem ipsum aliquando,ambobus quoq; iniectis. Hæc Galenus. Et in præfati operis octauo, scribens stomachicas Andro

Andromachi facultates: declarat ipsum authorem huiusmodi hieræ compositionis,& ait. Cùm Andromachus inscripsisset stomachicæ. deinde sic incipit: Ad stomachicos, Hiera qua vtor. Deinde totā ipsius compositionem ordine tradit, quæ in hunc modum habet: Iunci odori floris, xylobalsami, mastiches, croci, nardi Indicæ, asari, cinnamomi, singulorum drachmæ sex: aloēs elotæ drachmæ centum. Simul læuigata reponito, datoq; ieiuno cochlearia duo: alij vnū cum aquæ frigidæ aut calidæ cyathis quatuor exhibent. Hęc igitur Andromachus tradidit, & cætera quēadmodum in proposita hiera videmus. Hinc ipse Galenus addit: Quam huius temporis medici Romæ ferè omnes picram, hoc est amaram nominant: quoniam hieræ nomen, de ea quæ ex colocynthide, hoc est cucurbita syluestri constat, pronuntiandū censuerunt. Qui verò ante nos Romæ medicinam exercuerūt, duas nominantes hieras, apposuerunt ipsis distinctionis gratia, alteri sanè Dia colocynthidos, alteri Dia aloēs, in hunc modū scribentes: Hiera dia colocynthidos, Hiera dia aloēs. Itaque hiera dia aloēs, bifariam paratur à nonnullis, sicut & Andromachi hiera, ad centum aloēs drachmas, aliorum singulorum drachmæ sex: à nonnullis non sex, sed octo miscentur: quidā verò in aloēs octoginta drachmas, sex aliorum miscent: pleriq; igitur medicamentis quæ aloē miscentur, numero sex, etiam iunci odori florem apponunt. Præterea aloēn ipsam Andromachus lotā, aliorū nonnulli sic, nonnulli illotam inijciunt. Nos autem scire nunc cōuenit, aluo subducendæ magis esse idoneam aloēn illotam: deponere autem multum virtutis medicamētosæ lotam. Et cætera, vsque quo nauseant minus aut magis. Hinc prosequitur, de huiusdi hiera, dicēs: Hæc igitur noxij humoris euacuatio, ex sola aloē præstatur. Vnde vim habeat purgatoriam non valētem, sed vt ventris regionem ijs quæ attingit possit purgare. Et si copiosior quandoque fuerit exhibita, vsque ad iecoris loca peruenit, non tamen totūcorpus aloē purgat. At ex his quæ ipsi miscētur, mastiche sanè ceu apta stomacho, gratiq; odoris, & confringēdæ vt aloēs medicamentosæ efficax additur. Cinnamomū etiam præter hæc quòd tenuissimarum sit partium, vt ventris meatus simul adaperiat, abstergat, extenuetq; si quid viscosum crassúmve humoribus inhærescat &c. vsque vsus dispositionem corrigit. Hinc etiam subiungit: Verùm picra (de hac enim nobis sermo est) quemadmodum cinnamomum, ita & alia partim stomacho apta, partim vt tenuia & abstersoria assumit: robore quidē lōge

cinna

cinnamomo inferiora: genus autem idem facultatis habentia. Hæc ille. Item infrà cùm scribit Asclepiadis stomachica medicamenta, ponit antidotum vocatum hiera Themisonis, quod quidem ab dicti Asclepiadis operibus accepit: & est ipsamet huiusce præfatæ hieræ descriptio, quæ talis est: Aloës drachmæ centum, masticheś vncia vna, croci tantūdem, nardi Indicæ, cinnamomi, carpobalsami, assari, singulorum vncia vna. Contundito, incernitoque cribro tenuissimo, seruatoque &c. vsque inspergi possit. Hinc subscripsit dicens: Hæc sanè Asclepiades de proposito medicamento disseruit. Inspiciamus autem primum, in medicamētorum (quibus illud constat) quantitate, quatenus cōsentit, dissentitq;: deinde ordine de ipsius titulo, & vsu. In mistura sanè medicamentorum inter se concordarunt & Andromachus & Asclepiades, quòd aloës drachmas centum inijciunt: discordarunt autem, quòd Asclepiades simpliciter aloës scripserit, Andromachus verò elotæ addiderit. Item quòd Asclepiades aliorum vnciā miscuerit, hoc est pondo drachmas argenteas octo, aut septem semissem: sex autem Andromachus. Præterea, quòd Asclepiades balsami fructum, Andromachus xylobalsamum inijcit. Ad hæc quòd neutiquam Asclepiades florē iunci odori miscet &c. Etiam ipse Galenus libro septimo de morbis curādis, hanc picræ descriptionem sub his verbis narrat: Expedit ergo paratam habere, quam omnes medici picram, id est amaram vocant: atq; hanc dupliciter confectam, vtique ex aloë elota, & non elota. Admiscentur autem huic, cinnamomum, & xylobalsamum, & asarū, & spica nardi, & crocum, & Chia mastiche. Sumpto autem horum cuiusque drachmæ sex, vnius aloës drachmæ centum &c. Item libro sexto de sanitate tuenda, scribit ipsam picram tripliciter à se confectam. Necnon & alijs in locis ipsam tangit: [illegible] in quinto dicti libri de sanitate tuenda, & in primo libro de locis affectis, & primo capitulo quarti libri de locis affectis &c. Ex quo certè, quia ab eo tam celebriter tot libris describitur, meritò, potius quàm Andromachi aut alterius hiera picra Galeni nuncupari debet. Etiam ex supradictis plura possunt colligi, videlicet, quòd Arabes præsentis hieræ descriptionem ex Galeni libris acceperint, Galenus autē ab Andromacho Asclepiadeq;: Asclepiades verò, Themisone excerpsit. Et quamuis quilibet in aliquibus paucis discordet ab cæteris, tamen intentio omnibus vna eademq; fuit. Et sicut dictum est suprà de descriptionibus Philonis, ita dicendum de huius hieræ picræ descriptionibus: quoniam & in aloë,

Hieræ Asclepiadis descriptio.

Hiera picra quare dicatur Galeni.

& cæ

& cæteris simplicibus, omnes (vt patet) aliquo modo variãt. Habet Andromachus iuncũ odorum, id est schœnũ, quod & squinantum dicitur: quod quidem Galenus in priori suprà notata, quasi in sua, non habet. Minimũ etenim Asclepiades, Andromachus & Galenus de quolibet aliorũ simpliciũ ponunt drachmas sex: Asclepiades verò octo, & loco xylobalsami habet carpobalsamum. Arabes autem, vt Author noster filius Serapionis, & Auicenna, vtrunque susceperũt, scilicet carpobalsamum, & xylobalsamum, necnon & casiam nigram, id est ligneam addũt &c. Hali filius Abbas, & Nicolaus Salernitanus, & quàmplurimi alij, aliter & aliter habẽt. Et inde prouenit quòd eadẽ descriptio, ex diuersis Authoribus, varijs habetur modis. Descriptio autem Authoris nostri præsens intitulari debet, Hiera picra Galeni, siue Hiera dia aloēs, siue Confectio ex aloē, & similia: secundum cõmunem traditionem Arabicam. Et descriptio Nicolai debet nominari Hiera secundum descriptionem Nicolai. & sic de singulis eodem modo quo diximus de Philonij descriptionibus. Nam etsi Arabes ponant aloēn duplicato pondere ad alias medicinas, non tamen elongantur ab Græcorum intentione. Siquidem facta diligenti calculatione ponderum omnium medicinarum, de consimili per drachmas, vt Galenus & Andromachus fecerũt, de vnoquoque simplici sex drachmas accipiendo. Cùm præter aloēn, ista sint octo simplicia: duplicatum pondus aloes ad nonaginta & sex drachmas ascendit. Manardus autem non rectè sentit, ponendam esse aloēn triplicato pondere, in ista Arabũ descriptione. Quia si Galeno videntur esse magna quantitas centum drachmæ, quanto magis si triplicato pondere poneretur, ex quo facta calculatione de consimili, ad summam centum quadragintaquatuor drachmarum ascẽdit? Et si aliquis dicat, quòd in Galeno sunt sex simplicia præter aloēn, in Authore nostro autem octo, ita quòd proportionaliter computando, in illa Galeni sunt dictorũ simplicium triginta & sex drachmæ, & in ista filij Mesuæ 48. Et si centũ aloēs drachmæ sunt satis ad 36. nõ tamen sufficiũt ad 48. Igitur si pondus aliorũ simpliciũ multiplicatur, & summã aloēs etiam necesse est multiplicari. Ad hoc respondendũ, quòd ab Authore nostro, & cæteris Arabibus, omnia summa cum diligentia sunt põderata, necnõ & digna proportione taxata. Nam etsi ad illam Galeni, vel (vt melius dicamus) Andromachi descriptionem non correspondet: benè autem, imò optime correspõdet ad illam Asclepiadis. Vtraq; enim descriptio ab ipso Galeno posita

Manardi error de Hiera.

posita est. Etenim Asclepiadis descriptio, etsi præter aloën, habet tantùm sex simplicia, de quolibet autem simplici recipit vnciam vnam, scilicet drachmas octo, ita quòd omniũ summa, quadraginta & octo drachmas habet, quam summam octo simplicia istius descriptionis authoris nostri similiter complent, accipiendo (vt suprà fecimus) de quolibet simplici sex drachmas. Et sic Author noster pro 48. drachmis illorum simplicium, 96. drachmas aloës inijcit. Asclepiades verò centum. In quatuor ergo drachmis præfatæ aloës, differunt inter se. Minimum quippe discrimen, nec de eo curandum. Ab ipso nempe Galeno, in minori quantitate sumpta magis commendatur. Qui & asserit se ex nonaginta, & quandoque ex quadraginta drachmis aloës, dictũ antidotum confecisse. Igitur hanc hieræ picræ Galeni compositionem ab Authore nostro traditam, esse laudabilem, & virtuosam, & bene ordinatam censemus: nec ponenda est aloë triplicato pondere, vt Manardus dixit. Cæterùm non est credendum aliquibus iunioribus asserentibus illa duo simplicia addita in hanc descriptionem, esse mendosè posita: quia qui bene perscrutatur, omnia in Galeno per varias hieras reperiet. Etenim squinãtum ex hiera Andromachi suscepisse Arabes, nullus dubitat. Casiam autem forsan acceperũt ex hiera Lamponis Pelusiotæ quam ipse Galenus immediatè post suprascriptã Andromachi descriptionem, authoritate ipsius Andromachi scribit. Quæ quidem (vt inibi legitur) ad eadem valet, ad quæ & Dia aloës præfata, cuius descriptio sic incipit: Cinnamomi, calami aromatici, casiæ nigrę, xylobalsami, iunci odori floris &c. Fortasse etiam ab aliquo Galeni opere quo nos caremus, integram descriptionem acceperũt ipsi Arabes. In confesso enim est, nonnulla Galeni opuscula impræsentiarum non reperiri, quæ apud antiquiores maximo habebantur in pretio. His visis sciendum etiam, quòd Author noster in suo opere de ægritudinibus cerebri, capitulo de cura sodæ à permistione coleræ nigræ & flegmatis, habet aliam Hieræ Andromachi descriptionem maximè differentem ab ista. Quare considerandum Andromachum plures, & varias composuisse hieras.

De Asaro & carpesio.

NOtandum, quòd quando Galenus iubet ponere carpesium pro asaro, debet intelligi pro illis infirmitatibus duntaxat, pro quibus ille ponebat, scilicet pro illis quibus venter prohibetur, & pro mulieribus quæ non probè purgantur. Veruntamen

sciendum etiã, quòd carpesiũ (vt legenté Galenum & cæteros de carpesio, & Dioscor. & cæteros de asaro non latet) habet easdé ferè virtutes & proprietates, quas asarũ habet, & quòd magis confortat quàm asarũ. Quare in defectu asari, licitè potest vbiq; pro eo subministrari carpesium. In Carpesio auté nonnulli dubitãt, si est cubeba, an non: quorum vnus Brasaulus. Nos verò pro certo tenemus carpesium esse cubebam, & probamus per Auicennã, & per filiũ Serapionis, in huiusmodi hieræ picræ Galeni descriptionibus: qui eo in loco, in quo Galenus carpesium posuit, ipsi cubebas habent. Auicenna quidem sic ait: Et asarũ, quoniam inest ei adiutorium ad solutioné faciendam & præcipitationé humiditatum: & quandoq; ponuntur loco eius cubebæ, & sunt subtiles. Hæc Auicenna. Filius Serapionis autem sic habet: Et fit bona hec medicina, si proiecerimus loco asari kerkesebe, & est cubebe. Et ego quidem iam cõposui in quibusdã horis, & proieci ex vtrisq; simul: Hæc filius Serapionis. Item Serapio cap. 271. quod incipit, Zurumbet: in authoritate Galeni (quam etiã asserit esse & Pauli ad literam, sicut & Galeni) dicit: Et est in virtute sua simile casiæ ligneæ & cubebis. Et Paulus lib. 7. in Arnabo, quod est ipsum zurumbet Serapionis, eo in loco habet carpesium. Sic enim ait: Casiæ & carpesio simile &c. Item Simon Ianuensis, & Pandectarius in litera kubebe, testantur Græcè vocari carpesium, nõ obstante quòd apud ipsos semibarbarè legatur carpision. Hoc etiam confirmat Hermolaus in corollario 759. quod est de myrto syluestri, scilicet quòd cubeba apud Galenum carpesium vocatur. Ex quibus & alijs pluribus authoritatibus, clarè constat carpesiũ Græcorum, veras Arabum cubebas esse, de quibus sufficienter à nobis dictum est in confectione alia Galeni. Insuper monendi sunt aromatarij ne inconsulto medico apponant in confectionem aliquid illarum additionum, quæ sunt in fine ipsius descriptionis: quoniam illa sunt ad libitum medici & non aromatarij. Quod intelligi volo, in omnibus alijs compositionibus, in quibus aliquorum simplicium subscribuntur additiones. Aloë autem hîc licet positum sit in fine descriptionis post additiones, non tamen ob id additio est, sed basis siue fundamentum & principale totius istius confectionis, sine quo compositio ipsa nihil penitus valet ad illas infirmitates, pro quibus ordinata est. Nam (vt Galenus refert) virtus huius medicaminis, in sola aloë consistit: & alia simplicia adduntur ad maiorem vim, & meliorem eius operationem &c. Vnde notãdum, quòd quælibet compositio habet

Brasauli dubiũ de Carpesio & Cubebis.

Cubeba est Carpesiũ.

Compositio num quarũ libet scopus. semper ad minus vnum simplex tanquam principale fundamentum & sustentamentum totius compositionis, in quo certè consistit principaliter effectus ipsius compositionis, ad quem ordinata est: quo deficiente, totum compositionis ædificium destruitur. Igitur si in aliqua compositione deest illud simplex, quod est basis & fundamentum totius, proculdubio talis vt inutilis reijcienda est. Si autem deerit aliquod cæterorum simplicium, apponendo in eius vice aliquod æquiualēs vtilis euadet. Prætereà sciēdum quòd hæc hieræ confectio est illa, quæ aliquando cognominatur simplex, quia respectu aliarum, pauciora simplicia recipit: *Hiera simplex.* quapropter & rectè hiera simplex dicitur. Et quamuis descriptio propria ipsius Galeni de huiusmodi hiera sit simplicior ista, attamen non intelligitur de ipsa, cùm de hiera simplici aliquid quæritur: nisi præcisè de ipsa specialis habeatur mentio. Nonnulli ex hodiernis aromatarijs præsentem confectionem, hieram de octo rebus malè nuncupant. Quia si absq; aloë intelligunt, non est hiera, id est sacra: quoniam illa sacra operatio, ex sola aloë habetur, teste Galeno suprà citato, vbi dixit: Hæc igitur noxij humoris euacuatio, ex sola aloë præstatur &c. Et quòd reliquæ medicinæ, sicut mastix, cinnamomum &c. ad alios effectus commiscentur, testantur etiam filius Serapionis & Auicēna. Nec est picra, id est amara: quoniã amaritudo ipsius ex sola aloë consistit. Si autē cum aloë intelligunt, iam non ex octo rebus consistit, sed ex nouē: quamobrē illius vocabuli abusio, siue illa mala circũloquutio abolēda est. Itē sciēdũ quòd species huius hieræ & similiũ, nō more solutiuorũ, sed subtilissimè sunt terēdę, atq; cribrellādæ: vt per eundē ipsum Galenũ probatur, qui in suprascripta hiera Themisonis, dicit: Cōtũdito, incernitoq; cribro tenuissimo. Etiã hac ratione, quia aloë nunquã trāsit ad lōginquas corporis partes, teste ipso Galeno in Andromachi hiera dicēte: Etsi copiosior quandoq; fuerit exhibita, vsq; ad iecoris loca peruenit, nō tamē totũ corpus aloë purgat &c. Hoc etiã dicũt filius Serap. & Auic. in descriptionibus huiuscemodi præfatæ hieræ. Lege ibi.

Hiera Hermetis, & est hiera Luf &c. LXV.

PRAESENTIS hierę descriptio ponitur etiam ab ipso Authore nostro, in capitulo de Luf, Vocaturq; ibi: Cōfectio hieræ Luf, descriptione Hermetis. Veruntamen inter ipsas descriptiones sunt aliqua discrimina. Primũ, videlicet quòd hîc legitur

per omnes codices concorditer tam antiquos,quàm impressos: Trochiscorũ alhandaal, aur.viij.illic autem, in capitulo de Luf, in eisdem libris:Interioris coloquintidæ 3.viij. Vbi putamus Authorem ipsum hac de causa variasse descriptioné, quòd scripserit in capitulo præfato eam vt puram,& simplicissimam Hermetis,hîc verò, quia pluribus in locis prohibuerat coloquintidam propinare incorrectam,voluerit tãquam in sua descriptione correctam,& in trochiscos redactã apponere cõpositæ: & quia sciebat coloquintidam correctam remissioré habere virtutem, auxerit eius portioné.Vnde pro 3.viij.posuit aur.viij. Aureus quidem (vt communiter tenetur) sesquidrachma est,id est, pondus vnius drachmæ & semis.Trochisci autem de coloquintida Arabicè,Trochisci alhandaal siue alhandal dicũtur. Handal vel handaal Arabicè,Græcè colocynthis est. Barbarè auté potius, quàm Latinè coloquintida scribitur.Etiam cucurbita deserti, necnon & ab alijs cucurbita syluestris dicitur.Lege de ea in descriptione trochiscorum alhandaal. Aliud discrimen est, quòd per cunctos eosdem libros in præsenti descriptione habetur bdellium,quod in illa capituli Luf descriptione, & in ijsdem libris minimè legitur.Quod credimus huic ab ipso filio Mesuæ fuisse additum, ad maiorem præfatæ coloquintidæ correctionem.Quia(vt ipse Author testatur in capitulo de coloquintida) bdellium vnum est ex optimè rectificantibus ipsam coloquintidam. Quamobrem iudicamus ipsum non esse amouendum ab ista confectione.

Aureus. *Trochisci alhandal.* *Cucurbitæ deserti,vel syluestris.*

De Luf,siue Luph.

DIcit Author quòd hæc cõfectio vocatur Hiera luf, quæ aliter etiam dici potest Dia luf, siue cõfectio serpẽtariæ: quas denominationes accepit à duplici luf ipsam ingrediẽte:& non à quantitate,sed à proprietate & virtute. Quia ægritudinibus,pro quibus ipsa confectio ordinata est, cõuenientius est luf omnibus alijs medicinis ipsius cõfectionis,vt patet per ipsum Authoré, in capitulo de luf.Quamobré ipsa luf sunt basis & fundamentũ totius istius confectionis, nec absq; eis est conficienda. Luf autem, siue luph(vtroq; enim modo legimus) est serpentaria, cuius plures reperiuntur species. Et licet Author noster habeat scriptum in ista descriptione,luf vtriusq;, quasi non sint nisi duæ species, Dioscorides tamen in quatuor diuersis capitulis, quatuor depingit differentes species.Duas videlicet sub nomine Dracũculi maioris & minoris,& duas sub nominibus Aron & Arisaron: quas omnes nos cognoscimus. Filius Mesuæ auté de duabus visitatio-

Serpẽtariæ, id est luph species plures.

ribus speciebus atq; notioribus tãtum intelligit, de quibus etiam solis loquitur in suo capitulo de luf. Distinguit autem eas in crispam & planam, scilicet quòd altera ipsarum plantarum species habeat folia crispa, altera verò plana. Quarũ mediusfidius quæ habet folia crispa, à Dioscoride dicitur Dracũculus maior: quæ autem plana, Aron; quod idem Author tertio loco descripsit, asserendo hãc eandem plantam à Syris Lupha vocitari. Harũ autem plantarum radices quærit Author noster, & in præsenti hiera. & vbicunq; quælibet species harum plantarum absolutè quæritur, de radice semper, tanquam de meliori ipsius parte, intelligi vult. Est quoq; apud Dioscoridem dracunculus minor, qui hederaceo constat folio, maiore dũtaxat, maculis quibusdam candidis, aliquando etiam nigris resperso &c. Atque hæ tres dictæ species notiores sunt, quàm vt declarari debeant. Reliqua autem species ab ipso Dioscoride Arisaron nũcupatur: quam quia à paucis hodie cognoscitur, declarabimus. Hæc (vt propriè Dioscorides asserit) exigua plantula respectu aliarum, folia lanceolæ simillima habet, strictiora tamen & longiora: scapum vt dracunculus maior fert, semipedali altitudine & interdum maiorẽ. Radix est illi alba, mordax, auellanæ seu mauis oleæ magnitudine. Nascitur locis montanis & asperis, vt ipsi proprijs manibus in montibus supra Plumbariæ castrum, & alibi sæpe colleginius. Nomina autem, seu cognomina, siue synonyma omnium prædictarũ quatuor specierũ, penè innumera sunt. Et quædam ex ipsis sunt communia omnibus quatuor, aut tribus, aut duabus speciebus: quædam verò singula singulis conueniunt. E' quibus aliqua magis necessaria, nobis subscribere visum est. Hæc igitur cum additione maioritatis, seu minoritatis, siue paruitatis aut minimeitatis, & similium, omnibus quatuor competunt. Videlicet, Serpẽtaria, Serpentina, Dracontæa, Dracuntium, siue Dracunculus, Luf, Viperina, Bissaria, Colubrina, & his similia. Tribus autẽ speciebus primis, hæc sunt cõmunia: Aron, siue Aaron, siue Barbaaron, Iarus, & alia multa. Quæ autem duabus prioribus habentur cõmunia hec sunt: Isaron, Biaron, cyperida, & plura alia quæ à Dioscoride notãtur. Duabus verò medijs: Siricantia, Belda, Asclepias, & quædam alia cõueniunt. Duabus autẽ vltimis: Alimõ, Thymõ, & similia. Duabus etiã, primæ scilicet & tertiæ, magis propria sunt: Megaluph Megaarõ, & consimilia. Duabus verò, secũdæ scilicet & vltimæ, hæc: Chamæaron, Microdracunculus, & his similia cõpetunt. Singula autem singulis hæc conueniunt: primæ videlicet

Luph absolutè.

Arisari descriptio.

Serpentariæ nomina.

Collum

Collum draconis, Luf crispum, & plura quædam. Secūdę autem, pes vituli, seu pes vaccæ, Bissara &c. Tertiæ verò, Collocassion, Luf planū, Lupha &c. Quartæ speciei quidem sunt propria, Arisaron, Dracontilla &c. Quæ omnia per varios authores inuenimus, & multa alia, quæ breuitatis causa omisimus: quòd quilibet ea per se videre potest, tam apud Dioscoridem, quàm apud alios quoscunq; authores.

De Sale Indo.

NOn videtur esse inferior cæteris disceptatio, quæ est inter doctores de Sale Indo. Nam secundū Paulum Aegin. lib. 2. cap. 53. & Auicennam in 4. cañ. fen prima, tractatu 2. cap. 22. & Pandect. & Brasaulum, & alios ex recentioribus plures, sal Indum est mel induratum super cãnas, in partibus Indiæ: quod quidem secūdum ipsos, est propriè zuccharum candum naturale. Sed secundum Authorem nostrum, & Nicolaum Leonicenum, & alios non spernendos, sal Indum nō est dulce, sed est salsissimū, & acutissimum omniū specierū salis: cum quibus & nos concordamus. Etenim nō est dicendū, & si dicatur minime credendū, in India, nō esse sal salsum, pro cibariorū condimētis, sicut est in alijs mundi regionibus. Et quod Paulus, & cæteri asserunt in India esse sal dulce, non per hoc negant esse etiam salsum, quoniā ipsi loquuntur per similitudinē, & non per essentiā, aut proprietatem. Et ex verbis ipsorū quidem percipitur, quòd à similitudine coloris & formæ, illud mel super cannas concretū & induratum, sal Indum dulce appellant, cùm dicunt. Sal Indicum colore quidem & substantia, communi simile, gustu autem mellitum. Hæc enim sunt verba Pauli, authoritate Archigenis, supra cap. de scabritiæ linguæ. Quem Auicenna & cæteri postea sunt sequuti. Sic, inquam, Paulus & Auicenna loquuti sunt per similitudinem, quemadmodum & nos hodie communiter aliqua vasa ex vitro purissimo, & clarissimo, vocamus crystallina, ob similitudinem coloris quam habent cum crystallo: cùm sint aliena à materia, virtute, & proprietate veræ crystalli. Filius Mesuæ autem Author noster, secus intelligit in capitulo de speciebus salis: & testatur sal Indū, non dulce, sed acutius & fortius esse omnibus salibus, dicēs: Minerale fortius est marino, & sal gēma eis, & sal Napticū illis, Indum autē omnibus &c. Et quasi in fine capituli ait: Napticum verò, & sal Indū fortiora sunt illis, in omni re. Iā enim loquutus fuerat de alijs. Item ipse Author noster in capitulo de sena, dicit: Verum confortatur eius operatio, impermiscendo cū eo aliquid

ex rebus acutis, ficut zinziber propriè, & sal gēma, & sal Indum. Ex quibus patet, quòd sal Indum non est dulce. Sed animaduertendum quòd hoc nomē siue hic terminus sal, apud Indos potest capi æquiuocè, scilicet quòd per tale vocabulum potest intelligi sal salsissimum commune, & præfatum mel cannarum, quod (vt diximus) à similitudine sic vocatur, de quo non meminimus Authorem nostrum quoquam loquutum fuisse. De sale autem Indo salso, siue acuto, præter illa suprà notata, in multis alijs pertractat locis, & præcipuè in canonibus in 2. cap. de Electione medicinarum, vbi loquitur de faciētibus vomitum, sic ait: Mediocriter autem vomitum facientia sunt, Nux vomica, & carthamus, & baurach, & sal gemma, & sal Indum &c. Constat enim, quòd zuccharum candum, non est faciens vomitū. Igitur eadem ratione, qua baurach, & sal gemma, posuit & sal Indum. Similiter infrà in eodem capitulo, cum pertractat de medicinis educentibus coleram nigrā, dicit: Et medicinæ propriè & principaliter educentes choleram nigram sunt hę: epithymum, stœchas, & myrobalani nigri, & polypodiū, & scebra, & lapis lazuli, & lapis armenus, & calamentum montanum, & sene, & helleborus niger, & sal Indus, & sal Napticus, & sal niger, & similia. Cōstat namq; zuccharū candum, siue mauis mel cānæ induratū, non soluere cholerā nigram. Ergo reperitur alius sal Indus, vltra illum Pauli, & Auic. Item magis infrà, in eodem cap. legitur: Quædam de proprietate magis membra capitis respiciūt, & sunt hæ propriè coloquintida, & agaricum, & stœchas, & aloê, & lapis lazuli, & lapis armenus, & squilla, & epithymū, & sal Indus &c. Et inferius de his quę materias à splene educūt scribens, inter alia ponit salem nigrū, & salem Indū. Item ibidē, de his quæ materias educūt à partibus remotis, & ab instrumentis iuncturarum, inter alia enumerat sal gemma, & sal Indū. Idem & alijs in locis ab eo notatur. In quibus omnibus clarè patet, quòd non potest esse sal dulcis, sed sal acutissimus. Igitur cùm huius hieræ cōfectio describatur ab ipso Authore nostro, in ea cōficienda non sunt accipiēda simplicia Auicēnæ, nec alterius alicuius Authoris, sed quæ ab ipso describūtur & notantur. Siue autē apud ipsum non inueniūtur descripta, ab alijs fide dignis Authoribus, puta à Diosc. & ceteris petēda erūt. Igitur si sal Indus ab ipso descriptus, probatur esse salsissimus, & acutissimus, ponēdo loco eius zuccharū candum (vt multi aromatarij minus periti faciunt) expresè agitur cōtra Authoris intentionem, qui sal acutissimum, non rem dulcissimā, vt est zuccha

Sal Indum æquiuocū.

charum candum, addere iubet. Ponẽdus est ergo nobis, ob dicti salis Indi carentiã, quia amplius non exportatur, aut sal gemma, aut sal Napticus, aut sal alterius speciei acutissimæ: in quorum omnium defectu, & sal marinus (qui aliter sal panis, & sal massæ dicitur) erit substituendus. Ad hæc, licet ab Auicen. sal Indus dicatur esse in dulcedine mellis, tamen in pluribus eius descriptionibus quinti canonis probatur intellexisse, & voluisse salem Indum salsum, & non dulcem: vt in cõfectione nigra Selini, vbi habet sal Indum rubeum, & sal Napticũ nigrũ. Dum ergo dicit rubeum, dat intelligi quòd salis Indi nõ sit vna sola species, sed plures. cuiusmodi est sal Indus niger descriptus ab Authore nostro, in præfato cap. de speciebus salis, & à nõnullis alijs. Et cùm Auicenna associauerit ei salẽ Napticum nigrum qui est acutissimus, satis declarauit salem Indũ esse eiusdem acuitatis &c. Item, ipse Auicen. in Alkelkelengi magno, habet scriptum, salis Indi, & salis rubei, & salis Naptici, & salis massæ. Quam descriptionẽ etiã ponit filius Serapionis in septimo, in qua vltra dictas quatuor salis species, habet & quintam, quod est sal gemma. Non est igitur dubitandũ sal Indum non habere acuitatem & salsedinem, sicut reliqui sales inibi descripti habent. Etiã Hali Abbas in eiusdem compositionis descriptione, in decimo practicæ, quam suo barbaro vocabulo nominat Caquelenegũ magnũ, habet quinq; salis species: sic videlicet, salis Andrani, & Indici, & salis communis & rubei, & nigri. Item ipse Auicen. in dicto v. cañ. in descriptionibus pilularũ de casia, in prima videlicet & secunda descriptione, habet sal Indum: in tertia autẽ, loco salis Indi posuit sal Napticum. Item in summa secunda eiusdẽ quinti cañ. tractatu 2. in medicamine videlicet, quod inscribitur Basilicon aliud, ipse Auicenna habet tres acutissimi salis species, scilicet ammoniaci, salis gemmæ, & salis Indi. Et in multis alijs descriptionibus habet salem Indũ, in quibus nõ potest intelligi nisi à sal salsissimus, & nõ dulcis. Hali Abbas quoq; in secundo practicæ, cap. de speciebus salis, primũ loquitur de Indo, dicens: sal Indicũ desiccantius est & subtiliãtius &c. Igitur inuenitur sal Indus acutus & salsus, cui quæritur in præsentis hieræ Hermetis descriptione. Et nos quidẽ semel habuimus fragmentũ ex eo, quod erat salsissimum, trahẽs ad rubedinẽ &c. Multas insuper & alias non spernandas probationes ex antidotarijs filij Serap. & Hali Abbas & ceterorũ adducecere poteramus, ad maiorẽ dicti salis Indi declarationẽ: sed ne multa lectionis prolixitate lectori ingeramus fastidium, omissi-

Sal Panis.
Sal Massæ.

mus. Vltra satis enim, supradicta pro capitosis erũt. Sed animaduertendum, quòd nos non negamus reperiri salem Indum dulcem, à similitudine dictũ, siue zuccharũ, siue vt magis placet mel cannæ coagulatum in forma & colore salis & dulcedine mellis, quod in medicinis asperitatis linguæ habetur præcipuum: vt supradictis locis Paulus & Auicena testantur. Loco cuius, in illis & similibus medicinis, zuccharũ candũ cõmune notũ potest poni. Sed ex supradictis probauimus inueniri etiã in India species salis acutissimi, & salsissimi, quæ cõpetunt, imò necessariæ sunt similibus cõfectionibus, in quibus ob dicti salis caritaté siue penuriã, nõ est ponendũ zuccharum candũ, vt nõnulli Iuniores declarãt, sed sal gẽma, seu alia optimi & acutissimi salis species. Præterea non ignorãdũ, quòd nulla hiera aut similis cõfectio, est infirmis propinanda, absq; sale salso & acuto: & taliter, quòd in qualibet dosi ipsius, ad minus insimul propinetur salis drachma vna: contra opinioné illorũ qui in huiusmodi hiera, sal Indum declarant esse zuccharũ candũ, vel simile &c. Et hoc sumitur à Paulo Aegineta, libro 7. cap. 8. quod est de hieris, videlicet in Hiera Archigenis, de cuius descriptione mox infrà dicemus: vbi ipse Paulus dãs rationem & modũ cõficiendi ac propinandi hieras, sic ait: Summus ipsarum modus est denarij duo, assumatur & salis denarius &c. Et à filio Serapionis in 7. in fine capituli de hieris, vbi sic loquitur: Dico qualiter in potu oportet vt demus hieras magnas: oportet vt misceatur cum potione sua ex hieris magnis, pondus drachmæ vnius salis massæ, & detur in potu &c. Etiam in descriptionibus hierarũ Auicen. Hali Abbas, & cæterorum, ex maiori parte in fine legitur: Da cum aqua & sale. Vel, Da cum drachma salis Naptæ, & huiusmodi. Quod hodierni medici non curant: at quàm bene, Deus scit. Nec enim nostrum hoc discutere.

Sal Indũ dulce.

Sal Indũ salsum & acutum.

Regula de oblatiõe hieræ & similium.

De Semine Mezereon.

SEmen Mezereon est granum cnidiũ, quod & coccognidium à nonnullis dicitur. Quod quidé granum, teste Dioscoride, Thymelæa producit, & non Chamælæa, vt aliqui putant. Et verum mezereõ approbatum ab ipso Authore nostro filio Mesuæ, est ipsa thymelæa, vt in confectione almezereon apparebit. Sed aduerte, quòd ipsum granũ gnidiũ, scilicet semé mezereon, debet præparari in aceto, sicut preparãtur folia ipsius mezereõ &c.

De Contritione specierum.

POstremò notandum, quòd dicit Author in præsenti descriptione: Fiat omnium contritio bona. Vbi intelligitur, quòd sicut

ſicut ſuprà in fine hieræ picræ Galeni annotauimus, nõ more ſolutiuorum ſunt conterendæ & puluerizandæ ſpecies huiuſmodi confectionũ, ſed ſubtiliſsimè. Ad contritioné autem bonam plura requirũtur. Vnde bona cõtritio in medicinis, poteſt capi dupliciter. Primò, quãdo res trituratæ ſunt in puncto determinati gradus ſuæ puluerizationis, ſiue mediocriter, ſiue ſubtiliſsimè &c. Secundò auté quando cum diligenti ſtudio, & arte, res ipſæ ſunt in puluerẽ redactę. Quæ quidẽ ars ſiue lex triturandi, vt ipſe Author in Canonibus docet, & Galen. & alij plures (vt ſuprà in diacymino habetur) teſtãtur, eſt pernecesſaria in medicinis, qua mediante, res ipſa quę cõteritur, poteſt augeri in bonitate, & virtute atq; operatione &c. Et ecõtra res ſine ratione & arte contrita minuitur de ſua bonitate, virtute, & operatione &c. de quo eſt valde curandum. Sed nota, quòd generaliter non eſt regula, quæ nõ patiatur aliquam exceptioné. Quapropter & ex generali regula, quæ docet quòd res quæ habent ſoluere, non ſunt ſubtiliter conterendæ & puluerizãdæ, excipiuntur cuiuſlibet hieræ pulueres, & alia plura ſimplicia, quæ licet ſint ſolutiua (vt eſt coloquintida, & ſimilia) tamẽ vbicunq; ingrediũtur, ſemper ſunt ſubtiliſsimè puluerizanda. Et dicit Author, quòd nullus debet eſſe contentus in cõtritione huiuſcemodi rerũ, vt partitulariter legitur in Canone triturationũ, de dicta coloquintida. Quod Author accepit ex 12. cap. 7. Beuiarij filij Serap. Nec obſtat, quòd quidã, vt filius Zezar & cæteri volunt cõtrariũ, ſcilicet ꝙ coloquintida non multũ teratur: quod quidẽ redarguit Author noſter, in cap. de coloquintida. Itẽ nota, quòd vnũquodq; ſimplex indigens trituratione, per ſe ſemper eſt cõterendũ & puluerizandum, & hoc quia non omnia ſimplicia ſuſtinẽt æqualiter cõtritioné. Ferunt autẽ ſimilẽ contritioné quæ ſunt eiuſdẽ cõplexionis, & texturæ &c. vt ſemina cõmunia, & ſimilia quæ quidẽ ſine vllo incõmodo poſſunt ſimul cõteri. Et quod dictũ eſt de triturατione, intelligẽdum quoq; eſt, de infuſione, lauatione &c. Itẽ, trituratio virtuoſa tripliciter fit, ſcilicet groſſa, mediocris, & ſubtilis. Quod quidẽ Aromatarij eſt ſcire ad cõplexioné & texturam omnium medicinarũ triturabilium, & habere ſcientiã theoricam & practicam terendi, lauandi, infundendi, ac decoquendi medicinas. Semper enim cum facilitate eſt conterendum, & ſæpe cribrandum, quia cribatio eſt menſura triturationis, ſcilicet quòd quanto foramina cribri, ſeu ſetacei erunt tenuiſsima, tanto pulueres cribrati erunt ſubtiliſsimi. Item notandum, quòd ſemper poſt trituratio-

Contritio in medicinis plurimũ poteſt.

Trituratio virtuoſa.

nem & cribrationem, sunt pōderanda simplicia ingrediētia aliquam compositionem. Ars autem, siue modus, lex, vel regula triturandi, infundendi &c. in Canonibus Authoris nostri, & in libro Seruitoris, satis clarè habentur. Propterea vide ibi.

Confectio hieræ Archigenis. &c. LXVI.

RAESENTIS hieræ descriptio, quā Author noster ponit authoritate Archigenis, ponitur similiter & à filio Serap. in 7. sui Breuiarij, & ab Auicéna in v. cañ. qui omnes tres quasi vno ore loquētes, inter se in omnibus concordāt. Hali Abbas in 10 practicæ, habet & eandē hieræ Archigenis descriptionē, sed in multis discordat à supradictis: & vel ex vitio interpretis, vel librariorū incuria, vel ex alio aliquo casu nobis mēdosa relicta est. Et sciendū, ꝙ præsens cōfectio potest etiā vocari Hiera diacoloquintidos, siue simpliciter Diacoloquintidos, id est confectio de coloquintida, addēdo tamē, secundū Archigenē, quia infrà habetur alia hiera diacoloquintidos, quæ est secundū Ruffum. Nota insuper ꝙ præsens descriptio Authoris nostri, per libros impressos, est in pluribus deprauata, vt ibi legitur: Recipe pulpę coloquintidæ ℨ.ij. lege rectius: Recipe pulpæ coloquintidæ ℨ.xxij. Sic enim est in omnibus antiquis exemplaribus quæ vidimus. Sic etiam in filio Serap. & Auicen. Non obstante, quòd in aliquibus impresionibus dicti filius Serapionis legatur, Pulpæ coloquintidæ ℨ.xxxij. quoniam etiam ibi est error, & ex librariorum vitio redundant decem drachmæ. vbi legitur in præsenti descriptione Authoris nostri: Prasij, stœcados &c. omniū ań. ℨ.ij. posita est ℨ. pro vncia, itaque lege verius: Omnium ań. ℥.ij. quia ita habetur in præfatis exemplaribus, necnon & in filio Serapionis, & Auicenna. Præterea animaduerte, quòd ex doctrina Authoris nostri, in huiusmodi confectionibus, & similibus, & generaliter in omnibus pharmacis, in quibus recipitur coloquintida, siue pulpa coloquintidæ, in substantia, semper pro ipsa ponēdi sunt trochisci de coloquintida, qui nil aliud sunt, quàm ipsa coloquintida correcta. Et de hoc diffusius infrà dicemus.

Hiera diacoloquintidos secūdum Archigenē.

Trochisci de coloquintida.

De Cæpe Muris.

CAepe muris secundum Simonem Ianuensem, & Pandectarium, est Scilla, siue mauis squilla, quod idē est. Et vocatur cæpa, vel cæpe muris, ex eo quod ipsa squilla est idonea ad interficiendum mures. Et ad maiorem declarationem, quòd cæpa muris

muris sit squilla, sciendũ quòd vbi Author noster & Auicẽna in præsentis hieræ descriptione, habent cæpe muris assati, filius Serapionis, & Hali filius Abbas habent, alter cæpe squillæ, & alter squillæ assatæ: ergo &c. Squilla autem est notissima, & qualitate, proprietate &c. & de modis assationis eius, clarissimè ponitur & à Diosc. & ab ipso Authore nostro, in cap. de squilla. Hoc tamen addimus, quòd non sunt eligendæ neque maximæ neq; minimæ squillæ: mediocres enim sunt meliores, & quanto albiores tanto excellentiores &c.

Hiera Archigenis descriptione Pauli &c. LXVII.

NON sanè conueniunt in vnum Arabes cum Græcis, super præsenti descriptione. Nam Author noster, & Ioannes filius Serapionis, & Auicẽna, quasi vno ore loquentes, ponunt ipsam authoritate Pauli Aeginetæ: sed non omnia vt Paulus habent. Etenim descriptio Pauli talis est: Marrubij, agarici, chamædryos, colocynthidis carnis, stœchados, singulorũ drachmæ decem. Opopanacis, sagapeni, petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, singulorũ drachmæ quinq;. Cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ, polij, croci, singulorũ denarij quatuor. Arida tunduntur, simul & incernuntur. Opopanax autem, sagapenum, & myrrha, contusa, mulsa per noctem vnam, in pila macerantur: deinde leuigantur, & siccis admiscentur: melle optimo excepta, reponuntur in vitreo vase, aut plũbeo. Hæc ratio omniũ hierarũ communis est. Summus ipsarum modus est denarij duo: assumatur & salis denarius, mellis heminæ duæ, aquæ quantum satis est. Quod si vehementiores ad purgandum voles efficere, quibus scammonia non inest, inijcietur & his singulis obolus. Hæc Paulus. In quibus Pauli verbis, notatam habes regulam & rationem cõficiendi, ac propinandi omnes hieras &c. Præfatorum autem Arabũ, scilicet Authoris nostri, filij Serapionis, & Auicennæ descriptio, ita legitur: Recipe prassij, agarici, chamædryos, pulpæ coloquintidæ, stœchados, omniũ ana aur. xx. opopanacis, serapini, petroselini, aristolochiæ rotũdæ, piperis albi, omniũ ana aur. v. cinnamomi, spice, polij, croci: ana aur. iiij. Tere ex medicinis quæ siccæ sunt, & gũmi conquassa, & infunde in melle, & permisce: & sit dosis aur. iiij. cum salis triti pondere ℥. vnius, cum aqua mellis. Hæc illi. Ex quibus patet non minimã differentiã esse inter ipsas descriptiones, quo ad põdus medicinarũ, cùm illi drachmas habeãt decem, hi ve

Hiera Archigenis descriptione Pauli Aeginetæ.

Hiera Archig. descriptione Arabum.

hi verò aureos viginti &c. Et quo ad simplicia, Græci quidem, vt ipse Paulus, & Galenus, & Aëtius, habẽt & myrrham, quæ in huiusmodi Arabum descriptionibus non reperitur. Etiam non ignorandum, quòd inter Græcorum descriptiones præsentis cõfectionis sunt aliqua discrimina. Quia licet Aëtius concordet cum Paulo in simplicibus, in ponderatione tamen ipsorum valde discordat. Quapropter nobis visum est non incongruum si Aëtij descriptio subscribatur quantumuis non necessaria: quia Arabes non Aëtium, sed Paulum citant, & dissidij causas ex Græcorum dissonantia ortas, & suam concordiam ostendunt. Aëtij autem Hiera Archigenis ex epistola ad Marsum, & lib. de melancolia, sic legitur: Pulpæ colocynthidis ℥.viij. chamædryos, agarici, marrubij, stœchados, añ. ℥.x. opopanacis, sagapeni: añ. ℥.viij. petroselini, aristolochiæ rotundæ, piperis albi, añ. ℥.v. cinnamomi, spicæ nardi, myrrhæ troglodyticæ, polij, croci. añ. ℥.iiij. (& in alio ℥.iij.) cum melicrato, sale adiecto, quantum est cochleare paruum &c. Ex quibus variationibus, quænam ipsarum sit verior Archigenis hieræ descriptio, temerarium foret pronuntiare: quia sicut volumina Latina in multis sæpe deprauata probãtur, ita & de Græcis & Arabicis & cęteris est considerandũ: videlicet, quòd nõ omnia fideli castigatione sint ad amussim emẽdata. Quotidie enim aut librariorum incuria, aut malorum interpretum socordia libri mendis scatere videntur. Quamobrẽ an Arabes ab aliquo Pauli mendoso exemplari eiusmodi (vt ipsi habẽt) descriptionem sumpserint, vel an ipsi Arabes rectè rescripserint, & postea processu temporum deprauatum sit opus Pauli, vel vitiata Arabum volumina: vel etiam an ab ipsis Arabibus ordinata fuerit ipsa confectio cum tali medicinarũ pondere & absque myrrha, nescimus: quandoquidem vno solo descriptiones Arabum & Græcorum à se mutuò differũt. Christophorus Oroscius autem super annotationibus septimi libri ipsius Pauli, videlicet in hac Hiera Archigenis, testatur Auicennam errasse, omittẽdo myrrhã, & ponẽdo 20. aureos, pro decẽ drachmis prassij, agarici, &c. Sed quomodo errasse potius Auicẽnam, quàm filiũ Serapionis, & Authorem nostrum, non intelligimus, cùm filius Serapionis (qui similiter habet) fuerit ante Auicennã per plures annos, & ex Breuiario eius, ipse Auicenna plura excerpserit, & in suis canonibus immiscuerit: vt probatur in pluribus locis, & præsertim in calce quinti canonis, vbi de ponderibus & mensuris pertractat &c. Igitur non est absolutè in hoc Auicenna culpandus, sed

Auic. error in hiera Archigenis.

ſed vt ſuprà de deſcriptionibus Philonis dictũ eſt, ita dicendũ de huius hieræ deſcriptionibus, & ſimilibus, ſcilicet q̃ eadem hieræ deſcriptio aliter habetur ſecundũ Paulũ, aliter ſecundũ Aëtiũ, & aliter ſecundum Arabes &c. Sed animaduertendũ, quòd in libris impreſsis, deſcriptio Authoris noſtri eſt mendoſa in vno: videlicet vbi legitur, praſsij, agarici &c. añ. aur. v. legendum eſt rectius, añ. aur. 20. quia ſic eſt in cunctis exemplaribus manuſcriptis, & ſimiliter (vt dictum eſt) habent alij Arabes: videlicet, filius Serapionis, & Auicenna. Igitur ſi ſecundum filiũ Meſuæ, præſens Archigenis hiera paratur, in omnibus obſeruanda eſt Arabum doctrina: quoniam (vt diximus) Arabes in deſcriptione in omnibus concordant. Si autem aliquis peritus medicus præcipiat confici ipſam ſecundum Paulum, aut ſecũdum Aëtium, aut alteriuſmodi, pro ſuis infirmis duntaxat debet fieri. Quia (vt aliàs diximus) licet medico ex arbitrio ſuo permutare, addere, vel minuere, ac de nouo componere, & ordinare confectiones, & electuaria, pro ægris ſuis neceſſaria. Et hoc conſimiliter eſt intelligendum in omnibus alijs compoſitis, & ſimplicibus &c.

De Polio.

Polium vbicunque reperitur abſolutè deſcriptũ, ſemper mõtanum polium intelligitur. Et illud eſt, quod à Dioſcoride magis laudatur. Herba quidem notiſsima, quæ pluribus collibus, & montibus & vallibus, & alijs locis naſcitur. Sed omnino cauẽdum eſt ab illo polio, quod oritur in locis thermarum, & paludibus, & ſimilibus. Montanum eligito. *Polium abſolutè.*

Hiera diacoloquintidos inuẽtione Ruffi *&c.* LXVIII.

VTHOR noſter ponit præſentem confectionẽ authoritate Ruffi, & vocat eam Hieram diacoloquintidos, id eſt Hieram de coloquintida ſecundũ Ruffum. Hæc eadem deſcribitur & à Paulo Aegineta in 8. cap. ſeptimi libri, & ab Aëtio libri tertij. cap. 119. & à Ioanne Serap. in 7. & ab Auicenna in v. cañ. & ab Hali Abbas in x. ſuæ practicæ: niſi quòd tam Author noſter, quàm quilibet dictorum, in quibuſdam paucis diſcordat ab cæteris. Nicolaus etiam in ſuo antidotario habet vnã Hieræ Ruffi deſcriptionẽ longe diuerſam ab iſtis. Etiam ipſe Author noſtrer in cap. de epilepſia habet vnam aliam confectionem Hieræ diacoloquintidos ſimiliter diſcordem ab iſta. Et inſuper miror quomodo Luminare Maius dicat filium Meſuæ præſentem cõfectionem

nem inuentione Rhasis scribere, cùm apud Rhasim nusquam reperiatur: nisi fortè ipse mendose in suo libro, pro Ruffi, legerit Rhasis. Nos certe ex tot exemplaribus antiquis, necnon & impressis libris quos valuimus videre, in nullo penitus vnquam legimus hanc hieram authoritate Rhasis, sed omnes concorditer habent, inuentione Ruffi. Et consimiliter omnes præfati Authores describunt ipsam sub nomine Ruffi. Præterea, præsens descriptio filij Mesuæ, per libros impressos, non est à mendis aliena. Nam in quibusdam minus correctis est impressum: Coloquintidæ bonæ & electæ 3.x. quo in loco, errore desunt decem drachmæ. Lege ergo rectius: Coloquintidæ bonæ & electæ 3.xx. quia sic est in omnibus antiquis exéplaribus, ac etiam in aliquibus impressis libris, & similiter habent filius Serapionis, & Auic. & Hali filius Abbas. Item post hoc immediatè sequitur aliud médum peius priore, quod est generaliter in omnibus impressionibus, videlicet vbi legitur: Coloquintidæ, trochiscorum alhãdahal. añ. 3.xxv. Siquidem si talis lectio esset vera, magna quantitas ingrederetur coloquintidæ præsenté confectioné, puta 50. drachmæ: videlicet 25. ex incorrecta, & totidem ex correcta: & sequeretur corollarium inconueniens, contra Authoris intentionem: videlicet quòd nõ semper essent sumendi trochisci alhandahal pro coloquintida in substantia recipienda, vt ipse præcipit: quia ex huiusmodi lectione hìc vtraque suscipitur, correcta scilicet & incorrecta, quod est falsissimum. Paulus verò habet, coloquintidæ denarios octo, & Aëtius drachmas octo: quod hìc est legendum. Et in alio libro est loco coloquintidæ, trochiscorum alhandahal 3.xxv. Et sic est scriptum in nonnullis exemplaribus. Sed nota, quòd hæc circumloquutio siue clausula, non est ab ipso Authore, sed est additio quorundam scriptorum, qui in transcribendo inueniebant exemplaria varia, & ne descriptio esset manca vt ephexegesim alterius vtrunq; ponebãt, scientes vtiq; quòd antiqui medici, & aromatarij sequentes doctrinam ipsius Authoris præcipientis non propinari coloquintidam, nisi præparatã, pro ipsa coloquintida ponebant trochiscos prædictos. Et quia sciebant ipsos trochiscos remissiorem habere virtuté, quàm ipsa coloquintida incorrecta, credimus illos ad summã addidisse quinque drachmas: quemadmodum ipsa exemplaria tripliciter descripta probant, quorum quædam simpliciter & absolutè habét, coloquintidæ bonæ & electæ 3.xx. quædã similiter absolutè trochiscorum alhandahal 3.xxv. & quædam vtrunq; sic: Coloquintidæ

tidæ bonæ & electæ ℨ.xx.& in alio loco coloquintidæ, trochiscorũ alhandahal ℨ.xxv. Quod impressores peruertentes (de vltimo loquor) dictiones, & addentes illud añ. vt videtis nobis tradiderunt. Nos autem sequentes communiorẽ descriptionem, vtranq; particulam ponimus: rectius tamen atque clarius, vt decet veritatem, scribentes secũdam particulam signatam, in hunc modũ: Recipe stœchados, agarici, chamædryos añ.ℨ.x. coloquintidæ bonæ & electæ ℨ.xx. (Et in alio loco, coloquintidæ, trochiscorum alhandahal ℨ.xxv.) &c. De coloquintida autẽ, lege in trochiscis alhandahal.

De Pipere.

Piper in hac hiera, album intelligitur. Diximus enim suprà in Diatrion pipereon, quòd quandocunque simpliciter (vt in præsenti descriptione) est scriptum piper, semper album sit intelligendum. Et ad maiorem certitudinem, quòd hîc, quia simpliciter scriptum, piper intelligatur album, legito te Paulum, Aetiũ, filium Serapionis, & Hali filium Abbas, qui nõ simpliciter in hac hiera, vt Author noster, sed specificatè & clarè, piperis albi habẽt scriptum. Auicenna verò habet album, & nigrum: quod nigrũ, putamus redundare in Auicennæ descriptione. Igitur in rei veritate album est ponendum hîc & vbique, quando non specificatur de eo. *Piper absolutè.*

Hiera inuentione nostra &c. LXIX.

HVIVS hieræ confectio, quæ ab ipso Authore nostro primũ inuenta & ordinata fuit, est (vt in eius exordio legitur) nõ minimi iuuamenti. Cuius vsus tãetsi apud recẽtiores aboleuit, nõ tamẽ eius virtutes & bonitates sic sunt in aliquo imminutæ, vt nõ liceat ea vti. Sed animaduertat vtẽs, quòd per impressiones eius descriptio in aliquibus est vitiata. Vnde vbi legitur: Calami aromatici, masticis, casiæ añ.ℨ.vij. legatur, añ.ℨ.viij. Itẽ vbi legitur: Xylobalsami, & in alio xylo aloes ℨ.iiij. legatur simpliciter: Xylobalsami ℨ.iiij. Et cassetur illa clausula copulata, & in alio xylo aloes, quia non legitur pro maiori parte in exẽplaribus antiquis. Item vbi legitur: Piperis albi, & nigri &c. añ.ℨ.j. lege emẽdatius. añ.ℨ.iij. quia sic est secũdũ veritatẽ, vt probatur per præfata exẽplaria.

De Xylobalsamo.

Balsami lignum (quod Græcè xylobalsamum dicitur) plurimum in re medica expetitur. Verũtamen ipsum verum, nostris

ſtris temporibus non exportatur. Illud autem quod pro xylobalſamo abundantius circunfertur, potius & rectius poteſt vocari ſine balſamo, quàm xylobalſamum. Quod facillimè deprehenditur, ſi odor & cæteræ ipſius notæ, à Dioſcoride, & reliquis Authoribus deſcriptæ, conſiderantur. Etenim ſi balſami arbuſculæ non naſcuntur (vt fertur) niſi in vna vel duabus regionibus mũdi, mirum ſanè videbitur vnde adeò larga eius habeatur copia. Nam vt cæteras mundi vrbes omittã, ſolæ Venetiæ ex eius quantitate & multitudine immenſa vel fornaces piſtorũ calefacerent. Probat idem & ex eorũdem putaminum ſuperfluitate nata pretij vilitas, quoniam nihili vẽditur, ſi eius qualitatis ratio habeatur: & opobalſami, quod eſt xylobalſami liquor & lachryma raritas & caritas. Et quod dictum eſt de xylobalſamo, ſimiliter de calpobalſamo dici poteſt, quo non rectè vtuntur aromatarij loco veri xylobalſami. Quid autem ponere liceat in eius vice, quia ipſum facilè haberi non poteſt, monendum duximus, ſecundum Paulum Aeginetam qui ex authoritate Galeni, ſi traductio eſt fidelis, ponit loco eius radicem violæ candidæ. Et ſecundũ alios, ponitur pro eo lignum hederæ.

Diaſiracoſt, ſiue Dia alſiracoſt deſcriptione Irani, quæ eſt medicina benedicta &c. LXX.

RAESENS deſcriptio tum propter errores, tum etiam propter aliqua obſcura vocabula, quæ in ipſa ſunt, abſque diligenti declaratione non eſt prætereunda. Et primò de titulo ipſius agatur, qui multiplex & varius ferè in omnibus libris inuenitur. Nam quædam volumina Alſeracoſtum habẽt: quædam per y, yeracoſt, vel yerachoſt, vel yeracoſtum, vel yera Conſtantini: quædam per i, ieracoſt &c. quædam cum h, in principio, hieracoſt &c, quædã per x, vel ſ, in principio & ſimpliciter xiracoſt, ſiracoſt &c. quædã cum dia in principio ſic: Dia coſtũ, Diaſarocoſtũ, Diaſiracoſt & Dia alſiracoſt &c. Quæ nam autẽ iſtarũ vocũ ſit vera inſcriptio præſentis cõfectionis difficulter ſine dubio aſsignari poteſt. Nos igitur conſideratis omnibus, ad duas, ſcilicet vltimam & penultimam inclinamus, quæ rationabiliter ipſi deſcriptioni magis videntur cõpetere, ſuo ſignificatu, cum quibus etiam plurima librorum copia conuenit. Et purius vocabulum eſt ſiracoſt, ſiue xiracoſt, quàm alſiracoſt. Ideò dia alſiracoſt, idem ſignificat, quod confectio de ſiracoſt, ſiue electuarium ex ſiracoſt.

siracost. Xiracost autē, siue siracost quid significet mox declarabimus. Inscriptio autē hierę non cōpetit huic confectioni. Potius enim esset tribuendum ei nomen tripheræ, quàm nomen hieræ: quia cum sequenti Triphera persica maximā habet affinitatem, vt lectio vtriusq; manifestat. Vbi autem habetur scriptū siue impressum, Hiera Constantini, manifestissimum mendum est, quoniam filius Mesuæ per plures annos ante Constantini Aphricani medici & monachi Casinēsis tempora fuit, vt testatur ipse Constantinus, qui multa electuaria, & alias varias pharmacorū compositiones authoritate ipsius filij Mesuę trāscripsit, & eas sub nomine Ioānis Damasceni in suis operibus cōmiscuit, vt in libro de stomachi affectionibus. Adhæc Constantinus Cæsar non scripsit hieras in suo opere de agricultura. Si autem aliquis dixerit, quòd fuerit alius Constantinus medicus antiquior ipso filio Mesuæ, ex cuius operibus ipse accepit præsentem confectionē: eundem rogabimus vt producat ipsa opera, atq; subijciat ea oculis nostris & credemus ei. In eundem etiam errorem & Petrus Apponus collapsus est, qui in de Aegritudinibus mēbrorū nutritionis, prope finē de ægritudinibus & oppilationibus hepatis, scripsit ipsammet confectionem, falsò cum hoc titulo: Hiera descriptione Constantini &c. Cuius quidem descriptio, vel ab ipso Petro, vel à librarijs ita vitiata est, vt ferè nihil habeat verę & integræ compositionis: vt statim in ipso principio apparet. vbi hic Author noster habet, Recipe alsiracost: in ipso legitur, Recipe rasuræ costi &c. quæ causa breuitatis studiosis perscrutāda relinquimus. Præterea si hæc est compositio Constantini, quomodo concordabit quod immediatè sequitur, per multas impressiones, in titulo huius descriptionis? Hoc est: Descriptione nostra. Quāuis & hoc sit falsum. Quia filius Mesuæ nō fuit principalis Author huius cōfectionis, sed Iranus medicus: vt probāt ferè cūcta antiqua exēplaria, necnō & quædā impressiones, quæ habēt Diasiracost, vel Alsiracost descriptione Irani. Neque bene consonū est quod legitur in quibusdā impressis libris, videlicet Hiera Constantini descriptione Irani: quia sequeretur Constantinū fuisse ante Iranum, & Iranū posuisse talē Hierā authoritate Cōstantini, & eandē postea Author noster authoritate Irani, sicut posuit Hierā Archigenis descriptione Pauli, & cōfectionē Philonij descriptione Hamech &c. quod fieri nequit cùm fuisse Iranum ante Constantinū nulli dubium est. Igitur cùm ipsa confectio recipiat siracost, quod est primum simplex in ordine ingrediens, quodq; hîc habetur pro

Petrus Apponus errauit vocando confectionē Hierā &c.

O

pro basi: ab eodem quoque, tanquàm à principaliori denominationem sumpsisse credendũ est. Et confirmant hoc libri antiqui, qui (vt diximus) pro maiori parte habẽt Diasiracost descriptiõe Irani: vel Dia alxiracost &c. Etiã ipse author circa finẽ curæ sodę calidæ, habet vnum medicamen, in quo præcipit apponere ℥.vj. diasiracost, quod nil aliud est quàm ista cõfectio. Igitur verior titulus istius cõfectionis est Diasiracost, siue Dia alsiracost descriptione Irani &c. Præterea, sunt & in ista descriptione per excusos libros duæ aliæ notabiles mẽdæ, quarũ prima est, vbi legitur: Recipe alsiracost boni & recentis ʒ.iiij. legendum est ℥.iiij. quoniam à tam parua quantitate non rectè ipsa cõfectio denominaretur, neque siracost diceretur basis istius confectionis: quia non est (vt putamus & mox patebit) tale, quòd in parua quãtitate producat magnũ effectũ, vt muscus & ambra, & similia faciunt. Altera autem menda est vbi legitur: Foliorũ lupuli, capillorũ veneris, ana ʒ.ij. legendum est rectius: ana ℥.ij. in vtraq; enim parte mendosè posita est drachma pro vncia. Antiqui libri profectò ferè omnes concorditer habent vnciam in dictis locis, & ita debet esse secundum veritatem. Et sciendũ, quòd debẽt recipi folia, non asparagi lupulorũ: vt Ioannes Manardus putauit. In nullo quippe librorũ penitus (isto excepto) inuenimus hoc in loco asparagos lupulorum: sed in omnibus & singulis legitur: Foliorum lupuli &c. In Petro Appono autẽ mendosè legitur: Foliorum lupini. Sed aduerte quòd dicta lupulorum folia, necnõ & veneris capilli, ac radices endiuiæ, & apij & similia, quæ hîc & in similibus confectionibus petuntur, omnia debẽt esse recẽtia, si haberi possunt. Aromatarij enim in hoc & in cæteris agẽdis, debẽt adhibere omnem diligentiam.

Manardus errauit ponendo asparagos pro folijs lupulorum.

De Siracost, siue Xiracost.

Siracost, siue Xiracost, siue Alsiracost &c. idem est, & secundum Simonem Ianuensem, & nonnullos aliquos ex iunioribus, est quædam species mannæ. Et in testimonium citant Auicennam in capitulo de manna. Bellunensis etiam in suis interpretationibus, dicit: Siracost est manna, quæ apud Italos vsitatur. Pandectarius autem in litera A, scribit: Alsiracost, id est manna. & in litera x. Xiracost Arabicè, id est manna. Verum in litera S, cum authoritate Dini, ait: Siracost, id est manna, vel succus fructuum. Auicenna autem licet in dicto cap. de manna adducat exemplum similitudinis dicens, quòd manna coagulatur, & exiccatur sicut gũmi, & sicut tereniabin, & alsiracost, & mel de

terra

terra cusuram &c.nõ tamen per hoc declarat nobis siracost esse speciem mannæ. Quia ad faciendam aliquã similitudiné, non est semper necesse adducere species eiusdem generis illius rei de qua quæritur similitudo ipsa. Et ad certiorem rei notitiam probatur quòd nõ omnia illic posita sunt species mãnæ: quia sicut gummi & mel nõ sunt species mãnæ, sic potest esse quòd non sit etiã siracost. Sira enim, siue xira Arabicè, succũ significat. Et quia (vt suprà diximus) Pandectarius testatur siracost nõ solùm significare mannã, sed etiã & succũ fructuum: Forsan est succus alicuius fructus coagulatus ad mãnæ similitudinem, & nõ species mannæ. Et quãuis Auic. de vnoquoq; præfatorũ loquutus sit in proprio capitulo, tamen propriũ capitulũ de siracost, neq; sub hoc, neq; sub quouis alio vocabulo reperitur in suo secũdo canone, qui est de simplicibus. Capitulum autem de tereniabin &c. habetur apud ipsum. Etiã potest esse (vt cõmunis opinio tenet) quòd siracost veræ sit species mãnæ: quia in sequentem tripherã Persicã, quæ (vt diximus) in multis cum ista cõfectione cõcordat, intrãt manna, & tamarindi, & casiæ pulpa, & zuccharũ violarũ, & alia multa, sicut in istã. Christophorus de Honestis auté in suo notãdo, post hieræ infusiones ponit absolutè siracost esse mannæ speciem, & dicit quòd talis manna amplius non portatur ad partes nostras. Igitur si siracost est species mannæ, potest vocari hæc compositio, Confectio mannæ. Sed quia infrà habetur alia descriptio quę intitulatur, Confectio de manna: ad differentiam illius forsan vocauerunt præsentem Diasiracost, quasi declarantes particularem ipsius mannæ speciem; vt etiam est infrà syrupus altereniabin, quod similiter significat quandam mannæ speciem. Igitur quando de ipso siracost non potest melior haberi certitudo, loco eius si ponitur manna aerea, siue arborea, credimus quòd bene agitur. Idq; vel eò maximè, quia in exordio ipsius descriptionis dicit Author, quòd hæc confectio est medicina benedicta in febribus acutis &c. Et manna similiter ab ipsomet authore, inter medicinas benedictas connumeratur. Ergo si (vt diximus) ponitur manna in ipsa compositione, non agitur contra authoris intentionem. Ipsa autem manna debet esse recens, & perfecta: quia legitur ibi: Recipe alsiracost boni, & recentis &c. De manna autem, dicetur in confectione de manna.

Sira siue Xira.

De Tamarindis & Cheiron.

TAmarindi (vt multi affirmant) sunt dactyli acetosi, qui ad nos hodie non exportantur integri. Vnde, de re nõ bene co

gnita, vix quis perfectam rationé reddet nostro tépore, quo ra rissimè absq; adulteratione ad nos deferuntur. Et quãquam horũ vsus nõ admodũ erat frequẽs apud antiquos Græcos, vt nõnulli volũt, tamen apud Arabes, & alias plures nationes frequẽtissima erat, vt & hodie apud nos est, de quibus abunde Serapio, Auicéna, & Author noster scripserũt: & ex recẽtioribus nostris plurimi. Quorũ vnus Simõ Ianuẽsis dicit: Tamar Arabice Dactylũ significat: Indi, id est ex India regione: Græcè auté oxyphenichia, id est dactyli acetosi. Idé dicit Pãdectarius, & addit, quòd sunt dactyli syluestres qui nascũtur in India. Quæ omnia in capitulo Authoris nostri de Tamarindis clarè leguntur. Cheyron autem, siue chairũ (vtroq; enim modo legitur) aliqui recentiorũ volũt, quòd sit nomen prouinciæ, in qua copiosè nascũtur ipsi dactyli acetosi: videlicet illa, quæ alio nomine vocatur Charia, quam ciuitatem propriè nõnulli asserũt vulgò dici El chairo. Alij putant esse cognomen nobilioris speciei ipsorum. Nos verò cõcedentes illis & nomen patriæ, & cognomen speciei quod nihil, aut parum facit ad ipsorũ cognitioné & bonitaté, id vnicũ studemus vt tamarindi sint quammaximè veri, recentes, & mundi ab omni falsitate.

De Malis, & pomis, seu fructibus.

MAlum, pomum, fructus, & huiusmodi similia, nomina sunt æquiuoca, siue communia pluribus. Fructus autem & pomum, sunt magis vniuersalia, quàm malum. Antonomasticè autem poma & mala, eadem sunt: & referuntur ad illa quæ vulgò Mila, siue Mela, quasi mellea vocantur. Et licet pyra, & his similia multa, dicantur poma, non tamen mala. Illa quidem præcipuè dicuntur mala, quæ rotundiora proueniunt: persicis duntaxat exceptis, quæ licet sint generaliter maxima rotunditate formata, attamen rarissimè mala nuncupantur. Author enim noster in præsenti descriptione ait: Succi malorum dulcium, & acetosorum, & muzorum &c. Vbi animaduertendum, quòd hoc in loco non intelliguntur pro malis, mala granata, vt vult Luminare Maius, sed pro dulcibus absolutè intelliguntur mala, siue poma Apia nuncupata: quæ si non habentur, maciana mala, seu mala Decij, seu alia similiter dulcia erunt subministranda. Pro acetosis autem absolutè, intelliguntur mala acetosa, siue acria, domestica, ex quibus plures reperiuntur species, & in quorum vicem etiam syluestria recipi possunt. Muzum autem (vt suprà in confectione de prunis diximus) capitur dupliciter, scilicet quod est inter acerbum & maturum, & quod est inter acre & dulce. Et hoc

Mala dulcia absolutè.

Luminaris Maioris error de malis.

Mala acetosa absolutè.

Muzum.

hoc secundo modo in ista confectione accipitur muzum, scilicet quòd sint illa mala quæ sunt media inter acria & dulcia. In supradicta confectione, de prunis auté, capitur muzum pro medio inter acerbum & maturũ. Hîc verò ipsa mala, media inter dulcia & acria, muza cognominata, debent esse sicut cætera mala optimè matura. Vnde notandum, quòd quando muzũ est per se, vt in præsenti descriptione, tũc cõstituit speciẽ, & significat quod maturũ est inter acre & dulce: quando autẽ est adiectiuum alterius termini, puta mali, pyri, &c. tunc nõ cõstituit speciẽ, sed denotat suum antecedens esse inter acerbũ & maturum: vt est in præfata confectione de prunis. Vnde cùm dicit Author in hac descriptione: Succi malorũ dulciũ & acetosorũ, & muzorum, declarat tria malorum genera esse recipienda &c. Multa & alia huic declarationi competentia descripta sunt suprà. Videlicet in dicta confectione de prunis, & in electuario de pomis, & in electuario de persicis, & in electuario de fructibus &c.

De quatuor seminibus.

NOtandum, quòd vbi Author in præsenti descriptione scripsit: Seminũ cõmuniũ: immediatè subiũxit declarationem ipsorũ, dicẽs, Melonis, citrulli, cucumeris, cucurbitæ. Et hęc quatuor sunt semina communia maiora frigida, ordinatè posita. Et hinc sumitur regula, scilicet, quòd quãdocũq; absolutè reperitur scriptũ, Seminũ cõmuniũ: siue quatuor granorũ, vt in sequẽti triphera: siue Quatuor seminũ, vt in trochiscis de spodio: siue Triũ seminũ, vel Trium granorum, vel duorũ &c. semper de dictis intelligitur, accipiendo ipsa ordine suo, vel omnia, vel pro parte. Quando autem speciatim ponitur de calidis maioribus vel minoribus frigidis, vel calidis, alia intelliguntur: quemadmodum clarius de ipsis in Lohoc alio nostro de intentione hac dicetur. *Seminũ cõmuni. &c.*

Triphera persica &c. LXXI.

CVPIMVS quidẽ præsentis tripheræ descriptionem resarcire: at tot eius scissuras, & lacerationes inspicientes, vbi primum incipiamus, haud videmus. Vnde illud propheticũ cõueniẽtissimè hic descriptioni applicari potest, videlicet: A planta pedis vsq; ad verticem non est in ea sanitas. Nobilis quidem & laudabilis compositio est, sed ita referta mendis, & scrupulosis; atque dubijs & peruersis clausulis, necnon & falsis circunloquutionibus (per libros impressos supple) vt nobis videatur

impossibile, posse eam suæ descriptioni absq; errore restituere. Adiuti tamem ope manuscriptorum exemplariũ (quoniam ex impressis libris impossibile est) conabimur eam suo nitori reddere. Igitur cùm in principio suæ receptionis legitur. Recipe succi solatri, endiuiæ, apij, depuratorum an ℔.j. quod primum est mendũ, lege, ana ℔.ij. Hinc post violarum descriptionem sequitur: Succi lupuli ℔.j. Si autẽ (vt impressum habetur) de vnoquoque prædictorũ succorum recipitur similiter ℔.j. quare non omnes succi in vno ana? Ad quid seorsim extra prædictũ ana separatur lupuli succus? An quòd non egeat depuratione vt prædicti? absit. Aliqui enim ex iunioribus, vt Ioãnes Iacobus de Manlijs &c. cognoscentes partem erroris, scilicet quòd malè locatæ erant violæ inter ipsos succos, & ignorantes quod põdus priorũ esset diuidiatum, scripserunt omnes insimul, ana ℔.j. non rectè: quoniam id non factũ est quasi non debeatur depurari, sed quia non omnes succi æqua lance appendũtur, ideò non omnes debẽt vno ana concludi. quemadmodũ apparet ex libris antiquis, qui sic habent: Succorum solatri, endiuiæ, apij, depuratorum ana ℔.ij. succi lupuli ℔.j. Vbi subintelligitur depurati. Postea sequuntur violæ, quæ malè inter succos in impressionibus sunt locatæ. Vnde & alius error. Quia cùm legitur: Et proijciatur super eos violarum siccarũ, aut viridium, ana ℥.iij. Et in aliquibus: Violarum siccarũ & viridiũ ana ℥.iij. vtraq; clausula est mala. Prima, quia in vno simplici, seu in duobus, vel pluribus cum disiũctione positis non conuenit ana. Secunda autem, deprauatius pro disiunctiua habet copulam. Nec error est in ana, sed in simplicibus, scilicet quia illic desunt rosæ. Sic enim secundũ veritatẽ in antiquis exemplaribus legitur: Violarũ siccarũ, aut viridium, & rosarum, ana ℥.iij. Vt & liber in vulgari Italico impressus testatur. Fatemur enim, trãslatorẽ vt inuenit in Latino, ita trãstulisse in vulgari sermone. Etiã est considerandũ, quòd præfata cõfectio Diasiracost (vt suprà diximus) & hæc præsens Triphera conueniũt adinuicẽ pro maiori parte, in simplicibus, & modo cõficiẽdi. Quapropter si dicta cõfectio post violas habet rosas, similiter & in ista Triphera esse rosas approbamus. Præterea, vbi in sequẽtibus habetur: Myrobalanorum citrinorũ, chebulorũ, & indorum, ana ℥.ij. Et infrà: inuoluantur myrobalani in oleo amygdalarum dulcium, & bulliat &c. O magna confusio. Quomam ex aromatarijs huiusmodi circumlocutiones intelligẽt? & res non eo modo quo fuerãt à suo Authore ordinatæ & descriptæ explicabunt?

cabunt? Quamobrem ſciendum primò, quòd de quolibet myrobalano illic notato, non ℥.ij. ſed vnciæ duæ accipiédæ ſunt. Poſtea cùm legatur myrobalanorũ citrinorum &c. bulliãt ſuper prunas &c. exiſtit dubiũ, quare poſt talem bullitioné, iterũ illos vnctos oleo amygdalino, velit vt bulliant cum epithymo bullitione vna. Cùm cõmunis Doctorum opinio ſit, quòd myrobalani non ſubſtineant multã decoctionem. Vnde Cõſtantinus Aphricanus, authoritate Coſtæ filij Lucæ, in libro de gradibus medicinarum, ſic ait: Myrobalani ſunt gummoſi, ideoq; videntur eſſe laxatiui. Idcirco quibus fuerit gũma non viſa, ſunt debilioris virtutis. Quod teſtatur hæc ratio. Quòd ſi in calida aqua infundãtur, & aqua potabitur, erit fortiter laxatiua. Si auté ad ignem coquãtur, erit aqua in qua coquuntur debilius laxatiua. Ignis enim tollit gummoſitaté &c. Hæc ille. Igitur ſi poſt primam bullitionem, denuò ipſa decoctio cum ipſis myrobalanis cauſa bullitionis ad ignem reducitur, nihil, vel ſaltem ſatis parũ ipſa decoctio (quam quærit Author) retinet in ſe de virtute dictorũ myrobalanorum laxatiua, huic confectioni pernecesſaria. Idcircò non vtile vt dicti myrobalani pluſquam ſemel, & valde parũ bulliãt in ipſa ſuccorum decoctione: nec decoctio ipſa, myrobalanis amotis, eſt amplius bullienda. Sed ſi aliquis dicat quòd pro ſecũda bullitione, non ſint accipiendi illi myrobalani prius iam decocti, ſed alij ex crudis, qui vncti oleo dicto, vnà ſimul cum epithymo bulliant bullitione vna tãtùm. Reſpondendũ, quòd hoc non poteſt eſſe, quia in ipſa ſecunda annotatione (vt per impreſsiones legitur) ipſorum myrobalanorũ bulliendorũ, non ſcribitur quæ quantitas ſit recipienda. Ergo de prius iam decoctis intelligitur, cùm legitur quaſi per recapitulationé: Inuoluantur myrobalani, ſcilicet ſupradicti &c. Etiam quis poteſt obijcere, quòd ſuprà, ſcilicet in Confectione Alcãzi, ex præcepto ipſius Authoris, bis myrobalani ſunt bulliendi, ergo non ſubſtinent paruam decoctionem: & per conſequés, poſſunt in præſenti triphera binas recipere decoctiones. Ad hoc reſpondendũ, quòd contrario modo ſe habét adinuicem Cõfectio Alcanzi, & iſta Triphera perſica, & diuerſas habent intentiones, & operationes. Quia in dicta cõfectione Alcanzi, ipſe Author intendit ſedare & reſtringere ſolutioné naturæ, & cõfortare, & quærit in ſubſtãtia ipſos myrobalanos tantùm, abiectis ipſorum decoctionibus. Per præſentem autem tripheram, econtrà intédit Author lenire & educere: & quærit decoctiones eorum, & non ipſos myrobalanos. In quorum deco-

ctionibus primis feruoribus statim ipsi myrobalani (vt suprà iam diximus) relinquunt partem suam laxatiuam. Quæquidem pars laxatiua postea, ob nimiam bullitionem, ab ipsa decoctione (vt dictus Constantinus testatus est) euanescit, ac deperditur. Ergo non bene est vt in hac Triphera multùm bulliant ipsi myrobalani, nec etiam amotis ipsis eorum decoctio. Pręterea adhuc quidã possunt obiectare dicẽtes: Quòd si myrobalani non possunt sustinere magnam decoctionẽ, frustrà & malè ipse Author noster in capitulo de myrobalanis, & in distinctione de cõditis, ordinat modum condiendi eos cum duabus decoctionibus: vt in dictis locis clarè legitur. Responsio supradicta ad hoc etiam similiter valet, scilicet quia Author talibus in locis non quærit solutionem ipsorum, sed sedationem & confortationem &c. Quapropter, ipse tunc abijcit ipsorum decoctiones, retinens tantùm ipsos decoctos. Et ex hoc sequitur corollarium hoc, quòd quanto magis quæritur ex myrobalanis solutio per viã decoctionis, tanto minus sunt bulliendi, ita vt videatur potius fieri per modum infusionis, quàm per viã decoctionis. econtrà scilicet quòd quanto magis habẽt restringere & confortare, tanto magis sint bulliendi & decoquendi, quod est falsum. Quia post condecentem decoctionem, in diutina bullitione, nõ solùm pars ipsorum solutiua, sed etiam & cõstrictiua, & cõfortatiua, & vniuersaliter omnis virtus & bona proprietas, ægris & medicinę cõpetens deperditur & annihilatur. Et tunc tales myrobalani sic discocti, necnõ & eorũ decoctio, sunt tanquã homo mortuus sine anima, & sine virtute, nec amplius boni ad medicinę vsum: quia tam decoctio ipsorum, quàm ipsi amiserunt omnem substantiam &c. Igitur &c. Etenim in huiusmodi & consimilibus decoctionibus, semper est facienda gradatio rerũ coquendarum secũdũ artem: quia quamuis violæ in ista descriptione sint præpositæ prunis, non tamen sustinent maiorem decoctionem, quàm ipsa pruna. Oportet enim (vt aliâs diximus) aromatariũ scire naturã & complexionem, seu texturam omnium simplicium cõmiscibilium: vt sciat quæ magis, & quæ minus sustinent decoctionem, contritionem &c. Vt in suis canonibus ipse Author noster optimè docet, præsertim vbi de decoctionibus ait: Verum tibi superest scire medicinas, quæ debilem coctionem suscipiunt, aut fortem &c. Vbi multa notabilia tangit. Ex his igitur visis sequitur descriptio vera istius clausulæ quæ talis est: Myrobalanorum citrinorum, chebulorum, & indorum, in oleo amygdalarũ dulcium inuolu

Myrobalanorũ omniũ decoctio.

uolu

uolutorum,ana ℥.ij.& bulliant bullitione vna &c. Et locus proprius ipsius clausulæ est post epithymū, videlicet vbi legebatur, Inuoluātur myrobalani &c. Vbi animaduertēdū quòd Author sapienter posuit eos vltimo loco cum epithymo, quia similiter & epithymum non patitur decoctionem. Imò & post epithymum descripsit eos, ad denotandum quòd intentio sua est, vt bulliant, quasi non bulliant, bullitione vna. Quod autem suprà, inter cuscutam & spicam de ipsis myrobalanis legitur, vacat. Cassetur ergo in ista descriptione per omnes libros, ne successòres denuò consimilibus implicentur laqueis. In ipsa autem decoctione facienda, ita est procedendum. Post ipsorum depurationem vniantur insimul omnes succi, & in ipsos primum immittantur pruna Damascena sicca, incisaque vsque ad osseum, in tribus aut quatuor locis, & bulliant cum agilitate vsque ad cōsumptionem medietatis succorum, vel circa, secundum discretionem. Deinde superponantur senæ folliculi grossiori modo cōtriti. Deinde cùm tempus fuerit, cuscuta & agaricum similiter contrita. Deinde spica, rosæ, & violæ. Postea immediatè epithymum mundum, & confractum. Vltimo verò loco, scilicet cōtinuò post epithymum, absque mora aliqua immergantur myrobalani enucleati grossè contriti, ac oleo prædicto inuoluti. Post quorum immissionē, simplici feruore transacto deponatur ab igne totum, & post aliquod spatium temporis coletur &c. De consimili ratione fiant omnes aliæ decoctiones, quibus competit fieri gradatio medicinarum, scilicet quòd semper præponantur res quæ magis sustinent de decoctione, licet eædem in descriptione postponantur. Sed aduerte, quòd succi consumendi sunt in ista decoctione, donec remaneāt ex ipsis ℔.ij. quia sic habent libri antiqui. Impressi autem habent vsque ad ℔.j.& malè, non enim est sufficiēs vna ℔. dictæ decoctionis, ad perficienda omnia, quæ infrà præcipiuntur. Videlicet, quòd in vna parte & in medietate ipsius, dissoluantur tamarindorū ℥.iij. mannæ ℥.j.ß. pulpæ casiæ ℥.iiij.& zucchari violati ℥.xij. Vix enim ad hæc liquanda sufficit ℔.j.ß. ergo duæ libræ, & non vna ex ipsa succorum decoctione seruandæ sunt. Præterea, antequam ad alia transeamus, aromatarijs minus peritis consulimus (peritiores enim non multo indigent consilio) quòd myrobalani hîc, & in similibus accidentibus, videlicet, vbi pars ipsorum solutiua est necessaria, securius infunduntur quàm bulliant. Et hic erit faciendi modus, videlicet fiat decoctio secundum artem omnium prædictarum rerū, exceptis ipsis my-

Decoctionū cōpositarū exemplum & regula.

Infundendi myrobalanos & similia, regula.

robalanis,& post vltimam,quæ est epithymi,bullitionem continuo feruenti, quasi adhuc bulliat,immittantur in ipsam myrobalani,oleo amygdalino prius(vt dictum est)bene peruncti, & dimittatur frigescere,deinde coletur &c.Et ne quis putet hoc esse præter Authoris intẽtionem,ipsum Authorem citamus in testimonium, qui in suo Canone de rectificatione medicinarum cum modis infusionum ait:Relinquitur autem dispositio rei per infusionem,in re in quam infunditur,& cætera quæ sequuntur. Hinc prosequitur:Sicut in infusione rheubarbari,& myrobalanorum videmus.Separatur enim ab eis virtus solutionem faciẽs, & cadit in infusionem, remanente re contractionem faciente in residuo &c.Item ipse Author in septima distinctione præsentis antidotarij,in modo infusionis de succis herbarum,sic dicit: Recipe succorum endiuiæ,lupuli,buglossę,depuratorum,ana ℥. viij.proijce super eos corticum myrobalanorum citrinorum ℥. j.raued boni ʒ.iij.tamarindorum ℥.j.s. carnis casiæ fistulæ ℥.iij. fiat vt suprà. Iam enim dixerat in modo infusionis aquæ casei proprietatem eius,& quòd est dimittenda à sero vsque mane,deinde est colanda,& propinanda. Quæquidẽ infusio,est multum similis decoctioni præsentis tripheræ. Et in octaua distinctione, quæ est de trochiscis,videlicet in confectione Galliæ alefanginæ ait:Accipe emblicorum bonorum,abiectis ossibus ℥.iiij. Conterantur contritione grossa, & ponantur in vase vitreo, & fundatur super eos aquæ rosatæ &c. Quibus in locis, maioris laxationis causa, non decoctiones sed infusiones myrobalanorum tantùm quærit.Item capitulo de myrobalanis, dicit: Et infusio quidem eorum competit, quando solùm quæritur solutio. Et patet per simplicia quæ recipit, quòd hæc triphera soluit leniendo fortiter. Igitur non est hîc coarctanda, neque minuenda eius virtus, atque soluendi proprietas, sed augmentanda atque dilatanda eò maximè,quòd omnes medicinæ ingredientes ipsam tripheram, possunt inter benedictas connumerari: nec est timendum in eius solutione de aliquo nocumento. Et (vt suprà diximus) authoritate Constantini, præstantior est ad laxandum myrobalanorum infusio, quàm decoctio. Quapropter non malè agitur, si dicti myrobalani infundantur modo dicto, in ipsa decoctione perfecta, absque aliqua bullitione. Cæterùm vbi legitur: Vltimo verò, puluerizentur super illud, raued boni &c. Cassetur super illud. Non enim competit huic loco, nec est in exemplaribus antiquis. Rectius autem

sic

sic legito: Vltimo verò puluerizentur, raued boni ℥.ij.&c. Non auté, raued ℥.iij. vt in pluribus impresſionibus legitur. Omnes enim antiqui libri (quos vidimus) & nonnulli etiam ex impresſis, concorditer habent: Raued boni ℥.ij. Et quamuis hunc errorem fraudulentis aromatarijs non sit multùm necesse propalare, quia libentius ipsi minus quàm plus ponunt in confectionibus de huiusmodi simplicibus preciosis, vt sunt Rheubarbarum, muscus, ambra, & similia. Tamen vt veritas habeat locum suum, & Deum timentes non grauētur in non necessaria expensa, omnia rectè (vt decet) vt melius videtur, à nobis fideliter describuntur. Item, vbi in eisdem impresſis legitur: Chebulorum, Indorũ, ana ℥.viij. est error nõ paruus. Posita est enim ibi errore librariorum, vncia pro drachma, Omnes enim antiqui codices habent, chebulorum, indorum, ana ʒ.viij.ſ.℥.j.& non octo. Item vbi habetur impressum: Granorũ fumi terrę (id est seminũ fumi terræ) trochiscorũ Diarhodon &c. ana ʒ.ij.s. legẽdum est, absq; illo semis, ana ʒ.ij. Sequẽs verò ana, quod est quatuor granorum, est ʒ.ij.s. vt antiqua volumina quidem huius rei veritaté ostendunt. Quatuor autem grana sunt quatuor semina cõmunia, maiora frigida, scilicet melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ, de quibus diximus in Diasiracost. Aliqua auté volumina ex impresſis quidé, habent hoc in loco quatuor granatorũ, sed non rectè. Lege auté de huiusmodi, & cæteris communibus seminibus tam frigidis quàm calidis, tam maioribus quàm minoribus, in Lohoc alio nostro de intẽtione hac, & etiã in fine descriptionis Diasiracost. Postremò auté, vbi legitur: Inuoluantur in oleo violato, & repone &c. sciendum quod multi ignorantes veritaté huius clausulæ, credunt totam ipsam cõfectionem esse inuoluendã in oleo violato. Sed re vera secus est. Quia tantummodo istæ vltimæ species, scilicet raued &c. Quæ species puluerizatæ, & oleo violato bene perunctæ, cõmiscendæ sunt cum supradictis rebus, & conficiendæ &c. Descriptio auté vera & recta huius clausulæ talis est, (vt in quibusdam exemplaribus vetustissimis legitur) Inuoluantur (scilicet prædicti pulueres) in oleo violato, & proijciantur super illud totũ: quod confectum repone in vase vitreo &c. En videtis quot confusiones, quot ve errores notauerimus in præsenti Triphera persica. Igitur indulgẽdum est nostræ prolixitati. Non enim potuimus breuioribus tanta constringere. Nec vos tædeat, vel saltem semel legere, quod nos non piguit in scribendo per tot volumina, non sine magno labore perquirere.

Quatuor grana.

De Solatro.

DE communi,& magis nota Solatri, siue solani specie Author intelligit. Et illa quidem est, quæ alio nomine vulgò Cacabalum dicitur. Est enim vulgaris notitiæ. De omnibus autem speciebus solatri, quære in Trochiscis de Alchechengi.

De Endiuia.

QVàm maximo detineantur errore, qui per Endiuiam sumunt lactucam agrestem, bonarum literarum amatores non ægrè percipiunt. Etenim Endiuia, Cichorium siue cichoria vel cichorea, Intybus siue intubus vel intuba, Seris, Picris vel picrida, Scariola, Ambubeia, Dundebe siue Hundebe Taraxacon vel taraxicō,& alia plura, vnū & idē significāt. Differūt tamen aliqua ipsorū, per syluestre siue erraticū,& domesticū, id est satiuum. Vt exempli gratia: per scariolam semper intelligitur domesticum cichoriū,& per taraxacon semper syluestre &c. Sūt præterea & alia nomina istis attributa, quæ etiā alijs diuersis conueniūt: vt Heliotropia siue solsequia, Spōsa solis, amica solis, pancratiū, chreston &c. Sed longū esset atque superfluum de his omnibus & singulis pertractare, cùm clarè de ipsis tam apud antiquos, quàm apud iuniores bonos Authores habeatur. Iuniores autem magis imitādos dicimus, Hermolaum Barbarū, Ioannem Manardum, Antonium Musam Brasaulum, Ioannem Ruellium, & cæteros eis similes. Legitote ergo apud ipsos. Luminare Maius autem in syrupis de cichorea,& nonnulli quamplures, genera cichorij siue endiuiæ volentes declarare, plura confundunt. Vnde aromatarij hodierni parātes dictos syrupos, ferè tot committūt errores, quot ibi sunt simpliciū nomina. Minus ergo malum iudicamus esse, si omittantur illi syrupi, quàm si talibus descriptionibus parentur. Veræ autem quæ possunt probari endiuiæ, siue cichorij species hæ principaliter sunt. Videlicet Condrilla, quæ apud Dioscoridem etiam ob maximā similitudinem quam cum cichorio habet, legitur à nonnullis seris,& cichorium dici. Et cicerbita aspera, id est sonchus asper, id est crispinus vulgò notus: quem similiter, teste ipso Dioscoride, aliqui cichorium nuncupant. Est quoq; & quædam herba quæ vulgò Dens leonis, & Rostrum porcinum & ab alijs Amarum olus vocatur: quam herbā ob amaritudinem,& foliorum similitudinem, intubi syluestris speciem nonnulli, vt Hermolaus & Ruellius esse autumant. Veruntamen cùm absolutè legitur endiuia, vel cichorea &c. nō intelligitur de istis speciebus iam dictis, sed de vero intubo, scilicet cicho

Cichorij veræ species.

Endiuia vel cichorea absolutè.

cichorio syluestri, quod est melius, vel saltem de satiuo, quod est post illud. Author enim noster per endiuiã, quasi semper intelligit satiuũ cichoriũ: quoniam syluestre sub nomine Taraxacon describit, vt probatur in pluribus locis, vbi vtrunq; habet, scilicet endiuiam, & taraxacon. Vt in septima distinctione huius antidotarij, videlicet in decoctione fumi terræ, vbi legitur: Accipe succi altaraxacõ, & endiuiæ &c. Et similiter in tertio canone primi capituli de rectificatione medicinarum bis, & in capitulo de modis lauationis medicinarũ, & in capitulo de mezereon, & alibi vtrunq; legitur, & vtplurimũ immediatè. Sed notandũ, quòd secundum ipsum Authorẽ nostrũ, tam endiuia quàm taraxacon cùm ponitur in medicinis, nõ debet lauari: quia habent virtutem in superficie, quæ per lotionẽ tollitur: vnde in dicto capitulo de modis lauationis, ait: Et sunt medicinæ quæ virtutẽ positam habent in superficie, quæ si lauentur, tollitur: sicut taraxacon, & endiuia, & rosa, & similia. Hæc ille. Quare colligẽda sunt huiusmodi, vt possibile est, mũda ab omni sorde & luto &c. vt postea cõmiscenda medicinis, non alia indigeãt lotione. Et aduerte, ꝙ in nulla descriptione huius antidotarij legitur cichorea, nec (vt sciamus) in canonib. nec forsan in toto opere ipsius filij Mesuæ. Declarãs per hoc ipse Author, ꝙ sub nomine endiuiæ, intelligitur & cichorea &c. qa in veritate idẽ est endiuia, quod cichorea &c.

Lotio quorundam simplicium virtutem comminuit.

De Cuscuta.

QVamuis nonnulli velint cuscutam oriri in pluribus plãtis, necnon & in nudo solo, tamen illa est accipienda, pro medicinæ vsu, cùm absolutè legitur, quæ per lini plantas circũuoluitur: quæquidẽ ab alijs podagra lini, & linicida vocatur. In patrimonio Romano, & particulariter circa Viterbiũ copiosè prouenit. Est enim propriè quoddam capillamentũ epithymo simile, albius tamen. Vulgaris cognitionis est. Nam damnum quod sæpius ipsa lino infert, ferè omnibus notiorem reddit. Lege de ea etiam in modo confectionis de eupatorio.

Podagra lini.

Linicida.

Confectio electuarij alharif, & est electuariũ boni saporis, quod composuimus nos &c. LXXII.

RAESENTIS, & sequentis electuarij confectiones, quo ad titulũ per varios libros, plurimas habent inscriptionum variationes: videlicet Alharif, Alkarif, Alaberaluf, Alakaluf, & huiusmodi consimilia multa, quę si scripsissemus, fore ridicula non

la non dubitauimus. Eo maximè quia nihil facit ad rem, quouis cognomine describantur ipsæ cōfectiones. Nos autē quasi amota illa voce barbara, intelligimus ipsa Electuaria boni saporis, siue Electuaria magna, siue regalia: vt infrà in iuchalharit dicetur. Et fortasse illa vox est significans illud. Sunt autem & in præsenti confectione aliqui errores. Vnde primò sciendum, quòd descriptio dulcationis, seu rectificationis myrobalanorū, est multùm vitiata, & maximè vbi post dissolutionem zucchari in aqua, legitur: Semper in ea parum de oleo infundendo. Quoniam inibi rectius legendum est: Semper in ea parum de ipsa aqua infundendo. Quid igitur est faciendum de ipsa aqua, si oleum est superinfundendum semper? Antiqui codices eo in loco, aquam habent, non oleum. Quibus si nolunt adhibere fidem, legant capitulum ipsius Authoris de myrobalanis, vbi fere ad literam ponit ipsum & eundem modū rectificationis eorum. Hæc nempe sunt verba ipsius in præfato capitulo: Modus rectificationis eorum satis vtilis, acquirens eis saporem bonum, & emendans quæcunq; timentur de eis, est, vt sumatur de myrobalanis cōtritis quātitas quam volueris, & sit hoc in ęstate: & funde super eos olei amygdalarum dulcium quantitatem, qua confricando leniantur in vmbris, & exiccentur in sole: & semper modicè confricando superrorentur oleo, & fiat illud per triduū. Deinde denuò per triduum cum aqua zucchari, aut aqua casei cum pauco zuccharo conterantur in sole, semper eos ante modicè cum aqua prædicta irrorando. Deinde fac trochiscos &c. Hæc filius Mesuæ. Videte ergo quòd intentio Authoris est, vt ipsi myrobalani per triduum in eorum contritione superrorentur oleo, & per aliud triduum cum dicta aqua zucchari. Sunt præterea in ista descriptione & alia quædam non tanti momenti, quæ à nobis emendata facillime comprehēdi possunt à lectoribus, si ab eis nostra descriptio alijs conferatur. Alius autē error notabilis est in ista descriptione per impressos libros, videlicet vbi legitur: Seminis apij ʒ.j.s. legendum est ʒ.ij.s. quia sic est in omnibus vetustissimis exemplaribus.

De Nabet & Nabit.

Variationes librorum super hoc simplici in magnā nos duxere dubitationem, ita quòd non audemus determinare si in præsenti & sequenti confectionibus legendum sit Nabet, vel Nabit. Nam maior pars antiquorum librorū, quos legimus, habent in his descriptionibus nabit, vnus nebet, vnus nabee, & vnus neber,

neber, & plurimi ex impressis etiam habēt nabit. Reliqui autem vnà cum quibusdam impressis habēt nabet, ex quibus aliqui cum aspiratione in fine sic: Nabeth. Quamobrem hoc cum nonnullis alijs prudentiorum iudicio reseruamus. Quoniam nabet, & nabit non sunt idem, vt mox declarabimus. Nabet igitur licet apud antiquos non reperiatur quid sit, recentiores tamen ferè omnes declarant esse zuccharum candum. Quorum opinio nobis non displicet. Quia in distinctione de conditis, scilicet in condito de citris, sic legitur per omnes libros, tam manu scriptos, quàm impressos: Et fit iuleb ex zuccharo albo in aqua, quæ sit triplum ipsius: deinde coquatur cum facilitate, vsq; ad modum penidiarum. & infrà sequitur: Et condiantur cum iuleb rosato, cuius decoctio sit sicut nabet. Vbi secundum veriorem sentētiam non potest intelligi pro nabet, nisi zuccharum candum, scilicet quòd illud iuleb rosatum sit ita fortè coquēdum, sicut coquitur zuccharum vt candicet: quia quemadmodum suprà dixit debere coqui illud iuleb vt coquitur zuccharum penidiarum: ita de consimili exemplo (vt puto) posuit illic, vt coquatur ad modum zucchari candi, sub nomine nabet. Quasi pari coctione quidem coquitur zuccharū pro penidijs, vt pro zuccharo cando. Etiam potest coniectari, quòd nabet sit species zucchari, ex verbis ipsius Authoris, in primo capitulo de electione medicinarum dicentis: Cuius materia sit humiditas viscosa, sicut zuccharū, & nabeth, & alhosos. Siquidem sicut & alhosos, siue alhusar, quod idem est (vt suprà diximus) est species zucchari: ita credendū de nabet &c. Nabit autē, vt in synonymis filij Serap. & Auic. legitur, & secūdū Pādectarium, est potio quædā, quæ fit ex dactylis, & ficubus, & alijs fructibus dulcibus in aqua decoctis: quæ quidem potio est sicut syrupus dulcissimus. Etiā ipse Pādectarius in litera Termenabit, dicit ꝙ est potus ex dactylis & ficub⁹ siccis, ad spissitudinē mellis redactus, nō vi ignis, sed solis colore &c. Si autē Author hîc quærat hāc fructuū decoctionē, vel zuccharū candū, nescimus. Verūtamen ponēdo zuccharū candū pro eo, nō credimus malum esse.

Confectio alia electuarij alharif boni saporis, quod etiam composuimus nos &c. LXXIII.

ELECTVARII præsentis cōfectio, eiusdem intentionis est cum supradicta: imò maioris efficaciæ & virtutis, vt in suo exordio legenti patet. Principalis vtriusque Author, fuit ipse filius Mesuæ, vt in ti

in titulo ipsarum probatur, cùm legitur: Quod composuimus nos. In quibusdam impressionibus autem est: Quod exposuimus nos. Sed nõ rectè. Cuncta etenim exemplaria, quæ vidimus, habent composuimus. Et sic est verum. Nam probatur veritas, quia apud nullum Authorem ipso filio Mesuæ antiquiorem, vsq; adhuc valuimus eas inuenire. Quapropter credendum est ipsum filiũ Mesuæ fuisse earũ principalẽ inuentorẽ. Idcirco rectius cõposuimus, quàm exposuimus legẽdum est. Præterea, sunt in præsenti descriptione duo menda. Primũ videlicet vbi legitur: Accipe myrobalanorum chebulorum, & nigrorum, añ. partes duas. Legendum est, ana, partes tres. Aliud mendũ est vbi legitur: Deinde accipe ex hoc toto ℥.xiiij. legendum est rectius ℥.xviij. Sic enim habetur per omnia exemplaria antiqua quæ vidimus.

Confectio electuarij Indi maioris &c. LXXIIII.

ISTA duo electuaria, scilicet maius & minus, vocãtur ab Authore Inda, vel quia ab Indis inuenta fuerunt, vel quia apud Indos tunc habebantur in frequentiori vsu. Ambo quidem vnam habent intentionem. Sed ad euacuandum humores flegmaticos, minus dictum efficacius habetur, propter maiorem turbith portionem, quam recipit. Variæ nanq; sunt aliquorũ iuniorum opiniones de his electuarijs: videlicet ꝙ nõnulli, vt Christophorus de Honestis, & Quiricus de Thertona & cæteri volunt, quòd quando absolutè petitur electuariũ Indum, intelligatur minus. Econtra alij, vt Ioãnes Iacobus de Manlijs & cæteri tenent: cum quibus & nos cõcordamus, scilicet quòd maius sit intelligendũ, cùm absolutè electuarium Indum petatur. Veruntamen in hoc & similibus, non debent calamo parcere domini medici, sed speciatim omnia scribere, vt minus peritis non detur ansa errandi &c. Præterea sciendum, quòd in hæc duo electuaria intrat cinnamum, & non cinnamomum. Etiam sciendum quòd casia, quæ est in præsenti maiori descriptione, est casia lignea, contra opinionem aliquorum iuniorum asserentium esse casiam fistulam lenitiuam: quorum sententia, & assignata regula omnino exploden da est à libris. Nã cùm Quiricus de Augustis, & Paulus Suardus, & ipsos imitãtes in Diatrion pipereõ dicant, quòd casia absolutè posita in electuarijs solutiuis, vel lenitiuis, semper sit intelligen da casia fistula (quod est falsissimum.) ergo secundum eorum regulam, in hiera picra, & alijs pluribus hieris, & similibus electuarijs so

Electuariũ Indum absolutè.

rijs solutiuis,in quibus est casia absolutè,intelligitur casia fistula. Ergo ipsi contradixerunt sibi,& suæ generali regulę exponentes in ipsa hiera casiam,esse casiam ligneam. Ergo regula irregularis ipsorum est falsa. Et si(vt ipsi dicunt)in præsenti descriptione est casia fistula, quomodo fricanda est manibus, & inungenda oleo amygdalino cum alijs speciebus, vt Author præcipit? Quid facient quatuor drachmæ casiæ fistulæ in tanta compositione? Igitur recta sapite, & per casiam absolute descriptam, ligneam intelligite. Item animaduertendum, quòd vbi legitur in impressis libris in præsenti descriptione: zucchari & penidiarum, ana ℥. xx. est ibi mendum non paruum, errore nanq; posita est ibi ℥. pro ʒ. rectius quippe legendum est: ana ʒ. xx. quia sic est concorditer in cunctis antiquis exemplaribus. Præterea non ignorandum, quòd turbith est basis in istis duobus electuarijs, & nō scammonea. Non obstāte, quòd facta calculatione, in quālibet dosim secūdū determinatā vtriusq; portionē, cadat plus de scāmonea, quàm de turbith. Quia intētio istorū electuariorū principaliter versatur circa materias phlegmaticas, pro quibus euacuādis, vigorosius habetur ipsum turbith, quàm scammonea: vt tam per ipsum Authorem, quàm per alios plures fide dignos probari potest. Quapropter non à quantitate, sed ab effectu & virtute propria, turbith est basis dictorum electuariorum: sicut muscus in Diamusco, & ambra in Diambra, & similia multa.

Casia absolutè.

De Turbith.

AVthor noster in suo de simplicibus, facit capitulum de turbith: quod quidē suū turbith, nemo(cum legerit capitulum Dioscoridis & aliorum de thapsia) negabit esse thapsiā. Sed quia Tapsia vt sæpe experti sumus) diuersificatur secundū loca & tempora, tanquam si genus suū plures habeat species(nō quòd propriè sint species) ideo particulariter de radice eius loquēs ipse Author narrat, quòd debet habere septē, nō species, sed proprietates bonas, quas enumerat dicēs: Vt sit album(supple interius) &c. Et sicut recēs & antiquū, subtile & grossum, crispi corticis & plani &c. sunt differētiæ indiuiduales & nō species, sic & de reliquis cōsiderandū: ne quis dicat, quòd Dioscor. faciēs vnū genus thapsiæ, quod nec diuidit per species, filius Mesuæ faciat cōtrarium. Ergo nō sunt idem, thapsia, & turbith filij Mesuæ. Et similiter turbith Auic. est idē quod turbith filij Mesuæ, vt per operationes &c. quę cōueniūt in inuicē probari potest. Non obstāte, quòd ipse Auic. sub nomine tesisie, & thesisie, vel thasasia, scribat duo alia capitu-

la de thapsia (sæpe enim hîc Author de vno & eodem plura capitula facit) quia per verba ipsorum capitulorum probatur apud ipsum (præter duo præfata) esse aliud capitulũ de thapsia. Nã in capitulo Thesisie, quod est infra capitulũ de turbith, nihil declarat. Ait enim: Thesisie quid est, iam dictũ est in the, & iã diximus eam, nec quicquã addit vltrà. In altero capitulo autẽ, quod est immediatè ante capitulũ de turbith, similiter dicit: Thesisie qd est: & iã dictũ fuit in the. Et infrà in ipsomet capitulo dicit: Et iam diximus administrationem eius in capitulo ipsius. Vnde necesse est, vt sit aliud capitulum in the, in quo pertractet de administratione eius. Quodquidem nõ potest esse, nisi capitulũ de turbith. Nam & si aliquis dicat, quòd legitur in ipso cap. Thesisie: Est gũma rutę agrestis. Et ideo cùm dicit postea, & iam dictũ est in the, & iã diximus administrationẽ eius in capitulo ipsius, remittit lectorẽ ad capitulũ rutæ agrestis, & non ad capitulũ de turbith. Ad hec dicimus, quòd duplici de causa hoc nõ potest esse. Prima, quia capitulũ de ruta non scribitur in litera the, sed turbith. Nec obijciat, quòd Auicenna in suis remissionibus, intelligat secundum literaturam Arabicã, & Alphabetũ Arabicum (quod non negamus.) Nunc autẽ quia opus eius est Latinati donatũ, & simplicia sunt disposita secũdum alphabetũ Latinum: ideo eius dicta non cõueniant, quia & hoc quoq; per Bellunensem probatur esse falsum: quoniam in capitulo de ruta non per th, sed per s, Arabicè scripsit Sedab. Sed bene cõuenit cum capitulo de turbith, in quo Bellunensis rescripsit Arabicè Terbed. Terbed enim est in litera T, & non sedab. Secũda, si (vt ipsi volunt) capitulũ Thesisie sit verè capitulũ de ruta agresti, vel apud ipsum Auicennã non erit penitus capitulum de thapsia, vel necessariò erit hoc capitulum, quod de turbith inscribitur. Et si hoc capitulum de turbith erit illud, erit pro nobis. Et licet in capitulo de ruta, cùm de agresti scribitur, multa videantur cõuenire cum hoc capitulo de Thesisie (ex quibus putamus vel interpretem, vel aliũ addidisse ad hoc capitulum de thesisie: Est gumma rutæ agrestis) tamen quòd nõ sit gummi rutæ agrestis, in processu ipsius capituli patet apertè. Et pretermisis omnibus alijs, quę sunt in ipso capitulo Thesisie, quæ conueniunt cum capitulo Dioscoridis de thapsia: hæc verba tantùm specialiter adducimus, quæ expressè non competũt gummi præfato, & sunt quasi ad literam in dicto capitulo de thapsia Dioscoridis, per quæ probatur ipsum capitulum de Thesisie esse de thapsia, & nõ de ruta agresti, siue gummi eius. Ait igitur Auicenna:

cenna: In radice eius, & corticibus ipsius, & lachryma eius, est solutio. Sumantur de corticibus eius tres aurei, & de succis tres anulusat, & de lachryma eius aurei ij. & cùm multiplicatur eius vsus nocet. Hæc Auic. Nam gũmi nõ cõpetit dici, radix eius, & lachryma, & succus &c. Ergo de aliqua plãta loquitur Auicen. & nõ de gũmi. Et quòd in capitulo de thapsia Dioscor. legatur idem, ausculta. Inquit enim: Tam cortex radicis, quàm succus, purgandi vim habet. Lacteus succus in aqua mulsa potus, vtrinq; bilem extrahit. Radicis modus quaterni oboli cum tribus seminis anethi drachmis, succi terni oboli, lactis obolus vnus, quod eo amplius assumitur, periculosum est. Hæc Dioscor. Ergo est thapsia, & nõ gummi rutæ agrestis. Suspicamur nẽpe Arabicè esse aliquod vocabulum æquiuocũ, scilicet cõmune ad thapsiam, & ad rutã agrestem, siue ad gummi eius. Quoniã sæpius interpretes in æquiuocis peccant, vt & apud alios plures inuenire licet, & in secũdo practicæ Hali filij Abbas, & cæteris legimus thapsiã interpretatã rutam agrestem &c. Igitur turbith Auicennæ, & turbith filij Mesuæ sunt vnũ & idem, & propriè est thapsia. Etiã coniectandũ, quòd filius Mesuæ (quamuis alia plura omiserit) non omisisset thapsiã, in suo de simplicibus solutiuis, quæ celebratissima ferè ab omnibus authoribus habetur. Serapio autem in principio sui capituli de turbith, nõ thapsiam, sed tripoliũ Dioscoridis, quasi de verbo ad verbũ describit: Postea verò cùm adducit Arabum authoritates, non tripolium, sed turbith Auicennæ, & filij Mesuæ sine dubio depingit. Scribit etiã seorsim capitulum de thapsia, solummodo per authoritates Dioscoridis, & Galeni. Vbi non citauit Arabes, quia sub nomine turbith (vt diximus) Arabes scripserũt thapsiam. Quorum Arabum de thapsia authoritates, ipse Serapio in capitulo de turbith, tripolij descriptioni annexuit, quasi approbans turbith esse tripolium, & thapsiam. Non enim est credendum, Arabes ante Serapionem non scripsisse de thapsia. Sed nos in compositionibus filij Mesuæ non tripolio, sed turbith ab eo notato debemus vti. Et certe miramur de aliquibus iunioribus, viris vtiq; in literis consummatis (vt est Nicolaus Leonicenus, & Ioannes Tagautius & ceteri) asserẽtibus filiũ Mesuæ falsa scripsisse, cùm dixerit suum turbith habere folia similia ferulæ, & lacte abundare: & negantibus inueniri plantam huiusmodi, scilicet quæ habeat folia similia folijs ferulæ, & lactescat. Forsan ipsi non legerunt thapsiam, cuius planta (teste ipso Dioscoride) maximè æmulatur ferulam. Cuiusq; radix turget lacte. Et aliæ

Thapsia est turbith.

Nicolaus Leonic. & Ioan. Tagautius errauerũt in descriptione de turbith.

plantæ plures similiter sunt, quas breuitati studentes omittimus. Et quòd turbith habeat plantam ferulæ similem, non solùm per Authorem nostrum, sed etiam per Vincentium authoritate Constantini probatur, cùm dicit: Arbor eius est quasi ferula &c. Etenim Author noster cùm dixit suũ turbith habere lac, non de folijs, sed de radice intellexit. Ad quam quidem radicẽ (excepta illa foliorum similitudine) omnia quæ sunt in illo capitulo spectant, vt legenti non est dubium. Etiam non sine admiratione leginius Ruellium & cæteros, qui dicunt turbith filij Mesuæ esse radicem alypiæ, vel pityusæ: cùm neutra istarum habeat folia ferulacea. Multa nẽpe & alia diuersa à præfatis & alijs junioribus, vt à Manardo, Brasaulo &c, descripta sunt de turbith consideratione: sed in rei veritate, ipsorum omniũ controuersiæ, & variæ opiniones in vnum collectæ, potius conturbant quàm clarificant legentis mẽtem. Qui vult legat apud ipsos. Nobis autem ipsorum scripta de turbith, placuit legere, sed non imitari. Turbith autẽ officinarum, verè nõ est turbith filij Mesuæ: quia (vt ab ipsis, qui proprijs manibus collegerunt habuimus) folia ferulæ non habet, sed potius portulacæ similia, longiora tamen, quæ & latescunt. Vnde coniectamus ipsum turbith vsuale, aliquam speciem tithymali esse: cùm nullam conditionem turbith filij Mesuæ habeat. Non est enim planum, nec arundinosum, nec gummosum, nec frangibile, sed neruosum &c. Nec est tripolium, vt ex eisdẽ notis foliorum &c. probatur. Ex quo igitur, non est loco turbith medicinis admiscendum. Turbith autem quod exportatur à mõte Gargano Apuliæ, & alijs locis Italiæ colligitur, est verissima thapsia: & si est thapsia, per consequens est turbith filij Mesuæ. Et quòd sit thapsia, nos ipsi nostro damno experti sumus. Quoniam excauando ipsum turbith, circa Cornetum, superuenit nobis in facie, & in manibus tumor non minimus. Quod quidem (teste Dioscoride) est proprium thapsiæ &c. Veruntamen istud Apuliense (vt in re ipsa clarè patet) ex magnis radicibus thapsiæ est collectum, quod certe filius Mesuæ in suo capitulo non laudat. Mediocre igitur est eligendũ, album interius, gummosum, frangibile &c. Nec ante sex menses à sua collectione ad minus debemus eo vti. Nec multum vetus, seu à vermibus corrosum est suscipiendum in medicinæ vsum. Præterea sciendum quòd turbith in istis duobus confectionibus, & similibus, quæ faciunt ad euacuandum humores phlegmaticos, viscosos, grossos &c. & in quibusdam electuarijs magnis: vt quidam ponunt in Triphera saracen

Ruellius errauit in descriptione de turbith, item & Manardus & Brasaulus.

Turbith officinarum non est verum Turbith, sed species tythymali.

Turbith est vera thapsia.

Turbith optimũ quale.

Turbith cõtritio.

racenica,& similibus,subtiliter est triturandum & cribrandum, teste Serapione: qui in capitulo de Tubith, authoritate Abix, ait: Etsi debes illud ponere in magnis antidotis, cribra ipsum per tenue cribrum. Et infrà: Et si vis dare ipsum habentibus phlegma viscosum, tenax, tere illud subtiliter, & cribra ipsum, vt adhæreat phlegmati, & expellat ipsum. Hæc Serapio. In pilulis autem & alijs compositionibus solutiuis,quæ nõ habent principaliter expellere phlegma,more communi solutiuorum,id est, non subtiliter est terendum,atq; cribrandum,teste ipsomet Authore in eodem capitulo dicente: Etsi ponis ipsum in medicinis laxatiuis,sicut in pilulis & decoctionibus, cribra ipsum cum cribro raro, vt sit in eo aliqua grossities, ne adhæreat villis stomachi. Hæc ille.His demũ visis,vnũ adhuc, quod non præsumptuosè,sed de bono alicuius periti medici consilio faciendum, subscribere non ab re iudicauimus. Videlicet quòd præsentis electuarij Indi maioris confectioni, commiscendo aliquam zinziberis portionem (ob maiorem turbith confortationem) non erit contra Authoris intentionem, cùm ipse filius Mesuæ in dicto suo capitulo de turbith dicat: Et ex magis ipsum confortantibus,est zinziber. Ipsum enim sigillat ei proprietatem mirabilem. Et est, vt educat humorem grossum, & viscosum, etiam à remotis cum facilitate: ita quòd à iuncturis, & anchis, & locis profundis,& distantibus. Per se autem non facit illud, imò educit de phlegmate quod est subtile,& derelinquit quod grossum, & operatur hoc tardè. Et corrigunt quod secundo dictum est, admiscendo ei de medicinis stomachicis,& redolentibus, & sedantibus agitationem in eo per ipsum: sicut est mastix, & gallia,& aromatica, & propriè zinziber, & piper longum, & similia.Hæc ille. Et infrà in posse ipsius,ait: Turbith confortatum, solutione educit humores phlegmaticos,grossos, & viscosos &c. Consimiliter & Auicenna, secundi canonis, tractatus primi,capitulo quinto,ait: Quædam medicinæ sunt, in quibus est virtus solutiua, sed tamen indigent virtute adiuuatiua: quum in ipsarum natura non sit adiutorium forte. Quum ergo eis adiutorium associatur, operantur fortiter, sicut turbith: inest enim ei virtus solutiua,sed ipsa est debilis acuitatis,quare resoluere vehemẽter nõ potest: euacuat ergo quod præsens est, ex subtili phlegmate. Quum ergo ei associatur zinziber, soluit cum adiutorio suæ acuitatis humorem viscosum, plurimum, vitreum, & fit velocior eius solutio. Item, ipse Auicenna in secundo tractatu

Turbith proprietas & confortatio.

eiusdem canonis, cap. de turbith, authoritate Mesaugue dicit: Solutione educit phlegma subtile, & si confortetur cum zinzibere, & eo quod habet acuitaté virtutis, educit grossum & crudũ humorem. Solum verò non soluit grossum &c. Hæc Auicéna. Item Bartholomæus Montagnana tract. de modo cõponendi medicinas, & de dosi earum inuenienda, in tertia rubrica quinti capituli, sic scribit: De turbith nota, quòd medicus nullo modo debet dare turbith, nisi det ipsum correctum cum zinzibere: ita quòd quantitas zinziberis sit subdupla ad turbith. Recipe (exépli gratia) turbith ℈.ij. zinziberis ℈.j. Hæc ille. Item Petrus de Tusignano in receptario, super nono Rhasis ad Almãsoré, tractatu quinto, qui est de præparatione medicinarũ simpliciũ, dicit: Turbith præparatur cum tertia parte zinziberis &c. Igitur quia hæc confectio principaliter & intentionaliter est ordinata ad educendũ humores phlegmaticos, grossos, putridos &c. rationabiliter debet recipere zinziber, vt effectus turbith fiat nobilior. Et forsan deest in ipsius descriptione. Non obstante quòd in ipsam confectioné ingrediantur mastix, & quædam alia simplicia ipsum turbith confortantia: quia zinziber specialius & efficacius habetur in hoc, vt per præfatorũ Authorum verba, & multa alia quæ breuitatis causa omisimus, probatur. In sequenti autem minori eiusdem intentionis electuario habetur zinziber, quapropter & in hoc maiori non erit contrariũ, imò erit maximi iuuaméti &c.

Electuarium Indum minus &c. LXXV.

HOC præsens electuarium Indum minus eiusdem intentionis & virtutis est cum superiori. Et cùm hoc recipiat duplicatam turbith portionem, conuenientius fuerat hîc facere de ipso turbith declarationem. At quia illud magis habetur in vsu, placuit illic multa describere & ea inserere quæ dignè, & huic minori congruunt, vt legenti patet.

De Scammonea.

NOtandum, quòd quotiescunq; in compositionibus scammonea simpliciter reperitur, vt in præsenti electuario, semper correcta intelligitur. Et nullo pacto, absque correctione est propinanda, teste ipso filio Mesuæ, dicente in primo cap. primæ intentionis de electione medicinarum, secũdam esse proprium: & plurimi stolidorum quidem, & præcipuè syluestres & noui, præsumunt super illis nondum consolatis, non vtentes prouisione,

Scammoniũ absolutè.

ne,& ignorantes quod est super venenum perniciosum:& ignorantes læsionem, quam faciunt possidere membra, quæ sunt minere virtutum, cum ipsis virtutibus. Et sequitur authoritate Heben Mesuai: Non tantùm has fugere oportet, verùm & omnes, etiam si elegãtiores sunt, nisi obseruẽtur cõditiones,&c. Hæc ille. Quapropter, etiã cùm scribit absolutè scãmoneã, semper de correcta intelligit Author, quia præsupponit te scire omnes suos Canones, & intentiones. Et eo maxime hîc non notauit eius correctionem. quasi remittendo te ad considerationem superioris descriptionis, scilicet electuarij Indi maioris: vbi iam descripserat ipsam scammoneam, non solùm in pomo decoctam, verùm etiam & bonam specificauerat, quod quidẽ minus necesse erat, quoniam nulli dubium est, quòd semper absolutè, de bona intelligitur. Mala enim nusquam est admittẽda, nisi in aliquibus magnis causis iudicatum fuerit conuenire. Et tunc non quia mala, sed quia competens illi causæ, cuius malignitas tunc respectu boni effectus consequendi, pro bonitate suscipitur, sicut caro viperæ in theriaca, & similia. Vt optimè Author ipse in præfato capitulo docet aromatarium, cùm dicit: Et tua interest malignarũ, atque incolumium medicinarum, apud te habere differentias, & cætera quæ sequuntur. Sed animaduertendum, quòd quicquid hîc notatum est de scammonea, idem intelligendum est de coloquintida, turbith, mezereon, esula, euphorbio, & similibus. Verumtamen hoc intelligẽdum est, quando aliquod huiusmodi datur alicui, siue ponitur in confectionibus cum tota sua substantia corporea: nõ autem sic intelligitur, quando alicuius ipsorum petitur decoctio, vel infusio. Nam quãdo ponitur quoddã eorũ, vel similiũ in aliqua decoctione, vt est coloquintida in decoctiõe cõfectionis Hamech, & similia: & postea abiectis simplicibus recipitur ipsa decoctio tantùm, tunc coloquintida incorrecta ponitur, quemadmodum in ipsa confectione Hamech dicetur. Lege ibi. De scammonio vel scãmonia autem, siue mauis scammonea vel scamonea, quod idem est, satis clarè ac diligentissimè tam à Dioscoride, Plinio, Serapione, Auicẽna, & alijs fide dignis authoribus, quàm etiã ab ipso Authore nostro filio Mesuæ describitur. A quibus quoque & modi ipsam corrigendi, siue præparandi, perquàm optimè cõnotantur. Quapropter non oportet prolixiorem de ipsa declaranda habere sermonem. Monendi tamen sunt aromatarij, vt benè inuigilẽt, ne in emptione ipsius defraudentur: quia multoties adulteratur, plurimis adulteratio-

Medicamina mala respectu morborũ sunt bona.

Scammoniũ & similia, quãdo correcta & quãdo nõ correcta sumantur.

num modis. Etiam sciant, quòd ex tot modis præparãdi ipsam, laudabilior habetur modus decoquendi in cytonio. Qui modus ab ipso Authore nostro sæpius notatur. Præterea (quoniã apud Authores, & sæpe apud nostrum filium Mesuæ, scammonea decocta in pomo, aut cytonio legitur) sciendum, quòd non est idem, vt aliqui peßimè glossantes illud aut, pro, id est, seu pro scilicet, putant & dicunt: Scammonea cocta in pomo, id est cytonio. Sed quando Author dicit: Coquatur scammonea in pomo, tunc non intelligit de cytonio, sed de alia pomorum specie, vt per ipsius verba, in capitulo de scãmonea clarè patet: & particulariter vbi authoritate Pauli dicit esse conueniens, aliquando facere decoctioné eius in pomo acetoso, aut põtico, causa remouendi ipsius scammoneæ nocumenta. Item in libro Seruitoris, quem Bulchasim appellant, scilicet in modo coquendi scammoneam, vbi primum cum pomis dulcibus datur præparãdi modus, postea cum cæteris rebus inibi aßignatis. Item, in septimo Breuiarij filij Serapionis capitulo de pilulis, in illis videlicet quarum titulus est: Pilulæ quæ conferunt ad ægritudines choleræ citrinæ, & sanguinis, legitur: Scammoneæ assatæ in concauitate cytonij, aut mali. Ergo cùm legitur scammonea cocta in pomo, non intelligitur de cytonio, sed de alio pomo, non obstãte quòd cytonium etiam dicatur pomum.

Scammonij præparandi modi.

Confectio de dactylis, & est Diaphœnicon, quam scripsit filius Zezar. LXXVI.

DIAPHOENICON idem dicit, quod confectio de dactylis. Quæ tametsi à dactylis habeat denominationem, veruntamen dactyli non sunt basis ipsius cõfectionis, sed turbith, & scãmonea: & quia principaliter turbith eius basis est, vocatur etiam Cõfectio de turbith, siue Diaturbith: vt probari potest per ipsum Authoré nostrũ in cap. de turbith, vbi ponit cõfectionem de turbith, authoritate Ioãnitij, quæ quidem est istamet cõfectio de dactylis. Et hac etiam de causa principaliter turbith est basis istius cõfectionis, quia ipsa confectio potius facit ad phlegma, quàm ad choleram. Vocatur autem confectio de dactylis, à quantitate ipsorum, quam recipit. Author enim noster in hoc suo grabadin ponit ipsam confectionem authoritate filij Zezar: in capitulo præfato autem (vt dictum est) ponit eandem, in aliquibus tamen paucis differentem, authoritate Ioãnitij. Si autem

Cõfectio de turbith. Diaturbith.

Ioannitius fuerit ante filium Zezar, vel filius Zezar ante Ioãnitium, adhuc compertum non habemus. Quamobrẽ quis eorum alter ab altero acceperit huiusmodi cõfectionis descriptionem, percipere non valemus. Hoc tamen credimus, scilicet quòd eadẽ descriptio diuersificata sit ab ipsorum altero, & ob hoc Author vtranque ponẽs, posuit & Authores earum. vnde descriptio capituli vocanda est, Cõfectio de turbith filij Mesuæ, siue Diaphœnicon &c. secundum Ioannitium. Et ista descriptio antidotarij præsentis debet vocari Confectio, seu electuarium de dactylis filij Mesuæ, siue Diaturbith &c. secundum filium Zezar. Qui filius Zezar alio nomine dicitur Hamech, siue Mahometh &c. vt melius in cõfectione Hamech patebit. Diuersitates autem, quas inuenimus inter vtranq; descriptionem, hæ sunt, videlicet quòd in ista antidotarij descriptione, sunt septem simplicia vltima, quæ in descriptione capituli præfati non sunt. Quæquidem simplicia sunt cinnamum, macis, lignum aloẽs, & cætera sequẽtia. Tria autem priora, quæ tantummodo habentur illic, scribuntur sub ana partes quatuor. Hîc verò tria præfata cum reliquis, quæ omnia insimul sunt decem simplicia, concluduntur hoc ana, scilicet partes ij.s. Item scammoneæ in præfata capituli descriptione per omnes libros tam antiquos quàm impressos cõcorditer, nulloq; volumine discrepante, ponuntur partes duodecim: in antidotario autem descriptiones librorum super hoc sunt variæ, scilicet quòd aliqui libri habent scammoneæ partes 12. aliqui verò partes 22. Qui autem habent 22. partes, sunt hi, videlicet ex antiquis (quos vidimus) octo libri, & liber impressus in vulgari Italico, quem aliquãdo citamus: quia præsupponimus Latinum vnde trãslatus est. Et similiter Luminare Maius, Thesaurus aromatariorum, & Author additionum in fine pandectæ. Reliquorum autem, tam antiquorum ex manu, quàm impressorum, plurima librorum multitudo, habẽt scãmoneæ partes 12. Sed animaduerte quòd Luminare Maius scribens drachmam pro parte, habet scammoneæ ʒ.xj. quia ponit tãtùm medietatem confectionis. Super hoc autem, scilicet si debẽt esse xij. vel xxij. partes, Doctorum peritissimorum determinationem quærimus. Res enim nõ parui momenti est.

De Sahiri, siue Sihari &c.

HAbetur in hac confectione scriptum, similiter & impressum, Penidiarum Sahiri, siue Sihari, siue saphiri, & huiusmodi consimilia multa, quæ per diuersos libros leguntur. Quæ

quidem barbara vox (vt nõnulli declarãt) significat zuccharũ ex quo faciẽdæ sunt penidiæ huic cõfectioni necessariæ, dissoluendũ esse, ac decoquendũ in aqua decoctionis hordei. Sed q̃a nobis hoc nõ clarè cõstat, nõ approbamus, neq; reprobamus. Parũ autem facit ad rẽ, si dictæ penidiæ cõficiãtur cũ aqua hordei, vel nõ.

De Amygdalis.

NOnnulli quidẽ, vt Luminare Maius, & cæteri declarãt esse intelligẽdũ de amaris amygdalis in præsenti descriptione, cùm Author nõ specificet de eis. Sed ex hoc sequeretur corollariũ, hoc est, quòd vbicunq; amygdalæ in cõpositionibus reperirẽtur simpliciter scriptæ, semper de amaris esset intelligẽdum: quod rẽ vera secus est. Quia quando absolutè sunt scriptæ amygdalæ, semper dulces debẽt intelligi. Non enim suprà in prima descriptiõe electuarij quo vtũtur reges, vbi simpliciter sunt descriptæ amygdalæ, possũt intelligi amaræ, cùm ipsum electuariũ sit delicatũ. Et quod in illa prima descriptione nõ exprimitur, in secũda declaratur, vbi specificatur de amygdalis dulcibus. Nec similiter infrà, in lohoc sano, & similibus, vbi sunt absolutè amygdalæ, possiunt intelligi amarę. Item in cõfectione prima electuarij alharif, quod dicitur electuariũ boni saporis, in quo legitur absolutè oleũ amygdalarũ, absurdũ est dicere quòd nõ debet esse oleũ de amygdalis dulcibus. Et similiter in electuario Indo maiori, & consimilibus plurimis. Quãdo autẽ Author vult amaras amygdalas, specificat semper de eis: vt fecit in Dialacca magna, & in cõfectione de raued seni, & in lohoc de pino, & similib. multis. Præterea ad maiorẽ certitudinẽ sciendũ, quòd filius Serap. in Septimo, cap. sextodecimo, habet suã de dactylis confectionem, in qua specificat de amygdalis dulcibus, & nõ de amaris. Similiter & Auicẽ. in v. cañ. Diaphœniconis descriptiones, sed in duabus primis ponẽs amygdalas nõ specificat de eis: in tertia autem speciatim posuit amygdalas dulces. Ergo concludendũ est, quòd non debẽt esse amarę, vt iuniores volunt. Amygdalæ autem ipsæ notæ sunt quarũ genera sunt duo, scilicet dulce, & amarum. Sed de dulcibus amygdalis meliores sunt Apulienses, quæ ambrosinæ cognominantur, à quodam Ambrosio, in cuius possessione primùm naturæ magister eas procreare dignatus est.

Amygdalæ absolutè.

De Modo conficiendi hoc electuarium.

SCiendũ nanq;, quod pro meliori & clariori modo cõficiẽdi istud electuarium, siue confectionẽ de dactylis, fugiẽdæ sunt omnino nugæ aliquorũ neotericorũ, de calculatione solutiuorum

rum istius & aliarum plurimarum compositionũ. Tum propter plurimos ab ipsis errores in calculatione cõmissos, tum etiã, quia non omnes sciunt huiusmodi calculationum summas rectè colligere. Vnde ne detur iuuenibus & minus peritis aromatarijs errandi occasio, operæpretium duximus, scribere in his nostris lucubratiunculis limitatã mellis quãtitatem huic confectioni pernecessariam. Quamobrẽ sciẽdum primò, quòd dactyli, penidiæ, amygdalæ, & similia, tam in præsenti descriptione, quàm in quibuscunq; alijs, nõ sunt ponenda ratione mellis, neq; ratione specierum, sed per se semper intelligantur. Postea scias, quòd non solùm recta calculatione, sed certa experientia comprobauimus sufficere, & in debita proportione esse, mellis boni & despumati partes 300. Et hinc potest sumi regula, pro omnibus consimilibus. Aduerte etiam, quòd penidiæ male possunt puluerizari, & peius cum melle liquantur, & incorporãtur. Vnde melius nobis videtur, si faciliter cõtritæ prius, cum modico aquæ hordei, puta cum quatuor aut quinq; partibus dissoluãtur (nam de facili hoc modo, lẽto igne liquescũt) & postea cum melle despumato incor porẽtur &c. Et hoc vtiq; modo nos vtimur, vbicũq; in similibus confectionibus penidiæ recipiũtur, scilicet ꝙ liquefacimus ipsas cum aliquo parco liquore, ipsi confectioni, (in qua penidiæ sunt cõmiscendæ) cõpetenti &c. Postremo notandũ, ꝙ præsens confectio nõ recipit cinnamomũ, sed cinnamũ. Et dosis ipsius cõfectionis est, ab aur. iij. vsq; ad vij. nõ autẽ vsq; ad octo, vt in quibusdam impressionibus legitur. Itẽ dactyli purgati à nucleis, & tunicis, siue pelliculis interioribus, põderãdi sunt ante ipsorũ infusionẽ, licet textus dicat: Recipe dactylorũ infusorũ &c. Quia si post infusionem põderabis, plus habebis de aceto, q̃ de ipsis dactylis, in tali põderatione: quod quidẽ non est secũdũ Authoris intentionem. Et hoc melius probatur, per præfatas Auicennæ & filij Serapionis descriptiones. Vbi post ipsorũ põderationẽ legitur, infundãtur &c. De modo autem infundẽdi eos, quære in cõfectione de mezereõ, vbi ponitur regula infundẽdi omnes medicinas.

Modus electuarij de Psyllio &c. LXXVII.

AVTHOREM nostrũ ab operibus Hamech præsentis electuarij cõfectionẽ sumpsisse, nulli dubiũ est, cùm in fine ipsius descrip. dicat huiusmodi cõfectionẽ à præfato Hamech vocari electuariũ trochiscorũ, siue electuariũ trochiscatũ, à pluralitate tro

trochiscorum quos recipit. Sed ipse filius Mesuæ postea denominauit confectionem ipsam, electuarium de psyllio, ob mucilaginem ipsius, quam recipi iubet. Est autem in præsenti descriptione vnus notabilis error per omnes impressiones. Videlicet vbi legitur: Assari ℥.iiij. verius legēdum est: Asari ʒ.iiij. errore quippe librariorum posita est ibi ℥. pro ʒ. omnes fermè antiqui codices, quos vidimus, concorditer habet Asari ʒ.iiij. & sic est verum.

De Buglossa.

ANimaduertendum, quòd multi decipiūtur in Buglosso, siue mauis Buglossa, & boragine, & in earūdem speciebus. Deo fauente, in syrupo de dinaris ostendemus quid sit borago, quid buglossa domestica, quidve syluestris. Vbi clarè constabit, quòd borago neque buglossa syluestris (vt vult Luminare Maius) neque domestica &c. Lege ibi.

De Psyllio.

PSyllium quidē à pulicibus nomen sibi assumpsit. Quam ob causam, à Latinis herba pulicaris dicitur. Psyllium nomen Græcum est, & idem significat, quod Latinè herba pulicum. Sed aduerte, quòd est alia herba pulicaria dicta, quam Græci conyzan nominant, quæquidem forma longe distat à psyllio: sed ab effectu seu proprietate, vocatur pulicaria, siue pulicaris: quia teste Dioscoride, pulices necat. Hæc autem herba pulicaris, quod est psyllium, & ab effectu, & à similitudine sic vocatur: Ab effectu quidem, quia teste ipso Dioscoride, si domum vires importatur, non sinit in ea pulices gigni. A similitudine autem, quia semen ipsius pulicibus simillimū est. Monendi etiā sunt aromatarij, ne decipiantur in semine cuiusdam plantæ, quæ est simillima plātæ psyllij in omnibus: ita quòd multi minus periti, & ipsam falsò psyllium nominant, & semen eius (quod est etiam vt psyllij semen) pro vero psyllij semine recipiunt, & eo vtuntur, non aduertentes, quòd tale semen mucilagine caret. Plantæ ipsæ (vt dictum est) simillimæ sunt adinuicem. In hoc tamen cognoscitur altera ab altera, scilicet quòd planta psyllij est pilosior, & paucis stolonibus crescit, quandoque etiā reperitur vnicaulis, & semen ipsius est valde mucilaginosum: ecōtra autem illa planta (cuius semen non facit mucilaginem) habet pilos paucos, & stolones multos. Sed vtraque planta dodrantalis est. Folia nanque veri psyllij, similia sunt folijs chamæpityos: alterius autem plantæ, potius herbæ vocatæ linariæ assimilantur. Locis incultis verum psylliū gaudet. Vnde Rome, in ruinis Amphiteatri Colisei nūcupatis, alijsq; in lo

Conyza vocatur pulicaris ab effectu.

Psylliū pulicaris vocatur & à similitudine, & ab effectu.

in locis sæpe proprijs manibus collegimus. Præterea animaduertendum, quòd teste Authore nostro, in suo capitulo de psyllio, nunquam psyllium contritum est ægris propinandum. Sed hoc intelligendum est, de incorrecto. Alioqui ipse Author contradiceret sibijpsi. Quia in Grabadin medicinarum particularũ, scilicet in fine de ægritudinibus pectoris & pulmonis, in capitulo videlicet de tussi & constipatione ventris, post syrupum de psyllio, ipse ait: Et quandoque datur cum puluere huiusmodi. Recipe psyllij, gummi Arabici, dragagãti, boli Armeni, ana. Da cum syrupo prædicto, & succo linguæ arietis. Igitur cum Author dixerit, datur cum puluere, non potest intelligi psyllium hoc in loco non esse conterendum. Sine enim fractione seu contritione sui, aliquid nunquam in puluerem redigi potest. Ergo de incorrecto loquutus est in præfato capitulo de psyllio, cum dixit: Contritum autem potui nullo modo propinandum est. Et quòd debeat assari prius quàm conteratur, exemplum habemus in tertio Breuiarij filij Serapionis, capitulo decimooctauo, quod est de lubricitate stomachi: vbi propinat ipsum, prius torrefactum. Sic enim ait: Et detur in hora somni, aquæ acrestæ ℥.iij. cum ℥.j. de rob cytoniorũ, cum psyllio & semine acetosæ torrefactis, & gummi Arabico, & bolo Armeno, & spodio. Hæc ille. Et licet hîc ipse filius Serapionis non dixerit ipsum semen assatum esse cõterendum, veruntamen cùm posuit torrefactum, nulli dubiũ est, quin debeat conteri. Nam non torrefit, nisi vt corrigatur substantia eius medullaris intrinseca, post cuius correctionem, quid obstat vt non possit propinari contritum? Sed si crudum, sicut est, integrum causa soluẽdi ventrem sit propinandũ, prius est in aqua, vel aceto, vel alio liquore competenti infundendum, & agitandum, vt fiat mucilaginosum: & sic est administrandum, quia mucilago illa non facit ipsum stomacho & intestinis adhærere, & citius soluit. Et nota, quòd psyllium sustinet multùm de assatione, vt testatur Bulchasis, in modo assandi semina. Et ideò oportet ipsum multùm assari, vt calore ignis bene corrigatur pars eius centralis vlceratiua, & maligna. Assatur autem ad aluum constringendam, teste ipso filio Mesuæ in primo capitulo secundæ summæ, secundæ intentionis, quod est de modis rectificationis medicinarum per modum decoctionis. Vbi ait: Assationis autem in frixorijs & in patella officium, est quandoque addere in virtute medicinæ, sicut quando assatur squilla, & fit magis solutiua: & quandoque minuere in virtute, sicut verbi gratia, assatur

Psyllij vtendi modus.

tur

tur psyllium, fit humiditas eius minus lubrica minus soluens &c. Semen quidem psyllij optimè maturum, per decennium seruatur. Multa & alia de psyllio lege apud ipsum Authorem nostrũ, in capitulo proprio, & apud Dioscoridem, & cæteros Authores, quæ sane causa breuitatis studiosis dimisimus.

De Trochiscis ingredientibus hoc electuarium.

NOtandum quòd descriptiones librorum variantur in clausula trochiscorum huius electuarij, scilicet quòd aliqui libri habent pulueris diarhodon, seu absolute diarhodon: & trochiscorum de spodio, & raued seni &c. Et aliqui habẽt trochiscorum diarhodon, & de spodio, & raued seni &c. Ita quòd multi dubitant super hoc, scilicet an ponendi sunt trochisci diarhodon, an pulueres supranotatæ confectionis diarhodon. Nos autem, saluo semper meliori iudicio, tum quia ab Hamech (vt suprà dictum est) vocata est hæc confectio electuarium trochiscorum, tum etiam quia plures libri sunt qui habent scriptum, trochiscorum diarhodon, quàm qui pulueris diarhodon, siue simpliciter diarhodon, tenemus quòd habent esse trochisci diarhodon, & non species confectionis diarhodon. Etiam considerandum est, quòd cùm in supradictam confectionem specierum diarhodon intrent trochisci de spodio, non iterum Author posuisset dictos trochiscos de spodio in præsenti confectione. Sufficerent enim ipsi pulueres pro vtroq; Igitur trochisci debent esse, & non species illæ. Præterea sunt nonnulli, vt Nicolaus Præpositus, & cæteri qui volunt quòd in præsenti electuario, pro raued seni intelligantur trochisci de rheubarbaro: sed nobis contrariũ videtur intelligendũ esse, scilicet simpliciter & absolutè, (vti est) Rauedseni, id est rhabarbarum bonum, & electum. Nam ipse Author, ne quis deciperetur, intelligendo pro rheubarbaro trochiscos de rheubarbaro, ex eo maximè quòd cum alijs trochiscis describitur in præsenti electuario, posuit illud sub nomine Raued seni, & non rheubarbari: quia trochiscos de raued seni, in hoc suo antidotario ipse non scripsit. Nec dicat aliquis, quia inter raued seni, & rheubarbarum, præter natale solum nulla est differentia: ergo trochisci de raued seni, & trochisci de rheubarbaro, sunt vnum & idem. Quoniam ad hoc respondebimus (concedendo prius raued & rheu esse vnum & idem, & quòd seni & barbarum sint patriæ & locorum in quibus oriũtur, nomina: sicut etiam & Ponticũ, & Turchium &c.) quòd sicut infrà pilulæ de raued seni sunt differentes à pilulis de rheubarbaro, non propter raued

&rheu

& rheu, sed propter aliorum simplicium variationem: vnde ne aliquis deciperetur in ipsis descriptionibus pilularum, non vno cognomine titulauit eas, sed alteram de rheubarbaro, alterã verò de raued seni vocauit. Sic etiam idem Author (vt diximus) ne committeretur error in trochiscis de rheubarbaro, posuit raued seni, sub cuius vocabulo in isto antidotario non habetur aliqua trochiscorũ descriptio. Præterea omnes libri tam antiqui, quàm moderni & impressi, excepto ipso Nicolao præfato, habent concorditer & absolutè in præsenti descriptione, raued seni, sine trochiscorum præscriptione. Quapropter concludendum est quòd debet esse raued seni, scilicet rheubarbarum bonum, & non trochisci de rheubarbaro.

Electuarium elescoph &c. LXXVIII.

INSCRIBITVR hoc præsens electuarium elescoph. Ab Auic. autem vocatur electuarium episcopi. Et licet descriptio Auic. discordet in quibusdam ab ista, attamen clarissimè patet esse idem electuarium. Elescoph autem, vel est vocabulum corruptũ, vel forsan Arabicè significat, quod Latinè episcopus. Aduertendũ tamen, quòd per antiquos libros in ista descriptione legitur cinnamũ, & non cinnamomũ. Et dosis ipsius electuarij est ab aur. ij. vsq; ad iiij. nõ autẽ vsq; ad iij. vt libri impressi habent. Etiã Auic. in sua descriptiõe dicit: Dosis integra sit aur. iiij.

Confectio medicaminis quod scripsit Hamech &c. LXXIX.

COMMVNIS opinio est, quòd Hamech fuerit principalis Author præsentis & sequentis confectionum. Necnon & plura alia diuersáque pharmaca cõposuit. Vnde Author noster præter istas cõfectiones, habet in hoc antidotario multas alias medicaminum compositiones authoritate ipsius Hamech. Vt verbi gratia, electuarium de psyllio suprà notatum, & confectio de dactylis, & confectio trochiscorum Hamech, & vnguentum de lino quod scripsit Heben Zezar, & emplastrũ diachylon primæ secũdæ & tertiæ descriptionis, & emplastrũ filij Zachariæ, & cætera plura quæ sunt in suo Simpliciũ libro, & in practica. Sed animaduertendum, quòd ab Authore nostro dictus Hamech, qui est Rhasis, multis citatur modis. Aliquando enim simpliciter Hamech, siue Mahomet, vel Mahemet, quod idem est. Aliquando

Hamech vaEria & multanomina. etiam Hamech Arasi, siue Mahemet Arasi. Aliquando Hamech filius Zachariæ, siue Mahemet filius Zachariæ. Aliquando Hamech filius Zachariæ Arasi, siue Mahemet filius Zachariæ Arasi. Aliquando Hamech filius Zezar, siue Hamech heben zezar. Aliquando filius Zachariæ, siue filius Zezar, siue heben Zachariæ, siue heben Zezar, vt in præfato vnguento de lino. Quæ omnia, & alia plura, vt Hamech, siue Rhasis, vel Arasi, vel Razi simpliciter, vnum tantùm & eundem Authorem significant. Et propriè Rhasim, qui aliàs Hamech dicitur. Quiquidem Hamech nõ est ille, de quo legitur in exordio canonum nostri Authoris, qui fuit pater Mesuæ, scilicet auus ipsius Ioannis filij Mesuæ nostri Authoris, qui Hamech auus, vt ibi legitur, fuit filius Heli, qui Heli fuit filius Abdelæ Regis Damasci: vnde Author noster à nonnullis Ioãnes Damascenus vocatur. Hamech autem dictus Rhasis, sæpe citatus ab Authore nostro, fuit filius Zachariæ. Ex quo probatur, quòd non est iisdem, vt aliqui putant. Errant etiã plurimi asserentes hoc opus esse Mesuæ, cùm sit clarũ, quòd Author eius fuerit Ioannes filius ipsius Mesuæ. Et indifferenter scribunt, ac pro vno & eodem, & patrem, & filium accipiunt. Et siue dicatur filius Mesuæ, siue simpliciter Mesuæ, semper pro Ioanne Damasceno filio ipsius Mesuæ intelligunt. In consimilem quoque corruptelam & abusionem, nonnulli delapsi sunt, qui sub vno & eodem nomine, scilicet Serapione, & patrem & filium indifferenter citant, non aduertentes, quòd practica Breuiarij nuncupata, non est Serapionis, sed Ioannis filij ipsius Serapionis. Hamech autem, & Zacharias, sunt magis Hebraica, quàm Arabica. Mahomet verò, siue Mahemet, & Zezar sunt magis Arabica: omnia tamen sunt barbara: & Mahemet idẽ dicit quod Hamech, & Zezar idem significat quod Zacharias. Scribitur etiam ipse Rhasis & alijs prescriptionibus nominum, vt est Albubetrus &c. Præterea sunt aliqua in ista descriptione annotanda. Et primò vbi legitur: Absinthij, hasce, sene, ana ℥.j. & in alio ʒ.vj. legatur simpliciter sic: Absinthij, hasce, sene, ana ʒ.vj. Quia illa particula, scilicet ℥.j. & in alio, est additio librariorũ, qui à pluribus exemplaribus & varijs transsumentes, scilicet quòd vnum exemplar habebat ℥.j. & aliud ʒ.vj. & sic ignorantes literæ veritatẽ, vtrunque impresserunt. Et de hoc certiores nos fecerunt antiqui codices, ex quibus aliqui (quamuis pauci sint) habent añ. ℥.j. reliqui verò omnes, ana ʒ.vj. In nullo nempe antiquorum inuenimus vtrunque simul cum illa particula, & in alio, vt in impresis legitur,

Ioannes Damascenus vocatur Mesue.

tur. Item, quinq; simplicia quæ per impresſiones ſequũtur, videlicet violarũ ʒ.xv. epithymi ℥.ij. aniſi, roſarũ, fœniculi, ana ʒ.vj. nõ ſunt ab ipſo filio Meſuæ poſita, ſed in proceſſu temporũ fuerunt ipſius deſcriptioni addita, forſan ex conſilio quorundã peritiſsimorũ virorũ. Maior enim pars dictorum antiquorũ librorũ caret ipſis quinq; ſimplicibus: nec Luminare Maius habet ipſa, neq; Theſaurus aromatariorũ, neq; vulgaris impreſsio ipſius filij Meſuæ. Veruntamẽ quia nobis nõ videntur incongrua proprietati ipſius confectionis, etiam quia hæc confectio Hamech habet aliquã affinitatem cum Thriphera perſica & Diaſiracoſt ſupradictis cõfectionibus, in quibus aliqua ex dictis ſimplicibus habentur, viſum eſt in ipſa deſcriptione dimittere ea. Sed monendi ſunt aromatarij, vt nõ cõmiſceant illa in cõfectionẽ, ſine cõſilio & determinatione alicuius medici. De perito ſemper loquimur. Et hac de cauſa in deſcriptione, ipſa ſimplicia cõcluſa & ſignata poſuimus. Inſuper etiã ſciẽdũ, quòd impreſsiones habẽt dictarũ violarũ ʒ.xv. antiqua autẽ exemplaria, in quibus ſunt illa quinq; ſimplicia, cõcorditer habent, violarũ ℥.j.s. & ſic iudicamus rectius. Et huius erroris quamuis nõ ſit multi momẽti, quia in tribus tantũ drachmis ipſarũ violarũ cõſiſtit differentia, tamẽ quia cõſimiles errores pluries cõmiſerunt ſcriptores & impreſſores, viſum eſt nobis declarare cauſam. Notauimus quidẽ ſuprà, ſcilicet in electuario, cuius titulus eſt: Modus electuarij de citro, ex inuentione noſtra. qualiter librarij imprudenter pluries decepti ſunt, vertentes vnũ ſemis in vnũ quinq;, lege ibi. Igitur antiqui libri qui habent ipſa ſimplicia, habent (vt diximus) violarũ ℥.j.s. hoc modo, aliqui verò ℥.j. & ß. & aliqui ſine copula ſic, ℥.j.ß. Scriptores poſtea (vt putamus) verterunt illud, ſ, longum in paruũ & retortũ, cõſimile charácteri abachiſtarũ quinq; ſignificanti: vnde impreſſores arbitrantes illũ numerũ non, j. s, ſed .15. hoc eſt quindecim ſignificare, impreſſerunt xv. Hinc correctores librorũ cõſiderantes eſſe magnã quantitatẽ violarũ ℥.xv. falsò credentes ſtare ibi vnciã, pro drachma, permutantes, poſuerunt violarum ʒ.xv. Sed reuera (vt dictũ eſt) rectius eſt ℥.j.s. Cõtrariũ autẽ huic mendũ, & ex eadẽ erroris radice generatũ, eſt in capitulo de Rheubarbaro noſtri Authoris. Videlicet vbi legitur, quòd rheubarbari ʒ.j. confert caſui, & percuſsioni, cũ duobus granis mumiæ, & cum grano vno & dimidio rubeæ tinctorũ: quo in loco, verius ipſius rubeæ debent eſſe grana quindecim, & nõ vnum & dimidiũ. Habebant enim libri antiqui in dicto loco grana quindecim, vt adhuc extãt

aliqua exemplaria quæ habent sic, gr. xv. vel sic 15. & ex hoc secũdo modo librarij decepti sunt, putantes esse granũ & dimidium: quia iam in vsum venerat corruptela scribendi illud, s, pro semis. Etenim nõ est rubea tantæ malignitatis, operationis, vel potentiæ, quòd non posit de ea propinari in maiori quantitate. Nam Auicenna capitulo de rubea ad consimiles passiones, propinat drachmã integrã cũ duabus rheubarbari drachmis: ergo hîc nõ est magna quantitas quindecim grana. Itẽ ad maiorẽ probationem rei, Pandectarius capitulo de rheubarbaro, in authoritate ipsius Ioannis filij Mesuæ, in eodẽ loco, habet grana quindecim. Et ita est secundũ veritatẽ. Et licet Manardus in annotationibus capituli rheubarbari ipsius filij Mesuæ, dicat, quòd mumiæ, sicut & rubeæ, eo in loco sit parua dosis, veruntamen parcat nobis sua excellentia, quòd in hoc nõ rectè se habuit: quia portio siue dosis mumiæ est satis & sufficiens. Nam vt probari potest per Serapionem & Auicennã, & quãplures alios, in proprio capitulo de mumia, nunquã propinatur mumia in magna quãtitate. Ad summũ vltra vnũ Kirat, quod cõtinet pondus quatuor granorũ hordei, nõ legimus ipsam à quoquã propinatã esse. Ergo illic quantitas duorũ granorũ, nõ est tam parua, vt ipse Manardus asserit, imo est sufficiẽs & rationabiliter posita. Sed quia hoc nõ est præsentis disputatiõis, dimittimus. Quia si maior cõmoditas affuerit, loco suo (deo cõcedẽte) melius declarabitur. Hoc tamẽ nõ ignorãdũ, quod mumia vera nõ est ista, qua cõmuniter vtũtur aromatarij.

De Coloquintida.

Coloquintidis, Scãmonij, Turbith & similiũ vtendi modus.

LIcet ab Authore dicatur, quòd Coloquintida, scammonea, turbith, & similia non sint ægris propinanda, nisi correcta: tamẽ hoc (vt suprà diximus) intelligitur, quãdo ipsa simplicia cũ tota sua substantia dantur. Quãdo autẽ ex eis recipitur decoctio tantùm, vt in præsenti descriptione, non oportet vt sint correcta prius: quod quidem magis probatur in coloquintida, quàm in alijs. Quoniã si aliquis posuerit in presentis cõfectionis decoctione coloquintidã correctã, scilicet trochiscos alhãdahal, propter magnã quãtitatẽ diuersorũ gũmi, quam ipsi trochisci recipiunt, decoctio ipsa erit nimis mucilaginosa, & inde ad colandũ minus habilis, &c. Quapropter coloquintida, & cætera decoquenda in præsenti descriptione, & similibus, debent esse incorrecta.

De Scammonea in medicinis commiscenda.

AVthor noster in præsenti & sequenti confectionibus, & in electuario rosato, alijsq; in locis, præcipit Scãmoneam esse

decoq

decoquendã:quod quidẽ fieri debet iuxta suã doctrinã. Et ipsa scãmonea debet esse prius præparata. Nec audiendi sunt illi qui dicunt, quòd hîc & in consimilibus, vbi Author ordinat ipsam scãmoneã cũ alijs rebus esse decoquẽdã, nõ debet esse prius cocta in cytonio, seu alio modo præparata: asserentes ipsam in tali decoctione satis præparari. Author enim noster loquens cũ peritis, & non cũ pueris & inscijs, nouit semel dictũ non esse necesse multoties ac sæpius replicare. Dixerat nanq; in canonibus, quòd medicinæ nõ sunt administrandæ, nisi prius præparentur. Quodquidẽ declarauimus esse intelligendũ de illis, quæ recipiũtur cũ tota sua substantia: Scãmonea autẽ semper recipitur cũ tota sua substãtia, ergo semper debet prius præparari. Scãmonea etenim bona fit ex lacte plantæ eius, & non est vt turbith, coloquintida, mezereõ, & similia. Quapropter cũ ponitur in aliqua decoctione liquefit, & nihil de ea restat proijciendũ, sicut de turbith, &c. ergo nõ debet administrari, nisi præparata. Nec de decoctiõe præsentis cõfectionis, postquã recepit zuccharũ, & scãmoneã, est aliquid abijciendũ. Ergo (vt diximus) præparata apponẽda est. Lege etiã de hoc in cõfectione de mãna. Et aduerte, quòd diximus de scãmonea bona, lactea nihil restare: quia de mala (vt mox dicemus) restat. Præterea sciendũ quod Scãmonea nõ est tantæ debilis texturæ, quòd in sua præparatione semel cocta, non possit adhuc aliquid de decoctione sustinere. Tua enim interest semper in decoctione pluriũ rerũ, facere ipsarũ gradationẽ. Quapropter ipsa scãmonea in omnibus decoctionibus, in quibus recipitur, potest vltimũ locũ tenere. Et sic Author in præsenti descriptione posuit ipsam in fine, post zuccharũ. Et quòd scãmonea cocta in pomo & similib. potest iterũ aliquã sustinere decoctionẽ, exẽplũ habemus suprà in electuario de psyllio: vbi Author præcipiens recipere scãmoneã coctã in pomo, subiunxit: Et coquatur cum facilitate, &c. Postremò notandũ, quòd semper Author intelligit cũ petit scãmoneã, vt sumatur de optima, scilicet de illa, quæ fit ex solo lacte ipsius plãtæ: de qua quidẽ plories mediantibus fratribus nostris, habuimus in proprijs cõchulis, in quibus colligitur, & adhuc apud nos habemus aliquas. Quæquidem scãmonea lactea, si in aliquo liquore dimittitur, liquatur tota, & apud ignem citius. Et ideo Author præcipit ipsam apponi in decoctione, vt ob eius liquefactionẽ melius incorporetur cũ alijs simplicibus. Sed nostris temporibus, non amplius communiter exportatur de illa optima. Hæc autem qua vtimur, vel quia (vt creditur) ex

Scãmonium semper correctum accipitur.

Scãmonium bonum quomodo probetur.

Scãmonium absolutè.

succo & lacte, vel ex alterius rei admixtione factitatur, nō liquescit tota. Imò apponitur puluerizata, & denuò magna pars ipsius in vnū congeritur, & restat. Nec omnino potest bene cum alijs simplicibus incorporari. Quam ob causam, saluo semp alio meliori modo, optimū nobis videtur, puluerizatā cum alijs pulueribus apponere ipsam, post perfectā aliarum rerum decoctionē, hîc & vbiq;, vbi intrat. Qui modus à nonnullis peritis aromatarijs hodie obseruatur.

Confectio alia Hamech, *&c.* LXXX.

De Myrobalanis.

HAC de causa hucusq; distulimus de Myrobalanis facere declarationē, quia in descriptione præsentis secūdæ cōfectionis Hamech, est locus nō absq; bona declaratione transeundus: propterea quòd in magnā cōfusionē inducit mentē legentis, cū propter malā punctorū distinctionē, tū etiā propter paruā aliquorū hominū peritiā. Vnde cùm per impressiones legitur in præsenti descriptione: Recipe myrobalanorū nigrorū, chebulorum, &c. & cùm nō sint hîc nisi duæ species ipsorū myrobalanorū, ab imperitis equidē tres falsò existimātur. Nam verū est, quòd nigri absolutè descripti, siue nigri Indi, sunt ijdem qui & Indi: vt omnes cōmuniter tenēt, & clarissimè habetur per descriptiones tam Authoris nostri filij Mesuæ, quàm etiam aliorum qui de ipsis pertractant. Loca autē aliqua tangemus, in quibus ipsi Authores de vna sola specie loquendo vtrunq; vocabulum ponunt: & per se vnusquisq; intelliget, quòd nigri Myrobalani sunt illi, qui cognominātur Indi: & quòd intelligitur vna sola res tantū, & non duæ. Vnde in capitulo primo de Myrobalanis Authoris nostri, quod est de tribus generibus, siue speciebus myrobalanorū (cuius tituli librarij, vt istius descriptionis & similiū fecerūt, & corruperunt literā primo) cùm legitur: De Myrobalanis citrinis, & nigris, & Indis. rectius legendū est: De Myrobalanis citrinis, & chebulis, & indis. Vt est in omnibus exēplaribus antiquis quos vidimus, ac etiam in libro de vulgari impressione. Igitur cùm dicit ipse Author in præfato cap. Et nigri Indi sunt, in quibus iam peruenit cōpletio, & maturatio, &c. nō intelligit de duabus, sed de vna tantùm specie: quia in ipso capitulo (vt diximus) de tribus generibus, siue speciebus tantùm loquitur, scilicet de citrinis, de chebulis, & de nigris cognominatis Indis. Si enim Indi fuissent

Myrobalani nigri absolutè.

alij ab

alij ab nigris,contra omniũ doctorũ opinionẽ,esse talia species Myrobalanorũ,ab ipsis doctoribus nõ declarata. Similiter vbi dicit Author in ipso cap.Nigros quoq; Indos,in quinq; laudaue runt proprietatibus &c.Et in cap.de epithymo,vbi dicit:Cõfortatur autẽ operatio eius,in multiplicatione quantitatis ipsius,& associatione rei cũ eo multiplicãtis effectũ eius.Sicut sunt Myrobalani nigri Indi propriè.Et alijs in locis.Serapio etiã in cap.de Myrobalanis ait:Species Myrobalanorũ sunt quatuor:citrini,& nigri,& sunt illi qui nominãtur Indi:& chebuli,& seni citrini.Et infrà:Nã nigri secundũ veritatẽ sunt Indi,sicut nominant omnes Et cap.de ligno aloës,ipse Serapio declarãs lignũ aloës Indũ bonũ cognosci per hoc nomẽ Indũ solũmodo,dat exẽplũ de Myrobalanis nigis,qui cognominantur Indi,authoritate Abohanifæ: Melius verò(inquit)est Indum.Et quãuis plures eius species sint in India,vna tamen ex speciebus eius habet cõmunitatẽ cum eis in hoc nomine,adeò quòd non dignoscitur nisi per hoc:vnde sicut si nomines Myrobalanos nigros Indos.Hæc ille.Tanquam si diceret,sicut Myrobalani nigri sunt illi,qui absolutè dicuntur Myrobalani Indi:sic lignum aloes bonum,Indum,est illud quod absolutè dicitur lignum Indum,siue lignum aloes Indum.Item, Auicenna secundo cañ.capitulo de Myrobalanis loquitur, dicens:Eorum alij sunt citrini immaturi,& alij sunt nigri Indi, &c. Similiter & Pandectarius,& alij plures.Sed dicet aliquis. Si hæc duo nomina significant vnum & idem,ad quid Authores posuerunt ambo in suis descriptionibus? sufficiebat enim vno tantùm vocabulo describere ipsos.Ad hoc respondendum quòd Authores ipsi non frustrà posuerunt nigros Indos, sed vt ne quis deciperetur in nigris, addiderunt Indos: quia ex chebulis etiam(vt ait Serapio)reperiuntur & citrini,& nigri.Verba quidem Serapionis,capitulo suo de Myrobalanis, hæc sunt: Et ex chebulis quidam reperiuntur citrini coloris,& quidam nigri, &c. Ad differentiam ergò nigrorum chebulorum, posuerunt nigros Indos.Sed animaduertendũ pro declaratione præsentis cõfectionis,quòd chebuli,& citrini, verissimè sunt ex vna & eadẽ arbore.Et citrini quidem sunt immaturi,chebuli verò maturi:in qua quidẽ maturatione,ex citrinis,nigri efficiuntur. Et ideo(vt sunt)nigri chebuli dicuntur.Et vt patet per Serapionẽ, vtriq;, scilicet maturi & immaturi,vocantur chebuli.Sed immaturi,dicuntur chebuli citrini:maturi verò(vt iam diximus)chebuli nigri appellãtur.Absolutè autẽ per chebulos,intelligũtur chebuli

Myrobalani nigri dicũtur Indi.

Myrobalani citrini.

Myrobalani chebuli.

Myrobalani chebuli absolutè.

Myrobalani citrini absolutè.

nigri:& per citrinos,intelliguntur chebuli citrini. At per nigros absolutè,non intelliguntur chebuli nigri,sed myrobalani Indi nigri. Qui Indi ideò antonomasticè dicũtur nigri,quia sunt cęteris nigriores. Et hoc totum apertissimè colligitur ex verbis dicti Serapionis dicentis: Et errant aliquando quidam ex apothecariјs,qui vendunt nigros in colore ex chebulis,loco myrobalanorum nigrorum. Nam nigri secundum veritatem,sunt Indi,sicut nominant omnes. Et ex chebulis quidam reperiuntur citrini coloris,& quidam nigri. Et nigredo quæ est in eis,non est,nisi propter ampliorem moram,quam ipsi protraxerunt in arbore sua. Et sunt pinguiores & carnosiores citrinis in colore, propterea quòd ipsi fecerunt moram in arbore, qua re ipsi receperunt amaritudinẽ ampliorem. Et illi qui colligũtur acerbi,sunt citrini. Hæc Serapio. In præsenti igitur descriptiõe,cùm Author dicat:Recipe myrobalanorum nigrorum,chebulorum & Indorum,non est error in litera,licet sit malè pũctata,& illud nigrorum refertur ad chebulorum. Et sic sunt duo ipsorũ genera tantùm,quæ Doctor quærit in ista cõfectione,scilicet quærit nigros chebulos,& indos etiam nigros. Et posuit nigros chebulos, ad differẽtiam citrinorum chebulorum. Quapropter,inter nigrorum & chebulorum dictiones in præsenti descriptione non debet esse diuisibilis pũctus,siue cõma,nec copula,vt in impressionibus legitur. Et sic sunt duo myrobalani.& non tres. Et per cõsequens,summa medicinarum istius confectionis sunt res 23. & non 24. vt Author nouarum additionum declarationum,in hoc antidotario scripsit. Præterea,si illud nigrorũ fuisset error,siue additio librariorum (vt quidam ex iunioribus autumant) non esset ita cõcorditer scriptum in cunctis antiquis codicibus,quos vidimus. Igitur textus verus huius lectionis,vt ex antiquis præfatis libris accepimus,talis est:Recipe myrobalanorũ nigrorum chebulorum,& indorum,& epithymi,ana &c. Myrobalanorum autem species principaliores sunt tres,scilicet citrini chebuli,qui absolute dicuntur citrini:& nigri chebuli,qui absolutè dicũtur chebuli:& nigri Indi,qui absolutè dicuntur Indi. Et hæ tres vno & eodem capitulo,ab Authoribus describũtur. Quamuis à præfatis Serapione & Auic. in ipso cap. quatuor ipsorũ species assignentur,scilicet citrini,chebuli,Indi,& seni,siue sinij. Et hæc vltima species myrobalanorum,quæ ab ipsis describitur, quia non quæritur,non defertur. Et propterea non habetur,nec cognoscitur. Et per consequens abolitus est eius vsus,& communiter

inter

inter myrobalanorum species amplius non cõputatur. Tres autem priores antedictæ species præferuntur omnibus alijs: quamobrem quandocunque leguntur in aliqua descriptione absolutè tres myrobalani, semper intelliguntur ipsi, scilicet citrini, chebuli, & Indi. Et exemplum habetur in pilulis stomachicis. Lege ibi. Connumerantur etiã inter myrobalanos, & bellericorũ, & emblicorum fructus. Et quamuis nonnulli negent ipsos esse myrobalanos, ob id, quia de ipsis Authores separatim capitula faciũt: tamen cõmuniter pro myrobalanis tenẽtur, & inter ipsos vbiq; connumerantur. Et sic ipsorum omniũ sunt sex genera, siue species. Sed quia (vt diximus) myrobalani seni non sunt in vsu, nec exportantur amplius: cum simpliciter autem reperiuntur scripti myrobalani omnes, intelliguntur illi quinque vsitatiores & notiores tantùm, scilicet citrini, chebuli, Indi, bellerici, & emblici. Ob quorum frequentiorem vsum, consueuerunt plurimi dicere, quòd nõ sunt nisi quinq; myrobalani. Sed subintelligũtur vsuales, & notiores. Alioqui si non esset ita, Serapio cõtradiceret sibi ipsi: quia in cap. de emblicis & bellericis, ait: Et quando adunantur omnes tres species myrobalanorum, cum emblicis, & bellericis &c. Nam in cap. de myrobalanis (vt patet) non tres, sed quatuor scripsit myrobalanos. Igitur in præfato capitu. de emblicis, cùm dixit tres, vsuales & notiores intellexit. De myrobalanis quidem Græcorum antiquitas (quod sciamus) non scribit capitul. neq; seniores Latini, tamen quandoq; meminerunt ipsorum in suis cõpositionibus. Vt exempli gratia, Galenus in 8. de medicamentorum cõpositione secũdum locos, scripsit myrobalanos citrinos, quos chrysobalanos vocat. Inquit enim capitulo, ad iliosas stomachi subuersiones: Compositũ ex huiusmodi est medicamentum. Opium etenim, & rosæ, & psyllij succus, ex refrigerantium genere existunt. Nardi autẽ spica, chrysobalanus, ex digerentium roborantiumq; &c. Arabibus autem credendum est, quicquid de huiusmodi simplicibus scribitur. Igitur cõcedendũ est, quòd sunt sex ipsorum genera, seu species, sed quinq; magis vsuales, & notiores. Author enim noster, & cæteri, qui quinque tantùm scripserũt, de vsitatioribus quinq; præfatis intellexerũt. Tenenturq; communiter hi, qui in officinis habẽtur vsuales, verè esse illi, de quibus loquuti sunt Doctores. Veruntamen nullus est qui possit hoc probare, cùm non sit qui describat de ipsorum forma, neq; plantæ ipsos producentes à quoquam notãtur, quas (vt ex ipsorũ scriptis cognosci potest) sicut & nos, ita & ipsi mi-

Tres myrobalani absolutè.

Myrobalani omnes.

nimè proprijs conspexerunt oculis. Igitur mercatoribus siue negotiatoribus de hisce rebus, & similibus, multos ante annos data est fides, impræsentiarum autem, & ipsis, & communi vsui tribuitur veritas rei, quia de ipsorum experientia, circa infirmos, non ita mirabiles subsequuntur effectus.

Modus electuarij rosati &c. LXXXI.

ESCRIPTIO præsentis electuarij rosati est clara. Et hoc electuariũ est necessariũ in cõficiendis pilulis aggregatiuis ex inuẽtione nostra, & pilulis de hermodactylis, secundæ ac tertiæ descriptionum præsentis antidotarij. Quodquidẽ electuariũ rosatũ, aliter dicitur catharticũ rosatũ, & laxatiuũ rosarũ. Et licet à Nicolao ponatur electuariũ solutiuũ rosarũ, quod sub nomine electuarij de succo rosarũ intelligitur: attamẽ in pilulis præfatis ponẽdũ est electuariũ rosatũ præsens. Nota, quòd vbi dicit Author in presenti descriptione: Coquãtur omnia cum facilitate super ignẽ, qui sit sicut candela, intelligitur quòd ignis debet esse paruus, & vniformis à principio vsque ad finem.

Catharticũ rosatum.
Rosatũ laxatiuum.

Confectio Alfescera quam scripsit Democritus &c. LXXXII.

X Democriti quidem operibus Author (vt ipse scribit) accepit præsentẽ cõfectionẽ, quam etiam ipse author capitulo de fescera annotauit. In quo cap. descriptio ipsius habetur syncerissima. In hoc antidotario autem, per varias impressiones, quotidie pluribus scatet erroribus. Nam in quibusdã impressionibus falsò legitur in præsenti descriptione: Squillæ assatæ, pinearũ mundatarũ ana ʒ.j.s. rectius legendũ est, ana ℥.j.s. Item, in plerisque paruis impressionibus, vbi legitur nucis muscatę &c. ana ℥.ij. verius ibi debet legi, ana ʒ.ij. Itẽ in magnis impressionibus, cum additionibus nouis, vbi legitur, sticados ʒ.& ß. deest ibi numerus dragmarum: & licet à peritis, cùm sit vnica drachma, posit intelligi: tamẽ pro simplicioribus clarius legitur sic sticados ʒ.j.s. Item generaliter per omnes impressiones, dosis magna ipsius cõfectionis est imminuta in vna drachma: videlicet vbi impressum est à ʒ.ij. vsq; ad iiij. rectius à ʒ.ij. vsque ad v. Hæc breuiter notauimus, & ita fatemur esse scripta in omnibus ferè antiquis exẽplaribus quæ vidimus, tam in dicto capitulo de fescera, quàm in antidotario: & similiter est per omnes impressiones, in

præsa

præfato capitulo duntaxat. Et aduerte quòd præcipitur hæc confectio non citra sex menses propinari, ob quantitatem fesceræ & squillæ quam recipit. Ab ipsa fescera denominationem accepit ipsa confectio, tanquam à basi sua &c.

De Fescera & Fesceresim.

FEscera, siue fesera, vel fesira, siue alfescera, & cõsimilia plura, Bryoniam (quæ & vitis alba Latinè, & vulgò cucurbita syluatica, & Græcè Ampelos Leuce dicitur) significãt. Planta notissima est. Facit de ea Author noster capitulum in quo cap. etiam & fesceresim describit, quæ est bryonia minor, cuius nomẽclaturæ similiter multæ sunt. Vnde à quibusdam dicitur Bryonia minor, ab alijs Tannum seu tannia, à nonnullis vitis nigra, siue (vt Græci vocant) Ampelos melana vocatur. Ab Authore nostro autem fescerefim, siue feseresim &c. appellatur. Et hæc etiã cognoscitur. Satis nempe de eis dictum est ab Authoribus tam Græcis, quàm Latinis, quàm etiam Barbaris. Quapropter non visum est nobis, de ipsis aliud esse necessariò declarandum.

De melle Passularum.

VAriæ sunt Doctorum opiniones, in conficiendo seu præparando hoc passularum melle. Nõnulli quidem cum vuis passis & apum melle illud conficiunt, vt Luminare Maius & cæteri. Pleriq; verò ex passulis in aqua decoctis & prelo expressis, quod exprimitur ad ignem comportant, donec ad mellis spissitudinem decoquatur: idq; mel passularum vocant. Vt est dominus Ioannes Matthæus, in suo consilio de lepra: quem etiam citant Nicolaus Præpositus, & alij plures. Alij etiam aliter parant. Verũtamẽ nobis magis placet illud quod est ex solis passulis, & aqua cõfectũ. Quia intẽtio Authoris etiã (vt opinamur) est vt fiat ipsum mel passularũ, absq; cõmuni, siue apũ melle. Quoniã si voluisset in præsenti cõfectione, præter mel passularum, mel cõmune, posuisset vtrunq;, vt fecit in lohoc de pino: vbi primũ posuit mel passularũ, & postea cõfecit cum melle tabarzet, quod est mel album commune. Vel posuisset passulas, & cõfecisset cum melle: vt fecit suprà, scilicet in confectione Hamech secunda, & in multis electuarijs & confectionibus. Quapropter iudicamus hoc mel passulatum siue passularũ, faciendũ esse ex solis passulis & aqua, absq; apum melle. Et hic est bonus modus faciendi ipsum. Sumatur quantitas sufficiẽs optimarum passularum, & submergatur in aqua pura competenter calida, & dimittatur per spatium duodecim horarum, vel circa, deinde reducatur ad ignem,

Mel Tabarzet.

Mellis passularũ conficiendi modus.

& dimittatur feruere donec discoquantur passulæ: postea coletur, & colatura illa ad lētum ignē iterum decoquatur, donec ad mellis spissitudinē deueniat, & in vase vitreato vsui reseruetur. Cui autem magis placebit passularũ mel, quod Luminare Maius describit, apud ipsum requirat, in lohoc de pino.

Confectio mannæ ex inuētione Galeni. LXXXIII.

QVAMPLVRIMI nēpe sunt, qui negant (contra textũ Authoris) Galenũ fuisse præsentis cōfectionis mānæ inuentorem, ob id, quia de manna vsuali Græci (vt ipsi dicũt) non pertractāt. Verũtamē nos nō possumus credere filium Mesuæ scripsisse mēdacia. Cùm non solùm in principio huius descriptionis, & in fine ipsum Galenũ citet, verũetiam & in cap. de manna, videatur de hac eadem cōfectione intellexisse, dum Galenũ citās, dixit: Galenus autē ipsum cũ scāmonea permiscuit, & operabatur cum eis. Et similiter in cap. de scammonea, authoritate ipsius Galeni scribit: Inquit Galen. Miscui scammoneam cum sextuplo ipsius mānæ, & triplo eius succi rosati, post bonitatem coctionis eius in pomo &c. Vbi etiā tacitè præsentem confectionē tetigit. Credimus autē, quòd vel apud Arabes, aliqua alterius Authoris opera, falsò ipsi Galeno attributa, tũc forsan erāt: ex quibus hęc, & alia plura ab ipsis attestata (quæ in nullo Galeni volumine reperiũtur) ipsi Arabes excipiebāt, vel ipsi Arabicę linguę Doctores habebant aliqua Galeni opuscula, quæ in præsentiarum (vt suprà in Triphera Galeni diximus) desiderātur. Nam pro certo scimus ipsum Galen. de hoc simplici, scilicet de māna loquutum fuisse (quāuis sub alio nomine) in tertio de alimētis, cap. 38. secũ-

Mel aëreũ. dum antiquam translationem, vbi loquitur de melle aëreo, siue de melle roris. Quapropter potest esse, quòd sub nomine mellis aërei, aut roris, in aliquo suo opusculo (quo nos caremus) ipse Galenus scripserit præsentem confectionem, quam Author noster transcribēs, mel aëreum in mānam verterit. Et vt lector bene cōsideret an Galenus de hoc manna intellexerit vel non, quod ipse de aëreo melle præcitato libro & capitulo scripsit, subnectimus. Ait enim: Alimētorũ materia omnis vsque huc duplicibus generibus cōprehensa, alterum quidē ipsorum ex plantis habuit, alterũ ex animalibus, ab vtroq; autē ipsorũ separatũ est mel. Fit quidē enim super folia plantarũ: est autē neq; succus ipsarũ, neq; fructus, neque pars, sed eiusdem generis quidem cum rore: atta-

men nec continuè,nec cõsimiliter illi fit copiosum. Noui autem quandoque æstatis tempore, plurimum super folia arborum & ruborum,& quarundã herbarum inuentum: vt ab agricolis ludentibus diceretur, Iupiter pluit mel. Præcesserat autẽ nox quidem quieta,in æstate media:tẽpus enim erat æstatis tunc. Calida autem & sicca cõplexio aëris in præcedẽti: & quidem videbatur peritis circa naturam,ex terra & aquis vaporem bene subtiliatũ & digestum à Solari caliditate:à superueniente in nocte frigiditate commassatum,congregatum esse. Apud nos quidem igitur rarò videtur hoc factum. In monte autẽ Libano,secundũ vnumquenq; annum non paucum:quare extendentes super terrã coria,& detergẽtes arbores suscipiũt defluẽs super ipsa,& ollas & lagenas replent melle:nominantes ipsum roris mel,& aëris mel. Hactenus ille. Et nõ solũ Galenus cognouit hoc mel aëreũ,verũ etiã & Theophrastus libro tertio de historia plãtarũ,cap. nono, ipsum tãgit,cũ de robore scribit,dicẽs: Ergo nascitur vel hic melleus humor cœlo cadens,nec alijs magis insidens frondibus. Igitur ex his colligitur quòd mel roscidũ,aut aëreum antiquorum, manna nostrum est: de quo aliqua subsequuntur. *Mel roris, vel roscidũ.*

De Manna,& Manna thuris

MAnna quidẽ aliud est apud Græcos,& aliud apud alias nationes. Apud Græcos nẽpe mãna est quidã puluis thuris. De quo mox inferius. Qui quidẽ puluis,ne Latini medici & aromatarij cõfunderẽtur,intelligẽdo alterũ pro altero,à peritis interpretibus,cũ additione thuris,id est manna thuris scribitur. Et ita in operibus Gręcorũ,latinitati donatis,plerũq; legitur. Quãdoq; etiã in aliquo prædictorũ opere,manna simpliciter legitur: & illud idẽ est,scilicet mãna thuris. Ab inconsideratis interpretibus autẽ,in hoc & similibus,sæpius librorũ sensus cõfunduntur. Manna autem,siue man,siue manhu vltima acuta & indeclinabiliter,Hæbraicè idem est: & Latinè interpretatur,quid est hoc? Et propriè est quod paulò superius diximus, scilicet mel roris, siue pinguitudo aëris,siue mel aereũ: quod nos cõmuniter ab illo vocabulo Hebraico, inflexo per primam declinationem Latinam,mannam simpliciter vocamus. Similiter & Arabes, & nationes aliæ Barbaræ, vtplurimum, fermè vt Hebræi, aut Latini nominant. Mannam quidem Hebræi primùm in deserto cognouerunt, quo per quadraginta annos miraculosè pasti sunt. Nec antea viderunt, propterea mirabantur dicentes: Quid est hoc? quasi dicerent: Res incognita nobis. quid est hoc? Et quasi *Manna thuris.*

in prouerbium ducentes, admirationem ipsorum, in rei nomen conuerterunt. Hodiernis temporibus manna notissima est, & in Italia pluribus colligitur locis, sed copiosior in Calabria. *Manna Calabrensis.* quæ & Calabrensis manna vbique vocatur. Nulli etiam dubium est, quòd quantò recẽtior est manna, tãtò melior. Et ob id, manna orientalis paruipenditur in Italia: quia non potest haberi ita recens vt Calabrensis. Sed sciendum quòd duplex est manna, scilicet vna aërea, quæ cadit tanquam ros, super vniuersas arbores, *Manna cœlestis.* & plantas, & lapides &c. quam quidem vocamus mannam cœlestem, siue mannam aëream. Et propriè est mel roris supradictũ. *Manna ex fraxino & orno arboribus &c.* Alia manna est, quę particulariter ex fraxino, & orno colligitur. Quam certè specialiter ipsæ arbores ex se producunt, sicut gummi cæteræ arbores: & huiusmodi vt plurimum est Calabrensis. Quæ res nempe apud ipsos Calabros notissima est, & rationabiliter probatur ob hoc, quia in caudicibus & truncis, siue ramis ipsarum arborum copiosior, quàm in folijs reperitur. Quæ autẽ de aëre, sicut ros descendit, abundantius recipitur in folijs, quàm in trunco. Et ratio hoc manifestat, & experientia docuit plurimos. Nam quis audebit dicere, quòd dum pluit aqua prius descendat in truncum, quàm madefaciat folia? Etiam quemadmodum pluit aqua æqualiter super arbores & plantas, ita & manna descendit rorando vniuersaliter & arbores & plantas & petras, aceriam & purum solum. Quare autem postea potius in vna ar[illegible] quàm in alia non multùm distante reperitur? Nonne quia [illegible]bor ex se producit, & illa non? Item, si sicut ros descendit semper, quare in extremitatibus & folijs superioribus quæ cœlum spectant, ipsarum arborum non inuenitur, sed in ramis & folijs inferioribus? Sed re vera, nos curiosè, ac studiosè hoc obseruare fecimus: & ita inuenerunt, scilicet quòd ex se illæ arbores producunt illam rem mannã vocatam, quæ liquida fluit ex trunco & ramis superioribus, in folia inferiora, postea cõgelatur &c. Et ad maiorem certitudinem pluries obseruatores ipsi proprijs oculis viderunt fluentem mannam scaturire ex quibusdã tuberculis ipsius arboris, quia non vndique per totam arborem fluit, sed in quibusdam specialibus locis generatur, ex quibus locis si sponte exit, est dulcissima: si autem quis locum illum (vnde videt exire mannam) inciderit, exit abundantius, sed efficitur amara propter percussionem, & corticis incisionem: vt ipsi obseruatores experti sunt. Etiam præcisus ramus & domum virens portatus, produxit mannam. Quare concludendum est, quòd arbores

vt

vt fraxinus & ornus, & eis similes ex se generant mannam, siue mauis gummi dulcissimum, quod manna dicitur. Nam & Galenus etiam quandoque vtitur succo fraxini, forsan pro eo intelligenda sit ista manna, quæ scaturit ex fraxino, & similibus arboribus. Etiam suscipiunt illæ arbores mannam cœlestem (cum cadit) sicut & aliæ plantæ. Et quid mirum si arbores producunt illud gummi dulcissimum, quam mãnam arboream nominamus? Nonne & arbores, & plantæ generant stactem, myrrham, storacem, balsamum, mastichen, picem, resinam, & similia plura? Nonne & apes similiter ex floribus quarundam arborum & herbarum, mel & ceram colligunt? Ergo &c. Colligunt etiam & ipsi Calabri quandoque mel aëreum, id est mannam cœlestem super varias plantas, & super lapides &c. sicut & aliæ gentes: sed hoc fit rarò, & non ita densatur. Arboream mannã autem singulis annis, circa caniculares dies ante sextiles pluuias colligunt. Cùm autem pluit, cessat fluere. Sed & genus hoc mannæ arboreæ dupliciter colligitur, scilicet vna in caudicibus & ramis, quam vocant mannam grossam, & mannam de corpore: aliam verò colligũt super folia, quam quidem mãnam finam, seu mannam subtilem, & mannam foliorum nominãt. Medici autem nostri temporis, laudant potius mannam istam quæ colligitur per folia. Sed in rei veritate virtute non differunt, & vnum & eundem ortum siue principium habent: quia quæ colligitur in folijs, non ibi generatur, sed è truncis & ramis fluens, cadit super folia illa quæ ex directo habentur subter. Non enim in cunctis (vt diximus) folijs ipsius arboris reperitur, sed in illis duntaxat, quæ ex trunco, vel ramis susceperunt. Et hæc satis de mãna arborea. Manna autem aërea, secundũ Arabes, habet plures species seu differentias. Vnde Author noster in suo capitulo de manna aërea loquens, dicit: Diuersificatur autem secundum diuersitates rerum, super quas cadit. Cadens enim super lapides, est sicut guttæ paruæ, quæ congelantur, & fiunt sicut semen. Et cadens super plantas, suscipit de virtute plantarum &c. Etiam vt communiter tenent Doctores, apud Arabes tereniabin & siracost sunt species mannæ, de quibus iam in superioribus dictum est. Quòd autem apud Græcos dicitur manna thuris, non est thus contritum, & arte in puluerem redactum, (vt aliqui opinãtur) sed est purgamentũ ipsius thuris, quod videlicet, ex thure incõtrito incernitur: vbi est pars thuris, & pars corticeũ eius, teste Galeno, qui libro quarto de Medicamentorum compositione secundum locos, scilicet vbi de vlceribus

Manna arborea.

Manna grossa, & de corpore.

Mãna fina.

cenbus oculorum pertractat, ait: Quia verò & mannæ aliqui meminerunt, videturq; nonnullis nihil a thure læuigato differre, sciendum venit, quòd propriè mannam vocant, micas thuris ex magnis fasciculis concussu elisas. Nam fragmenta quædam exigua corticis thuris ei inhærescunt, vt eiusmodi medicamentum à thure differat, eo quòd exiguum quiddam astrictionis assumpserit. Hæc Galenus ibi. Et in libro de Simplicibus ad Paternianum, capitulo de thure, ait: Est & tertium minutum valde, & ruffum, de quo maximè manna conficitur &c. Dioscorides etiam libro primo ait: Manna thuris probatur candore, micarum frequentia &c. Hoc igitur purgamentum, quod apud Græcos vocatur manna thuris, apud filium Serapionis in primo sui Breuiarij, capitulo 12. vocatur farina thuris, & furfur thuris. Ait enim: Et quidam putant quòd non est differentia inter farinam thuris, & inter thus contritum: tunc oportet vt scias, quòd nos nominamus farinam thuris, furfurem thuris, qui cribratur cum cribellis amplis: quibus permiscentur partes subtiles valde corticũ thuris, qui præparat plus, id est inducit corium &c. Hæc ille. Ex quibus etiam patet quòd cribellatio prima fit cum cribro raro, & incenso non contrito, & illud quod descendit ex eo furfureum (sicuti est) dicitur manna thuris. Multa & alia essent dicenda de manna: quæ quidem tanquàm minus necessaria dimisimus.

Farina thuris. *Furfur thuris.*

De Scammonea.

QVamuis suprà, scilicet in electuario Indo minori, & in prima confectione Hamech declarauimus, quòd quandocunque reperitur in aliqua descriptione huius antidotarij, scammonea absolutè, semper de præparata intelligitur: tamen pro capitosis quidem, & calumniatoribus, asserentibus hîc scammoneam minime præparatam esse apponẽdam, ob id quia (vt ipsi dicunt) succus rosarum, & mastix ingrediẽtes præsentem confectionem, satis præparant ipsam. Nos autem dicimus, quòd licet succus rosarum, & mastix sint ex scammoneam corrigentibus: tamen non per hoc Author vult hîc ipsam incorrectam. Quodquidem facillimè probari potest. Nam cùm ipse Author scribat præsentem confectionem authoritate Galeni, in qua & posuit scammoneam Anthiochenam absolutè, nec specificauit correctam. In capitulo autem de scammonea authoritate ipsius Galeni, vbi non nisi de consimili cõfectione intellexit, ait: Inquit Galenus: Miscui scammoneam cum sextuplo ipsius mannæ, & triplo eius succi rosati, post bonitatem coctionis eius in pomo &c.

Quod

Quod hîc igitur subticuit, illic clarè expressit. Etiã Christophorus de Honestis super hac confectione dicit: Scammoneam esse corrigendam, quæ correcta vocatur Diagridium. Et sic semper intelligi debet. Non obstantibus quorundam imperitorum calumnijs. Scammoneam Antiochenam speciatim posuit Author, quia est melior alijs. *Diagridiũ.*

Confectio Almezereon ex inuentione nostra, quod est medicamen benedictum &c. LXXXIIII.

NON EST dubitandum de inuentore istius confectionis, cùm dicit Author ex inuentione nostra. Nominauit autem eam à mezereon ipsam intrante, quod quidem & basis eius est. Sed sciendũ quòd Author ponit hanc eandem confectionem in capitulo de mezereon: tametsi ipsæ descriptiones inter se differunt in vno. Hoc est, quòd descriptio præsentis antidotarij habet per omnes libros, tã antiquos, quàm impressos (quos vidimus) vniformiter: Carnium cytoniorum elixorum in aceto vini, & zucchari tabarzet, ana partes lxxx. Descriptio præfati capituli autẽ, per omnes eosdem libros similiter concorditer, nulloq; volumine discrepante, habet carnium cytoniorum &c. añ. partes lxx. Et hunc putamus esse errorem antiquorum scriptorum. Vnde vel in descriptione capituli præfati eo in loco desunt partes x. vel hic, scilicet in descriptione antidotarij sunt auctæ. Et potius credendum est, hîc superabundare, quàm illic deesse: quoniam magna quantitas ipsorum est lxxx. partes. Nos autem veritatis inscij, non audemus innouare aliquid in ipsis, & cæteris descriptionibus, quod postea probare non possemus. Præterea animaduertendum, quòd aliqui libri impresi, (vt particulariter sunt illi de parua impresione) in descriptione capituli mendosè habent: Tereniabin, partes lx. Et huiusmodi erat liber quo vtebatur Manardus, vt in annotationibus præsentis confectionis ipse declarat. Igitur rectius ibi legendum est: Tereniabin, partes xl. vt in reliqua librorum multitudine tam antiquorum quàm impressorum, tam in descriptione capituli quàm antidotarij legitur. Errore quidem inter imprimendum trãspositafuere ibi x, & l. Aduerte etiam, quòd Luminare Maius in præsenti confectione, recipit olei almezereon, partes xxxij. Cùm cæteri libri tam antiqui, quàm impresi cõcorditer habeant in vtraque descriptione præfati olei partes duodecim, & sic est verum. Se hic error, an sit

impresso

impressorum, an ipsius Authoris, nescitur à nobis. Per se autem quærat qui hoc scire peroptat.

De Mezereon, vel Mezerion.

MAgna confusio est per Arabum libros, nec est qui absolutè valeat percipere, de qua re intelligant, cùm ipsi de Mezereon pertractant. Et modo videntur tangere Chamelæam, modo thymelæam, modo laureolam vulgò dictam, id est daphnoidem: & modo illud, & aliud diuersum ab istis. Taliter quòd neque ipsimet videntur perfectè scire quæ loquūtur. Veruntamen hallucinantur ex recentioribus quidam, credentes ipsos de laureola pertractare in capitulo de Mezereon. Cùm Serapio scribat separatim capitulū de Mezereon, à capitulo de Daphnoide, quæ est laureola vulgò dicta, quæ quidem scribitur ab ipso Serapione capitulo de lauro, in quarto loco. Nec laureola lactescit, vt Arabum mezereon. Quapropter clarum est, quòd Arabes pro mezereon, non intelligunt laureolam. Et quamuis ipsi Arabes dicant, quòd est ex mezereon habēs folia magna, nō tamen per hoc declarant esse laureolam. Imò dum ipsi testantur ipsa folia esse subtiliora, apertè demonstrant non esse laureolam dictam. Nam (vt scitur) laureolæ folia sunt pinguia, & aliqualiter carnosa, quæ minimè possunt subtilia dici. Et licet Author noster in suo cap. de mezereon describat (vt sibi videtur) plures eius species, nulla tamen ipsarum potest esse laureola: vt Pandectarius, & quidā alij volunt. Quia secundum ipsos, omnes illæ species lactescunt: laureola autem (vt dictum est) lacte caret. His demum visis, sciendū quòd Arabes, vt Serapio & Auicenna, ponunt duas tantùm species mezereon, & hæ absque dubio sunt chamelæa, & thymelæa Dioscoridis: vt patet conferendo capitula ipsorum cum Dioscoridis capitulis. Author autem noster, ex multis speciebus ab ipso notatis, magis laudat vnam: quam (respectu aliarum supple) dicit habere magna folia, nō tamen propriè ipsa folia multùm excedunt magnitudinem foliorum oliuarum. Et hæc planta si non non est thymelæa Dioscoridis (vt nonnulli opinantur) cum alijs ipsius speciebus, omnibus incognita erit. Etiam & nos eiusdem opinionis sumus, scilicet quòd illa planta mezereon siue mezerion dicta, & ab Authore nostro magis commendata, sit thymelæa. Et his indicijs, seu notis probari potest. Ait enim ipse Ioannes filius Mesuæ, in proprio capitulo de mezereō: Et plāta, cuius stipes eleuatur super terram circiter cubitos duos. De thymelæa autem Dioscorides secundum Hermolaum & Marcellum, ait:

Laureola. *Mezereon species duæ.* *Thymelæa.*

Rami

Rami tenues, ſpecioſi cubitorũ binũ aſſurgunt. Itẽ filius Meſuæ: Et folia eius ſunt ſimilia folijs oliuæ. Dioſcorides: Folia chamelææ: quam iam dixerat habere folia ſimilia oleæ. Itẽ filius Meſuæ: Et producit grana nigra, in magnitudine fructus myrti. Dioſcorides: Semen quale myrti, exiguum, rotundum: initio vireſcens, poſtmodum rubens: foris durum, nigrũq; &c. Dioſcorides quidem hîc notauit principium, medium, & finem ipſius ſeminis: filius Meſuæ autem, tanquam rem magis neceſſariam ad eius cognitionem, finem tantùm deſcripſit. Item ipſe filius Meſuæ, ex authoritate Ruffi: Expellit ſine nocumento aquam citrinam. Item: Solutione educit aquam citrinam, cum fortitudine vehementi. Item authoritate Alexandri: Aquam enim educit aggregatam in ventre. Dioſcorides autem de dicta thymelæa: Detrahuntur eo per aluum biles, aquæ, & pituitæ. Et infrà: Purgantur eo aquæ, &c. Item filius Meſuæ: Nocet tamen hepati, imò omnibus membris nutritiuis. Dioſcorides autem: Ipſa herba inimica ſtomacho. Præterea ad meliorem notitiam, quod Author noſter pro mezereon intelligat thymelæam, & non chamelæam, aduertendum quòd in ſupradicta hiera Hermetis petit ſemen mezereon. Non enim admittitur vſus ſeminis chamelææ, thymelææ autem ſemen, quod eſt granum cnidium, ſiue mauis gnidium, id- eſt, coccognidium, teſtimonio Dioſcoridis, Galeni, & aliorum plurium probatiſsimorum virorum, in plures vſus laudatur. Vnde & in dicta hiera, gnidium granum quærit. Et per conſequens, ſuum commendatum mezereon eſt thymelæa. Non obſtante quòd ipſe filius Meſuæ ſub nomine mezereon, intelligat etiam & chamelæam, & alias diuerſas plantas. Quapropter non eſt mirum, ſi in dicto ſuo capitulo ſunt aliquæ particulæ chamelææ conuenientes. Quia ſicut ipſe ſcripſit (licet confusè) plures ſpecies mezereon: ſic & illarum proprietates, & operationes, inordinatè commiſcuit. Illud autem folijs annexum, quod videtur contradicere Dioſcoridis deſcriptioni de thymelæa (hoc eſt: Folia eius ſunt ſimilia folijs oliuæ, ſed maiora. Dioſcorides autem: Folijs chamelææ anguſtioribus &c. In chamelæa autem, folia oleæ ſimilitudinem habent, tenuiora tamen &c.) facilè ſoluitur, ſcilicet quòd diuerſimodè loquuntur ipſi Authores. Nam Dioſcorides de amplitudine foliorum loquens, dicit chamelæã, & thymelæam habere folia vt oliua, anguſtiora tamen, ſiue ſtrictiora, &c. Filius Meſuæ autem, non de amplitudine, ſed de longitudine intelligit. Vnde cùm dicit: Eſt mezereon, cuius folia

Granum gnidium.

sunt similia folijs oliuæ,sed maiora,id est longiora subintelligendum. Et in veritate sunt longiora,& strictiora. Et sic non est in hoc contradictio aliqua. Alia adhuc est dubitatio(quam Leonardus Fuchsius errorem putauit,cùm non sit,nec ipse bene soluit)quæ etiam facillimè soluitur. Hæc est. Testantur nanq; ipsi Arabes,vt Author noster,& Auicēna,& Serapio,& cæteri mezereon in numero lacticiniorũ esse:quod quidem à Dioscoride de chamelæa,& thymelæa minimè scribitur. Non obstante quòd dictus Leonardus Leonicenum sequutus dixerit,& malè,Serapionem non scripsisse mezereon lacte fluere. Nam ipse Serapio authoritate Bedigoras,ait:Proprietas eius est,quòd laxat melāchollam,& aquam citrinam:quēadmodum faciunt species aliæ lacticiniorum. Cùm ergo dixit:Quemadmodum faciunt species aliæ lacticiniorum.declarauit mezereon esse vnum ex lacticinijs. Et clarius in capitulo de tithymalo, prope finem, ipse Serapio authoritate Abugerig,notat mezereon esse in genere lacticiniorũ, dicens:Lacticinia sunt mezerion,& Xebram,& Hoscin, &c. Igitur quia à Dioscoride hoc non scribitur,ergo non est:non valet consequentia. Quia reuera non omnia Dioscorides dixit. Imò multa necessaria pluribus in locis dimisit. Etenim si quis bene cōsiderauerit Dioscoridis descriptiones,videbit quòd tacitè innuit ipsas plantas non carere lacte,dum immediatè post alia lacticinia eas videlicet collocauit. Igitur quod in hoc Dioscorides de lacte subticuit,Arabes propalàm dixerunt. Et quòd mezereon apud Arabes non solùm non carebat lacte,sed abundantius habebat,probatur clarè per filium dicti Serapionis,in secundo sui Breuiarij,cap.16.in de curatione dentium qui moti sunt, & dolent ex frigiditate,cùm dicit:Lac almezereon & piper,&c.& infrà in de congelatione dentium,ait: Et conferunt autem ex medicinis,aristolochia longa,& baccæ lauri,& fex olei decocti, & lac almezereon,&c. Et clarius infrà,scilicet in 24.capitulo dicti secundi,quod est de asthmate & anhelitus præparatione, in vno medicamine,inquit:Recipe pulmonis vulpis sicci 3.v. calamenti,&c. Vsq; in finem compositionis. Vbi dicit: Confice cum lacte almezereon,&c. Et alijs in locis ab ipso notatur, in quibus omnibus planè patet, quòd mezereon abundanter lacte fluit, alioqui minimè posset ex ipsius lacte talia & eiusmodi consimilia pharmaca conficere. Quapropter non perperàm filius Mesuæ,& Auicenna scripserunt mezereon esse ex magnis lacticinijs. Ipsas deniq; plantas,scilicet chamelææ,& thymelææ non dubiè

cogno

cognoſcimus, imò pluries collegimus, & experti ſumus, quòd non carent lacte, quamuis non copiosè lacteſcant. Et præſertim thymelæa magis, quàm chamelæa abundat lacte. Et ſiquidem aliquando in folijs lac non videtur, in virgis autem ſiue ramulis ſatis abundè habetur, necnon viſus, tactuſq; ſenſibus clarè percipitur. Et non mirum ſi apud nos ipſæ plantæ non ita lacte abundant, fortaſſe quòd apud ipſos fluitabant, & cum hoc etiam maiora poterant producere folia. Sæpius enim (vt aliàs diximus) à diuerſitate locorum plantæ diuerſificantur bonitate, qualitate, frutificatione, &c. Igitur concludendum eſt, mezereon à filio Meſuæ magis commendatum, thymelæam eſſe. Ipſa autem thymelæa dicta mezereõ, talis eſt: Virgas habet propriè (vt Dioſcorides ſcribit) bicubitales, rectas, pulchras, ab vna radice multas: folijs vt oliuæ, longioribus, & ſtrictioribus, ac mollioribus, nec tam aridis plenas: quæ virgæ granũ ferunt coccognidium vocatum. Virgæq; ipſæ vt linum rectè creſcunt, ſed multo altiores, digitalem craſsitudinem rarò excedentes. Quam plantam non longè ab Vrbe (vbi maxima ipſarum habetur copia) incolę Tribiſcum vulgò nominant. Chamælæa autem, quæ etiam & mezereon eſt, & vulgò oliuella, & oleaſtellum dicitur (non obſtante quòd aliqui & cyprum etiam oliuellam vocent) non remotius ab Vrbe, versùs mare, & ipſa etiam plurimum gignitur. Folia oliuis ſimillima, minora tamen, & quaſi decurtata habet. Rami eius multi, tenues, duri, non recti, ſed per terram circunquaq; vtplurimum deiecti, folijs pleni ſunt omni tempore: videntur procul equidem vt monticulus foliorum ſpecioſus, quaſi arte paratus. Et huiuſmodi planta hodie quàmplurimis cognita eſt. Hæc autem ſatis de mezereon. Nunc autem de præparatione foliorum eius, aliqua non minus neceſſaria ſubſcribemus. Inquit igitur ipſe Author in præſenti deſcriptione: Recipe foliorum almezereon præparatorum, &c. In capitulo autem eius de mezereon, multi ponuntur modi præparandi ipſum: qualis autem eorum, pro huiuſmodi confectione ſit obſeruandus, ab ipſo particulariter non aſsignatur. Attamen conuenientior modus eſt, & laudabilior, atq; vſitatior, præparandi in aceto: qui modus ab ipſo Authore notatur etiam in canonibus, ſcilicet in capitulo de rectificatione medicinarum cum modis infuſionum. Inquit enim: Abſcinditur ſuperficies acuminis, & ſerroſitatis ab almezereon, & alſcebram, ex earum infuſione in aceto, &c. Quiquidem modus etiã obſeruatus eſt ab ipſo Authore infrà, ſcilicet in Alchelengi

Thymelæa & chamelæa lacteſcunt.

Thymelæa deſcriptio.

Chamelææ deſcriptio.

Foliorũ mezereon præparatio & infuſio.

medicamine,& in pilulis de mezereon. Et clarius ponitur à Serapione in proprio capitulo de mezereon. Si igitur (inquit) vis exhibere mezereon, elige illud quod dixi esse melius, scilicet illud quod habet folia longiora, & latiora, & subtiliora: & infunde ipsum in forti aceto duobus diebus ac noctibus: & hoc fiat ante contritionem eius, & sicut est integrũ renouabis acetum bis, aut ter: & proijce acetum, in quo fuit infusum mezereõ, & laua illud cum aqua dulci bis aut ter: & desicca ipsum ad vmbram, aut ad solem (si non potest citò siccari in vmbra) donec recedat humiditas eius. Et pòst tere ipsum, &c. Hactenus ipse Serapio. Et talis quidem modus obseruandus est etiam in præparatione alscebrã: quia de consimilibus idem est iudicium.

De aquæ Casei, & Agarici infusione.

HAbetur equidem apertè & clarè in præsenti descriptione, quòd Author præcipit recipi xxx. partes aquæ casei infusionis agarici, id est aquæ casei in qua sit prius infusum agaricũ, & forti compressione expressum. Sed quidam phantastici neoterici, qui sibi ipsis vidétur esse sapientes, conantur temerè & nefariè quibusdam suis falsis declarationibus, imò veris deprauationibus, non solùm corrumpere textum, verum etiam peruertere sensum literæ & intentionem Authoris. Asserentes non debere intelligi simpliciter, vt scriptum est: sed quòd illæ 30. partes referendæ sint ad agaricum, & non ad aquam casei: scilicet quòd sint infundendæ triginta agarici partes in sufficienti aquæ casei quãtitate. Quarum triginta partium agarici infusio erit postea tota in medicamen commiscenda. Vnde circunfertur quidam libellus super canones & antidotarium filij Mesuæ impressus absq; Authoris nomine, titulatus: Opus quibuslibet aromatarijs necessarium. Quod opus pro maiori parte in vulgari lingua Italiæ, est (vt aiunt) à quodam Petro Paulo Villano aromatario Neapolitano æditum. In illo nempe hæc & alia plura leguntur ridicula. Quodquidem opus iuniorum aromatariorũ nonnulli, tam charè amplectuntur, quòd nihil suprà. O cæcitas magna ipsorum: non considerant enim, quòd in septulum, & fortasse amplius, tali modo multiplicant agarici pondus in ipsa infusione: quodquidem est erroneum, & damnosum, expresseq; contra Authoris intentionem. Muniunt & ipsi opinionem suam friuolis rationibus, obijcientes primum, quòd illic non asignatur, quæ quantitas agarici sit infundenda in illis triginta partibus aquæ casei: ideo illæ triginta partes ad agaricum referuntur. Secundo obijciunt, quòd

quòd dictæ aquæ casei triginta partes non sufficiunt ad dissoluendum 80. zucchari, & quadraginta mannæ, siue mauis tereniabin partes. Quapropter illæ triginta partes intelligendæ sunt de agarico, pro quibus infundendis necesse est, vt maior quantitas dictæ aquæ casei subministretur, quæ postea sit satis & sufficiens ad dissoluendum dictas zucchari & tereniabin partes. Ad primum igitur, eadem ratione qua ipsi opinionem suam defendunt, & nos confutamus eam: scilicet quòd ipsi dicunt, si essent aquæ illæ triginta partes, non fuisset assignatum pondus agarici infundendi. Econtra nos dicimus: Si (vt ipsi volunt) sunt agarici illæ partes, vbi est ergo mensura aquæ casei assignata? Respondebunt forsan, quòd intelligitur aquæ casei quantum sufficit. Similiter & nos dicimus, quòd ad illam infusionem triginta partium aquæ casei, intelligitur Agarici quantum sufficit. Quia sicut potest haberi scientia & cognitio de vno oppositorum, sic & de reliquo. Vt exempli gratia: Sicut possumus scire, quòd ad vnam vnciam agarici, vel alterius rei infundendam, potest sufficere tanta aquæ quantitas, puta libram vnam. Sic econtrà, ad libram vnam aquæ, possumus non ignorare, quòd satis est vncia vna agarici, vel huiusmodi similis. Et sciendum, quòd quicquid dicitur super hac materia in præsenti confectione, potest etiam in multis alijs confectionibus, & electuarijs huius antidotarij, quæ consimiles habent infusiones & decoctiones, vt suprà, Electuarium de fructibus: & infrà, Confectio de zinzibere, & Modus syrupi acetosi de succis & aquis fructuum, & Modus syrupi acetosi de pomis descriptione nostra, & confectiones Galliæ sebelliæ, & Galliæ alesanginæ, & Hysopi cerotum descriptione Philagrij, & Emplastrum de meliloto, & similia. In quibus omnibus faciendo, vt ipsi in præsenti confectione docent, expressè agitur contra Authoris intentionem, & malè. Ad secundum dicimus, quòd triginta partes dictæ aquæ casei, optimè sufficiunt ad dissoluendum 80. zucchari, & quadraginta tereniabin partes. Et experti sumus in minori quantitate aquæ, & maiori quantitate zucchari, & mannæ, & similium optime posse fieri. Exempli gratia: Ponamus casum, quòd dictæ partes sint drachmæ 80. igitur partes quæ sunt 80. drachmæ zucchari, faciunt summam decem vnciarum, & quadraginta drachmæ tereniabin, summā quinq; vnciarum complent. Triginta autē aquæ casei ℥. sunt ℥. iij. & ʒ. vj. pulueriza prius zuccharum perquàm

optimè,& cum ℥.j.s.dictæ aquæ,non tantùm decem vncias, sed & libram integram,& amplius dicti succhari pulnerizati dissolues,si voles. Mānæ autem summa ℥.v.fit in vno cyatho vitreo,vel stanneo,& est melius propter vitri fragilitatē. Hinc superinfunde dictæ aquæ casei ℥.ij.& cooperi,& pone cyathū ipsum in vas aquæ cōpetenter calidæ:dextrè tamen ne submergatur cyathus in ipsa aqua calida,sed supernatet,vel sedeat in fundo vasis in quo quantitas aquæ calidæ non transcendat altitudinem cyathi tenentis mannam,scilicet tereniabin,& aquam casei. Et dimitte per aliquod tēporis spatium,taliter quòd si aqua ipsa vasis ante mannæ liquefactionē infrigidata fuerit,amoueatur,& alia calida summitatur. Etiā & in minori quantitate dictæ aquæ,tali modo potest optimè liquefieri māna.Igitur si sic 28.partes sufficiūt, triginta magis sufficient: & per consequēs triginta partes dictæ infusionis aquę casei non sunt (vt ipsi dicūt) parua quantitas ad dissoluendū prædicta,scilicet tereniabin,& zuccharū. Item ipsi falsissimè dicūt agaricum in pręsenti cōfectione esse basim,cùm sit mezereon,vt in exordio ipsius cōfectionis patet,scilicet quòd ad hydropisim,& ad aquam citrinā educendam,potentius operatur mezereon quàm agaricū. Igitur aromatarius considerata quantitate dictæ aquæ casei sibi necessaria,debet sumere ipsam excedentem in tribus aut quatuor partibus(quæ possent deperdi in ipso opere faciundo propter madefactionem agarici &c.) & infundere in ipsam competentē optimi agarici contriti quantitatē,& dimittere per horas 12.ad minus. Deinde facta diligenti expressione,sumat ex ea quod est necessàrium ad præsentem vel consimilem cōfectionem:reliquum verò,si non est multùm, de bono cōsilio etiam poterit supermittere,multùm autem,non est de intentione Authoris,vt admittatur. Modus autē ipsam cōficiendi talis debet esse:Sint prius præparata folia almezereon in aceto,& exiccata & bene pulnerizata, & habeas oleū mezereon præparatum apud te,& fiat infusio aquę casei & agarici.Interim verò elixa cytonia in aceto vini,vt præcipitur. Deinde exprime agaricum,& proijce. Infusionis autē, sume quod sufficit. In vna parte cuius(vt paulò superius diximus)dissolue tereniabin:quo liquefacto,& colato,cum reliqua autem dictæ infusionis parte, zuccharum contritū dissolue,& ad ignē ducito,coquitoque ad mellis spissitudinem: deinde carnes cytoniorum per cribrū spissum,seu per setatium eductas,commisce,spatula (sed melius baculo ligneo) sępe agitando,coque faciliter. Et antequam ad perfectam

fectam deueniat coctionē, superinfunde tereniabin liquefactum & colatum. Quibus omnibus cum omni facilitate ad debitā coctionem perductis: puluis foliorum almezereon, oleo iam dicto bene perunctus, immisceatur, & ab igne deponatur, & vsq; dùm semifrigeat, baculo ligneo dicto continuè agitetur, vt omnia insimul benè sigillentur, & incorporētur. Sed nota, quòd aqua casei, siue aqua lactis, siue serum (quæ idem sunt) vbi agaricum est infundēdum, debet esse ex lacte caprino. Teste ipso Ioanne Mesue, capitulo de agarico dicente: Et ex rebus sibi additis vigorātibus ipsum, est spica, & aqua casei, & propriè sumpta ex capris. Non obstante, quòd Galenus aliter dicat.

De varijs Medicinarum Infusionibus.

QVia sæpe ab imperitis aromataris, in infundendis medicinis, in quibus vel liquoris vel rei infundendæ non assignatur mensura, committuntur errores, visum est nobis hîc breuiter, clariori modo, quo fieri potest, de huiusmodi infusionibus aliquas subscribere regulas. Non enim vnico canone possunt regulari tot infusionum modi. Habeat ergo necesse est, suam distinctè quilibet modus regulam. Quia aliquæ medicinæ infunduntur per modū nutritionis, aliquæ per modum effusionis, & aliquæ per modum liquefactionis &c. Et aliquæ in aquis, & aliquæ in succis, & aliquæ in aceto & cæteris vt mox de omnibus dicemus. Animaduertendū tamen, quòd non scribimus singulatim omnes medicinas infundendas, sed de pluribus, quæ in vno modo conueniunt, quædam tantùm notantur, quæ magis videntur necessariæ, & conuenientiores: quoniam (vt ait Philosophus) de consimilibus idem est iudicium. *Infundendi modi quot.*

De modo infundendi Agaricum, Rheubarbarum, & similia.

AB Agarico quidem initium sumpsimus describēdi regulas infusionum medicinarum, ob id, quia de ipso infundendo quæstio modo suprà habita est. Agaricum igitur infundendum est, siue in aqua casei, siue in alio liquore sibi competenti, mediocriter contusum. Et ita commensurandum est cum liquore, vt sit inter rarum & spissum, scilicet quod nec multùm fluitet, nec ab aquositate sit alienum. Peritus enim aromatarius, potius discretione, quàm lance vtitur. Eadem nanque ratione & Rheubarbarum, & consimilia plura infundenda sunt. Sed sciendum, quòd communiter hodie, non solùm aromatarij, sed & medici errant in infusione rheubarhari. Non enim in rei veritate infundēdum est rheubarbarū in aqua endiuiæ distillata, & sublimata, vt ipsi *Agarici infusio.* *Rhabarbari infusio.*

faciunt. Quia Ioãnes Mesuæ Author noster in capitulo de rheũbarbaro, dũm scribit infundendum ipsum in aqua endiuiæ, aut apij, aut plantaginis, non intelligit aquam alembiccatam, sed succum ipsarum herbarum. Imò è rarissim antiquiores vtebantur aliquibus istarum aquarum sublimatarum. Vnde cùm ipsi describunt alicuius rei aquam, vt plurimum intelligunt succũ, aut decoctionem, vel saltem infusionem illius rei: vt in pluribus locis probari potest. Et particulariter in dicto capitulo de rheubarbaro, cùm de infusione ipsius loquitur, dicit: Et similiter magnificatur infusio eius in aqua endiuiæ, & apij, prius bullitis & colatis, aut in aqua plantaginis &c. Cùm autem dixit, Prius bullitis & colatis, declarauit ipsas aquas esse succos. Non enim aquæ distillatæ indigent bullitione, & colatione. Igitur infusio rheubarbari facienda est in succis herbarum, & non in aquis ipsarũ sublimatis. Multa etenim exẽpla habemus, quòd aquæ antiquorum erãt succi, vel decoctiones &c. & non sublimationes. Vt est aqua cytoniorum, declarata suprà in electuario granorum myrti, & aqua granatorũ, quæ legitur in capitulo de tamarindis: & aquæ prunorum, & tamarindorum, quæ habẽtur infrà in descriptionibus modorum syrupi acetosi: & aqua porri, & aqua caulis, quæ in pluribus pilularum confectionibus petuntur, & aqua malorum de seni, & aqua cannarum zucchari, quæ scribuntur in syrupo de cannis: & aqua masticis in cap. de casia. Et aqua cicerũ &c. Et in 7. Breuiarij filij Serapionis, cap. 16. in fine, scilicet in medicina solutiua quæ fit cum scebram, habetur aqua fœniculi, quæ est succus: vt clarè patet. Sic enim legitur. Et proijciatur super illos aquæ fœniculi recentis, præter quòd ferueat &c. Cùm dixit, præter quòd ferueat, declarauit esse succum, & non aquam sublimatam. Quod etiam clarius probatur per Authorem nostrum, in sequenti confectione alscebram, quæ est eadem quæ præfata filij Serapionis: in qua vbi ille habet aquam fœniculi, iste habet succum. Et similiter in eodẽ cap. dictus filius Serapionis, scilicet in confectione de eupatorio, cuius titulus est: Alia ad icteritiam & inceptionem hydropisis. quæ quidem cum confectione de eupatorio sequenti filij Mesuæ, quæ est post cõfectionem de scebram, est eadem, habet aquam solatri, endiuię, & volubilis. Author noster autem in eodem loco habet succũ solatri &c. Et alia penè innumera quæ passim in antiquorum liberis legũtur, quæ quidem breuitatis causa studiosis perquirenda reliquimus. Lege etiam de hoc plura, in Diarhodon descriptione cõmuni, & in electuario

Aquæ simplicium sunt succi.

rio

rio de granis myrti.

De omni Gummi infundendo.

VAria Gummi genera, siue species, vel differentiæ, in varijs infunduntur liquoribus. Vnde quoddã in vino, quoddam in aceto, & quoddam in succis, siue aquis herbarum: vt in aqua rosarũ, in succo arnoglossæ, in aqua rutæ agrestis, in aqua porri &c. Omnibus autem gummi speciebus non conuenit vna liquoris mensura, quia aliquod gummi plus, & aliquod minus de liquore (in quo infunditur) recipit, vt experiẽtia ipsa nos docet: quia gummi tragacãthi in comparatione aliorum multorum, vult quadrupulum de liquore in quo infunditur, & quandoque non sufficit. Quamobrem in huiusmodi talis datur regula, scilicet quòd quælibet gummi species tantum liquoris recipiat quantum necesse habet. Et taliter est liquefaciendum gummi quodlibet, quòd per modum emulsionis posit transire per setatium, siue per stamineã. Et est melius in principio infundere minus de liquore quàm multũ, quia semper si fuerit necesse, potest superinfundi liquor. Sed aduerte, quòd hæc regula posita est pro gummi, pharmacis cõmiscendis, non autem pro gummi liquefaciendis causa pingendi, vel atramentum faciendi &c. quia tunc maior pars aquæ, vel liquoris administratur.

Gummi tragacãthi infusio.

Modus generalis infundendi gũmi quodlibet.

De modo infundendi Myrobalanos, Dactylos, & similes fructus.

FRuctuum infusio ad varios effectus in medicinis habetur. Quapropter de ipsis duplex cõsideratio habenda est. Videlicet aut ipsis abiectis, quæritur ipsorũ infusio tantùm. Vt exempli gratia, de myrobalanis, qui infunduntur in aqua calida, vt ipsorum infusio sit magis solutiua, quia tunc quærunt infusionẽ ipsorum tantùm, ipsos autẽ infusos paruipendendo, & abijciendo: vel sicut infunduntur ipsi myrobalani contriti in aqua casei per octo dies, hinc vna bullitione peracta, colantur, & proijciuntur: colatura autem siccatur, vt fiãt ex ea inde trochisci, & pilulæ, vt habetur in capitulo de myrobalanis ipsius filius Mesuæ, & similia. Aut infusione abiecta quæritur substãtia ipsorũ fructuum infusorum: vt exempli gratia, infundũtur etiam ipsi myrobalani in aqua plurima per octo dies, vt humectentur, & fiant idonei ad conficiendum &c. sicut habetur in dicto capitulo de myrobalanis. Igitur si fructus infundendi sunt causa recipiendi ipsorum infusionem, debent infundi in tanta liquoris quantitate, quanta

Infundendi duplex ratio, & modi varij.

toto temporis ipſorum infuſionis ſpatio ſatis eſt ad ſufficientem ipſorum fructuum ſubmerſionem. Si autem accipiendi ſunt ipſi fructus, aliquãdo proijcienda eſt ipſorũ infuſio, aliquando non. Proijcienda enim eſt infuſio myrobalanorũ, & ſimiliũ fructuum, quando ipſi fructus infunduntur, non vt corrigantur ab aliqua ipſorum malitia, ſed vt humectentur, & ingroſſentur &c. vt in præfato capitulo de myrobalanis, & in diſtinctione de conditis habetur. Quia tunc ſi potuiſſent habere ipſos fructus recentes & humidos, non humectaſſent ſiccos. Quando autem infundũtur fructus ipſi in aceto, aut alio quouis liquore, cauſa alicuius ipſorum malitiæ reprimendæ, aut bonitatis acquirẽdæ, vt dactyli in diaphœnicon, & ſimilia: tunc non proijcitur ipſorum infuſio, quia debet fieri per modum imbibitionis, ſeu enutritionis ipſorum. Vbi tantùm debent recipere de liquore, quãtum ſufficit ad bene imbibendum ipſos, vt poſt ipſorum enutritionem nihil reſtet de ipſo liquore proijciendum: quia ſi proijcitur aliqua pars huiuſmodi infuſionis, proijcitur ſimul cum ipſa magna pars ſubſtantiæ & bonitatis eorũ. Per modũ autẽ enutritionis, reprimitur aliqua fructuũ malitia, & nihil amittunt de bonitate ſua.

De modis infundendi Semina.

NOn vno equidem modo, & ſemina omnia infundenda regulari poſſunt, quia (vt paulò ſuperius diximus de fructibus) & ſemina quoque ad varios infundũtur effectus. Vnde quædam ſemina, vt cyminum, aniſum, coriandrũ, & ſimilia, cùm infunduntur in aceto, ſiue in alio liquore, ad aliquam malignitatem corrigendam, ſeu ad aliquam bonitatem acquirendam, tũc per modum imbibitionis ſeu enutritionis infundenda ſunt ipſa ſemina & exiccanda &c. Quædam autem infundũtur, vt accepta poſtea eorum infuſione, proijciantur ipſa ſemina, vt ſumach in electuario de fructibus, & fœnũ græcum in hyſopi ceroto deſcriptione Philagrij, & emplaſtro de meliloto, & ſimilia. Et tũc in qualibet liquoris libra ponitur ſeminũ ℥.j. vel circa plus minúsve pro qualitate ſeminum, quia ſemẽ quod magis recipit de liquore, in minori quantitate ponendum eſt, & econtrà. Peritus enim aromatarius trutina diſcretionis omnia delibrat. Nonnulla quoque ſemina infundũtur in aqua, vel in alio liquore conueniẽti, cauſa recipiendi ipſorum mucilaginem: vt ſemen pſyllij, & ſimilia. Et ad hoc faciendum ſufficit ad libram aquæ, ſeu alterius liquoris, dictorum ſeminum ℥.ſemis, plus vel minus, ſecundum quòd ſemina ipſa ſunt magis vel minus mucilaginoſa &c.

De

De Foliorum, radicum, stipitum. & similium infusione.

FOlia quoq; & radices (præter rheubarbarũ) & cæteræ plantarum partes, infunduntur in aqua, seu alio liquore, taliter quòd aqua seu liquor duobus digitis supereminear: idque tam si proijciatur, quàm si seruetur ipsa infusio. Et sic turbith in lacte, sic folia mezereon in aceto &c. Sed nota quòd omnia debẽt intelligi cum sale discretionis: quia exẽpli gratia siquis voluerit drachmam vnam tantùm huiusmodi rerũ infundere, nõ debet apponere tantam liquoris quantitatẽ, quòd supereminear duobus digitis. Secundum autẽ quantitatem rei infundendę, cõmensurandus est & liquor. Quod autem dictũ est suprà, in omnibus modis intelligitur de vna honesta & discreta quantitate. De florum autem rosarum, & violarum, & similium infusionibus, require in sexta distinctione, post violati modum iuleb. Insuper sciendum, quòd regulæ prædictæ positæ sunt, pro illis infusionibus duntaxat, pro quibus non assignatur modus, nec mensura, seu ratio infundendi. Multæ & aliæ diuersæ rerum infusiones fiunt quæ clarè possunt intelligi, vel saltem reduci ad aliquam supradictarum. Sericum autem qualiter sit infundendum post tincturam in chermes, habetur suprà in confectione Alchermes. Et hæc quidem satis de modis infundendi medicinas. Olei mezereon, quod petitur in ista cõfectione, habetur descriptio infrà in distinctione vltima, quæ est de oleis: propterea quære ibi.

Modus confectionis Alscebram, &c. LXXXV.

LICET pauca simplicia ingrediantur presentem confectionẽ, non tamen ob hoc ipsius descriptio, per libros impressos, à mendis habetur aliena. Nã vbi legitur in aliquibus ipsorum: Recipe Alscebram boni & electi ℥.ij. myrobalanorum citrinorum ℥.ij. & in aliquibus sic: Recipe Alscebrom boni & electi, myrobalanorum citrinorum, ana ℥. ij. &c. in vtrisque malè legitur. Rectius ergo legendum est: Recipe Alscebram boni & electi ℥. j. myrobalanorum citrinorum ℥. ij. &c. Quoniam sic legitur in cunctis exemplaribus manuscriptis, & similiter apud filium Serapionis, qui istammet confectionem habet sub titulo: Medicina solutiua quæ fit cum scebram, &c. quæ est in cal.ce 16. cap. 7. sui Breuiarij. Denominationem accepit autem ista confectio ab ipso scebram, sine quo minimè est cõficienda: quia basis eius est. Sed priusquam administretur est præparandum, sicut

ſicut præparatur mezereon, nec impræparatum propinetur omnino.

De Scebram.

ET certè ſecundum veritatem Scebram, ſebram, ſcebrem, xebram, ſceſcebram, & ſcobram, & ſimilia plura (vt per varios libros legitur) idem ſunt: nec refert ſiue per m, aut n, in fine ſcribatur. Per vtranque enim literam reperimus. Sunt nanque barbara vocabula, & ſignificant idem quod Latinè eſula, quæ Græcè pityuſa dicitur. Et licet ab hodiernis herbarijs plures eſulæ ſpecies oſtendantur, tamen duæ tantùm ſunt veriores, quas Author noſter in ſuo de ſimplicibus, capitulo de ſcebram, deſcribit: ſcilicet magnum, & paruum. Quod etiam Dioſcorides in capitulo de pityuſa notauit. Non obſtante quòd ipſe Dioſcorides non dicat ipſum magnum eſſe malum, vt ait Author noſter de ſuo ſcebram, forſan quòd ipſe Dioſcorides non fuit expertus illud. Vera autem eſula, ſiue verum ſcebram eſt habens folia ſimilia folijs pini, & tota ipſius planta lacte copioſè fluit. Illud autem quod in capitulo filij Meſuæ videtur contradicere deſcriptioni Dioſcoridis de pityuſa, ſcilicet vbi de radice loquitur, dicens: Et eſt habẽs de rubedine aliquid ſicut caſia. Et Dioſcorides dicat radicem habere albã, non eſt magnæ æſtimationis: quòd forſitan ipſe Dioſcorides viderit ipſam radicem trahentem ad albedinem, & ideò ſcripſerit albam. Et certè filius Meſuæ non abſolutè dicit ipſam eſſe rubram, ſed habẽs aliquid de rubedine. Vnde vel oculata fide percipimus ipſam radicem non eſſe in totum albam, nec tanta munitam rubedine, vt poſſit ipſa ſimpliciter vocari rubra, ſed aliquid tãtùm rubedinis, vt ipſe Author noſter dicit. Et quamuis Dioſcorides dicat ipſam pityuſam habere radicem albam, attamen nos in hoc potius debemus ſequi doctrinam ipſius filij Meſuę, quàm Dioſcoridis: quia in ſuis cõfectionibus, ſcilicet filij Meſuæ, ſimplicia ab ipſo deſcripta vbi petuntur, adminiſtrãda ſunt. Non obſtante quòd alij de ipſis ſimplicibus aliter ſentiant. Sic etenim & de turbith ſuperius declarato, ſic etiam & de eupatorio, de quo infrà dicemus, & ſimilibus intelligendũ. Igitur quando hæc planta vocata eſula (qua & pro eſula cõmuniter vtimur) aptè conuenit deſcriptioni dicti filij Meſuæ de ſcebram, non debemus quærere aliud. Cùm ſit ipſa vera eſula, ſiue verum ſcebrã, quod ipſe petit in præſenti & ſimilibus compoſitionibus. Lege etiam de hoc in pilulis fœtidis maioribus.

Eſulæ ſpecies.

Eſula vera.

Modus

Modus Confectionis de Eupatorio &c. LXXXVI.

B EVPATORIO cuius ſuccum recipit præſens confectio denominatur. Et hæc eadem confectio ſcribitur à filio Serapionis in 7. ſui Breuiarij prope finem 16. capituli, cuius principiũ eſt: Alia ad icteritiam, & inceptionem hydropiſis. Quæquidem in omnibus conuenit cum præſenti deſcriptione, præter quòd non habet ſuccum abſinthij, & variat aliqualiter in ſimplicium ponderibus. Sed aduerte, quòd per impreſsiones legitur mendosè in præſenti deſcriptione: Cimarum ſquinanti, ſeminis citrulli &c. ana ℥. iij. Lege verius, ana ℥. ij. quia ſic eſt in omnibus antiquis exemplaribus. Item in fine ipſius deſcriptionis habetur vnũ vocabulũ multipliciter barbarizatũ: videlicet Alcherigi, vel Alkeregi, vel Alcheligi, vel aliter & aliter, & conſimilia plura veluti ridicula neq; ad ſignificationem neq; ad ſenſum quidpiam facientia. In maiori parte antiquorum voluminum, in veritate non legitur, nec in primis impreſsionibus. Nec etiam eſt in filij Serapionis deſcriptione. Quapropter delendum cenſuimus. Putamus enim quòd aliquo modo errore librariorum, titulus confectionis immediatè ſequentis annexus ſit huic deſcriptioni, quæ eſt Alchelengi: quem titulum poſtea, tanquam medicinam huic neceſſariam nonnulli intellexerunt. Item in eo quod ſequitur in ipſa deſcriptione, ſcilicet: Et ſi eſt illic caliditas, reprime cum ſucco ſolatri &c. Illud autem reprime, in bonis exemplaribus non legitur, neque in deſcriptione, filij Serapionis: ſic enim ferè omnia exemplaria habent: Et ſit doſis eius aur. j. cum lacte camelarum, aut aqua caſei: & ſi illic eſt caliditas, cum ſucco ſolatri, endiuiæ, & volubilis. De eupatorio ſanè, quia hæc confectio communiter non habetur in vſu, non viſum eſt nobis hîc facere declarationem. In Syrupo de eupatorio autẽ, qui vbiq; paratur, Deo fauẽte ſatis de eo dicetur. Succi verò, ſcilicet ipſius eupatorij, & abſinthij qui hîc recipiuntur, debẽt prius condenſari &c.

De Cuſcutæ ſemine.

SEmen Cuſcutæ (ſi ſemen dici libet) ſunt illi nodi, qui inter illius capillamenta concreſcunt. Sed abuſiuè, nempe dicitur ſemen, illud quod nuſquam ſeritur, nec etiam ſi ſeratur naſcitur, vt experti ſumus. Neque radices Cuſcutam habere conſpicimus, ſed epithymi modo, ſuper plantas, & frequentius ſuper linum concreatur. Dicuntur autem ſemina nodi illi, quaſi per ſimilitu *Cuſcutæ ſemen.*

militu

militudinem, non quòd in veritate sint semina. Quod enim patet expressè, non est probare necesse.

Alchelengi, & est medicamen magnũ &c. LXXXVII.

SIGNIFICATVM suum verum huius barbari vocabuli, quod est pro inscriptione præsentis confectionis, scilicet Alchelengi vel alkelengi, adhibita etiam multa diligentia, inuenire non potuimus. Filius quidem Serapionis habet in septimo duas descriptiones ferè sub consimili titulo, quæ etiã in pluribus conueniunt cum ista filij Mesuæ: quarum principia sunt hæc: Primæ videlicet, Confectio Inda, quæ nominatur Kelkelenici. Secundæ autẽ: Descriptio alia likelkelengi. Putamus autem & textum filij Serapionis etiam esse deprauatum, in præfata dictione kelkelenici, & rectius legendum kelkelengi. Easdem confectiones habet & Auicenna in v. cañ. Quarum initia sunt: Alkelkelengi magnum, & Alkelkelengi minus. Hali filius Abbas quoque, capitulo 7. decimi libri practicæ habet duas confectiones, quæ videntur eædem esse: quarũ tituli sunt: Caquelenegum magnũ, & est electuariũ Indicum. Caquelenegũ minus, vtile quibus & magnum. Omnes autem præfatorum Authorum, in multis ab ista filij Mesuæ discordant. Veruntamen plurimam habent inter se affinitatem. Quid autem significet kelkelengi, siue alchelengi (vt diximus) nescitur. Coniectamus autem denotare quod sequitur, scilicet quòd est medicamen magnum, multorum iuuamentorum expertorum &c. quodquidem putamus hîc additum ab Authore, seu ab interprete, tanquam glossema dicti vocabuli alchelengi. Aduerte etiam, quòd in aliquibus impressionibus, non alchelengi, sed alkekengi, magis deprauatè legitur. Oporteret nanque illum prius linguas Arabicam, Chaldaicam, Aegyptiacam, Hebraicam, Indicam, Græcã simul & Latinam, & alias plures, atque idiomata multa perfectè callere, qui vult post illos rectè huiusmodi vocabula interpretari. Et licet ipsa confectio non habeatur in vsu, attamen est nobilis compositio. Et siquis vult ea vti, animaduertat quòd in libris de parua impressione, & in Nicolao Præposito, mendosè habetur: Agarici 3. xx. Lege rectius 3. x. quia sic est non solùm in cunctis exemplaribus manuscriptis quæ vidimus, sed etiã & in multis impressionibus. Item quòd in cunctis impressionibus falsò legitur, trochiscorum de rheubarbaro, in antiquis libris absolutè legitur, rheubarbari.

Quapro

Quapropter non trochisci de rheubarbaro, sed ipsum rheubarbarum purum & electum, est intelligendum in præsenti descriptione. Item sciat, quòd in Nicolai Præpositi descriptione, desunt trochisci diarhodon, & trochisci de eupatorio, qui vniuersaliter in cæteris libris habētur. Sunt præterea per impressiones in præsenti descriptione aliquæ clausulæ transpositæ, quas simpliciter, & rectè in ipsa receptarij descriptione posuimus.

De Volubili.

AVthor noster in suo de Simplicibus, capitulo de volubili, quinque ipsius species enumerat. Quæ autem ipsarum in præsenti cōfectione sit ponenda, ab ipso nō declaratur. Nonnulli etenim iuniorū, vt Manardus & cæteri in præsenti descriptione, & in confectione de eupatorio supradicta, dicunt esse intelligendū Lupum salictariū, quem lupulū vocamus, quemq; Author noster pro quarta specie descripsit, cuius planta notissima est. *Lupus salictarius.* Alij autem, vt Christophorus de Honestis & cæteri, & forsan melius, declarant esse volubilem magnam quæ à nostro Authore, funis arborum nominatur, & ab Auicéna funis pauperum dicitur. *Funis arborum.* Quia cùm ipse Author non specificatè his in locis scripserit, & volubilium plures (vt diximus) ab ipso notentur species, illa *Funis pauperum.* nimirum ex omnibus accipienda est, quæ ab ipso Authore magis laudatur. Nam vt patet per ipsum in præfato capitulo, funis arborum, siue pauperum, id est volubilis magna est cæteris melior. Et ex hoc etiam cunctis præposuit illam potius quàm lupulum, quasi declarans quòd per volubilem absolutè intelligit illam magnam, & non lupulum. Lupulum autem, vel scammoneā, cùm ipse quærit, semper specificatè scribit. Ergo per volubilem *Volubilis absolutè.* absolutè, non lupulus, sed illa quæ antonomasticè appellatur volubilis, scilicet magna intelligitur. Veruntamen tam hoc quàm cuncta quæ scribimus, iudicio prudentiorum summittimus. Et nota quòd hîc & in confectione de eupatorio, & similibus, succus foliorum intelligitur, & non radicis. Quinque auté ipsæ vo- *Volubilis quinque species.* lubiliū species, non omnibus notæ sunt. Apud nos quidē nec illa planta, ex qua colligitur scāmonea, nec illa quæ habet folia subalbida & lanuginosa cognoscitur. Reliquæ tres notissimæ sunt, scilicet volubilis maior, & volubilis minor, & lupulus. Multas enim ab his diuersas plantas videmus, quæ volubiliū modo cōcrescūt. Et licet nō scribātur ab eo, tamē in genere volubiliū possunt cōnumerari. Et presertim illæ, quibus ad decorē vtūtur homines,

mines, opere topiario in viridarijs, & domorum fenestris: vt est Balsamina, siue Momordica vulgò dicta: & illa planta, quæ habet folia similia folijs smilacis hortensis, id est faseoli varij: & habet florem simillimum flori volubilis magnæ, sed est cœlestis coloris, & non ita magnus: facitque semen nigrum triangulum &c. Quamquidem plantam Bellunensis in suis interpretationibus volubilem vocat, cuiusque semen dicit esse granum nil. Inquit enim: Granum nil est semen nigrum repertum in planta volubili, cuius flos habet colorem azurum, & figuram campanellæ similem, tendentem ad longitudinem aliquam. Et huiusmodi planta non est herba ex qua nil, seu Indicum conficitur, sed est species volubilis nota: & semen huius plantæ in Oriente administratur ad euacuandum humores grossos, phlegmaticos, & melancholicos, sicut dicit Auicenna secundo canone. Vsme verò, quod est folium nil de quo dictum est suprà, est folium herbæ, ex qua exprimitur succus, qui exiccatus dicitur nil, seu Indicum. Et granum nil, quod administratur ab Auicenna in cura vermium, non est Indicum (sicut quidam putant) sed est semen repertum in planta volubili supradicta. Hæc Bellunensis. In quibus patet, quòd differt granum nil, à nil, quod est Indicum. Et similiter plantæ plures, quæ passim conspiciuntur. Inter quas etiam possumus annumerare quandam plantam, quæ nouiter nobis ex Indijs nuper inuentis allata est. Cui equidem à similitudine foliorum, quam habet cum blito: Blitum topiarium nomen imposuimus. Quoniam absque nomine, habuimus ipsam. Folia (vt diximus) vt beta, siue blitum (quod idem est) habet. Sed sunt valdè rubra, propriè vt beta rubra. Caules enim plures emittit pollicari crassitudine, teretes, coccineos, siue rubros, quindecim cubitorum longitudine, & amplius altos: vt in nostro Aræcœli conuentu vidimus. Semen producit in racemulis coriandro noto simile, obnigrum &c. Sapore & odore etiam æmulatur blitum: quid autem propriè sit, nescimus. Insuper nota, quòd succi omnes qui indigent purgatione, post ipsam purgationem ponderandi sunt. Et generaliter quidem omnia, quæ depurari siue purgari habent, prius (si fieri potest) depuranda siue purganda sunt, & postea poderanda siue commensuranda: quia pars proijcienda, non debet ponderari cum conficienda.

Nil.

Vsme.

Granũ nil.

Succorũ põderatio.

Confe

Confectio electuarij Diacytoniten, &c. LXXXVIII.

ABET Author noster in hac prima sui grabadin parte, tresvarias de cytonijs cōpositiones, sub confectionis nomine, præter cytonia condita, & minuas. Ex quibus ista presens tātummodo est solutiua, vt quæ & huic tertiæ distinctioni finem imponit. Habet & Auicenna in quinto cañ. electuaria Diacytoniten solutiua plura. Similiter & Hali abbas in decimo practicæ, habet vnum electuariū diacytoniten laxatiuum. Sed nullum ipsorū conuenit cum præsenti descriptione. Filius Serapionis autem in septimo sui Breuiarij, capitulo 16. habet tres descriptiones electuarij diacytoniten solutiui, quarum prima incipit: Medicina alia solutiua bona: Recipe aquæ cytoniorum &c. est istamet confectio. Non obstante quòd in quibusdam discordet ab ista, propterea quòd (vt arbitramur) ipse Author noster accipiens à filio Serapionis, addiderit aliqua & aliqua permutauerit, vt melius sibi visum fuit. Sed animaduertendum, quòd præsens filij Mesuæ descriptio, vitio librariorum in aliquibus locis maximè deprauata est. Et primo in ana vbi legitur: Galliæ bonæ, gariofilorum &c. aliqui libri habent piperis nigri & longi, aliqui loco cinnamomi habent cardamoni, aliqui habent vtrunq;, aliqui loco masticis habent macis, aliqui neutrum habent, nonnulli etiam habent agaricū, & alij alia. Verior autē descriptio ex omnibus, hæc est: Galliæ bonæ, caryofyllorū, zinziberis, masticis, piperis longi, cinnamomi, nucis muscatæ, ana ʒ.iij. Item, vbi legitur: Si autē volueris vt solutione educat choleram, & phlegma, ponantur in medicamine scāmoneæ ʒ.v. turbith ʒ.xij. lege xij.s. quia sic est in cunctis exēplaribus quæ vidimus. Item sciendū, quòd vbi legitur: Carthami excorticati pondus scāmoneæ. refertur illud ad prius & principalius pondus ipsius scammoneæ, scilicet ad ℥.j.s. & nō ad quinq; drachmas, vt nonnulli volunt. Quia stante priori descriptione, si quis velit vt ipsum electuarium educat solum phlegma, non oportet considerare alias clausulas additas, sed abiecta scammonea, cuius pondus est ℥.j.s. loco ipsius debet substituere ℥.j.s. carthami excorticati, & addere ipsi confectioni turbith boni ʒ.xxv. Probatur etiam per filium Serapionis, in cuius descriptione non habetur illa particula: si volueris vt solutione educat choleram & phlegma. sed immediatè habet, quòd si vis vt euacuet phlegma, tunc permisce cum ea loco scammoneæ car-

Diacytonitē solutiuum.

thami ex corticati excorticibus suis,contriti, pondus scammoneæ &c.Ergo refertur ad prius pondus scāmoneæ.Ergo in ista particula,scilicet solius phlegmatis euacuandi, intelligitur carthami excorticati pondus ℥.j.s.& non ʒ.v.Item in fine descriptionis habetur per omnes impressos libros:Et aliquando cum carnibus tantùm.Quæ clausula in nullo penitus antiquorū voluminum(quæ vidimus) legitur. Est enim additio superflua alicuius imperiti,nec debet seruari.Cassetur igitur, vt veritas habeat locum suum. Nam cum carnibus tantùm sunt cytonia condita: quorum descriptio habetur infrà.

De Melle tabarZet.

MEl tabarzed siue tabarzet, vtroq; enim modo legitur,vt omnes testantur,est mel album. Sic etiam zuccharum tabarzet,significat zuccharū album: & penidiæ tabarzet, sunt penidiæ albæ,quæ recipiuntur in suffuf albarmak Auicennæ. Attamen secundum veriorem sensum,Tabarzet potius significat bonum,seu electum,quàm albū.Quod probatur per supradictum filium Serapionis,videlicet quòd eo in loco,vbi Author noster habet mel tabarzet,ipse habet mel bonum. Sed quia generaliter mel album,seu zuccharum album,est ex melioribus:idcirco pro tabarzet,quod significat bonū,intelligitur album. Nō obstante quòd Bellunensis in suis interpretationibus dicat, mel tabarzet secundum Arabes esse zuccharum dissolutum quod remansit liquidum in vase in quo factum fuit zuccharum tabarzet. Quia hoc in loco, vt patet per supradictum filij Serapionis textum, significat bonum:& penidię tabarzet,non sunt zuccharum dissolutum,sed penidiæ bonæ &c. Quamobrem non contradicit, si mel non sit album,dummodo sit bonum,& optimum mel.Optima enim conditio mellis non consistit in albedine, imò quod tendit ad citrinitatem,& propriè ad colorem palearum maximè laudatur,teste ipso Authore nostro in sermone de aqua mellis. Et Dioscorides laudat illud mel,quod habet colorem subflauum,siue subrutilum.Et Plinius,quod est coloris aurei,&c.Vnde putamus de albedine non multùm esse curandum. Igitur pro melle tabarzet accipiatur bonum,& electum,siue sit album siue non.Sed lapis tabarzet, siue tabarzet,siue tabarged(vt in Simone Ianuensi & Pandectario legitur)est smaragdus. De quo quære in electuario de gemmis.

TabarZet.

Zuccharū tabarZet.

Mel tabarZet.

Lapis tabarZet.

De Galia, siue Gallia.

GAlliæ quidem sunt confectiones, de quibus infrà. Sed quando absolutè scribitur (vt in præsenti confectione, & similibus) semper de musata intelligitur. Quamobrem lege in gallia muscata. *Gallia absolutè.*

DISTINCTIO QVARTA, quæ est de cõditis &c. XC.

N hac quarta distinctione, quæ de condîtis est, sunt aliqua pauca, sed vtilia corrigenda & declaranda. Et primo,

Chebuli condîti &c. XC.
Emblici condîti &c. XCI.

OTANDVM quòd his modis, quibus humectantur & condiuntur chebuli & emblici, possunt & citrini, & reliquæ Myrobalanorum species humectari & condîri, si quis eis opus habuerit. Sed sciendum quòd emblici condiendi debent esse integri, teste filio Serapionis, qui capitulo de condîtis dicit: Eligantur ex emblicis sublimibus qui non sunt fracti, &c. Item, vbi legitur in fine huius descriptionis de emblicis condîtis: Quidam verò etiam supercondiunt cum speciebus aromaticis, sicut est cinnamomum, & gallia, & cardamomum, & crocus, & muscus, & similia. est animaduertendum quòd Author non dicit, quòd quilibet supercondiunt cum omnibus his speciebus aromaticis prędictis, & similibus: sed quòd quidam supercondiunt cum cinnamomo, quidam cum gallia, quidam cum croco, quidam cum musco, & quidam cum duobus vel tribus ex prædictis, vel similibus: & quidam sic, & quidam aliter, secundun necessitatis exigentiam, seu gustus lasciuiam. Et hic est verus sensus. Quia si quis condierit cum gallia, quæ absolutè intelligitur muscata, non erit illi opus apponere & muscum. Et sic de alijs, quæ conueniunt inter se. Non obstante quòd si quis voluerit condire cum gallia, & placuerit eidem addere nõ solùm muscum, sed & species diamusci, & alia diuersa pro sui gustus appetitu, & pro suis ægris duntaxat, possit facere & hoc, & aliud. Tamen pro cæteris indifferenter, nec cum omnibus, nec cum aliquibus ex prædictis speciebus nullus parare præsumat. Quoniam gustus hominum non sunt æquales, & multoties quod vni placet, alteri displicet &c.

Cytonia condîta &c. XCII.

DVERTANT simplices & minus periti aromatarij, quòd vbi legitur in præsenti descriptione: Et sepeliantur cum iuleb. intelligitur, quòd iuleb debet esse tantæ quantitatis, quòd cooperiat ipsa cytonia. Et nota, quòd hîc, & in citris cõdîtis (scilicet in ipsorum citrorum decoctione: quia postea debent condîri ipsa citria cum iuleb rosato) & in similibus, iuleb debet fieri cum aqua simplici, nisi medicus, seu alius quispiam præceperit esse faciendum pro suo, suorumq; vsu duntaxat, cum aqua rosacea, vel violacea, vel cum infusione alicuius rei, &c.

De Cytonijs.

QVamuis Author in distinctione de syrupis, scilicet in modo condîti de buglossa ponat tria cytoniorum genera, attamen Romæ duo tantùm habentur. Quid autem sit tertium genus cytoniorum, in dicto condîto de buglossa declarabimus. Duorum autem generum cytoniorum, quæ apud nos nota sunt, vnum quidem facit poma depressa, ita quòd à pediculo ad partem supremam quondam floris, tanquam à polo ad polum per locum centri, rarò supra pollicis grossitiem habet spatium, in quo semina concreantur. Et huiusmodi cytonia sunt minus odorifera, quàm illa alterius generis, sed sunt multùm stiptica: & per antonomasiam vocantur cytonia, siue cydonia simpliciter. Et ista etiam sunt, quæ particulari nomine dicuntur struthea. Arbor alterius generis, in omnibus est similis antedictæ, sed differt in hoc quòd fructus istius non sunt ita depressi, sed sunt longiores, & odoratiores, & maiores, & minus stiptici. Qui fructus communiter vulgò vocantur pyra cytonia. Sed quando Author petit absolutè cytonia, semper de supradictis intelligit. Et maximè quando conficit aliquod electuarium ad stipticandum: quia ad id faciẽdum ipsa sunt meliora, efficacioraq;. In defectu tamen vnius, alterum est substituendum. Pro illis autem qui nõ stipticandi causa, sed pro gustus delectatione suscipiunt, possunt ista dicta pyra cytonia administrari: quia sunt gustui suauiora supradictis. Præterea aduertendum, quòd quando præparantur cytonia ad stipticandum, teste Serapione, non debent esse matura, sed in principio maturationis tantùm; quia (vt ipse refert) matura nõ sunt stiptica. Sed non est intelligendum, quòd omnino matura non sint stiptica, sed quòd non sunt tantum stiptica,

Cytoniorũ species.

Cydonia struthea.

Pyra cytonia.

Cydonia absolutè.

ptica,quãtum immatura.Ita quòd matura respectu acerborum possunt largo modo dici non stiptica. Et vt dictus Serapio ait, vsus plurimus cytoniorum est malus: quia faciunt accelerare descensionem cibi ante digestionem eius.Sed hoc intelligitur de illis hominibus qui non sumunt cytonia ante cibum ad stiptican dum,sed sumunt post cibum & potum,ad prohibendam ebrietatem,& ad lubricam aluum faciendam.Quia Cytonia,Sorba,& nonnulla alia mâla,de natura sui ante cibum sumpta stipticant; pòst cibum verò accelerant digestionem, & expellunt feces. Ita quòd multoties si nimis ex eis sumatur,cibum indigestum faciũt per secessum emittere.Et hoc similiter Auicenna testatur. Aiunt etiam Serapio,& Auicenna, quòd cytonia sumpta post potum vini,prohibent fumositates vini ascendere ad caput. Vnde per consequens prohibent ebrietatem.Sed sumenda sunt in parua,ac discreta quantitate.Lege etiam de cytonio in condîto buglossæ. *Cytoniorũ vsus.*

Pyra condîta &c. XCIII.

Poma condîta &c. XCIIII.

Persica condîta &c. XCV.

IN his equidem non est dubiũ. Condiuntur sicut cytonia,quo etiam modo similia multa possunt cõdiri:vt chrysomella,siue præcoqua,&c. Et tam cum zuccharo,quàm cum melle,quàm etiam cum musto cocto,& similibus. Et possunt aromatizari cum musco,seu alijs speciebus aromaticis,ad libitũ instituentis.

Citra condîta &c. XCVI.

SVPRA, scilicet in confectione electuarij Alharif declarauimus Nabeth significare zuccharum candum. Vult autem Author,vt multùm coquatur iuleb, pro huiusmodi & similibus,vt postea semifrigidum quando componitur inter laminas citri,non fluat totaliter: sed permaneat, & indurescat, seu candicet:alioqui vana esset eius descriptio, cùm dicit:Ita quòd vna superficies sit laminarum citri, & alia iuleb. Quia si illud zuccharum iulebatum non erit perfectè decoctum, quemadmodum coquitur zuccharum vt candicet, non stabit inter citri laminas, sed fluet vndique,& pondus laminarum faceret vnam alteri adhærere in fundo vasis. Etiam si dictum iuleb erit aquosum,seu lente decoctum, non erit necesse in vas vicis-

ſim componere citri laminas, & ipſum iuleb. Sed prius componere laminas citri,& poſtea ſuper infundere ipſum iuleb, ſicut fit in multis alijs condîtis. Quodquidem ſecus erit,ſi dictum iuleb perfectè decoctum fuerit. Præterea ſciendum quòd communiter hodierni aromatarij non præparant ipſas citriorum laminas in lixiuio,ſicut Author præcipit,ſed in aqua pura,& clara,& optimè præparantur. Enimuero noſtri æui aromatarios,in modis diuerſa condiendi antiquioribus peritiores ac induſtriores, politioreſq; eſſe fatemur. Nam multa tam ex zucchsro quàm ex melle ad gulæ petulantiam condîta ſuauiora,& viſui delectabiliora fiunt hodie,quæ iudicantur non meliora poſſe fieri. Curiales nempe, & magnates Romæ degentes, melius quàm nos huiuſce rei ſciunt reddere rationem,quia libenter & non raro,talibus delicatis veſcuntur bolis. Demum non ignorandum, quòd ponit Author in diſtinctione de ſyrupis,duo alia citrinorũ condîta,quæ Deo fauente,in ipſa diſtinctione locis ſuis declarabimus. Quia non ſunt ſimpliciter condîta,ſed ſyrupi ſub tali nomenclatura.

Secacul conditum &c. XCVII

DE Secacul quidẽ ſatis ſuprà in Diaſatyrione pertractauimus. Nunc autem reſtat declarare, qualiter ſit intelligendũ illud quod legitur in fine præſentis deſcriptionis, videlicet: Proijciantur ſuper illud ſpecierum aleſanginæ partes conuenientes. Notãdum igitur quòd in pluribus deſcriptionibus compoſitorum ipſius filij Meſuę,reperitur aliquo modo partium conuenientia,vt eſt in præſenti deſcriptione,& in confectione de mãna, & in lohoc de ſquilla,& ſimilibus. Quibus in locis,non ſemper vno & eodem modo eſt intelligenda. Quia aliter debet intelligi in pręſenti deſcriptione,& aliter in lohoc de ſquilla,& ſimilibus, vt mox patebit. Nam clarum eſt,quòd in citato lohoc de ſquilla vbi Author dicit: Recipe ſucci ſquillæ & mellis deſpumati partes conuenientes. intelligitur illa partiũ conuenientia,quòd debent eſſe ipſæ partes,ſcilicet ſucci ſquillæ & mellis æquali pődere ſeu mẽſura. Quod probatur non ſolùm per ipſum Authorem capitulo de tuſſi humida,vbi deſcribens idem lohoc,ait: Recipe ſucci ſquillæ,& mellis ana. Sed etiam probatur per filium Serapionis,capitulo 21. ſeptimi ſui Breuiarij, in quo etiã deſcribens idẽ lohoc,quod vocat lohoc de cæpa ſquillæ, dicit: Sumatur ſuccus

eus squillæ & mel æquali mẽsura. Similiter in præfata confectione de mãna, vbi Author dixit: Dissoluatur manna cum succo rosarum rubrarum, & sit succi quantitas conueniens. addit postea declarationem dicens: Circiter libram vnam. quam quidem declarationem, pro simplicioribus & minus peritis posuit; pro peritioribus autem (quibus satis erat dicere, & sit succi quantitas conueniẽs) non oportebat. Peritus enim aromatarius potius discretione quàm lance mensurat res atq; librat. Et sicut necessitas docet, plus vel minus, subministrat de rebus competentibus sine aliqua disconuenientia. Et ideò Author non absolutè dixit librã vnam, sed circiter librã vnam. Sed illud quod ex authoritate Galeni subiunxit Author in fine ipsius mannæ confectionis, scilicet: Est enim composita ex partibus conuenientibus complexione & proprietate. non oportet aromatarium scire. Est enim medici intelligere atque cognoscere conuenientiam cõplexionum di & proprietatum, tam medicinarum quàm corporum infirmorum. Et vt sibi videtur magis expediens, debet instituere atque ordinare pharmaca. Aromatarius autem communiter in omnibus habet mediocritatem seruare, videlicet vt ipsę medicinæ non sint ita fortes, vt suscipientes eas in aliquod periculum inducant, nec ita debiles vt nihil operentur. Et hoc dicitur pro illis rebus, in quibus non specificatè est assignatum pondus vel mensura. Vt exẽpli gratia, pluries legitur: Mel quod sufficit. Aromatiza cum musco. Olei quantitate conuenienti, & consimilia multa. Et maximè sicut habetur in præsentis secacul condîti descriptione, ob cuius bonam declarationẽ hæc dicta præmisimus. Igitur in ista descriptione, vbi Author dicit: Proijciãtur super illud specierũ alephanginarum, siue alefanginæ partes conuenientes. non intelligit ipse Author quòd cõuenientia istarum partium specierum, ratione quantitatis ponderis, seu mensuræ, referatur ad secacul, aut ad mel, & zuccharũ, vt est in præcitato lohoc de squilla. Exempli gratia, quòd si secacul sint libræ ij. proijciendæ erũt super illud dictarum specierum etiam libræ ij. vt ipsæ partes sint conuenientes. Quod quidem absurdum est, atque erroneum & credere & cogitare. A fortiori autem, discõuenientius erit si quis forsan velit, vt eadem conuenientia, scilicet ratione quantitatis, referatur ad mel & zuccharũ. Cõuenientia igitur, quam quærit Author in hac descriptione, in virtute & acuitate specierũ prædictarum consistit, videlicet in aromatizando ipsum secacul, scilicet quòd quantitas conueniens ipsarum specierum debet esse

Aromatizãdi modus.

tanta, quãta discretè competit aromatizationi ipsius secacul, ita quòd ipsum secacul sit bene aromatizatũ. Sicut, exempli gratia, cibaria condiuntur sale. Et ponitur salis in vnoquoque edulio, quantum est conueniens, ratione salsedinis & saporis, & non ratione quantitatis, vel mensuræ. Vnde quando Author in præsenti descriptione, & similibus, dicit: Proijciantur super illud specierum, vel similium, partes conuenientes seu cõpetentes. intelligit, quòd tu debes aromatizare illud cum tanta quantitate ipsarum specierum, quãta (vt dictum est) competit ipsius aromatizationi, ita quòd non sit multũ neq; parum. verbi gratia: Si tu aromatizas aliquod compositum cum speciebus acutis & fortibus minus debes de ipsis ponere, quàm poneres de dulcioribus & mitibus &c. Et sic est secundum veram Authoris intentionem, & meram literæ declarationem. Et ideò quandocunque reperitur aliqua huiusmodi, vel consimilis clausula, est bene perscrutandum & intelligendum, de qua conuenientia Author eo in loco loquatur, vt postea compositio ipsa sit rectè ordinata, & dispensata, ac de Authoris proprij mente parata.

Zinziber conditum &c. XCVIII.

DVO etenim in præsenti descriptione notanda sunt. Primum est vnum mendum, quod generaliter habetur per omnes impressiones, videlicet vbi legitur: Et quidam accipiunt secacul, & zinziberis humectati, ana partem j. & fit, &c. Lege rectius (vt est in exemplaribus antiquis) ana partem s. Et sic est verum. Huiusmodi quidem error studiosis lectoribus non est occultus. Quia si Author in vna parte ipsius zinziberis, puta in vna libra, posuit mellis libras iij. & zucchari libram vnã: in duabus autem partibus, id est in duabus libris, quæ sunt vna secacul, & altera zinziberis, posuisset vj. ℔. mellis, & zucchari ij. quia aliter esset disproportionata compositio ponere tantum mellis & zucchari in duabus partibus ipsarum radicum, quantum in vna. Igitur rectè legendum est: Secacul & zinziberis humectati, ana partem s. Et sic ex vtraq; media parte, scilicet zinziberis & secacul, resultat vna pars integra, quę (vt Author pręcipit) cum tribus mellis & vna zucchari partibus confici debet. Secundum notandum est quòd Author in fine ipsius descriptionis docet nos cognoscere qualitates & notas boni zinziberis, dicens: Et sit zinziber album & mundum, & recens. Dicit autem album, ad differentiam illius quod

Zinziberis boni notæ

quod videtur esse rubei coloris:quod quidem nõ est purum,sed tinctum cum quodam bolo,non Armeno(vt dicũt) atq; vtinam esset,quoniã inde minus malum proueniret:sed cum bolo Apuliæ,seu alterius loci nostræ regionis. Tingunt autem ipsum,non vt bonificetur,sed vt sit magis ponderosum,& vt impleantur foramina vermiculorum,ne videatur perforatum,& non recens. Excusantes enim malitiam dicũt,quòd ad meliorem ipsius conseruationem hoc faciunt. Attamen nos experti sumus,quòd ita corroditur à tineis tinctum,sicut & non tinctum.Primum nempe zinziber est album,& quod quærit Author in præsenti & sequenti descriptionibus,& alijs locis.Vnde sequitur,quòd tinctũ siue rubrum & non album zinziber, non est admittendũ ad medicinæ vsum.Mundum autem posuit Author,vt radatur cortex eius,eo modo quo in Secacul condîto, dixit fieri in radicibus ipsius secacul. Recens autem cùm scripsit,dupliciter intellexit, scilicet strictè & largè:strictè quidem intellexit vires,quod aliàs iam dixerat accipiendum si haberi potest.Largè autem intellexit recens, omne illud quod non est corrosum à vermibus, quæ quidem vermium corrosio,in qualibet re est patẽs & manifestũ signum alicuius vetustatis. Igitur recens,id est non putre, seu à vermibus corrosum.

Confectio de Zinzibere &c. XCIX.

EST nempe in descriptione præsentis confectionis de zinzibere,vniuersaliter per omnes impressiones,vnus error valde notabilis. Videlicet vbi legitur: Aquæ infusionis zucchari quãtum sufficit. O magnum dedecus!O ignorantia crassa aromatariorum (nolumus dicere & medicorum) legere & audire tales & cõsimiles patentes errores in libris medicinæ,& non corrigere neque intelligere! Quæ temeritas est ista,quærere zucchari infusionem? Quo authore scribitur zuccharum aut mel,aut rob, aut simile infusum? Et posito casu quòd posset fieri,ad quid prosequens Author dicit: Distemperetur zuccharum cum aqua & melle dictis,& coquatur vsque dum sufficit? Verecundamur certè in his nugis prolõgare sermonem,& tamẽ est necessariũ. Non enim quærit Author aquam infusionis zucchari,quam nũquam in mente habuit,sed quærit infusionem zinziberis. Talis nanq; error, cum alijs pluribus,à minus peritis librarijs (vt credimus) originem traxit.Qui in exemplaribus,è quibus transsumebant,

inuenientes dictionem illã abreuiatam, sic ʒʒ. (vt in quibusdam nos legimus) falsò arbitrati sunt significare zuccharũ. Quæ quidem abbreuiatura, non solùm in antiquis exemplaribus, verùm etiam & in excusis libris passim legitur, & semper pro zinzibere posita. Etenim in dictione zucchari, non sunt duo zz, vt exinde possit illa abbreuiatura significare zuccharũ. Veruntamen in rei veritate, adhuc plura extãt exẽplaria, quæ nõ abbreuiate, sed per literas planè habent scriptũ: Aquæ infusionis zinziberis, &c. Et similiter legimus impressum in Nicolao Præposito, & est in litera D, post Diazinziberis domini Nicolai. Vnde &c.

Bauciæ conditæ &c. C.

Acorus conditus &c. CI.

N Diasatyrione, & in triphera muscata de Baucia satis dictum est, propterea quære ibi. Acorus tam masculini, quàm fœmini, & Acarum neutri generis legitur apud diuersos Authores. Lege de eo in Dia omorusia.

Zuccharum rosatum &c. CII.

OTANDA nobis videtur in huius zucchari rosati descriptione quædam communis aromatariorum abusio in parãdo ipsum. Videlicet, quòd accipiunt rosarum flores in principio apertionũ suarum, & vixdum partẽ aliquam suæ rubedinis præferentes. Non attendẽtes, quò dicit author: Et sint rosæ habẽtes medietatem inter completionem & acerbitatem. Quapropter non bene agunt, quia debent esse ipsi flores proprie mediocritatem habẽtes sic, quòd non sint ita clausi & acerbi, quòd careãt odore: nec ita aperti & maturi, quòd videantur illi pili crocei qui sunt in medio rosæ. Non obstante, quòd potest etiam particulariter fieri zuccharum rosatum ex ipsis rosarũ floribus clausis, scilicet quando incipiunt erumpere & aperire calices suos, & videtur aliquid de rubedine foliorum ad magis stipticandum, vt ipse Author scribit, dicens: Et quidam faciunt illud cum rosis non habentibus aliquid de cõpletione, & inuenitur magis stipticum. Sed tale zuccharum nõ est dandum omnibus indifferẽter, sed illis duntaxat, quibus conuenit stipticatio, & cõstipatio ventris. Et quantò magis ipsi flores sunt clausi siue immaturi, tantò magis zuccharum factum ex ipsis fit stipticum, & ecõtrà. Igitur hoc in loco & similibus, flores rosarum debent esse semiaperti,

Rosati sacchari modi & proprietates.

&me

&medium statum ipsorum tenentes. In confectione galliæ sebelliæ autem (vt infrà dicemus) & consimilibus locis, debent habere principium tantùm. In oleo rosato verò & similibus locis in quibus rosæ completæ petuntur, debent habere finem apertionis ipsorum florum. Sunt præterea & alij modi faciendi zuccharum rosatum, vt est cum zuccharo syrupizato, &c. vel (vt Neapolitani vtuntur) cum succo rosarum sine folijs, quod licet sit delicatius ad comedendum, nescimus tamen, an sit melius pro infirmis.

Zuccharum uiolatum &c. CIII.

Zuccharum buglossatum &c. CIIII.

DESCRIPTIONES istæ sunt claræ, hoc tamẽ notandũ in zuccharo violato, quòd cùm dicit Author: Indigent tamen violæ expansione longiori. monet nos debere expandere violas ipsas super tabulas, & permittere eas desiccari longiori temporis spatio, quàm rosas: ob id, quia violæ sunt rosis humidiores. Oportet ergo vt ipse violæ sint semisiccæ, antequam zuccharo immisceantur. Flores etiam buglossæ, vt violæ desiccandi sunt, quia Author in eius descriptione, dicit: Et modus eius est sicut zuccharum violatum. Non enim dixit rosatũ, vt fecit in zuccharo violato & zuccharo alchilil, sed dixit violatũ, pro illa clausula, quæ particulariter est pro violis posita, scilicet quòd ipsæ violæ indigent expansione longiori.

Zuccharum Alchilil &c. CV.

NON enim zuccharum Alchilil est zuccharũ boraginatum, vt dicit Christophorus de Honestis. Et licet Alchilil, Alchilkil, & consimilia multa à diuersis diuersimodè exponantur, vt in cõfectione Alcanzi diximus, veruntamen hoc in loco alchilil, & similiter in melle alchilil infrà, pro floribus roris marini intelligendum est. Et in hoc concordant Manardus, & Luminare Maius, & etiam Pandectarius in litera kinkil, & alij plures. Nusquam enim legimus boraginem fugare ventositates, vt in ista descriptione habetur. Quamobrem alchilil non potest hîc significare boraginem. Præterea sunt nonnulli obijcientes, quòd apud filium Mesuæ nõ reperitur aliàs zuccharum boraginatũ, ergo zuccharũ alchilil est illud. Ad hãc obiectionẽ, prius negãdo consequentiam, respondemus, quòd filius Mesuæ non omnia, sed tãtummodo aliqua magis necessaria descripsit.

Quod

Quodquidem probatur per ipsum Authorem in præfatione sequentis distinctionis, vbi testatur se nõ omnia, sed tantùm famosiora scripsisse. Quod indubiè de singulis distinctionibus potest intelligi. Quapropter cum scripserit zuccharum buglossatum, tanquam non multum necessarium, dimisit boraginatum, quia zuccharum buglossatum habet easdem virtutes, & est efficacius boraginato in omnibus. Et ideò consequentia supradicta nihil valet, quia cùm plura dimiserit, idem de vnoquoq; dimisso potest ci, quod ipsi dicunt de zucchаro boraginato. Vt exempli gratia: Author ipse non scripsit zuccharum maluatũ, ergo zuccharum alchilil est zuccharum maluatum. Et sic de singulis, quæ omnia sunt dubia &c. De achilil autem, & consimilibus, lege in dicta confectione Alcanzi.

Mel rosatum &c. CVI.

RIPLICEM modum parandi mel rosatum docet nos Author in præsenti descriptione. Primus igitur modus est, ex folijs rosarum & melle. Secundus verò, sine folijs, ex succo ipsorum foliorũ tantùm, & melle. Et hic secundus modus potest connumerari inter syrupos simplices. Tertius autem ex folijs, & succo insimul, & melle. Veruntamen sciendum quòd in huius tertij modi descriptione, per omnes impressiones, sunt duo mẽda. Primum videlicet vbi legitur: Et sunt qui ponunt foliorũ partem j.s. Legẽdum est rectius: Foliorum partem j. quia illa media pars à librarijs addita est descriptioni. Aliud mẽdum est vbi legitur: Mellis partes ij. Est enim hæc lectio diminuta in vna parte. Verius ergo legendum est: Mellis partes iij. quia sic est secũdum veritatem. Sic enim legitur in exemplaribus antiquis. Et sunt qui ponunt foliorum partem j. succi partem j. s. mellis partes iij. Errores nanque dicti, peritis viris manifesti sunt. Quia si Author in primo modo, pro qualibet foliorum parte, posuit mellis partes iij. hîc ergo pro vna parte & semis ipsorum foliorum, malè posuisset mellis partes ij. Vbi secundum primam regulam, quatuor partes cum dimidia conueniunt. Et non putet quis quia recipit succũ, ideò minus debet de melle recipere: quia & hoc esset falsum. Imò ecõtrà, propter succi vigorem debet siue potest plus de melle suscipere &c. Etenim succus consumendus est totus in melle prius, post cuius consumptionem mel ipsum miscendum est cum folijs rosarum dictis.

Mel uiolatum &c. CVII.

Mel buglossatum &c. CVIII.

Mel Alchilil &c. CIX.

N ISTIS nempe descriptionibus non est dubium. Mel alchilil autem est mel de floribus roris marini. Sed notandum quòd præter præfata cōdîta, de consimili multa alia, atque diuersa possunt condiri: videlicet & flores, & folia, & fructus, & radices, & similia.

DISTINCTIO QVINTA.

Quinta distinctio est de speciebus lohoc, de quibus &c. CX.

VIVSMODI confectiones viscosę seu mucilaginosæ, Græcè secundum Sypontinum, & Plinium, Ecligmata, siue eligmata, secundum alios autem eclegmata vocātur. Ait enim Plinius cap. 22. libro 20. cùm de semine lini pertractat: Ad phthisin vtilissimè è semine fiunt ecligmata. Et ideò sic dicuntur, quoniam non comeduntur, neque deuorantur vt cataporia, sed ipsas confectiones in ore tenentes, quod paulatim eliquatur, continuò lingendo sorbemus.

Lohoc de pino &c. CXI.

VNT in præsenti descriptione duæ mendæ. Prima, videlicet vbi legitur (per impressos libros supple) Granorum pini ʒ.xxx. lege rectius ʒ.xx. Altera menda est, vbi legitur: Mellis passularū &c. ana. ʒ.iiij. Lege verius, ana ℥.iiij. Sunt etenim librariorum errores. In omnibus autem antiquis exemplaribus, est vt diximus. Auicenna quidē in quinto tractatu secundæ summæ quinti cañ. habet vnam descriptionem Lohoc de pino. Filius Serapionis etiā in septimo sui Breuiarij habet vnam descriptionē Lohoc de granis pini. Hali Abbas quoq; in decimo practicæ habet suam descriptionem. Omnes tamen differunt ab ista.

De Amylo.

AMylum res nota. Fit autē ex tritico, hordeo, siligine, Zea, & similimus pluribus. Sed absolutè scriptū, semper triticeū intelligi *Amylū absolutè.*

telligitur: & maximè quod fit ex trimestri tritico, à Dioscoride commendatur. Trimestre autem triticum, siue trimense (vt Isidorus 17. etymologiarum libro scribit) dicitur, quia satũ post tres menses colligitur. Et propriè est illud quod vulgò martiolinum siue martiollum vocamus, ex eo quòd Martio mense seritur. Modus autem faciendi amylum, & à Dioscoride & ab alijs pluribus clarè notatur.

Trimestre triticum.

De Lilio cœlesti, siue de Iride.

IRis autem quæ abusiuè, vt alia plura, per genitiuum semper ireos à multis vocitatur, est herba pluribus nascens regionibus: sed à Dioscoride, & alijs pluribus, Illyrica magis commendatur. A nonnullis herba lilialis, & lilium dicitur. Apuli autem vulgò spatulam appellant, sed non fœtidam. Sunt etenim illius plures species, sed à nostro Authore capitulo de ireos, duæ tantùm notantur. Qui Author ponit ipsarum specierum differentias, in florum diuersitate, scilicet quòd vna species producit florem album, quæ & vocatur ab eo lilium album, siue ireos album. Altera autem facit florem purpureum, siue cœlestem, quod ab eo appellatur lilium purpureum, siue lilium cœleste, siue ireos purpureum: vt hîc, & in pilulis de agarico &c. Et hæc species (vt ipse testatur) est fortior altera, in omni re. Et hæc quidem quæ, vt diximus, gerit florem cœlestem, lineatum ex croceo & albo, ac cum cœlestem cum aliqua similitudine imitantem (vnde & ipsa iris dicitur) est illa species, ex qua Author quærit radices in præsenti descriptione, dicens: Radicum lilij cœlestis &c. Et hæ præfatæ species passim reperiuntur, quarum radices in nostra Italia cùm siccantur, ita rugosæ & paruæ deueniunt, quòd vix præter corticem (si cum ipso cortice siccentur) habẽt intus quid parum de sua interiori parte, seu pulpa, quæ est alba & odorifera. Sine cortice verò, quasi ad nihilum rediguntur, cùm siccantur. Quæ autem radices huiusmodi è plagis Orientalibus deferuntur decorticatæ, & siccæ: sunt carnosæ, & lenes, tanquàm si tunc recentissimè fuissent collectæ, quapropter nostratibus meliores iudicantur. Huiusmodi enim plantæ, ferè omnibus notæ sunt. Quæ autem Illyrica dicitur, est speces in Illyria, id est in Sclauonia nascens, & est illa quam Dioscorides melioré esse testatur. Ipsa autem quam in nostro horto habemus, florem gerit magis quàm ireos, diuersicolorem, lineatum, viridem, siue ad croceum inclinantem & purpureum, siue cœlestem & rubeum, vt est cœlestis arcus, id est iris. Folia enim exiliora, necnon & minores radices, sed

Herba lilialis.

ſed virtutes (vt putamus) maiores, quàm dictum ireos habet. Eſt etiamnum (præter præfatam) in Illyria & altera iris, noſtrati ſimilis. Quapropter quandocunq; ireos reperitur ſcriptum abſolutè, ſcilicet quòd non ſpecificatur de albo, ſemper purpureũ eſt ponendum. Et ſi haberi poterit de Illyrico, adminiſtretur: ſin autem Orientale, vel noſtratũ ſubſtituendum erit. Similiter quandocunque reperitur ſcriptum ireos, & non ſpecificatur de flore, ſemper radix intelligi debet. Folia enim (quòd ſciamus) non habentur in vſu. Item, ſi quæratur aqua ireos, & non præcisè ſcribitur ſublimata, ſemper ſuccus radicum, vel ſaltem decoctio ipſarum (vbi deficiunt virentes radices) debet intelligi. Hoc etiam notandum in radicibus ireos, ſcilicet quòd recentes quaſi inodoręiudicantur: ſiccæ autem maximum & ſuauem ſpirãt odorem. Imò quantò magis ſeneſcunt, & à vermiculis corroduntur, tantò magis odoratiores fiunt. *Ireos abſolutè.*

De *Butyro.*

QVid ſit Butyrum, quaſi à nemine ignoratur. Sed quia duplex eſt, ſcilicet vaccinum, & bubalinum: ideò quando reperitur butyrũ abſolutè (vt in præſenti deſcriptione) ſemper de bouino, & vaccino intelligendũ eſt. Nec auſcultãdi ſunt illi qui dicunt, quòd bubalinum eſt medicinale: vaccinũ autem pro cibariorum vſu tantùm. Quia probatur contrarium, cùm ſæpius reperiatur butyrum vaccinum ſpeciatim in compoſitionibus pharmacorum, quàm bubalinum. Vt exempli gratia, in præſenti antidotario: videlicet in Diaſatyrione, & in triphera ſaracenica, & in triphera maiori ex arte Fenonis, & in triphera minori deſcriptione cognita, & in confectione anacardina, & alijs pluribus locis. Igitur vaccinum eſt intelligendum, in nõ ſpecificato butyro, & ſemper recens. *Butyrum abſolutè.*

Loboc de paupere, & eſt Diapapauer &c. CXII.

EST ETIAM in præſenti deſcriptione vnus librariorum error per omnes impreſsiones, qui licet ſit paruus, tamen volumus, vt ipſe non remaneat intactus. Igitur vbi legitur: Amyli ℥.iiij. Lege rectius ℥.iij. vt in antiquis exemplaribus eſt ſcriptum. Et ſic eſt verũ. Nam ſi fuiſſent dicti amyli ℥.iiij. nõ eſſent per Authorem ſeparatim poſitę ab immediatè ſequẽti ana: quod ſimiliter eſt ℥.iiij. Etenim nonnulli ex iunioribus rei veritatem ignorantes, legentes amyli ℥.iiij. ſeminis portulacę &c. ana ℥.iiij.

conclu

concluserunt omnia vnico ana. Verùtamen nõ est ita, sed amyli ʒ.iij. Præterea legitur in fine descriptionis: Syrupi de papauere quantum sufficit, scilicet ad conficiendum ipsum lohoc. Sed vt ne quis dubitet in ipso syrupo, de quo sit intelligendum: quia ipse Author in distinctione de syrupis habet duas syrupi de papauere descriptiones, & in practica alias plures, subiunxit descriptionem ipsius syrupi, dicens: Et fit propriè syrupus ex capitibus papaueris albi, & nigri, & semine lactucæ, & violis. Et licet ex his rebus dicat conficiendum esse ipsum syrupum, tamen ab ipso nõ notatur quantitas rerum, nec si in aqua, vel in alio liquore debet fieri ipsarum rerum decoctio, neque si cum zuccharo, aut melle, aut alia re simili ipse syrupus sit conficiendus. Qua in re considerandum est, quòd Author scripserit, tanquam peritis, qui possent & scirent absque alia declaratione, habitis tantùm primis principijs necessarijs, ad aliorum syruporum exempla, conficere ipsum syrupum. Igitur (vt aliàs diximus) debet quilibet aromatarius in omnibus rebus dubijs semper seruare mediocrem mòdum, vt non nimis multùm deuiet à recto tramite intentionis ipsius Authoris. Quamobrem ad considerationem aliorum infrascriptorum syruporum de papauere, conficiendus est iste syrupus: quia & ipse etiam de papauere inscribitur. Igitur de bono peritorum medicorum consilio ipsius compositio taliter limitatur: Recipe capitum papauerũ alborum, & nigrorũ, vnà cum semine ipsorũ, ana ℔.s. Seminis lactucæ, & florum violarum, ana ℥.j.s. bulliant in sufficienti aquæ quantitate, donec percocta sint ipsa papauerum capita, deinde exprimantur, & cum zucchari & penidiarũ, ana ℔.j. fiat syrupus. Et hæc quantitas est satis pro conficiendo isto lohoc. Vidimus nempe huiusmodi syrupi compositiones positas à Lumine apotechariorum, & Thesauro aromatariorũ, quæ nobis non placuerunt. Nimis parum certè posuerunt de ipsis rebus, ad zucchari quantitatem. Nec capita papauerum bene commensurãtur per manipulos, quia si accipis manipulum medium ex ipsis capitibus papaueris albi absq; ipsorum pediculis seu stipitibus (vt putamus ipsos intellexisse) non amplius quàm vnum de magnis, vel duo de minimis, pro manipulo illo semipleno accipies. Quam quantitatem, non est qui non cognoscat esse minimam, & insufficientem, respectu proportionis aquæ & zucchari. Si autem per pedicillos, & maximè longiores manipulare velis, magnam ipsorum capitũ copiam sumes, & quatuor libræ aquæ non sufficient, & per consequens malè: ergo &c. De papauere

autem,

autem, require in syrupo de papauere secundo.

Modus confectionis de iacur, secundum intentionem Galeni, & est Diacodion *purum &c.* CXIII.

IACODION, quod est præsens cõfectio, & cõfectio de iacur, idem significant quod cõfectio, seu cõpositio ex papauere. Author enim noster in hac sua descriptione succinctè habet, quicquid longioribus sermonibus filius Serapionis & Auicenna, siue vter ipsorum in duabus descriptionibus habet. Non obstante, quòd Auicenna in numero papauerum, in ipsis descriptionibus, longè differat ab alijs. Ponit autẽ Author ipsam confectionem, in hoc distinctione. Filius Serapionis autem, & Auicenna, inter syrupos suas huiusmodi confectiones collocarunt. Initia autem in Auicenna, in v. cañ. sunt hæc: Syrupus de papauere. &, Descriptio syrupi de papauere alia. Filius Serapionis verò in vij. sui Breuiarij. cap. de syrupis, post mediũ, facit longum sermonem de hoc diacodio puro. Principium descriptionis eius est: Permistio facta cũ papauere puro, quam nominant Græci Diacodion: & Syrij, Diacode. Et est ex sermone descriptionis Galeni. Recipe aquæ ℔. j. s. & proijciãtur in eam papauera decem &c. Post cuius descriptionem, immediatè sequitur alia descriptio, quam nominat Diacode compositum, &c. Vtraq; enim descriptio substãtialiter & succinctè (vt diximus) est in ista filij Mesuæ. Vnde primò ponitur Diacodium purum, & sequitur vsque: Si autem velis vt sit retẽtiuum naturæ &c. Quod est principiũ Diacodij compositi. In quo Diacodio composito habetur (vt in libris impressis legitur) beufistidos, siue heufistidos, vel hephistidos. In exemplaribus antiquis autem pro maiori parte, legitur henfistides: cæterorum verò quædam heufistides, quædam heusistides, & quædam henfistides habent. Rectius autem henfistides. Quodquidem vocabulum non significat hypocystis vt aliqui ex iunioribus volũt. In trochiscis autem de terra sigillata, Deo concedente, vbi vtrunq; ingreditur, vtrunq; declarabimus, propterea lege ibi. Est etiam in hoc diacode cõposito, per omnes dictos libros impressos: Ramic ʒ. iiij. quodquidem in paucis exẽplaribus inuenimus. Nec est apud filium Serapionis, neq; apud Auicennam. Quapropter consulendi sunt medici, vtrum sit admittendum, an non. Nos autem signauimus ipsum in descriptione, vt aromatarius in conficiendo animaduertat, & faciat quod re-

ctum fuerit iudicatum. De ramic quære in distinctione de trochiscis. Ponit etiam Author, authoritate filij Serapionis, in fine de Aegritudinibus pectoris & pulmonis, vnam aliã descriptionem confectionis iacur, quæ multùm differt ab ista.

De Sextario.

SExtarius quidem, siue sextarium, apud varios Authores, variè & multipliciter exponitur: hoc tamen in loco pro ℔.j.s. capitur. Tantundẽ enim habet filius Serapionis in sua descriptione. Sextarius enim & metreta non differunt.

De Acacia, Gummi arabico, & Gummi tragacanthi.

VEra nanq; acacia in partibus nostris ignoratur. Vtimur autem acacia fictitia scilicet ex condensato succo pruneolorum syluestrium, quæ in quibusdam locis Italiæ (vt in Apulia) Trigne, siue Atrineæ (vt Pandectarius etiam scribit) vocantur. Qui fructus sunt valde stiptici, & præcipuè cum non peruenerint ad maturitatem. Veruntamen hos fructus non credidimus habere tantam virtutis bonitatem, quantam vera acacia habet. In defectu tamen veræ acaciæ possumus dicta ex pruneolis vti, vel succo seminis aut foliorum sumach, quod est Rhus, vt per Dioscoridem capitulo de Rhoë, & per plures alios Authores affirmatur. Et secundũ alios potest poni loco acaciæ succus lentisci, vel hypocistis: vt etiam per Dioscoridem probatur, capitulo de lentisco, & capitulo de hypocistide. Præterea incidenter, & non incõgruè, nobis visum est hoc in loco de gummi arabico, & gummi tragacanthi, siue (vt dicunt) dragãti, vel dragaganti barbarè, aliquid enarrare. Et primò de gummi arabico. Habetur nempe per Serapionem cap. xciij. & per alios plures, quòd arbor acaciæ (quam ipse Serapio vocat spinam Babylonicam) producit gummi Arabicum: quod capitulum ad literam est idem capitulum Dioscoridis de acacia, excepto quòd Dioscorides pro Babylonica, scribit Aegyptia, & dicit quòd producit gummi: sed non specificat de Arabico, siue de alio. Andreas Bellunensis autem in suis interpretationibus, in litera Alcarad, dicit sic: Alcarad, vel Alchard, est fructus arboris spinosæ in Aegypto, & in regione dicta Bassera, & talis arbor ab Aegyptijs appellatur Setan: & licet ex hac arbore colligatur gummi simile Arabico, tamen gummi Arabicum est illud, quod colligitur ex arbore dicta Amgailam, & acacia fit ex fructu arboris Setan: qui fructus, Alcharad appellatur, & est fructus stipticus in vaginis. Hæc ille. Ex dictis igitur contigit dubitari, an sit verum gummi Arabicum,

Acaciã veram supplẽtia.

Gũmi arabicum.

quo

quo vtimur, & an arbor acaciæ ferat illud, vt Serapio scribit: siue sit altera arbor, vt Bellunensis tradit. Et si est verum gũmi Arabicum (quo vtimur) productum ex arbore acaciæ, vnde ergo est, quòd de ipso gũmi exportatur in tanta copia, & de acacia, siue ex fructibus vnde ipsa conficitur, nihil? Præterea dictus Serapio 239. cap. de gummi Arabico dicit idem, quod dicit Dioscorides in præfato cap. de acacia, præter quòd (vt diximus) Dioscorides non specificat Arabicũ. Aiunt enim ipsum esse simile vermiculis in figura sua, & quòd aliquid ex eo est, vt vitrum translucens, & aliud candidũ. Quas notas omnes, in eo quo pro gummi tragacanthi vtimur, clarè inesse videmus. Et quòd gũmi tragacanthi quo vtimur, non sit ipsum verũ, potest suspicari, & ex eo maximè, quia dicit Dioscorides cap. de tragacantha, quòd eius gummi positum sub lingua liquescit: & nos quidẽ experti sumus, quòd hoc gummi vsuale dragagantum dictum nõ liquescit. Nam quasi per totã diem illud in ore retenuimus, & nõ est liquefactũ: mollificatũ autẽ & ingrossatũ, seu dilatatũ tanquã pastam, tædio ducti ex ore illud expuimus. De gummi Arabico vulgari etiã experientiã sumpsimus, quod quidẽ in ore positum, breui temporis spatio penitus liquefactũ linctu deglutiuimus. si quis autẽ his dictis nõ acquiescet animum, facillimè, quod diximus, experiri potest. Sed non per hoc absolute dicimus hoc vel illud, verũ vel falsum esse. Sed ꝙ proculdubio vtrunq; suspectũ habemus, & putamus quod alterũ pro altero recipiatur ad medicinæ vsum: veruntamẽ prudẽtioribus nobis relinquimus hoc, cũ alijs pluribus discutiendũ.

Gummi tragacanthũ.

Modus confectionis de moris, & est Diamoron, siue Diamorum &c. CXIIII.

De Moris & Rubis & Sycomoro.

HABENTVR nempe in præsenti descriptione duæ mororum species, vt in ipsa legitur. Prima autem, quam dicit currere secundum semitã ficus, à quibusdam iunioribus (quorum vnus Brasaulus, in suo syruporum examine, cum declarat capitulũ mororum Auicennæ) dicitur esse sycomorus, scilicet ficus Aegyptia: quæquidem hodie vulgò Hierosolymis ficus Pharaonis vocatur. Veruntamen talis declaratio nõ potest stare cum præsenti descriptione: quia fructus sycomori non conueniunt huic confectioni. Nam plures sunt Authores (præter filium Mesuæ) qui ponunt Diamori compositiones, vt Galenus, Paulus, Alexander,

Ioãnes Serap.Hali Abbas,Nicolaus,& cæteri.Nullus autem ipsorum est,qui habeat fructus sycomori in huiusmodi cõpositionibus:& per consequẽs nõ est credibile,filiũ Mesuæ posuisse in hoc suo Diamoro.Nos autẽ certè tenemus, quòd morus quæ currit secundũ semitã ficus,sit morus celsus. Et similiter morus de scemi,est morus celsus.Non obstante quòd in multis locis, minus rectè pro scemi,legatur seni, vel sceni.vnde Bellunensis in capitu. Auicennæ emendans scripsit scemi. Sed dicet aliquis: Si morus, quæ currit secundũ semitã ficus,& morus de scemi, sunt vnum & idem:ergo filius Mesuæ in pręsenti descriptione,bis posuit idem, quod nõ est credendũ.Ad hoc respondendũ,quòd Author bene posuit,sed librarij malè scripserunt,& impresserunt.Et librariorum errores nõ sunt imputandi Authori operis.Vnde sciendum quòd ibi est menda in codice,& nec de scemi, nec de seni, nec de sceni legendum est:sed de sente,vt in pluribus de antiquioribus exẽplaribus inuenimus clarè descriptũ:in quibus etiã nõ legitur illud dulciũ,quod est per omnes impresiones,& per aliqua minus correcta exẽplaria,post expresionis mororũ,in præsenti descriptione.Vnde vera lectio talis est: Recipe expresionis mororũ,quę currũt secũdũ semitã ficus:& mororũ de sente,ana &c.Sẽtes enim siue sentis,& rubus,Latinè idẽ est:Gręcè autẽ batos dicitur.Et ꝙ mora de scemi sint mora celsi,probatur per dictũ Bellunẽsem,qui in suis interpretationibus,dicit:Mora scemi,sunt mora nigra saporis muzi.Et per cap.Auicennæ,vbi clarè per morũ de scemi scribitur morũ celsi nigrũ,saporis muzi.Etiã per Authorẽ nostrũ,in cap.de synãchia gutturis,vbi habet plures Diamori cõpositiones:& in prima,quæ est similis huic,quã ponit authoritate Alexandri,dicit:Accipe succi mororũ de scemi,mediocrium in maturatione & acerbitate,& mororũ rubi &c.Vnde vbi hîc habet succũ mororũ,quæ currunt secundũ semitã ficus,ibi habet succũ mororũ de scemi,quod est idẽ.Et vbi hîc habet succũ mororum de sente,ibi habet succum mororũ rubi,quod similiter est idẽ.ergo &c.Sed aduertendũ quòd Auicenna ponit in suo capit. de moris,duas mori species,quæ sunt duo celsi genera; videlicet albũ,& nigrũ,Vnde vnũ,quod dicit esse alfirsedu,siue alfersad, vel alfarsad,vt Bellunẽsis scripsit;est celsum albũ,quod est dulce &c.Et quòd sit celsum albũ,declaratur per dictũ Bellunensem in suis interpretationibus,cùm in litera A,dicit:Alfarsad est arbor mororũ dulcium alborũ.Et in litera M,Mora Alfarsad sunt mora alba dulcia.Alterũ genus,quod vocat morũ de scemi,est celsum

Morus currens secundũ semitã,

Sentis.

Rubus.

Batus.

Mora celsi.

sum nigrũ, quod cùm est maturum, est saporis muzi, scilicet inter acre & dulce. Vnde in textu ipsius Auicennæ, mẽdosè pro muzo, legebatur amarũ, quod dictus Bellunẽsis emendauit. Et hæc species est illa quam quærunt Authores in Diamori compositione. Supradictam autẽ dulcẽ minimè, quia (vt probatur per Auicennam) ipsa dulcis, est mali nutrimenti: & nõ nominauit ipsam inter medicinas gutturis, & oris. Ex quo etiã probatur esse mendosum in præsenti descriptione filij Mesuæ illud dulcium, de quo suprà diximus, & malè legebatur: Recipe expresionis mororum dulcium: quia mora dulcia (vt diximus) sunt alba: quæ non conueniunt, &c. Et ambæ istę species currunt secundũ semitam ficus, scilicet in processu arborũ, non autẽ in maturatione, vt in Auicenna legitur. Vbi putamus textum esse mendosum, eo maximè, quòd ibi videtur tantũmodo de alba loqui, quòd currit secundũ semitam ficus in maturatione. Attamen scitur, quòd neutra maturatur cum ficu &c. Et quòd celsus alba, siue Alfirsedu Auicennæ nõ sit sycomorus, scilicet ficus Aegyptia, probatur per ipsum Auicẽnam in cap. de ficubus, in quo describit ficum Aegyptiam, id est sycomorum, sub barbaro vocabulo, Iumeiz, siue Aliumeiz, siuę vt Bellunensis scripsit, Giumeizi. Et quòd giumeizi, siue giemizi sit Pharaonis ficus, id est sycomorus, probatur per Bellunensem præfatum, in suis interpretationibus dicentem: Ficus algiumeizi, vel algiemizi, est ficus Pharaonis. Et tales non oriuntur in ramis subtilibus, iuxta folia vt alij fici, sed in trunco, & in ramis grossis. Hæc ille. Et certè rationabiliter sycomorus potius connumerari debet inter ficorũ genera (cùm sit & ipsa ficus) quàm inter mororũ species. Non obstãte, quòd Theophrastus 2. capite quarti libri de historia plantarũ morũ vocet, & dicat ipsam esse similẽ nostrati moro. Quod autẽ dixit Author, ꝙ currit secundũ semitã ficus, hoc expresse patet in celso moro, scilicet ꝙ in folijs, & caudice perquã maximè assimilatur fico. Vnde etiã & sycaminũ Græcè dicitur. Ergo morus quę currit secũdũ semitã ficus, est morus celsus, & nõ sycomorus. Alia autẽ species, siue aliud genus mororũ, quod intrat pręsentẽ cõfectionẽ, est morũ de sente, id est de rubo. Pro quo sciẽdũ ꝙ aliqua rubi siue bati genera, cõnumerantur inter mororũ species, siue genera. Et animaduerte, ꝙ non diximus omnia rubi, siue sentis genera, quia rubus canis, siue sentes canis, id est cynosbatos, licet sit genus rubi, attamẽ non debet cõnumerari in generibus mori. Nõ obstante ꝙ à nonnullis abusiuè fructus cynosbati, id est canini rubi, mora vocẽtur: vt in dicto

κυνόσβατος. Rubus caninus.

Brasauli syruporum examine, vbi 101. numero sene loquēte legitur: Nos moris idæi rubi, & rubi canis indiscriminatim vtimur. Et num. 105. ipse Brasaulus loquens dicit: Rubi canini morū magis adstringit, quàm humilis rubi. Illa autē rubi genera, quę mora producūt, tria sunt. Primū genus absolutè rubus, siue sentes, vel sentis, vel sentix, siue batos, siue rubus mosylleticus, id est Rubus Mosy dicitur. Et vocatur rubus Mosy ex eo (vt sacra testatur pagina) quòd in ipso flāmante & non vrente, Moses Israëlita supra Sinai mōtem, Domini gloriā viderit & alloquutus fuerit. Et hoc genus vbiq; prouenit. Virgas emittit longissimas, quadras spinis aduncis plenas, quodq; genus notissimū est. Est & aliud rubi genus, qui rubus idæus appellatur, ob id quia in Ida Cretēsi monte copiosissimè habetur. Et licet alijs pluribus locis nascatur, nō tamen sic copiosè, vt in mōte Ida. Hîc nēpe paruis atq; raris cōstat spinis, & sæpius absq; vlla penitus spina, vt Dioscorides tradit, & nos testamur vidisse illū, & proprijs manibus pluries cōtrectasse in nostro conuētu Neapolitano, & in conuentu Barchinonense & cæteris vbi adhuc opere topiario circuncirca claustra magna ipsius habetur copia. Pluries nanq; curiosè, per ipsius folia, & per ramos perquirēdo, nunquam valuimus in ipso vel saltē vnā minimam spinam] inuenire, nec etiā quidem signū alicuius spineitatis habet. Hîc autem rubus, exceptis spinarū aculeis, in omnibus alijs notis supradicto est simillimus, tenerior tamē atque pulchrior. Horum duorum ruborū genera tantùm à Diosc. scribuntur, de illis supple qui mora producunt. Quia describit etiā & rubum canis, qui (vt diximus) licet computetur inter rubi species, veruntamē mora non gignit, quia fructus eius cùm maturus est, coralli rubedinem videtur habere: formā verò pyro paruo non absimilem, intus autem semē fert pilosum, austerūq; &c. Qui fructus minimè potest morū vocari. Est etiamnū & tertium rubi genus ferens mora, quē Theophrastus vltimo cap. libri tertij de historia plantarū, humi rubū scribit appellari. A nostris autē paruus siue humilis rubus, siue rubus cāpi, & Græcè chamæbatos dicitur. Huius nanq; rubi fructus, siue morū, acinis cōstat paucis, quinis, senisve, rarò septenis, grossioribus tamē alijs. Et huiuscemodi plātę fructus in omnibus. & per omnia, quæ medicinę vsui conueniūt, supradictis est potētior. Quapropter in cōpositione Diamori, ipse semper, si valeat reperiri, pro batino moro administrādus erit. Eius quidē planta nō altè assurgit, sed quasi reptādo per terrā vbiq; diffundit ramos, qui rami siue surculi sunt valde

Mororum genera. *Rubus mosylleticus.* *Rubus moysi.* *Rubus ideus.* *Rubus campi.* *Chamebatos.*

tenues,

tenues,& vt in plurimis rotũdi & longiſsimi: ob quæ,ſcilicet longitudinem & tenuitaté, nõ valent ſtare,ſed in terrã ſe ſternẽtes, quocunq; ipſam tangũt,radices emittũt. Ipſi quoq; ſurculi quãdoq; aduncis,quandoq; rectis fulciũtur aculeis. Et hoc genus rubi ſub nomine rhamni ſcribitur ab Authore noſtro in dicto cap. de ſynãchia gutturis,vbi authoritate Alexãdri,dicit: Diamorõ, ex ſuccis mororũ rhamni,& propriè nõ maturorum:& eſt ſtipticius cæteris,& eius operatio fortis in principio eſt. Et hæc dicta quidem ſunt ferentia mora. Sunt preterea (vt quibuſdã placet) & aliæ plantæ mora producẽtes,ſed per ſimilitudinẽ credimus ſic vocari,non per proprietaté. Vt Comarus arbor,& fragaria herba &c. Nam in Virgiliana Bucolicorũ textura,in tertia Ecloga, Dameta & Menalca altercãtibus,verſum videre licet: Qui legitis flores,& humi naſcentia fraga. vbi Seruius & Aſcẽſius cõmentantes,dicunt fraga,id eſt mora in herbis naſcentia: quod nõ niſi per ſimilitudiné debet intelligi,alioqui falsò dixiſſent fraga eſſe mora. His deniq; viſis,concludendũ eſt Authoré noſtrum in hoc ſuo Diamoro,per mora quæ currũt ſecundum ſemitã ficus,intellexiſſe mora celſi,ſupple nigra:& per mora de ſente,mora rubi. Sed per mora rubi,intelliguntur tam fructus chamæbati,quàm rubi Moſy,quàm rubi idæi,quorum trium ſemper vnũ pro alio poteſt poni. Verũtamẽ (vt diximus) efficiora ſunt mora chamæbati. Præterea ſciendum,quòd ſunt aliquæ quorundã generum ſpecies,quę in duobus,tribúsve generibus conueniũt inter ſe. Vt exempli gratia: Aliquæ generis rubi ſpecies conueniũt in mororum & rhãnorum generibus. Et ecõtrà,morus & rhãnus conueniunt in genere ruborũ &c. Etenim morus ex ſupradictis patet. De rhãno auté Plinius 14. cap. 24. libri naturalis hiſtoriæ teſtatur,dicens: Inter genera ruborũ rhãnus. Et eſt ille rubus paruus, ſcilicet humi rubus,ex cuius moris (vt ſuprà diximus) filius Meſuæ docet fieri Diamoron ſtipticius. Hę rubus canis percõmodè, imò melius cõuenit in generibus roſarũ,ſi roſarum genera reperiuntur: quia omnes roſarũ differẽtiæ (vt putamus) poſſunt dici ruborum ſpecies. Vt nomẽclatura percipitur,& res ipſa demonſtrat. Vnde roſa,quaſi ruboſa per ſyncopã dicitur. Non obſtãte quòd velint aliqui è Gręco vocabulo,hoc eſt rhodos,ſit dicta roſa. Sed hoc quibuſdã non placet,quia rhodos ſcribitur cum aſpiratione,& per d,roſa auté per ſ,& abſq; aſpiratione. Etenim ſi à rhodo deriuaſſet, rectius rhoda quàm roſa nuncupanda eſſet Enimuero planta rubi canis non videtur habere diſsimilitudi- Roſa.

nem aliquam, imò maximam habet similitudiné cum plantis rosæ albæ, & rosæ incarnatæ, & præcipuè cũ planta rosæ damaschinæ, siue muscatellæ vulgò dictæ. Igitur omnes ruborũ & rosarũ species, ad vnum tantũ genus possunt deduci. Sic etiam & sycomorus in generibus mororũ, & ficorũ. Et similia multa. His tandem examinatis sciendũ etiam quòd vbi in fine præsentis descriptionis, dicit Author: Et sunt qui addũt, & propriè quãdo maior vocat necessitas: aluminis, myrrhæ, croci, succi acrestæ, ana partes æquales. Intelligit de æqualitate partium ad inuicé ipsorum quatuor simplicium, videlicet aluminis &c. scilicet vt ipsa quatuor simplicia sint æqua lance appensa: nõ auté illa partiũ æqualitas est referenda ad mororũ succos, scilicet quòd illa quatuor simplicia sint eodem pondere trutinanda quo & succi, quod est falsum. Quia medici est scire æqualitatem, & debitã proportionem ipsorum simplicium ad succos, scilicet quòd medicus debet ordinare quantũ de ipsis simplicibus æqualiter ponderatis, erit commiscendum in ipsis mororum succis, plus vel minus, secundum infirmorum necessitates. Quapropter non debet aromatarius, additiones has & consimiles, antidotis & medicaminibus, nisi de medici ordinantis præcepto apponere.

Modus confectionis de succo corticum nucum, & uocatur Grecè Diacaryon &c. CXV.

PERITIS viris præsentis cõfectionis descriptio est clarissima. Pro simplicioribus auté notãdum, quòd vbi legitur in titulo ipsius: Modus cõfectionis de succis nucũ. Rectius legẽdum est, & clarius: Modus cõfectionis de succo corticum nucũ, vt in quibusdã vetustissimis exẽplaribus inuenimus. Et certè rectius. Quia vt patet in ipsa descriptione, nõ recipitur succus nucũ, sed succus corticũ ipsarũ: exteriorũ supple. Et non sunt plures succi, scilicet tanquã ex varijs generibus, aut differẽtijs nucũ, vt de succis scribatur. Sed ex multis corticibus vnius communioris duntaxat, scilicet nucis inglandis vsualis, vnus exprimitur succus. vnde postea dicit: Accipe succi. & non succorum: ex quo rectius de succo legendũ. Non obstante quòd Galenus in 6. de medicamẽtorum cõpositione secundũ locos, vocet hoc medicamẽtum, ex succo nucum: & non de corticibus nucũ, ex quibus paratur succus. Verũtamen dicit ex succo: & non ex succis. Item vbi legitur: Decoque ipsum bullitione vna: deinde adde ei, &c. Non est intelligendum

dum, cùm sit quòd Author taceat eius purificationẽ, quòd non debeat aliter depurari: sed immediatè post vnicũ eius fauorẽ sit immittendũ mel &c. Quodquidẽ est præter Authoris intẽtionẽ. Quia ipse præsupponit se loqui cum peritis, & non inscijs viris. Quapropter nõ omnia, sed tantũ magis necessaria ipsi cõfectioni notat, putans aromatariũ scire ipsum authorem aliàs dixisse, quòd vniuersaliter succi semper depurãdi sunt, antequam in medicamina intromittãtur. Igitur posuit tantũmodo illã vnicã bullitionẽ necessariã pro succi depuratione: alioqui non oportebat scribere ipsam: quia si noluisset succum depuratum, à principio posuisset mel in ipsum &c. Et hoc notatum habeas pro omnibus consimilibus accidentibus: vt infrà in lohoc sano & experto: vbi post primã rerum decoctionẽ in quatuor aquæ libris, subticuit ipsarum rerum colationẽ & expresionẽ, dicens: Coquatur in ℔. iiij. aquæ, vsq; dum remaneãt ℔. ij. & proijciãtur super ea, penidiarum ℔. ij. &c. Nam necessariò debet fieri expresio ipsarum rerũ ante penidiarum immisionẽ. Penidiæ enim non sunt ponendæ cũ ipsis rebus: sed in duabus libris decoctionis ipsarũ sunt liquefaciendæ ac decoquẽdæ &c. Et sic de singulis, quæ breuitatis causa dimittimus. Hoc exemplum satis est pro omnibus similibus in quibus oporteret facere declarationem: cùm exprese reperiatur aliquid necessariũ, ab Authore omissum, seu nõ planè declaratũ.

De Nucibus.

NVx enim à nucleo dicitur. Plura nanq; sunt nucum genera siue species, & differẽtiæ. Sed notandum. Licet sit generalis regula, in pluribus speciebus vnius generis, quòd quando ab Authore non specificatur de ipsis, semper nobilior & melior species est accipienda. Veruntamẽ quælibet regula patitur aliquam exceptionem. Nam nux muscata, & nux inda, sunt nobiliores nuce iuglande: non tamen de ipsis intelligit Author in presenti descriptione, cùm de eis non specificauerit: quia quærit succum ex exterioribus corticibus nucis iuglãdis, quæ est communior & vsitatior omnibus alijs, cuius cortices facilius possunt haberi ob frequẽtem copiam arborum ipsius ferè cunctis regionibus nascentium. De hac etenim confectione, siue de hoc medicamento diffusè loquitur Galenus, vbi suprà diximus, & clarè & specificatè de iuglandibus nucibus intellexit. Vnde per antonomasiã quando absolutè scribitur nux, intelligitur nux iuglandis vsualis. Credimus nempe Authorẽ nostrum à Galeno accepisse præsentem cõfectionem, & quasi occultè nomẽ Authoris expresit, cùm dixit: *Nux absolutè.*

Et vocatur Græcè Diacaryō:licet barbarè legatur, diacaridion. Filius autem Serapionis in 7. sui Breuiarij, videlicet in fine de syrupis, sub nomine Rob, scilicet Rob de nuce. Et Hali Abbas in decimo practicæ etiam sub titulo Robi nucum: habent istam-met confectionem, in quibusdam tamen paucis differenté. Cùm descriptione autem Galeni magis concordat descriptio Authoris nostri, quàm ipsorum, & ex consequenti est melior. Nux iuglandis autē notissima est. De reliquis autem generibus, siue differentijs nucū, quamuis in præsentem non ingrediantur confectionem, visum est tamen nobis bonū esse de aliquibus ipsarum hoc in loco facere mētionē. Et primò de Nuce muscata, siue myristica, quæ eadem est. Hæc nempe cognoscitur, licet in partibus nostris non oriatur. Huiusmodi enim fructus cortex extimus est macis: inter macim autē & ipsam nucem est alius cortex durior, vt cortex nucis auellanæ. Et quamuis vt plurimū ipsæ nuces muscatæ deferantur decorticatæ: multoties tamē exportantur cum cortice duro, necnon & cum mace suprà reticulatè naturaliter concreata. Nos enim adhuc non vidimus ipsam nucē virentem, neque arborem ipsam ferentem: ex quo non possumus absolutè testificari, si extra macim habeat alium corticem, an non. Est & nux quę vocatur inda, cuius arborem similiter hucusq; nequiuimus noscere: fructus autem ipsius tantùm, licet non in magna copia, attamen exportatur. Est enim maxima omniū nucum, & in cortice suo duro (ex quo multi formāt vas ad potādum) habet à natura tanquam oculos, & os, ita quòd videtur esse non fructus (vt est) sed caput alicuius animalis. Quiquidem cortex est durissimus, nigricās, triplici diuisionis signo. Intus verò habet substātiam albā, & vnctuosam, atq; boni saporis. In cuius medio, tanquam vitellus in ouo, est locus aqua clara & dulci, saporisq; non ingrati plenus, dum ipsa nux est recēs. Cum tēpore autem euanescit ipsa aqua, & locus repletur aëre, & inde fructus rācescit. Hoc enim signo (scilicet si intus est aqua, vel nō) dignoscitur recens à non recenti. Extra dictū corticem etiam habet & aliū maximum corticem, crassum, lignosum, atq; neruosum. Est nēpe tantæ magnitudinis huiusmodi nux, quòd vnica tantùm vnà cum omnibus suis corticibus, vltra pōdus 27. librarum, testibus fide dignis præsentibus, libra est. Nux Alexandrina autem, est nux iuglans supradicta. Nux Auellana cognominata etiam à nemine ferè ignoratur. Sunt nanque & aliæ res largo modo nuces appellatæ, vt nux amygdala, quæ propriè est ipsum amygdalum: quæ & à

Nux alexādrina.

non

nonnullis nux Græca dicitur. Est & nux pinea, nux persica, nux cupressi &c. Non oportet hîc facere declarationem de eis, quia notiores sunt quàm vt declarari debeant. Non obstante quòd Pādectarius vult vt nux persica sit nux viualis: quoniā alij tenēt, & rectius, quòd nux persica sit propriè fructus persicorum. Præterea sunt & quædam aliæ res diuersæ, quæ (vt arbitramur) potius à nocendo, quàm à nucleis, nuces dicuntur. Vt est nux vomica, & nux methel &c. Sed sciendum quòd nux vomica, quæ & castanea vomica, vel indica dicitur, tenetur esse illa quæ defertur ex orientalibus plagis, quæ est velut placentula, denarij magnitudine, albicans, depressa, & incurua. Non contrariante quòd legatur in Serapione, esse maiorem auellana, & quòd in ea sint nodi. Nec etiam obstante quòd in ipso Serapione & Auicenna, capitulo de nuce methel dicatur, quòd nux methel est similis nuci vomicæ. Cùm expresse videatur contrarium. Forsan quòd vel vterque textus sit malè trāslatus, vel ipsi intelligūt de virtutū seu proprietatū operationū similitudine: quia in alijs qualitatibus verificantur de ipsis omnia. Nux autē methel, teste Bellunense in suis interpretationibus, est fructus spinosus cuiusdam plantæ, quam vulgò vocāt Solatrū spinosum, cuius flos est albus & longus, simillimus flori volubilis magnæ. Fructus autē est tanquàm nux, sed cortex ipsius est spinosus similis plātæ balsaminæ, siue momordicæ, vel charāciæ vulgò dictæ. Sed est semper viridis, & nō rubescit vt fructus momordicæ, semperq; spectat versus terrā, & circa pedicillū habet coronulā pulcherrimā. Semen intus vt mandragora habet, magis tamen depressum & siccū, & in maiori numero quàm mandragora, quod est multùm stupefactiuum. Folia verò ipsius plantæ sunt simillima folijs melongenæ: ex quo & melongena syluestris à nonnullis vocatur. Etiam ipsa folia sunt similia folijs solatri communis, sed sunt maiora eis. Ipsa autem planta ad duorum cubitorum altitudinem, & amplius erigitur: nec vltra annum durat, sed siccatur tota &c. Hanc plantam Leonardus Fuchsius stramoniam vocat. Sed animaduertendum, quòd Serapio facit capitulum de nuce vomica, quod est 163. & facit capitulum de nuce methel, quod est 375. & facit aliud capitulum de nuce mechil, siue mochil, quod est 164. Quodquidem conuenit multùm cum descriptione de nuce methel: tamen in rei veritate est aliud à nuce methel: & propriè est quædam planta magna, de qua in Syria copiosè nascitur, & particulariter in deserto IESV CHRISTI, scilicet vbi Dominus noster IESVS

Nux Græca.

Nux Vomica.

Nux methel.

Stramonia.

CHRISTVS ieiunauit quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Quæ quasi in omnibus similatur nuci methel prædictæ: sed fructus eius non est spinosus, & à pastoribus comeditur, vt plures fratres nostri Ordinis retulerunt nobis: quæ planta videbatur eis esse species solatri: quam plantam adhuc nonnulli ex Mauritanis mochil vocāt, & alij aliter vulgò nominăt. Sũt & aliæ nuces descriptæ in Pãdectario & cæteris de quibus non est opus hîc facere declarationem. Postremò notandum quòd illæ variationes intentionũ, quæ leguntur in fine descriptionis, sunt in arbitrio medici, & non aromatarij. Qui medicus habet apponere in ipsam confectionem illa quæ sunt magis competentia infirmitati illius patientis qui debet præfatam confectionem pro sanitate recuperanda suscipere.

Lohoc de Squilla &c. CXVI.

CONVENIENTIA partium quæ legitur in præsenti descriptione, intelligitur pondere, seu mensura. Et de hoc satis dictũ fuit in secacul condîto. Vide ibi. Scribitur nempe hoc lohoc (vt etiã ibi diximus) in cap. de tussi humida: & etiam tangitur ab ipso Authore, sub nomine electuarij, in cap. de squilla. vbi dicit: Electuarium ex succo eius & melle sumptum lambendo &c. Ponitur quoque & à filio Serapionis in 7. & ab Auicenna in v. cañ. cap. de allohocat. Squilla autem declarabitur, Deo duce, in aceto squillitico: vbi etiam qualiter succus eius sit excipiendus, reperies.

Lohoc de Alfescera &c. CXVII.

PER OMNIA ferè antiqua exẽplaria præsens descriptio locatur post descriptionem lohoc sani sequentem: paucis tamen duntaxat exceptis, quæ concordant cum impressionibus. Sed hoc nihil mali infert ipsi descriptioni, si antea vel postea describatur. Veruntamen conuenientius nobis videtur esse antea, vt est in impressionibus, & illis paucis exemplaribus: ea propter, quia præsens lohoc concomitatur lohoc de squilla præfatum. Quoniam non solùm eius virtutes: verumetiam & modum faciendi imitatur, vt textus declarat. Et scias quòd vbicunque fescera, siue fesceresim quæritur, si non specificatur de folijs, aut de semine &c. semper de radicibus suis intelligitur, vt hîc: & in confectione alfesceræ suprà notata &c. Et hoc manifestè probatur in

Fescerã, siue fesceresim supplen tia.

in capitulo alfescerę ipsius filij Mesuę: vbi de radicibus & ipsarum virtutibus tantùm pertractat. In quo quidem capitulo, Authoritate filij Zezar, habetur consimile lohoc, quod in hoc tantùm differt ab isto, scilicet quòd pro simplici melle, recipit mel passularum. De fescera iam dictum est in confectione alfescerę.

Lohoc sanum & expertum ex inuentione nostra &c. CXVIII.

IN PRAESENTI nanque descriptione, pro cinnamomi, lege cinnami: vt est in maiori parte antiquorũ exemplarium. Et scias quòd ante penidiarum immissionem, quamuis ab Authore nõ sit notata, facienda est expressio rerum dococtarum, vt supra in modo confectionis de succo corticum nucũ declarauimus. Sed sciendum etiam quòd tam ista decoctio, quàm omnes alię decoctiones vbi varia ac diuersa recipiuntur simplicia, sunt gradatim faciendę, sicut ipse Author in canonibus docet. Et particulariter in primo capitulo summę secundę, quod est de modis coctionum per totum. Et specialiter vbi dicit: Verùm tibi superest scire medicinas quę debilem coctionem suscipiunt, aut fortem &c. Quos omnes canones quilibet aromatarius deberet perfectè intelligere, ac integrè memoriter retinere: & pręsertim illa quatuor capitula quę sunt de modis coctionũ, lauationum, infusionũ, & triturationum. Quia ibi ponitur modus, & asignatur ratio quare nõ omnia simplicia indigẽt ęquali coctione &c. Lege etiam suprà in triphera Persica, vbi planè descripsimus gradationes decoctionum medicinarum.

Lohoc ad caliditatem &c. CXIX.

VNVS nempe notabilis error per omnes impressiones est in pręsenti descriptione: videlicet, vbi in aliquibus legitur: Sebesten, iuiube, ana ℥.xxv. & in alijs ana ℥.xv. rectius legendum est: Sebesten, iuiubarum, ana xxv. scilicet numero. Quapropter illam dictionem, scilicet numero, ad euitandum errorem, descriptioni addidimus. Et ob hanc causam fecimus, quia in duobus ex antiquioribus exemplaribus inuenimus scriptam: in cęteris autem simpliciter & concorditer habetur: Sebesten, iuiubę, vel iuiubarum, ana xxv. vbi subintelligitur numero. Pręterea vbi habetur in pręsenti descriptione, quòd casia fistula sit supermittenda in ipsam decoctionẽ, postea cum cęteris rebus à scosis, scilicet

ab immunditijs, colanda: melius, iudicio nostro esset, si res ipsæ absque casia per se colentur, & casia prius transacta per setatium, cum rob & penidijs postea supermittatur. Etiam adhuc melius: si post decoctionem rob & penidiarum, ante commistionem farinæ fabarum commisceatur ipsa casiæ pulpa munda à scobis &c. Et hoc ideò: quia casia ipsa nõ sustinet vltra mediocrẽ coctionẽ, & res ipsæ meliori modo possunt colari sine casia, quàm cum casia, quia casia dilatando sui corpulentiam, maxime ingrossat decoctionem illam, & per consequẽs difficilior est ad colandum.

De Chesmes, seu Kesmes, vel Alkesmes.

Chesmes. CHesmes enim &c. nil aliud sunt secundũ veritatẽ, quàm passulæ, id est vuæ passæ, & particulariter illæ quę nascũtur sine arillis, quarũ vna vulgò dicitur vua passerina, & vua mulierũ, & à nonnullis vua marina vocatur. Vnde Serapio cap. 36. de passulis, authoritate Philosophi, ait: Alkesmes: ita nominantur in lingua Ferisis. Et sunt passulæ sine granis: ponuntur in sole virides, & passescunt ibi sine grano, & sunt dulces. Hæc ille. Quãuis etiam & omnes vuæ passæ sine arillis, vel studiosè enucleatæ, vel sine ipsis arillis natæ, generaliter possunt chesmes dici. Non obstantibus impressionibus mendosis, per quas hîc, & in pluribus alijs descriptionibus, pro chesmes legitur chermes: & econtrà in aliquibus locis pro chermes est impressum chesmes. Vnde Brasaulus peritus vir, à propinquitate vocabuli, & ab ipsis incorrectis impressionibus deceptus: in suo syruporum examine, scilicet in examine primi syrupi, asserit chesmes, & chermes, vnum & idem esse, scilicet granum ex quo sericum chermesinum dictum inficitur. Adducens etiam ipse authoritatem Serapionis, ait: Inquit enim Serapio: Chesmen &c. Si autem textus Serap. apud ipsum erat mendosus, nescimus. In vno nempe exemplari & in quinque diuersis impressionibus, quas vidimus, cap. 321. legitur: Charmen, id est grana &c. Et econtrà in synonymis dicti libri legitur. Kesmes, id est passulæ paruæ, quæ nõ habent interiora. Et in præfato cap. de passulis: Alkesmes legitur. Item filius ipsius Serapionis in 7. sui Breuiarij, tractatu de syrupis: in syrupo videlicet, qui incipit: Syrupus conferens pectori & mundificat pectus &c. habet sic: Passularum kesmeni dulcium carnosarũ &c. Ergo chesmes non sunt grana tinctorũ: & per consequens, non sunt idem chesmes & chermes. Sed re vera chesmes, siue per k, kesmes (vt plurimi testãtur, & ex antiquis, vt Serap. & cæteri, & ex iuniorib. vt Luminare Maius, Io. Manardus & cæteri) sunt vuę passæ absq; arillis.

Brasauli error in chermes & chesmes.

arillis. Chermes autem, siue charmes, siue per k, karmes. & kermes &c. sunt grana tinctorum: de quibus satis dictum est suprà in confectione alchermes. Præterea posset nobis quis ob mendosas impresiones obijcere, quòd chermes non sint passulæ: quia Author noster in de ægritudinibus pectoris & pulmonis: videlicet, in sermone de aqua cicerum, authoritate Haboali, habet iuleb alchesmes, in quod ingrediuntur chesmes & passulæ. Sic enim legitur: Recipe alchesmes & passulas &c. Ergo &c. Ad hoc respondemus, quòd certisimè impresiones illæ innumeris scatent mendis. Et particulariter eo in loco textus est mendosus: quia in nullo penitus antiquorum librorum quos vidimus est ita: nec in libro de vulgari impresione, quem (vt aliàs diximus) aliquado citamus præsupponendo exemplar ex quo translatus est ipse liber. Nec est in Luminare Maiori, in quo etiam habetur ipsa descriptio: sed omnes simpliciter habent, Recipe alchesmes, & bulliant &c. Illud ergo, & passulas: mendosissimè & inepte ab imperitis librarijs & inscijs ipsorum librorum correctoribus additum est, atq; stare permissum. Poterat enim esse quòd in aliquo exemplari esset pro glossemate positum, sic: Recipe alchesmes, id est passulas &c. At ipsi malè legentes: pro, id est passulas: impresserunt & passulas. Cassetur igitur, nec permittatur talis error esse in libris tantæ authoritatis. *Chermes.*

De Fabis.

FAba quidem legumen notisimum. Sed sciendum, quòd sub termino, scilicet faba, plura & varia simplicia connotātur. Absolutè autem ipse terminus pro illis, quæ sunt ex leguminum genere, capitur, quarum (vt manifeste videmus) duæ sunt species, seu differentiæ communiores, & notiores, de quibus vel saltem de altera ipsarum in præsenti descriptione Author intelligit. Quæ duæ species forma & virtute non differunt. Discrimen autem ipsarum est, magnitudo vnius, & paruitas alterius, scilicet quòd vna plāta est maior altera, quæ & producit in suis siliquis seu scapis maiores fabas: videlicet ad quantitatem vngularis iuncturæ pollicis manus. Minor autem planta minutiores gignit fabas: videlicet, pisorum vel phaseolorum magnitudinem non excedentes. Et ex his quælibet sumi potest. Et intelligitur semper de maturis & siccis, cùm fabæ petūtur, nisi aliquo modo specificetur de virentibus. Alia autem fabarum genera, vt est faba lupina, quæ est aconîti species, & faba Aegyptia, quæ & colocasia dicitur, non oportet hîc declarare. *Faba absolutè.*

Lohoc aliud nostrum de intentione hac. CXX.

VATVOR nanq; sunt in præsenti descriptione annotanda. Primum, videlicet vbi per impressiones in titulo ipsius legitur: Lohoc aliud nostrũ inuentione hac. rectius legẽdum, vt est in antiquis exemplaribus: Lohoc aliud nostrum de intentione hac, scilicet supradicta. Et ea de causa Author nõ scripsit operationes istius lohoc, quia valet ad omnia ad quæ supradictum. Secundum, vbi in ipsis impressionibus mendosis legitur: Psyllij, granatorum cytoniorum. lege correctius: Psyllij, granorum cytoniorum &c. Quia sic est in dictis exemplaribus. Et verius quidem. Non enim intrant præsentem confectionem granata, scilicet mala punica. Tertium autem, vbi legitur, draganti, & gummi. Pro gummi, intellige gummi Arabicum. Et semper cùm absolutè scribitur gummi, Arabicum est subintelligendum. Lege etiam de hoc in principio sequentis descriptionis lohoc boni. Quartum verò notandum est: vbi legitur in fine descriptionis, Papaueris albi, & triũ granorũ &c. Pro tribus nempe granis intelliguntur tria semina, ex quatuor seminibus maioribus frigidis. Et sic etiam suprà, scilicet in Triphera Persica, pro quatuor granis, intelliguntur ipsa quatuor semina. Et infrà, in trochiscis de spodio per quatuor semina, eadem intelliguntur. Sed hîc aduertendũ, scilicet quòd quando nõ scribuntur omnia quatuor semina: tam maiora, quàm minora: tam calida, quàm frigida: sed duo, vel tria ex ipsis, nõ specificata, vt in præsenti descriptione, & similibus: semper de prioribus descriptis in ordine ipsorum intelligi debet. Vt exempli gratia: Semina communia maiora & frigida secundum communem vsum, hæc sunt, taliq; ordine: videlicet, Melonis semen primum, Citrulli secundũ, tertium Cucumeris, & quartum Cucurbitæ. Et sic in præsenti loco, quarto semine omisso, quod est semen cucurbitæ, reliqua priora sunt accipienda. Et sic de singulis. Semina autem communia minora, & frigida, secundum magis communem æstimationem, sunt hæc: Semen lactucæ, portulacæ, plantaginis, & endiuiæ, siue scariolæ, vel cichoreæ, quæ vnum & idem significant. Semina autem communia maiora, & calida, de communi consuetudine, sunt hæc, videlicet: Semen fœniculi, cymini, siselei, id est sileris montani, & semen carui. Minora autem semina communia, & calida: communiter tenentur hæc, scilicet selini, id est apij: vel semen petroselini, id est apij de petra. Et horum duorum quodlibet

Gummi absolutè.

Semina cõmunia maiora & frigida.

Semina cõmunia minora & frigida.

libet indiscriminatim pro primo sumi potest. Secundum semen anisi, tertium ammeos, quartū nasturtij. Et notandū quòd diximus hæc omnia semina esse tali ordine posita, secundū cōmuniorem multorū æstimationē &c. Quoniam sunt nōnulli, qui variāt & in simplicibus, & in ordine ipsorū. Vnde Pandectarius ponit absolutè quinq; semina calida: nec dicit maiora, nec minora, tali quidē ordine. Hæc sunt, videlicet semen ammeos, anisi, carui, cymini, & fœniculi. Paulus Suardus verò ponit quatuor semina cōmunia frigida minora, sic: semē endiuiæ, lactucæ, scariolæ, & portulacæ. Quæquidē in rei veritate sunt tria, & non quatuor: quia endiuidia & scariola (vt aliàs diximus) nō sunt duo diuersa: sed vnū & idē. Etiā Brasaulus in suo Simpliciū examine numero 223. vt Paulus Suardus scripsit ipsa quatuor semina minora frigida. Fortasse ipsi intelligunt pro endiuia, cū vulgari plebe, lactucam syluestrem, quod similiter est malū. Et nōnulli alij aliter variant. Insuper notandū etiam quòd dicta semina respectiuè dicuntur cōmunia, quia communē habent operationē. Quamobrem in quolibet gradu nihil refert, si nō seruatur ordo: quia indifferenter potest poni alterū pro altero ipsorū quæ sunt in vno gradu. Quia etiam & ipse filius Mesuæ non semper seruauit vnū & eundem ordinem: vt probatur, & præsertim de maioribus frigidis, quæ in practica sæpe specificatè recipiuntur omnia quatuor, & quandoq; tria, & sæpissime duo. Vnde ad faciliorē lectoris cōmoditatem, exemplorū gratia, aliqua particulariter signabimus loca, ex his in quibus Author omnia quatuor maiora frigida successiuè & immediatè, non tamen vno & eodem ordine descripsit. Igitur in prima summa secundæ particulæ sectionis primæ, capitulo de raucedine vocis: post summarum descriptiones, in vno lohoc filij Zezar, sic legitur: Seminum cucurbitę, cucumeris, melonis, & citrulli. Item capitulo de asthmate in cura ipsius: videlicet, in vno medicamine Zeid: sic ordinatè scripsit, Seminis melonis, citrulli, cucumeris, & cucurbitæ. Et inferius in quodam lohoc, similiter ordinatè posuit. Item capitulo de tussi catharrhali: in Diapapauere Hamech, sic habet: Seminis cucumeris, citrulli, melonis, & cucurbitæ. Et infrà in vno lohoc Ioannis Serapionis sic: Seminis cucurbitæ, melonis, cucumeris, & citrulli. Item inferius in vno medicamine Regis Sabor, sic: Seminum cucumerum, melonum, citrullorum, cucurbitarum &c. Item in præsenti antidotario: videlicet, in Diarhodon descriptione communi, sic: Citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ. Et in confectione alia

Semina cōmunia quare ita dicuntur.

Galeni,sic:Cucumeris,cucurbitæ,citrulli,melonis.In Diasiracost auté primum scripsit absolutè,sic:Seminum communium : hinc immediatè subiunxit ordinatè ipsorum declarationé.Et in trochiscis de camphora,& in oleo de semine cucurbitæ,& alijs in locis similiter fecit.De tribus quoq; vel duobus, infinita exempla passim reperiuntur.Sed quia de consimilibus idem est iudicium, breuitatis causa dimisimus.Veruntamen si de quolibet gradu habentur omnia quatuor,& ex eis oportet dimittere vnũ,vel duo, dimittantur secundũ ordinem ipsorum. Et hoc intelligitur super non specificatis.Sed insuper aduerte de semine apij,quòd nõ intelligitur de apio palustri.Lege de eo in Diacalaméto.His igitur visis sciendũ etiam quòd in nonnullis impresionibus in præsenti descriptione,pro trium granorũ,legitur trium granatorũ. Emendetur locus,ne quis decipiatur,accipiendo tria genera granatorum pro tribus granis,scilicet seminibus iam dictis.

Lohoc bonum &c. CXXI.

VNT etiam & in præsenti descriptione per impressos libros tres errores corrigendi. Primus videlicet,vbi legitur:Dragaganti gũmi &c.Ex hac enim lectione putant aliqui vnũ,& non duo simplicia esse.Quia cùm legunt:dragaganti gummi, intelligunt tanquam si legerent,gummi dragaganti. Et certè aliquis nesciens rei veritatem,de facili in his & similibus errare potest.Sed reuera non est ita:quia è medio illarũ dictionum, librariorum vitio(vt putamus)sublata est copula.Volumina nempe antiqua,vt in suprascripto lohoc,ita & in præsenti descriptione sic rectius habent:Dragagãti,& gummi.Imò nõnulla magis clarè & specificatè,sic:Dragaganti, & gummi Arabici:tamen pro maiori parte non specificate,sed cum copula tantùm. Secundus autem error est,vbi legitur:penidiarũ 3.lx.lege verius 3.lxx.Eadem de causa desunt hîc 3.x.qua suprà,& dicta copula. Tertius error prædictis maior est,vbi legitur:Granorũ nasturtij coctorũ &c.Nam hîc est duplicatus error:quia secundum istam literam, coquunt semen nasturtij quod debet esse crudũ,& demũt vnum simplex ab ipsa confectione,vt mox patebit.Non enim est ita in exéplaribus antiquis:quia in aliquibus ipsorum sic legitur:Granorum nasturtij,cotri. Et cũ puncto intermedio.In nõnullis autem sic,& cum puncto similiter,vt notamus: Nasturtij, granorũ cotti.In alijs clarius sic:Granorũ nasturtij,granorum cotti.In aliquibus

quibus etiam ſic:Naſturtij,granorũ cottonum.Et in quibuſdam aliter & aliter.In nullo autem ipſorum penitus inuenimus, ſicut eſt in dictis impreſsis libris.Et putamus,quòd ex allegato vltimo exemplo error talis euenerit,ſcilicet quòd pro cottonũ,impreſſerunt coctorũ.Sed reuera Author non quærit hîc naſturtiũ coctum vllo quouis modo: ſed præcipit recipi naſturtij ſemen crudum, vt ſit magis aperitiuum,& poſt ipſum, & cum ipſo iubet ſumi grana cottonis, id eſt ſemen bambacis vulgò dictæ,quæ à multis cottum,cotti:vel cotum,coti:vel cotton,cottonis dicitur: vt apud varios Authores legitur.Et non putet quis granum cottonis non cõuenire intentioni huius confectionis:quia vt patet apud Authores ipſum ſcribentes perquàm maximè conuenit. Quia multùm cõfert tuſsi,& eſt bonũ pectori:vt Serapio in proprio cap.quod eſt lxvj.dicit. Et Pandectarius etiã adducit pluriũ authoritates de hoc.Præterea probatur etiam valere ad id quod diximus,non ſolùm per ipſum Authorem filiũ Meſuæ, capitulo de tuſsi humida: vbi in pilulis Pauli(quas retentas in ore ſcribit conferre ad tuſsim ſiccam)habet ipſum ſemen:ſed etiam per Hali filium Abbas in x.practicæ,cap.de lahucis:in quo habet vnum labucum,id eſt lohoc,de ſemine bambacis,quod facit ad aſperitatem pectoris. Et in vj.practicæ,cap.v.de medela tuſsis,habet vnũ electuarium,in quo recipitur dictum bambacis,ſiue bombacis ſemen.Item in antidotario Nicolai,eſt ſyrupus cõtra pleureſim, & peripleumoniam,pro phthiſicis & ethicis,in quo recipitur ſemen bambacis.Ergo bene recteq; eſt poſitum ab Authore in hoc lohoc ipſum ſemen,ſeu granum,quod idem eſt. Doctores enim nõ faciunt differentiã inter granũ & ſemen,nunc vnũ,nũc aliud ſcribentes pro eodem.Luminare Maius autẽ neſciens errorem literæ declarauit,quòd ſemina naſturtij per coctionem meliorantur.In qua autẽ virtute,ſeu proprietate,& quo coctionis modo, non explicauit.Si igitur ſecundum ipſum,per omnem coctionis modum augentur ſeu meliorantur cunctæ virtutes & proprietates naſturtij ſeminis,hoc eſt falſum,& contra Authorẽ noſtrum, qui in canonibus dicit,quòd vnaquæq; res ſi per aliquem coctionis modum augetur,ſeu vigoratur,in vna virtute ſeu proprietate minuitur,& debilitatur in altera.Et exemplũ tradidit de myrobalanis &c.Lege ibi.Igitur nõ aſsignando virtutẽ huic neceſſariò vigorandam,neq; modũ coctionis faciendum(videlicet ſi per aſſationem,vel elixationem &c.quoniam plures ſunt coquendi modi)verba ipſius magis obtenebrãt,quàm declarant. Theſau- *Cottonis grana.*

rus aromatariorum autem rectè posuit sic:seminis coti. vt in suo originali reperit. Et sic est secundum veritatem. Nam vera litera hæc est:Nasturtij,granorum cotti,seu cottonis &c.

De Bambace,seu Cottone.

BAmbax,vel bombax,acis:seu bambacium,vel bombacium, cij:seu cotton,vel cotto,nis:seu cottum, cotti:vel cotum, ti: seu cottonum,ni:& alia plura, pro vno & eodem, scilicet bambace, à iunioribus accipiuntur. Priores autem Latini, pariter Græci,xylinum,& xylum,& gosopium, siue gossipion nuncupabant. Xylon enim Græcis est nomen commune ad quodcunque lignum,& ad hoc bambacium. Inter lini genera à nonnullis ponitur. Lanugo autem ipsa(si ita dici libet)ab omnibus cognoscitur,quia in multos habetur vsus. Est enim multùm simillima bombycis serico albissimo. Planta autem ipsius non ita cognoscitur,quia non vbique prouenit:ex quo plurimi sunt & Romæ & alibi, qui eam videre peroptant. In Regno Apuliæ quidem copiosissimè seritur. Gaudet calidioribus locis. Eicubitalis herba est,& ramosa, effigiem parui arbusti ferens. Radix dodrantalis,alba,atque lignosa. Folia vt vitis habet, minora valde. Flores fert mellinos,è quibus scapi ad instar nucis vsualis trisecti prodeunt:& in eis semen vti semen citrij,minus tamen,& ordinatè positum, lanugine dicta vndique obductum atque vestitum. Qui scapi maturationis tempore lanugine dicta intumescente, tripartitè diuiduntur, & tanquam flos niueus, lanugo ipsa bambax,seu bombax,quasi bombix dicta,vnà cum suis granis siue seminibus scatet,ac inter defluendum colligitur. Et licet ipsa bombax sit albissima,vt nix:semen autem exterius potius trahit ad nigredinem, quàm ad albedinem: interius verò est album vnctuosum,gustusque non ingrati. Allucinantur nempe nonnulli putantes bambacem arte dealbari. Sed scitote, quòd ipsa naturaliter in supremo gradu candidissima, contrarium habet aliorum generum lini. Cùm enim lauatur, non accipit (quia nec potest accipere) aliquid albedinis: sed econtrà amittit magnam partem sui niuei candoris,vt experientiam fecimus. Arte tantùm separatur à granis,ex quibus multa in ipsa bambace relinquuntur. Quapropter si aliquis indigens ipsis,& aliter non potest habere, quærat diligenter inter ipsam,& habebit ea. Seritur autem bambacium Februario,vel Martio mense:colligitur verò Septembri & Octobri.

Bambacis semen quale.

Bambax arte non dealbatur.

Lohoc

Lohoc ad asthma &c. CXXII.

ISTVD MET lohoc etiamnum ponit Author capitulo de asthmate, circa finem: & scribit ipsum ibi duplicatis ponderibus, ad proportioné istius quod est in antidotario. Quapropter monendi sunt aromatarij, vt aduertant quòd per impressiones, in præsenti descriptione, est vnum mendum: videlicet vbi legitur, Accipe succi squillæ assatæ ʒ.iiij. Legendum est rectius ʒ.iij. vt probatur per dictum capitulum de asthmate, quod habet ʒ.vj. & per antiqua exemplaria quæ habent ʒ.iij. Item in decimo practicæ Hali Abbas, capitulo de lahucis, habetur lahucum vtile solutioni asthmati antiquæ, tussi &c. quod est simile huic in omnibus, præter quòd non habet myrrham & crocum. Et fortasse desunt illa, errore interpretis, vel librariorum. Habet autem squillę ʒ.iij. Igitur tres drachmæ ponendæ sunt, & non quatuor.

Lohoc de amygdalis &c. CXXIII.

LICET non in omnibus, tamen in quibusdam impressionibus pręsentis lohoc descriptio in vno mendosa probatur. videlicet, vbi in ipsis pro granorum pini, legitur granorum vini. Non enim competunt huic confectioni vinacea: id est vuarum grana, quæ per grana vini possent intelligi. Quamobrem rectius lege (vt est in cæteris libris) granorum pini. Præterea, vbi legitur in fine: Confice cum mellis & succi fœniculi bullitorum quantitate sufficienti: non intelligitur illa quantitas sufficiens, respectu proportionis mellis ad succum fœniculi, sed respectu totius confectionis. Et hoc modo intelligitur: videlicet quòd tu debes accipere succum fœniculi depuratum, & mel despumatũ, & proportionabiliter sicut competit secundum artem, parare ex eis tanquam syrupum siue iuleb: scilicet quòd bulliendum est mel cum succo fœniculi vsque ad succi consumptionem. Deinde accipe ex illo melle, quantum sufficit ad conficiendum ipsum lohoc, & cætera: & sic intelligitur illa quantitas sufficiens. Regula autem proportionis succi ad mel, sumi potest à pluribus descriptionibus syruporum, & iuleb ipsius filij Mesuæ. Sed hoc non te lateat: videlicet quòd ad minus succus cuiuscunque rei, vel succi plures pro vno sumpti, siue infusiones, vel decoctiones, ad mel siue ad zuccharum, siue ad simile, debent esse in proportione sesquialtera. Exempli gratia: quòd si mellis aut

zucchari sunt duæ libræ: succi autem, vel succorum tres libræ ponendæ sunt. Et hoc passim probari potest: quia rarissimè minus, quàm in dicta proportione sesquialtera reperies factum ab ipso filio Mesuæ. Imò vt videre licet, multoties in duplum, & aliquãdo amplius de liquoribus ad mel, vel simile, subministrat. Præterea sciendum quòd Luminare Maius addidit ad præsentem descriptionem succum apij: quo autem iure, nescimus. Testamur Deum, quòd in nullo exemplari, neque in quauis impressione, neq; apud aliquem Authorem (præter ipsum) inuenimus. Quapropter iudicamus non esse admittẽdum. Et sic imponitur finis huic quintæ distinctioni, ad laudem Domini nostri Iesu Christi. Indulgẽdum quippe est nostræ prolixitati: quia, vt omnia clariora fiant, cogimur aliquando præter intentionem prolongare sermonem.

DISTINCTIO SEXTA.

Syruporum alij sunt simplices, sicut species iuleb &c. CXXIIII.

VTHOR noster hanc suam distinctionem sextam in duas principaliores diuisit partes: quarum prima est de syrupis, secũda autem de robub. Secunda ibi: Restat sermo noster &c. Prima autem adhuc in duas: quarũ prima est de simplicibus, secunda verò de cõpositis. Ibi: Hucusque scripsimus &c. & hanc primæ secũdam adhuc in duas: quarum altera, scilicet prima, est de compositis infrigidantibus: secunda autem de compositis calefacientibus. Ibi: Iam quidẽ loquuti sumus &c. Quæ omnes in processu patebunt. In prima igitur parte, quæ est de iuleb, seu iulep (quod putamus rectius, quia à quibusdam iunioribus Græcis Zulapon inscribitur) siue de syrupis simplicibus, sciendum primò, Iulep Arabicè nil aliud significare, quàm syrupum simplicem. Vnde non est alia differẽtia inter iulep, & syrupum, præter quàm quòd iulep semper intelligitur syrupus simplex: syrupus autem & pro simplici, & pro cõposito accipitur. Nec audiẽdi sunt nonnulli phantastici neoterici, qui directè vel indirectè semper nituntur peruertere sensum & intentionem Authoris, falsò diffiniendo iulep significare syrudum simplicem, ex pura aqua sublimata & zuccharo. Cùm apud

Iulep & Syrupus in quo differunt.

præ

præſentem Authorem expreſsè patet cõtrarium, cùm ſcribit: Iulep ex aqua infuſionis roſarum, & ſimiliter violarum: ex Iulep ex ſucco violarum, & ſimiliter ex ſucco roſarum: & Iulep & iuiubarum decoctione &c. Igitur non ex ſola aqua ſublimata, & per cõſequẽs falſa ipſorum diffinitio. Item probatur etiamnum, quòd Author nullam facit differentiam inter ſyrupum ſimplicem, & iulep, vocando vnum & idem, nunc vno, nunc alio nomine, ſcilicet non iulep, & nunc ſyrupum: vt in principio iſtius diſtinctionis, cùm dicit: ſyruporum alij ſunt ſimplices, ſicut ſunt ſpecies iuleb &c. Et clarius infrà, videlicet in iuleb iuiubino, vbi in principio vocat ipſum iuleb, & in fine vocat ipſum ſyrupum, dicens: Et cum ℔.j. zucchari fiat ſyrupus. Itẽ in fine ſyrupi de ſucco acetoſæ, vbi dicit: Et modus eius eſt, ſicut ſyrupus de ſucco violarũ. Et in ſyrupo de prunis, cùm dicit: valet ſicut ſyrupus de violis, & fit ſicut ipſe. Nam ſuprà nominauerat iuleb de ſucco violarum, & de aqua infuſionis violarum, & non ſyrupum. Et ſi quis velit contentiosè obijcere, dicẽs quòd filius Meſuæ in dictis ſyrupo de ſucco acetoſæ, & ſyrupo de prunis, non intelligat de iuleb violatis præfatis, ſed de ſyrupo de violis, qui eſt infrà poſt ſyrupum de portulaca. Ad hanc quidem obiectionem duas habemus reſponſiones potiſsimas, manifeſtè contrarium probantes. Prima videlicet, vbi ipſe Author in dicto ſyrupo de ſucco acetoſæ dicit: Et modus eius eſt ſicut ſyrupus de ſucco violarum. non poteſt intelligere de ſyrupo de violis infrà poſito: quia ipſe ſyrupus non fit cum ſucco violarum, vt patet in textu. Nec aliàs habetur in hoc antidotario ſyrupus de ſucco violarũ, præter dictũ iuleb de ſucco violarum. Ergo neceſſariò intelligitur de iuleb dicto. Secũda reſponſio eſt, ſcilicet quòd iſti ſyrupi de ſucco acetoſæ, & de prunis, ſunt ſimplices: & exemplum conficiendi ipſos malè daretur de illo qui eſt cõpoſitus: & ſequeretur corollariũ, quòd iſti confecti per modum illius compoſiti non eſſent ſimplices, & per cõſequens male locati ab Authore inter ſimplices. Eiuſdẽ etiã rationis & probationis eſt ſyrupus cheſmes, vt dicit Author: Decoquãtur cheſmes, ſicut diximus, in ſyrupo de iuiubis: hoc eſt, in iuleb iuiubino, qui eſt ſyrupus ſimplex: & non intelligit de ſyrupo de iuiubis compoſito, qui eſt infrà &c. Etiam in decimo practicæ Hali legitur: Iuleb aſsignatio: & eſt roſarũ ſyrupus. Et quidẽ communis vſus ſeruatur hodie ab omnibus in nuncupãdo: quia vocant ſyrupum roſatum, & ſyrupum de ſucco roſarum prædicta iulep. Igitur neceſſe eſt confiteri Authorem intellexiſſe, illis

in locis de Iulep suprà positis. Vnde ergo sequitur, quòd iuleb siue iulep, & syrupus simplex sunt idem. Syrupus autem Græcè, Latinè dicitur potio: & iuleb Arabicè, Latinè dicitur potio simplex. Sed intelligendum est de medecinali simplici potione: quia potus, seu potio aquæ vel vini simplicis, non debet vocari iuleb, aut syrupus. Quapropter omnis syrupus, siue iulep, dicitur potio: sed non econtrà. Syruporum autem potiones, aliæ (vt textus declarat) sunt simplices, & alię compositæ, de quibus postea. Nũc autem de simplicibus incipiamus.

Modus operationis iuleb rosati &c. CXXV.

Syrupus rosatus absolutè.

IVLEP, siue iuleb rosatũ, in ista distinctione primum occupat locum. Sed hoc hodie communiter sub nomine syrupi rosati intelligitur. Vnde quandocunq; syrupus rosatus absolutè petitur, vt semper de hoc iuleb intelligatur communis vsus fecit.

Iulep rosatũ absolutè.

Pro iuleb autẽ rosato simpliciter scripto, volunt moderni vt intelligatur illud quod conficitur cum aqua sublimationis rosarum, de quo mox infrà dicetur.

Modus iuleb uiolati &c. CXXVI.

AVTHOR docet aromatarium conficere hoc iuleb violatum vt rosatum supradictum, scilicet ex infusione violarum: quod etiamnum sub nomine syrupi violati, scilicet simplicis, communiter habetur hodie in aromatarijs officinis.

Operatio infusionis rosarum & uiolarum: Accipe foliorum rosarum, aut uiolarum &c. CXXVII.

PONIT nanq; Author in præsenti descriptione modum faciẽdi rosarum & violarum infusiones. Et intelligitur disiunctim altera ab altera. Quia licet vtriq; sit isdem modus faciendi: tamen per se est facienda infusio rosarum, & per se infusio violarum. Quoniam ob literæ confusionem, nonnulli minus periti aromatarij dubitauere: vtrum si simul rosæ & violæ essent ponẽdæ in vna & eadem infusione, quia litera in impressis libris sic se habet: Accipe foliorum rosarum, & violarum ℔. vj. &c. Sed cum legitur sine ana, error literæ deprehenditur. Et in sequẽtibus clarè probatur, scilicet: Tunc denuò &c. vbi rosæ & violæ, non cum copulatiua, sed cum disiunctiua scribuntur. Et similiter in fine

Hoc

Hoc est: Et dicitur istud mucharus rosarum, vel violarum. Igitur re vera errore librariorum posita est ibi copula, pro disiunctione. Etiam considerandum quòd rosæ & violę non vno met tempore florescũt. Quapropter oporteret alteram partem ipsarum ad minus esse siccam: quod esset malũ. Vel necesse foret in duobus temporibus facere huiusmodi infusionem, scilicet primùm bis infundere violas, quæ primùm florent, & postea tempore suo in ipsammet infusionẽ bis etiam infundere rosas. Et sic esset peius: quia fuisset quadruplicata infusio contra Authoris præceptum. Vel si temporibus suis semel fiat infusio violarũ, & semel rosarum, minime etiam potest esse bonum: & per consequens postea non esset infusio rosarum, nec violarum simpliciter, sed vtriusque simul, quæ non valeret ad conficiendum iuleb, siue syrupum rosatum, neque violatum simplicem. Ergo rectius (vt est in exemplaribus antiquis) sic lege: Accipe foliorum rosarũ, aut violarum &c. vt in pluribus. Vel sic, vt in nonnullis: Accipe foliorum rosarum, vel violarum &c. Præterea sciendum quòd licet ab Authore pro simplicioribus ponatur specificatè quãtitas rosarum, vel violarum, & quantitas aquæ sumẽda pro huiusmodi infusione facienda: veruntamen nos in hoc non seruamus ipsius regulam. Nec facimus secundum regulam Nicolai, permutando rosas vsque dum aqua rubeat: quæ regula est minus bona quàm illa filij Mesuæ. Quia qui plus, & qui minus potest facere rosarũ permutationes. Etenim in plurificatione permutationũ ipsa infusio efficitur laxatiua. Vt experimento probatur: & Hali Abbas testatur in decimo practicæ, cap. 20. videlicet in descriptione quæ incipit: Iulep assignatio: & est rosarum syrupus &c. Et præter hoc plura alia inconuenientia sequi possent. Sed hic est modus optimus quo vtimur. Apposito cacabo ad ignem cum aqua pura communi & clara, vt ferueat, interim accipimus vas idoneum, puta ollam mundam, ad libitum magnã vel paruam, in quam plenam vsque ad summum folijs recentibus rosarum, vel violarum, vel alterius cuiuscunque generis florum, (quia ex omnibus & singulis florũ generibus, si ipsorũ infusionibus indigemus (vt dictus Nicolaus in syrupo violato refert) potest fieri infusio. Et ita plenã dicimus, quòd videatur ex ipsis rosis, vel violis &c. amplius non posse immitti) superinfundimus bullientem aquam, baculo agitando flores, vt ipsa aqua vbiq; transeat. ac etiamnum in ipso aquæ feruentis immissionis actu (quia flores valde remittuntur) superaddimus ex ipsis, vsque dum vas sit

Infusio ex omnibus floribus potest fieri.

floribus & aqua competenter plenũ. Quod diligenter coopertum dimittimus infrigidari in sequẽtem diem. Deinde exprimimus ipsos flores, ac proijcimus, & ipsam infusionem in caldario iterum super ignẽ constituimus, vt ferueat. Interim vt prius vas illud, seu ollam illam in qua facta fuit infusio prima, aut alteram sufficientem iterum eiusdem generis alijs recentibus floribus plenam paramus, ac demum ipsam primam infusionem bullientem immediatè post primũ feruorẽ in dictã ollam floribus plenam superinfundimus, baculo, vt prius agitando. Postea bene opertam permittimus frigescere &c. Nec est necesse in ista secũda infusione superaddere flores, vt in prima: satis enim est vasis capacitas, pro secũda vice: quia si superaddes ex floribus, infusio ipsa non erit sufficiẽs. Neq; enim est supermittẽdum ex alia aqua pura aliquid omninò. Præterea si quis voluerit facere tertiã & quartam, & plures alias infusiones, vt in syrupo rosato solutiuo hodie habetur vsus, omnia prout in secunda facta fuerunt, peragere debet, præterquam quòd in qualibet vice quantitas florum est minuenda, quia etiam & quantitas aquæ minuitur. Quapropter hoc breuiter notatum habeas, scilicet quòd in prima infusione semper aqua debet esse ad sufficientiam florum: in sequẽtibus autem econtrà, scilicet quòd flores debent esse ad sufficientiã aquæ.

Infusio rosarum siccarum. Postremo sciendũ quòd nonnulli de consimili faciũt infusiones ex rosis siccis, quæ quidem infusio apud Authores rarissimè legitur. De qua autẽ nõ intelligitur, nisi specificatè legatur vel quæratur ab aliquo. Sicut à nostro Authore infrà in Gallia alefanginæ &c. Nec præparata diu est asseruãda. Quoniã ex quo, quia fit de rosis siccis, omni tempore recenter potest fieri ipsa infusio.

De Mucharo.

EST nanque per omnes impreßiones in fine præsentis descriptionis vna barbara dictio, scilicet Mucharus, quæ stat tam pro rosis, quàm pro violis. videlicet cùm legitur: Et dicitur

Mucharus rosarũ, vel violarum. istud mucharus rosarum, vel violarum. Quid autem propriè significet, haud valuimus inuenire. Brasaulus autem in suo Syruporum examine numero videlicet quintodecimo, quasi ex se dicit quòd mucharus apud Arabes idem est quod infusio apud Latinos. Etenim ex rei consideratione, putamus ipsum bene interpretatum fuisse. Veruntamen si illa dictio sit verè & propriè significans illud, non nobis constat. Nam in vno tantùm exemplari inuenimus scriptum mucharus, & duo nihil habent: quia scriptores ignorantes veritatem vocabuli, dimiserunt lo-

cum

cum vacuum. Reliquorum exemplariorum autem aliquod sic, & aliquod sic, has & consimiles plures variationes habet: videlicet, Amiccatur, Amicratus, Amicrater, Anucrarus, Anucarus, Imitari, Mitranis, Mitrarus, Mutarius, Mutarium &c. Sed in hoc vltimo vocabulo plura couenniunt exemplaria, forsan rectius, quàm mucharus. Res parui momenti est, & parum facit vel sciatur vel ignoretur ab aromatarijs.

Iuleb aliud rosarum &c. CXXVIII.

SVBINTELLIGE eiusdem operationis cum supradicto de infusione rosarum. Et, vt superius diximus, tantummodo aquã rosatã & aquam absynthij per sublimationem factas legimus apud Authores venisse in vsum medicinæ. De qua aqua sublimata (supple rosarum) intellexit Author in præsenti descriptione, cũ dixit: Accipe aquæ rosarũ &c. Nec potest aliter intelligi. Quia iam scripserat suprà iuleb rosatũ ex infusione rosarũ: & infrà, in iuleb de succo violarũ, describit præcise iuleb de succo rosarum: addensq;, quòd est laxatiuũ. Ergo pro aqua istius iuleb nõ potest intelligi infusio, neq; succus, sed aqua distillata ex ipsis rosis. Nec potest intelligi decoctio: quoniã infusiones tam rosarũ, quàm cæterorũ florũ, sunt decoctiones eorũ: quoniã generaliter flores nõ sustinẽt decoctionẽ. Et quòd ipse Author fuerit expertus operationẽ huiusmodi aquæ sublimatę, in suo de simplicibus, scilicet cap. de rosis, apertè demonstrat, cũ dicit: Et aqua earũ, quæ fit per infusionẽ, est mundificatiua, abstersiua, & solutiua. Et ea, quæ fit per sublimationẽ, est multæ cõfortationis: neq; est solutiua &c. Et inferius in eodem cap. dicit: Rosa verò, & oleum eius, & aqua ipsius per sublimitationem facta, confortãt cor &c. Igitur vt communis est vsus, quando absolutè hodie petitur iuleb rosatum, semper de hoc facto cum aqua ipsarum sublimata intelligitur: quoniam alia iuleb rosata, sub nomine syrupi (vt diximus) petuntur. Item cùm quæritur iulep, & non specificatur de rosato, vel violato &c. tunc semper intelligitur iuleb paratum ex zuccharo & aqua communi, & simplici. Vt exempli gratia est suprà: videlicet in cytonijs cõditis, & in citris condîtis: & infrà, scilicet in syrupo de corticibus citri, & in syrupo acetositatis citri &c. Hodie quoque communiter de consimili fit iuleb violatum, ex aqua violarum sublimata: & consimiliter potest fieri ex omni alia aqua sublimata, si fuerit expediens. *Iuleb rosatũ absolutè.*

Iuleb

Iuleb de succo uiolarum, & Iulep de succo rosarum &c. CXXIX.

IC NOTANDVM quòd sicut fit Iulep cum succo violarum, vel rosarum : ita de consimili potest fieri cum cuiuscunque alterius rei succo. Et profectò fiunt multa : sed habentur sub nominibus syruporum, vt infrà, syrupus de succo pomorum, & cæteri sequentes simplices : quia omnis syrupus simplex (vt superius diximus) vocatur etiam Iuleb. Præterea sciendum, quòd etiamnum ista iulep de succis violarum, & rosarum, hodie sub nomine syrupi de succo rosarum vel violarum nuncupātur. Et quamuis illud de succo violarū amplius nō conficiatur, attamen potest cōfici. Et licet Author dicat, quòd illud de succo rosarū sit solutiuū : tamē pro syrupo rosato solutiuo hodie Romæ ab omnibus intelligitur alius, qui fit ex tribus, vel quatuor, vel quinq;, vel pluribus infusionibus rosarū incarnatarū. Iuleb autē rosatū præsens, non intelligitur sub nomine syrupi rosati solutiui : sed cum additione, de succo rosarū. Sic videlicet, Syrupus de succo rosarū. Ille autē præfatus, qui fit ex pluribus infusionibus rosarum incarnatarū, qui & syrupus rosatus solutiuus dicitur, est nouiter adinuētus: quāuis posset dici sumptus ex decimo practicę Hali filij Abbas, vbi habetur syrupus rosatus solutiuus, ex plurib. rosarū infusionibus. Sed tamen in hoc solùm differūt : quia Hali *Rosa absolutè.* Abbas de rubris rosis intelligitur, & nō de incarnatis. Quia rosa absolutè descripta, semper rubra intelligitur. Titulus autem descriptionis in Hali, talis est : Iuleb assignatio, & est rosarum syrupus &c. Similiter quoque nonnulli hodie faciunt syrupum rosatum solutiuum ex pluribus infusionibus rosarum Damascenarum nuncupatarum : quem iam experti sumus non solùm esse solutiuum, verumetiam & maximè viscerum conturbatiuum, & valde ventosum : quamobrem vsum eius non commendamus.

Iuleb Iuiubinum &c. CXXX.

Syrupus de Pomis &c. CXXXI.

Syrupus de Pyris &c. CXXXII.

Syrupus de Cytonijs &c. CXXXIII.

Syrupus de Persicis &c. CXXXIIII.

Descri

ESCRIPTIONES istæ sunt claræ, præterquàm quòd in syrupo de pomis, vbi legitur per impressos libros: Et sunt qui submergunt in succo setam tinctam ex chesmes ante succi depurationem. Lege rectius, ex chermes: vel in chermes: vt est in exemplaribus antiquis. Nam chesmes (vt superius dictũ est) sunt vuæ passæ, & nõ tingitur seta cum ipsis. Chermes autem sunt grana tinctorum: illa supple in quibus inficitur seta vulgò chermesina dicta. Consimiles errores sunt in syrupo de granatis dulcibus, & in syrupo de corticibus citri, de quibus locis suis lectores monebimus. Item lege correctius quod sequitur: non ante succi depuratioñe, vt est in ipsis impressis libris: sed post succi depurationem: vel ad succi depurationem, vt est in multis exemplaribus. Nam plura exemplaria habẽt, ad succi depurationem. & idẽ est ꝙ post succi depurationẽ. Quasi dicat: Quidam ad succũ depuratũ ponũt setã tinctã ex chermes &c. Etenim si ante depurationẽ poneretur seta, postea in depuratione tota virtus & color deperderetur &c. Item quod sequitur: Vsquedũ rubeat &c. Subintelligitur quòd postea sit extrahenda ipsa seta à succo.

Syrupus de succo acetosæ &c. CXXXV.

BI AVTHOR in præsenti descriptione dicit: Et modus eius est sicut syrupus de succo violarũ: intelligit de iuleb de succo violarum supradicto, quem nunc vocat syrupum: quia nullam differentiam facit inter syrupum simplicem, & iuleb, vt in superioribus iam probauimus.

De Acetosa.

PLures sunt species seu differentiæ herbæ acetosæ. Sed quando absolutè (vt hìc) reperitur, semper intelligitur de illa quæ vulgò dicitur acetosella. Quæ quidem duplex est, videlicet vna quæ habet folia magna super terram expansa, lapatho simillima: vnde à nonnullis lapathium, siue lapathum acetosum dicitur, & ab alijs poscula vocatur. Altera folia habet parua, ad sagittæ alatæ effigiem &c. Et hæ duæ acetosæ species notæ sunt. Est & alia acetosæ species, quæ non lapathi, sed trifolij species videtur esse: vulgò nempe Alleluia, & panis cuculi dicitur, & hæc similiter cognoscitur. Est etiamnum & Ribes herba de genere acetosarum. Et de his vltimis quære infrà. Sed aduerte quòd diximus ribes herbam: quia fructus cuiusdam arbusti, quo vtuntur hodierni

Acetosa absolutè.

Acetosæ herbæ species plures.

aroma

aromatarij pro ribes, non est verum ribes.

Syrupus de succo cucurbitæ &c. CXXXVI.

De Cucurbita, & eius differentijs.

ET LICET Cucurbitarũ plura sint genera, siue species, Author tamen absolutè intelligit de communioribus & vsitatioribus. Et cùm dicit in præsenti descriptione: Accipe cucurbitam magnam: non dicit hoc ad differentiam alterius speciei minoris, scilicet quasi quòd sit vna species, quæ vocetur cucurbita magna, vel ob magnitudinem plantæ, vel foliorum, vel fructus &c. & alia species, quæ econtrà ob paruitatem suarum partiũ, dicatur cucurbita minor, seu parua &c. quia per talem differẽtiam non distinguitur species ab huiusmodi generis specie. Sed dixit magnã: quia in vna met planta sunt magnæ & paruæ, propter ortus ipsarum variationes, scilicet quòd tu non accipias illam quæ vix heri aut nudiustertius florẽ dimiserit. Quæ sic tenella potius participat de flore, quàm de fructu: quia est absque bona substantia, tanquàm fructus immaturus. Author igitur dixit magnam, propter duo. Primum, ad differentiam tenellæ præfatæ: secundũ, vt sit sufficiens pro quinque libris expressionis eius recipiendis. Quamuis hoc secundum non sit multùm necessarium: quia si vna non erit tam magna ex qua valeas accipere quinque libras dictæ expressionis, licebit ex duabus, vel tribus, ac pluribus &c. Quapropter rectius putandum authorem intellexisse de magnitudine ætatis, quàm de magnitudine molis. Veruntamen non est accipienda illa quæ iam amisit omnem teneritudinem, & semen eius effectum est durum: quia huiusmodi non est bona. Illa autem est sumenda, quæ habet mediocritatem inter teneritudinem & duritiem. Illa propriè quæ est esui aptior. Nec sit amara: quia quandoque cucurbitæ, citrulli, & huiusmodi similia degenerant & producunt fructus suos amarissimos, de quo est valde curandum. Communiores autem cucurbitarum species, & de quibus Author intelligit, sunt illæ quæ habent folia mollia magna, petasiti consimilia, rotunda, subalbida, pilosaque: flores albissimos, ex quibus nonnullos caducos, nonnullos verò fructiferos &c. Et quædam planta producit fructus suos longos, id est cucurbitas longas, albas, magnasque: quædam verò rotundas, variaque rotunditate formatas. Et crescunt in similitudinẽ vitis: habentq; vt vitis in quolibet folio, ex alio latere duos capreolos quibus sustentan

Cucurbitæ communiores.

ſtentantur ſcandendo arbores & plantas quibus adhærent &c. Quæ quidem ſpecies omnibus notiſsimæ ſunt in noſtra Italia. Et per antonomaſiam vocantur cucurbitæ abſolutè. Vulgò autem à quibuſdam Zucchæ: ab alijs verò cucozzæ: & à nonnullis colocitræ, quaſi colocynthidæ, minus correctè nuncupantur. Sunt etiamnum & aliæ ſpecies ſiue genera cucurbitarum, quæ nõ ſimpliciter dicuntur cucurbitæ, ſed cum aliqua additione: vt cucurbita ſaracenica, cucurbita marina &c. quæ genera, ſiue ſpecies, ſcandunt arbores &c. vt ſupradictæ, ſed habent quatuor capreolos in vno pediculo per ſingula folia, quæ folia ſunt magna, viridia, & aſpera, flores producũt vt præfatę, caducos, & fructiferos, non tamen albos vt illæ, ſed croceos. Fructus verò iſtarum plantarum peponibus ſimillimi, forma & magnitudine: ab extrà autem aliqui albicantes, aliqui virides, ad nigrum tendentes: ab intus verò, aliqui albi, alij crocei ſunt. Semina autem vt peponum ſemina ſunt, ſed maiora valde &c. Et hæ ſpecies quidem non ita omnibus notæ ſunt. Romæ autem notiſsimæ. Omnes generaliter humidis gaudent locis: Cucurbitæ Indicæ equidem &c. integræ ſeruãtur vltra annum. Et tam iſtæ, quàm ſupradictæ, ſaccharo aut melle perquàm optimè cõdiuntur &c. Pręterea ſunt & alia genera cucurbitarum: vt cucurbita deſerti, quæ & colocynthis, ſiue (vt mauis) coloquintida dicitur: & cucurbita reptilium, ſeu cucurbita ſylueſtris, quæ & feſcera, & bryonia, ſiue bryenia ſecundum Plinium, & Græcè ampelos leuce nuncupatur &c. de quibus alibi.

Cucurbita abſolutè.

Syrupus de prunis &c. CXXXVII.

VM DICIT Author in præſenti deſcriptione: Valet ſicut Syrupus de violis, & fit ſicut ipſe: intelligit de iuleb de infuſione violarum ſupradicto. Sed de prunis non eſt facienda infuſio, vt fit de violis, ſed decoctio. Peritus enim aromatarius omnia debet intelligere cũ ſale diſcretionis. & ſic de ſimilibus. Et aduerte, quòd pruna oportet ſint recentia, & non ſicca. Attamen in defectu ipſorum, & de ſiccis poteſt fieri decoctio: ſed neceſſe eſt in eis vti longiori bullitione.

Syrupus de granatis acetoſis &c. CXXXVIII

Syrupus de granatis dulcibus &c. CXXXIX.

In

IN DESCRIPTIONE præſentis ſyrupi de granatis dulcibus,per libros impreſſos: mendosè pro chermes legitur cheſmes. Scribe, ex chermes. Lege de hoc in ſyrupo de pomis ſuprà.

Syrupus de cortibus citri &c. CXL.

LONGA nempe examinatione præſentem vtiq; paruam deſcriptionem tranſegit Braſaulus. Attamen nec ſic nobis in omnibus ſatisfecit. Sunt etenim & in ipſa aliqua non ſine bona declaratione prætereunda. Ipſa igitur deſcriptio vſque ibi, videlicet: Et ſunt qui &c. eſt intelligibilis & clara. Ab illo autē loco plures inſurgunt dubitationes. Nam vbi dicit: Et ſunt qui in iuleb proijciūt ex corticibus citri, vel citrorū (vtroq; enim modo in antiquis exēplaribus legitur) partes conuenientes: & propriè quando vicinatur completioni coctùræ eius &c. Completioni: non autem complexioni, vt in mēdoſis impreſsionibus habetur. Eſt enim non parua differentia inter completionem, & complexionem. Aliàs etiamnum ſimiles mendæ leguntur: de quibus omnibus & conſimilibus multis paruis, breuitati ſtudentes, multoties non facimus mentionem: emendamus tantùm literam in receptario: vt legenti & cum alijs conferenti paſsim patebit. Ad ſupradicta autem redeuntes, poſſumus largo modo dicere, quòd tot ſunt ibi dubitationes, quot ſunt dictiones. Et primò. An illud iulep intelligatur ſyrupus ſupraſcriptus in illa deſcriptione, vel ſit de nouo faciendum cum aqua pura & zuccharo. Secundò, ſi cortices citrorum ſunt intelligendi illi qui iam remanſerunt ex decoctione ſupradicti ſyrupi, vel alij. Quia ſi alij, inſurgit tertiū dubium, videlicet ſi ipſi cortices ſint ponendi crudi in ipſum iulep, vel aliquo modo decocti. Quartò, ſi citrorum, vel citri ſit rectius legendum. Quia ſi citri, inſurgit quintum dubiū in ſequentibus, ſcilicet vbi legitur: quando vicinatur cōpletioni cocturæ eius: videlicet, ſi eius referatur ad citrū, vel ad iulep. Sextò, qualiter ſit intelligenda illa partium conuenientia, ſcilicet vbi dicit partes conuenientes &c. Septimò, ſi ſeta tincta in chermes (non autem cheſmes, vt mendoſi libri habent) intelligitur ſubmergenda, in primo modo, vel in ſecundo, vel in vtroque. Octauò, ſi in ſecundo modo ſit apponendus muſcus, vel non. Ad primum ergo dicimus, quòd pro illo iulep non poteſt intelligi ſyrupus ex decoctione citrorum ſuprapoſitus: quia ſi intelligeretur ipſe, &

ſuper

ſuperaddendo ei cortices citri, reciperet plus de amaritudine, & per conſequens non eſſet (vt Author dicit) delectabilis, ſed magis horribilis, ob plurimam corticum citrorum amaritudinem. Ergo iuleb eſt per ſe faciẽdum ex aqua pura & zuccharo. Quod poſtquam receperit cortices citri &c. vocabitur ſyrupus de corticibus citri. Ad ſecundũ dicimus, quòd ſi ipſi cortices ponendi in iuleb (ſi pro quia) ſunt neceſſariò decoquendi, poſſunt intelligi illi qui ſuprà ex decoctione remanſerunt. Ad tertium dicimus, quòd dicti cortices in ipſum iuleb non ſunt ponendi crudi omninò, eo maximè (vt aliqui putant) ſi ipſum iuleb ſit prope finem decoctionis: quia parum poſſunt bullire in ipſum iuleb. Et ſi extrahantur ſemicrudi ipſi cortices à iuleb percocto, tanquam nihil relinquent de ſua ſubſtantia in ipſum ſyrupum dictum iuleb. Et ſi permittantur ſtare, eſt periculoſum, ne ad tempus corrumpatur ipſum iuleb. Et ſi ponãtur ipſi cortices crudi in iuleb crudum, eſt expreſsè contra literam dicentem: Et propriè quando vicinatur completioni cocturæ eius. Vnde oportet vt alterũ ipſorum prius decoquatur: vtrunq; enim crudum nõ patitur illa litera. Ergo decoquendi ſunt ipſi cortices. Ad quartũ conſiderandum, quòd ſi litera dicat citrorum, & non citri: completio cocturæ neceſſariò erit referenda ad iuleb. Et (vt dictum eſt) non erit bonũ, nec rectũ ponere ipſos cortices crudos in fine decoctionis illius iuleb. Et ſi ponãtur decocti in vltima bullitione dicti iuleb in tam parua mora non poſſunt relinquere aliquid virtutis eorũ in ipſo iuleb: quia primum habent attrahere ad ſe iuleb, & poſtea diffundere virtutem &c. Igitur rectius putamus legendum eſſe citri, quàm citrorum. Eo maximè, quòd in maiori parte exemplarium, citri legitur. Et ſic quintum dubium reſoluitur ad citrum, ſcilicet quòd completio cocturæ rectæ debet referri ad citrum, & nõ ad iuleb. Et accipitur ibi citrũ pro corticibus ipſius, tãquam totum pro parte. Vt exempli gratia, tanquam ſi diceret: Accipe cortices citri, & in aqua ſufficienti decoque eos: non tamen ad perfectionem, ſed prope, & extrahe eos, & in zuccharum competenti aqua liquefactum & clarificatum ſubmerge illos: & ſic lento igne cum facilitate decoque, vſq; ad modum iulep &c. Poſtea potes extrahere cortices, vel ad libitũ dimittere: quia & ipſis corticibus poteris in neceſsitatibus vti pro citro condito. Et ſic ſyrupus huiuſmodi factus erit delectabilis: quia amaritudo ipſorum corticum pro maiori parte iam remanſit in prima bullitione. Et ſic eſt ſecundũ veram Authoris intentionẽ. Ad ſextũ,

ſcilicet de partium conuenientia. Eſt nanq; hoc in loco intentio Authoris vt ſumantur ex corticibus citri non perfectè decoctis, & ex iuleb clarificato partes cõuenientes, ſcilicet ad inuicẽ, id eſt quòd ad vnã libram corticũ ſit tanta quantitas ipſius iuleb accipienda, quæ poſt perfectã decoctionẽ valeat in ſe cõtinere dictos cortices. Vel ad vnã librã zucchari iulepati, ſiue iuleb clarificati, ponatur tanta quantitas ipſorum corticũ, quòd valeat perfectè coqui in ipſo, vt ipſe ſyrupus accipiat ex cõpetenti corticũ portione debitã virtutis ſubſtantiã &c. Et propriè (vt experti ſumus) libra pro libra eſt ſatis & ſufficiens, ſcilicet libra corticũ elixatorũ, pro libra zucchari nõ diſſoluti. Poſtea diſſoluatur & clarificetur &c. Vnde & iſto modo etiã poteſt rectè ſtare dicta ipſarũ partiũ conuenientia. Ad ſeptimũ dicimus, quòd licet ſit ad libitum, tamen ſecundũ verum literæ ſenſum ipſa ſeta tincta in chermes, in primo modo conficiendi, ſcilicet in decoctione perfecta corticum eſt immergenda, & non in ſecundo modo. Et ratio eſt: quia per primum modũ abiectis corticibus, poſt ipſorum decoctionem ſuſcipitur tantùm ipſa aqua decoctionis eorum, & cum zuccharo &c. conficitur in ſyrupum. In quaquidem aquam ante zucchari immiſsionẽ (ſi placebit) poteſt quilibet immergere dictam ſetam, & permittere ſtare, vſq; dum aqua rubeat: poſtea extrahat ipſam, & proijciat, aqua verò conficiatur cum zuccharo &c. In ſecundo autẽ modo, fruſtrà immergeretur ipſa ſeta in decoctionem citrorum, quæ poſtea erit abijcienda. Quia in ſecundo modo nõ recipitur ipſa decoctio, ſed cortices pluſquam ſemicocti tantũ, qui recoquendi ſunt in zuccharo iulepato &c. Sed ſi quis dixerit illam ſetam tinctam poſſe immergi in dictũ zuccharum iulepatũ, vnde etiãnum & de ſecundo modo poteſt intelligi ſicut de primo. Ad hæc reſpõdemus, quòd nõ ſolùm ſetam, ſed & alia plura poteſt addere & facere pro liberi arbitrij volũtate. Sed erunt ipſa præter textum, & Authoris intentionẽ. Textus nempe ſic ſe habet: Et quãdo ſubmergitur in aqua decoctionis citri &c. Non enim dicit in iuleb, ſeu in ſyrupo &c. Sed in aqua decoctionis &c. Ergo de primo modo intelligitur. Et aduerte quòd ſeta non eſt conficienda in his & ſimilibus locis: ſed poſtquam aqua, ſeu alius liquor receperit tincturam eius, ipſa ſeta eſt abſtrahenda & abijcienda: aliter enim ſe habet, quãdo quærit Author ſetã combuſtam &c. Ad octauum dicimus, quòd muſcus in vtroque modo eſt apponendus. Nec obſtat quòd Author non ſpecificet de eo in ipſo ſecundo modo: quia neque etiamnum dicit, vt non appo-

apponatur. Loquitur enim ipse peritis viris. Dixerat nãq; in primo modo, ipsum apponendũ esse in secũda parte ipsius compositionis. Si autẽ postea, scilicet in secũdo modo variauit primã partem dictæ cõpositionis, secunda quidem remansit in suo robore. Et de hoc multa habemus exempla in testimonium. Sed ne simus prolixi, vnũ tantùm subscribemus. Vt exempli gratia: Confectio de cytonijs bona superius declarata, post primã descriptionis positionẽ habet quidem multas variationes, tam primæ quàm secũdæ partis ipsius confectionis. Et sciendũ quòd quælibet compositio habet duas partes principales, ad minus. Ipsius igitur confectionis de cytonijs, prima pars principalis hæc est: Accipe carniũ cytoniorum coctorum in vino ℔.iij. mellis boni despumati tantundem: decoque cum facilitate. Hucusq; prima. Hinc sequitur secũda: Et postquam coctũ fuerit, proijce super ipsum, cinnami, caryophyllorũ &c. vsq; macis, ana ℥.iiij. Et ibi est finis secundæ. Ergo postea cùm dicit Author variãdo primã partem: Et quandoq; inuitat necessitas, & coquũtur cytonia in aceto ad causas calidas. Intelligit forsan, quòd post bullitionẽ in aceto sint propinandæ absq; melle, & sine speciebus? Absit. Et sic de singulis quæ subscribũtur ibi: Igitur muscus est apponẽdus in secundo modo istius syrupi &c. Præterea animaduertendũ quòd nonnulli ex iunioribus (vt Quiricus de Augustis, & Paulus Suardus, & cæteri) pro illo quod legitur in ista descriptione, videlicet: Et sunt qui in iulep proijciũt ex corticibus citri: habent ipsi, ex corticibus cytoniorum. Si autẽ ab aliquo mẽdoso libro sic accepêre, vel quam ob causam permutauêre, nescimus. Et forsan malè legentes, pro citrorũ (vt libri impressi habent) intellexerũt cytoniorũ. Nos autem fatemur veritatẽ, quòd in nullo tam antiquorum, quàm impressorũ libro inuenimus vt ipsi habent. Brasaulus quidem dicit posse fieri cum corticibus cytoniorũ: addensq; nõ disconuenire. Sed re vera si fuisset ita, scilicet quòd loco citri, legatur cytoniorũ: tota ipsa descriptio erit aliter intelligenda. Quia clausula illa tunc nõ erit variatio compositionis, sed additio ad primũ ipsius syrupi modum, scilicet quòd prope finem coctionis dicti syrupi aliqui possent addere corticum cytoniorum partes conuenientes. Sed nõ sequeretur, quòd ipse syrupus esset postea (vt Author dicit) delectabilis: quia cortices cytoniorum non valent occultare amaritudinem corticum citri. Ergo non est ipse syrupus tali modo conficiendus, scilicet cum corticibus cytoniorũ. Postremò notandum quòd cortex citri intelligitur pars exterior lutea,

Citri cortex & caro. absq; albedine illa quæ est inter ipsum corticem & citri acredinem, quæ caro citri potest nuncupari. Et hoc notauimus: quia nonnulli existimant totum ipsum citrum, præter acredinem dictam & semen, intelligi debere sub nomine corticis citri. Sed magnopere errant: quoniam sic non esset differentia inter citrum conditum, & ipsum syrupum de corticibus citri.

Syrupus acetositatis citri &c. CXLI.

VBi dicit Author in præsenti descriptione: Et funde super ipsum ex iuleb claro & depurato: intelligit, quòd tu debes accipere quantitatem zucchari & dissoluere in cōpetēti aqua pura, & clarificare, ac etiā coquere ad modum iulep; quodquidem verè est iulep purum. Quia si non coquitur, non est iulep, sed aqua zucchari, quam non quærit Author: ex quo necessariò est decoquendū. Et ex dicto iulep claro & cocto, accipias v. ℔. &c. Etiam quia si non fuisset coctum iulep, esset indeterminatum pondus quantitatis zucchari conficiendi ipsum syrupum: quia quis poterit clarificare zuccharū cum aqua plurima, & facere iulep lentum, scilicet aquosum & crudum, & accipiendo postea v. ℔. ipsius iuleb crudi & lenti, siue aquosi, non accipit debitam zucchari quantitatem ad ipsum syrupum conficiendum. Et econtrà, aliquis potest suscipere plus, quàm fuerit necesse: quia ad clarificandum zuccharum, non indiget apponere multam aquam. Et ideo necessariò iulep est decoquendum prius, quàm vniatur citri acredini. Nec est dicendum quòd Author pro v. ℔. dicti iulep, intelligat quinq; libras zucchari non dissoluti, & postea dissoluendi & clarificandi &c. quia litera patet. Etenim non scripsisset iuleb, si voluisset zuccharum: sufficiebat tantùm dicere: Et cum quinq; ℔. zucchari fiat syrupus: vt in multis alijs descriptionibus fecit. Nam hoc est notissimum & commune, quòd omnes syrupi siue cum zuccharo, siue cum melle, vel simili conficiantur, sunt semper clarificandi &c.

De Citris.

CItra equidem, siue citria, id est mala medica, apud omnes ferè nationes notissima sunt. Hoc autē sciendū, quòd in defectu cuiuscūq; partis citri, necnō & arboris eius respectiuè, possumus vti illis quæ sunt de genere limonum. Etiam & pro acredine citri necessitate cogente, si non adsunt limones, acredine stummorum, quæ & poma Adam dicuntur, siue succo malorum au- *Stammum pomum. Poma Adā.*

reor

reorum, id est arantiorum acetosorum dũtaxat, vti licebit. Quoniam dulcia arantia sunt alterius proprietatis. Et hæc omnia & similia, sub vno genere (hoc est citrangulum vulgò dictum) largo modo possunt intelligi. Acredo autem à quolibet ipsorum accipienda est cum omni diligentia. Illa videlicet, quæ libenter & quasi sponte fluit, scilicet quæ non est mucilaginosa. Ideo non vi preli exprimenda est, sed manibus tantùm diligenter & cum facilitate premenda, linteoloq; non raro percolanda, postea decoquenda & purificanda &c. *Citrangulũ pomum.*

Syrupus de Acresta &c. CXLII.

De Acresta.

ISTE syrupus non indiget declaratione. Veruntamen de acresta aliqua paucula dicenda sunt. Ab ipsa nempe acredine quam habet, acresta nuncupatur. Per c, autem & non per g, rectius (vt putamus) scribenda est. Omnis enim vua immatura, acresta dicitur. Res ipsa vbiq; nota. Sed accipiẽdus est succus acrestæ, antequam in vuã transeat, nec nimis citò post fiorũ defluxionem, quia tũc plus habet de austeritate acerbitatis, quàm de acredinis põticitate. Succus autem ipse absolutè, Græcè Omphacium dicitur, teste Galeno pluribus in locis, sed particulariter in 6. Miamyr. cap. de mediorum medicaminum compositione. Videlicet in Diamoro Hieræ Cappadocis, dicit: Vuæ immaturæ succum indit, quod omphacium nominatur. & alibi. Teste etiam Plinio, cum alijs pluribus. Et aduerte, quòd differt omphacium à vino omphacite. Nam vinum omphacites fit ex vua acerba in primo gradu maturationis existente: omphacium autem simpliciter succus vuæ omninò immaturæ est. Et vel sit coagulatus in sole, vel liquidus ipse succus, quo ad denominationem nihil facit: tamen hîc liquidum omphacium expetitur. Sed mirati sumus de vulgari interprete libri filij Mesuæ, qui capitulo de Synanchia gutturis: in Diamoron Alexandri, authoritate Galeni, inueniens omphacium, vertit, seu vulgariter dixit, oleum omphacinum. Non enim conuenit illi Diamori medicamini oleum omphacinum, id est oleum de oliuis immaturis. Et licet omphacium dicatur etiam de oleo oleãrum, immaturarum: non tamen pro ipso oleo absolutè scribitur: quia simpliciter & absolutè scriptum, quasi per antonomasiam, semper intelligitur de succo vuæ immaturæ, id est acrestæ. Pro pinguedine autem oleæ *Acresta vnde dicta.* *Omphaciũ absolutè.*

immaturæ præponitur ei semper oleum, sic: Oleum omphaticũ seu omphacinum, quod idem est. Ponitur etiãnum hic syrupus à filio Serapionis, & ab Auicenna in proprijs antidotarijs.

Syrupus de granis myrti &c. CXLIII.

De Myrto.

MYRTVS quidem nota est. Sed sciendum quòd secundum Dioscoridem, myrtus mõtana est melior satiua, & nigra est vtilior medicinæ, quàm candida. A differentia autẽ granorum, altera dicitur nigra, & altera alba, siue cãdida, scilicet quia vna fert grana nigra in maturatione ipsorũ, & altera alba. Quãuis illa quę dicitur nigra, & folia quoq; producit nigriora, quàm alba. Et nõ est myrtus alba myrtus agrestis, vt vult Luminare Maius, & plures ex iunioribus, de qua postea. In initio suæ maturationis, myrti nigræ grana accipiẽda sunt pro huiusmodi syrupo conficiendo. Præterea sciendum quòd præter has, duas alias cognoscimus myrti species, quæ sunt tanquam duo extrema prædictarum, scilicet quòd vna ipsarum habet folia amplissima respectu aliarum specierum, lauro proxima, cuspidiora tamen, & arborescit magis quàm alię species. In partibus Taraconensibus hanc arborem pluribus in locis vidimus. Est etiamnum ibi & ex præfatis mediocribus, & communioribus myrti speciebus copia non parua: ex quo non potest suspicari terram illam naturaliter producere myrtum magnis folijs. Econtrà, est altera myrti species quæ in regno Neapolitano frequẽtius habetur. Cœpitq; Romam apportari. In viridarijs suis Cardinales & nobiles, opere topiario ipsam libenter colunt. Et vulgò myrtus minuta, & myrtus gentilis, siue nobilis dicitur. Folia fert minima, & rotundiora, nigrioraque, buxei aspectus, sed ipsa folia sunt minora folijs buxi, ramulis multis exilibus, longis, flexibilibus, ad topia facienda perquammaximè idoneis. Ex quo Myrtus topiaria dici potest. Quæ species si taliter cultura transformantur, nescimus. Enimuero quòd quælibet planta posit cultura ampliari, & nobilitari, & mitior fieri, ac luxuriari in folijs &c. negabit nemo. Sed quod econtrà aliqua planta, & præsertim eadem posit cultiuatione reprimi, & humiliari &c. si non est ratione carens, nemo concedet. Quapropter & si non supradicta, saltem ista (quæ paruis constat folijs) necessariò est dicenda alia myrti species. Præterea est & myrtus agrestis, de qua Dioscorides cap. facit, à simi

Myrtus gentilis seu nobilis.

Myrtus topiaria.

similitudine foliorum tantùm dicta:aliter autem res est longè diuersa à myrto. Quæ myrtus agrestis aliter ruscus,& vulgò bruscus dicitur.

Syrupus Chesmes &c. CXLIIII.

ICIT Author in præsenti descriptione: Decoquantur Chesmes sicut diximus in syrupo de iuiubis, id est in iuleb iuiubino supradicto. Sed ibi sunt iuiubæ centum, hîc autem chesmes non numero, sed competenti descriptione sunt ponenda. Chesmes autem suprà iam declarauimus. Habet nanque filius Serapionis in 7. istammet descriptioné, sed loco zucchari ponit penidias.

Syrupus Albalach, uel Albelach, uel Alchelach &c. CXLV.

ER varios libros varias legimus huius syrupi intitulationes. Vnde sunt qui habét albalach,& sunt qui albelach,& sunt qui alchelach,& sunt qui aliter & aliter. Veriora tamen vocabula(vt opinamur) sunt albalach,& albelach. Plures ex iunioribus declarant esse dactylos, cum quibus & nos concordamus, & addimus quòd intelligũtur immaturi dactyli. Quia balach, siue belach, sunt dactyli immaturi, vt probatur per Serapioné cap. de palma, dicentem: Et recens ex eo est immaturum, quod est sicut acresta vuæ in comparatione,& est balach. Et infrà cùm præcisè loquitur de fructu, ait: Et quando est viridis, est in odore similis odori cytoniorum:& tunc nominatur bethonia:& est balach,& est plus restrictiuum &c. Item inferius: Quando dimittitur balach, donec fit bassa, nominatur panchiotoma &c. Al autem dictum est suprà quid significet in his Arabicis dictionibus. In interpretationibus Bellunésis etiam legitur: Belha, sunt dactyli recétes crudi, magis immaturi quàm besser. Et infrà: Besser est dactylus immaturus recens. Et ex hoc probatur quòd belach, siue balach est dactylus valdè immaturus, quia est immaturior besser. Igitur acerbior dactylus vocatur belha, siue belach, vel balach &c.& est valde restrictiuus. In principio auté maturationis, siue parum ante maturationem, nominatur bassa, siue besser. Et sic melius conuenit cum ista descriptione, scilicet quòd habent esse valde immaturi: quia iste syrupus habet restringere vétrem, vt in textu apparet. In synonymis antiquis Auicennæ etiam legi- *Balach.*

tur: Albela, id est flores palmarum: sed ibi putamus vel textum esse mendosum, & rectius legendum fructus palmarum: vel quia ob nimiam acerbitatem potius tribuisse eis nomen floris, quàm fructus, esse credendum. Præterea filius Serapionis in 7. habet vnum syrupum, qui in omnibus proprietatibus conuenit cum isto filij Mesuæ. Et intitulatur, Syrupus de albella &c. Quem putamus esse malè translatum: quia in eius descriptione legitur cõfusè, sic: Sumantur bellahasuen, aut mellasuce, & extrahãtur nuclei eorum &c. Multa equidem à malis interpretibus corrumpũtur & vitiantur. Sed absq; dubio aliquo iste est syrupus de dactylis immaturis. Postremo notandum, quòd vbi Author dicit in præsenti descriptione: coquantur vsque ad cõsumptionem duarum partiũ, & fiat syrupus, sicut diximus. Intelligit, quòd tu omnia agas, sicut in syrupo chesmes immediatè supradicto. Qui syrupus chesmes sequitur regulam iuleb iuiubini: hoc excepto, scilicet quòd tu debes coquere ipsos dactylos vsq; ad consumptionem duarum partium. Iuiubæ autem & chesmes coquuntur vsq; ad consumptionẽ medietatis. Vt exempli gratia: Ex iuiubis quidem pro iuleb iuiubino, sumũtur centum, & coquuntur in quatuor libris aquæ vsque dum remaneant ℔. ij. quæ duæ libræ, cum vna zucchari libra conficiuntur &c. Ex dactylis autem secũdum ipsorum magnitudinem: quia si sunt maiores iuiubis, non centum, sed octuaginta plus, vel minus, secundum discretionem sume, & enucleatos decoque in quatuor libris aquæ vsque dum remaneãt vnciæ sexdecim, quæ sunt tertia pars quatuor librarum, & cum libra vna zucchari cõfice &c. Sed insuper notandũ etiam quòd hæc exempla, regulæ, canones, siue modi &c. scribuntur ab authoribus pro minus peritis & nouitijs aromatarijs. Discreti autem & experti, in huiusmodi & similibus vtuntur ratione pro lance, & plus & minus secundum rei exigentiam faciunt. Vt exẽpli gratia: Si in centum iuiubis decoquendis vident non sufficere quatuor aquæ libras vt optimè decoquantur, ponunt quinq;, vel plus. Sic etiam & inter decoquendum esset potius diuinum, quàm humanum agnoscere determinatum punctum: vt nõ plus, nec minus exprimatur è decoctis iuiubis, quàm duarũ librarum quantitas, quæ quantitas ab authore limitata posita est. Sed neque per viam ponderationis possumus scire: quia ignoratur põdus superfluitatum iuiubarum abijciendarum post ipsarum decoctionem & expresionem. Et sic de singulis. Quamobrem bonus aromatarius debet semper librum discretionis habere præ

mani

manibus,& in illo omnibus peragendis studere. Et timor Dei non recedat à corde suo: vt faciat omnia diligenti studio atque conscientia recta, vt Christianum decet. Et hæc notata, omnibus consimilibus erunt accommodanda, memoriæque tradenda.

Syrupus de papauere &c. CLXVI.

EST præsens descriptio, Syrupus de papauere simplex, & non compositus. Et est vltima descriptio syruporum simpliciū præsentis particulæ, & non prima sequentis, vt in impresis libris mēdosè habetur. Rubrica etenim, scilicet, Hucusque scripsimus &c. Locāda est post præsentem descriptionem, & non antè: quia sic rectius, & sic est in omnibus exemplaribus. Nam descriptio ipsa patet ꝙ est simplicissima. Quid aliud habetur in ipsa, præter papauer, zuccharum, & aquam? Et si sunt duæ papaueris species, non tamen sunt duo diuersa simplicia, sed duæ species, vnius simplicis tantum. Et quid sunt penidiæ, nisi zuccharum? Et certè si benè consideratur, compositior est syrupus de corticibus citri: quia recipit & muscum, & setam tinctam in chermes, vltra citrum & zuccharum & aquam. Et tamen connumeratur inter simplices. Quam ob causam ergo & iste non debet connumerari inter eos? Re uera si Author intellexisset hunc syrupum esse compositum, locasset ipsum infrà cum alio syrupo de papauere, qui est compositus. Sed quia iudicauit ipsum simplicem, vt est, locauit illum cum simplicibus vltimo loco. Alium autē, qui est compositus, quia est ex infrigidantibus, posuit etiam vltimo loco cum illis qui habent infrigidare. Et hoc non casualiter, sed hac ratione fecisse putamus. Quia ipse Author in canonibus, scilicet in cap. Compingere & stupefacere &c. de vsu & propinatione narcoticorum, sic ait: At verò quando necessitas inuitat, & propriè quando omnia non contulerint, præsumimus super narcoticis &c. Et infrà: Verùm si excusari potest, non propinari, est melius: sed si excusari non potest, melius est vt non potui dentur: sed administrare in emplastris tantùm, est melior cura, vel saltem in suppositorijs & enematibus, si parum in emplastris contulerint. Et si cogeris propinare potui, fac cum timore & cautela. Et dare ea antiquiora, est minoris nocumenti &c. Et ideò posuit istos syrupos in fine aliorum respectiuè. Vt si necessitas vrgeat, tanquam ad vltimum remedium, recurratur ad ipsos. Et

ſic eſt concludendum quòd deſcriptio iſtius ſyrupi eſt inter ſimplices connumeranda &c. Præterea animaduertẽdum quòd iſta deſcriptio per omnes ferè impreſsiones habetur mẽdoſa ibi: videlicet vbi legitur: Zucchari albi,& penidiarum,ana ℥.iiij. Rectius ergo lege:ana ʒ.iiij. ſic enim eſt in omnibus exemplaribus antiquis. De papauere autem dicetur in ſyrupo de papauere compoſito.

Hucuſque ſcripſimus &c. CXLVII.

IC eſt locus huiuſce rubricæ: poſt cuius deſcriptionem à ſyrupo dinari incepit Author deſcribere particulam de ſyrupis compoſitis infrigidãtibus. Vnde ſequitur.

Syrupus dinari: & eius interpretatio eſt de Biſantijs &c. CXLVIII.

ERITATEM nempe inſcriptionis huius ſyrupi (ob multorum librorum variationes) nõ inuenimus. Nihil tamen facit ad rem, quomodocũque tituletur. Hæc eſt enim prima deſcriptio ſyruporum compoſitorum infrigidantium præſentis antidotarij, in qua quidem deſcriptione aliqua ſunt videnda. Et primo pro ſucco endiuiæ, intellige ſuccum cichoreæ quæ eſt vera endiuia. Secundò pro apio, intellige ſelinum: & propriè illud quod vulgò dicitur petroſelinum. Et de his alibi. Tertiò de bugloſſa domeſtica & ſylueſtri. Omnes enim libri impreſsi ſic habent: Succi boraginis, aut bugloſſæ domeſticæ, aut ſylueſtris. Et licet poſſet ſtare, quia (vt mox dicemus) reperitur & domeſtica, & ſylueſtris bugloſſa: & in carentia vnius, altera poteſt ſubminiſtrari. Sed tamen hîc per omnes antiquas deſcriptiones habetur ſimpliciter: ſucci boraginis, aut bugloſſæ. Item, vbi legitur: Et quandoque ad omnem partem ſucci depurati ponitur aceti boni, albi & clari pars media. Intelligit Author ſub nomine ſucci, vniuerſam ſuccorum quantitatem quæ recipitur in ipſa deſcriptione. tanquam ſi diceret: ſi ſuccorum ſunt libræ quatuor, appone medietatem aceti, ſcilicet libras duas. Præterea aduerte (ſicut aliàs diximus) quòd additiones non ſunt ponendæ in compoſitionibus, niſi medicus præcipiat, pro vſu ſuorum infirmorum duntaxat. Et hoc notauimus hîc: quia nonnulli volunt quòd quando ſimpliciter petitur hic ſyrupus, ſemper debeat intelligi cum aceto. Quod eſt falſum: quia acetum eſt additio.

Bugloſſæ domeſticæ vel ſylueſtris loco quid ſubminiſtretur.

Igitur

Igitur absolutè, sine aceto est intelligendus: & ita est simpliciter præparandus. Sed melius esset, si apud quemlibet aromatarium fuissent huius descriptionis quatuor distincti syrupi parati: videlicet, Vnus simplex, absq; aceto, & absq; speciebus: alius cum aceto, absq; speciebus: tertius cum speciebus, sed absq; aceto: quartus cum aceto, & cum speciebus. Ad minus autem quilibet aromatarius duos primos semper debet apud se habere paratos, quia sunt magis vsuales. Et hoc similiter potest intelligi de omnibus illis descriptionibus quæ habent additiones, dũmodo à Medicis habeantur in vsu.

De Boragine, & Buglosso domestico, & syluestri.

QVid certè sit borago vulgò dicta, à nemine priscorum describitur. Iuniorum autem plurimi firmissimè tenent esse buglossum antiquorũ. Et buglossum, siue (vt vulgus loquitur) buglossa, qua cõmuniter vtuntur aromatarij, ingenuè fatentur quòd sit cirsion ipsorum antiquorum. Ad quod probandum citant in testimonium & Dioscoridem, & Plinium, & alios plures. De quorum iuniorum numero etiam his diebus vidimus esse Leonardum Fuchsium in suo de Stirpibus. Nos autem diligẽter examinatis omniũ descriptionibus, & eorum opinionibus, quas (ne simus prolixi) studiosis relinquentes, nec buglossum antiquorum esse boraginem nostram, nec cirsion siue crision eorundem esse communem atq; vulgarem buglossam, breuibus (vt possibile erit) apertè ostẽdemus. Verba nanq; Dioscoridis tanquam fide digniora producamus in medium, vt veritas magis elucescat. Quid igitur Dioscorides libro 4. cap. 129. secundum Ruellij translationem, de buglosso dicat, audiamus: Buglossum, inquit, Magi &c. Romani linguam bubulam, alij libanium &c. Nascitur in campestribus & vaporosis. Iulio mense colligitur. Aiunt eam quæ tres thyrsos emittit, cum semine & radice tritam, potamq;, contra tertianos rigores prodesse: quæ quatuor, ad quaternos. Ea in vino decoquitur. Herbam abcessibus vtilem esse volunt. Verbasco simile est: folium in terra sparsum, nigrius, asperum, bubulas imitans linguas. Quod in vinum deiectum, animi voluntates auget. Hæc Dioscorides. Videamus ergo nunc an omnia dicta adamussim conueniant nostrati boragini. Primò, Romani linguam bubulam? Non: sed boraginem vocant. Attamen de nomenclatura transeat, quia & alia plura hodierni non, vt antiqui, nominant. Nascitur in campestribus, & vaporosis? vel vt Hermolaus & Marcellus habent,

Borago non est buglossum antiquorum.

habent,in sabulosis & planis locis? Borago non: sed in hortis,& cultis,& pinguibus locis frequentissime. Et licet rarò oriatur in locis non cultis: tamen semper in solo pingui, & non sabuloso. Etenim Dioscorides cùm dicit: nascitur talibus in locis.intelligit vt in pluribus,vel copiosius.Item,Iulio mense colligitur? Borago autem generaliter in Italia mense Aprili,& rarissimè vsque ad dimidium mensis Maij perdurat quin siccetur tota, etiam & radix eius.Item,Verbasco simile est? Quam similitudinem habet nostra borago cum verbasco? Quia nec in caule, nec floribus, nec in semine,nec in radice est similis verbasco. Obijcias forsan, quòd in folijs,& de his Dioscorides intellexerit,quia sequitur: Folium in terra sparsum. O si accipias folia boraginis, & folia verbasci,quàm paruam & penè nullam similitudinē inter ea inuenies.Quia pro maiori parte folia verbasci sunt crispa,ita quòd à longe videntur tanquam incisa &c.Item folium in terra sparsum. Vt plurimum borago non expādit per terram folia, vt quilibet oculata fide videre potest in hortis &c.Plures nanq; herbas cognoscimus,quibus melius rectiusq; ipse Dioscorides poterat assimilare folia nostratis boraginis,quàm verbasco.Itē quod legimus,scilicet aiunt eam quæ tres thyrsos &c.Videmus enim boraginem nostram non semper tres vel quatuor tantùm caules emittere,sed plures paucioresve. Ergo illa quæ duos seu quinq;, & plures producit thyrsos,ob id quia non habet tres siue quatuor thyrsos,caret etiam & virtute sanandi tertianarios & quartanarios. Ergo virtus consistit in numero thyrsorum,& non in ipsa planta. Quod est ridiculum. Quamuis Dioscorides non dicat alicuius authoritate,neque se ipsum hoc esse expertum,sed tanquàm fabulosum scripsit: Aiunt &c. Et si sit fide dignum,patet in Plinio,qui non buglosso,sed cynoglosso adscripsit illud. Necessariò igitur dicendum,vel Plinium,vel ipsum Dioscoridem errasse. Sed hæc nihil ad rem faciunt vt verū buglossum cognoscatur.Nisi quis velit experiri dictam proprietatē trium & quatuor thyrsorum. Et nos quidem experientiam egimus de boragine nostra: sed non inuenimus ipsam talem habere proprietatem,neque per tres,neque per quatuor thyrsos.Vnde certiores sumus,nostram boraginem non esse antiquorum buglossum.Præterea ipse Dioscorides capitulo de verbasco, scilicet de phlomo (quod idem est) plures verbasci species & differentias scribit. Quæ autem ipsarum sit habens folia buglosso similia,scilicet nostrati boragini,secundum ipsos,nec in capitulo de buglosso,nec
in ca

in capitulo de verbaſco ſpeciatim legitur. Neque etiam per notas in ipſo capitulo de verbaſco deſcriptas talis ſimilitudo percipitur. Sed potius contrarium expreſsè probatur. Quid igitur in præfato capitulo de verbaſco, de folijs tradit Dioſcorides, audiamus: Phlomon Græci, Latini verbaſcum vocant. Scilicet ille eſt, qui & taſſus barbaſſus hodie vulgò vocitatur. Differentiam duplicem habet, nigrum & album, in quo (ſcilicet albo) maſculus & fœmina reperitur. Fœminæ igitur folia ſunt braſsicæ ſimilia, piloſiora multò, latiora, & candida &c. Borago autem minimè conuenit cum braſsica in folijs. Ergo de iſta non poteſt intelligi. Item verbaſcum, qui mas appellatur, oblongis, albis folijs, & anguſtioribus conſtat. Igitur ſi de fœmina non intelligitur, à fortiori nō poteſt intelligi de maſculo, qui longioribus & anguſtioribus conſtat folijs. Folia etenim boraginis ſunt ampla &c. Nigrum quoque verbaſcū dicit eſſe ſimile albo, præter nigredinem & foliorum latitudinē &c. Et ſi de hoc volunt intelligi, folia boraginis præter ſimilitudinem braſsicæ, quam haberent, neceſſariò fuiſſent nigerrima: quia nigrum verbaſcum dicitur, quia nigriora altero habet folia. Et capitulo de bugloſſo dicitur, Bugloſſum habere folia nigriora folijs verbaſci &c. Borago autem non eſt tantæ nigredinis, vt dicatur nigra, quaſi in ſuperlatiuo gradu. Et per conſequens, nec de iſta ſpecie eſt intelligendum. Item ſubiungit ipſe Dioſcorides: Et ſylueſtre verbaſcum; quod folia fert ſaluiæ &c. Et iſtud etiamnum eſt alienum à ſimilitudine boraginis. Item ſubſcribit tres alias verbaſci ſpecies, duas videlicet quæ phlomides dicūtur, quæ ſunt hirſutæ, & humiles, cum rotundis folijs: & tertiā, quæ Lychnitis, & Thrialis dicitur. Quam & aſſerit habere folia terna, quaterna, plurávé, craſſa, pinguia, plumoſa, apta ad lucernarum licinia conſtruenda &c. Quarum nulli competit cōparari folia boraginis. Item Dioſcorides cap. de ſymphyto altero dicit, Symphytum alterum habere folia linguæ bubulæ, ſcilicet bugloſſo proxima. Borago autem non habet folia ſymphyti. Quod ſymphytum vulgò conſolida dicitur. Et hæc planta notiſsima eſt. Ex his igitur neceſſariò concludendum eſt, bugloſſum antiquorum non eſſe noſtram vocatam boraginem. Inſuper & cirſion non eſſe noſtram vocatā bugloſſam, facillimè probatur. Primum: Cùm dicit Dioſcorides, Romani vocant ſpinam mollem &c. neque vocatur, neque in veritate eſt ſpina mollis noſtra bugloſſa: quæ tactu & in caule, & in folijs eſt aſperrima. Item, caulis cirſij eſt triangulus: bugloſſa nempe habet

Taſſus barbaſſus.

Verbaſcum albū & nigrum.

Cirſion non eſt noſtra bugloſſa.

bet caules rotundissimos. Item, extrema foliorum cirsij aculeata, buglossæ minimè. Item, summitas caulis cirsij orbiculata, in qua capitula sunt purpurea, quæ postea soluuntur in lanugines, siue pappos &c. Buglossa quidem nostra à medio caule incipit erumpere flores, & semen, ordinatè, tanquam hyoscyamus, vsq; ad summum: & neque habet capitula orbiculata, neque ipsa capitula soluuntur in pappos, vt clarè omnia videntur. Quapropter sequitur, quòd aliud est cirsium à nostra buglossa. Et certissimè est aliud, quia nos cognoscimus verum cirsium Dioscoridis. Et est ipsa planta, perquàm similis cuidam plantæ, quam vulgares stoppionem vocant. Habet nanque ipsa planta, scilicet cirsiũ, folia similia herbæ linguæ hircinæ vulgò dictæ, vel potius veri bu glosso, vt ipse Dioscorides scripsit: sed leniora, & circumcirca ora aculeata aculeis rectis. Rarò plus quàm vnũ caulem fert triangulosum, qui anguli, vti extrema foliorum, sunt & ipsi aculeati. Erigiturq; ad quinque palmorum altitudinem, vel circa. In cuius summitate est tanquam mappa, seu corymbus capitulorũ similium capitulis stoppionis dicti, oblongiorum tamen, quæ similiter vt dicta stoppionis capitula soluuntur in pappos. Pluribus locis, & præcipuè montanis, nascitur. Non longè ab Vrbe sæpius inuenimus &c. Restat nunc declarandum quid sit nostra borago, & quid buglossum Dioscoridis, quídve nostra buglossa. Et quæ sit buglossa domestica, & quæ syluestris. De boragine igitur nostra quid certum scribendum, haud in præsentiarum ha bemus. Coniectamus tamen inter buglossi species rectè connumerari posse. Non est enim ipsa reijcienda herba. Olus nempe gratissimum crudum coctumq; estur. Ioannes Iacobus de Manlijs in syrupo Sabor Regis tenet, quòd borago sit buglossa syluestris. Et certè non bene. Si autem dixisset boraginem esse buglossam domesticam, fuisset minus dissonum & magis credibile, quamuis neutra ipsarum sit. Buglossum autem Dioscoridis, non esse buglossam nostrã firmissimè astruimus. Sed illam buglossam esse indubiè tenemus, quam paucis antè annis in Hispanijs inuenimus, scilicet in Regno Galitiæ, & propriè in ciuitate Compostellæ, vbi largius prouenit: qua quidem incolæ illius regionis quasi frequenter pascunt boues suos, quia boues libentissimè eam comedunt, ob quam causam potius quàm à similitudine putamus eam vocari bouis linguam: quasi, quia tanquam lin gua frequenter sit in ore bouino. Semen ex ipsis collegimus, quod postea Romæ in nostro Aræcœli horticello seuimus, & adhu

huc habemus plures plantas, & ex eis etiam nõnullis viris & Medicis dedimus: quia in partibus nostris aliàs non vidimus. Iam perscrutati sumus eam, & in omnibus cõuenit descriptioni Dioscoridis de buglosso: præterquam quòd nõ sumus vsq; nunc experti illud quod legitur de tribus & quatuor thyrsis eius. Quodquidem (vt diximus) fabulosum esse putamus. Ipsa etenim planta non seritur in illis partibus Galitiæ: sed sponte in sabulosis, ac etiam in parietibus vetustis prouenit. Folia habet notiori verbasco simillima, longiora quàm borago, asperitate simili, imò ita ipsa folia proxima sunt symphyti folijs, quòd aliquando decepti sumus in ipsis plantis, in nostro horto, scilicet quòd natum symphytum prope ipsam buglossam nõ agnouimus, credẽtes ipsum esse buglossam dictam: postquam autem adoleuit planta, caulis ostendit nobis rei veritatem, quia caules vtriusque non sunt similes: quoniam ipsa buglossa, siue ipsum buglossum, caules emittit plures, rotundos, cubitali & quandoque ampliori longitudine: flores producit lazulinos, paruos, floribus nostræ buglossæ penè similes. Semen nigrum, radicesq; ab extrà nigras, longas, teretes, ab intus albas, mucilaginosas, carnosas, & teneras, pollicari atq; maiori grossitudine, quæ non siccantur æstiuo calore, neque in totum amittunt folia: sed quolibet anno efficiuntur maiores, ac regerminant &c. Odor enim foliorum, & plantæ, necnon & sapor sunt gratissimi, simillimiq; nostræ boragini. Hanc denique plantam, esse verum Dioscoridis buglossum, non contingit suspicari. Hancq; etiamnum pro domestica buglossa accipiendam esse nõ dubitamus. Et pro syluestri illam quam communiter vocamus buglossam. Et has sine dubio filium Mesuæ credimus intellexisse suprà in modo electuarij de psyllio, & infrà in modo secaniabin solutione educentis melancholiam: & in practica, scilicet cap. de soda frigida ab humore melancholico, videlicet in syrupo Iesui Iuhæ. Et in cap. de cura maniæ, & melancholiæ sanguineæ, scilicet in syrupo Sabor Regis Medorum. & alibi: quibus in locis vtranque recipi iubet. De ipsa autẽ buglossa vulgò nota, quam buglossam syluestrẽ appellamus, similiter vt de boragine, nec potuimus inuenire apud antiquos quid in præsenti scribere debeamus. Hoc autẽ dicere nõ verebimur, scilicet quòd si borago & buglossa domestica, scilicet buglossum Dioscoridis, & buglossa syluestris, scilicet cõmunis & vsualis, nõ sunt eiusdem generis: sunt tamen in tanta propinquitate, quòd possunt dici eiusdem generis & virtutis. Quapropter rectè in defectu vnius, per reliquas

quas supplendum est. Et quid mirum si de omnibus speciebus istius generis non scripserunt antiqui, cùm & de alijs plurimis ab eis omissis manifesta hodie habeatur notitia? Sufficit nobis, quòd tempore filij Mesuæ;& ante per plures annos de istis habebatur cognitio. Et scripserunt de ipsis plurimi (quamuis sine aliqua rei diffinitione, quid essent supple) attamen hodie & borago, & buglossa syluestris notissimæ sunt: & buglossa domestica iam cœpit agnosci, ex quo non est necesse de eis aliter declarare.

Sermo in syrupo acetoso &c. CXLIX.

VTHOR noster antequam scriberet compositiones syruporum acetosorum, voluit præsentis sermonis præfatiuncula mirificè cōmendare virtutes, & multiplices operationes ipsorum. In quo quidē sermone, tanquam à minori ad maius procedens, introscripsit primam & omnium vtique simplicissimam descriptionem. Sed si quæsieris, quam ob causam posuerit inter compositos syrupos præsentem simplicem syrupum? Respondebimus, quòd duplici de causa hoc rectè fecisse coniectandum est. Prima, quia si scripsisset inter simplices, hîc oportebat iterum rememorare eum, propter sermonem omnium syruporum acetosorum, supple aceti vini. Et ex hoc animaduertendum quòd nullus suprascriptorum syruporum simplicium est qui acetum vini recipiat: licet sint aliqui aliter acetosissimi, vt sunt syrupus de granatis acetosis, & syrupus de acetositate citri &c. Secunda causa est: quia Author non tantùm intelligit simplices syrupos eos, quia pauca recipiunt simplicia: sed etiamnum illos qui paucas habent operationes & virtutes. Et hoc est quod in argumento istius distinctionis innuere voluit, cùm dixit: Syruporū alij sunt simplices, sicut species iulep: aliqui extensæ compositionis propter arduitatem & multitudinem beneficiorū ipsorum &c. Vnde & hunc syrupum acetosum, quamuis sit simplex: tamen propter multiplicem virtutem & operationem beneficiorum eius, rectè Author inter compositos collocauit. Est nanq; eius descriptio clara: sed nonnulli minus periti intelligunt illam aceti partitionem à contrario sensu, attribuentes illud in leui, & in forti, & in medriocri, nō syrupo (vt decet) sed aceto, vel qualitati morbi infirmorum recipientiū ipsum syrupum. Authoris igitur intentio vera hæc est, scilicet vt sit vnum & idem perfectum vini acetum, album & clarum: ex quo tu debes tripliciter conficere syrupum

Syrupi simplices qui.

rupũ acetosum simplicē. Et de facto, sicut & de iure, apud quemlibet aromatarium debet esse ipse syrupus sic tripliciter præparatus. Et hoc clarè ostendit Auicenna in quinto canone, scilicet in modo syrupi acetosi Galeni, dicēs: Et oportet vt fiat secũdum omnem dispositionem &c. Et sic sunt tres distincti syrupi acetosi simplices, videlicet: Primus, qui vocatur syrupus acetosus leuis, scilicet debilis, qui debet recipere duas aceti libras. Secundus syrupus acetosus mediocris, qui tres eiusdem aceti recipiat libras. Tertius autem syrupus acetosus fortis, qui quatuor præfati aceti libras contineat. Docet etenim in hoc sermone Author conficere syrupum, & non cognoscere infirmitatũ qualitates: quodquidem est medici, & non aromatarij. Scit nempe ipse medicus (vel saltem scire debet) vnicuiq; infirmitati quid competat. Et secũdum quod melius fuerit, vni leuem, alteri fortem propinare medicinam. Quapropter aromatarius & leues, & fortes, atq; mediocres tenetur medicinas apud se semper habere paratas: eas præcipuè quæ citius parari non possunt. Vt cùm necessitas vrgeat, non patiatur infirmus detrimentum aliquod, expectando pharmacum conficiēdum. Sed vbi bono modo nō possunt teneri omnia pharmaca, saltem mediocria nō dimittant. Sed de huiusmodi syrupis melius est habere duos extremos paratos, quàm mediocrem: quia ex ipsis sumendo partes, & in simul commiscendo, potest quis ad libitum semper mediocrem formare syrupum. Hæc autem pro ignaris tantùm voluimus nos dixisse. Præterea insuper sciendum quòd vbi Author dicit: Et funde super illud in vase lapideo &c. Monet aromatarium non conficere ipsum syrupum: nec vllum consimilium recipientium acetum, vel aliud acre in vase æneo, aut ferreo, vel simili. Ob id, quia omnia acria habent proprietatem abstergendi, & attrahendi ad se ærugines metallorum &c. Et licet scribatur in vase lapideo: veruntamen similiter potest fieri in vase testeo vitreato: quia vasa lapidea non semper de facili possunt vbiq; haberi. Postremo notandum, quòd dosis vera huius syrupi (vt in omnibus exemplaribus antiquis legitur) est ab ℥.j. vsq; ad iiij. & non vsq; ad iij. vt impressiones habent.

Syrupi acetosi, & similes vbi decoquendi.

De Aceto.

NOn ignoratur quid sit acetum. Et licet sit pars vini, siue ex vino, attamen contrarias vino habet operationes: quia est frigidum & astrictiuum &c. Vinumque corruptum est: nec loco vini vtendum omninò. Et ex hoc sumitur argumentum potissi-

mum, quòd res corruptæ non sunt administrandæ loco incolumium: quia iam nō habent amplius illas operationes & proprietates quas antea (cùm nō essent corruptæ) habebāt. Imò in ipsarum corruptione vt plurimum amittentes suas primas virtutes, expressè (vt patet in aceto) cōtrarios sortiuntur effectus. Summa autem aceti bonitas in sui acetositate cognoscitur. Et ideo quanto acetosius, tanto melius. Scripsit enim Author: Aceti vini albi. Vini dixit ad differentiam multorum acetorum, quæ fiunt ex varijs vini generibus fructuum & pomorum, vt est acetum granatorum, & acetum cytoniorum, & similia. Sed qualiter antonomasticè per vinum absolutè, intelligitur vinum vuarū: sic & acetum simpliciter prolatum, intelligitur acetum vini vuarum. Albi autem posuit ad differentiam rubri, vel nigri &c. Vt autem album, citrinum, rubrum, vel nigrum, seu alteriusmodi reperiatur: hoc non ex se, sed ex vini qualitatibus fit. Hoc autem scire te volumus, quòd ex optimo vino fit optimum acetum, & dulcè vinum citius, quàm non dulce acescit. Fit etiamnum à nonnullis arte acetum ex varijs rebus, sed quod est ex vino vuæ, non est spernēdum: fictitium verò ex aliena materia loco aceti vini, vsui medicinæ non est bonum.

Aceti bonitas in quo cōsideretur.

Acetū absolutè.

Modus syrupi acetosi cum radicibus &c. CL.

VM dicit Author in præsenti descriptione: Deinde funde super ipsum aceti boni quantitatē sufficientē iuxta modum superioris doctrinę, dat intelligi, quòd tu etiā debes tripliciter conficere istū syrupum, sicut te docuit in superiori descriptione syrupi acetosi simplicis, scilicet quòd tu facias debilem & mediocrem, & fortem, syrupos, tribuendo debili duas, mediocri tres, & forti quatuor aceti libras &c. Præterea nō vno nomine vniuersaliter in Italia vocatur hodie iste syrupus, nec vniformiter conficiunt ipsum aromatarij. Vnde sunt qui nomināt ipsum syrupum de duabus radicibus: & sunt qui syrupū de duabus radicibus, cōpositū: & sunt qui syrupū de duabus radicibus cum aceto, ad differentiā alterius qui sine aceto cōmuniter paratur. Et sunt qui vocant ipsum syrupū acetosum compositū: & syrupū compositum cum aceto &c. Conficitur autē huiusmodi syrupus, nō tripliciter (vt Author ordinauit) sed dupliciter: videlicet, cum aceto & sine aceto. Nec sic concordant inter se. Quia sunt qui plus, & sunt qui minus: & sunt qui nihil de aceto administrant. Quasi ad libitum quilibet

Syrupus cōpositus cum aceto.

quilibet facit. Sed scitote quòd iste syrupus quando cõficitur sine aceto, non fit secundum descriptionẽ filij Mesuæ: quia nunquam filius Mesuæ dixit talem syrupũ conficiẽdum esse absq; aceto, nec intentio eius est vt conficiatur absq; eo omninò. Sed cum aceto, & tripliciter, vt diximus &c. Confusio etenim non parua est hodie in aromatarijs officinis: & non solùm de hoc, sed & de multis alijs compositionibus. Et domini medici permittunt, non quærentes si compositiones pharmacorum sint rectè, & debitis modis ab ipsis paratæ. Multoties certè propinatur ægrotis quod est eis expresse contrarium. Et hoc nempe ex vtrorunque incuria. Demum sciendum, quòd Brasaulus nostra ætate inter medicos celebratissimus, de radice endiuiæ, quæ legitur in præsenti descriptione: tum quia in Auicenna (nec in suo exemplari, vt ipse dicit) non habetur: tum, quia ipsa endiuiæ radix est frigida, & aliæ duæ calidæ: tum etiam, quia vulgaris ipsius nomenclatura, scilicet de duabus radicibus, quasi vbiq; profertur, dubitat an debeat esse in hac descriptione. Nos autẽ vel conueniat, vel non, alijs inquirendum dimittimus: hoc autẽ dicimus, quòd in vigintiquinq; exemplaribus ex pergameno inuenimus. Quapropter putamus ipsam non esse amouendam. Et si radix endiuiæ est frigida, tanto magis competit huic syrupo, qui est ex infrigidantibus &c. Vocant ergo ipsum syrupum de duabus radicibus, ex quinq; calidis, quas alibi, Deo concedente, declarabimus.

Modus syrupi acetosi de succis herbarũ &c. CLI.

SCIENDVM quòd hic syrupus est idem cum syrupo dinari cum aceto, qui suprà: sed tamẽ sine additione specierũ. Vnde Author subiecit operationes eius, quasi remittens lectorem ad descriptionem præfati syrupi dinari. In hoc autem sunt differẽtes, scilicet quòd iste syrupus recipit minorẽ aceti quantitatẽ, quàm syrupus dinari: videlicet quòd ad tres partes, puta tres libras, syrupi dinari perfectè decocti, sine additionibus aceti & specierum, apponitur aceti boni pars vna, scilicet libra vna. Non autem est intelligendũ quòd pro tribus partibus succorum, qui sunt in syrupo dinari, sit accipienda pars vna aceti &c. vt Nicolaus Præpositus, & Author nouarum additionũ in præsentem antidotariũ filij Mesuæ, declarauerunt: & cõsequenter permutauerunt textum & intentionem authoris præcipientis sumere tres partes syrupi, & non tres partes succorum. Etenim ipsis exceptis,

omnes libri tam antiqui, quàm impressi habent sic: Recipe syrupi dinari partes tres, & funde super ipsum aceti boni partẽ vnã. Et sic debet stare. Et hæc est vera Authoris intentio, scilicet vt sumãtur syrupi dinari ex succis & zuccharo tantùm cõfecti partes tres: quibus addatur aceti boni pars vna, & decoquatur cũ facilitate, & fiat syrupus acetosus &c. Et loco istius, syrupus dinari cũ aceto est accipiendus: quia rectè potest poni alter pro altero. Sed nota, quòd iste syrupus vocatur acetosus de succis herbarũ: verũ subintelligendũ sine aromatibus: quia infrà Author habet aliam descriptionem syrupi acetosi de succis herbarum cum aromatibus, de quo loco suo dicetur.

Syrupus dinari cũ aceto loco quid subministretur.

Modus syrupi acetosi de succis fructuum &c. CLII.

VNVM quippe generale notãdum est in præsenti descriptione pro omnibus similibus accidẽtibus, tam pondere, quàm mẽsura: videlicet, vbi Author dicit: Et iuleb partes tres, vel plus, vel minus &c. Qua in re est sciendum quòd licet authores post ipsorum determinationem dimittant illud per plus, & per minus, ad libitum nostrum: veruntamen vltra partem vnam, scilicet mediam per plus, & mediam per minus non est præsumendum. Quia tunc ageretur expressè contra ipsorum intentionem. Nam ipsi primùm declarant intentionem suam: postea ostendunt quòd per plus, vel per minus, potest illud fieri. Verbi gratia: Intentio Authoris in præsenti descriptione est, vt non sint iuleb quatuor libræ, neq; duæ: sed sint tres, plus vel minus. Plus, scilicet non vltra tres partes, & dimidiam. Minus autem, id est non citra duas partes & dimidiam. Quia si quis acceperit vltra tres & semis, tunc accipit quatuor libras parum minus, & non tres parum plus. Et ecõtrà, si quis minus quàm duas & dimidiam acceperit &c.

Modus syrupi acetosi de succis, & aquis fructuum &c. CLIII.

PONITVR istamet descriptio: in aliquo tamen parum differens à filio Serapionis in 7. Breuiarij, & ab Auicenna in v. cañ. sub titulo syrupi de fructibus. Etiam dictus Auicẽna habet ibi aliam descriptionem sub eodem titulo: sed est differentior quàm prima. In vtraq; tamen habetur zarur, sicut in istã descriptione filij Mesuæ. Item ipse Auicenna in dicto v. cañ. scilicet in

summa

summa secunda, tractatu sexto, habet etiamnum alium syrupum de fructibus, qui similiter recipit zarur. In descriptione autē filij Serapionis, legitur Zaharur. Et præter hoc non est aliud declarandum in præsentis syrupi descriptione.

De Zarur, siue Zaror &c.

ZAror autem, siue Zarur, vel Zaharur: siue alzaror, vel alzarur &c. vnum & idem significant: quod à nonnullis dicitur esse sorbum, ab alijs mespilum, scilicet illud quod vulgò vocatur corrupto vocabulo nespilum, vel nespulum. Cùm secundum veritatem neutrum ipsorum sit absolutè. Sed verè est mespilum tricoccum Dioscoridis: illud videlicet mespilum, quod semicorrupro barbaro vocabulo, vulgò hodie nūcupatur Lazarolum, siue alzarolum, seruans adhuc aliquod vestigium Arabicæ nomenclaturæ. In regno Neapolitano, & in Sicilia copiosius habetur. Cœpit iam & Romam apportari: vnde pluribus Cardinalium & nobilium pomarijs, hodie non deest alzarolum. Res ipsa notiorem veritatem ostendit, quàm vt declarari debeat. Nam ita ad literam correspondet capitulo Dioscoridis de mespilo tricocco, quòd nec minimum iota dissentire videtur. Et præter Dioscoridem, sunt & alij non paucæ authoritatis, quorum scripta illud idem probant: vt sunt Theophrastus, Plinius, Serapio, & cæteri. Et ex iunioribus, vt Manardus, Brasaulus, necnon & Pandectarius in pluribus locis, & cæteri. Non obstante quòd capitulum Serapionis sit inscriptum de sorba, quia fuit error interpretis. Incipit enim zaror, & sequitur capitulum Dioscoridis de mespilo tricocco quasi ad literam. Etiam ipse interpres in synonymis errauit, dicēs: Zarur, id est sorbæ. Et infrà: zarore, id est sorbæ. Auicenna autem confundit duo capitula Dioscoridis de mespilis, in vno suo quod incipit, Zarur: quod est alzarur &c. Andreas Bellunensis etiam in suis interpretationibus, nesciens quid esset, scripsit: Zarur est species sorbę, vel mespili &c. Sed animaduertēdum quòd sicut mespilum æquiuocè dicitur de mespilo tricocco, & de mespillo setanio, quod mespilum setanium, siue epimelida dictum, est vulgare nespulum, scilicet mespilum Italicum: de quo etiam Dioscorides scribit capitulū immediatè post supradictum de mespilo tricocco. Sic etiam Zaror, vel zarur &c. æquiuocè dicitur de lazarolo, & de nespulo Italico vulgari noto. Quod probatur per Serapionem, qui in dicto capitulo sub nomine zaror, scribit vtrunque. Vnde sequens dicit: In regionibus verò Italiæ est alia species zaror, quam multi vocant epimelidam &c.

Lazarolū.

Mespilum æquiuocè de quibus intelligatur.

Zaror æquiuocè.

Et similiter probatur per Hali filium Abbas, qui secundo practicæ, capitulo de fructibus, vtrunque tangit, cùm dicit: Zanrũ, vel zaruram, citrinum frigidum & siccũ, & in eo ponticitas, prodest abominationi colericæ: rubeũ autem maioris est in his actionis. Pro citrino autem, intellexit vulgare nespulum Italicũ. Nam clarum est, quòd quando maturatur, ad citrinitatem tendit. Pro rubeo autem, intellexit mespilum tricoccũ, scilicet lazarolum, qui fructus cùm est maturus est tantæ rubedinis, quòd cum corallio rubro perpolito maximam habet similitudiné. Vnde zaror, vel zarur Arabicè, idem significat quod mespilum. Sed absolutè per zaror intelligitur lazarolum dictũ: per mespilum autem, & præcipuè in Italia, absolutè, intelligitur nespulum vulgare. Michaël de Capella redarguit Stephanum, zaurur, vel zaror vertisse mespilum, siue (vt ibi legitur) mespilam, asserés mespilam Arabicè, nõ zarur, sed gubeira vocari. Atqui vel ipse Michaël errauit, vel est alia species mespilorum, quæ (vt ipse dicit) vocatur Arabicè gubeira. Quia (vt Theophrastus libri tertij de historia plantarum, cap. 12. & Plinius lib. xv. historiæ naturalis cap. 2. tradunt) constat quòd sunt tria mespilorum genera, videlicet duo præfata, & tertium quod cognominatur gallicũ, hoc est, mespilum gallicum. Vnde potest esse quòd hoc tertium mespilum gallicum dictum, vocetur Arabicè gubeira. Veruntamen Stephanus non errauit. Sed an de hoc tertio Dioscorides loquatur, adhuc incompertum est nobis. His denique visis sciendum quòd pro zaror, scilicet lazarolo (saluo semper meliori iudicio) potest sumi mespilum setanium, id est nespulum vulgò notum. Et in vtriusque horum carentia si sumatur sorbum, putamus non esse malum. Sed nec mespila setania, neque sorba oportet vt sint optimè matura: quia post ipsorum maturitatem, succus nõ benè potest ex eis excipi, ob id, quia caro ipsorum efficitur sorbilis: vnde & à sorbendo (quia matura sorbentur) putamus sorba dicta. Præterea, qualiter mespila conseruentur, ac melle condiantur: & de arborum ipsorum satione &c. Palladius lib. 4. optimè scribit.

Zaror absolutè. *Mespilum absolutè.* *Gubeira.* *Lazaroli loco quid sumatur.* *Sorbũ quid suppleat.*

Modus syrupi acetosi de cytonijs &c. CLIIII.

HABET filius Serapionis in 7. vnam quasi huic similem descriptionem, sed nõ recipit zuccharum, cuius titulus est, Syrupus de rob cytoniorum &c. Nihil enim aut parum differt hic syrupus à miua acetosa simplici, quę infrà habetur. Quamobrem

po

potest alterum pro altero administrari. Aduertendũ verò, quòd per aliquas impresʃiones præsens descriptio habetur mendosa, videlicet quòd vbi in illis legitur: Accipe succi cytoniorum acetosorum &c. partes xx. legẽdum est rectius: partes x. vt est in exẽplaribus & pluribus impresʃis libris. Quid autem sit cytonium acetosum: quære in condîto de buglossa.

Modus syrupi acetosi de pomis &c. CLV.

AVTHOR hac de causa (vt putamus) non locauit præsentem descriptionẽ syrupi acetosi de pomis cum duabus alijs quæ sunt infrà: quia hic syrupus in omnibus sequitur modũ syrupi acetosi de cytonijs. Igitur rectè post illum debuit locari. Et ex hoc sciẽdum, quòd poma huius syrupi, oportet vt sint acetosa: quia cytonia syrupi præfati de cytonijs (ad cuius imitationẽ iste syrupus conficitur) specificantur acetosa. Et consimiliter hic syrupus recipit acetum &c.

Modus syrupi acetosi de prunis &c. CLVI.

IN præsenti descriptione quidẽ dicit Author: Accipe aquæ prunorum acetosorum, & aquæ tamarindorũ &c. Sed qualiter faciendæ sint ipsæ aquæ, in capitulo de tamarindis clarè ostendit, scilicet per viã decoctionis: lege ibi. Habet enim & filius Serapionis in 7. eãdem descriptionem, cuius est titulus: Syrupus sanans coleram citrinam &c. Auicenna quoque in v. cañ. habet ipsammet descriptionem: sed vitio librariorum, vel interpretis, pro prunorum, legitur pyrorum. Bellunensis autem emendauit, rescribens prunorum &c. Titulus descriptionis Auicẽnæ est: Syrupus extinguens, & conferens ad sitim &c. Sed tam filius Serapionis, quàm Auicẽna, habet ipsam descriptionẽ sine zuccharo, tanquam rob. Quodquidem ipse filius Mesuæ in fine descriptionis notauit, dicens: Et quandoq; non ponitur in eo zuccharum, & fit sicut rob bonum & expertum. Habet etiam Auicẽna aliam descriptionem, quæ intulatur, Syrupus de prunis. Sed longè differt ab ista.

De Prunis acetosis.

DE Damascenis prunis, satis iam dictum fuit in confectione de prunis. In præsenti autem descriptione, & nõnullis alijs locis, quærit Author pruna acetosa. Quapropter sciendũ quòd prunorum cùm plura sint genera, seu species, & differentiæ, ali-

quando propter aliquam causam magis conuenit vnum genus, seu vna species de minus electis, quàm electissima: quodquidem etiam in omni genere, sub quo diuersæ continentur species, intelligendum est. Igitur in præsenti descriptione, & similibus, pro prunis acetosis, non sunt intelligenda pruna Damascena, licet sint meliora in genere suo. Quia pruna Damascena nuncupata, non sunt acetosa, imò inter dulciora & suauiora obtinent principatum. Sed sumenda sunt ex alijs prunorum speciebus, illa videlicet, quæ matura gustui acetosiora probantur. Vt sunt aliqua syluestria &c. Sed aduerte etiam quòd non debent intelligi illa pruneola syluestria Atrineæ dicta ex quibus (vt in modo confectionis iacur diximus) apud multos conficitur acacia: quia ipsa habent plus de austeritate, quàm de acetositate &c. Ex alijs auté prunis eligenda sunt: nec debét esse optimè matura, sed in initio maturationis eorum &c.

Pruna Damascena.

Pruna syluestria.

Modus syrupi acetosi de pomis descriptione nostra &c. CLVII.

SYRVPVS iste (vt textus declarat) est ex descriptione propria ipsius filij Mesuæ. Sed vbi in ipso legitur, Aquæ rosatæ: intelligitur aqua infusionis rosarum rubearum, & nõ aqua ipsarum sublimata. Quoniam vt patet in descriptione Iuleb rosati ex infusione rosarum, omnes operationes ipsius conueniũt huic syrupo. Veruntamen in defectu dictæ infusionis, in quibusdam compositionibus, vt in ista, potest subministrari aqua rosarum sublimata. Et hac ratione: quia filius Mesuæ (vt etiam diximus in descriptione iulep alij rosarũ) cùm scripsit ipsum iulep ex aqua sublimata, subticuit virtutes & operationes ipsius, tacitè innuens nobis ipsum habere easdé operationes & virtutes quas habet iuleb ex infusione &c. Et ideò cùm legis ibi, Iuleb aliud rosarum: subintellige eiusdem operationis &c. Præterea vbi Author dicit in præsenti descriptione: Succi endiuiæ cocti & despumati: intellige, cocti vsque ad perfectam ipsius despumationem. Si auté dixisset, despumati & cocti: aliter esset intelligendum, scilicet quòd post ipsius depurationem esset decoquendus ille succus vsque ad consumptionem medietatis, seu tertiæ aut quartæ partis ad minus. Nunc autem, cocti, id est bulliti: & despumati, id est depurati &c. Item animaduertendum quòd errore librariorum, per

omnes impreſsiones non rectè legitur in iſta deſcriptione: Et ſunt qui condiunt cum ℥.ij. camphoræ. In antiquis exemplaribus autem non ita: ſed ſic legitur, Et ſupercondies cum ℥.ij. camphoræ. Et quòd ſic debet ſtare, ratio tenet: quia Author (vt præfati ſumus) teſtatur in exordio, ſe fuiſſe inuentorem iſtius ſyrupi, cùm dicit: deſcriptione noſtra. Et ideò non competit huic deſcriptioni illud, ſcilicet quòd alij faciunt ſic, & alij ſic &c. quia nullus ante ipſum filium Meſuæ, compoſuit talem ſyrupum. Ergo rectius eſt, ſecundum quòd legitur in dictis exemplaribus. Poſſet tamen ſtare hoc modo (ſi Author ſcripſiſſet) videlicet: Et aliqui poſſunt condire cum ℥.ij. camphoræ. Si placebit ſupple. Et tunc eſſet ad libitum conficientis: nunc autem ſi volumus ſequi doctrinam eius, cùm conficitur iſte ſyrupus, neceſſariò eſt cōdiendus cum dictis ℥.ij. camphoræ: quia Author præcipit, dicens: Et ſupercondies &c.

De Melonibus hyemalibus.

MElonum, ſiue peponum, plura genera & ſpecies reperiuntur. Vnde ex illis aliqui dicuntur hyemales: non quòd hyeme naſcantur, ſed quia ſunt tardioris corruptionis: & poſſunt domi incolumes ſeruari per totam hyemem ſequentem, & de facto ſeruantur, idcirco hyemales vocantur. Ex eo huiuſmodi duas agnoſcimus ſpecies. Quarum vna, ſunt illi melones magni virides, de quibus ſeparatim Serapio facit capitulum, quiquidem vulgò cucumeres, & anguriæ nuncupantur. Et à quibuſdam citria aquæ, ſiue melones aquæ appellantur. *Cucumeres.* Quamuis dicta nomina, ſcilicet cucumeres, & anguriæ, magis conueniant illis cucumeribus, qui ſunt longi & varijs modis retorti, anguium repræſentantes formam. *Anguria quid.* Vnde putamus angurias dici. E quibus ſanè reperiuntur albi & nigri. Et vulgariter in regno Apuliæ, abſolutè cucumeri vocantur. Quos etiam Serapio in capitulo de melonibus & citrullis deſcribit. Alij autem melones hyemales, ſunt cytrini coloris ab extrà: ab intus verò vtrique albi. Sed iſti ſunt oblongi, maiores citreis pomis: ſapore autem inter dictos melones magnos virides hyemales, & pepones æſtiuales. Quos ſcilicet citrinos, melones Romanos Hiſpani vocant. *Melones Romani.* Vtriq; enim ſunt frigidæ complexionis & tardioris corruptionis, ſeræq; concoctionis &c. Vnde & de quolibet ipſorum poteſt ſumi aqua pro huiuſmodi ſyrupi propinatione. Quia etiam & cum aqua frigida pura, vt Author dicit, propinari poteſt.

Syrupus alius acetosus de pomis &c. CLVIII.

IVLEB huius syrupi, ex pura aqua & zuccharo debet fieri. Item aduertendum quòd in præsenti descriptione per impressos libros, est similis error qui in multis alijs, videlicet vbi legitur: Seta tincta ex chesmes. Lege ex chermes.

Modus syrupi acetosi altereniabin &c. CLIX.

ALIQVI libri habent, de tereniabin. Et idem est quod altereniabin. Sed tam per impressos, quàm per manuscriptos codices, multas variationes huiusmodi vocabuli inuenimus. Ignorātia quidem peregrinarum linguarum est causa multorum errorum, vt in multis alijs vocabulis probauimus. Quamobrē in præsenti descriptione, siue legatur tereniabin, siue terniabin (vt frequentius in impresis) siue taraniabin, siue alterniabin & similia, quæ idem significant, pro mannæ specie (vt suprà declaratum est) intelligatur. Præterea qualiter sit intelligendus succus endiuiæ coctus & depuratus, mox suprà in modo syrupi acetosi de pomis descriptione nostra, declaratū est. Et similiter aqua rosata, pro qua intelligitur infusio rosarum. Granata muza dicuntur illa quæ sunt media inter acria & dulcia. Vbi autem dicit: Da vt suprà: subintellige cum aqua niuis, siue cum aqua frigida &c.

Granata muza.

Modus syrupi acetosi, solutione educētis coleram &c. CLX.

IN præsenti nempe descriptione per omnes impresiones sunt duo menda, & quamuis parua, tamen corrigenda. Primum videlicet vbi legitur, Succi rosarum recentium. Rectius lege: Succi rosarum recentis, & non recentium. Alioqui frustrà poneretur dictio illa recentium. Non enim ex siccis rosis potest extrahi succus. In antiquis exemplaribus certè recentis legitur. Vnde intentio Authoris est, vt sit succus recenter extractus è rosis: quia est magis solutiuus, & aptior pro huiusmodi syrupi operatione, scilicet vt soluat &c. Nam succus rosarum, & generaliter omnes succi qui non condensantur, quanto magis tenentur (& maximè post annum) tanto magis debilitantur in operationibus suis, & corrumpuntur &c. Ex quo sequitur, quòd iste syrupus conficiēdus est tempore collectionis rosarum. Et similiter omnes succi non condensati recentissimè administrandi sunt,

Succorum consideratio.

præ

præmiſſa tamen ipſorum depuratione ſi indiget. Neceſsitate autem cogente inter annum ſi defecerint compoſitiones, in defectu ſuccorum recentium licet nobis vti illis, ſuper quos iam præterierunt menſes. Nec tamen vltra annum ſeruandi ſunt huiuſmodi ſucci, ſed quolibet anno, temporibus ſuis, excipiendi ſunt &c. Item aduertendum quòd hic eſt facienda decoctio prunorum, & cæterorum ſimplicium, ſecundum artem, in ſufficienti aquæ puræ quantitate, & exprimenda antequàm ſuccus roſarum, manna, caſia fiſtula, & zuccharum immittantur. Et fiat ſyrupus. In fine autem decoctionis eius, ſuperaddantur acetum & ſuccus granatorum acetoſorum, & coquatur aliquãtulùm cum facilitate: interim ponatur ſcammonea, ſupple correcta, ligata in panno ſubtili &c. & perficiatur eius decoctio, ſemper auferendo ſpumam &c. Aliud mendum eſt vbi legitur: caſiæ, abſolutè, lege ſpecificatè: caſiæ fiſtulæ, vt eſt in præfatis exemplaribus.

Syrupus conferens catarrhis &c. CLXI.

QVAMVIS ab Authore, ſeu ab interprete, omiſſa ſit decoctio facieda in præſentis ſyrupi confectione, & in ſupradicta, & infrà, ſcilicet in ſyrupo de hyſopo & ſyrupo de praſsio, & ſyrupo de calamento primæ deſcriptionis, & ſyrupo de thymo, & ſimilibus. Peritus tamen aromatarius, nullum neceſſarium debet omittere. Loquitur enim Author cum peritis &c. Quamobrem neceſſariò hic, & in ſimilibus, eſt facienda decoctio rerũ aliquarum in competenti aqua, ſecundũ artem &c. Item nota quòd vbi legitur per impreſſos codices: Seminis maluæ, ſeminis cytoniorum ana ʒ.vj. putamus veriùs legendum: ana ʒ.v. quia ſic eſt pro maiori parte in antiquis exemplaribus.

Syrupus de cannis zucchari &c. CLXII.

SCIENDVM quòd in præſenti deſcriptione eſt per omnes impreſsiones vnum notabile mẽdum: videlicet vbi legitur, Recipe ſucci granatorum dulcium ℔.ij. lege rectius ℔.iiij. in veritate dicimus, quòd in nullo penitus antiquorũ librorum inuenimus ſcriptũ ℔.ij. Sed paucis duntaxat exceptis qui habent ℔.iij. reliqui omnes habent cõcorditer ℔.iiij. Præterea, ſcribitur præſens ſyrupus à filio Serapionis in 7. Cuius principiũ eſt: Syrupus qui confert ad tuſsim, & pleureſim &c. & ab Auicenna in v. cañ. cuius initium eſt: Deſcriptio ſyrupi, qui confert ad tuſsim & pleur

pleuresim &c. Et vterq; habet, aquæ granatorũ dulcium ℔.iiij. &c. Vide Nicolaum Præpositum: quia & ipse etiam habet succi granatorum dulcium ℔.iiij. Et aduerte quòd filius Serapionis & Auicenna posuerunt aquam granatorum intelligentes sub nomine aquæ, succum quem postea Author noster specificatè scripsit. Quia (vt aliàs diximus) aquæ antiquorum sunt succi, & decoctiones &c. & non aquæ distillatæ. Sic etiam aqua malorũ de scemi, & aqua cannarum zucchari in præsenti descriptione intelligũtur succi. Mala de scemi, nõ de seni, suprà iam declarata sunt.

Aqua granatorum.

Aqua malorũ de scemi.

De Cannis Zucchari.

CAnnæ igitur, ex quarum succo per coctionem ignis fit zuccharum, arundinibus communibus similes sunt, minores tamen, & intus plenæ &c. Pluribus nascuntur locis, vt in Creta, & Sicilia &c. Lusitani autem non multis antè annis, in insula Maderæ ab ipsis nouiter reperta, plantauerunt ex dictis cannis nõ modicam quantitatem: vnde nunc singulis annis ferè per totum orbem magnam distribũnt boni zucchari copiam. Aqua autem ex ipsis cannis, pro istius syrupi & similium confectione, accipiẽda est, eo tempore quo aptiores sunt ad zuccharum faciendum. Et est prius bullienda, atque despumanda &c. Vbi autem commodius non potest haberi succus ipsarum cannarũ recens, loco eius (vt Author docet) penidiæ ponendæ sunt. Ad differentiam autem aliarum cannarum, Author addidit zucchari: ex quo rectius titulus istius syrupi est cum additione zucchari: vt in quibusdam exemplaribus inuenimus, sic videlicet: Syrupus de cannis zucchari &c.

Aqua cãnarũ Zucchari quid suppleat.

Syrupus de Portulaca &c. CLXIII.

VT IN plurimis, per antiqua exemplaria præsentis syrupi descriptio locatur post syrupum de Iuiubis. Sed quia hoc nihil facit ad rem: & quia in aliquibus, quamuis paucis exemplaribus, hũc (quem in impressis libris) obtinet locũ, noluimus ipsam aliter amouere.

De Portulaca.

POrtulaca tanquam res notissima, à Dioscoride non depingitur. Quæ igitur apud nos sponte nascitur, folia habet longiora & strictiora: quæ autem seritur, folijs constat latioribus & curtioribus ad corculi effigiẽ accedentibus. Vnde primam (tanquàm non satiuam, quamuis locis cultis & hortis vtplurimum

oriatur)

oriatur) syluestrem vocamus. Secundam autem, quia seritur, satiuam, siue domesticā dicimus. Et qualibet ipsarum indiscriminatim possumus vti. Tamen syluestris præfertur. Sed ne quis decipiatur in syluestri portulaca, sciendum quòd apud Dioscoridē, portulaca syluestris, neutra istarum intelligitur: sed est herba, quæ vulgò Telephion dicitur. Quod nomen etiam & ipse Dioscorides posuit. Quodquidem telephium, licet vocetur portulaca, à foliorum similitudine, virtutes tamen habet portulacæ contrarias: vt in ipsius Dioscoridis volumine legi potest. Est etiamnū præter ipsam, & portulaca marina, quæ similiter ab ipso Dioscoride portulaca syluestris, & peplis vocatur. Et ista est de speciebus lacticiniorum perniciosorum. Portulaca autem à Græcis Andrachnes dicitur. Tamen hoc vocabulū apud ipsos est æquiuocum, siue commune ad omnes supradictas, necnon & ad alias plures herbas. Vnde (vt iam diximus) sit quilibet cautus in his & similibus vocabulis æquiuocis: quoniam pluries sub vno & eodem nomine, duæ, & quandoque plures res contrariæ ad inuicem reperiuntur.

Telephium.

Andrachnes.

Syrupus de Violis &c. CLXIIII.

EST in præsenti descriptione (licet paruus) vnus error: videlicet, vbi legitur per impressos codices: Seminum cytoniorum, seminum maluæ, ana ʒ.viij. lege ʒ.vij. quia sic inuenimus in omnibus fere exemplaribus antiquis quæ legimus. Modum autē accipiendi aquam, siue succū à cucurbita, ponit Author suprà, scilicet in syrupo de succo cucurbitæ. Et ille modus est obseruandus. Non obstante quòd etiā è cucurbita cruda possit exprimi succus, siue aqua. Nec etiam hîc (vt nōnulli putant) pro aqua cucurbitæ, est intelligēda aqua sublimata, de qua minimè intellexit Author. Istamnet descriptionē, authoritate Hamech, habet etiam Author in practica, videlicet in sermone de aqua cicerū, in aliquibus tamen differentem. Et in eodem sermone, authoritate Ioannitij, habet alium syrupum violatum, sed non est in vsu.

Syrupus de Iuiubis &c. CLXV.

PER omnes nanq; impressiones, in præsenti descriptione, est vnus error valde notabilis: videlicet, vbi legitur: Accipe iuiubarum ℔.x. Verissimè legendum est: Accipe iuiubarum lx. id est 60. scilicet numero. Nonnulli ex iunioribus animad-

uerterunt errorem: quia x.libræ iuiubarum in quatuor libris aquæ non possunt decoqui, sed causam erroris ignorantes. Sunt qui vnũ, & sunt qui aliud, variaq; exponentes somnia. Vnde Manardus vir eruditissimus etiam in hoc valde hallucinatus est. Etenim volens ipse emendare, maiorem commisit mendam, falsoq; suspicatus errorem esse in libris aquæ, & non in iuiubis, declarauit non quatuor, sed centum aquæ libras sumendas esse. Et posito casu quòd pro decem iuiubarum libris, esset bene sumere centum libras aquæ: sed tanta quantitas aquæ, quam substantiam posset accipere ex quinque drachmis violarum &c. paucis simplicibus, quæ in ista descriptione scribuntur? Et quomodo bene ad tantam aquæ quantitatem, nõ amplius quàm duæ libræ zucchari? Error igitur est in iuiubis: quia (vt diximus) non habent esse amplius, quàm sexaginta numero. Et sic vniformiter habent ferè cuncta exemplaria manuscripta. Causa tamen huiusmodi erroris hæc fuit. Legebatur nempe in dictis exemplaribus, illa dictio sexaginta, absolutè, absque numero, vt in pluribus nos legimus: sic videlicet, Accipe iuiubarum lx. vel sic: Accipe ex iuiubis lx. Minus periti librarij quidem imprudenter separantes l, ab x, inter vtrunque statuerunt punctum, siue comma: sic, l.x. vel sic, l:x. vt in prioribus excusionibus legitur. Hinc de facili successores errauerunt, intelligentes l. pro libris: & x. pro decem. Hinc iuniores impressores fortificantes mendam, tanquam ad clariorem intelligentiam, ad l, addiderũt ℔. sic imprimentes, ℔. x. Sed re vera (vt aliàs diximus) errores, non impressoribus librorum, sed ipsorum correctoribus imputandi sunt.

Manardi error in syrupo de Iuiubis.

De Iuiubis.

IVjubarum secundum aliquos, duo reperiuntur genera, videlicet album & rubrum. Apud nos verò genus rubrũ tantùm habetur. Et licet antiquioribus (vt nonnulli astruunt) iuiubæ fuerint incognitæ, hodie tamen omnibus ferè nationibus notissime sunt. Et vt Plin. 14. cap. libri 15. naturalis historiæ refert, ante Augusti tempora iuiubæ non fuerunt in Italia. Græcè quidem, & etiam Latinè Zizipha, & sorica dicuntur. Arabicè autem (vt in Serapione legitur) Hunen, & Zufaizef (quasi zizipha) barbarè & corruptè vocantur. Arbor enim ziziphorum, id est iuiubarũ, spinosa est valde, & non multùm differt à quodam rhamni genere. Aprili mense seritur. Plinius Author est.

Syrupus

Syrupus de Papauere &c. CLXVI.

ESCRIPTIO præsentis syrupi compositi de Papauere, posita est ab Authore vltimo loco huius primæ partis syruporum compositorum, ratione quam suprà in syrupo simplici de papauere assignauimus. Estq; in præsenti descriptione per omnes impresiones vnus maximus & pessimus error. Videlicet, vbi legitur: Recipe papaueris albi & rubei. Non enim papauer rubeum intrat præsentem compositionem. Quapropter lege rectius: Recipe papaueris albi, & nigri. Quia sic est in exéplaribus antiquis. Apud nullum Authorum reperitur in huiusmodi compositionibus, vel similibus, papauer rubeum, de quo mox dicemus. Multæ nempe compositiones sunt positæ in isto volumine filij Mesuæ, quæ recipiunt papaueris, seu papauerum portiones: vt in practica cap. de tussi &c. In nulla tamen reperies papauer rubeum, præter hîc, vbi pro nigro, non ab Authore, sed ab imperitis librarijs mendose positum est. O vtinam non malè. Item in fine præsentis descriptionis, vbi legitur in quibusdã impresionibus: zucchari, & penidiarum ana ℨ.viij. Errore quidem posita est ibi ℨ. pro ℥. Et in nonnullis de recentioribus excusionibus peius est, ana ℨ.iiij. Lege igitur rectius, ana ℥.viij. Quia sic est secundum veritatem literæ: vt per antiqua exéplaria apertè probatur. Præterea sciendum quòd quando reperitur papauer, & non specificatur de aliquo, semper de albo est intelligendum. Etiam absolute, de aliquo specificato, semper intelligitur semen. *Papauer absolutè.* Item sciendum, quòd partes illius plãtæ, e cuius capitibus est abstractum opium, sunt tanquàm semimortuæ: & per consequẽs, non sunt ita bonæ ad medicinæ vsum vt aliæ, à quibus non fuit opiũ ablatũ; quæquidẽ semper præferẽdæ sunt. In necesitatibus tamen & illis vti licebit. Sed neq; seritur semen dictæ plantæ quæ amisit opium: quia est (vt diximus) tanquàm sine anima, & vtplurimum non oritur.

De omni Papauere.

PApauerum genera multa, species plures, & differentiæ plurimæ reperiuntur. Antonomasticè autem, cùm papauera scribuntur, album & nigrum intelliguntur. Singulariter verò, semper album subauditur. Estq; inter Doctores non parua disceptatio, super pauerum generibus, & ex ipsorum dictis magna oritur confusio. Et certè esset prolixitas magna describere tot hominũ

opinio

opiniones. Igitur curiosis lectoribus dimittentes eas, sub breuitate papauerum genera, quæ scimus, declarabimus. Nam papauer album, quod Dioscorides satiuum vocat, est notissimum. Nigrum quoque, quod similiter Dioscorides in genere satiuorum enumerat, non est incognitum. E cuius succo volunt plurimi in Thebaica regione optimum fieri opium. Vnde opium Thebaicum præfertur cæteris, secundũ ipsos. Veruntamen scimus quòd in partibus Apuliæ & alijs locis, non ex nigris, sed ex albis faciũt: non tamen per contusionem capitum, sed per ipsorum scarificationem lac assumunt &c. Album semper seritur apud nos: nigrũ verò raro, quia copiose sponte nascitur. Album autem papauer dicitur: quia non solùm flos, sed & semen est ei album. Et præter istud & aliud, quod dicitur papauer spumeum, omnia alia papauerum genera, semen nigrum, vel saltem ad nigrum tendẽs producunt. Et nigrum (cuius meminimus) dicitur peculiariter nigrum, ob id, quia in folijs, floribus, & cæteris partibus est reliquis nigrius &c. Quodquidem Dioscorides, licet ipsum in capitulo de papauere satiuo scribat: tamen syluestre papauer nominat. Cuius capita sunt in partibus nostris depressa, grossitudinem nucis iuglandis nunquam aut rarissimè excedentia. Capita autem albi papaueris, sunt eis maiora valde &c. Aliud autem papauer, quod ipse Dioscorides eodem satiuorum capitulo, tertio loco scribens, dicit syluestrius esse, hodierno tempore communiter ignoratur. Est etiamnum & papauer rubeum, quod pro nigro falsò positum erat in præsentis syrupi descriptione. Et hoc, secundum aliquorum iudicium, est illud quod Dioscorides papauer rhoëas appellat. De quo quidem ante præfata, capitulum facit. Sed secundum alios papauer rubeum est species anemonis. Et in hoc est magna controuersia. Quia si papauer rubeum est de genere anemonum, nõ poterit esse papauer rhoëas, quod scribitur à Dioscoride inter papauerum genera, & non inter anemones: nec obstat quod legitur in illo cap. scilicet ipsum habere florem similem syluestri fremio, id est anemoni, quia similitudo nõ dicit proprietatem. Non parum interest inter proprietates anemonum & papauerum: vnum quippe ipsorum est valde calidũ, & alterum maximè frigidum &c. Et licet anemonis, siue fremij genus, teste Dioscoride, multas habeat species: nõ tamen per hoc est dicendũ, species papauerum esse species fremij &c. Multas & alias super hoc disputationes breuitatis causa dimittimus. Hoc vnum autem dicimus, quòd illud papauer rubeũ vulgò notum

Papauer album.

Papauer rhoëas.

(quod

(quod à mulierculis hodiernis rosa canina vulgariter nuncupatur, & à nonnullis rosella, & ab alijs paparina, quasi papauerina, per syncopam dicitur) vel sit species papaueris, vel species frenuij, non intrat præsentis syrupi compositionem. Præterea de corniculato papauere: tum quia est notum, tum etiam quia non intrat præsentem compositionem, non erat hîc de eo multùm dicendum. Sed quia authores non scribunt nisi vnam tantùm speciem papaueris ceratitis, scilicet corniculati, & nos proprijs manibus non tantùm vnam, sed tres differentes species huiusmodi papaueris pluries collegimus; visum est nobis non silentio prætereundum esse. Papauer igitur corniculatum, quod Dioscorides & cæteri depingũt (vt icitur) nascitur in maritimis, floremq; fert croceum, languidum, siue (vt mauis) mellinum &c. Nos autem paucis ante annis cùm essemus in Hispanijs, & proprie in regnis Aragoniæ & Castellæ, non in maritimis, sed longe à Thalassicis litoribus per multa miliaria duas alias papaueris corniculati species inuenimus. Quarum vna simillima est præfatæ maritimæ in omnibus, & per omnia, præter in flore: quia flos est ei non croceus, sed valde rubeus, figura tamen & magnitudine non dissimili. Cornicula ad vnguem, vt Thalassicum dictũ, profert. In sapore etiam differunt: quia hoc non habet illam salsedinem, quam illud propter maris vicinitatem habet. Alterius autem speciei planta tota respectiuè est minor: folia habet maximè incisa, & non ita albicantia. Flos est ei, quatuor foliorum, vt alteri, non croceus, neq; rufus, sed violaceus, simili forma vt suprà, minor tamen. Cornicula etiam fert simillima, sed valde exigua. Semina omnibus his nigra &c. Hæ quidem species non in litoribus maris: sed iuxta viarum semitas & circa triticeos campos, in præfatis Regnis copiosissimè proueniunt. In maiori tamen quantitate illud cum flore rubro, quàm illud cum flore violaceo. Hæc nempe scripsimus, vt lectores perscrutentur an aliquod ipsorum per authorum libros reperiri valeat: vt habita ipsorum cognitione, sciant posteri & ipsis plantis in necessitatibus vti. De papauere autem spumeo, siue spumoso, haud habemus in præsentiarum quid certius scribamus. Variæ enim sunt opiniones doctorum super hoc: nam sunt qui vnum, & sunt qui aliud esse suspicantur. Sunt & alia diuersa quidem, tamen papaueri attributa, vt Nigella, scilicet melanthium, quod Romani, teste Dioscoride, papauer nigrum appellant. Et Nenuphar, quod Pandectarius papauer palustre nominat. Et Esula, quam iisdem Pan-

Papaueris corniculati species.

dectarius in litera P, papauer spinosum vocat. Sed nos nusquam vidimus Esulam spinosam. Etiam & quoddam fremij genus, quod Dioscorides à quadam similitudine, papauer cognominat. Et alia plura minus necessaria, quæ breuitati studentes dimisimus.

Papauer fremij genus.

Iam quidem loquuti sumus &c. CLXVII.

HINC Author incipit particulam syruporũ compositorum excalfacientium. Et primò pertractat de syrupis, quos vocat secaniabin. Secaniabin autem, siue schingibin, siue squingibin, siue magis barbarè secangibin, & similia, quæ per varios libros legimus, Arabicè vnum & idem significant: quod est Latinè syrupus acetosus, supple calidus, siue ex melle, siue ex zuccharo fiat. Græcè autem syrupus huiusmodi ex melle, vocatur oxymel: ex zuccharo autem, oxyzaccharon. Oxos enim Græcè, acetum significat Latinè. Et licet acetum sit frigidum: tamen ab authore in syrupis calefacientibus (vt patet in præsenti particula) sæpe perquàm optimè accommodatur, ob multos effectus operationum eius, contemperando caliditatem alicuius simplicis, & cætera quæ non sunt præsentis speculationis.

Syrupus acetosus calidus.

Sermo in aqua mellis &c. CLXVIII.

MIRO quidem sermone commendat Author syrupum, scilicet portionem aquæ mellis. Sed quare ipse Author syrupum hunc omnium simplicissimum, & sequentem, scilicet secaniabin purum, & quosdam alios, non numerauerit inter simplices, suprà, scilicet in sermone de syrupo acetoso iam dictũ est. Obijciet forsan aliquis dicens, quòd hic syrupus non intelligitur simplex: quia (vt Author testatur) potest recipere species alephanginæ &c. Ad hoc respõdendum quòd species illæ &c. sunt additiones ad libitum, & huiusmodi additiones non sunt de essentia compositionis. Igitur (vt diximus) syrupus ipse simplicissimus est. Species autem alephanginæ, in pilulis alephanginis declarabuntur. De melle dictum est suprà, & satis clarè etiamnum describitur ab authore, in istomet sermone de aqua mellis. Ponit nempe Author duos modos faciendi aquam mellis: sed neutro ipsorum cõmuniter vtuntur Medici hac tempestate, in infirmorum curis.

Sermo in Secaniabin puro &c. CLXIX.

N hoc secundo sermone commendat Author syrupum acetosum simplicem, ex melle, quem vocat Secaniabin purum: qui quidem syrupus hodie in aromatarijs officinis communiter paratur sub nomine oxymellis simplicis. Et declarat Author eius simplicitatem, dicens: Illud (supple secaniabin) quod nos intelligimus, est illud cuius materia sunt tres res, scilicet mel, acetum, & aqua. In processu autem sermonis, vbi dicit: Et quandoq; exigit dispositio vt addatur ad quantitatem aceti, sicut te scire fecimus in capitulo de syrupo acetoso. Declarat apertè, & hunc syrupum esse tripliciter parandũ, sicut & illũ, scilicet debilem, mediocrem, & fortẽ. Sicut te scire fecimus, in capitulo, scilicet in sermone de syrupo acetoso. Propterea lege ibi. Et certè res foret optima, habere præsentẽ syrupum, & consimiles omnes tripliciter paratos. Et si aromatarij de hoc non curant, saltem ipsi Medici deberent curare & precipere vt fiant. Quia ad varias infirmitates non vnũ & idem semper, sed varia sunt administranda pharmaca.

Modus Secaniabin de radicibus &c. CLXX.

IC præsens syrupus intitulatur Secaniabin de radicibus. Sed quare Authori placuerit dare ei talẽ inscriptionẽ, cùm non amplius quàm duæ radices ingrediãtur ipsum, nullus declarat. Nam in sequẽtes syrupos, scilicet Secaniabin de cheisim, & secaniabin de calamento, scilicet in quemlibet ipsorum intrant tres radices, & tamen ab ipso authore non intitulantur de radicibus. Et si non est, quia in præsenti syrupo maior quantitas ex duabus recipitur, quàm in quolibet sequẽtium ex tribus: fatemur etiamnum & nos ignorare causam. Etenim in hoc secaniabin, ex dictis duabus radicibus quatuor vnciæ sumuntur, scilicet de qualibet ipsarum vnciæ duæ, vt patet in litera: in sequentibus autem, ex singulis radicibus, singulæ sumuntur vnciæ: & sic ex tribus radicibus ipsorum, tres tantùm vnciæ recipiuntur. Sunt equidem & in præsenti descriptione duæ mendæ. Prima videlicet vbi legitur seminis anisi, apij, fœniculi &c. Illa dictio anisi, in antiquis exemplaribus pro maiori parte non habetur, nec in vulgari impressione: quapropter putamus non esse admittendum anisum. Sicut enim Author posuit primùm duas radices, sic etiam & earundem

radicum duo plantarum semina associauit, ita scribens: Accipe corticum radicum apij, & fœniculi, ana ℥.ij. seminis apij, & fœniculi, ana ℥.j. &c. Alia menda est, vbi legitur: Aquæ ℔.xx. lege rectius: Aquæ ℔.xij. quia sic est in cunctis fere præfatis exéplaribus, & in vulgari impressione. Præterea vbi Author dicit: Coquatur cum facilitate, sicut superius dixi. Declarat quòd tu debes illud dum coquitur, diligenter despumare &c. Vt in sermone de secaniabin puro immediatè præscripto, clarè notauit.

Modus Secaniabin solutione educentis phlegma &c. CLXXI.

ATIONABILITER nempe hoc Secaniabin potest dici additio precedétis: quia causa phlegmatis euacuandi, additur ad illud medulla carthami &c. Sed aduertédũ quòd Author specificauit quãtitatem secaniabin de radicibus facti sumendam, scilicet circiter ℔.ij. Et si non est error, subticuit quantitaté aliorum simplicium ad ipsas duas libras præfati secaniabin adiũgendam, dimittés illud arbitrio medicorum, plus & minus &c. Sicut in multis alijs cõsimilibus additionibus fecit. Et ex hoc sequitur, quòd aromatarij non possunt sine scitu medici huiusmodi secaniabin conficere: quia ignorant quãtum ex carthamo, seu ex turbith, vel zinzibere subministrare debent &c. Sed suspicamur esse errorem in præsenti descriptione: quia in quatuor ex antiquioribus exéplaribus inuenimus turbith, & zinzibere, cum assignato pondere, sic: videlicet, turbith, & zinziberis ana ʒ.j. De carthamo auté, in nullo legimus speciatim pondus. Manardus verò in huius secaniabin declaratione, testatur posse poni vsq; ad integram libram, ex carthami medulla, & ℥.iij. turbith. Sed quomodo hoc bene posset fieri, nescimus. Quia in duabus libris secaniabin de radicibus ab authore assignatis, tanta quantitas medullæ carthami ligata in panno &c. nequaquam potest decoqui. Vix enim præfatæ duæ libræ valent madefacere libram medullæ carthami, vt quilibet experiri potest. Insuper notandum quòd duæ libræ prædictæ accipiendæ sunt ex secaniabin de radicibus præparato crudo, & non cocto, & postea decoquendæ cum medulla carthami, vel cum turbith &c. Quia si de percocto acciperetur, frustrà diceretur quod sequitur in litera, videlicet: Et suspende in ipso quando coquitur &c. Nisi quis vellet in ipsum decoctum superinfundere de nouo acetum & aquã, vt iterum cum carthami

mi medulla decoquatur &c. Quodquidē licet posſit fieri, tamen non credimus eſſe de mente authoris. Et animaduerte quòd Author aſſociauit zinziber turbith: quia vt in ſuperioribus iam dictum fuit, & probatum, nunquam turbith abſq; zinzibere eſt administrandum. Igitur ſi cuipiam placuerit apponere turbith, apponat etiam & zinziberis portionem. Lege de hoc in confectione electuarij indi maioris.

Modus ſecaniabin ſolutione educentis melancholiam &c. CLXXII.

SVNT & in præſenti deſcriptione per omnes impreſsiones duo menda. Primum, videlicet vbi legitur chamedryos, chamæpityos &c. deeſt ibi vnū ſimplex, ſcilicet aniſum. Lege verius ſic: Aniſi, chamedryos &c. Aliud mendum eſt: vbi legitur, hellebori nigri. aur. iij. rectius lege. aur. ij. Quia ſic vtrunq; eſt ferè in cunctis antiquis exemplaribus. De buglosſa autem domeſtica, & ſylueſtri, ſatis diximus in ſyrupo dinari. Et de Bedegar, lege in ſyrupo de eupatorio.

De *Chamædry, ſiue Chamædreos.*

CHamædrys herba, quæ minus rectè per genitiuum ſemper Chamædreos dicitur, à Romanis, teſte Dioſcoride, triſago appellatur. Sed hodie vulgò, alij querculam minorem, alij chalamandrynam quaſi chamædrynam vocant. Hiſpani autem herbarij & aromatarij betonicam falsò nominant, ipſaq; pro betonica falſiſsimè vtuntur. Herba ſatis nota. Folia vnà cum ſemine colligenda ſunt. Dioſcorides Author eſt. Chamædrys enim Græcè idem ſignificat, quod Latinè parua quercus. *Triſago.* *Quercula minor.*

De *Chamæpity, ſiue Chamæpyteos.*

ET Chamæpitys etiam vt chamædrys, quaſi ſemper per genitiuū, per authorū volumina chamæpiteos legitur. Dioſcorides enim de chamæpity ſcribēs, tres eius ſpecies notat. Apud nos autē duæ tantū (quæ & notiores ſunt) habentur in vſu. Quæ duæ vulgò iua artetica, & iua muſcata nuncupatur. In vtraq; enim folia ſunt vt in parua pinu, vnde & nomē acceperūt. Nam chamæpitys Græce, parua pinus interpretatur Latinè. Habēt etiā odorē reſinoſum, ſicut eſt odor pini. Flores vtriuſq; mellini &c. Quę autem cognominatur muſcata, vt plurimū locis petroſis oritur. Reliqua verò, ſcilicet artetica, inter ſtipulas triticeas derelictas poſt annū, naſci gaudet. Vtraq; indifferenter vtuntur omnes. Muſca- *Iua artetica, & muſcata.*

ta tamen (quia muscũ olet, & sic cognominata) tanquam magis aromatica, nos potius vtimur.

Modus de Secaniabin de cheisim &c. CLXXIII.

VARE præsens secaniabin intituletur de cheisim, quære in syrupo de eupatorio. Habent nanq; mendose libri impreßi in præsenti descriptione semen fœniculi, quodquidē in antiquis exemplaribus minimè legitur. Sic ergo rectius lege: Seminis anisi, cheisim &c. De cheisim autē siue keisim, require in oxymelle squillitico. Præterea, insuper suspicamur, quòd vel incuria interpretis, vel errore priscorũ scriptorum &c. desit aqua in huius secaniabin descriptione. Quia si Author in omnibus alijs secaniabin, vnà cum aceto posuit aquam, etiam & in hoc credi potest non omisisse. Eo maximè, quòd ipse testatur in sermone de secaniabin puro, principalem materiam secaniabin esse tres res, scilicet mel, acetum, & aqua. Tāquam si diceret, quòd si vnum ex his tribus deerit, non poterit vocari secaniabin. Et quòd aqua non ponitur frustrà in huiusmodi compositionibus, in dicto sermone ipse Author tres aßignauit rationes, vt legēti patet. Quāobrem (saluo semper meliori iudicio) putamus aliquid aquæ esse ponendum in compositione istius secaniabin &c.

Modus Secaniabin de calamento &c. CLXXIIII.

NTIQVA exemplaria tripliciter variāt præsentē descriptionem in pondere squinanti, videlicet quòd aliqua habent squināti ʒ.ij. sicut & omnes impreßiones habēt. Aliqua autē habēt ʒ.vij. & nonnulla ʒ.viij. Et de quolibet sunt plura, quæ in vnum conueniunt. Dimisimus autem stare ʒ.ij. propter duo. Primum, quia numerus ipsorum exemplarium, quæ sic habebant, in tribus excedebat. Secundum, quia omnia impressa volumina cum ipsis in hoc concordabant. Si autem alicui melius videbitur aliter, fiat quod erit melius. De calamento domestico autem, & syluestri, dicetur in syrupo de calamento primæ descriptionis.

Syrupus acetosus diarhodon &c. CLXXV.

ESCRIPTIO præsentis syrupi per nonnullas excusiones in vno est vitiata: videlicet vbi legitur ℞ Recipe succi endiuiæ, apij, anisi, ana &c. Illud anisi quidem, à librarijs additum est descriptioni: forsan ana conuerterunt in anisi, male legen

gentes, & superaddiderunt aliud ana. Etenim in antiquis exemplaribus non est, nec etiam in aliquibus impreſsionibus, neque meminimus nos vſquam legiſſe ſuccum aniſi eſſe poſitum ab Authoribus in pharmacorum compoſitionibus. Quapropter ſine eo, rectius lege: Recipe ſucci endiuiæ, apij, ana &c.

Syrupus acetoſus de ſuccis herbarum, cum aromatibus &c. CLXXVI.

D differẽtiam alterius ſyrupi de ſuccis herbarum ſupraſcripti, addidit Author huic deſcriptioni, cum aromatibus. Vnde ille ſyrupus ſuprapoſitus titulatur acetoſus de ſuccis herbarũ: ſed ſubintelligitur ſine aromatibus. Præterea ſciendum quòd præſens deſcriptio per cunctas impreſsiones reperitur cum vno mendo: ſed per aliquas magis mendoſas, cum tribus. Mendum igitur quod habetur vniuerſaliter per omnes impreſsiones, necnon & per aliqua pauca minus correcta exẽplaria eſt, quòd vbi legitur ſucci buglosſæ ℔.ij.s. verius eſt legendum ℔.j.s. Reliqua verò duo menda, quæ particulariter ſunt in quibuſdam minus correctis impreſsionibus, hæc videlicet ſunt. Primum vbi habetur, ſpicæ ℥.iij. rectius lege ʒ.iij. errore quidẽ poſita eſt ibi ℥. pro ʒ. Reliquum autem mẽdum eſt in fine deſcriptionis, vbi ſine determinata quantitate legitur: Cõdias cum galliæ aromaticæ. Lege igitur emendatius ſic: Condias cum galliæ aromaticæ ʒ.ij. Omnia nempe (vt poſſumus) ſumma diligẽtia, atque digna examinatione in noſtro opuſculo ponimus. Cauſa enim euitandæ prolixitatis multas rationes ac rerum & veritatis probationes dimittimus. Bugloſſa autem hîc, & in ſimilibus locis in quibus abſolutè legitur, ſemper communis & viſualis eſt intelligenda. Item per raued ſimpliciter ſcriptum (vt hic &c.) ſemper intelligitur raued ſeni. Et eſt vna ex optimis rheubarbari ſpeciebus, pro qua pone rheubarbarum electum.

Syrupus de Menta &c. CLXXVII.

ONITVR hic ſyrupus ab Auicenna in quinto canone. Item, Hali Abbas quoque in decimo practicæ habet vnum ſyrupum cuius titulus eſt: Syrupi Romanorum aſsignatio &c. Quiquidem non multùm differt ab iſto. De menta autem, mox in ſequenti ſyrupo dicetur.

Syrupus de Menta inuentione nostra &c. CLXXVIII.

YRVPI præſentis deſcriptio, eſt de inuentione propria ipſius filij Meſuæ, vt textus declarat. Et quoniam, vt ipſe Author etiam teſtatur, iſte ſyrupus eſt excellentior priore, ideò vſus eius frequentatur magis. Tamen deſcriptio impreſsionum in vno non concordat cum exemplarium deſcriptione. Videlicet vbi legitur: Accipe ſucci cytoniorum muzorum &c. ana ℔.j.ſ. Exemplaria antiqua vniuerſaliter habent, ana ℔.j. Verum nobis videtur, quòd talis quantitas ſuccorum, ſcilicet ana ℔.j. non bene ſufficiat ad mentæ quantitatem. Quamobrem putamus ab aliquibus peritis viris ipſam ſuccorũ ſummam non ſine ratione fuiſſe auctam. Vnde noluimus in hoc exẽplari ſequi: iudicantes rectius eſſe, ſecundum impreſsiones, quia forſan eſt mẽda in ipſis exemplaribus, ſcilicet quòd poteſt eſſe quòd ſit in ipſis imminutum pondus ſuccorũ, vel aliquo modo aucta quantitas mentæ: quia in vno exẽplari antiquiſsimo legitur: mentæ ſiccæ ℔.j. & nõ ℔.j.ſ. vt reliqua librorum multitudo habet. Attamen hoc, cum nonnullis alijs dubijs, peritiorũ nobis iudicio reſeruamus. Præterea notãdum in præſenti deſcriptione & ſimilibus, vbi Author dicit: Et cum mellis, vel zucchari: ſiue cũ zucchari vel mellis &c. quòd licet dimittat illud ad conficiẽtis arbitrium, tamen quod prius ab eo deſcribitur, eſt principalius de ſua intentione, & ſic debet fieri. Si autẽ alicui magis placuerit, vt fiat ſibi non cum prima re, ſed cum ſecunda, aromatarius de licentia Authoris illud quicquid ſit liberè poteſt eiuſmodi conficere. Sic etiam & in alijs rebus eſt intelligendum: quãdo duo, vel tria, vel plura ſimplicia deſcribuntur, vt vno eorum (quod magis placuerit) accipiatur, ſemper priora deſcripta potius, quàm poſteriora ſunt de ipſius Authoris intẽtione. Itẽ vbi in fine dicit: Aromatizetur cum gallia, & non ſpecificat quantitatem, nec modũ, eſt notandũ. Et primo de quãtitate. Intellige cum duabus drachmis ad minus ipſius galliæ: quia eadẽ quantitas poſita eſt ab ipſo ſuprà, ſcilicet in ſyrupo acetoſo de ſuccis herbarũ: & infrà, ſcilicet in ſyrupo de calamento ſecũdæ deſcriptionis: & in ſyrupo de thymo, & in modo condîti de bugloſſa, & in modo operationis condîti de cytonijs, & ſimilibus. Modus autẽ aromatizandi, ſiue condiendi huiuſmodi & ſimiles cõpoſitiones cum gallia, muſco, ambra, & ſimilibus, vbi ſpecialiter non aſsignatur, hic eſt: Accipiatur gallia, vel muſcus,

scus, vel simile, & ponatur super bombacem, & bombax ponatur intus caczolam stannatam perforatam. Deinde pone syrupum, vel simile coctum in colatorio satis raro, vt valeat dictus syrupus coctus paulatim, quasi guttatim transire per ipsum colatorium, & pone colatoriū cum syrupo super caczolam ex directo, & subter caczolam constitue vas ad recipiendum syrupum. Et sit inter cuspidem colatorij & caczolam spatium trium vel quatuor digitorum, ita quòd fluens ex colatorio syrupus, cadat in galliam contritam, seu muscum stantem super bombacem in caczola, ita quòd totus syrupus seu simile transeat per ipsam galliam seu muscum &c. Et sic ipse syrupus erit optimè aromatizatus, & clarus. Et hic modus est obseruandus in miuis & similibus, scilicet in secunda aromatizatione: quia primæ species ligatæ in panno sunt bulliendæ &c. Muscus autem, gallia, & similia minimè, sed, vt diximus, fieri debet. Cui autem non placuerit hic modus, poterit ipse in fine decoctionis cum pauco ipsius decocti distemperare galliam, vel simile, & proijcere in ipsum totum &c.

De Mentha, vel Menta, & eius speciebus.

Rectius putamus cum aspiratione scribi Menthā, quàm sine. Tamen communis opinio est, scribere ipsam sine aspiratione. Nihil facit ad rem, omni modo intelligitur. Plures nempe sunt eius species. Sed quando non speciatim scribitur, semper mēta cōmunis & vsitatior, scilicet mēta hortulana (quam Græci hedyosmon satiuū nominant) intelligitur. Et hæc notissima est. Sed scias quòd hæc duplex reperitur: vna videlicet longioribus folijs, quæ à nonnullis menta masculina vocatur: Altera verò rotundioribus folijs constat, quam fœmininam mentam nominant. Est præterea & menta aquatica, quæ balsamita, & sisymbriū cognominatur, & hæc etiamnū non ignoratur. Pro qua lege suprà, scilicet in cōfectione de xylo aloës. Est etiamnū & menta Romana, quæ à multis menta saracenica apellatur, & ab alijs lasulata dicitur, qua & in partibus Galliarum nonnulli pro costo vtuntur, & ipsam falsò costū vocant. Et de hac iam diximus in Diacosto. Folia nempe huius mētæ, foliorū lauri figuram habent, sed sunt molliora, obscura viriditate subalbicantia, & per ora incisa sicut serra, valde amara &c. Inter species quoque mentæ connumeratur & mentastrū. Et illud est verius mentastrum, quod rotūdioribus folijs constat. Quod autem folia longiora habet, potius est calamentum fluuiale, quàm mentastrū. Lege de hoc in Diacalamento. Est præterea & Melissa, quæ à nonnullis menta apum vo

Menta absolutè. *Hedyosmū satiuum.* *Mentastrū.*

catur, ex eo quòd apibus ipsa maximè placet. Insuper & illa species nepetæ, quæ vulgò dicitur mentucia, ob eius vulgarem nomenclaturam, potest connumerari inter species mētæ: non obstante quòd ipsa etiā habeatur in numero specierū nepetæ, & calamēti. Et de hac vide in syrupo de calamēto. Lege etiā de menta in electuario de aromatibus. Arabicè autē menta, Nahanaha, vel Nahanna &c. vocatur: vt est in Pandectario, & Simone Ianuensi, & primo cap. xj. tractatus primi libri Abumeron Auenzoar.

Mentucia.

Syrupus de Absynthio &c. CLXXIX.

De Absynthio.

QVOD absolutè dicitur absynthiū, notissimū est. Sed quia dicit Author in præsenti descriptione: Recipe absynthij Romani &c. sciēdum quòd ferè omnes pharmacopôlæ Romæ decipiūtur, sumentes pro absynthio Romano, illud quod in parietib. vetustis derelictis ruinarū antiquæ Romæ copiosissimè oritur: de quo minimè Authores intellexerūt, quodq; à peritis viris iudicatur diuersa absyntij species. Et in veritate est. Quia cōstat ipsum esse folijs minutioribus, nec hyemali tēpore timet frigus sicut aliud, imò in ipsis algoribus magis viret, & crescit: econtrà aliud in æstate magnificatur &c. Et verè prisci Authores non poterāt loqui de dicto murorū Vrbis: quia prioribus tēporibus, scilicet in Roma triūphante & ædificijs pulcherrimis florente, non erāt tot murorū ruinæ, nec Mœnia vrbis ita diruta, vt nostra ætate ipsa nimia vetustate penè cōsumpta videmus. Et per cōsequēs non erat absynthiū in ipsis: nec (vt putamus) vllum herbæ genus permisissent illi heroēs prisci Romanorū patres, super ipsorū ædificia multiplicari. Quapropter absynthiū Romanū à filio Mesuæ, Auicen. & cæteris Authorib. descriptū, nō intelligitur supradictum murorū vrbis. Non obstāte quòd præfatū murorū Vrbis non negetur esse Romanū, quia omne quod nascitur Romę, Romanum dici negabit nemo. Vnde absynthium Romanū duplex consideratur, scilicet præfatū murorum Vrbis: & aliud (de quo intellexerunt Authores) quod oritur in partibus Romæ propinquis. Et largo modo per absynthiū Romanū intelligitur omne illud absynthiū, quod spōte intra Italicū nascitur solum. Quia vtplurimū & Dioscor. & Galen. & cæteri Authores, cum dicunt aliquid Romanū, intelligunt illud esse Italicū. Vt exēpli gratia: Apud Dioscoridem cum citātur Romani, intelliguntur

Absynthij murorū Vrbis notæ.

Absynthiū Romanū duplex.

Lati

Latini, scilicet Itali, qui sunt veri Latini. Aliud efficacius exemplũ: Scribitur à pluribus Authoribus, & præsertim ab Auicenna, Gentiana Romana, Pæonia Romana, spica Romana, & alia plura quæ nõ tantùm Romæ non sunt, sed nec prope Romam ad multa miliaria nascuntur. Qua de re, talibus in locis, necessariò pro Roma, Italia: & pro Romano, Italicum intelligendũ est. Quod clarius ostendit ipse Author noster filius Mesuæ, in suo de Simplicibus, cap. de absynthio. vbi de Romano tantùm pertractans, ait: Absynthium multiplex est. Sed illud quod intendimus nunc, est absynthium Romanũ. Electio. Melius est, quod est remotum ab odore maris, & quod oritur in terris liberis &c. Si igitur intellexisset pro absynthio Romano, illud præfatum quod nascitur in ruinis vrbis, non dixisset: Melius est, quod est remotũ ab odore maris, sciens Romam non esse in maritimis positã. Vnde necessarium est dicere, omne absynthiũ Italicum, etiã & quod oritur circa mare (nõ obstante quòd sit non bonũ) esse absynthiũ Romanum. Et ex hoc sciẽdũ quòd istud murale, iudicio plurimorum, est malum: quod pro certo compertũ est esse aliud absynthij genus: quia neq; trãsplantatione de loco ad locũ pinguiorem, neq; cultura aliqua transmutatur à primo suo esse. Vnde pro absynthio Romano accipiendũ est illud quod (vt dicit Author noster) nascitur in terris liberis, habens folia latiora, lenia, alba, & plana. Quodq; non est ita aridum, & pluribus Italiæ locis copiosè habetur. Et hoc etiamnum à Romanis (teste Dioscoride) vocatur absynthiũ rusticũ. Et absynthium absolutè, vbiq; à Latinis appellatur, siue absynthiũ Italicum, vt in Plinio legitur. Quod enim Plinius dixit Italicũ, Author noster & Auicẽna, & ceteri Romanum dixerũt. Illud autem murorũ Vrbis supradictum, ad differentiã alterius, absynthiũ murale nuncupare quibuslibet non displicebit. Et sciendũ quòd præter absynthiũ Romanũ nascitur etiam in maritimis, & montibus aliud absynthiũ, quod à Dioscoride & alijs pluribus principaliter vocatur absynthiũ marinũ, & ab alijs seriphium, siue seriphũ, & absynthium põticũ. Est quoque & tertium apud Dioscoridẽ absynthiũ, quod antonomasticè vocatur sanctonicũ, seu sandonicum: quia hoc vocabulũ est etiam commũne ad omnes absynthij species, secundum ipsum Dioscoridem, & Plinium, & cæteros. Sicut Sceha apud Serapionẽ. Qui Serapio omnibus absynthij speciebus, sceha nomen tribuit. Et hæ duæ vltimæ species ab antiquioribus & recẽtioribus ita confunduntur, quòd nemo in præsentiarum audet dicere absolutè, hoc

Absynth. absolutè.

Sandonici

hoc est istud, & hoc est illud. Dioscorides nempe, & Serapio, & alij plures, tres tantùm absynthij species scribunt. Auicenna autem sex, dicēs: Species eius quinque sunt: Tarsense, & Susi, & Nabati, & Corasceni, & Romani. Et infrà ait: Et est etiam ex speciebus sceha. Et propter hoc vocauerunt ipsum quidam sapientes, sceha Romanorum &c. Vel saltē ponit quinque species. Quia hoc vltimum forsan non intendit absolutè esse diuersam absynthij speciem: sed quod dicitur absynthium Romanum, à sapientibus vocatum esse sceha. Verba etenim ipsius ad vtrunq; sensum possunt deduci. Platearius quidem duas tantùm scribit absynthium habere species. Sed Simon Ianuensis authoritate Galeni, & ex libro antiquo de simplici medicina enumerat quatuor. Pādectarius autem, præter supradicta, habet etiamnum absynthiū dulce, quod declarat esse anetum. Et sticados citrinum, dicit esse absynthium marinum. Item apud Halifilium Abbas legitur absynthium Græcum, quod si differat à Romano, nescimus. Et alij alia de absynthio tradunt genera. Nos autem dimissis omnibus alijs, tanquam dubijs & incognitis, solummodo primo genere, quod est verum, notissimum & præstātius cæteris, & pro Romano, & pro Pōtico, & pro Sanctonico vtimur. Aduertendū tamen illud quod oritur in terris non mari propinquis, esse melius marino, & montanum est melius non montano &c. Scitote etiam, quòd absynthium nō est amarum per totum, sed amaritudo eius solummodo in superficie consistit. Nam pars eius intrinseca non est amara, imo est optimi saporis cum aliqua dulcedine, vt quilibet experiri potest sumendo cauliculos eius, & præcepuè tenellos, & dextre mundans eos à suo cortice. Folia nanq; & cæteræ partes, non ita de facili possunt excorticari. Hinc enim est quòd aqua ipsius sublimata est dulcis. Postremò sciendum, quòd nonnulli (quamuis falsò) opinantur absynthium Sanctonicum esse plantam ferentem semen, quod vulgò semen sanctum, & sementina vocatur. Sed hoc nobis videtur impossibile: quia absynthiū Sanctonicum nascitur (vt Authores tradunt) non vbique, sed in vna ciuitate Galliæ, nō longè ab Alpium montibus, eiusdem nominis, vnde & nomen absynthium Sanctonicum sibi vendicauit. Sementina autem: siue hoc semen sanctum vulgò dictum, quod aliqui etiam falsò putant sanctum à Sanctonico dici, quodq; Venetijs non vili venditur pretio, vt scitur, Alexandria Venetias fertur. Quapropter non potest esse absynthij Sanctonici semen. Quid autem sit, incompertum habemus. Pluries illud seuimus, sed

Sticados citrinum.

Semen sanctum.

Sementina.

sed nunquam potuimus natum videre. Præterea Venetijs etiam venundatur aliud semen grossius eo, pro vermibus puerorum, quod nõnulli asseuerãt esse semen Santonici absynthij: sed neq; de hoc adhuc potuimus habere certitudinem quid propriè sit. Vtrunq; enim non potest esse. Vnde necesse habet, alterum ipsorum esse falsum. Et fortasse (vt coniectamus) quòd neutrum eorum est verum absynthij Santonici semen. Item nonnulli pharmacopôlæ Romæ pro semine sancto vulgò dicto, vendũt semen cuiusdam plantæ similis Alexandrinæ herbæ, quam plantam scimus in partibus Apuliæ, vocari vulgariter morulam. Cuius quidem semen nunquam fuit sanctum, neque beatum. Pro infusione vnius syrupi autem, lege in syrupo liquiritiæ.

Syrupus de Absynthio alius &c. CLXXX.

ISTAM secundam descriptionem Author noster ex quinto canone Auicennæ accepit: quia Auicenna testatur esse suam, dicens: Syrupus de absynthio ex compositione nostra &c. Verũtamen ipsæ descriptiones, in quibusdam paucis, non conueniunt ad inuicem. Habet etiamnum ipse Auicenna, præter dictam, tres alias syruporum absynthij descriptiones, quarum vltima similiter est de sua inuentione: sed differunt inter sese omnes. Item filius Serapionis in 7. habet syrupum de absynthio diuersum ab istis dictis. Aduerte tamen, quòd iste syrupus, respectu superioris, rectè potest dici simplex. Et quamuis sit optimus, à paucis tamen habetur in vsu.

Syrupus de Fumo terræ maior &c. CLXXXI.

SICVT præsens descriptio est vsitatior, ita & mẽdosior habetur per omnes impressiones. O dedecus magnum! Certè multoties stomachamur in libris tantæ authoritatis atque necessitatis (quoniã in illis de vita hominis agitur) legere, & inuenire cõpositiones vsitatiores esse mendosiores illis quæ nõ habẽtur in vsu. Sex nẽpe mẽdæ sunt in præsenti descriptione, secundũ duas impressiones ex quibus legimus. Secũdum alias autẽ, vbi quinq;, vbi quatuor, & ad minus tres in vnaquaq; impressione leguntur. Nos autem, breuitatis causa, dimissis quatuor minoribus, quas tantũmodo in Receptario simpliciter correximus, reliquas duas communiores & maioris momenti annotabimus. Prima igitur menda quæ est per omnes impressiones Latina, necnon & per

quædam

quædam pauca exemplaria minus correcta (quia in duobus duntaxat ex tot quæ vidimus legebatur) est: vbi legitur, Forum boraginis, vel buglossæ, violarum, absynthij &c. Et per quasdam incorrectiores, peius: sic videlicet, Florum boraginis, vel buglossæ, violarum, vel absynthij &c. Neutra quippe ipsarũ disiunctiuarum legitur in antiquis exemplaribus, scilicet pro maiori parte: quia (vt diximus) in paucis minus correctis, reperitur prima disiunctiua, scilicet primũ vel. Etiam in tribus ex ipsis exemplaribus non sunt flores boraginis: & simpliciter absq; disiunctiua in illis legitur sic: Florũ buglossæ, violarũ, absynthij. &c. Quodquidem etiam (vt putamus) non est sine errore. In reliqua autem exemplarium multitudine, ac etiam in libro de vulgari impressione, loco prioris disiunctiuæ habetur copulatiua. Vnde sequitur, quòd vtriq; flores admittendi sunt. Sic enim in ipsis legitur: Florum boraginis, & buglossæ, violarũ, absynthij &c. Huiusmodi etenim est secundum veritatem. Alia autem menda, siue alius error notabilis est, vbi in dictis Latinis impressionibus legitur: Prunorum numero centum, passularum enucleatarum ℔.s. In cunctis autem præfatis exemplaribus, ac etiam & in vulgaribus libris, sic rectius habetur: Prunorum, passularum enucleatarum, ana ℔.s. Etenim centum pruna superflua quantitas nobis videtur. Item in quatuor ex antiquioribus præfatorũ exemplarium adhuc melius sic legitur: Prunorum enucleatorum, passularum enucleatarum, ana ℔.s. Vnde sciendum, quòd pruna, dactyli, myrobalani, & similia quando ab Authoribus scribuntur taxato pondere, vt hîc, semper enucleata ponderanda sunt. Vt exempli gratia: Legimus in practica nostri Authoris, capitulo de Asthmate, videlicet in syrupo de prassio Hamech: Recipe passularũ enucleatarum, iuiubarum pinguium sine ossibus, & sebesten, ana ℥. c. Et in syrupo iuiubino eiusdem Hamech, ibidem, vbi dicit: Accipe pulpæ iuiubarum pinguium, & pulpæ sebesten, ana ℥.c. &c. Quando autem numero ponuntur, nõ oportet ea prius enucleari, & postea numerari: quia enucleatio ipsorum nihil facit ad computationem. Quamobrem rectius est legere: prunorum enucleatorum &c. Et quod dictum est de prunis, dactylis, & similibus, consimiliter idem est intelligendum de tamarindis, de casia fistula, & similibus, scilicet quòd prius eo modo quo fieri potest, purganda sunt ab immunditijs & superfluitatibus suis, & postea ponderanda, quamuis talia nõ possunt numero poni. Præterea animaduertẽdum quòd decoctio præsentis syrupi est gradatim facien

Pruna, dactyli, & similia qualiter ponũtur pondere.

facienda,& similiter omnes aliæ decoctiones quæ varia recipiũt simplicia, vt superius iam declaratum est.

De Fumo terræ.

EXuberantia nempe maxima fumi terræ, quæ vbique prouenit, facit ipsum hominibus nõ esse ignotum. Duplex enim reperitur. Vnus videlicet producit flores albicantes, & vt plurimum in sepibus oritur. Alter verò habet flores purpureos, qui est melior. Et ipse est accipiendus pro præsenti syrupo & cæteris compositionibus, vbi expetitur. Et semper recens est intelligendus, nisi semen ipsius quæratur, quodquidẽ oportet vt sit siccum.

Syrupus de Fumo terræ minor &c. CLXXXII.

VBI AVTEM per impresiones legitur: Succi fumi terræ cocti, & despumati ℔.ij. Zucchari ℔.ij. In multis exemplaribus est cum ana, quod nobis magis placuit. Sic videlicet legitur: Succi fumi terrę cocti & despumati, & zucchari, ana ℔.ij. Item sciendum quòd ferè omnes aromatarij parant syrupum simplicem de fumo terræ, scilicet ex solo succo ipsius & zucchato, quem nusquam legimus apud Authores. Vnde quando Medicus ordinat pro aliquo infirmo syrupum de fumo terræ, ipsum simplicem tribuunt: & malè faciunt: quia in nõ specificato semper syrupus de fumo terræ maior est intelligendus.

Syrupus Liquiritiæ &c. CLXXXIII.

AVTHOR in præfato syrupo de absynthio & in præsenti syrupo liquiritiæ, & similibus, infundit varia simplicia quæ nõ sunt eiusdem texturæ: deinde precipit vt coquantur vsq; ad medietatẽ &c. Ibi enim nõ potest fieri gradatio rerum: ergo malè: quia spica, capillus Veneris, & huiusmodi similia, teste ipso Authore, non patiuntur multam decoctionem. Ad hæc dicendũ quòd Author in huiuscemodi compositionũ decoctionibus, nõ quærit virtutes illorum simplicium, scilicet spicæ, capillorũ Veneris, & simplicium explicitè, sed implicitè: & ponit ea ad cõfortãdum & meliorandum virtutes, & operationes aliorum simplicium, quæ sunt basis & fundamentum ipsarum compositionum. Circa quæ versatur tota Authoris intentio. Vt exempli gratia: In præsenti syrupo, toto conatu quærit Author magnificare & meliorem facere virtutem liquiritiæ: & in syrupo de absynthio, virtutem seu operationem absynthij &c. Cum huiusmodi simplicibus,

cibus, vtputa cum spica & similibus, & per viam decoctionis sciẽs illud non posse fieri, facit illud per viam infusionis. Vnde in ipsa infusione melioreſcunt melioranda, & recipiunt in se pro maiori parte virtutem reliquorum simplicium. Et quæ virtus prius in subiecto debili ob multã decoctionẽ destruebatur, postea in subiecto forti conseruatur &c. Quapropter nõ malè fit infundẽdo & decoquendo, vt scriptũ est &c. Imò optimè agitur, & de mera Authoris intẽtione. Suprà autẽ, scilicet in cõfectione Hamech, & similibus, quia Author quærit totam virtutẽ omniũ simplicium ibi existentium post ipsorum infusionem, præcipit vt vna bullitione tantùm bulliant &c. Et hoc totum notatum habeas pro omnibus similibus accidentibus. Præterea sciendum quòd nonnulli iuniores è præsenti descriptione expungunt aquam rosaceam, quasdam friuolas rationes expreſsè contra Authoris intentionem adducentes. Nos autem inijcimus, & consulimus vt omnes pharmacopôlæ inijciant. Non enim præsumendum est nos doctiores & peritiores esse ipso Authore. Etiã & filius Serapionis, in huiusmodi syrupo habet aquam rosaceam. Cuius syrupi titulus hîc est: Syrupus alius, qui confert pectori, & mundificat canalem pulmonis &c. Ergo ponenda est. Sed aduerte, quòd nõ debet esse aqua rosarum sublimata, sed aqua infusionis rosarum.

De Liquiritia.

Glycyrrhiza. *Radix dulcis.*

GLycyrrhiza, quę corrupto vocabulo liquiritia dicitur, quam & multi hodie (vt etiam Dioscorides tradit) radicem dulcem appellant, notiſsima est. Aliqui etenim ipsam magis barbarè vulgariter regulitiam vocant. Naſcitur in pluribus Italiæ locis. Radix tantùm in vsum medicinæ recipitur. Et succus liquiritiæ ex ipsa radice extrahitur, & exiccatur, vsuique reseruatur. De ipsa quidem satis clarè scripserunt Authores. Hoc tamen nõ ignorandum, quòd cùm petitur radix liquiritiæ, semper rasa debet intelligi, licet non specificetur.

Syrupus de Hyſopo &c. CLXXXIIII.

DEEST per omnes impreſsiones vnum simplex in præsenti descriptione. Hoc est, Radix petroselini, quæ debet locari in primo ana cum alijs radicibus, & propriè inter fœniculi & liquiritię. Et rectius legendũ sic, vt est in omnibus exemplaribus: Recipe hysopi siccæ, radicũ apij, fœniculi, petroselini, liquiritiæ &c. Præterea sciendũ quòd habet Author in practica alias varias de hy

de hyſopo cõfectionum & ſyruporum deſcriptiones, ex propria aliorumq; inuentione: optima autem omniũ iudicatur præſens, quapropter non immeritò eius frequentatur vſus.

De Hyſopo & Iſopo.

VEra antiquorum hyſopus, ſiue verũ hyſopum (vtroq; enim modo dicitur) hodie ignoratur. Hæc autem herba, qua vtimur pro hyſopo (vt probatur per Dioſcoridem, & præciſe in capitulo de chryſocome) nõ eſt vera ipſorum hyſopus. Quid autem ſit, apud Dioſcoridem & antiquiores hoc vulgare hyſopũ, haud ſcimus. Secũdum authorem noſtrum autem eſt verè ſua hyſopus. Nam ipſe Author in ſuo de Simplicibus, ponit duo capitula de hyſopo: & in primo capitulo, hyſopum hortenſe, quod cognominat haſce, dicit quòd eſt mater epithymi, ſcilicet thymus. Vnde & thymus apud ipſum eſt ſpecies hyſopi. In ſecundo autem capitulo ponit duas hyſopi ſpecies: vnam etiam hortenſem, quam hãſce aſſimilauit, id eſt thymo. Demptis quòd non ita copioſè fruticat vt thymus, & quòd habet maiora folia, & flos eſt ei cœruleus. Hinc depingit alteram, quam dicit eſſe montanam, cuius folia ſunt copioſiora, ſed minora, & ſtipites breues &c. Et in hoc cõuenit cum Dioſcoride, ſcilicet quòd eſt duarum ſpecierum: hortenſis videlicet, & montana. Et hæ duæ ſpecies filij Meſuæ veriſsimè (vt diximus) ſunt iſtæ vulgares, quibus communiter vtimur, ſcilicet vna hortenſis, & altera montana. Et licet non ſit aliorum quorundam hyſopus: veruntamen non per hoc eſt reprobanda. Imò in præſenti ſyrupo, & ceteris compoſitionibus noſtri authoris, in quibus hyſopus petitur, ſua ſemper reſpectiuè, ſiue hortẽſi, ſiue montana debemus vti. Et ſimiliter (vt aliàs diximus) intellige de omnibus ſimplicibus, quorũ inter doctores eſt differentia, ſcilicet quòd cuius deſcriptio eſt diſpenſanda, ſemper ipſius ſimplicia alijs ſunt preponenda. Et aduerte quòd montana hortenſi eſt melior. Lege etiam de hyſopo ſuprà, ſcilicet in Triphera ſaracenica, in origani annotatione. Præterea incidenter viſum eſt nobis non ab re eſſe de Iſopo humida vulgò dicta, paucula hæc lectu digna ſubſcribere. Clarũ quippe eſt, quòd vocabulum iſopi humidæ eſt deprauatum, & ob id ſæpe cõfunduntur hyſopus herba, cum ſordelanarum. Hyſopus enim herba ſcribenda eſt cum aſpirationis nota in principio, ſequente y, & proferri debet penultima producta: quia Græcè per ω, ſcribitur. Hodie autẽ à pluribus, communi abuſione, ſcribitur & imprimitur inaſpiratè, & cum i Latino, & profertur penultima correpta cõtra omnem ra-

Thymus hyſopi ſpecies.

tionem. Nonnulli tamē (quod est minus malum) cum y, sine aspiratione scriptitant. Si autē cum duplici ss, hyssopus, vel cum simplici scribatur, nihil refert: vtrunq; enim reperitur apud probos authores. De consimili abusione, isopus humida scribitur, atque profertur. Et sunt qui cum h, & sunt qui sine, & sunt qui cum y, & sunt qui sine eo &c. Cùm verum ipsius vocabulum sit œsypus, siue œsypum. Vtroq; enim genere, sicut hysopus & hysopum habetur. Vnde per œ diphthongum scribendum, & penultima correpta pronuntiandum est. Vt probatur per Ouidij versum, videlicet: Oesypa quid redolent, quāuis mittantur Athenis. Oesypum quidem Græcum est, & Latinè sordem lanarum significat. Et vt Hermolaus tradit, à Græcis primum corruptum est hoc vocabulum. Hinc ab Arabibus, & Latinis, magis corruptum habetur. Vnde si nolunt immunditiem seu succiditatem lanæ œsypum recto vocabulo nominare, minus malū est conuertere œ diphthongum in i Latinū productum, & y, in o, Latinum supple correptū, & scribere sine h, ad differentiam hysopi herbæ, quàm econtrà vtrunq; cōfundere. Nos igitur erroris euitandi causa, herbam (vt decet) aspirate, & cum y, syllaba media semper producta scribi & pronuntiari curauimus. Sordem lanarum autem, vt diximus, per i Latinum productū, absq; aspiratione, & per o correptū scribere, & pronuntiare decæterò lectores monemus. Humida quidē seu humidum additum est ei (vt suspicamur) à iunioribus, dignoscendæ rei gratia, quamuis male: quia & in herbis etiā humiditas reperitur. Et scribendo (vt ipsi faciunt) hysopū humidam, ita potest intelligi herba, sicut & lanarū sordes. Melius nempe esset (vt in Paulo Aegineta 17. cap. septimi libri legimus) vocare ipsam isopum liquidā, quàm humidam. Itē aliqui inscij forsan, tanquam si hysopus herba nō inueniretur virēs, addiderūt ad textus aliquorum authorū siccam: dantes intelligere, quòd ad differentiam supradictæ, quæ est immūditia lanarū, ipsa herba semper debet nūcupari hysopus sicca. Et quòd huiusce rei gratia ab authore in præsenti syrupo, & alibi petatur hysopus sicca. Quod est falsum. Quia Author aliquoties petit hysopū siccā, mentā siccam, & similia, ad differentiam mēte virētis, & hysopi virētis &c. Et quia huiusmodi herbarū species virētes sunt cum aliqua ventositate contraria infirmis, pro quibus talia pharmaca cōponuntur: ideo authores herbas ipsas siccas administrari præcipiūt. Igitur sicca hysopus, ad differentiā virētis posita est hîc, & in similibus locis ab authore, & nō respectu lanarū immunditię. Testamur pro certo, quòd

Oesypum.

quòd in vno Auicéna antiquissimo ex pergameno & manuscripto, qué vidimus, in canone de simplicibus, qui canon nõ procedebat per literas secundum ordinem alphabeti Latini, vt impressi libri habent, neq; in capitulo de sorde lanarum, isopus humida, neq; in capitulo de hysopo herba, hysopus sicca legebatur: sed vtrunq; absolutè. Vnde magis suspicamur esse aliquorũ additiones. Imò (vt melius dicamus) deprauationes. Quid autem sit sordes lanarum, scilicet isopus, siue isopum, id est œsypũ, & modus colligendi ipsum, satis clarè describitur, non solum à Dioscoride, Serapione & cæteris, sed etiã ab ipsomet nostro Authore infrà, scilicet in distinctione de vnguentis, & emplastris. Pro œsypo, scilicet isopo ponitur medulla vituli, secundũ Paulum ex Galeno. Hæc equidem voluimus dixisse pro iunioribus & minus peritis, non autem pro doctioribus & consummatis viris. *Medulla vituli quid suppleat.*

Syrupus de Praßio &c. CLXXXV.

PLVRIMI sunt errores in præsenti descriptione: sed per impressos libros subintellige semper. Et primo vbi legitur: Hysopi, capillorũ Veneris, ana ℥.vj. & in nõnullis, ana ʒ.vj. Et sequitur: Liquiritiæ ℥.j. Hic nempe sunt duo errores. Primus, videlicet, quia liquiritia non intrat in præsentem syrupum. Secúndus autem, quoniam hysopi, & capillorũ Veneris, nõ est ana ʒ.vj. nec ℥.vj. sed est ana ℥.j. vt probari potest per antiqua exẽplaria, ac etiã per libros de vulgari impressione, & per Nicolaũ Præpositũ, qui similiter vt dicta exemplaria habét. Non obstante quòd iudicio aliquorũ in tali syrupo liquiritia potius poterit prodesse, quàm obesse. Attamen quia profitemur dicere veritaté, nolumus quid non verũ describatur in nostro libello. Item nõ in cunctis, sed in aliquibus impressionibus, deest hîc, semẽlini, quod debet esse in vno ana, cum semine cytoniorum. Item omnes ferè impressiones habent mendosè: passúlarum enucleatarum ℥.v. antiqua etenim exẽplaria, & vulgares impressiones, Luminare Maius, Lumẽ apothecariorũ, & Thesaurus aromatariorũ concorditer habent ℥.ij. & sic est verum. Nicolaus Præpositus enim in hoc concordauit cum impressionibus. Item aliud mendum, vbi legitur: Penidiarum ℔.ij. lege rectius, ℔.j. vt præfata exemplaria habent. & similiter Nicolaus Præpositus. Certe si fuissent ℔.ij. conclusisset Author vnico ana, & mel, & penidias. Quoniã & mellis quoq; ℔.ij. ingrediuntur. Hæc sanè erant in præsenti descriptione corrigen-

da. Præterea habet ipse Author tres alias syruporum de prasio descriptiones in practica, scilicet in summa de ægritudinibus pectoris & pulmonis, quæ tamen differunt ab ista.

De Prasio, seu Marrubio.

PRasium, scilicet marrubiũ vsuale, est notissimũ. Græci prassion vocant. Sed animaduertendum, quòd nonnulli inscij iuniores æquiuocant hæc nomina, scilicet prasiũ, vel prasion, siue per simplex s, prasiũ vel prasiõ (vtroq; modo legitur) quod significat marrubium: & prasum, seu prason, quod significat porrum: & prasinũ, quod absolutè denotat viride. Quodq; ab aliquibus falsò interpretatur, flos æris. Et ob affinitatẽ ipsorum multoties errant, intelligendo alterum pro altero. Et quanta differentia sit inter ipsa, vosipsi ô lectores iudicate: quoniam nos in re tam clara, certè veremur prolongare sermonem. Pręterea licet prasium reperiatur plurium specierum: hoc tamen notum (quod vulgò marrubium dicitur) est probatissimum, atq; optimũ prasium. Et hoc, quotiescũq; absolutè reperitur scriptum in compositionibus, sumi debet. Quãdoq; scribitur marrubium album, & hoc ad differentiam marrubij nigri, quod est Ballote.

Prasium absolutè.

Syrupus de Calamento &c. CLXXXVI.

De Calamento domestico, & syluestri.

QVAELIBET calaméti species nepeta vocatur. Græcè autẽ calamintha dicitur: vnde calamétum Latinè. Dioscorides enim tres calaminthæ species scribit. Author noster autem videtur quatuor species calaméti tangere. Videlicet, duas in Diacalaméto, scilicet calamétũ fluuiale, & mõtanũ: & in præsenti syrupo, & in secaniabin de calaméto alias duas, scilicet calamétũ domesticũ & syluestre, siue agreste. Sed si rectè verba ipsius perpéderimus, nõ erit Author noster Diosc. cõtrarius, & tres tãtùm species erũt apud ipsum, sicut & apud Diosc. Quia calamentũ montanũ est idẽ quod domesticũ. Et hæc est prima calaminthæ species posita à Dioscor. Et propriè illa est, quę vulgò dicitur mẽtucia, & nepetella, vel nepitella, vt iam diximus in Diacalaméto. Vocatur autem mõtanũ calamentũ; quia (vt Diosc. author est) montibus familiare habetur. Etenim nõ solũ mõtibus nascitur: verũetiã & in cãpestribus & cultis locis copiosè prouenit. Ita quòd in quibusdã regionibus, vt in Apulia, ob sui frequẽtiã, versum est in prouerbiũ, scilicet quòd quãdo alicuius rei volũt denotare abundantiã, dicunt:

dicũt:De ho c reperitur plus,quàm de nepeta. Vnde propter eius exuberantiam,ab Authore nõ incongruè quandoq; vocatur domesticũ,hoc est familiare,& commune,atq; notius calamentum. Quodq; multoties & in hortis reperitur. Manardus autem & Brasaulus super hoc syrupo declarauerunt,calamẽtum domesticum esse mentam nostraté hortulanam:quod nobis non placet. Nam Author scripserat suprà syrupos de menta:ad quid igitur iterum separatim scriberet syrupum de menta, sub nomine calamenti? Quoniam si calamentũ domesticũ,secundum ipsos,est menta:ita potest dici iste syrupus de menta,sicut & de calamento. Nõ enim intrat in ipsum plus de vno,quàm de altero. Sed secundum veritatem,calamentum domesticum non est menta,sed mentucia,scilicet nepetella. Et hoc calamentum est notissimum. Syluestre autem calamentum est illa nepeta, quæ vulgò dicitur gattaria. Et hoc calamentum secundo loco scribitur à Dioscoride. Et quia videtur æmulari pulegium odore, ideo (vt ipse Dioscorides refert) à nonnullis syluestre pulegium vocitatur. Vnde & rectè à nostro Authore vocatur syluestre calamentum : quia vtplurimum syluestribus & asperis nascitur locis. Et de hoc atq; de fluuiali calamento (quod tenemus esse illud quod Dioscorides scribens tertio loco dicit esse simile mentastro) abundè suprà, scilicet in Diacalamento disseruimus. Lege ibi. Loco calamenti syluestris autem,secundum Paulũ,ex Galeno,menta potest sumi. Præterea sciẽdum quòd cùm Dioscorides dicat cap. de calamintha: Nepeta nascitur in campestribus,asperis,& aquosis. Hęc circumloquutio referri debet ad omnes tres calaminthæ species,singula singulis,videlicet campestre ad primam, asperum ad secundam, aquosum ad tertiã. Et intelligitur vtplurimum : quia etiã largo modo ipsa circũloquutio tota vnicuiq; speciei potest applicari. Et quamuis primam calaminthæ speciem dicat ipse Dioscorides esse montibus familiaré:tamen non est contradictio,quòd etiam campestribus nascatur &c. Et hæc quidem de calamento satis.

Nepeta. Gattaria.

Pulegium syluestre.

Calamenti syluestris loco quid sumatur.

Syrupus de calamento ualens &c. CLXXXVII.

ST equidem in præsenti descriptione per excusos libros vna menda. Videlicet vbi legitur : vini odoriferi ℔.iiij.in antiquis autem exemplaribus pro maiori parte legitur ℔.iij. Quod putamus verius. Nam si Author voluisset dicti vini ℔.iiij. fecisset ex ipso, & ex calamenti succo vnum ana. Præterea vbi

in fine huius descriptionis habetur: Et dimittatur in sole per dies 40. In quinque ex dictis exéplaribus inuenimus per dies xv. Quod enim melius indicatum fuerit, facito. Non enim est casus multæ æstimationis, si plus vel minus, quàm 40. diebus exponatur soli. Item non ignorandum quòd quandocunque absolutè reperitur scriptum calamentum, vt in præsenti descriptione, & in syrupo de prasio, & syrupo de epithymo, & syrupo desticados, & similibus, semper de calamento mõtano, vulgari, noto, scilicet de mentucia est intelligendum.

Calamentũ absolutè.

Syrupus de Thymo &c. CLXXXVIII.

VNVS paruus error reperitur in præsenti descriptione per impreßiones. Videlicet, vbi legitur: passularum enucleatarũ ℥. iiij. s. rectius lege ℥. iiij. In nullo quippe penitus antiquorum exemplariũ, nec in vulgari æditione, neq; in aliquo iuniorũ, videlicet Nicolao Præposito, Lumine apothecariorum, Luminari Maiori, & Thesauro aromatariorum, illud dimidium legitur. Sed omnes concorditer habent absolutè ℥. iiij. Et sic est verum.

De Thymo.

THymus, vel thymũ dicitur, res valde nota. A nostro Authore vocatur Hasce, de quo facit capitulum in suo de Simplicibus. Et ex istius planta verum epithymum colligitur. Sed sciendum quòd aliqui vt Author noster, Dioscorides, Serapio & cæteri vnum tãtùm thymi genus describunt, scilicet thymum album. Aliqui verò, vt Theophrastus, Plinius, & cæteri, duo ponũt genera, siue species, scilicet album & nigrum. Brasaulus autẽ tria genera, seu species notat. Nos autem vnum dũtaxat genus, quod est commune & omnibus notißimũ, scimus. Reliqua duo ignoramus: quoniam nec ipsi qui ea describũt declarant quæ sint, aut vbi reperiantur. Sed quia (vt Aëtius tradit) niger thymus in vsu medico reprobatur: idcirco fortasse ipsum tanquam reprobum Dioscorides subticuit. Quia clarum est, quòd album ponitur ad differẽtiam nigri vel alterius coloris. Et nos etiam non curemus multùm ipsum agnoscere. Satis enim est, quòd nobis est necessarium scire, & perquirere. Colligitur autẽ thymus cum floribus, & siccatur in vmbra. Tradunt enim Authores semen thymi esse inuisibile, & quòd si feruntur flores thymus nascitur. Auicenna autèm in secundo cañ. capitulo de thymo, de eius semine tãtum pertractat. Vnde vel thymum apud ipsum est alia res (quoniam

scri

scribit etiamnum ipse capitulum de hasce) vel pro semine, intelligit flores: vel ipse somniabat scribens ea de semine thymi. Eiusdem naturæ quidem, & effectus sunt thymus, & thymbra, & potest poni alterum pro altero, vt Dioscorides, Paulus, & ferè omnes Authores testantur. Vnde & Macer etiã capitulo de Satureia (quæ eadem est, quæ thymbra) ait: *Thymi loco quid sit mendum.*

Si desit thymus, pro thymo ponere thymbram
Præcipiunt medici: quia vis est æqua duobus.

De hasce etiam lege suprà, scilicet in Diacalamento.

Syrupus de Eupatorio &c. CLXXXIX.

ET quamuis nõ omnes, plurimæ tamẽ impressiones habẽt mendosè in præsenti descriptione: Liquiritiæ &c. ana ℥.vj. Reliquæ autẽ impressiones, & cũcta exemplaria &c. habent, ana ℥.xvj. Et ita est verum. Et licet ℥.xvj. & ℔.ij. sint vnum & idem, ita quòd suprascripta inibi simplicia, scilicet radices apij, &c. & ista possent vnico ana cõcludi: tamẽ placuit Authori sic variare. Et ne essent duo ana similia, immediatè vnũ post alterũ, ex quo posset alicui dubitatio erroris oriri, primũ posuit per ℔. secũdum per ℥. Post hæc sciẽdum, ꝙ hic syrupus denominatur ab eupatorio, non tamẽ à quantitate, quia parũ ex eo recipit: nec à pretiositate, quia eupatoriũ vilius venditur, sed ab effectu, & proprietate. Quoniã visum est ipsi Authori, ad hepatis affectus (circa cuius curationẽ versatur principaliter intẽtio istius syrupi) maximè valere eupatoriũ: & ita est. Vnde à nonnullis rectè eupatoriũ interpretatur bonũ hepati. De consimili habetur suprà, Modus secaniabin de cheisim, vbi etiam ingreditur & eupatoriũ. Quod secaniabin vocauit de cheisim, & non de eupatorio, seu ex zinzibere, vel ex alio ipsorum quæ sunt in eodem ana. Neq; ex aliquo superioris ana, cuius simplicia in maiori recipiuntur portione. Vocauit autẽ ex cheisim: quoniã probauit illud efficacissimum esse operationibus curationũ ipsius syrupi, siue (vt mauis) secaniabin. Et ob id quia secaniabin de cheisim valet oppilationibus hepatis, præcepit Author in eius cõpositione & eupatoriũ sumi. Et si aliquis (cui præfata declaratio nõ placebit) dixerit, quoniã Serapio authoritate Rhasis, capitulo de eupatorio dicit: Manifestum est per experientiã quòd absynthium est magis conueniens in iuuamento hepatis, quàm eupatorium: ergo ab absynthio conuenientius denominaretur præsens syrupus, quàm ab *Eupatorij interpretatio.*

eupatorio. Eo maximè, quòd in maiori quãtitate ingreditur absynthium in syrupũ, quàm eupatoriũ. Dicendũ, quòd hac de causa denominatur ab eupatorio, & non & ab absynthio, videlicet ob differentiam aliorum syruporũ de absynthio, quos iam scripserat suprà. Vel denominatur ab eupatorio, quia sic placuit Authori, & cæteris. Et similiter dicendum de præfato secaniabin de cheisim, & cæteris consimilibus, de quibus certa & expressa non habetur denominationis ipsorum assignandi ratio. Et animaduerte, ne omittas in decoctione istius syrupi, & similibus, facere gradationem simpliciũ, vt primò quæ maiorem coctionem sustinere possunt iniiciãtur &c. vt in superioribus iam declaratũ est.

De Eupatorio.

Gafet quid. Gafet Arabicè, Græcè & Latinè eupatorium dicitur. Omne tamen quod prodest hepati, eupatoriũ, siue hepatorium (vt aliqui volunt) potest dici. Principaliter autẽ, & antonomasticè, quædã genera herbarum eupatoria vocantur, quoniam virtutes ipsorum ad hepatis vitia curanda (experiẽtia teste) ab Authoribus probatæ sunt: & particulariter duas herbas habemus, quas verè per Authorũ scripta esse eupatoria probamus. Vna videlicet est, quam vulgò falsissimè agrimoniã nũcupãt. Et hoc est verissimũ eupatoriũ Dioscoridis, & antiquorũ, vt patet considerãti ipsam herbã, & doctorum conferenti scriptis. Altera verò est eupatoriũ, quod scribit Author noster filius Mesuæ. Quam herbam in patrimonio Romano, nonnulli herbã S. Ioannis appellant. Non obstante quòd aliæ & diuersæ herbæ à vulgaribus sub dicto herbæ sancti Ioannis nomine intelligãtur. Et hoc eupatorium non est ignotũ. Imò à pluribus eupatoriũ absolutè intelligitur. Sed sciendum quòd non loquimur de quadã herba, quam vulgares vtplurimum, pro eupatorio sumunt quod pseudo, seu adulterinũ eupatoriũ nos vocamus. Quam quidem herbã, ob id quia semper reperitur in aquosis, eupatoriũ aquaticũ nominãt. Quoniam talis herba nũquam fuit eupatorium, nec species eius. Ignoratur enim & à peritis viris qd sit ipsa herba. Præterea quãuis nonnulli enixi sint aliquibus notis & signis, quibus cõueniũt inter se capitulũ filij Mesuæ, & capitulũ Dioscoridis de eupatorio, probare non esse diuersa, sed idẽ eupatoriũ esse apud filium Mesuæ, quod est apud Diosc. tamen quibusdã alijs clausulis, quibus non conueniunt, probatur contrariũ, scilicet quòd est diuersum alterũ ab altero. Et maximè de amaritudine, quam scribens filius Mesuæ tribuit suo eupatorio. Quæ quidẽ à Dioscoride notatur,

Herba sancti Ioannis vulgaribus quæ.

tatur, nec in ipsa herba agrimonia falsò dicta (quod est verum Dioscoridis eupatoriũ) persentitur, vt quilibet experiri potest. Et similiter de forma foliorũ &c. quæ breuitatis causa studiosis dimittimus: ex quibus clarè percipitur eupatoriũ filij Mesuæ esse alienũ ab eupatorio Dioscoridis. Et vt suprà in syrupo de hysopo, & alibi diximus, semper simplicia cuiuscunq; Authoris in suis cõpositionibus duntaxat, omnibus alijs sunt præferenda. Vt etiam exẽpli gratia: prò compositionibus filij Mesuæ, in quibus recipitur eupatoriũ, contra aliquorũ iuniorũ opiniones, non est accipiendũ eupatorium Dioscoridis, sed eupatoriũ quod scribit ipse filius Mesuæ. Et similiter pro cõpositionibus Dioscoridis, Galeni, & cæterorũ antiquorum, non est sumendũ eupatorium filij Mesuæ, seu Auicennæ, sed suũ eupatoriũ, scilicet eupatorium ab ipsis descriptũ. Et sic de singulis. Eupatoriũ autẽ filij Mesuæ, licet sit notissimum, pro illis tamẽ minus peritis adolescentioribus aromatarijs, qui forsan assueti recipere suprascriptũ pseudo eupatorium, aquaticum nuncupatũ, non bene cognoscũt illud, breuiter declarabimus. Pluribus in locis nascitur. Folia fert simimilia cẽtaureę minori, sicut dicit Author, sed sunt incisa vt serra. Ex vna radice plures eleuãtur surculi, in quorũ summitate sunt flores subcitrini, oblongi, in vmbella perpulchra compositi. Et vmbella ipsius est vt vmbella illius plantæ quæ vocatur barba Iouis, siue Iouis barba, quæ apud Diosc. Chrysecome dicitur, & vulgò etiã sticados citrinũ appellatur. Et flores istius eupatorij nõ citò marcescũt, seu diu perdurãt, nec cùm siccãtur amittunt colorem suum. Vnus & idẽ odor grauis est in herba, & in floribus. Tota planta amarissima est, & flos est melior pars ipsius plantæ &c. Succus ab ipsa planta excipitur, cùm est tenera, & exiccatur in sole, & vsui reseruatur &c. In defectu autem eupatorij, rectius ponitur absynthiũ, quàm aliud. *Barba Iouis.* *Chrysocome.* *Sticados citrinum.* *Eupatorij loco quid sumendum.*

De *Bedegar & Suchaha.*

VAriæ atque diuersæ sunt iuniorũ opiniones de Bedegar, & suchaha, quas curiosis lectoribus relinquentes, breuiter vt poterimus, quid de huiusmodi simplicibus sentimus, subscribere non pigebit. Clarũ quippe est, & patet cuicunq; legenti & considerãti capitula de Bedegar & de suchaha apud Serapionẽ, quòd eadem sunt quę apud Dioscoridẽ Acãtha leuce, & Acantha Arabica, id est spina alba, & spina Arabica. Et aduerte ne decipiaris in Dioscoride (vt nonnulli decepti sunt) intelligendo leucacantham, id est albam spinam, pro acantha leuce, id est spina alba: *Acantha leuce.* *Acantha Arabica.*

quoniã differt altera ab altera, & separatim de vtraq; ipse Dioscorides capitula facit. Pro faciliori autẽ dictorum, scilicet bedegar, & suchaha declaratione, à posteriori incipiẽtes, scitote quòd suchaha, siue sucaha verissimè est planta illa quæ vulgò Carlina dicitur: quod etiã in synonymis filij Serapionis clarius percipitur, vbi legitur: Suchaha, id est herba parua, dulcis & spinosa, quæ extenditur super terrã, & facit capita grossa prope radicem, & exeunt ex ipsis capitibus flores sanguinei. Carlina huiusmodi autem notissima est. Et dicitur carlina (nescimus an fabulosè) à Carolo, siue Carlo Magno imperatore, cui tẽpore maximæ epidimiæ Pestis, pro salutari remedio, ab Angelo sancto (vt fertur) ostensa fuit. Vnde quamplurimi in Pestilentiali morbo vtuntur ea. Sed sciẽdũ, quòd duplex reperitur carlina. Vna videlicet, quæ non eleuatur à terra, sed producit caput magnũ, spinosum, terræ annexũ, & folia quæ similiter sunt valde spinosa, circunquaq; super terrã expansa, & flos ipsius sanguinei coloris est &c. Et hoc est suchaha præfatum. Altera verò carlina, simillima est prædictæ, præterquàm quòd eleuatur à terra in stipitibus cubitalibus, plus & minus, secundũ locorum dispositiones, & facit plura capita, quæ sunt oblonga, & non ita magna. Prima autem rarissimè producit duo capita ex vna radice. Sed generaliter vnũ magnũ spinosum (vt diximus) echino marino, seu echino castaneæ perquàm simile. Radices vtriusq; etiã sunt simillimę in omnibus, supple odore, sapore, longitudine, pollicari crassitudine &c. Excepto quòd radices illius quæ nõ eleuatur à terra, sunt albiores, scilicet ab extra, integræ & sanæ. Alterius autẽ radices, scilicet illius quæ producit stipites, & capita plura, sunt nigriores, acutioris saporis, & scissæ ab illa parte qua folijs & stipitibus coniũgun tur, in duas, aut tres, pluresve partes, scissuris magnis, ferè dimidij palmi, tãquã si studio aliquis eas gladio scidisset. Et hæc plan ta in nõnullis Italię locis, magis quàm altera, intelligitur pro car lina. Et hoc haud dubiè est bedeguar, siue bedegar, siue bedoar, & similia, vt in Auicenna & cæteris legitur. Quæquidẽ barbaræ voces vnum & idem significant. Et quòd bedegar & suchaha sint eiusdẽ naturæ & proprietatis, non solùm per capitula Serapionis & Dioscoridis, & cæterorũ probatur, verũetiã & res ipsæ veritatem ostẽtãt. Nascũtur ambo mõtibus altis, & locis frigidis ac asperis. Copiosius tamẽ suchaha, quàm bedegard, sed asperioribus locis bedegard magis quàm suchaha, gaudet. Sæpius enim in vnomet colle vtrũq; reperitur, vt proprijs manib⁹ pluries in mõtibus

Carlina

Carlina duplex.

tibus Rheatinis & alijs locis carpsimus. Radices tantũ in medico recipiũtur vsu. Et rationabiliter alterũ pro altero potest subministrari, cùm sint eiusdẽ naturæ &c. Præterea sciẽdum, quòd non solùm carlina (quod suchaha Arabicè dicitur, quod est acantha Arabica) in carduorũ generibus caret caule: verumetiam & chamæleon albus, quem nonnulli ob id quia caule priuatur, falsò suspicauere suchaha esse. Sed in veritate in partibus Aragoniæ comperimus chamæleontem album non esse suchaha. Contingit enim iter agentibus nobis per Aragoniã, casu videre secus viam rem simillimam pineæ arborum, mediocri magnitudine, in terram iacentẽ, scilicet in medio vnius plantæ cardui. Eramus enim tres fratres pedestres, qui omnes à visione nouitatis rei ita decepti, quòd verè putantes esse fructum pini, vnus ex nobis extendit manũ vt ipsum acciperet. Tũc illusionẽ visus, sensus tactus nobis detexit: cùm nõ sensit duritiã quam in re ipsa putabamus. Quãuis asperitas eius non fuit abscondita à tactu manus. Continuò autẽ curiosi voluimus inuestigare quidnã esset illud, & inuenimus esse florẽ cuiusdam cardui in modũ pineæ formatum. Folia ipsius floris, siue calicis, aspera, & non sine aculeis, quamuis paruis, erant. Absq; stipite radici insidebat. Folia plantæ super terrã expãsa circumcirca, quinq; aut sex, albicãtia, non multa aculeorum asperitate obducta, pluribus scissuris fibrata. Radicẽ verò ipsius, licet ob sarculi carentiam, non integram, pro parte tamen effodimus. Quæ erat digitali crassitudine, non sine bono odore, dulcis, & optimi saporis, cum aliqua astrictione, intus alba, extra verò partim subuiridis, scilicet pars coniuncta folijs, & partim terrea, trahens ad albedinem &c. Prosequentes nos iter plures eiusdẽ generis vidimus plantas. Colorẽ floris, ab intus supple, nõ vidimus, quoniã iam adhuc ipse flos nõ cœperat florere. Hinc in Dioscoride Carduorum genera cõsiderantes, reperimus descriptionem chamæleontis albi, quę in omnibus optimè quadrabat. Eo etiã maximè, cùm inibi secundum traditionẽ Hermolai legatur, quòd aliqui carduũ pineã vocãt &c. Hanc igitur plantã potius quàm carlinã, credimus esse chamæleontem album. Item in confinibus dicti Regni Aragoniæ, versus Regnũ Castellæ reperimus aliud cardui genus, quod copiosè ibi iuxta viarũ semitas, & in triticeis campis nascitur. Quodquidẽ habet folia super terram expãsa, similia folijs carlinæ. Caret caule omninò, & producit capita plura: taliter ordinatè cõposita. Videlicet vnũ magnũ caput, echino marino simile est in medio, ac immediatè radici

Chamæleon albus.

Cardui, qui Corona fratrũ dicitur, cõsideratio.

anne

annexum,& circumcirca ipsum octo,nouem,vel decem,& aliquando plura,paucioráve capitula,nucis iuglandis & ampliori magnitudine sic cõtigua,quòd vnum tangit aliud, omniaq; terræ adhærentia &c. Et dum baculo effodiebamus ex ipsis plantã vnam,transeuntem quendam rusticum interrogauimus, an sciret nomen illius plantæ. Qui vulgari suo idiomate nomen indicans,idem est quod Latinè Corona fratrum. Quod nomen nobis visum est non disconueniens esse rei. Quia caput magnum stat tanquam pater,capitula verò tanquam filij eius,& fratres in modum coronæ stant circundantes ipsum patrem &c. Demum effossa ex parte radix,baculi grossitiem habens,tenera, alba,& cum quadam astrictione iucundi saporis erat. Quid autem sit apud Dioscoridem,& cæteros, tam antiquiores quàm iuniores Authores,adhuc incompertum habemus. Alias etiamnum plantas ex aculeatis, carentes caule scimus,non tamen sunt carlinæ species,de quibus quidem non est necesse impræsentiarum habere sermonem. Hæc quidem satis pro bedegar,& suchaha declaratione. Caueant igitur aromatarij,à vaniloquijs plurimorum iuniorum de hisce simplicibus.

De succi Apij,& Endiuiæ quantitate sufficienti.

ALiàs quippe suprà diffusè & clarè,de partium conueniẽtia & sufficiẽtia, & similibus pertractauimus. Hîc autem tum, quia clausula istius circumloquutionis non manet in sua rectitudine,tum etiam quia nonnulli iuniores varias scripsere declarationes & interpretationes,super huiusmodi clausula visum est nobis silentio ipsam non præterire. Certè ipsa circumloquutio per impressiones non est in suo esse recto,vt aliqua exemplaria vetustissima de hoc nobis testimonium perhibent, quæ sic rectius habent: Et cum zucchari ℔.iiij.& succi pij, & endiuiæ quantitate sufficienti,fiat syrupus. Quantitas autem sufficiẽs hoc in loco dupliciter est intelligẽda. Primò,vt sit inter ipsos succos ęqualitas,scilicet quòd succi apij,& endiuiæ sint partes æquales,scilicet quòd non plus de vno,quàm de altero ponatur &c. Secundò,vt sit sufficiens & competens pars succorum,ex proportione ad zuccharũ: & tali modo, licet potest sumi regula ex syrupo de fumo terræ,scilicet quòd succi ambo pro vno sumpti,& zuccharum,sint æquali librata pondere: tamen nõ in omnibus alijs hic modus est obseruandus. Quia illarum compositionum, quæ nõ recipiunt decoctionem seu infusionem rerum ex aqua,vel altero liquore,sed solos succos,succi non sunt accipiendi æquali pondere

dere seu mensura cum zuccharo aut melle: sed debent esse in duplo, vel saltē in proportione sesquialtera, scilicet quòd pro qualibet parte zucchari, vel mellis, vel similis succi, vel succorum in vnum & pro vno (vt dictum est) copulatorum, pars vna cum dimidia ad minus sumi debet. Quoniam vtplurimum talibus modis vtitur Author in suis compositionibus. Hîc autem & in syrupo de fumo terræ, & similibus, quia decoctio rerum excusat partem succorum, idcirco ponendi sunt succi æquali pondere ad zuccharum. *Proportio sesquialtera quæ.*

Syrupus de Epithymo &c. CXC.

IN PRAESENTI descriptione plurimæ impressiones mendose habent, passularum enucleatarum ℥.iiij. Imprudentia enim librariorū posita est ibi drachma, pro vncia. Lege igitur rectius ℥.iiij. Item cunctæ impressiones, necnō & quædam pauca exemplaria minus correcta mendosissimè habent hîc: Recipe epithymi boni hortensis &c. Nam (exceptis duobus) cuncta exemplaria, quæ vidimus, sic rectius habent: Recipe epithymi boni Cretensis. De quo mox in declaratione epithymi dicemus. Præterea animaduertendum quòd licet in præsenti & sequenti, & alijs pluribus syrupis (vt etiam suprà retulimus) non sit specificatè descripta decoctio rerum: veruntamen rationabiliter & necessariò debet fieri, gradatim, & secundū artem. Quia quamuis epithymum, & aliqui myrobalanorum sint primitus descripti: tamen in decoctione vltimum locum tenere debēt, quoniam non patiuntur multam decoctionem. Et econtrà, aliqua quæ in fine describuntur, vt pruna &c. Item nonnullæ ex impressionibus mendosis, minus correctè habent in præsenti descriptione: zucchari ℔.iiij. rectius legito ℔.iij.

De Epithymo.

QVantò magis legimus de epithymo apud Authores, tantò magis mens nostra vexatur, & confusionem maximam inuenimus. Sed omissis pro parte ipsorū lectionibus, ne prolixitas minus nobis necessaria carpatur, vnde quilibet per se quærat, si illis habet opus, necessarias tantummodo authoritates pro rei veritate cognoscenda (vt potuimus) in nostro libello constrinximus. Phantasticentur igitur iuniores, machinētur, fabricentq; suo modo vaniloquia: quòd secundum veritatē epithymum non est aliud, quàm illud capillamentum inuolucrum *Capillamentum thymi.*

(si

(si ita dicilibet) quod supra thymum nascitur. Sicut etiam nascitur super plures alias herbas & plantas, vt super genistas, super ozimum, super linum, & similia. Quamuis illud capillamentum quod oritur circa vel supra linum, particulari nomine vocetur cuscuta: est tamen huiusmodi generum, de quo alibi. Tantummodo capillamentum quod supra thymum procreatur, præcisè & antonomasticè, recteq; epithymum vocari censemus: ab epi, quod dicitur supra: & thymum, id est supra thymum. Et quod supra ozimum, epiozimum, & similia. Et licet à quibusdam vocetur flos thymi, & ab alijs inuolucrum, & palliolum &c. non tamen per hoc, quia sunt diuersa nomina, diuersas putemus Authorum intentiones, atque diuersa simplicia &c. Quoniam si rectè perceperimus ipsorũ scripta, vnum & idem erit epithymũ apud Dioscoridem, quod apud filium Mesuæ, & apud Plinium & cæteros Authores. Certissimè (vt coniectamus) à paucis verus sensus verborum Dioscoridis de epithymo percipitur. Nam cùm ipse Dioscorides dicat, capitulo de epithymo: Flos est è thymo, satureiæ similis. Non per hoc intelligit epithymum, scilicet capillamentum thymi, esse simile herbæ satureiæ: sed asserit illud dictum capillamentum thymi, esse simile capillamento satureiæ, scilicet thymbræ. Quia etiam & supra thymbram generatur huiusmodi capillamentũ, sicuti supra thymum. Quod capillamentum thymbræ, à Paulo Aegineta epithymbrum vocatur. Tanquàm si Dioscorides diceret: Epithymum est simile epithymbro &c. Et quòd epithymbrum sit simile epithymo, & in qualitate, & virtute, licet debilius operetur. Ait Paulus 4. cap. libri septimi, Epithymbrum (quod thymbræ supernascitur) epithymo similiter euacuat, sed imbecillius est. Cùm igitur dixit, Quod thymbræ supernascitur: intellexit capillamentũ, & non flores. Flores enim naturaliter verius dicuntur in planta nasci, capillamentum autem supra plantam. Præterea verbi gratia: Dato quòd epithymum Dioscoridis, & cæterorum, sit aliud ab epithymo filij Mesuæ (quod non credimus) non obstante etiam quòd Plinius ponat duo epithymi genera, quoniam ipse Plinius à diuersis Authoribus accipiens, diuersa putauit simplicia, vel forsan epithymbrũ pro epithymo intellexit. Filius autem Mesuæ clarè, aperteq; de nostro vsuali epithymo loquitur, in suo capitulo de epithymo. Ad quid ergo in eius cõpositionibus volumus recurrere ad alienorum simplicia, cùm habemus sua? Vnde nullus dubitet in hoc nostro epithymo, quòd verissimè est illud quod scribitur à nostro

Cuscuta est de genere epithymorum.

Thymbra.

Epithymbrum.

stro Authore. Et in præsenti syrupo, alijsq; cõpositionibus suis, suo epithymo debemus vti. Sed nota, quòd non solùm secũdum ipsum Authorem nostrum præfertur Cretense epithymum, epithymo aliarum regionum: verumetiam & Serapio, & Auicenna, & alij plures, illud idem testantur. Quamobrem ipse Author noster specificauit in præsenti descriptione epithymum Cretẽse esse sumendum, & non hortense, vt mendosè per omnes excusiones legitur. Quod mendum nonnullis tribuit errandi ansam: quoniam non defuêre qui declarauerunt pro epithymo hortensi, intelligendum esse capillamentum basiliconis, id est ozimi: quodquidẽ reprobatur ab authoribus, & peritis viris: & rectius, non epithymum, sed epiozimum (vt diximus) quod supra ozimũ nascitur, nuncupandum est: sicut epithymbrum, quod supra thymbram &c. Etiam nonnulli dixerunt, & peius, hortense ideò positum esse ab Authore, quia minus vigorosum. Ergo Author imbecillius & minus bonum epithymũ elegit pro isto syrupo? Absit. Etenim ignorantes errorem hallucinati sunt. Doctor igitur noster quærit hîc epithymum Cretense, tanquam melius, & electius &c. Sed si quis carebit illo, loco eius nostrũ epithymũ subministret. Si autem neutrum habuerit, epithymbrũ ponat: quòd si nec epithymbrũ affuerit, substituat flores thymi, vel flores thymbræ, vel saltem folia alterius. Pandectarius autem, & Platearius dicunt, quòd loco epithymi ponitur cuscuta: attamen si bene, nescimus. Collegimus præterea aliquando & super rosmarinũ coronarium, capillamentum simile epithymo: quod epirosmarinũ, seu epilibanotum potest appellari, quodq; in defectu epithymi compensare, melius quàm cuscutam esse putamus.

Epiozimũ.

Thymi flores epithymbrum supplent.

Epirosmarinum.

Epilibanotum.

Syrupus de Sticados &c. CXCI.

HABET Author noster in cura de ægritudinibus neruorum, Authoritate Iudæi, alium syrupum de sticados in multis speciebus huic conformem. Sed eo in loco vbi in præsenti descriptione habet calamentum, & origanum, ibi habet Zinian. Quod Zinian paulò superius in eadem cura authoritate Dioscoridis in multis operationibus cõmendauerat. At verò quid sit zinian, fatemur nos ignorare, Nonnulli ex iunioribus autem, interpretati sunt esse chamæpityn, id est iuan, quæ & aiuga dicitur: tamẽ hoc nobis non constat. Nihil enim habet Dioscorides in cap. de chamæpity, ipsorum quæ authoritate ipsius Dioscoridis, de zinian

Zinian consideratio.

nian ab Authore nostro scribuntur. Ex quo patet, quòd zinian non est chamæpytis Dioscoridis. Præterea percucurrimus in Dioscoride omnia capitula in quibus neruorum remedia, & curationes notantur: in nullo penitus legimus quæ de zinian ab Authore nostro dicuntur. Vnde necessariò sequitur, quòd vel interpres, vel ipse Author, attribuit Dioscoridi quod erat alterius authoris: vel (vt aliàs diximus) plura alia opera extabant apud antiquiores, & Dioscoridis, & Galeni, & aliorum, quibus nos caremus. Et de facto erant. Quia legitur in Collectaneis Sudæ, quòd Dioscorides scripsit medicinales 24. valde celebres libros, ex quibus tantummodo hæc paucula de simplici medicina fragmenta adhuc extant. Igitur non admiremur in allegationibus Doctorum, si fortè non reperiantur quæ alicuius authoris non specificato libro ab ipsis attestata sunt. Item sciẽdum quòd nonnulli Apothecarij parant præsentem syrupũ dupliciter. Vno modo, videlicet cum speciebus in pãno, vt præcipit Author, quẽ vocant syrupum de sticados completum. Altero verò modo sine ipsis speciebus, quem syrupum de sticados incompletum nominant. Sed qua authoritate, sine dictis speciebus paratur hîc syrupus, ignoramus. Nam filius Mesuæ præcipit vt fiat cum speciebus, nec sine ipsis scribit posse fieri. Qui autem aliter velit facere, faciat. Hoc tamen sciat, quòd de mente istius Authoris non est, vt fiat sine speciebus.

De Sticados.

STœchas, dos: vel stichas, dis, Græcè & Latinè dicitur. Arabicè autem, vt in Serapione, Astochodos, siue secundum Pandectarium, Astochodes, vel Ascukodos. Indeclinabiliter verò stichados, siue absque aspiratione (vt vulgus tenet) sticados nuncupatur. Secundum Dioscoridẽ, ab insula Galliæ Massiliensis, eiusdem nominis, vbi maximè exuberat denominari cœpit. Attamẽ in Gallijs & in Hispanis, atq; in Italia copiosissimè nascitur. Herba ipsa notissima est. Sed Author noster, vel quia forsan medici sui temporis experti fuerunt illud Arabiæ sticados: vel quia ob maximam itineris distantiam carebant sticados præfatæ insulæ, & recentius & cõmodius quasi præ manibus habebant illud, sticados Arabicum commendãt. Veruntamen sciẽdum quòd cùm essemus annis elapsis in Lusitania, & propriè in Olyssipone, vel Vlyssipone, quæ ciuitas hodie corrupto vocabulo Vlisbona dicitur, in nostro cõuentu Franciscano, nos vidimus sticados Arabicum virens in horticello Infirmariæ. Quod vocabant fratres eiusdem

eiusdem conuentus, patria eorum lingua: Romiero de los moro, quod Latinè sonat, Rosmarinũ Mauritanorum. Nam (vt habuimus ab eis) ex Arabiæ partibus cum mercimonijs aromatum ibi transuectũ fuerat. Fructicosior planta est, quàm nostrũ sticados. Etenim in spica, siue flore, in stipitibus, in colore foliorum & florum, in amaritudine & forma plãtæ, ad vnguẽ conuenit cum nostrate sticados: erat enim tũc cum flore. Odoratius enim nostro nobis visum est illud. Et spicæ siue flores ipsius sunt aliquãtulum minores. Necnõ & folia ipsius, quãuis nõ excedant magnitudinẽ foliorum nostratis sticados: tamen ex vtroq; latere sunt incisa vt serra, sed leuibus quidem, & non cuspiditatis incisuris. Pro certo enim tenemus illud esse sticados Arabicũ. Sed quia caremus eo, licet nobis, loco eius, vti nostrate. Si autẽ quispiam habuerit illud, optimã rem habebit, pro præsentis syrupi cõfectione. Quoniam certè iudicio plurimorũ est melius quàm nostrũ sticados. Et ne putet quis nos cõposuisse mẽdacia, exportauimus aliquid parum siccum de planta eius, cum folijs & floribus, ad ostendendũ alijs, quodquidem adhuc est apud nos in testimoniũ. Melior pars sticados, est spica florida: in defectu tamẽ spicæ, folijs possumus vti. Præterea sciendum, quòd præter hæc duo præfata sticados genera, est & aliud, quod iuniores & vulgares vocant sticados citrinum, & barbam Iouis, siue Iouis barbam. Quod propriè est Dioscoridis chrysocome. Sed hæc planta (vt putamus) non est numerãda in generibus sticados, neq; pro sticados quis vtatur ea, quia in veritate non est sticados, nec species eius.

Sticados Arabici loco quid sumendum.

De Alchilil.

PRo Alchilil hoc in loco non potest intelligi nisi flos rosmarini, & de hoc iam dictum est suprà.

Sermo in Mellicrato condito &c. CXCII.

MELLICRATVM simpliciter (vt Author ipse in litera apertè declarat) nil aliud est, quàm syrupus cõfectus ex melle & vino tantũ. Si autem ipsi syrupo addãtur aliquę species, vocatur Mellicratum cõdĩtũ. Quãuis (vt ipse Author etiã scribit) sint nõnulli, qui vtrũq;, scilicet cõdĩtũ & nõ cõdĩtũ, vocẽt vtroq; nomine. Et modi eorũ sunt diuersi, vt in sequentibus clarè patet. Hinc iuuamẽta primi modi, & immediatè ipsum primũ modum subscribit, dicens: Recipe vini antiqui boni &c. In cuius calce est vnus error per impresiones nõ paruus: videlicet, vbi legitur: Mu

Mellicratũ conditum.

sci ℥ iij. Cuncta etenim exéplaria, sic rectius habēt: Musci ℥. vnius tertia. Paucis tamen dūtaxat exceptis, quæ habēt: musci ∋. j. quod idē est quod tertia pars drachmæ. Huiusmodi etenim errores (vt aliàs diximus) non est multū necesse annotare: quia sumus certi quòd aromatariorū nullus poneret in præsenti syrupo tres musci drachmas. Imò cōiectando de errore, potius inclinaret animum ad interpretandum tria grana, quàm tertiam partē vnius drachmæ. Vt veritas autem stet in loco suo, nunquam sanè pigebit nos adamussim omnia fidelissimè describere.

De speciebus in huiusmodi syrupis ponendis.

EX præsenti nāq; primo modo sumitur regula ponendi species aromaticas in huiusmodi & similibus syrupis: sed clarius habetur apud filiū Serapionis, & Auicennam in cōsimilibus compositionibus: quia ipsæ species sunt triturandæ trituratione grossa, præter crocum, quod non est triturandum. Et muscus non est ponendus in decoctione cum reliquis speciebus: quia (vt suprà diximus) muscus, ambra, & similia, aromatizandi gratia in fine ponenda sunt: vnde & Author nouissimè descripsit ipsum post colationem syrupi. Veruntamen potest poni cum bambace, sub cuspide colatorij, eo modo vt suprà notatum est: vel post colationem ponatur &c. Huiusmodi enim compositio apud filium Serap. intitulatur: Operatio candicon, ad illum cuius stomachus est frigidus &c. Apud Auicennam autem vocatur Condîtum: siue, secundum Bellunensem, Chandicum conueniens ad frigus stomachi &c.

Modus condîti de citro &c. CXCIII.

CVM dixit Author, Modus cōdîti de citro: subintellexit mellicrati. tāquam si diceret: Modus mellicrati cōdîti de citro. Et licet ipse Author in istamet distinctione habeat duos alios syrupos ex citri cognominatione: præsentē tamē & sequētem, ob id quia vinū recipiūt, sub nomine mellicrati descripsit eos. Et animaduerte ne decipiaris, intelligēdo condîtū de citro, & citrū condîtū vnū & idem esse, quia multū differūt inter se. Nam citrū condîtū intelligitur in eo quod accipitur ipsum proprie, & proijcitur decoctio eius. In isto autem & sequenti condîtis de citro, econtrà accipitur decoctio citri & aliarū rerum, rebus ipsis post coctionem, & colationem, vnà cum citro abiectis. Quia isti sunt syrupi potabiles, & non confectiones comestibiles: vt etiam in litera

Cōdîtum de citro, & citrum condîtū, differūt.

tera

tera probatur, cum in fine legitur: Et bibatur impermiſtum. Præterea quod dicit Author in præſenti deſcriptione, ſcilicet: ſi autem recens illud propinabitur, ſufficit parua in eo decoctio. Hoc conſimiliter eſt intelligendum in omnibus ſyrupis. Hoc eſt. Si recentes propinantur, non multùm ſunt decoquendi &c. Item vbi dicit: Et accipe adhuc de ſpeciebus quas diximus ſuperius: ſubintellige in ſermone mellicrati condîti &c. Demum ſciendum quòd per impreſſos libros ſunt in præſenti deſcriptione duo mē da. Primum, videlicet, vbi legitur: Cytoniorum ʒ.ij. Et in alijs; Cytoniorum ℥.ij. Vtrunq; enim eſt falſum. Antiqui nempe codices vniformiter ferè habent apertè, & clarè: Cytoniorum numero iij. & nonnulli clarius ſic: Cytoniorum numero tria. Et ſic eſt verum. Aliud mendum eſt, vbi legitur: Aquæ roſatæ ℔.ij. lege rectius ℔.j. vt præfata exemplaria habent. Nam ſi eſſent ℔.ij. concluſiſſet eas Author in immediatè ſuperiori ana, ſic: Mellis deſpumati, zucchari tabarzet, & aquæ roſatæ, ana ℔.ij. Ad maiorem quoque probationem, vide apud filium Serapionis in 7. quòd in ſimili compoſitione (quæ videlicet inſcribitur: Syrupus alius qui confortat ſtomachum &c.) habet aquæ roſatæ ℔.j. & cytonia numero deſcripta. Ergo &c. Poma odorifera abſolutè deſcripta, apia intelliguntur.

Condîtum aliud de Citro &c. CXCIIII.

IN hoc ſecundo mellicrato condîto de citro ſunt quatuor emendanda per impreſsiones. Primum vbi legitur: Recipe corticum citri ℥.vij. lege ℥.vj. Secundum, vbi legitur: Bugloſſæ ℥.j.s. In alio mentæ ſiccæ, marmacur ℥.s. Caſſetur illud, videlicet: In alio, mentæ ſiccæ. Et lege ſimpliciter: Bugloſſæ ℥.j.s. marmacur ℥.s. Tertium, vbi legitur: Garyophyllorum aur.ij. lege verius: aur.j. Quia ſic probauimus omnia hæc per antiqua exemplaria eſſe ſecundum veritatem. Quartum emendandum, eſt vna confuſa lectio, quæ licet non ſit in omnibus, tamen in nonnullis impreſsionibus habetur. Videlicet, vbi legitur: Croci ʒ.j.iiij. lege planius: Croci ʒ. vnius quarta. Hoc vltimum annotauimus: quia ſcimus aliquos qui intelligebant illo modo, drachmam & quartam. Habent etiamnum præſentem deſcriptionem, in paucis tamen differentem, filius Serapionis in 7. & Auicenna in v. Titulus deſcriptionis filij Serapionis eſt: Syrupus almuniati. Auicennæ autem: Syrupus Salmuniu.

Modus condîti de Buglossa &c. CXCV.

HOC est mellicratum condîtum de buglossa. Et licet non habeatur in vsu, tamen est optima cõpositio pro stomachi debilitate &c. Sed aduerte, quòd per impressiones, in hac descriptione mendosè legitur: Setæ crudæ incisæ, nucis muscatæ &c. ana ℥. j.s. lege melius, ana ʒ.j.s. quoniam sic est ferè in omnibus antiquis exẽplaribus. Et certè magna quantitas est, ex quolibet ipsorum simplicium ℥.j.s. Et si non aliorum, saltem croci est maxima quantitas. Præterea probatur etiam hoc mendum ex superiori ana, quod est similiter ℥.j.s. Etenim Author non fecisset duo ana similia vnum post aliud, sed vnico ana conclusisset & cytonia, & poma, & illa simplicia sequentia. Igitur rectius illorum simplicium, ana ʒ.j.s. Aduerte etiã quòd Luminare Maius, secundum omnes ipsius impressiones habet, alfelégenuisch ʒ.j. Sed hic error, vel si ipsi authori, vel si librarijs sit imputãdus, nescimus, Rectius lege, ℥.j. vt est in cæteris libris, tam impressis, quàm manuscriptis.

De Cytoniorum generibus.

HAbet nanq; Author in præsenti descriptione tria cytoniorum genera. In Romano autem solo, non nisi duo nascuntur. Et hæc quidem nota sunt, quæ iam declarauimus suprà. Vnde sciendum, quòd teste Plinio cap. xj. libri xv. cytoniorum plura sunt genera: ex quo sequitur, quòd reperitur & tertium genus. Et verè reperitur. Quoniam scimus huiusmodi tertij generis arbuscularum magnam copiam, intra Italiam sponte nasci in sepibus, & præsertim in montibus Alpium Mutinæ, & Bononiæ. Et hoc quidem tertium genus est minus, & syluestrius alijs, tam in planta quàm in pomis. Quæ poma, scilicet cytonia huius tertij generis, quamuis sint minora, tamẽ odore gratissima sunt, & sunt valde acetosa. Et hæc quidem denotantur à præfato Plinio, cum dicit: Sunt præterea parua syluestria à strutheis, odoratissima, in sepibus nascentia &c. Ex his etenim præcipit Author in sequentibus condîtis de cytonijs, scilicet in minis, parari succum, dicens: Recipe succi cytoniorum acetosorum &c, Aliqui autem, qui duo genera tantùm cytoniorum faciunt: hi nempe de notioribus & domesticis intelligunt. Et de ipsis intelligendum est semper, quando non specificatè scribuntur. Animaduertendum autem quòd cytoniorum genera varijs appellantur nominibus: vt sunt cytonia, siue more Græcorum cydonia, cotonea,

nea, struthea, chrysomela (quasi mala aurea, non obstante quòd mala aurea etiam in citriorum generibus intelligantur) mala cotonea, mala cytonia, seu poma cotonea, & pyra cotonea &c. Quæ quidem omnia, omnibus generibus, largo modo possunt dici æquiuoca, siue communia: quamuis aliqua ipsorum sint aliquibus particularia, & vniuoca. *Chrysomela.*

De generibus Pomorum.

POmorum genera secundum omnes authores, penè innumera sunt. Quoniam hoc nomen, scilicet pomum, in fructibus, est tanquam genus generalissimum, quod continet in se plura alia genera non generalissima. Quia vniuersaliter, siue largo modo, omnes fructus qui non habent corticem durum ab extrà (sed illud quod estur videtur, vt in plurimis) ad hoc nomen, scilicet pomum possunt reduci. Vt sunt ficus, dactyli, sorba, mespila, pyra, & similia. Sed strictè, illi fructus præsertim nuncupantur poma, in quibus orbitas quædam, scilicet rotunditas aliqualiter reperitur. Vt verbi gratia: dicuntur poma, omnia mala, vt sunt apia, maciana, & similia. Item malo granata, siue mala granata, id est mala punica, mala aurea, arantia dicta, & similia. Item mala cotonea, & præcoqua, & persica omnia, & alia multa. Magis strictè autem, poma intelliguntur ista quæ vulgari voce generaliter vocantur mella, siue mela, vel mila, quasi mala. Et de his intelligit Author in præsenti descriptione, sumi tria genera, scilicet dulcia, vt sunt apia, vel in defectu ipsorum, mala Decij, vel alia ex dulcibus. Acria, vt sunt syluestria, & similia. Et dulcacida, siue muza, id est illa quæ medium inter acrem & dulcem habent saporem, de quibus plures sunt species & differẽtiæ, & varijs nominibus, secundum diuersitates gentium & locorum appellantur. Et aduerte quòd in præsenti condîto, sicut & in condîto de citro, tam per cytonia quàm per poma, intelligitur caro, scilicet pulpa ipsorum, & non succus.

Modus operationis condîti de cytonis, & est Miua &c. CXCVI.

INCIPIT nunc Author scribere compositiones mellicrati condîti de cytonijs, quas etiam sub alio cognomine, miuas vocat. Miua autem secundum veram interpretationem, significat syrupum confectum ex succo cytoniorum, & vino,

vel aceto,& melle,vel zucc haro. Sed quia recipit vinum & mel, rectè etiam dicitur mellicratum cōditū de cytonijs. Miua autem acetosa,quæ infrà describitur,non potest dici mellicratum,quia non recipit vinū. Et quamuis acetum fiat ex materia vini, tamen expressè est vino contrariū. Neq; illa quæ conficitur cum zuccharo,debet nūcupari mellicratum. Habet etiamnū Author in principio istius distinctionis syrupū simplicem de succo cytoniorū, quiquidem neq; miua, neq; mellicratū dici potest,quia nec vinū, nec mel recipit.Item habet syrupum acetosum de cytonijs,qui,licet non possit vocari mellicratū,ob id quia non recipit vinū,nec mel,potest tamē appellari miua,quia recipit acetum.Vnde rectè potest nūcupari miua acetosa ex zuccharo sine speciebus, non obstante quòd Author posuerit ipsum sub nomine syrupi: quia (vt in rob dicemus) omnes miuæ sub nomine syrupi cōputātur. Est præterea in præsenti descriptiōe per quasdā impressiōes vnū mēdum,videlicet vbi in ipsis legitur:Ligni aloes,macis,ana ℥.j.s. lege rectè ʒ.j.s.Postremò sciēdū quòd Author in præsenti descriptione notauit regulā quātitatis mellis,aut zucchari ponendi in miuis sequentibus, vt melius declarabimus in sequenti simplici miua. Et similiter de speciebus est intelligendū,vt statim de ipsis dicemus.Sed nō ignorandū quòd quilibet aromatarius tenetur apud se habere miuā multipliciter præparatā, scilicet cum speciebus,& sine eis,& cum zuccharo,& cum melle &c. Similiter notandū(vt in electuario granorū myrti iam diximus) quòd quandocunq; aliquo modo in aliqua compositione recipitur miua,si nō specificatur de ipsa,puta de acetosa &c.semper de ista prima, & sine speciebus est intelligendū. Si autem petitur miua aromatica,vel aromatizata,vt est in electuario granorū myrti &c. tunc etiam ipsa prima miua est intelligēda:sed cum speciebus,scilicet cum ipsis quæ in eius descriptione notantur.Quādo autē sit cōficiēda cum melle,& quādo cum zuccharo &c.Lege in supradicto electuario granorū myrti. Cytonia acetosa iam declarata sunt: in ipsorum defectu autem,domestica sunt administranda.

Miuæ omnes sub nomine syrupi computantur.

Miua absolutè.

De speciebus Alephanginis,seu Alefanginæ.

LArgo modo omnes species aromaticæ possunt dici alephanginæ,siue sint ex radicibus,siue ex corticibus,siue ex cæteris partibus aromaticis plantarum,siue etiam ex aliena materia, vt muscus ex animali,& ambra &c. Sed specialiter illæ quæ ab Authoribus speciatim notantur,vt in præsenti miua,& in mellicrato,&

to,& in capitulo de aloë nostri Authoris, cùm loquitur de eius rectificatione, & in emblicis conditis, & in pilulis alephanginis, & in gallijs, & cæteris pluribus compositionibus huius antidotarij, & quæ sunt apud Bulchasim in ablutione aloës. &c. Vnde animaduertẽdum quòd quando reperitur scriptum aliquo modo de ipsis non specificatè, sed verbi gratia, legitur: Condias cum speciebus alephanginæ, siue cum speciebus aromaticis &c. (frequenter enim reperiuntur huiusmodi circumloquutiones) tunc consideratis omnibus speciebus alephanginis, siue aromaticis, quæ autem conuenientiores iudicabuntur, illæ quidem tantummodo pro illa compositione administrandæ erũt, quia non omnes omnibus competunt. Pro qualibet autem miua, de istis quæ in præsenti prima miua speciatim ponuntur, semper erit intelligendum: respectiuè tamen & pro rata accipiendo, scilicet quòd in maiori miuæ quantitate multiplicanda est etiam & quantitas ipsarum specierum, & in minori minuenda cum desideramus ipsas, seu quamlibet ipsarum cum speciebus conficere, nisi de voluntate alicuius præcipiẽtis medici, alia addantur, siue ex illis minuantur, siue permutentur &c. Quia huiusmodi species rarò præcipiunt Authores administrari in compositis, sed frequenter dimittunt eas ad libitum medici & suscipientis &c. Præterea sunt nonnulli neoterici sibijpsis sapientes, vt quidam Petrus Paulus Villanus Neapolitanus, qui composuit quẽdam (qui circunfertur) libellum intitulatum, Opus quibuslibet aromatarijs necessarium. & ipsum imitantes, qui expresè contra textum Authoris, declarant species in syrupo de sticados, & in ista miua, quando fit cum melle, & similibus, non esse bulliendas, asignantes quasdam friuolas rationes, scilicet quòd mel est attractiuum, & cum tempore absq; bullitione attrahit sibi virtutes specierum ligatarum in panno, & suspensarum in ipso, in asseruatorio vase post decoctionem, scilicet quòd stando ipsæ species ligatæ in panno multo tempore in syrupo seu miua &c. mel recipit virtutes specierum &c. Ergo secundum ipsos (etiam contra Authoris intentionem) huiusmodi syrupi non possunt propinari, nisi transacto multo tempore: quoniam si recentes propinabuntur, non habebunt virtutes specierum: quia licet mel sit attractiuum, non tamen citò & in instanti attrahit &c. O cæcitas magna. Cauete igitur ab his falsis declarationibus, imò verius deprauationibus: quoniam litera Authoris est clara, quòd ipsæ species debent bullire in decoctione &c.

Species omnes non omnibus, nec vni conueniunt.

Species debent bullire in decoctione syruporum.

Confectio Miuæ simplicis &c. CXCVII.

VT apparet in titulo ipsius hæc est descriptio simplicis miuæ, Porrò non solùm simplex, sed simplicissima intelligitur, si cõficitur cum succo cytoniorum, vino, & melle, aut zuccharo tantùm absque speciebus. Cum speciebus autẽ non potest vocari simpliciter simplex, sed vocatur Miua simplex cũ speciebus, siue miua simplex aromatica, non ratione simplicitatis, quam tunc non habet, sed ratione suæ inscriptionis, scilicet quia placuit Authori sic eam inscribere. Vnde largo modo omnes miuæ si nõ recipiũt species, possunt vocari simplices: si autẽ admittũt species, vocantur aromaticæ, seu compositæ. Non obstante quòd aliqua ipsarum sit magis vel minus simplex. Sed animaduertẽdũ, quòd est intentio Authoris, vt nulla miua cõficiatur sine melle, aut zuccharo, contra illos qui dicunt præsentẽ miuam & sequentes esse simpliciter cõficiendas, scilicet absque melle, vel zuccharo, ob id quia Author nõ specificauerit de ipso. Nam Author (vt aliàs diximus) loquitur cũ peritis. Posuerat enim in primæ miuæ descriptione ordinẽ & regulam cõficiendi miuas, & tanquam principales ipsarũ partes, notauit in ipsa succum cytoniorũ, vinum, & mel. Vt illo modo, siue illa regula, & reliqua cõficiãtur. Non igitur habuit necesse hîc & in sequentibus eadẽ repetere. Sed notatis succo, & vino, aut aceto, tanquam primis principijs, subticuit mellis pondus: tanquam si diceret, mel quod sufficit &c. Præterea qui bene ponderabit Authoris verba, reperiet præsentem miuã non absq; melle esse ab eo descriptã. Et cum dixit: Et sunt qui loco mellis ponũt zuccharum: declarauit se prius cum melle intellexisse ipsam esse conficiendam. Et sic de alijs: quarum vnaquæq; potest confici cum zuccharo, si fortè mel non placuerit, vel vbi oportet. Et omnes cum speciebus, & sine speciebus &c. Cõfirmat hoc etiam Author nouarũ additionũ in librum ipsis filij Mesuæ scribens specificatè in ipsa additione, & ponens summam medicinarum excrescentẽ in vno: intelligendo ipsum pro melle, tanquàm si esset in ipsa descriptione speciatim positũ. Igitur ex proportione calculãdo, si in superiori miua sunt sex ℔. mellis, in xx. libris vini & succi cytoniorũ, quia iam euanuit tertia ipsorũ pars inter decoquendũ. In præsenti autem pro quinquaginta ℔. succi cytoniorum, quæ ex centum post coctionem restant, & quadraginta ℔. vini, ponẽdæ sunt mellis ℔. xxvij. scilicet pro quibuscũq;

Miua nulla conficitur absque melle, vel Zuccharo.

xx.℔.ſucci & vini prædictorum, ponuntur mellis deſpumati, vel zucchari ℔. ſex, ſicut in ſuperiori miua, ex qua ſumitur regula pro omnibus alijs. Sed nota, quòd vinum præſentis miuæ nō coquitur prius cum ſucco cytoniorum, vt in prima miua, ſed per ſe decocto ſucco cytoniorum vſq; ad medietatem, atque clarificato, ſuperponitur vinum, & mel, vel zuccharū: & ſic totum deſpumatur, & coquitur vſque ad ſpiſsitudinē, vt in litera habetur &c. Aduerte etiamnum, quòd diximus xl. vini ℔. & nō lx. quoniam ita eſt ſecundum veritatem, ferè per cuncta exemplaria. Errore nempe librariorum per omnes impreſsiones tranſpoſita ſunt, l, & x. Lege etiam de miua in electuario granorum myrti.

Confectio Miuæ acetoſæ &c. CXCVIII.

SVNT etenim in præſenti parua deſcriptiōe duæ non paruæ mendæ per omnes impreſsiones. Prima (vt in ſupraſcripta miua) vbi legitur: Accipe ſucci cytoniorum acetoſorū ℔. lx. lege rectius ℔. xl. Secunda autem, vbi legitur: Aceti boni & albi ℔. xx. lege verius, ℔. lxx. Omnes enim vetuſtiores codices planè habent ℔. lxx. & ſic eſt verum. Prima igitur menda ex tranſpoſitione literarum proceſsit. Secunda autem ex omiſsione, l. Præterea, vbi dicit Author: Et fiat ſicut diximus: ſubaudi cum melle, aut zuccharo, & cum ſpeciebus, & ſine eis &c.

Confectio Miuæ alterius &c. CXCIX.

EST quoque & in iſta deſcriptione per omnes impreſsiones vnus error. Videlicet, quòd vbi legitur: Accipe ſucci cytoniorū acetoſorum ℔. lx. legendum eſt rectius ℔. lxx. vt cuncta exēplaria habent. Sunt præterea nonnulli declarantes præſentem miuā poſſe fieri tribus modis, ſcilicet quòd poteſt tripliciter variari. Nos autem non ſolùm tribus, ſed pluſquam tredecim modis aſſeueramus poſſe confici ſecundū textum, vt breuiter legi poteſt in ſequentibus. Primò, cum melle, aceto, & ſpeciebus. Secundò, cum melle, & aceto, ſine ſpeciebus. Tertiò, cum zuccharo, aceto, & ſpeciebus. Quartò, cum zuccharo, & aceto, ſine ſpeciebus. Conſimiliter quatuor alijs modis poteſt fieri, loco aceti ſubminiſtrādo vinū. Itē præter dictos, pluribus alijs modis: videlicet, cum zuccharo, & melle ſimul: vel cum vino, & aceto ſimul: vtroque pro medietate ſumpto, & cum ſpeciebus, & ſine ſpeciebus. Itē cum omnibus quatuor præfatis, ſcilicet cū vino, aceto,

& zuccharo ſimul,& cum ſpeciebus,& abſque eis. Item diuerſis alijs modis, ponendo plus de vno,quàm de altero,& variando ſpecies &c.poteſt confici ipſa miua. Et de conſimili omnes aliæ miuæ & cæteræ compoſitiones,in quibus Authores nō præcipiūt abſolutè modum, ſed dimittunt eas ad libitum cuiuſcunque variari. Quapropter nō ineptè in calce iſtius deſcriptionis ſubſcripſimus: Aut vtroque. Eo maximè,quòd in duobus exemplaribus vetuſsiſsimis legitur: Et hæc dicta,ſint notata,pro omnibus conſimilibus accidentibus.

Confectio Miuæ factæ ex ſucco fructuum &c. CC.

Mala montana.

ER mala mōtana quæ recipiūtur in præſenti deſcriptione,ſiue per poma montana,quæ leguntur in Rob primo de fructibus,intellige mala ſylueſtria. Et pyra agreſtia,ſunt etiam ſylueſtria. Et fit iſta miua, vt aliæ,ſcilicet cum melle,vel zuccharo, & cum ſpeciebus,& ſine eis &c.

Sermo in Aceto ſquillitico &c. CCI.

Aceti ſquillitici doſis.

LARE & apertè ſcripſit Author præſentē ſermonem præparationis aceti ſquillitici, vſque in finem. In fine autem vbi dicit: Et ſumatur in potu ex eo,omni die, ieiuno parumper,donec deueniatur ad ℥.j.s.nonnulli declarant eſſe intelligēdum,quòd quilibet poteſt ſumere ex eo omni die parum,puta ʒ.j.pro qualibet die,& ſic cōtinuando vſque ad duodecim dies,accipiet in duodecim vicibus duodecim drachmas,quæ complent ſummam ℥.j.s.ab Authore notatam. Sed in rei veritate, intentio Authoris non eſt eiuſmodi,quoniam ipſe declarat,qualiter quis poteſt ſumere omni die,ex eo parū (exempli gratia) hoc modo, ſcilicet prima die ſumat minimam doſim,puta ʒ.s. Secunda die, ſit doſis drachma integra. Tertia die ʒ.j.s. Quarta die,recipiat ʒ.ij. Et ſic quotidie ſumat ipſum augendo doſim,donec perueniatur ad ℥.j.s.ſcilicet quòd vltima(quæ erit maxima doſis) ſit ℥.j.s. quæquidem doſis non eſt amplius augēda,ſed ſic(ſi opus fuerit) continuanda &c. Sunt etiamnū & alij modi faciēdi acetū ſquilliticū,vt apud Paulum Aeginetam in 7.& apud Dioſcoridem, & Auicennam,& filium Serapionis,& Conſtantinum Cæſarem, & Bulchaſim,& alios plures Authores. Solummodo iſtum modum filij Meſuæ,communiter vbique operatur.

De

De Squilla.

SCilla siue (vt mauis) squilla, nota est. Author enim noster in suo de Simplicibus, facit de ipsa capitulũ, in quo ponit notas cognoscẽdi bonam à mala, & modos assandi insinuat. In præsenti autem sermone descripsit modũ siccãdi laminas eius pro aceti squillitici præparatione &c. Succus autẽ à squilla, cum quo fit lohoc de squilla, qualiter excipiatur, ab antiquioribus (vt sciamus) non describitur. Iuniores autem ex assatis in pasta squillis docẽt nos extrahere succũ. Et hac de causa oportet ex assata squilla exprimere succum: quia ex cruda, propter nimiam sui viscositatem, minimè potest exprimi succus. Igitur accipiatur squilla, & non diuidatur per laminas (vt fit quando assatur ad alios vsus) sed integra, expoliata tamen tunicis siccis exterioribus dũtaxat, inuoluatur pasta triticea, siue hordeacea. vel simili, & ponatur in clibano, vel furno, & post perfectam assationem, actu calida extrahatur è pasta, & pistetur, & exprimatur, & manabit succus abundãter. Sed nota quòd assatio squillæ non intelligitur vt crémetur, siue candicet vt carbo, sed ita debet assari sicut assatur cepe vt comedatur. Et ideo assatio eius fit in pasta, vt melius sua cõseruetur humiditas &c. Reperitur quandoq; scriptũ cepa squillæ, siue cepe muris, & idem est quod squilla.

Squilla cruda non dat succum.

Modus Oxymellis squillitici uirtuosi &c. CCII.

IDem significat oxymel quod mel, & acetum syrupizatum. Et oxyzaccharon idem quod zuccharum, & acetum. Dicitur autem Oxymel squilliticum, ex aceto squillitico quod recipit. Et quamuis Author habeat in præsenti antidotario duas alias sequentes descriptiones: tamen præsens prima descriptio, sicut alijs est simplicior, ita & vsitatior habetur. Ipsa nanq; descriptio peritis viris est clara. Pro minus sciolis autẽ, sciendum quòd vbi dicit Author: Coquatur, & despumetur, & perficiatur eius operatio, sicut diximus, in speciebus secaniabin. Intelligitur quòd dum coquitur, debet sæpe despumari. Nec multiplicetur spuma in ipso. Et quòd potest fieri ipsum oxymel forte, & leue, & mediocre, sicut declarauit in sermone de secaniabin, & in sermone de syrupo acetoso. Hoc excepto, scilicet quòd loco aceti simplicis, ponatur acetum scilliticum, id est squilliticum.

Modus oximellis squillitici de radicibus &c. CCIII.

OTEST hoc Oxymel præsens vocari secaniabin squillliticum de radicibus. Ex eo quòd in omnibus sequitur modum ipsius secaniabin de radicibus. Hoc solùm dempto, scilicet quòd loco aceti puri subministratur acetum scilliticum.

Oxymel squilliticum descriptione Democriti &c. CCIIII.

VTHOR etiam ponit præsentem descriptionem, authoritate Democriti, capitulo de Fescera: variato tamen ordine, & in quibusdam paucis duntaxat differentem: sed impressi codices cum exemplaribus manuscriptis in quibusdã non concordant quo ad descriptionem in dicto capitulo positam. Habét enim ipsi impressi codices leuisticum, & seseleos, quæ penitus in nullo exemplari inuenimus. In præsenti autem antidotarij descriptione, impressiones & exemplaria in omnibus & singulis conueniunt ad inuicem: sed loco leuistici, quod est per impressiones, in descriptione capituli, habent cheisim, quod idem est. Vnde potest dubitari, an deficiat per exemplaria in præfati capituli descriptione leuisticum. Item & pro seseleos, quod diximus esse per omnes impressos libros, in dicta capituli descriptione, tam impressiones, quàm exemplaria cõcorditer habent alhasce, quod non est idem quod seseleos. Sed vnde hæc variatio, nescimus. Forsan placuit ipsi Authori permutare seseleos in alhasce. Descriptionis autem capituli hoc est principium: Inquit idem (scilicet Democritus, de quo suprà dixerat) Accipe succi eius (scilicet alfescerę, nam de ipsa habebatur sermo) ℥.v.&c. Et in fine dicit: fiat syrupus. Vnde descriptio capituli vocatur syrupus alfescerę, & descriptio antidotarij præsens, nuncupatur Oxymel squilliticũ. Ab aceto squillitico, quod hic Author posuit in maiori quantitate, quàm erat in descriptione capituli. Et hoc quare? Quia sic placuit Authori. Vnde nec putamus errorem librariorum esse, quia nullum in hoc inuenimus descrepantem codicem. Insuper animaduertendum, quòd in præsenti descriptione, ipse Author specificauit modum faciendi decoctionem origani, & cæterorum simplicium, quod quidem non fecit in capituli descriptione. Item notandũ de succo alfescerę, quòd semper vbi absolutè legitur, de radice ipsius tãtùm intelligitur, & nõ de folijs.

Alfescerę succus absolutè.

De

De Cheisim, quod non est Cordumenum.

APertè probatur per præsentem descriptionem, cheisim non esse cordumenum, cùm sit quòd vtrunque hîc ingrediatur. Contra quosdam asserentes esse vnum & idem. Nam secundum veritatem cheisim, siue keisim est leuisticum, siue dicas libysticũ, vel ligysticum, vt Manardus scribit, & Græci dicunt: siue Ligusticum, à Liguria dictum, vt Dioscorides testatur. Qui etiamnum dicit, quòd Ligures vocant ipsum panaciã, siue panacem. Et hoc est verum, quòd incolæ Ianuenses siue Genuenses dicti, qui sunt veri Ligures, vsque hodie verum ligusticum, panacem nominãt, à similitudine sic vocatum: quoniam (vt Dioscorides Author est) viribus & figura panaci heracleotico non sit absimile. Veruntamen ipsi Ligures sub nomine leuistici, aliud diuersum simplex accipiunt, quod nunquam fuit ligusticum, nec species eius. Vnde qui desiderat habere verum ligusticum, apud ipsos panacem quærat. Diu etenim latuit: nunc autem cœpit apportari. Et (ni fallimur) in nostro viret horticello. Omnes enim notæ à Dioscoride descriptæ ei conueniunt, & semen est vt semen fœniculi, nigrius tamen, quod vt plurimum in medicinis recipitur, quamuis & radix ipsius sit valde vtilis ad plura. Venit etiam sub nomine ligustici, & vitex, scilicet agnus castus, vt in Dioscoride legitur. De cordumeno autem, lege in trochiscis de ligno aloës.

Ligustici cõsideratio.

Panax est Ligusticũ.

Vitex. Agnus castus.

Restat sermo noster &c. CCV.

HINC Author incipit secundam partem principalem huiusce distinctionis, pertractantem de speciebus robub. Sed prius declarabimus Rob significatum.

De Rob, & Robub.

EX omni enim succo (vt Author noster ait) & præcipuè pomorum & fructuum, per coctionẽ ignis, aut solis calefactionem, ad mellis spissitudinem redacto, rob efficitur. Et nil aliud secundam Arabes rob significat, quàm (vt dictum est) succum cuiuscunque rei coctum, vel inspissatum vi ignis, vel solis calore, vsque ad duarum seu trium partium cõsumptionem. Teste ipso Authore nostro in Rob myrtino, dicente: Et omnis quidem syrupus factus ex succis, si inspissetur, præter mel & zuccharum, vocatur rob. Dixit autem præter mel, & zuccharum: quia nec zuccharum vocatur rob: non obstante quòd zuccharum fiat ex succo quarundam cannarum, quia non est regula quæ non patiatur aliquam

aliquã exceptionẽ. Excipitur ergo zuccharũ & mel omne, à gene rib. rob. Et Auic. in quinto canõ. in principio de syrupis, & robub dicit. Et differẽtia quidẽ inter syrupos, & robub est, ꝙ robub sunt succi inspissati per se ipsos, & syrupi sunt decoctiones & succi inspissati cum dulcedine. Et in rob de cytonijs &c. dicit: Ista omnia sunt sicut syrupi eorũ, nisi quia ipsi succi eorũ inspissantur cũ facilitate, absq; dulcedine. Pro dulcedine autẽ his in locis, intellexit mel & zuccharũ: quia aliter esset falsum quod dicit, scilicet ꝙ succi inspissantur absq; dulcedine: quoniã nullus suc⁹ cdulcis per se potest inspissari absq; sua dulcedine. Imò dulciores in ipsa decoctione seu inspissatione efficiũtur ipsi succi, vt probatur per rob vini musti, & similia. Vnde pro dicta dulcedine, mel & zuccharũ intelligi debet. Quasi diceret ꝙ ipsi succi inspissantur absq; aliena dulcedine, scilicet mellis, aut zucchari, quæ nõ vocãtur absolutè rob. Mistũ autem mel, aut zuccharũ, cum alijs succis syruporũ, & vnà cum ipsis inspissatũ, nõ prohibet ipsos syrupos, siue succos nuncupari rob: vt probatur per filij Serapionis, Hali filij Abbas, & aliorũ descriptiones de rob, quæ recipiũt & mel, & zuccharũ, & alia. Et sciendũ ꝙ omne rob potest vocari syrupus, sed nõ ecõtrà. Quod probatur per Serapionis filiũ, capitulo de syrupis: vbi sub nomine syrupi descripsit rob citri. Et immediatè sub nomine rob, posuit aliã descriptionẽ, quæ incipit: Operatio alia rob citri bona &c. Quasi dicat, ꝙ de prima operatione ipsius rob, iam loquuti sumus, supple sub nomine syrupi. Vnde non ignorandũ, ꝙ sub nomine syrupi, cõputãtur omne iuleb, secaniabin, mellicratũ, miua, oxymel, oxyzaccharũ, rob, decoctiones, & alia plura: sed non econtrà. De iuleb, secaniabin, & mellicratũ est clarũ: de oxymelle autẽ, iam dictũ est in oxymelle squillitico, quòd sub nomine syrupi ponit Author ipsum oxymel in capitulo de alfescera. Et quòd decoctiones etiã veniãt sub nomine syrupi, probatur in septima distinctione, scilicet in decoctione fumi terræ: vbi in fine dicit Author: fiat syrupus sicut diximus. Et quòd miua vocetur etiã syrupus, potest probari per Rhasim in nono ad Almansorẽ, capitulo de debilitate stomachi: in quo describens miuam, dicit: Miua autem hoc modo fit &c. in fine autem dicit: Deinde syrupus recondatur &c. Coquitur autem succus, seu inspissatur, vt per talem operationem diu cõseruetur in illo esse, in quo post dictam decoctionis seu inspissationis operationem reperitur. Qui quidẽ succus aliter non bene diu seruaretur. Pluralitatem enim succorum inspissatorũ Arabes robub appellant. Sed quando sim

Rob in quo differat à syrupo.

do simpliciter & absolutè reperitur rob, per antonomasiam intelligitur rob ex musto vuæ. Quod aliter sapa, mustum coctum, vinum coctũ, carenum, passum, defrutum, & simpliciter coctum dicitur. Et apud Paulum Aeginetam, & Aëtium, hepsema, & siræon appellatur. Et licet aliqui faciant differentiam inter carenum, & mustum coctum, attamen parum, quasi nihil differunt inter se, & alterum pro altero potest sumi. Carenum quidem est mustum coctum, sed habet minorem coctionem, scilicet quòd ex eo sit consumpta in igne medietas, seu pars tertia: vnde dicitur carenum, quasi carens tertia parte. Sapa verò est ipsum mustum magis decoctum, scilicet quòd post decoctionem superest tertia aut quarta pars ipsius crudi. Pusca autem licet coquatur, tamen aliud est à sapa. Fit autem pusca pluribus modis, scilicet ex duabus aquæ partibus, & tribus vini, & coquitur secundum aliquos. Alij autem loco vini, acetum substituunt. Nonnulli verò ex secundario, scilicet deuterio vino (si vinum dici potest, de quo etiam Plinius dubitat) puscam parant. Quod vinum secundarium, tribus paratur modis, vt ipse Plinius decimo cap. quartidecimi libri testatur, his verbis: Decima parte aquæ addita, quæ musti expressa sit, & ita nocte & die madefactis vinaceis, rursusque prelo subiectis. Alterũ quomodo Græci factitauêre: Tertia parte eius, quod expressum sit, addita aquæ, expressoque decocto ad tertias partes. Tertium est fecibus vini expressum, quod fæcatum Cato appellat. Hæc ille. Ex secundo autem secundario dicto, scilicet ex eo quod fit ex tertia parte aquæ, credimus fieri veram puscam. Dictum quidem secundarium vinum, à Græcis deuterion, siue deuteria appellatur. Et deuterion etiãnum apud ipsos (quod & chorion dicitur) teste Paulo, est, quod latinè secundæ dicuntur, scilicet quæ vulgò secundina mulieris vocatur. Et propriè secundæ, seu secunda, est ille folliculus, siue illa pellicula, qua inuoluitur infans in vtero matris. Quæ nisi infans ea vestitus (vt ita dicamus) exierit, statim secundo loco infantem sequitur. Vnde secundæ dictæ sunt. Præterea, nuncupatur etiam dictum secundarium vinum Lora, siue Lorea. Et Romæ apud vulgares aquatum, & aquatellum dicitur. Item, plurimi vocant puscam quãdam commistionem aquæ & vini, vbi plus aquæ immiscetur. Sed non est vera pusca. Neque pusca (sit quomodocunque parata) potest vocari rob simpliciter, nec loco rob ea debemus vti, nisi per coctionem ita inspissetur quòd sit consumpta tota aqua, & pars vini sit ad spissitudinem mellis redacta. Et tunc necessitate cogente pu-

Rob absolutè.

Carenum.

Sapa.

Pusca.

Vinum secundarium quot modis paratur.

Secũdæ, vel secundina mulieris.

tamus

tamus loco rob posse poni.

Rob de ribes &c. CCVI.

Obub sequentium equidem omnes descriptiones sunt per se clarissimæ, paucis duntaxat exceptis, de quibus pro minus peritis aliqua subscribemus. Igitur in fine istius descriptionis, vbi dicit author: Et scito quòd rob herbę acetosę est in virtute eius: subintelligitur etiãnum, quòd modus faciendi ipsum rob herbæ acetosæ, est sicut modus ipsius rob de ribes. Et secũdum Rhasim, rob de ribes valet vt rob de acresta, sed parum plus operatur.

De Ribes.

Ribes, siue (secundum Stephanum) Ribesum, non est hoc arbustum, cuius fructu in Italia falsò pro vero ribes, omnes vtuntur pharmacopôlæ. Nam si Serapioni creditur, ribes est herba habens capreolos rubeos. & magna folia, betæ similia, quorũ sapor est acetosus, cum aliqua dulcedine. Ex his ergo folijs, atque capreolis, necnon & ex seminibus recentibus ipsius plantæ excipitur succus, ex quo rob de ribes, & similiter syrupus de ribes cõficitur. Non obstante quòd à nostro Authore non scribatur talis syrupus, quia forsan vtebatur rob de ribes loco syrupi: vel sub nomine rob, syrupum ipsum intelligebat: quoniam (vt diximus) omne rob est syrupus. Et quòd syrupus ex ribes reperitur apud authores, lege Serapionem in capitulo de ribes, dicẽtem: Et modus syrupi eius est sicut modus syrupi de citro. Et quòd eo in loco nõ putes ipsum intellexisse de rob, in eodem capitulo superius & inferius particulariter de rob eius pertractat. Superius enim sic ait: Et rob eius confert cardiacis, & vomitui &c. Item: Et in rob eius est dulcedo, & acetositas, sine stipticitate &c. Inferius autem authoritate Abemmesuai dicit: Et rob eius est sicut rob acetositatis citri, & acrestæ &c. Pluries nempe fratribus nostris mediantibus, è partibus Hierosolymitanis, & Syriæ, delatum est nobis rob veri ribes, & quandoque succum purificatum, aut syrupum factũ ex zucchαro & succo ipsius habuimus. Et licet ex fructu plantæ veri ribes exprimatur succus, vnde & Rhasis (teste Serapione) memorauit ribes inter fructus: tamen non per hoc debemus intelligere fructum ribes, esse fructum illius arbusti, quo (vt diximus) falsò pro ribes vtuntur aromatarij hodierni. Quodquidem arbustum (vt plures coniectant (à Galeno in septimo Miamyr, nuncupatur

cupatur

cupatur Arciuua. Sic enim legitur: Quæ dicitur arciuua, in Põto nascitur, planta est humilis, & fruticosa, folia habet similia memæcylo, fructum rubrum producit, & rotundum, gustu austerum, hanc vocant arciuuam. Hæc Galenus, secundum vnam traductionem. Veruntamen secundum alias interpretationes, ad veritatem Græcorum codicum, non arciuua, sed vrsi vua legitur. ἄρκτος enim Græcè, vrsus Latinè est. Vrsi vuam autem nonnulli potius opinantur esse Rhus Ponticum, quàm plantam ribes, vocatam. Et non mirum est, si Galenus dicat in Ponto nasci: quia quasi antonomasticè, semper rhus Ponticum ab eo scribitur magis laudatum &c. Rhus ponticum enim (vt Paduæ nobis ostensum fuit) habet folia memæcylo simillima, & fructum rotundum, rubrum, austerum, ac in racemulis &c. propriè vt ipse Galenus scripsit, producit. Sed aduerte quòd rhus Ponticum differt à sumach, quod est rhus obsoniorum, de quo infrà. Attamen quia difficilius habetur rob veri ribes, melius nobis videtur esse, si loco ipsius compensetur, aut rob de succo acetosæ, aut rob de cornis, aut rob acetositatis citri, aut rob de acresta, aut rob de berberis, aut rob de granatis acetosis (quæ omnia & singula, secundum probos authores, valent sicut rob de ribes) quàm rob de fructu supradicto. Etiam in defectu omnium præfatorum, si quis vti voluerit rob de vrsi vua prædicta (si tamen ipsa est) non malè aget. Quoniam & ipse Galenus præcitato libro, ad eundem effectum, ad quem ordinauit rob, id est succum vrsi vuæ, ordinauit & succum cornorum. Nam ita descripsit: Vrsi vuæ ℔. sexdecim, aquæ pluuialis sextarij sexdecim. Coquito ad tertias, succoq; expresso reponito. Aliud: Cornorum fructus ℔. sexdecim, aquæ pluuialis tantundem, facit similiter. Hæc ille. Ex quo, si rob cornorum valet sicut rob de ribes, & rob vrsi vuæ valet sicut rob de cornis: ergo rob vrsi vuæ valet sicut rob de ribes. Etiam loco veri ribes, in carentia omnium prædictorum, potest compensari succus siue rob fructus istius vulgaris arbusti dicti ribes, tam pro rob, quàm pro syrupo. Quoniam (saluo semper meliori iudicio) nos putamus istum fructum non elongari à virtute cornorum, & berberorum, & cæterorum supradictorum fructuum. Quid autem proprie sit ipse fructus, adhuc nos latet. Sciendum quoq; quòd in quibusdam Italiæ locis, vt in Aprutio, arborem berberorum, vuam vrsi nominant. Tamen ipsi (vt credimus) decipiuntur: quoniam arbor berberorum Græcis est oxyacantha, de qua separatim capitulum faciũt,

Arciuua.

Rob de ribes supplentia

cuius fructus est acetosus, & non austerus, vt est fructus vrsi vuæ. Et similiter fructus arbusti præfati vocati ribes, est acetosus: ex quo probatur neutrum ipsorum esse vrsi vuam.

Rob de Acresta &c. CCVII.

SECVNDVM Serapionem capitulo de Ribes, præsens Rob valet sicut rob de ribes, vnde potest poni alterum pro altero.

Rob de Cornis &c. CCVIII.

Rob de Berberis &c. CCIX.

Rob de Sumach &c. CCX.

Rob de Moris de scemi &c. CCXI.

Rob de Cytonijs &c. CCXII.

Rob de Pomis &c. CCXIII.

Rob de Pyris &c. CCXIIII.

Rob de Prunis &c. CCXV.

Rob de Granatis acetosis &c. CCXVI.

Rob de Persicis &c. CCXVII.

Rob de Acetositate citri &c. CCXVIII.

IN istis nempe descriptionibus pauca sunt declaranda.

De Cornis.

COrnus arbor notissima. Theophrastus duodecimo capitulo, tertij libri de historia plantarum, ponit masculum & fœminã cornum. Tam secundæ, quàm quartæ declinationis reperitur, pro arbore. Rectius igitur hîc legendum est: Rob de cornis: siue rob cornorum, tanquam ex fructu, quod vocatur cornum. Non autem de cornibus, tanquam ex arboribus, seu ex membris animalium, quod absurdũ est dicere. Hoc cornu quidem, & hic cornus quartæ declinationis, etiam & hoc cornum secundæ, in animalibus sunt, nec est de ipsis hoc in loco agendum.

De Berberis.

BErberi sunt notissimi, à Græcis quidem ipsorũ arbor, oxyacantha, scilicet acuta spina, siue acetosa spina vocatur: vt patet in capitulorũ Dioscor. & Serap. cõcordatione. Nonnunquam reperitur scriptũ magis barbarè, Amberberis, siue Amiberberis, siue

ſiue Amyrberberis, ſiue Emiberberis, & ſimilia, & idem eſt.

De Sumach.

SVmach, ſiue ſumachiū, à Dioſcoride & Græcis alijs, Rhus obſoniorum dicitur. Ex eo, quòd antiqui ad obſonia vtebantur ipſo, ſalis vice. Inter arbuſta connumeratur, quoniam non multùm arboreſcit. Folia fert folijs ſorbi ſimillima. Semen autem racematim producit, quod plurimùm medicinis expetitur. Et huiuſmodi planta non eſt ignota: quoniam coriarij ex frequēti vſu ipſam vulgarem facit. Eſt & aliud rhus ponticum cognominatum, à Galeno 7. de medicamentorum compoſitione ſecundum locos, plurimis pharmacis maximè commendatum: ad cuius differentiam, ſupradictum rhus obſoniorum inſcribitur. Aliquando ipſe Galenus hoc rhus ponticum (vt nonnulli coniectauerūt) vrſi vuam appellat: de quo ſuprà, ſcilicet in rob de ribes, ſatis diximus. Propterea vide ibi.

Rhus obſoniorum.

Vrſi vua.

Rob de fructibus &c. CCXIX.

Rob de fructibus aliud &c. CCXX.

ER poma montana, intellige mala agreſtia. Et per Zarur, meſpilum tricoccum, ſcilicet lazarolum. Lege de ipſis in ſuperioribus. Aquæ prunorum & tamarindorum faciēdæ ſunt per viam decoctionis. Et generaliter omnes fructus &c. ex quibus aliquo modo rob ſuorum ſuccorum per expreſsionem ſimplicem non poteſt haberi, decoquenda ſunt, & poſt competentem decoctionem exprimēda. Et expreſsio ipſa iterum eſt decoquenda, vel ſolis calore inſpiſſanda vſq; ad rob craſsitudinem, vel quantum oportet, & vſui reſeruanda.

Rob myrtinum &c. CCXXI.

ESCRIPTIO præſens claudit iſtam diſtinctionem, in qua notandum quòd vbi in fine dicit Author: Et omnis quidem ſyrupus factus &c. Intelligitur (vt ſuprà iā diximus) quòd mel, aut zuccharum tantùm per ſe ſolùm, non vocatur rob. Alij autem ſyrupi ex ſuccis, ſiue decoctionibus quomodocunq; inſpiſſatis, etiam ſi receperint mellis aut zucchari partē, poſſunt vocari, & de facto vocantur rob. Et omne rob largo modo vocatur ſyrupus. Propterea lege ſuprà.

DISTINCTIO SEPTIMA.

Septima distinctio est &c. CCXXII.

De decoctionibus & infusionibus in generali.

VLLA quippe compositionum istius distinctionis cõmuniter vtuntur hodie medici in infirmorũ curis: vnde nec ab aromatarijs parantur. Vnusquisq; autem medicorum (vt sibi melius videtur) ordinat & decoctiones, & infusiones &c. & propinat ægris cum electuarijs &c. secundum necessitates ipsorũ. Nec quidem arguẽdi sunt ipsi medici, cùm nõ vtãtur huiusmodi potionibus, & alijs atq; alijs compositionibus, quæ videntur esse excellẽtes & nobiles, quia forsan quæ ab ipsis ordinantur, sunt meliores & magis necessariæ respectiuè secundum infirmantiũ diuersitates. Et hac de causa huiusmodi potiones non tenentur præparatæ, quia non diu possunt conseruari, ni corrũpantur: sicut conseruantur syrupi cõfecti ex zuccharo, vel melle, & similia. Vnde oportet eas propinare recentes. Nos autẽ ab omnibus mendis, & dubijs purgabimus ipsas: vt si fortè alicui placuerit eis vti, habeat ipsas claras & emẽdatas. Et nota, quòd est differẽtia inter decoctionẽ & infusionẽ. Decoctio enim fit in igne, mediante aliquo ebullitionis spatio, Infusio autem nõ indiget ebullitione, supple secũdaria. Bene autem quandoq; recipit in aliqua sui parte primariam ebullitionẽ, siue decoctionẽ. Vt exempli gratia: Infusiones de hieris recipiũt decoctiones, vt patet infrà &c. Si autẽ res ipsæ postquàm sint infusæ decoquãtur, ab infusione in decoctionem transeunt. Vnde infusio vel fiat in liquore frigido, vel calido, etiã & in feruẽti, deinceps non est amplius bulliẽda. Et econtrà, nisi decoctio aliquantulum ferueat, nõ potest rectè decoctio nominari. Sciẽdũ etiã quòd omnes huiusmodi potiones, & similes, possunt aliquo modo dici syrupi, vt probatur in fine decoctionis fumi terræ. Vbi ipse Author cùm dicit: fiat syrupus sicut diximus, declarat huiusmodi potiones etiã nũcupari syrupos. Sed ratio qua Author fecerit de ipsis separatim distinctionẽ à syruporũ distinctione, hæc fuit, scilicet quod istæ cõpositiones parãtur sine zuccharo, vel melle: vnde (vt dictũ est) nõ possunt multo tẽpore absq; aliqua corruptione asseruari, nisi decoctiones ipsæ ita coquãtur quòd transeãt in esse Rob &c. Infusiones autẽ huiusmodi, ob id, quia sunt ex varijs simplicibus, & non coquuntur, non perdurant. Sed infusio alicuius rei simpliciter,

Infusio in quo differt à decoctione.

pliciter, puta rosarum, vel violarum &c. bono studio pro aliquo tempore conseruatur. Vnde rectè istæ decoctionum & infusionum potiones vocantur syrupi, supple recenter propinandi &c. De quibus quidem syrupis recenter propinandis, placuit Authori facere præcisè præsentem distinctionem. Et ne omittas, quòd in omnibus decoctionibus est facienda gradatio rerum.

Decoctio capillorum Veneris &c. CCXXIII.

SVNT etenim in presenti descriptione duæ librariorũ mendæ. Prima, per quasdã impressiones est, vbi legitur: Tamarindorũ ʒ.ij. lege ℥.ij. Altera verò mẽda, quæ est generaliter in cunctis excusionibus, est vbi in fine descriptionis legitur: Et quandoq; ponitur loco aquæ seri caprini, ℔.iiij. Lege verius, ℔.iij. vt vetusti codices habẽt. Etenim Author ipse in permutatione aque nihil necesse habuit permutare quãtitatẽ ipsius aquæ. Quia sicut ipsa decoctio fieri poterat in tribus libris aquæ: ita & in tribus libris dicti seri caprini posse fieri, nulli dubium est. De ipso autem sero, dicetur in modo infusionis aquæ casei. quære ibi. Habet præterea Author noster in cap. de tussi humida, authoritate filij Humain, vnam aliam descriptionem decoctionis capillorum Veneris, quæ differt ab ista.

Aqua Fructuum &c. CCXXIIII.

VOCAT Author præsentẽ decoctionẽ, aquã. Ex quo clarè probatur quod suprà diximus, scilicet quòd antiquorũ aquæ nõ intelligũtur istæ sublimatæ. Lege de hoc in electuario granorũ myrti. Habet ipse Author in cap. de soda calida, vnã aliã diuersam ab ista aquæ fructuũ descriptionẽ. Est nãq; per impressiones in præsenti descriptione vna mẽda. Videlicet, vbi legitur: Prunorũ numero xl. Lege rectius, numero l. Sic enim omnia antiqua exẽplaria (quæ vidimus) habẽt. Itẽ vbi in impressis libris legitur: Tamarindorũ ℥.iij. Cassiæ fistulæ ℥.iij. In præfatis exẽplaribus pro maiori parte legitur: Tamarindorũ, cassiæ fistulæ, ana ℥.iij. Et ita putamus esse secũdũ veritatẽ, & melius ac clarius. Quia sine ana, poterit quispiã dubitare in ipsis clausulis esse errorẽ &c. Demũ vbi in fine descriptionis dicit Author: fiat vt diximus. Pro hac igitur & cæteris sequẽtibus, in quibus erit opus, sciẽdum ꝙ in prædicta prima decoctione ipse Author docuit aromatariũ modum & regulã cõponendi, siue parãdi omnes cõsimiles. Videlicet

quòd tamarindi, casia fistula, manna, myrobalani, rheubarbaru, & similia, non sunt coquenda: sed perfecta aliarũ rerũ decoctione immittantur &c. Et quando particulariter, & specificatè non assignatur liquor in quo sit facienda ipsa decoctio, seu infusio: tunc in aqua pura debet fieri, sumendo semper pro rata ex superioris descriptionis proportione. Vnde pro ista decoctione satis sunt libræ tres, aquæ, vel seri caprini, quia non multùm differt à superiori decoctione, cuius regula moderatur &c.

Modus infusionis aquæ casei &c. CCXXV.

IN præsenti descriptione per omnes impressos codices mendosè legitur: Raued boni aur. j.s. Libri antiqui autem concorditer habent: Raued boni aur. ij.s. Et ita rectius legendum putamus. Preterea in fine descriptionis vbi legitur: quandoq; in defectu rosarum viridium, fit sine eis. Notandum sanè quòd eo in loco Author prudẽter egit. Quoniam sciens ipse omni tẽpore non posse reperiri rosas, scilicet flores rosarum recẽtes, seu virentes, ne quis deciperetur putando posse fieri, aut esse bonum in defectu recentium parare præsentẽ infusionem cum siccis rosis, declarauit esse minus malum, si omittantur ipsæ rosæ, quàm si admittantur siccæ. Vnde animaduertendum quòd vbicunq; petuntur rosæ recentes, si non habentur, faciendum est potius sine eis, quàm cum siccis. Et ecõtrà, scilicet quòd in defectu siccarum non sunt apponendæ recentes. Quamuis hoc rarissimè in aliqua vrgenti necessitate possit accidere. Quia facilius possumus siccare rosas tempore suo, quàm extra tempus congruum inuenire recentes. Sed non est ita dicendum de omnibus alijs floribus, fructibus, herbis, & similibus: quoniam multa simplicia sunt quæ in defectu virentium possunt compẽsari sicca, & econtrà. Vt exempli gratia: In triphera persica, & in electuario de psyllio legitur: Violarum siccarum aut viridium, scilicet virentium &c. Frequenter enim reperitur viride pro virenti positum ab Authoribus. Et scias, quòd vbicunque petuntur rosæ, si non legitur specificatè de recentibus, semper siccæ intelliguntur. Et hac de causa vult Author, vt potius fiat sine eis, quàm cum rosis siccis: quia præsens infusio habet educere cholerã, & rosæ siccæ cum sint stipticæ, non conueniunt. Et quòd rosæ siccæ valde stipticent, non solùm probatur per Dioscoridem & cæteros Authores: verumetiam & per ipsummet Authorem nostrum in capitulo de rosa.

Rosæ siccæ non sunt pro recentibus compensandæ.

Item

Item in modo cōfectionis de succo corticum nucum ait: Et quādo morbus est in principio, aliquid de stipticitatem habentibus misceri oportet, sicut sunt rosæ (supple siccæ) & balaustia. Vnde &c. Et quamuis rosæ recentes habeant suam stipticitatem, attamen pars solutiua in eis magis viget quæ cum siccantur, deperditur. Vnde in siccis nulla est solutio. Violæ autē ecōtrà, cùm siccantur magis soluunt. Quod probatur per Authorem nostrum, in capitulo de violis, vbi sic ait: Quæ recens est, solutione educit per ventrem lambificando, quæ verò est sicca, educit dissoluēdo. Nos autem (saluo semper meliori iudicio) in defectu rosarū recentium, ponere succum ipsarum putamus non malum esse. Et propriè drachmam pro vncia, scilicet quòd pro qualibet vncia rosarum recentium, ponatur ℨ. vna vel circa ex ipsarum succo. *Rosarum recentium loco quid sumendum.*

De aqua Casei.

EX materia lactis animaliū equidem quatuor principalia habemus, scilicet butyrū, quod primitus extrahitur, si desideratur, quoniam multi non eximūt. Secundò caseū, qui ab omnibus accipitur, mediante coagulo, seu alia re coagulante. Tertiò, scilicet post caseū, aliam habemus rem quam Auicēna cap. de caseo, caseum ex sero vocat, & vulgares Itali recoctā, siue ricoctam, & mascherpam nomināt. Quæquidē extracto caseo, per fortem decoctionem tanquam spuma coagulatur, & supernatat. Quam autē recoctam, caseum secundariū rectius posse nuncupari fatemur. Vel spumā seri vocare, non esset ab re. Quartò, exēpta ipsa recocta, quod residuum est aquosum, scilicet quòd à pastoribus (tanquam res inutilis) canibus bibendū proijcitur, serum, aqua lactis, & aqua casei, & à nonnullis discoctū dicitur. Non obstāte quòd aliqui velint aquam casei, propriè esse serū à quo non est ablata recocta, scilicet illud quod immediatè remanet à casei coagulatione. Quodquidem licet non possit negari quòd non sit, veruntamē tunc ipsa aqua casei est tanquam succus alicuius rei non depuratus, de quo minimè intendit Author. Vnde oportet ipsum serum depurari. Quia quamuis hîc posset stare, quoniam hæc infusio non indiget bullitione: tamen in cōpositionibus vbi aqua casei necessariò est bullienda, esset non bonū si cum dicta recocta fieret ipsa cōpositio. Vnde melius est vt prius depuretur & clarificetur. Et sic erit ipsamet aqua casei, supple purificata, & erit aqua lactis mera, & serū purū, necnon & verū discoctum. Igitur pro ista infusione ipsa aqua casei sumenda est continuò, postquam recocta fuerit ablata. Et sic in ipsa, vel cum ipsa, actu *Recocta.* *Serum.* *Discoctum.*

calidissima, facienda est aliarũ rerum infusio, & dimittẽda vsque mane, vt præcipitur, postea colãda, & propinanda &c. Præterea insuper sciendũ ꝙ ex omni lacte, animaliũ supple, ex quo potest haberi caseus, & serũ etiã per cõsequẽs potest haberi. Quoniã nõ omne lac coagulatur. Laudatissimũ omniũ autẽ, est serum caprinum. Quod quidẽ Author specificauit in præsenti descriptione, cùm dixit: Et propriè sumptæ ex capris. De aqua casei enim erat sermo. In suo etiã de Simplicibus scripsit particulariter capitulũ de aqua lactis, in quo magnopere cõmẽdat aquã sumptã ex lacte caprino. Et præcisè ex iuuenibus capris, atq; nigris &c. Lege ibi.

Modus infusionis de succis herbarum &c. CCXXVI.

PER nonnulla exemplaria legitur in præsenti descriptione: Succorũ endiuiæ &c. ana ℥.iiij. & vulgares excusiones habent peius: ana ʒ.iiij. Reliqua autem exẽplaria, & omnes impressiones latinæ, rectius habent, ana ℥.viij. Nam in rei veritate de quolibet ipsorũ succorũ ℥.iiij. est parua quãtitas pro infundẽdis rebus illic notatis. Ideò rectius & verius est ℥.viij. Itẽ vulgares impressiones præfatæ mẽdosè etiã habẽt: Tamarindi ℥.s. Lege ℥.j.s.

Decoctio *Fumi terræ &c.* CCXXVII.

MIRARI equidem quispiã potest, quare Author non potius istam compositionẽ, quàm superiorẽ titulauerit de succis herbarũ? Cùm sit, quòd hîc quinque diuersi succi recipiũtur: illic autem non nisi tres. Etiam quare nominauerit istam, decoctionem? quæquidẽ cõpositio, clarissimè vt superior, probatur esse infusio, & non decoctio. Sed hac de causa (vt putamus) nominauit supradictam infusionem de succis herbarum: nõ quia ista non sit de succis herbarũ, sicut & ipsa, sed quia in intẽtione priorum positarum est etiam & ipsa infusio de succis herbarum. Decoctio autem fumi terræ præsens, licet conueniat in quibusdam in earundem priorum intentione: tamen aliàs habet particulares intentiones diuersas à supradictis, vt patet in litera. Et vt nequis deciperetur in ipsis descriptionibus, placuit Authori in ista secunda descriptione infusionis de succis herbarum variare titulum. Vnde & nominauit eam decoctionem, & non infusionem: & non de succis herbarum, sed de fumo terræ, de cuius succo maiorem recipit portionem, vt mox infrà patebit. Hac etiã de causa (vt cõiectamus) titulauit eam decoctionem: quoniam succi in

istam

istam compositionem ingredientes, sunt aliquatenus post ipsorum depurationem decoquendi. vnde in litera habetur: Et proijce super eis depuratis & coctis &c. Non obstante quòd mendosè in impressis codicibus legatur per contrarium, scilicet coctis & depuratis. Etenim ferè cũcta exemplaria super hoc veritatem ostentãt. Quoniam (vt iam in modo syrupi acetosi de pomis descriptione nostra diximus) quando reperitur scriptus aliquis succus, hoc modo, scilicet coctus & depuratus, siue despumatus: intelligitur quòd est decoquendus ille succus, siue bulliendus vsq; ad perfectam sui depurationem, non amplius. Quando autem econtrà scribitur: depuratus, & coctus: tũc intelligitur quòd post ipsius despumationem, est etiam decoquendus vsque ad consumptionẽ tertiæ partis ad minus. Et isto modo intelligitur in præsenti descriptione. Modus autem parandi talem decoctionem, & (vt melius dicamus) infusionem, talis est. Depurẽtur succi & decoquantur cum facilitate, vsque dum cõsumpta sit pars ipsorum quarta, & ponderentur, & statim passulæ enucleatæ, & contritæ, & similiter myrobalani enucleati & grosso modo contriti, & tamarindi infundantur in eis calidis, & dimittatur ipsa infusio refrigescere vsque mane. Deinde coletur, & more syruporum propinetur &c. Præterea animaduertendũ quòd per omnes impressiones, in presenti descriptione est vnus error valde notabilis, videlicet vbi legitur: Succi fumi terræ ℥.s. Lege rectius ℥.viij. vt omnia antiqua exemplaria (quæ supple videmus) nulloque discrepante, habent. Etenim pro tam modica portione non decebat Authorem intitulare ipsam decoctionem, de fumo terræ. Sed re vera ipsius succi ℥.viij. hîc recipiuntur, & non s.℥. Nam ipse succus est basis & fundamentum istius potionis seu syrupi: vt probari potest legendo omnes intentiones istius potionis, in posse capituli fumi terræ, ipsius nostri Authoris. Vnde etiam denominatur à fumo terræ, tanquam à basi & fundamento totius compositionis. Ex quo rectius ℥.viij. legendum est.

Decoctio Albasce &c. CCXXVIII.

VNCTA volumina impressa in presenti descriptione habent vnum mendum: videlicet vbi in eis legitur: Coquantur omnia in ℔.iij. aquę: rectius legendum est, ℔.iiij. vt antiqua exemplaria habent. Et sic est melius: quia rerum coquẽdarum est bona quantitas, & quædam ex ipsis non parua indigent deco-

ctione. In qua quidem decoctione est facienda gradatio ipsarum rerum. Myrobalani autem non sunt bulliendi, sed vltimo loco ponantur, & cõtinuò vas auferatur ab igne. Quia hîc, & in superiori decoctione fumi terræ, & similibus, quærit Author solutionem ex eis: vnde non oportet vt bulliant &c. Item animaduertãt qui vtuntur paruis impreßionibus operis istius nostri Authoris: quoniam in eis præsens descriptio est maximè vitiata, vnde sunt in ipsa plurimæ mendæ. De alhasce, siue hasce, quod est thymus, quære in superioribus.

Decoctio Myrobalanorum &c. CCXXIX.

SVNT etiamnum & in præsenti descriptione per omnes impreßiones Latinas (vbi legitur: Et proijciatur in ea, Casiæ fistulæ ℥.j. turbith, agarici, ana ʒ.s.) duo menda. Primum est, quòd illud, Casiæ fistulæ ℥.j. vacat. Secundum est, quòd turbith est ʒ.j. & agarici ʒ.s. & vnumquodque per se, sine ana. In nullo penitus antiquorum voluminum, neque in vulgari æditione est ita. Sed concorditer habent: Et proijciãtur in ea turbith ʒ.j. agarici ʒ.s. &c. Et sic est verum. Hinc verò sequitur: Et quando volueris vt sit medicamen debilius, siue medicina debilis (vtroque enim modo inuenimus) non proijciantur in ea illa duo, scilicet turbith & agaricum: sed sufficiunt casiæ fistulæ ℥.ij. &c. Myrobalani autem in fine ponantur. Lege de eis suprà. Scribitur quoque hæc decoctio ab Auicenna in quinto cañ. scilicet in primo tractatu secundæ summæ. Cuius inscriptio est: Decoctio collecta &c. sed in aliquibus differt ab ista filij Mesuæ.

Decoctio de Stichados &c. CCXXX.

IN paruis impreßionibus quidem mendosè legitur in præsenti descriptione: Turbith albi, arundinei ʒ.iij. rectius legendũ est ʒ.iiij. vt reliquæ impreßiones, & cuncta exemplaria habent.

Decoctio de Eupatorio &c. CCXXXI.

NON est in præsenti descriptione menda. Veruntamẽ vbi in omnibus impreßionibus, & in exemplaribus antiquis pro maiori parte legitur: Chebulorum, Indorum, ana ʒ.viij. passularum enucleatarum ℥.j. In reliquis paucis exemplaribus

autem

autem concluduntur omnia vno anà, sic videlicet, Chebulorum, Indorum, passularum enucleatarum, ana ℥.j. Quod quidem nihil refert, quia idem est.

Decoctio Epithymi &c. CCXXXII.

VARIAE leguntur mendæ per varias excusiones in præsenti descriptione. Vnde in quibusdã, vbi legitur, chebulorum, fumi terræ, ana ʒ.iij. lege ʒ.iiij. Item in alijs vbi legitur: Salis Indi aur.j. lege verius aur.s. vt cuncta exemplaria, ac etiam nonnullæ impressiones habẽt. Præterea, ipse Author noster in cura de soda frigida, habet vnã aliã epithymi decoctionẽ differentẽ ab ista. Itẽ Hali Abbas in x. practicæ vnam. Et Rhasis in ix. ad Almansorem, cap. de melancholia, vnam: & in antidotario diuisionum, cap. etiam de medicinis ad melancholiam & lepram &c. alteram quasi eandem. Omnes tamen differunt ab ista filij Mesuæ.

Infusio de Hiera &c. CCXXXIII.

ENIMVERO præsens descriptio & duæ sequentes, vt habentur in codicibus impressis, rectius vocari possunt cõfusiones, quàm infusiones. Abalienatæ enim sunt à vera authoris intentione. Etenim non quærit Author in his descriptionibus hieram, & vltra hieram aloën, cum ana &c. vt ipsi codices mendosissimè habent. Sed quærit hieram ex aloë, id est hieram picram, quæ ab ipso sub Galeni cognomine inscribitur. Quæquidẽ vt suprà, scilicet in tractatu de hieris retulimus, ab ipsomet Galeno in secundo Miamyr, & alibi, Hiera ex aloë nuncupatur. Posuit autem Author in istis descriptionibus, ex aloë, ad differentiam multarum hierarum quæ absque ab aloë conficiuntur. Vt exempli gratia: Sũt suprà Hiera Archigenis, descriptione Pauli: & Hiera diacoloquintidos, inuentione Ruffi & cæteræ quæ minimè recipiunt aloën. Et de hoc testantur antiqua exemplaria, quæ pro maiori parte sic rectius habent: Recipe hieræ ex aloë bonæ. & nonnulla sic: Recipe ex hiera ex aloë bona ℥.s. Nec est ibi ana, quia ipsa compositio hieræ, tanquam si esset solum simplex, pro vna sola re intelligitur. Et vni quidem non conuenit ana. Nec sunt ibi ʒ.v. vt plures impressiones habent: sed ℥.s. tantùm. De facili nempe (vt coniectamus) librarij errauerunt, transsumentes pro, ex aloë, & aloës. Vnde & subsequentes postea forsan putantes ibi deesse, addiderunt ana: rescribentes (quamuis

falsò) Recipe hieræ & aloës ana &c. Igitur rectius legendum est: Recipe hiære ex aloe ℥.s.& funde &c. Quasi de consimili petijt filius Serapionis in 7. scilicet in vna pilularum descriptione, cuius titulus est: Pilulæ quæ conferunt ad ægritudines choleræ citrinæ, & sanguinis. cùm dixit, Hieræ picræ, ex illa quæ fit cum aloë abluto &c. Ad differentiam aliarum Hierarum specificauit &c. Sed animaduertendum quòd in his infusionibus quærit Author species ipsius hieræ picræ tantùm, absque melle. Etiam cum ipsis speciebus connumeratur & aloe, ne putet quis ipsas species absque aloë intelligēdas esse: quia taliter nō esset hiera ex aloë, neq; posset vocari picra. Præterea ipse Author in cura de soda frigida, habet plures quasi cōsimiles infusiones de hiera, in quarum nulla est vtrunque simul positum, scilicet hiera & aloë. Vnde à simili est considerandum, ipsum authorem non posuisse vtrunque in istis. Item sciendum quòd ab hac prima descriptione sumitur modus siue regula pro reliquis sequentibus.

Infusio alia hieræ &c. CCXXXIIII.

ONSIMILITER, vt præfata, & ista præsens est vitiata. Sed in ista verè sunt 3.v. ex ipsa hiera ex aloë: in superiori autem (vt diximus) est ℥.s. Et sciendum quòd in nullo antiquorum voluminum quæ vidimus, decoctio epithymi in præsenti descriptione est scripta cum suo determinato pondere, vt est in impressis libris. Simpliciter enim cuncta concorditer sic habent: Et funde super ipsam decoctionem epithymi, quam diximus &c. Tamen quia decoctio epithymi præfata cùm est perfecta, non est nisi vna libra: ideò non est extra rationem in ipsis impressis libris si specificatè legitur ℔.j. Nos autē posuimus sine pōdere, vt textus antiqui habet. Item sciendū ꝙ vbi in fine præsentis & subsequētis dicit Author, Et fiat sicut diximus: intelligitur vt in vase vitreo exponatur soli &c. sicut dixit in prima hieræ infusione.

Infusio tertia hieræ &c. CCXXXV.

VTHOR in ista vltima descriptione infusionis hieræ, non specificauit de hiera. Sed subintelligitur de supradicta hiera ex aloë. Aduertēdum autem, quòd in omnibus impressionibus mēdosè hîc legitur: Et funde super ipsum decoctionis alhasce, ℔.ij. vbi rectius legēdum est, ℔.j. vt omnes vetusti codices habent. Etenim probatio eius mendæ est manifesta: quia tota

ipsa

ipsa alhasce decoctio postquam completa est, non est nisi vna libra: vnde Author ipse, sicut in superioribus, sic & in ista non posuit nisi ℔.j. Et consimiliter de dicta hiera, sumendum est pōdus ℥.s. vel circa: quia ista infusio in omnibus regulatur ex superioribus. Vnde dicit. Et fiat sicut diximus.

De decoctionibus vsitatioribus &c.

EQuidem nobis visum est non esse ab re hoc in loco annotare decoctiones communiores, & magis vsuales medicinarū, quibus hodie vtuntur medici, & præcipue in pharmacis laxatiuis propinandis. Sæpe enim scribunt ipsi medici: Dissoluatur cum decoctione cordiali, seu cum decoctione florum & fructuū cordialium, vel cum decoctione pectorali, vel cum decoctione communi: & sic frequenter in enematibus &c. Igitur quādo cum decoctione cordiali, vel cum decoctione florum & fructuum cordialium, quod idem est, si non specificatur in quo liquore, debet fieri in aqua simplici pura. Flores autē ac fructus cordiales conueniētiores, pro huiuscemodi decoctionibus faciēdis, hi sunt: videlicet, flores violarum, boraginis, & buglossæ principaliter, & flores roris marini, thymi, atque thymbræ, qui non sunt ita vsuales vt priores. Fructus verò sunt, Sebesten, pruna, (& præsertim Damascena nūcupata) iuiubæ, passulæ enucleatæ, & tamarindi. Sed tamarindos (vt scimus) nullus ponit, neque Sebesten, nisi medicus speciatim præcipiat. Etiam additur liquiritia, licet sit radix, & non flos, neque fructus. Et huiusmodi vocatur decoctio cordialis, vel decoctio florum & fructuū cordialium. Cui etiamnum aliquando additur ex floribus labruscæ pars, qui sanè cordiales sunt: veruntamen quia habent de stipticitate non parum, sicut & rosæ siccæ, & similia, non sunt apponendi in decoctionibus, absque medici præcepto. Sicut etiam aliquando ipsi medici ad speciales causas, addunt huiusmodi decoctionibus epithymū, vel polypodium, vel senæ folliculos, vel myrobalanos &c. in quibus aromatarius non debet præsumere, nisi ex iussione medici, pro quibus ipse ordinat. Et si non omnia præfata possunt haberi, saltem pro maiori parte debēt esse in dicta cordiali decoctione. Decoctio autem pectoralis fit vt plurimum in aqua pura, cum iuiubis, passerina, siue passulis enucleatis, cum liquiritia, & ficis siccis. Sed fici debent poni in minori portione. Quandoq; verò ipsa decoctio pectoralis fit in aqua hordei, & quandoque additur ei pars mellis. Adduntur etiamnum & alia plura, prout medicis videtur esse expediens, secundum infirmantium qualitates.

Deco

Mater violarum. *Herba venti.*

Decoctio autem communis pro clysterijs fit in aqua pura:& pluuialis est melior nõ pluuiali,& principaliter cum malua,& planta violarum (quæ vulgò dicitur mater violarum) & cum mercuriali,quando potest haberi,& æstiuo tempore additur blitum,& hyeme additur helxiste,id est vulgò parietaria,vitriola,& herba venti dicitur. Et ponitur salis,& olei oliuarum quantitas bona. Et huiusmodi decoctio,cum sale & oleo, potest seruari per aliquot menses in sua perfectione,vt ab infirmarijs nostri Conuentus asseruatur: & non est necesse quotidie pro quolibet clystere facere communem decoctionem. Et talis decoctio Romæ & alijs in locis multùm habetur in vsu. Vtuntur etiam nonnulli & alia simpliciori communi decoctione,vel (vt melius dicamus) infusione furfuris triticei: quæ quidem virtute non est inferior supradicta,& in quacunque hora desideratur,parari potest. Et modus eius est: Accipe furfuris frumentacei pugillos iiij.vel v.plus vel minus, secundum qualitatem personæ, pro vno enemate, & ponatur in panno lineo,seu in staminea, in aliquo vase,& funde super illud aquæ bullientis quantitatem necessariam pro clysterio,& exprimatur diligenter: ipsi verò expressioni addatur sal, oleum sufficiens,& fiat enema. Decoctionibus etiam præfatis aliquando addũtur plura diuersaq; olea,mella,electuaria,ouorum vitelli,fœnum Græcum,camomilla,melilotũ &c.secundũ ægrotantium necessitates. Sed quando hęc conueniant, potius est medici,quàm aromatarij scire. Præterea multæ diuersæq; decoctiones & infusiones medicinarum notantur ab Hali Abbas in decimo practicæ,& à Christophoro de Honestis in fine præsentis distinctionis,quæ potius apud nos sunt particulares, quàm cõmunes,& vniuersales. Antonius Guainerius quoque in suo antidotario,facit capitulum de decoctionibus, in quo ponit decoctionem pectoralem,& decoctionem, quam vocat communem &c. Sed hæ,ni medicus mandet,non sunt administrandæ. Item Antonius ibidem facit capitulum de clysteribus, quæquidem clysteria recipiunt varias decoctiones contra diuersas infirmitates: quapropter non possunt communia dici,nec absque medici iussione licet alicui ipsis vti. Et de decoctionibus dicta sufficiant.

OCTAVA DISTINCTIO.

Octaua distinctio est de Trochiscis, & erit &c. CCXXXVI.

ROCHISCVS potius quàm Trociscus. Et vt Sypontinus in Cornucopia scribit, idem est quod pastillus. Pastillus autem à pane dicitur, quasi paruus panis. Latinè propriè Rotula dici potest. Sed differt pastillus ab emplastro, in hoc scilicet quòd emplastrũ aliquid liquidi recipit: pastillus autem tantummodo pulueres, qui aliquo liquore iunguntur & postea exiccantur &c. Paulus Aegineta autem in 7. cap. 12. ponit tres trochiscorum species. Ait enim: Pastilli, Græcè trochisci, à figura nominãtur. Tres sunt eorum species. Alij nanque sunt potabiles, alij in aluum dantur, & alij delinuntur. Hinc ex vnaquaque specie ponit differentias. Lege ibi: quia sub nomine pastilli, multas trochiscorum descriptiones notat.

Confectio Galliæ muscatæ &c. CCXXXVII.

B HAC etenim confectione Author incipit suã octauam (quæ est de Trochiscis, siue vt mauis trociscis) distinctionem. Vnde autem dicantur Galliæ, seu Galiæ (vtroque modo legitur) ista, & quædam aliæ confectiones, adhuc authenticè non reperimus. Serapio quidem, & Auicenna in suis de simplicibus, faciunt capitulum de Gallia. Et incipit ipse Serapio: Such, id est galia &c. Tamen ex ipsis non potest percipi quid hoc nomen gallia simpliciter significet: præterquam, quòd sunt compositiones sic nominatæ. Simon Ianuensis autem, & Pandectarius, & ex cæteris recentioribus multi, multa dicunt: sed omnes, népe de hoc, tanquã in somnijs loquũtur. Huiusmodi enim galliarũ cõpositiones aliter (imò rectius cùm sint trochisci) sub nomine trochiscorũ possunt nũcupari. Videlicet, Trochisci de gallia, siue muscata, siue sebellia, siue alephangina, vel alefanginæ, siue magna, vel regali &c. Vel, Cõfectio trochiscorũ de gallia muscata, vel sebellia &c. Nã quatuor galliarũ descriptiones habẽtur in præsenti distinctione, scilicet muscata, sebellia, alephangina, & quarta quæ vocatur magna, siue regalis, quæ habetur infrà sub titulo sucahalertif, vt legitur in impressis libris. Aliquãdo etiã reperitur scriptũ Algalia, siue cõfectio algaliæ, & idem est. Quatuor quoq;

galliarum species præfatus Serapio in dicto capitulo Such, diuersas tamen ab istis scribit. Auicenna autem vnam tantùm laudat, quam in secundo cañ. capitulo proprio, Sinian factam ex emblicis vocat. Sed animaduertendum quod in præsenti descriptione Galliæ muscatæ filij Mesuæ, est vnus error valde notabilis, ex quo quidem generata est in ipsa quædam magna confusio, vt mox liquebit. Legitur nanque in cunctis ferè impresionibus, in præsenti descriptione: Ambræcani, vel canni. Et in quibusdã cum punctulis intermedijs, sic: Ambræ, cani, partes iij. Cani igitur, aut canni, per se quid propriè significet, haud reperies. Quia hoc in loco nihil præstat Arabicè, neq; Græcè, neq; Latinè. Quãuis Latinè, canus, na, num, denotet habẽs canitiẽ, & canis significet & animal latrabile, & sydus cœleste, & piscẽ marinũ. Etiã stãte eo quod nonnulli Doctores asseuerãt, scilicet ambram in ventre ceti (qui est marinus piscis) reperiri. Quia si quis obijciẽs, dicat ambram cani, esse ambram ceti, tãquam si Author posuisset illud cani pro pisce marino, ac intellexisset pro ceto: hoc sanè duplici ex causa ibi non posse stare, apertè probamus. Prima, quia cete ipsa licet sint pisces, nõ vocantur canes, nec cum ipsis canibus marinis conueniunt in aliquo, præterquam in generibus animalium & piscium. Et perquammaximè differunt inter se, canis piscis, & cetus: neque est qui describat canem, aut aliud piscium genus habere ambram, præter cete. Quæ cete grandia, vulgò balenæ dicuntur, qui sunt maximi omnium piscium. Secunda causa est, quia latinitas non patitur eo in loco datiuum pro genitiuo poni. Nam dato quòd Author intelligat canem piscem, pro ceto (quod absurdum est audire) litera staret: Ambræ canis, & non cani. Sed re vera errore literæ à pluribus non percepto, introducta est inter gentes hæc confusio, seu abusio nuntiandi atq; scribendi, Ambra cani. Vt in alijs multis erroribus consimiliter iam probauimus esse factum. Igitur in antiquioribus exemplaribus, non Ambræ cani, nec canni: sed Ambræ, camphoræ, vel Ambræ camforæ legitur. Et in quibusdã ex ipsis (vt in octo inuenimus) habetur distinctè & planè per literas: in aliquibus verò abbreuiatè, seu incompletè in his & similibus variationibus: videlicet, ambr. camph. amb. canf. ãbr. cãph. ambr. cãp. ãbr. cam. &c, & cum ana partes iij. Et sic est secundum veritatem. Errorem autem huiusmodi, ex vltima præfatorum variationum procesisse coniectamus. Quoniam quidam fortasse trãscribens, inuenerit ambræ, cam. & ignorãs quid significaret cam, facilius potuit errare

Ambra vbi reperitur.

Cetus & canis piscis differunt.

conuer

conuertẽdo m, in ni, scilicet pro cam, scribẽs cani. In processu autem tẽporis alij forsan putãtes ambræ cani, esse vnũ tantùm simplex, deleuerũt illud ana &c. Rectè itaq; scribendum est, Ambræ, cãphoræ, ana partes iij. Etiã animaduertito, quòd in sequẽtes, scilicet galliam sebelliã, & alephanginã similiter ingreditur camphora &c. Præterea sciendũ quòd in cõpositionibus filij Mesuæ, quãdo absolutè petitur gallia: semper de ista prima, quæ muscata cognominatur, intelligitur. In cõpositionibus autẽ Nicolai & aliorũ (qui habent) suis gallijs debemus vti. Itẽ sciendũ quòd antiquitus nõ solùm lutũ lemniũ, verumetiã & scãmoniũ, & omnes trochisci, & alia plura sigillabãtur. Hodie autẽ, quia (vt dicit Author noster in capitulo de scammonea) fides sigillorũ perijt: non multi facimus si trochisci sigillẽtur, vel nõ. Bonitas quippe ipsorum non consistit in sigillo: quia & sigillati possunt esse mali: & ecõtrà absq; sigillo possunt esse boni. Fides enim potius dãda est pharmacopôlis, quàm ipsis pharmacis. Quoniã eadem pharmaca bona, vel mala fiunt, secundum quòd aromatarij boni vel mali sunt. Nos autem mallemus habere & scammonium, & terram lemniam, & trochiscos &c. absq; sigillo, vera, & bona: quàm sigillata, falsa, & mala. Vnde nihil facit ad rem si non sigillentur isti, & consimiles trochisci, vt Author præcipit. Similiter dicendum de ipsorum forma, siue figura. Videlicet, quòd nihil refert si sint rotundi, vel plani, vel longi, vel conquadrati, vel alteriusmodi formæ. De magnitudine autem, & paruitate trochiscorum, est curandum: quia magnitudo, vel paruitas potest ipsis addere vel minuere in bonitate, vel malignitate &c. tum propter fermentationem, tum verò propter desiccationem, & cõseruationem &c. Quamobrem in hoc obseruandum est authoris præceptum. Et hoc notatum habeas pro omnibus trochiscis.

Gallia bas solutè.

Trochisci antiquitus sigillabãtur.

Cõfectio Galliæ Sebelliæ, uel Sebellinæ &c. CCXXXVIII.

QVID propriè Latinè velit significare sebellia, seu sebellina, vel sebelia, nequaquam valuimus scire. Pandectarius tantùm dicit: Sebẽlia, vel Seben, est quædam medicina inda. Sed vt coniectamus, nil aliud dicit, quàm res aromatica. Et vnum, & idem putamus sebelliam, & alephanginam significare. Sed scripsit Author præsentem confectionem sub tali titulo, ad differentiam alterius confectionis sequentis, quæ cognominatur alephangina. Vnde titulus ipsius est: Confectio alia galliæ alefanginæ. Quia

Sebellia quid.

cùm dicit aliã, denotat prius scripsisse vnam cõsimilem. Ex quo igitur, si Gallia alefangina interpretatur aromatica, propter species aromaticas quas recipit: quare & Gallia sebellia nõ debet dici aromatica, quæ recipit easdem aromaticas species? Ergo sebellia potest interpretari aromatica. Est nanq; in præsenti descriptione vnus error. Videlicet, vbi legitur: Ambræ, & cãphoræ, añ. aur.s. rectius legendum est. añ. aur. j. vt in maiori parte exemplariũ inuenimus. Non obstante, quòd in aliquibus ex ipsis exẽplaribus legatur: Ambræ aur. j. cãphoræ, aur. s. quia (vt diximus) maior pars ipsorum habet: Ambræ, & camphoræ, ana aur. j. Præterea hæ trochiscorũ de Gallis confectiones per se simpliciter non habentur in vsu: sed parantur pro eo quòd recipiuntur in alijs compositionibus. Sed animaduertẽdum quòd in præparatione istius Galliæ nõnulli iuniores errauerũt, & ansam errandi pluribus tribuerunt, intelligendo per contrariũ sensum clausulam illam: videlicet, Recipe foliorũ rosarum recentiũ, & humidarũ, quæ iam incipiunt reserare nodos. Primo errant, quia falsò intelligũt per nodum rosarũ illud pomellum, siue pyrulum, in quo semina rosarũ cõcrescunt & seruantur ad maturitatem, quodq; defluxis folijs restat in planta, & tempore maturationis fit rubrũ &c. Secundo quidem (veremur dicere) quòd ita hallucinati sunt, quòd pro reserare, intelligunt claudere, & non aperire. Tertio errant, quòd cùm Author quærat rosas immaturas, tãquam magis stipticas & confortatiuas: ipsi per contrariũ accipiunt folia rosarum, quasi in ipsorũ defluxu, quæ sunt magis solutiua & minus confortatiua. Expresse omnia contra authoris intentionẽ. Et hoc annotauimus pro imperitis & iuuenibus: quia circunfertur libellus quarundam declarationũ super canonibus, & antidotario filij Mesuæ, partim Latinè, & partim vulgariter impressus, intitulatusq;, Opus quibuslibet aromatarijs necessarium. Innominato authore: quamuis nonnulli (vt suprà diximus) asseuerent ipsum opus à quodam Petro Paulo Villano aromatario Neapolitano esse ædi tum. Quodquidem opus ex iuuenculis & minus peritis aromatarijs quidam, tanquam oraculum Apollinis amplectuntur. In quo opusculo, licet sint aliqua bene posita, tamen plurimæ interseruntur fatuitates, ac innumeri sunt errores. Vnde in hoc quod diximus, tam ipse Petrus Paulus, quàm Quiricus de Terthona dictus Lumẽ apothecariorum, quàm etiam Paulus Suardus cognominatus Thesaurus aromatariorum magnopere errauerunt: vt quilibet scripta ipsorum intueri potest. Igitur per nodum rosarum

rum non intelligit Author supradictum pomulum, sed calycem folia florum rosarum continentem. Et calyces rosarum proprie sunt illi, qui vulgariter bottones rosarum dicuntur. Et cùm dicit Author: Quæ iam incipiunt reserare nodos: non intelligit quòd rosæ sint ita completæ, quòd folia ipsarum stent in primo defluxionis gradu pendentia versus stipitem, ac incipientia circundare & occultare præfatum pomulum, vt prænominati Authores malè exponunt. Sed dicit Author (vt peritos non latet) quòd illa folia rosarum sunt accipienda, quæ iam incipiunt reserare, id est aperire nodos, scilicet calyces, quarum rubedo adhuc ex pelliculis, seu folliculis ipsius calycis, pro parte occultatur. Et propriè in principio apertionis ipsorum florum, scilicet antequam aliquod foliorum separetur in totum à reliquis: sed adhuc sint omnia in vnum ad inuicem colligata. Quia authoris intentio est per hanc confectionem stipticare, & confortare, & non soluere, vt legenti est clarum. Ex quo etiam ipsa confectio recipit & Ramich, quæ est compositio ad stipticãdum, de qua infrà. Etiam nota, quòd istarum Galliarum, & similium confectionum species, sunt vltimatè puluerizandæ. Ex quo ipse Author posuit in descriptionibus, sicut alcohol.

Rosarũ calyces. *Rosarũ bottones.*

Confectio alia Galliæ alephanginæ, & eius interpretatio est aromatizatum &c. CCXXXIX.

DECLARATVR nempe in præsenti descriptione ab interprete significatum huius vocabuli: hoc est, Alephangina, vel alefangina, dicente: Et est eius interpretatio, aromatizatũ, siue aromaticum. Tanquam si Author dixisset in hũc modum: Confectio Galliæ aromatizatæ, siue aromaticæ. Vnde species alephanginæ, sunt species aromaticæ. Et dicitur in singulari: Alefangina, æ, & in plurali, Alephanginæ, arum. Ex quo quandoq; reperitur scriptum: specierum alefanginæ, & alefanginarum: & Gallia alefangina, & alephanginæ, & similia. Et dicitur propriè res alephangina, res aromatica. Vnde largo modo omnes species aromaticæ, possunt dici alefanginæ: vt latius in modo operationis conditi de cytonijs, scilicet in prima miua iam loquuti sumus. Et similiter sebelliã (vt etiam suprà diximus) coniectamus illud idem significare &c. Sunt equidẽ in præsenti descriptione per impressos codices nonnullæ mendæ. Quamobrem, vbi legitur: Ramich ℥.j.s. rosarum ℥.x. garyophylorum ℥.x. lege

Alephangina quid.

rectius sic: Ramich ℥.j.s. rosarum, garyophyllorum, ana ʒ.x. Item vbi legitur: Musci boni ʒ.j. lege verius ʒ.j.s. quia sic per exemplaria antiqua probauimus esse secundum veritatem. Præterea sciendum, quòd vbi Author dicit in præsenti descriptione: Et fundatur super eos aquæ rosatæ bonæ & electæ, infusionis rosarum siccarum, & corticũ citrorum ℔.s. nõ intelligitur vt sumatur aqua rosacea sublimata, & in ipsa infundantur rosæ siccæ, & cortices citrorum &c. vt aliqui opinati sunt, quod litera non habet. Sed pro ea aqua, intelligitur infusio ipsa rosarum siccarũ, quam ad differentiam alterius quæ fit ex recentibus rosis, specificauit. Quia (vt aliàs diximus) generaliter quando doctores in suis libris petunt aquam alicuius rei: intelligunt succum, vel infusionem, vel decoctionem illius rei, & non aquam sublimatam, quæ non legitur apud antiquiores, & rarissime apud ipsum filium Mesuæ. Et illa bonitas, & electio referuntur ad infusionem, & non ad aquam, tanquam si sic legas: Et fundatur super eos aquæ rosatæ, videlicet ex bona, & electa infusione rosarum siccarum, & corticum citrorum ℔.s. &c. Vnde facienda est ipsa infusio in bullienti aqua pura, cum rosis siccis, sicut fit cum recentibus, & cum permutatione rosarum &c. vt suprà dictum est. Et quia Author non notauit quantitatem corticum citrorum: ideo cum discretione poni debent. Videlicet, per quartam, seu quintam partem ad rosas: & debent ipsi cortices esse præsiccati, sicut flores rosarum, & in particulas incidendi sunt ante infusionem &c.

Aqua alicuius rei apud antiquos, quid.

Confectio Trochiscorum Diarhodon &c. CCXL.

DIARHODON certè idem dicit quod de rosis. Igitur cùm ista sunt quatuor descriptiones trochiscorũ, sub hoc titulo, de rosis, in presenti distinctione. Hali Abbas enim decimo practicæ, habet tres descriptiones: sed vna ex eis quæ intitulatur, Diarhodon trochisci, differt ab ista filij Mesuæ. Necnon & reliquæ etiam sunt differẽtes. In antidotario Nicolai quoq; sunt trochisci Diarhodon differentes ab istis. Et in septimo Breuiarij filij Serapionis, sunt quinq; trochiscorum de rosis descriptiones: in Auicennę v. cañ. autem vndecim. Apud Rhasim etiamnũ, cap. xj. decimi ad Almansorem, est confectio trochiscorũ diarhodon, qui cognominantur parui. Non obstante quòd postea sequatur sub titulo de rosis: ex quo probatur quòd idem est diarhodon, & de rosis. Item in eodem decimo, cap. 7. ipse Rhasis habet trochiscos

chiscos de rosis completos, siue perfectos, vt in antiquo exemplari legitur. Et in nono ad eundem Almansorem, capitulo videlicet 63. habet vnam aliam descriptionem trochiscorum de rosis. Item in antidotario diuisionũ, cap. 35. duas descriptiones, & vna ipsarum intitulatur maior: omnes tamen in aliquibus differunt ab istis filij Mesuæ. A Paulo Aegineta etiam in duodecimo septimi, scribitur pastillus, scilicet trochiscus diarhodon: sed est alteriusmodi compositionis. Item Actuarius libro de medicamentorum compositione, habet pastillum, scilicet trochiscum diarhodon: id est è rosis, & similiter differt.

Confectio Trochiscorum de rosis stomachum &c. CCXLI.

ER omnes ferè impressiones in præsenti descriptione est vnus librariorũ error tam clarus & manifestus quòd nõ indiget alia probatione: tamen ne intactus pertranseat, vbi mendosè legitur: Adde scammoneæ ℔. iij. lege rectè ℥. iij. Nicolaus Præpositus habet ℥. ij. sed putamus etiã esse mendã librariorũ. Sciendum præterea, quòd quando speciatim petũtur trochisci diarhodon, de supradictis intelligitur. Per trochiscos de rosis autẽ absolutè, de istis est intelligẽdũ, supple per opera filij Mesuæ. Quia sequẽtes trochisci nõ sunt de rosis simpliciter, sed de rosis & eupatorio: & vltima descriptio in paucissimis exẽplaribus habetur: ex quo potest dubitari, an sit addita huic antidotario: & per consequens non potest absolutè de ipsa intelligi, sed de præsenti &c. *Trochisci de rosis absolutè.*

Cõfectio Trochiscorũ de rosis & eupatorio &c. CCXLII.

N quibusdam impressionibus, presens descriptio est in vno viciata: videlicet quòd vbi legitur, Raued seni ℥. iij. Legendum est ℥. iiij. vt reliquæ impressiones, & cuncta exemplaria antiqua rectius habent.

Confectio Trochiscorum de rosis sicut &c. CCXLIII.

BI legitur in fine istius descriptionis, Aqua decoctionis radicum: intellige (secundum communem opinionem) aquam decoctionis ex quinq; radicibus communioribus, quæ sunt, videlicet: Radices apij palustris, & apij domestici (scilicet vulgaris vocati petroselini) asparagi, brusci, & fœniculi. Sed *Aqua decoctionis radicum quę.*

animaduertẽdũ quòd (vt suprà diximus) hæc trochiscorũ descriptio, necnõ & aliæ plures ex sequẽtibus, nõ sunt in maiori parte exemplariũ, nec in alijs, in quibus habẽtur, sunt locatæ eo loco & ordine, vt impreßiones habent. Quapropter dubitari potest in aliquibus ex ipsis an sint à proprio Authore, vel ab alio &c.

Such alharif. Et est Gallia magna, siue regalis &c. CCXLIIII.

FATEMVR enim veritatem, quòd in quinque exemplaribus tantùm reperimus præsentẽ & sequentem trochiscorum descriptiones: & non in hoc loco, vbi in impreßi libris habẽtur, sed hinc-inde transpositas. Nec in ipsis quidem exemplaribus titulatur prẹsens descriptio, Suchahalertif: sed in tribus est, Such alheref: & in vno Suchalherif, & in alio Such alheriffi. Vnde coniectamus verum suum vocabulum esse, Such alharif. Sicut etiamnum sunt suprà confectiones electuarij alharif. Such enim (vt probatur per Serapionem, & alios Authores) idẽ dicit quod gallia. Et sic, Such alharif, id est gallia alharif. Sicut etiam reperitur quandoque apud Authores, such camphoræ, vt est apud Rhasim in antidotario separato, videlicet in olei citri descriptione; non obstante quòd per impreßiones mendosè ibi legatur: Adde succum cãphoræ. Non enim à camphora extrahitur succus. Lege igitur rectius: adde such cãphoræ, id est galliã camphoræ &c. Et ne quis dicat, quòd per succum cãphoræ, intelligat ibi Rhasis aquã camphoræ (de qua infrà dicemus in declaratione ipsius camphoræ) quoniam hoc non potest esse: quia Author ponit ibi galliam camphoratã, causa aromatizandi ipsum oleum: & nihil necesse habet ibi ponere aquam, seu alterum liquorem post perfectam ipsius olei decoctionem. Alharif autem vel significare dixeris quod latinè, magna, seu regalis (quia in litera legitur: Et est gallia magna, siue regalis) vel denotare bonũ saporem (tanquam si diceretur: Such alharif, id est gallia boni saporis, vt diximus in prima confectione electuarij alharif) vel aliud, nihil refert. Nec multi facimus si ignoretur.

Such quid.

Alharif quid.

Confectio Ramich &c. CCXLV.

ALITER vocatur ista cõfectio, Cõfectio trochiscorũ Ramich. Ex quo legitur in ipsa: fac trochiscos subtiles &c. Sed valde admirati sumus (cùm sit quòd recipitur in alijs compositionibus) hanc confe

confectionem deesse in maiori parte exemplarium. Etenim necessariò debet adesse. Ramich auté (prout coniectare potuimus) idem significat quod res stiptica, scilicet cōpositio rerum stipticarum &c. Nam modi faciendi Ramich plures sunt, vt habentur apud Serap. & Bulchasim &c. Sed in cōpositionibus filij Mesuæ, suo ramich debemus vti. In interpretationibus Bellunēsis auté, legitur Ramech. Et similiter in secūdo cañ. Auicēnę, capitulo proprio. Sed in quinto cañ. ipsius, in pluribus cōpositionibus in quibus recipitur, legitur, ramich. Consimiliter est in libris Hali filij Abbas, scilicet ramich, & ramech. Et in nono Rhasis ad Almāsorem, cap. de casu vueæ, legitur. Et in eius expositionibus, sic habetur: Ramech confectio est de qua fit gallia. Pandectarius quoque in capitulo ramich, habet & rimich. Ergo ramech, ramich, & rimich, sunt vnum & idem, & accipitur pro confectione ista. Rimech auté, siue aricmech, siue arimec (quod rectius putamus alrimech) secundum dictum Pandectarium, herba est nascens in parietibus, habensque odorem cinnamomi, desiccatiua & consolidatiua vlcerum &c. Quam quidem herbam adhuc ignoramus.

Ramich.

Rimech.

Confectio trochiscorum de rheubarbaro &c. CCXLVI.

PER cuncta nēpe antiqua exēplaria præsens descriptio trochiscorū de rheubarbaro, locatur ante descriptionem trochiscorum de camphora. Et sic visum est nobis in nostro libello describere. Est præterea in præsenti descriptiōe per impressos codices vnum mendū. Videlicet, vbi legitur: Amygdalarum amararū ℥.iiij. legendum est verius ℥.ij.s. vt habetur in omnibus ferè præfatis exēplaribus. Auicēna in quinto cañ. & Hali Abbas in decimo practicæ habent vnā descriptionem trochiscorum de rheubarbaro. Rhasis auté in antidotario diuisionū, cap. de medicinis hepatis, habet duas descriptiones. Item ipse Rhasis in nono ad Almāsoré, capitulo de dolore hepatis: sub titulo de raued, habet vnam aliam descriptioné. Et similiter filius Serap. in 7. habet suam descriptionem, sub titulo de raued. Omniū tamé præfatorum descriptiones, sunt in pluribus differētes ab ista Authoris nostri. Raued enim & Rheubarbarū idem est. Sed aliquando variatur titulus compositionū, ad maioré declarationem differentiarum ipsarū: vt suprà etiam sunt trochisci diarhodō, & trochisci de rosis, & infrà pilulæ de raued, & pilulæ de rheubarbaro &c. De raued autem, & rheubarbaro, dicetur in pilulis de rheu-

Raued & Rheu

barbaro. Præterea sunt aliquæ cōpositiones,& trochiscorum,& pilularum &c.in quibus Author subticuit liquorē cum quo excipiēdæ sunt,vt est præsens descriptio,& cōfectio trochiscorum de lacca,& cōfectio trochiscorum Hamech,& descriptio secūda pilularum alandahal,& pilulæ ad omnes morbos catarrhi,& pilulæ de Serapino &c. Iuniores autē,vt Luminare Maius,& cæteri,declarant quòd isti trochisci excipiendi sunt eupatorij succo. Sed nescimus an ipsi intelligant alium succum eupatorij recēter extractū:quia cum notato in descriptione non potest fieri : quia succus eupatorij,absynthij,liquiritiæ,& cōsimiles,quando in huiusmodi & similibus compositionibus recipiuntur,semper condensati ponendi sunt.Filius Serapionis, Auicēna,& Rhasis similiter,vt Author noster,subticuerunt liquorē.Hali Abbas autē in sua descriptione præcipit vt cōficiantur cum simplici aqua. Vnde potest coniectari,quòd Authores dimittunt huiusmodi confectiones,ad libitum cōficientis,& parum æstimant si cum aliquo liquore(non contrario supple)vel cum aqua pura conficiantur. Veruntamen omnes compositiones debent fieri eo meliori modo quo possint,& magis expedit infirmantium curis.

Confectio Trochiscorum de camphora &c. CCXLVII.

IN præsenti descriptione per plura antiqua exemplaria, liquiritia & spodium vno concluduntur ana. Et similiter crocus,& semina communia &c. alio conclusa sunt ana. Quodquidē nobis visum est melius,& ita rescripsimus. Filius Serapionis in 7.habet vnam descriptionem trochiscorum de cāphora. Et Hali Abbas in decimo practicæ duas. Auicenna autem in quinto cañ. quinque ponit descriptiones. Rhasis verò in nono ad Almansorem duas habet.Vnam videlicet,capitulo de tremore cordis & alteram,capitulo de icteritia.Item in decimo ad eundem,capitulo de febre Ethica,vnam aliam. Et in antidotario diuisionum, capitulo de medicinis hepatis,vnā aliam descriptionem habet. Sed omnes differunt ab ista Authoris nostri. Per gummi autem simpliciter scriptū quid sit intelligendum,lege in lohoc alio nostro de intentione hac.

De Camphora.

CAmphora,siue champhora,siue canfora,siue per k, kanfora,kafor,& alia plura,vnū & idem significant. Res quidem nobis minus,quàm seminota.Tum,quia ignoramus veram ori-

ginem

ginem eius, tum etiam quia Authorum opiniones de ipsius qualitatibus contrariantur ad inuicem, scilicet quòd aliqui, vt Serapio, Auicenna & cæteri, dicunt ipsam esse gummi, seu resinã, aut pinguitudinem medullarem quarundam arborũ, & infrigidare ac desiccare in tertio gradu. Alij autem, vt Auerroïs & cæteri, asserunt ipsam in mari nasci, & esse calidam & siccam in secundo. Imò etiã ipse Auerrois in quinto Colliget, dicit ambrã ResSe speciem camphoræ, quæ oritur in fontibus maris &c. Rhasis autem in tertio ad Almansorẽ scribit camphoram esse frigidam & humidã. Sed & Platearius dictus circa instans testatur illã frigidam & siccam in quarto, & quòd est succus herbæ, & non gummi arborum, neq; res marina. Item Bellunensis in suis interpretationibus ait: Aqua camphoræ, secundũ Arabes, est aqua quę fluit ex arbore producente camphoram. Et talis aqua, & similiter eius arbor, sunt calida in tertio, & camphora est frigida, vt omnes affirmãt. Ecce in quo scopuloso pelago nos velitare oportet. Res etenim ipsa (si non est factitia) videtur nobis esse vnum ex nobilioribus medicinæ simplicibus. Et potius tenemus cum Serapione & Auicenna, esse arborum gummi, quàm cum alijs contrarium asserẽtibus. De camphora enim qua vtimur, loquimur. Si autem apud ipsos præfatos Authores erat alter huiusmodi camphora, hoc equidem fatemur nos ignorare. Ista nempe (vt diximus) vel sit vera cãphora, vel non, res est tam nobilis, quæ si non asseruatur diligentius, euanescit, & annihilatur. Quodquidem pluries experti sumus. Sed vtrum hoc procedat à frigiditate, vel caliditate ipsius, videlicet vtrum sit ipsa frigida vel calida, est potius medici, quàm aromatarij perscrutari. Ipsa autẽ camphora quanto albior, clarior, purior, & odoratior est, tanto melior.

Ambra camphoræ species.

Aqua camphoræ.

Camphoræ optimæ notæ.

Confectio trochiscorum de spodio &c. CCXLVIII.

Confectio Trochiscorum de spodio, cum semine acetosæ &c. CCXLIX.

QVATVOR semina quæ sunt in prima istarum descriptionũ, sunt quatuor semina cõmunia maiora frigida, scilicet melonis &c. quæ etiã speciatim in immediatè suprascripta confectione trochiscorũ de camphora, sunt posita, & alibi de quibus in superioribus satis diximus. Ponitur hæc prima descriptio trochiscorũ de spodio ab Actuario, in libro de medicamẽtorum cõpositiõe, sub titulo: Pastilli de spodio. Sed differt in aliquibus:

& loco mucilaginis psyllij, habet succū psyllij &c. Abbas autē in x. practicę, habet tres huiusmodi descriptiones, & in duabus recipitur semē hermazi, siue (vt putamus rectius) hemazi, quod à pluribus res acetosa interpretatur. Vnde semē hemazi, id est semen acetosæ. Auicēna in v. cañ. duas habet: quarū vna est cum semine acetosæ. Filius Serapionis quidem ponit tres descriptiones, & vna ex ipsis similiter est cum semine acetosæ. Rhasis verò in nono & x. ad Almansorem, & in antidotario diuisionum, in pluribus capitulis plures habet descriptiones, & cum semine acetosæ, & sine eo, omnes tamen sunt differentes ab istis filij Mesuæ. De spodio dictum est in Diarhodon descriptione communi.

Hemazi.

Confectio Trochiscorum de berberis &c. CCL.
Confectio alia Trochiscorum de berberis &c. CCLI.

PER aliquas excusiones in prima istarum descriptionum mendosè legitur: Seminis citrulli ℥. iiij. s. Lege rectius ℥. iij. s. vt cuncta exēplaria, ac etiam nonnullæ impresiones habent. In Nicolao Præposito autem legitur ℥. iij. & similiter est nō rectè. Actuarius quidem habet pastillum ex oxyacātha, quod idem est quod trochiscus de berberis, sed differt in pluribus ab istis. Filius Serapionis quidem in 7. habet tres trochiscorum de berberis descriptiones. Auicenna autem in quinto cañ. septem. Hali Abbas verò in x. practicæ, vnam. Rhasis quoque in nono ad Almansorem, cap. de dolore hepatis, vnā. Et in antidotario diuisionum, cap. de hepate inflammato, similiter vnā. Omnes autem differūt inter se, & ab istis Authoris nostri. De berberis dictum est suprà.

Pastilli ex oxyacātha.

Confectio Trochiscorum de absynthio &c. CCLII.

LEGITVR in fine præsentis descriptionis, & similiter in fine duarum sequentium: Da cum succo herbarum. Et non specificatur de eis, quænam sint ipsæ herbæ. Declarant autem aliqui (quorum vnus est Christophorus de Honestis) quòd debent esse illæ herbæ quæ habentur in ipsis trochiscorum descriptionibus, scilicet eupatorium, apium, anethum &c. Quod quidem multis non placet. Nōnulli autem (& forsan melius) dicant, illas herbas esse, è quibus excipitur succus pro syrupo bisantino conficiendo: quod nobis quidem magis consonum videtur. Et ratio hæc est, ob quam putamus Author em intellexisse

Succus herbarum absolutè.

de

de eis. Nam scripserat suprà ipse Author modum syrupi acetosi de succis herbarum, & syrupum acetosum de succis herbarum cum aromatibus, & modum infusionis de succis herbarũ, in quibus satis ipsas herbas specificauit, tanquam pro exemplis ad quæ sit postea recurrendum, pro omnibus alijs in quibus non speciatim scribuntur. Igitur hæ sunt herbæ ex quibus, vel omnibus, vel ex parte, accipiendus est succus pro huiusmodi trochiscis conficiendis. Endiuia videlicet, apium, lupulus, borago, buglossa, & fœniculum. Quæ omnes in præfatis compositionibus de succis herbarum habentur. Etiam dictus Christophorus, contra authoris intentionem, docet pro succis, sumere aquas sublimatas: quod omnino non debet fieri. Sed succi accipiendi sunt prius tamen depurati. Habet enim filius Serapionis in 7. vnam trochiscorum de absynthio descriptionem. Auicenna autem in v. cañ. duas, quarum secunda in multis conuenit cum ista Authoris nostri. Hali Abbas etiam in x. practicæ, duas ponit, in quibus recipitur absinthium græcũ: omnes enim aliqualiter differũt ab ista. Scribitur etiamnũ & ab Actuario in de medicamentorum compositione. Pastillus amarus, cuius descriptionis simplicia omnia sunt in ista descriptione filij Mesuę: non obstante quòd ipse filius Mesuæ præter illa, habeat alia plura simplicia in ipsa descriptione. Possumus ergo dicere, quòd ille est pastillus, scilicet trochiscus absynthij ipsius Actuarij. Dicitur autem amarus, ab amaritudine absynthij, & amygdalarum amararum ingredientium.

Confectio Trochiscorũ de eupatorio &c. CCLIII.

VNA duntaxat excepta, omnes impreßiones quas vidimus, mendosè habent in præsenti descriptione: Tereniabin, succi eupatorij, ana ℥.j. Legẽdum est autem rectius, ana ℥.j. Vt cuncta exemplaria, & Luminare Maius, & cæteri habent. Ponit nempe Actuarius suũ pastillum de eupatorio, sed lõgè differt ab ista descriptione. Auicenna etiã in quinto cañ. habet vnã descriptionem similiter differentem. Ioannes Serapionis quoq; in 7. habet suam descriptionem, cuius titulus est: Trochisci auctrion: & est eupatorium, sed non est similis huic. Hali Abbas etiã habet vnam descriptionẽ, cuius inscriptio est: Gafeti trochisci. Gafeth enim idẽ est quod eupatoriũ. Sed neq; ipsa cõuenit in omnibus cũ ista filij Mesuæ. Succus autẽ eupatorij accipiendus est ex eupatorio ab ipso Authore descripto. Lege de eo in syrupo de eupatorio. *G.ſet quid.*

Con

Confectio Trochiscorum de aniso &c. CCLIIII.

Confectio alia Trochiscorum de aniso, & sunt trochisci de decem medicinis &c. CCLV.

RIMA istarum confectionũ scribitur à filio Serapionis in 7. & ab Auicenna in quinto sub hoc titulo, scilicet trochisci de aniso. Secũda autẽ ponitur ab eisdẽ sub alio titulo. Et hîc est: Trochisci de decem medicinis. Quod etiam Author noster notauit in sua, cùm dixit: Et sunt trochisci de decem medicinis. Veruntamen differũt inter se in quibusdã paucis ipsę descriptiones.

De Aniso.

NOtissimũ est Anisi semen, & ipsius herba à multis nõ ignoratur: quia pluribus Italiæ locis, sicut & in multis alijs prouincijs seritur. A Dioscoride Creticum magis commendatur. Auicenna autem Romanum laudat: vocatq; ipsum fœniculum Romanum. Hispanicum verò est deterius, secundum Serapionẽ. At Platearius refert anisum, alio nomine vocari cyminum dulce. Loco eius, secundum Auicennam, carui ponitur.

Anisi loco quid sumendum.

Confectio Trochiscorum de lacca &c. CCLVI.

IMPLICIA præsentis confectionis per nõnulla exemplaria scripta sunt cum ana ℥.ij. Et nihil refert. Quia cùm sint omnia simplicia vnico conclusa ana, per plus, vel per minus, nihil impedit posse scribi. Imò partes æquales, esset melius scribere. & sic habet filius Serapionis. Laccæ mundatæ, scilicet ablutæ. Vbi notandum quòd secundum plurimorũ opinionem, lacca medicinis non est admiscenda, nisi abluta. Et sic semper debet intelligi, cùm absolutè legitur lacca. Præterea scribũtur trochisci de lacca, à filio Serap. in 7. ab Hali Abbas in x. practicę, à Rhasi in nono ad Almansorem, cap. de dolore hepatis: & in antidotario diuisionum, cap. de medicinis hepatis: & ab Auicenna in quinto cañ. duplices. In nulla tamen ipsarum descriptionum ponitur, cum quo liquore sint excipiendi, seu informandi ipsi trochisci: quia neque Author noster (vt suprà diximus) in hac sua notauit descriptione. Ex iunioribus autẽ nonnulli dicunt conficiendos esse cum vino. Alij autem, vt Luminare Maius in Dialacca magna, & in pręsenti descriptione, cum decoctione aristolochię, & squinanti, scilicet cum ea decoctione cum qua abluitur ipsa lacca.

Lacca absolutè.

lacca. Et alij opinantur debere fieri cum decoctione, vel succo absynthij, seu eupatorij, vel apij, vel alterius rei inibi descriptæ. Quorum opiniones nec approbamus, nec reprobamus. Melius tamen nobis videtur, si consulatur medicus in his & similibus accidentibus. Lege etiam de hoc in trochiscis de rheubarbaro. Et de lacca, & eius ablutione, vide in Dialacca magna.

Cōfectio Trochiscorū de terra sigillata &c. CCLVII.

ARO præsens descriptio temporibus nostris habetur in vsu. Et (vt patet in litera) est de inuentione ipsius filij Mesuæ. Rhasis quidem in nono ad Almansorem, cap. de sanguinis proiectione cum sputo sine vomitu, habet vnam descriptionem, & eandem habet in antidotario diuisionum: videlicet, in fine capituli de medicinis tussis, & asthmatis &c. differt tamen ab ista. Ab Actuario etiam scribitur pastillus sphragis, id est sigillum cognominatus; quod est idem quod trochiscus de terra sigillata. Sed multùm differt ab ista descriptione. *Pastillus sphragis.*

De sanguine Draconis.

SApientissimè equidem Antonius Musa Brasaulus de sanguine Draconis pertractauit. Vnde in rei veritate, nec sanguine draconum, de quo Plinius cap. 7 libri trigesimitertij loquens, asserit esse sanguinem draconis, scilicet animalis, elephantis sanguine permistum &c. qui & cinnabaris dicitur: non obstante quòd cinnabaris de pluribus dicatur æquiuocè: neque sanguine draconis Serapionis (qui est herbæ achilleæ, scilicet millefolij succus, de qua herba Dioscorides sub nomine sideritis loquitur) vtimur, sed in sequenti vsu duæ res pro draconis sanguine, venales habentur: de quarum nulla, adhuc probum Authorem pertractantem legimus. Et vna ipsarum (quæ iudicio nostro est deterior) Venetijs & alibi factitatur, ex sorbis contusis, bolo non armeno, & caprarum siue hircorum sanguine, alijsq; diuersis rebus, & placētarum more partes formatas, furno seu clibano, aut sole desiccant: quod & tetigit Plinius in præcitato loco. Vtplurimum tamen in equorum & similium medicaminibus, his placentis vtuntur. Licet multos non pudet ad humanorū corporum vsus eas quandoque administrare. Altera res est succus, & lachryma quarūdam magnarum arborum, in insulis Lusitanorum nuper inuentis copiosè nascentium. Huiusmodi etenim plantarum surculum (mercatore quodam amico nostro mediante) Romæ *Cinnabaris.* *Sideritis.* *Sanguinem draconis supplentia.* *Lachryma sanguinis draconis.*

viren

virentem habuimus, quem diligenter plantauimus, sed haud creuit. Vlysſiponæ autem vidimus ingentisſimas huius generis arbores. Sunt nempe tanquam columnæ, vnicæ cimaturæ, more dactylorum, seu palmarum, absque ramis. Folia sunt eis simillima spatulæ fœtidæ, crassiora tamen. Cortex verò arboris est subcinericius, & vnà cum tota arbore rubri succi plenus. Scarificataq; arbos tempore congruo emittit lachrymas sanguineas, quas more gummi condensatas abradunt è cortice incolæ, nec vilius vendunt. Multi etiam lignũ eius frustatim incisum ebullire faciunt, decoctionemq; huiusmodi igne aut sole condensant &c. Vtrunque enim sanguinem draconis appellant. Sed longè melior est lachryma, seu succus collectus, ligni decoctione. Si verò hic sanguis draconis arboreus æquipolleat sanguini draconis verò, scilicet cinnabari præfato, vel succo herbæ achilleæ sideritis (qui est sanguis draconis Serapionis) nescimus. Sed melius putamus esse, vti succo dictæ sideritis (dummodo textus Serapionis non sit eo in loco deprauatus, seu malè trãslatus) vel vti succo lactucæ cum authoritate Auicennæ, quàm alia re, absque vllo Authorum testimonio. Lege Brasaulum. Auerrois autem in quinto Colliget, ponit sanguinem draconis, cap. de mineralibus, intelligẽs (vt putamus) pro sanguine draconis, cinnabarim mineralem.

Sideritis succus quid suppleat.

De Ipoquistidos, & Ephystidos, siue heuphistidos &c.

LIcet pro recto genitiuus scribatur, & proferatur, ac indeclinabiliter habeatur ipoquistidos, quod rectius hypocistis est: tamen semper intelligitur in Arabum libris pro fungo: siue cytino nascenti ad radices plantæ barbæ hircinæ, vel pro succo ipsius fungi. Barba hircina Latinè, Græcè autem cistos dicitur. Heuphistidos autem, vel henfistides, vel similia multa, quæ suprà, scilicet in modo cõfectionis iacur notauimus, nõ est ipoquistidos, vt plurimi ex iunioribus credunt, ac decipiuntur. En apertè probatur per præsentem confectionem, in qua vtrunque recipitur. Et non putet aliquis esse mendam in litera: quia cuncta exemplaria antiqua manuscripta (nullo penitus descrepante) similiter habent. Vnde malè fecerunt nonnulli, qui ab ista descriptione deleuerũt vnum ipsorum, scilicet henfistides, quod debet esse, & admodum conuenit huic confectioni. Igitur henfistides (siue vt mauis heiufistidas, vel alteriusmodi consimile appellare) est succus foliorum & florum dictæ plantæ barbæ hircinæ, apud Arabes: & non succus fungi præfati, qui apud ipsos ipoquistidos dicitur. Musa Brasaulus etenim super hoc non rectè dicit Auicennam non cognouisse

Hypocistis.

Barba hircina.

Hẽfistides.

Brasauli malum de Auicenna iudicium.

gnouisse quid esset: quia fecit tria capitula de eo in secundo cañ. scilicet capitulum de barba hircina, capitulum de henfistides, & capitulum de tarathit. Vbi videndum, quòd Auicenna non malè fecit, cùm de diuersis diuersa scripsit capitula. Nam in capitulo de barba hircina, loquitur de planta in generali: in capitulo autem de henfistides, tangit tantummodo succum ipsius plantæ: & in capitulo de tarathit, pertractat de fungo radicis eius. Non obstãte, quòd aliquãdo accipiatur henfistides, siue heufistides (quod idem est) pro ipsa planta. Vt apud Hali filium Abbas in secundo practicæ, cap. 34. dicentẽ. Lichieebat, vel Leieeltẽ, quæ Græcè Eufistides &c. Similiter & Serapio in vnomet cap. de prædictis succis, scilicet de succo plantæ, & de succo fungi, distinctè loquitur. Item in synonymis Serapionis legitur heifistides, id est succus plantulæ, quæ dicitur planta hircina. Item præfatus Auicenna in quinto tractatu secundæ summæ quinti cañ. habet tres trochiscorum descriptiones conferentes ad sputum sanguinis: quarũ prima habet magnam similitudinem, & conuenientiam cum ista filij Mesuæ. Et in sexto tractatu eiusdem secundæ summæ, cap. de intestinis habet aliam descriptionem, cuius titulus est: Trochisci alfenginati. In quibus omnibus legitur speciatim: Succi barbæ hircinæ, scilicet plantæ. Vbi autem voluit succum fungi, scripsit ipoquistidos. Similiter filius Serap. in 7. habet plures trochiscorum descriptiones conferentes ad profluuium & sputum sanguinis: & aliquæ ipsarum in multis cõueniunt cum ista filij Mesuæ, in quarum pluribus est specificatè positum: Succi barbæ hircinæ. Sed clarius ibi, in descriptione trochiscorum de arsenico Albbambd: & in alia immediatè sequenti, cuius titulus est: Trochisci conferentes ad excoriationem, & solutionem &c. in quibus legũtur ambo immediatè in his verbis. In prima videlicet: Succi Altharathit: aut succi barbæ hircinæ. In secunda autem: Succi altharathit: & succi barbæ hirci. Igitur vterque succus, condensatus supple, scilicet succus plantæ, & succus fungi ponendus est in præsenti trochiscorum cõfectione. Et sic semper pro henfistides, seu pro succo barbæ hircinæ, intelligendus est succus plantæ, & non fungi. Veruntamen in defectu vnius, per alterũ est supplendum. Etiam loco ipsorum, acacia, & quædã alia succidanea, quæ notantur ab Auicenna in fine capituli tharathit, possunt substitui. Sed nota quòd fungus barbæ hircinæ, licet sub nomine fungi appelletur: tamen formam aliorum fungorum nõ sequitur. Vnde rectius nobis videtur debere dici Leoncistis: quia similibus est Leoncistis.

leoni

leoni fabarum, & cæterorum leguminum, qui Græcè Orobanche dicitur: vulgò autẽ flammula, & sporchia appellatur. Quæquidem flammula, radicibus plantarum leguminum annascens, necat eas. Et in hoc differunt inter se fungus cisti & flammula, scilicet quòd ipse fungus non interficit plantam cisti: quamuis non credimus ipsam plantam sine aliqua sui læsione generare ipsum fungum. Et non in omnibus plantis sui generis reperitur. Nec attollitur ipse fungus, vt flammula, rarissimè dodrantalem transcendit altitudinem.

Flammula. *Cisti fungus in quo differt à leone leguminũ.*

De Sedenagi.

PRo Sedenagi, vel sedenegi (quod putamus rectius) intellige in præsenti descriptione semen cannabis. Lege de hoc suprà in secunda distinctione.

De Bolo Armeno & Terra sigillata.

Lutũ Armenum.

ENimuero nostra tẽpestate bolũ, siue lutũ Armenum penitus (vt verũ fateamur) ab omnibus Europæ incolis ignoratur. Quia pluribus de causis ex Armenia amplius non defertur. De vero bolo armeno loquimur. Quoniam plurimum apportatur bolum ex Apulia, & Germania, alijsq; locis, & quodlibet ipsorũ abusiuè bolum armenum ab Apothecarijs nuncupatur. Necnon & pro bolo armeno vero, talia atque alia diuersa rubricarum genera in medicis compositionibus administrant. Quæquidẽ nunquàm Armeniam maiorem, nec minorem viderunt. Vnde quodlibet ipsorum pseudo, siue adulterinum bolum armenum rectius vocari licet. Singulatim autem, aliud bolum Apulum, aliud verò bolum Germanicum &c. Præterea paucis ante annis Venetias deferri iam cœpit aliud bolum, quod vocant bolum armenũ finum, & bolum Orientale. Sed vt diligẽtius probat Brasaulus, neque ipsum est armenum. Imò (vt ipse etiam testatur) est lutũ lemnium, scilicet terra lemnia, non sigillata, id est illa de qua sumitur vt sigilletur. Quæquidem terra sigillata vera, terra lemnia est, & varijs temporibus varijs fuit munita sigillis. In præsentiarum autem turchico sigillo imprimitur. Vidimus etiã plures alias pseudo terras sigillatas: videlicet, aliam cineritiam, lutum figuli admodum imitantem, aliam rubram, ex pseudo bolo alijsq; rebus factitatam &c. Præfata tamen, quæ turcharum sigillo munita, ex Lemno insula comportatur, nihil differt à supradicto vocato bolo armeno fino, præterquàm in quadam arenula quam habet: quam arenam (vt fertur) non nisi causa retinendi sigilli impressionem, ipsi terræ admiscent: vnde & subalbior est ipso præfato

Lutum lemnium.

bolo.

bolo:quod bolum nihil penitus habet arenosi, sed totũ in ore, vt butyrũ liquescit. Lege super his Brasaulum. Non obstante etiam, quòd nõnulli qui ex Constantinopolitana ciuitate venerunt his diebus, asserant contrariũ, scilicet quòd hoc bolũ armenũ finum nuncupatũ, nõ sit terra lemnia, vt vult Brasaulus, sed quòd est verum bolũ armenũ ex Armenia deuectũ: quia nos ignorãtes veritatem, nõ tenemur potius ipsis, quàm Brasauli rationibus præstare fidem. Loco terræ sigillatæ autẽ, administrare dictũ bolum finum, putamus esse melius: quia (vt dictũ est) pro certo tenetur, quòd sit ipsamet terra, purior supple, & sine arenula illa. Etiam pro vero bolo armeno in necessitatibus, dictũ lutũ, siue bolũ lemniũ subministramus. Reliquis autem pseudo bolis & adulterinis terris non vtimur, nisi in medicinis equorũ, & asinorũ, & similiũ. Igitur in præsenti descriptione, vel duplicetur pondus dicti boli fini: vel (si magis placebit) ponatur pro parte sua, terra sigillata fina &c. Item in carentia vnius, alterum est substituendum. *Terræ sigillatæ loco quid sumendum.*

De Arnoglossa.

QVod Græcè Arnoglossa, vel arnaglossa (vt aliqui scribũt) dicitur: Latinè agni lingua, aut ouis lingua: vel inuersis dictionibus, lingua agni, & lingua ouis interpretatur. Arna enim Græcè, secundum Ioannẽ Ianuensem, agna Latinè dicitur. Et arnon Græci, Latini agnũ nominãt, & glossa linguã significat. Vocatur etiãnum Latinè plãtago: cuius species secũdum Diosc. duæ sunt, scilicet maior & minor. Maior enim notissima est, & vulgò appellatur septineruia, & multineruia. Quibus appellationibus correspõdent Græcè Heptapleurõ, siue Heptaneuron, & polyneuron. Minor autẽ est illa, quæ à multis Lãceola vocatur. Non obstãte quòd à Dioscoride hoc nomẽ, scilicet lanceola, secundũ Ioãnis Ruellij & Marcelli traductiones, lõchitidi adscribatur, & nõ plantagini. Author enim noster distinguit arnoglossam in amplã & longã. Vt probatur per ipsum in emplastro arabico, & alibi. Sed per amplã, intelligit plantaginẽ maiorem: & per longã, plantaginẽ minorẽ, scilicet lanceolã dictã. Est præterea & tertiũ genus plãtaginis, quod licet à Dioscoride nõ præcisè scribatur, verũtamen passim inuenitur. Et est medium inter maius & minus, cuius folia sunt plana, in quibus singulis quinq; tãtùm sunt costæ. Quæquidẽ tertia species in quibusdã locis Italię, vt in Apulia, quinqueneruia nominatur. Et Calabri adhuc ex parte græcissantes, ipsam pentaneruia appellãt. Hãc itaq; speciẽ, notat Ioãnes Agricola Ammonius in primo libro suæ herbariæ *Agni lingua.* *Ouis lingua.* *Septineruia.* *Lanceola.* *Pentaneruia.*

Arnaglossa absolutè. medicinæ. Sed vbi absolutè legitur (vt in præsenti descriptione & in similibus) semper de maiori intelligitur. Quãuis nulli dubiũ sit, aliã pro alia posse substitui. Demũ aduerte ꝙ pro huiusmodi quæ in præsenti descriptione habẽtur, & similibus aquis, intelligũtur succi, vel decoctiones, seu infusiones, & nõ aquę sublimatę, vt superius iã probauimus. Et similiter vbi dicit Author in præsenti descriptione: Da cum aqua spodij &c. intelligitur aqua infusionis ipsarũ rerũ. Nõ enim distillãtur spodiũ, gummi, bolũ armenũ & spica, quod quidẽ valde fatuũ esset & cogitare. Et quòd debet esse infusio, potest probari per vnã quasi similẽ trochiscorum descriptionẽ 7. Breuiarij filij Serap. cuius titulus est: Trochisci Ioãnis, ad illũ qui spuit sanguinẽ. In cuius fine describit propinationẽ ipsorũ fieri cum aqua, in qua infusa sint spodiũ, & gũmi, & bolũ armenum, & folium. Sed Author noster loco folij, habet spicam, quæ potest poni in defectu ipsius folij. Et fortasse etiam sua tempestate, folium verum, scilicet malabatrum, vel malobatrum, sicut & nunc nõ deferebatur: quamobrẽ ipse in sua descriptione permutauerit, ponens pro eo æquiualens, & bonum.

De Virga pastoris.

SCiendum quòd Pandectarius errans ipse tribuit ansam pluribus iunioribus errandi. Quia in suo cap. quod incipit, Dipseus: duo capitula Serapionis immiscuit, scilicet capitulum 106. quod est de cardo dipsaco, scilicet de labro Veneris: & capitulum 351. quod est de Virga pastoris, scilicet de sanguinaria, seu polygono. Et ad authoritatem Serap. de dipsaco, ponit capituli titulum, Harsiharbai: addens quòd Latinè dicitur Virga pastoris. Quæ quidem verba in dicto 106. cap. Serap. (quod semicorruptè incipit Dibsacos, pro Dipsacos) minimè legũtur. Vnde (vt diximus) plurimi iuniores eũ sequuti, hallucinati sunt, putãtes dipsacum esse virgam pastoris: quod est falsum. Inter quos etiã Theodoricum Dorstenium in suo Botanico, & Leonardum, siue Germanicè Leonhartum Fuchsiũ, in suo de Historia stirpiũ, hallucinatissimos his diebus legimus. Qui etiam Leonardus falsissimè in hoc reprehendit Serapionis interpretem, cùm sit potius ipse carpendus. Item dictus Pandectarius ponit aliud capitulũ, quod incipit, Harsiarbai: vbi loquitur etiam de vtroq; polygono &c. Nam si credendum est Serapioni, & Auicennæ, magis quàm Pãdectario & ipsum sequutis, Virga pastoris nõ erit dipsacus siue dipsacum: sed sanguinaria, quæ & seminalis dicitur, scilicet polygonum Dioscoridis. Vt patet legenti capitula Dioscoridis de sanguin

Labrũ Veneris. *Polygonũ.* *Dipsacum non est virga pastoris.* *Leonharti Fuchsij error.* *Seminalis herba.*

guinaria mascula,& de sanguinaria fœmina,& conferẽti cap.Serapionis de Virga pastoris,quod incipit:Basialrahagi,id est Virga pastoris.In quo cap.ipse Serapio descripsit vtrũq; capitulum Dioscoridis de sanguinaria. Auicenna autem, licet non describat in suo cap.de Virga pastoris,liniamenta plantarum : conuenit tamen cum Dioscoride & Serapione,quòd est mascula & fœmina.Quodquidem non verificatur de dipsaco:quoniam nullus est qui scribat dipsacum inueniri masculam & fœminam. Item ipse Auicenna dicit masculam virgam pastoris esse fœmina fortiorem:quod sanè testatur per Dioscoridem in fine capituli sanguinariæ fœminæ.Item Bellunẽsis in dicto cap.Auicẽnæ,pro Virga pastoris,rescripsit in margine,Hassã alrhai:quod cõuenit esse idem cum basialrahagi quod est in principio capituli Serap.de Virga pastoris. Ergo capitulum Auicennæ de Virga pastoris,& capitulum Serap.de eadem,sunt vnũ & idem,cum capitulis Dioscoridis de polygono. Igitur nulli dubium sit, virgam pastoris Arabum,esse polygonum Dioscoridis,& non labrum Veneris. Præterea admodum erit mente captus,qui dixerit huic cõfectioni magis competere dipsacum,quàm polygonũ. Nam tota principalis intẽtio istorum trochiscorum(vt liquet in litera) versatur circa sanguinem restringendum. Atqui sanguinariam non solùm Dioscorides,Plinius,& cæteri famosi authores scribũt profluuium sanguinis vndecũq; sistere:verumetiam & omnes iuniores illud idem testantur. Vnde & sanguinaria dicta est. Labrum Veneris autem nullus est qui dicat huiusmodi facere. Ex quo sequitur,quòd virga pastoris Serapionis & Auicennæ, & cæterorum Arabum, cuius operationes & proprietates sunt eædem, quas Dioscorides,Plinius, & cæteri polygono tribuunt, & præsertim de sistendo sanguine,nõ est labrum Veneris,scilicet dipsacum.Sed verè est ipsa sanguinaria. Etiã Auerrois in quinto Colliget scribit virgam pastoris intercipere fluxũ sanguinis, à quacunq; parte veniat. Ergo &c. Sed quando absolutè describitur, de mascula semper intelligitur. Animaduertendum autem quòd Plinius describit quatuor polygoni genera, & non satis clarè de eis loquitur. At per quartum genus, ponit illud polygonatum, quod vulgò fraxinella dicitur. De quo & Dioscorides immediatè post sanguinariam fœminam, cap.facit. Item nota quòd virga pastoris, præter nomenclaturas à Dioscoride positas in cap. de polygono, vocatur alijs atq; alijs nominibus. Vnde hæc sunt ipsius synonyma, Arrhis, Aspaltos, Carcineros, Centinodia, Chi-

Sanguinem sistentia.

Sãguinaria absolutè.

liophyllos, Cynochala, Clema, Cnopodios, Corrigiola, Chulmulum, Chulum, siue Cuculum, Heraclea, vel Heraclia, siue Herculea, Geniculata, Genitura herois, Lingua passerina, Millefolium, Myrtopetalos, Pedalion, Polycarpos, Polygonatos, Polygonia, Polygonum, Proserpinaca, vel Proserpinata, Sanguinaria, Seminalis, Stemphis, Thephis, vel Telphis, Teuthalida, Virga pastoris, Viticula, Vnguis muris, Zarithea, & alia plura. Virga pastoris fœmina, scilicet sanguinaria fœmina etiam, vulgò à nonnullis dicitur Cauda vulpis, siue cauda vulpina &c. Vtraq; enim sanguinaria notissima est.

Cauda vulpis.

Confectio Trochiscorum de croco &c. CCLVIII.

HOC sanè in loco, scilicet immediatè post descriptionem trochiscorum de Terra sigillata, per vniuersas impressiones desunt duæ trochiscorum descriptiones. Videlicet: Confectio trochiscorum de croco præsens, & confectio trochiscorum de arsenico sequens. Quasquidem in cunctis ferè exemplaribus inuenimus, & debent esse. Igitur descriptio trochiscorum de croco hæc est: Confectio trochiscorum de croco, conferens ad internos capitis dolores, & hemicraneam difficilem, & sahara vehementem. Recipe Croci aur. vij. s. Cholcothar aur. v. Aluminis, aur. viij. Myrrhæ spicæ, ana aur. j. s. Omphacij, calchadis, ana 3. j. s. Gummi, aur. ij. Fiant trochisci cum vino stiptico. Et cùm necesse fuerit dissoluatur vnus, cum aceto permisto cum aqua rosacea, & liniantur frons, & tempora. Si autem insonneitatem patitur, Opij aur. iij. addes. Hucusq;. Describitur etiam hæc confectio, in paucis tamen differens, ab ipso filio Mesuæ, authoritate Alexandri, in cura de Hemicranea calida. Item vnam aliam descriptionem habet in fine capituli de synanchia gutturis. Luminare Maius quidem describens trochiscos de croco Auicennæ (qui habentur in fine capituli de cura sodæ calidæ, quod est xj. capitul. secundi tractatus, primæ fen, tertij canonis ipsius Auicennæ. qui trochisci parum differunt ab istis) dicit dubitationem suam super his. Quia cùm sit, quòd ipse filius Mesuæ, in tractatu de soda frigida, citet hos trochiscos, in his verbis, Et eodem modo trochisci de croco dicti in antidotario. Ipse autem nusquam reperit eos, At nos quidem probamus per plura exemplaria, ipsos deesse in libris impressis. Vnde modo & dubitatio ipsius soluta est, & citatio authoris probatur vera. Quia defectus librariorum

non

non sunt authoribus imputandi librorum. Bartholomæus Montagnana quoq; in suo antidotario habet trochiscos de croco, differentes tamen ab istis.

De Croco.

CRocus, vel crocum, vtroq; genere legitur. Attamen aliqui faciunt differentiam inter florem & herbam, asserẽtes quòd crocus est flos, & crocum herba. Sed nos quidem in libris non paucæ authoritatis & optimæ latinitatis, vtroq; (vt diximus) genere inuenimus, tam florem, quàm herbam scribi. Reperitur etiamnum præter Cnecum, siue Gnecum (quod à nonnullis syluestre crocum dicitur) & aliud crocum syluestre, quod in montibus nascitur, satiuo simile, sed non colligitur: quia parum lucri colligentibus præstat, ob id, quia minima sunt in eius flore illa tria fila, quæ particulariter crocum esse dicuntur. In montanis pratis plurimum nascitur &c. Crocum autem, vulgò hodie quasi omnes, Arabico vtentes vocabulo, Saphranum, siue Zaffaranum vocant. Arabicè quidem (vt in Serapione legitur) Zahafaran dicitur. Notissimum est in Italia, & pluribus seritur locis. Sed ex his satiuum, & præcipuè Sulmonense magis commẽdatur. In cornea pyside (vt Plinius scribit) optimè asseruatur. Platearius verò dicit seruãdum esse crocum in sacculo stricto de corio, per quinq; annos. Etiam præfatus Plinius asserit crocũ non solui melle, nulloq; dulci, scilicet consimili, vt iulep, sapa &c. Quodquidem experientia docuit nos esse verum. *Saphranũ.*

De Colchotar & Calchade.

LOngum foret disputare de vitrioli (vulgò cuperosæ) generibus, siue speciebus, & res sanè parui momenti. Cùm sit, quòd ex omnibus speciebus altera pro altera potest substitui. Colchotar autem, & calchadis, siue calcadis, species sunt vitrioli: sed non sunt vnum & idem, vt nonnulli falsò putant. Non obstante etiam quòd interpretes aliquando pro calcitis (quod est calcadis) falsò interpretati non sunt colchotar, accipientes speciem pro specie. Et quòd non sint vnum & idem, non solùm probatur per huiusmodi trochiscorum filij Mesuæ & Auicennæ descriptiones, in quibus ambo recipiuntur: sed & per capitula ipsius Auicennæ, necnon & Serapionis. Vnde lege in secundo cañ. Auicennæ capitulum de atrimento, siue atramento: & capitulum de calchanto, & capitulum de colchotar, siue colcotar. Et in Serapione capitulum de vitriolo, & de calcantho, & reperies omnes vitrioli species. Quia quamuis parum differãt *Vitrioli consideratio.*

Cuperosa. inter se, attamen diuersæ sunt species. Cuperosa autem, idem est quod vitriolum. Pro colchotar igitur intellige vitriolum citrinum: & pro calcade vitriolum album, id est calcitim: Et pro calchãto vitriolum viride. Est præterea & quarta species, quæ corru- *Sori quid.* pto vocabulo apud Arabes vocatur alsuriæ. Sori enim rectè dicitur, pro qua intellige vitriolum rubeũ. Auicenna sic distinxit. Pro qualibet istarum specierũ autem, vitriolum (quod vulgò Romanũ cognominatur) administra. Et vel sit e Balneo regio (oppido non longè ab Vrbe sito, vbi hodiernis temporibus in magna conficitur copia: quod verius Romanũ esse putamus) vel sit e Cypro insula, vel Germanũ, vel aliũde, nihil aut satis parum, & non de eo curandũ refert. Item sciendum quòd cuperosa, seu vi- *Cuperosa duplex.* triolum reperitur duplex, scilicet minerale, & artificiale. Sed minerale est melius, quàm factitium. Vnde dicit Serapio in chalcantho, seu calchanto: Illud verò quod fit artificialiter, est bonum ad faciendum encaustũ scriptorũ magis, quàm ad vsum medicinæ. Sed animaduertendũ quòd mendosi codices multoties sunt causa impingẽdi in errorẽ etiam & doctiores. Legitur enim (quamuis mendosè) in quinto Breuiarij filij Serapionis, capitulo videlicet trigesimoprimo, quod est de eruptione sanguinis ex matrice: in vnius pessarij descriptione, sic: Et sanguis draconis, & calcadis, & est chalcanthum, cuius color est viridis. Nam quando antiquatur, fit calchadis colcotar, & sumach &c. Igitur secundum istam descriptionẽ, omnia, nempe de calchade, calchanto, & colchotar cõfundũtur. Sed reuera est mẽda in litera, quam non animaduertit Luminare Maius. Sic itaque rectius in vno exemplari (quod vidimus) legitur: Et sanguinis draconis, & calchadis, & calchanti (cuius color est viridis: nam quando antiquatur, fit calchadis) & colchotar, & sumach &c. Enimuerò ipse filius Serap. eo in loco non dicit quòd calchadis sit chalcãthum viride, quod est falsum: neq; quòd calchadis sit colcotar, quod etiã est falsum, & contra Auicẽnam aliosq; Authores asserentes chalcadem esse album &c. Sed volens ibi tres vitrioli species, scilicet calchadis, chalcanthi, & colchotar, scripsit primã: Et chalcadis. Hinc secundam, & chalcanthi. quam speciẽ declarãs, subsequutus est: Cuius color est viridis. Moxq. adiunxit proprietatẽ ipsius, dicens: Nam quando antiquatur (supple ipsum chalcanthũ) fit chalcadis. Hinc adducit cum copula, tertiam vitrioli speciem, scribẽs: Et colchotar. Sequensq; suam pessarij descriptionem, dicit: Et Sumach. & cætera vsque in finem. Et sic ipse filius Serapionis non est contrarius

rius Auicennæ: imò ad literam illud idem scribit. Vnde sciẽdum quòd calchadis est vitriolum antiquatũ, quod ex temporũ diuturnitate album effectum est, quasi ad hominis similitudinẽ, qui senescens canos producit. Calchadis pro chalcitis, corruptè Arabicè scribitur. Nam chalcanthum, secundum Galenum, teste Hermolao, corollario 950. tempore in chalcitin lapidẽ mutatur. Alij autem aliter de hoc non rectè scribentes, confundunt plura & pro chalcuantos, quandoque chalcanthum intelligunt, & econtra. Cum chalcuanthos, siue chalcanthos minus rectè, aut per syncopam, sit aliud à vitriolo chalcantho. Chalcuanthos enim non vitriolum: sed flos æris est. Lege Hermolaum. *Calchadis.* *Chalcuanthos.*

De *Alumine.*

ALuminum scitur quòd plura sunt genera. Sed quando absolutè (vt in ista descriptiõe) reperitur, de Alumine Rocche cognominato intelligitur. Quodquidem ex quibusdam quasi lapidibus, prius tamen in fornace calcinatis, deinde per ebullitionem &c. arte paratur. Et hoc notissimum est. De omnibus autem aluminum generibus, lege Brasaulum. *Alumẽ absolutè.*

Confectio Trochiscorum de arsenico &c. CCLIX.

HAEC est altera Trochiscorum cõfectio quæ non inuenitur in impressis libris. Cuius descriptio (vt habetur in maiori exemplarium parte) sic est: Cõfectio trochiscorum de arsenico. Et sunt boni ad excoriationem, & dysenteriam, & ad herpetẽ. Accipe arsenici citrini ℥.j. calcis non extinctæ ʒ.xij. acaciæ (chartarum combustarũ) fecis aceti adustæ, aluminis, balaustij, ana ʒ.ij. colchotar, floris æris, ana ʒ.v. Teratur cum aceto, & stent in sole per dies x. & fiãt trochisci, & reponantur in vase vitri, & stringatur os eius, & ponatur vas in vase vbi fuerit acetum. Et sunt vltimi. Et quãdo inuitat necessitas, ponũtur in eis opij ʒ.iiij. Hucusque. Veruntamẽ ipsam descriptionẽ in dictis exemplaribus inuenimus variatã in vno, videlicet quòd aliqua habẽt, chartarũ combustarum: & aliqua eo in loco, Tartari cõbusti. Quod autẽ melius, vel rectius sit, haud diffinire audemus. Posuimus tamẽ chartarum combustarũ: tum quia maior numerus erat ipsorũ taliter habentium, tum etiã quia Ioannes Serapionis in duabus trochiscorum de arsenico descriptionibus, quarũ tituli sunt: Trochisci de arsenico Albbambd. & Trochisci cõferẽtes ad excoriationẽ, & solutionẽ &c. habet similiter chartas cõbustas, & non tartarũ.

In tertia autẽ descriptione, quæ post præfatas sequitur, cuius titulus est: Trochisci qui dicuntur sotira. ipse Ioãnes nihil horũ habet. Item Hali Abbas in decimo practicæ habet, trochiscos de arsenico, in quibus similiter recipiuntur chartæ cõbustæ. In nulla quippe prædictarũ legitur penitus tartarũ cõbustum. Vnde coniectauimus verius esse chartarũ cõbustarum, quàm tartari combusti legendum. Sed nolentes nos in totum delere tartari combusti, quoniam est suspicandum in ipso, ob id quod sequitur post ipsum, scilicet fex aceti adusta, quæ quasi eiusdẽ proprietatis dici potest: ac etiam quia in descriptione huiusmodi trochiscorũ in Nicolao Præposito legitur (forsan in suo exẽplari sic erat) ideò nos cum signo in margine à fronte notauimus: vt si cuipiam velius videbitur (de perito loquimur) valeat permutare ipsa. Consulimus tamen, vt vtrunq; simul in textu non scribãt: ne fortè in futuro alicui in errorem ducantur, putantes vtrunque recipiendum esse in ipsa descriptione. Præterea habet & Auicenna in quinto canone trochiscos recipientes arsenicum, quorum inscriptio est: Trochisci Andromachi conferentes ad expulsionem sanguinis. Rhasis quoque in nono ad Almansorem, cap. de gingiuis sanguinolentis, habet vnam descriptionẽ. Et in antidotario diuisionum, cap. de medicinis ad fœtorem oris, habet aliam: & cap. de medicinis tussis, & asthmatis habet aliam. Omnium tamen descriptiones differunt ab ista filij Mesuæ.

De Arsenico.

ARsenicum & auripigmentum idem est, vt per omnes Authores probatur. Dioscorides quidem duo arsenici genera facit. Alterum aureum, hoc est citrinum: alterum verò pallidum, glandis figuram imitans. Scribit etiamnum & sandarachã, quæ est eiusdem materiæ, ac in eisdem fodinis colligitur. Vnde & tertium genus ipsius arsenici dici potest. Vel (si mauis) dices arsenicum, scilicet auripigmentum, esse sandarachæ speciẽ. Quod nihil facit ad rem. Et sic erunt tres sandarachæ species. Sandaracham autem intelligimus mineralem, de qua Dioscorides, Galenus, Paulus, Plinius, & cæteri probi Authores loquuti sunt, non autem gummi iuniperi, quod etiam Sandaracham, & vernicem vulgò appellant. Serapio nẽpe illud idem (quamuis non ita clarè) vt Dioscorides scribit, & sandarachã sub nomine auripigmẽti rubei pertractat. Auicenna similiter cap. de arsenico, in secũdo cañ. tria genera notat, scilicet album, citrinũ & rubeum. Sed putamus pro albo intellexisse quod Dioscorides asserit esse pallidum.

Sãdarachæ cõsideratio.

Vernix gũmi.

dum. Et pro rubeo, sandaracham antiquorum designat. Vnde dicit: Et suo odore similatur odori sulphuris. Quam notam sandarachæ tantùm Dioscorides tribuit. Sunt præterea duo alia genera, quorum alterũ absolutè arsenicum nominãt, quod est album. Alterum verò risagallum vocãt, quodquidem est venatũ, discolor, scilicet subcitrinũ, & album. Quæ duo genera putãt plurimi esse factitia, scilicet ex auripigmẽto, & sandaracha, per sublimationẽ. Musa Brasaulus autẽ asserẽs eos (qui ita putãt) hallucinari, probat ipsa mineralia esse. Legito apud ipsum, quoniam super hoc probè scripsit. Non obstante quòd (vel librariorũ errore, vel imprudentia ipsius Authoris factũ sit) legatur ibi Serapionẽ in suo capitulo de auripigmẽto, quod incipit, Narneth, tetigisse arsenicum album: quoniã illud (vt legenti patet) non probatur esse verũ. Bene autẽ ipse Serapio (vt putamus) videtur tãgere risagallum, cùm dicit quòd est laminosum, habẽs laminã super laminam. Igitur pro arsenico citrino, quod recipitur in præsenti descriptione, non est sumendũ risagallum præfatũ, vt nonnulli ex iunioribus dicunt, sed optimũ auripigmentum citrinũ: & in eius carentia vtitor sandaracha, quæ est verũ auripigmentũ rubeum, siue arsenicum rubeum, quodque inter citrinum sæpe reperitur. Et ex eo excerptam, in nostra officina sandaracham asseruamus. De Sandaracha gummi autem, in oleo de iunipero dicetur. Modus verò comburendi arsenicum, atque sandarachã, & huiusmodi similia, à Dioscoride & alijs pluribus clarè describitur.

Risagallum.

Auripigmẽtum citrinũ quid suppleat.

De Calce.

EX omni lapide siliceo potest fieri calx. Et quanto durior est lapis, tanto calx fortior est. Ex lapide marmoreo mitior habetur. Veneti autem vt plurimum in suis ædificijs vtuntur calce, non ex silice, sed ex quodẽ gypseo lapide, quæ non est admittenda in medicinis, nisi (saluo meliori iudicio) in defectu gypsi.

De Charta.

CHarta, chartas, chartha, charthas, carathis vel sine h, vel per k, kartas, kirtas &c. (vt in varijs libris legimus) vnũ & idem significant. Sed per chartam non intelligitur in medicinæ libris, membrana pergamena cognominata, quæ fit ex pellibus animalium: neq; illa vulgò abusiuè dicta papyrus, quæ arte ex vetustissimis laceratisq; linteolis aqua maceratis conficitur. Cuius vsus non modicus hodie est in excudendis libris, atque ad scribẽdum &c. Huiusmodi enim papyrus in vsum medicum apud antiquos non venit: quia non multis ante annis modus faciendi ipsam re-

pertus est. Et eius tãtum inualuit vſus, quòd veram papyrum, ſiue (vt mauis) papyri chartam, penitus expulerunt homines. Retinentes ſolummodo ipſius nomen, quod & chartæ nuper inuentæ contribuerunt. Charta autem de qua Authores loquuti ſunt, ex herba, ſeu frutice, ſiue iunco papyro dicta, prius tamen exiccata, parabatur. Quæ certè non ſolùm ad librorum veniebat vſus, verumetiam & medicinæ expetebatur. Olim quidẽ iam notiſsima, nunc autem haud eſt qui eam agnoſcat, vel ſciat modum faciendi ipſam. Imò (quod peius eſt) in ipſa papyro, quænam ſit, dubitatur. Dioſcorides enim libro primo ſcribẽs ipſam, vel ipſum papyrum (vtroque genere legitur) dicit eſſe notiſsimam rem, vnde chartæ tunc conficiebantur. Sed ſanè propter chartarum vſum, neceſſariò ipſis papyrus erat vulgaris & nota: quamobrẽ ſubticuit eius liniamenta. Nobis autem vnà cum vſu ipſarum chartarum, abolita eſt cognitio eius. Plinius verò aliqualiter papyrum depingit: at non ita clarè vt à nobis poſsit dignoſci. Serapio autem cap. 101. quod incipit: Burdi, quod eſt papyrus. & Auicenna capitulo Papyrus: vbi Bellunenſis pro burdi, reſcripſit berdi: ſimiliter vt Dioſcorides non declarant, ſed teſtantur quòd ex eo fiũt chartæ. De charta huiuſmodi autem, dictus Auicenna ſeparatim facit capitulum. Iuniores verò, vt Simon Ianuẽſis, Pandectarius, Luminare Maius, & cæteri, Burdi, ſiue burcdhi, vel burchidhi, vel burdi (quod etiam latinè chartafilago dicitur) declarãt eſſe ſpeciem iunci lati paluſtris, vnde Arabes faciunt ſextariola, ad ferenda aromata. Bellunenſis verò in ſuis interpretationibus, ſic ait: Carthas, vel carathis, eſt herba iunci exiccata, ex qua conſtructæ ſunt chartæ pro libris ſcribendis, ſicut iam conſueuerunt antiqui Aegyptij. Aut per carthas intelligitur papyrus ipſa, ſeu iuncus exiccatus, & antiquatus. Sicut illud quod aſſumitur ex ſtramento antiquo, quod apud vulgares Venetos appellatur ſtuora. Et fit ex papyro, ſeu iunco recenti. Hæc ille. Vbi animaduertendum quòd ſecundum ipſum, papyrus eſt iuncus ille ex cuius genere texuntur ſtoræ, ſiue ſtuoræ vulgò dictæ, & ſportæ. Qui iuncus (vt nonnulli volunt) eſt carax apud Virgilium Poëtam. Et eſt aliud à typha. Igitur ſi ita eſt, poſſumus loco chartarum combuſtarum, ponere tales iuncos ſiccos atque combuſtos. Et certè coniectamus ipſum iuncum, ſi non eſt ipſa papyrus, nõ multùm diſtare à papyri genere, & loco eius perquàm commodè poſſe ſubſtitui. Vt ſimiliter loco præfatarum chartarũ ponitur & ipſa papyrus. Non obſtante quòd Dioſcorides, Plinius, Paulus, Se-

Charta antiquorum.

Papyrus.

rapio,

rapio, Auicenna, & cæteri testentur ipsas chartas conbustas esse maioris efficaciæ in medicinis, quàm papyrũ. Præterea sciẽdum quod Luminare Maius scribens trochiscos de charta combusta Auicennæ, demit ab ipsis trochiscis ipsam chartã, & tribuit titulo quod erat descriptionis seu cõpositionis. Inquit enim: Dicuntur autem trochisci de charta, licet eorum descriptionem charta non ingrediatur. Sed re vera, ipse bonus vir nõ benè percepit descriptionis Auicennę sensum: apud quem, videlicet in tertio cañ. fen. 16. tract. 2. cap. 7. de cura excoriationis intestinorũ & vlcerũ, post medium, sic legitur: Et trochisci de charta cõbusta. Descriptio trochiscorũ: Chartæ cõbustæ ℥. x. arsenicorum adustorum, & corticum æris, & aluminis iameni. & cætera quæ sequuntur. Peritis nempe viris, sensus huius literæ est clarissimus. pro minus sciolis aute sic legẽdũ est: Descriptio trochiscorũ. Et hîc fiat pũctus. Et subintelligitur de charta cõbusta prius nominata. Hinc sequitur modũ compositionis eius, dicens: Chartæ cõbustæ ℥. x. vbi licet subticuerit Accipe vel Recipe, vel simile verbũ, tamen subintelligitur. Tanquam si diceret: Descriptio trochiscorum, præfatorũ supple, hæc est: Recipe chartæ combustæ ℥. x. arsenicorum adustorũ &c. ana ℥. xij. Apud probos Authores enim raro in principio compositionũ ponitur illud Recipe &c. quia semper subauditur, licet non speciatim ponatur in Litera. Luminare Maius autem illas dictiones, scilicet chartæ cõbustæ, attribuit titulo cõfectionis, & illas ℥ x. consociauit arsenico. Vbi triplicem commisit errorẽ, scilicet abstulit chartã, ab ipsa confectione, & scripsit in singulari & specificatè, arsenici citrini ℥. x. cuius sunt ℥. xij. quia est de sequenti ana, & expunxit etiã ab ipsa descriptione duas, vel saltem vnã arsenici speciẽ. Quia Author, scilicet Auicenna, ponens in plurali, arsenicorũ adustorum: intellexit omnia tria genera ab ipso descripta, vel saltẽ duo, quæ Dioscorides & cæteri ponũt: & non citrinũ solùm, vt ipse bonus vir scripsit. Frustrà etenim dicerentur de charta combusta, si absq; ea conficerentur ipsi trochisci. Lege igitur recte, vt est in Auicẽna: Chartæ combustæ ℥. x. arsenicorum adustorum, & corticum æris &c.

De Tartaro.

QVamuis (vt putamus) nõ sit ponendum in præsenti confectione: tamen quia (vt diximus) in aliquibus libris legitur, noluimus intactũ præterire tartarũ. Est enim duorũ generũ. Et propriè est illud, quod vulgariter dicimus Rasina de botte: Latinè autem, Resinã doliorum significat. Abusiuè tamen, *Resina doliorum.*

quoniam

quoniam verè non est resina, nec resinæ species. Dicitur autem potius per similitudinem, quàm per proprietatem: quia sicut resina in arboribus & plantis, ita hæc materia in dolijs reperitur. Quamquidem rectius putamus rasinam esse dicendam, videlicet à radendo, quoniam ex dolijs raditur. Ipsius igitur aliud est ex vino, & aliud ex aceto. Ex vtroq; autem, aliud est ex albo, & aliud ex rubro. Intelligendo etiam cum albo & pro albo, citrinum, siue aureum: & cum rubro, nigrũ, siue tinctum. Item ex vtroq;, aliud ex lento, & aliud ex acuto, seu potenti. Item ex vino, aliud è dulci & aromatico, & aliud ex austero &c. Horum autem & similium, quælibet species siue differẽtia per se asseruanda est. Sed quando absolutè reperitur scriptum, semper de vino albo, dulci, & aromatico, puta ex maluatico, seu phalerno, vel simili, est intelligendum. Animaduertendum verò, quòd non est sumendũ illud tartarum quod inuenitur circa fundum dolij, neq; quod est circa osculi cacumen: quoniã quod est in fundo, est feculentũ, & quod est in cacumine participat de spuma ebullitionis ipsius vini. Quod autem reperitur circa parietes laterum dolij (tãquam medium inter extrema) est optimum, & illud est accipiendum. Et quanto plus vinũ siue acetum fit vetustius, tanto magis tartarum ipsius fit melius. Competenter enim ℥. vna ipsius ex iure sumpta, ac sine molestia vsq; quater aluum soluit.

Resina doliorum.

Confectio Trochiscorum alandahal, qui ponuntur in Hiera Hermetis: & alijs confectionibus, loco coloquintidæ &c. CCLX.

PER omnes Latinas impressiones inuenimus in præsenti descriptione vnum mendum valde notabile. Videlicet vbi in ipsis legitur: Accipe pulpæ coloquintidæ albæ, & lenis, & mundæ à granis ℥.x. Legendum est rectius, vt est in cunctis exemplaribus, & in vulgari impressione ʒ.x. Nam pro x.℥. dictæ coloquintidæ, esset valde superflua quantitas olei rosati, scilicet ʒ.j. Nec sic potest fieri. Igitur lege ʒ.x. Hæc equidem confectio paratur, non vt administretur sola, sed causa corrigendi coloquintidam, vt loco coloquintidæ ponatur (sicut textus declarat) in hiera Hermetis, & alijs confectionibus. Vnde intentio Authoris declaratur, quòd coloquintida nusquam est administranda incorrecta. Idcirco per trochiscum alandahal, nil aliud est intelligendũ, quàm coloquintida præparata, siue correcta. Et debet stare pulpa ipsius

Coloquintida nõ administranda, nisi præparata.

coloq

coloquintidæ, oleo rosato bene cõfricata, per spatium tridui ad minus, & dimittatur ad solem vt oleum dilatetur, & transeat per totum: Postea cum glutino inibi descripto fiant &c.

De Coloquintida.

COlocynthis, Coloquintida, cucurbita deserti, cucurbita syluestris, fel terræ, nex plantarum, & andal, siue andahal, idem est. Fructus enim ipsius omnibus est notus. Et pulpa tantummodo ipsius fructus administratur in medicinis. Quæ prius tamen, secundum præsentem trochiscorum descriptionem, præparanda est. Author enim noster in suo de simplicibus, de ipsa optimè scripsit: quapropter non indiget plurima declaratione. Pluries seuimus eius semen, & ex eo plantas habuimus, sed infructiferas. Cœlum enim regionis nostræ non fert ipsas fructificare. Folia ipsius simillima sunt folijs cucumeris viridis magni, potius quàm cucurbitæ, pilosiora tamen. Fructus autem ipsius quanto leuior & albior, tanto melior. Semen verò ipsius habet substantiam albam & vnctuosam, atq;, quod mirum videtur, dulcem, vt quilibet experiri potest, lauando prius quàm frangatur perquamoptimè ipsum semen, & auferendo ipsius corticis amaritudinem.

Confectio Trochiscorum de Sandalis &c. CCLXI.

DVPLICITER inuenimus per libros præsentem descriptionem variatam in vno simplici. Videlicet, quòd aliquæ impresiones, & similiter aliqua exemplaria habent scriptum: berberi, aut succi eius. Aliquæ verò & aliqua: ribes, aut succi eius. Veruntamen maior pars est tam exemplarium quàm impresionum habentium berberi, quàm habentium ribes. Duas tantùm impresiones, & totidem exemplaria inuenimus habere ribes. Et est vnum ex ipsis exemplaribus, quod vtrũq; habet scriptum, sic: Ribes. & in alio, berberi &c. Nos quidem rectius putauimus stare berberi, propter librorũ multitudinẽ, quàm ribes. Tamẽ quia in fine ipsius descriptionis ab Authore dicitur: Da cum lacte acetoso &c. aut Rob de ribes: potest dubitari, an eo in loco sit ribes, & non berberi legendum. Sed saluo semper meliori iudicio, nos suspicamur quodlibet ipsorum posse poni; quoniam berberi, & ribes non multùm differunt in suis proprietatibus, siue qualitatibus &c. Ab Actuario scribitur Pastillus Diasantalon: id est trochiscus de sandalis, quæ ipse santala vocat. Cuius descriptio in multis simplicibus conuenit cum ista descriptione.

De

De Sandalis.

SAndalum, & sandalus legitur, & santalum (vt diximus) apud Actuarium, qui est ex iunioribus Græcis: Vnde multa Arabũ simplicia, ac plurima ipsorum cõfectiones &c. habet, quæ apud antiquiores Græcorum non leguntur. Arabes enim de sandalis pertractant. Tria sunt eius genera, & omnia ingrediuntur præsentem confectionem, scilicet rubrum, album, & citrinum. Sed citrinum (quod omnes fatentur esse magis aromaticum) amplius non affertur. Aromatarij hodierni autem excauant meditullium ex albo, asserentes illud esse citrinum sandalum. Sed magnopere errant: quia citrinum, sicut & rubrum, & album, habet speciatim suam arborem. Vnde tres sunt diuersæ arbores, & non duæ. Etenim omnes testantur album esse minus bonum: igitur si citrinum fuisset pars albi, non esset melius rubro. Imò esset inferius eo, quod est contra omnes Authores. Reperitur quandoque scriptum: sandali mahazari &c. quod accipitur pro citrino. Et de hoc satis dictum est suprà.

Sãdalorum tria genera.

De Lacte acetoso.

LAc acidum, siue acetosum, oxygala Græcè dicitur. Modũ autem faciẽdi ipsum docet nos Author noster cap. de ptisi. Inquit enim: Operatio lactis acetosi, est secundũ hunc modum: Accipe lac caprinũ mundũ, habens bonitatem ex sanitate animalis, & cõgruitate pascui ipsius, & extrahatur ex eo butyrũ, & dimittatur vna nocte in aëre temperato. Mane autẽ agitetur vehemẽter, & excludatur spuma eius. Est autem lac huiusmodi sedatiuum vehementis caloris, constrictiuum, & consolidatiuũ. Hæc ipse. Hoc igitur lacte acetoso debemus vti in suis cõfectionibus: quia & alij modi reperiũtur apud alios. Vt apud Plinium nono cap. 28. libri. Et apud Columellã viij. cap. 13. siue vltimi sui libri &c. Fit etiamnũ ex acido lecte caseus, à Græcis oxygalactinus dictus, qui similiter vt lac acetosum habet vim cõstrictiuam, teste Paulo Aegineta cap. 37. quarti libri, vbi sic ait: At ex acido lacte caseus (qui oxygalactinus dicitur) vulnera quoque ampliora committit.

Oxygalactinus caseus.

Cõfectio alia Trochiscorũ de sandalis &c. CCLXII.

SVPERIOR descriptio est magis vsualis, tamẽ præsens non est despicienda. Vbi autem dicit Author: fiant trochisci, & administrentur sicut primi. Intelligitur quòd cõficiendi sunt isti cũ aqua porutlacæ, & dandi cum lacte acetoso &c. sicut primi.

primi. Sed per dictam portulacæ aquam, intellige succum, vel saltem ipsius decoctionem, & non aquam distillatam.

Confectio trochiscorum Hamech *&c.* CCLXIII.

ISTI trochisci aliter trochisci de violis Hamech. Habet nanque Author noster quasi similem descriptionem trochiscorũ, in cap. de turbith, Hamech etiam authoritate vbi ait: Inquit Hamech: Fiunt trochisci ex eo, & duplo ponderis ex folijs violarũ &c. Item cap. de scammonea authoritate eiusdem Hamech, habet quoque trochiscos de violis huiusmodi: sed loco turbith ponit scammoneã. vbi dicit: Inquit Hamech: Accipe duplũ eius foliorum violarũ &c. Item cap. de violis, videtur tãgere præsentes trochiscos, cùm dicit: Et quidam addunt quãtitati earũ medietatẽ turbith, & faciũt trochiscos &c. Item cap. de Asthmate ponit vnã aliam descriptionem trochiscorum de violis, quasi similem huic in simplicibus, sed recipit scammoneã. Rhasis autem, qui (vt probauimus in confectione Hamech prima) est ipse Hamech, in antidotario diuisionum, cap. de medicinis colicæ. habet duas descriptiones differentes ab ista, quarum vna scammoneam recipit. Item filius Serap. in cap. 7. duas quoque habet descriptiones. Hali Abbas etiam in decimo practicæ ponit vnã descriptionem. Item in Antidotario Nicolai sunt trochisci diani, vel diaui. quod putamus minus corruptũ, licet imperfectum. Tanquam si diceret, trochisci Diauiolarum. Vnde interpretãtur de violis albis. Omnes tamẽ differunt ab ista descriptione filij Mesuæ. Præterea quia ab Authore pro informatione istorũ trochiscorum non assignatur liquor: ideò sciendum quòd si humiditas violarum nõ sufficerit ad suscipiendum & incorporandum alias res, potest liquefieri tereniabin cum modico optimi vini, & cum eo informandi sunt ipsi trochisci: quia Serapionis filius cũ vino informat suos: vel liquefiat cum aqua, quia Hali Abbas aqua suscipit suos. Vel informandi sunt cum mucilagine psyllij (quod putamus melius) quoniam sic Rhasis suos informat. Vel cum aqua violarum, & propriè ex infusione earum. Et sic ipsi trochisci erũt valentiores.

De Violis.

VIola, quam vulgò manulam cognominant, notissima est. De qua Dioscorides libro 4. capitulũ facit. Vbi dicit ipsam à Romanis violam purpuream nuncupari. Et de ista semper intelligitur, cùm absolutè describitur. Est & alia viola purpurea apud

apud Dioſcoridem in tertio libro, cap. de viola alba, quam leucoion vocat: vbi diſtinguit ſpecies eius à florum varietate. Vnde illa quæ florem gerit purpureum, viola purpurea dicitur: & quæ album, alba &c. Ex quibus, lutea in medicina præfertur. Quas quidem violas, Arabes keiri, ſiue cheirij vocant. Vnde ſuprà nominati trochiſci de violis albis Nicolai, ex cheiri albis intelliguntur. Et licet keiri cum flore purpureo dicatur viola purpurea: tamen abſolutè deſcripta viola, vel viola purpurea, quaſi antonomaſticè, de viola purpurea mamula intelligitur, quæ etiam viola ſylueſtris, & muralis à Dioſcoride dicitur: nõ obſtante quòd rariſsimè in muris reperiatur. & nõ intelligitur de keiri purpureo.

Viola abſolutè.

Viola alba autem keiri, à Dioſcoride viola matronalis, ſiue autũnalis, ac alijs nominibus vocatur. Sed ſciendum quòd licet Dioſcorides capitulo de viola purpurea, non ponat plures ſpecies: attamen nos proprijs manibus in Alpino, ſiue Apennino monte, qui vulgò dicitur Cornea, inter Italiam & Prouinciam, collegimus violas mamulas circa finem menſis Maij: non purpureas, ſed luteas, imò croceas, ſcilicet quòd habebant flores croceos, ac ſplendidos. In reliquis autem nihil videbatur ipſa planta differre à planta violæ purpureæ, præter quàm quòd folia ipſius erant magis clara. Vnde ſicut viola purpurea eſt duplex, ita & lutea. Sed per luteam abſolutè, non eſt intelligenda iſta quæ paucis eſt cognita: ſed illa keiri dicta, quæ eſt vulgaris & magis communis.

Viola lutea abſolutè.

Etiam audiuimus quòd in montibus prope Brixiam reperitur viola mamula alba: ſed adhuc non vidimus ipſam. Igitur ſi ita eſt, ſicut de keiri ſunt tres ſpecies, ſcilicet lutea, purpurea, & alba: ita & de mamulis eædem reperiuntur. Denuum ſciendum etiam, quòd quamuis Author in præſenti deſcriptione, & alibi dicat: Recipe foliorum violarum &c. non tamen eſt intelligendum de folijs plantæ, vt nonnulli minus periti putant, ſed de floribus. Quia ſicut ſcribitur de folijs roſarum: ita & de folijs violarũ eſt intelligendũ, in cõfectionibus, electuarijs, trochiſcis, & ſimilibus. In enematibus autẽ, ſiue clyſterijs, & emplaſtris, & ſimilibus, aliquando per folia violarũ intelliguntur folia plantæ, quę quidem vulgò matres violarum vocantur. Et hæ notæ ſunt.

Cõfectio trochiſc. de cyperis &c. CCLXIIII.

DELENDVM eſt per impreſsiones Latinas, à præſenti deſcriptione, gummi Arabicum. In nullo nempe exemplari legitur, neq; in vulgari æditione:

tione: neq; Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus habent in suis descriptionibus. Quapropter non admittatur, nisi medicus præcipiat. Et vbi legitur, cinnamomi: lege rectius, cinnami. Et vbi: Et in alio, musci chiratas ij. lege verius: Et alij (supple addũt) musci chirat. ij. quia sic est in præfatis exemplaribus.

De Cypero, seu Cypiro.

CYperus, & cypirus legitur apud authores. In iuncorũ generibus, & cyperus cõnumeratur. Est enim ipse iuncus triangulus &c. Sed an verus cyperus sit quo hodiernis tẽporibus vtuntur aromatarij, hoc nempe primũ perscrutandũ diximus. Et certè cùm loquitur Dioscorides de eius planta, vsq; ad minimũ iota cõuenit plãtæ vsualis cyperi. Sed cùm de radice ipsius pertractat, multùm dissentire videtur. Etenim ipse dicit cyperũ habere radices, olearũ figura, & magnitudine, oblongas aut rotundas, inuicẽ cõmissas, obnigras, amaras, & iucundè odoratas, crassasq; &c. Radices autem cyperi, quæ cõmuniter ab omnibus accipiuntur, sunt sarmentosæ, lignosæ, longæ, nodosæ, & neruosæ, quandoq; digitalem crassitudinem excedentes, rufæq; intus, & foris subnigræ, odorem tamen bonum spirantes. Si autem sunt veri cyperi radices, vosipsi ô lectores iudicate. Præterea dicit Musa Brasaulus in suo Simplicium examine, quòd Ferrariæ sunt radices cyperi tales, quales à Dioscoride notantur: potest esse quòd sint, tamen in veritate opus suum Romæ adhuc erat in prelo, cùm nos ostendimus ei veri cyperi radices: quas videns, tanquam de re sibi noua, valde gauisus est. Vnde sciendum, quòd nos colligimus verissimi cyperi Dioscoridis radices in Romano solo, ac etiam intus Romam. Quæ radices quidem non excedunt olearum figuram & magnitudinem, & sunt connexæ ad inuicem, filo mediante, sicut radices herbæ vulgò dictæ filipendulæ. Nulla deniq; nota à Dioscoride posita, deest eis. Planta etiam similiter conuenit descriptioni ipsius Dioscoridis ad vnguem sicut altera, excepto quòd respectu alterius plantæ, scilicet cyperi vsualis, hæc planta est minima. Raro equidem iuncus ei triquetrus supra binum palmum erigitur. Supradictam autem cyperi vsualis plantam, multoties vltra nonum palmũ vidimus protẽsam. Huius igitur dictæ paruæ plantæ cyperi radicibus vtimur, contra communem vulgarium vsum. Et indubiè tenemus hunc esse verum Dioscoridis cyperum. Et licet apud nos sit parua planta: poterat tamen apud Dioscoridem in maiorem altitudinem extolli: quoniam ipse dicit caulem eius cubitalem aut maiorem esse. Nam (vt suprà dixi-

Cyperus verus Romæ colligitur.

mus) respectu diuersitatis locorum plantæ diuersificatur &c. Attamen nõ est tam parua planta, quòd altitudo iunci eius nõ possit mensura vnius cubiti parui, ac etiam communis, demetiri. Etenim (vt diximus) pluries vidimus iuncos ipsius duobus palmis
Cubitorum cõsideratio. altiores. Cubitus enim, secundum Doctores, triplex est, scilicet cubitus paruus, qui continet pedem cum dimidio, scilicet duos palmos extensos. Cubitus communis, qui capit duos pedes. Et cubitus magnus, qui comprehendit nouem pedes. Quamuis etiam secundum Ecclesiasticos, aliter accipiatur cubitus, pro mensura arcæ Fœderis, & arcæ Noe &c. Quamobrem cùm Dioscorides dixit quòd erigitur in cubitalem altitudinem, de communi cubito intellexit. Quia, vt ait Galenus primo de diebus creticis, cap. nono, palmus, cubitus, significant mensuram communem notã, determinatam: nisi addatur longum, aut curtum. Mensura igitur cyperi, quo nos vtimur, ad cubitum paruum, seu communem refertur, & ad mentem authoris magis appropinquat. Mensura autem cyperi vsualis aliorum, ad cubitum magnum debet referri, de quo Dioscoridem minimè intellexisse credimus. Item Auicenna in secundo cañ. cap. de cypero, laudat cyperum paruam habentem plantam, dicens: Melius est illud quod est spissum, graue, difficile ad frangendum, aromaticum, cuius herba est breuis &c. Ergo secundum ipsum inuenitur cyperus paruę siue breuis plantæ, & cyperus longioris plantæ: & ab eo magis laudatur cyperus paruæ plantæ. Ergo cyperus, quo nos vtimur, est verior & laudabilior illo communi, & vulgari. Etenim dudum cœpit agnosci. Veruntamen nõ audemus dicere illum magnũ nõ esse cyperum. Quia licet ab ipso Dioscoride & alijs authoribus nõ præcisè scribatur: habet tamen (excepta radice) omnes alias notas cypero attributas. Nec magnitudo eius facit aliquid: vt non sit cyperus. Fatemur enim ipsum esse cyperi speciẽ: sed à varietate formæ radicum ipsorum, alterum rotundum, alterum verò cyperum longum appellamus. In vsum autem medicũ rotundum magis commendamus. Porrò in calce capituli Dioscoridis de cypero, legitur aliud cyperi genus in India nasci, zinziberis effigie, quod manducatum croci vim reddit &c. Quod nonnulli putant esse
Curcuma officinarũ. illam radicem, quæ communiter in officinis habetur pro curcuma. Nam in omnibus descriptioni correspõdet. Et in rei veritate ipsa radix non est curcuma: quoniam (vt dictum est suprà) curcuma est chelidonia. Præterea ad meliorem declarationem præfatorum cubitorum, ac aliarum mensurarum, quæ frequenter
contin

contingere possunt cum virorum authoritate doctorum, sub breuitate hîc annotare nobis percommodè visum est. Vt quilibet facilius dignoscat in omnibus plantis altitudinem, latitudinem, & profunditatem, eis ab authoribus contributas. Inquit enim Victruuius libro 3. cap. primo. Mensurarum rationes, quæ in omnibus operibus videntur necessariæ esse, ex corporis membris collegerunt. Ex manibus, denarius digitorum numerus: ex digitis verò palmus: & ab palmo, pes est inuentus. Hæc ille. Georgius Valla libri decimi cap. 109. & Orontius libri primi cap. xj. dicunt, quòd digitus est latitudo digiti pollicis hominis mediocris staturæ, & bene formati. Palmus comprexus (qui Græcè palestes dicitur, vt scribit Hermolaus in Plinianis annotationibus) est latitudo palmæ, quæ capit latitudinem quatuor digitorum. Palmus extẽsus (qui & spitame dicitur) cõtinet tres palmos comprexos, scilicet duodecim digitos. Dodrãs idem est quod palmus extensus. Pes continet quatuor palmos comprexos, id est sexdecim digitos. Cubitus paruus cõprehendit dodrãtes duos, id est pedem cum dimidio. Hoc est, Sex palmos comprexos, scilicet viginti quatuor digitos. Cubitus communis cõtinet duos pedes, id est octo palmos comprexos. Cubitus autẽ magnus capit nouem pedes. Vlna verò quatuor pedes habet. Sesquipes, idem est quod paruus cubitus. Cætera dimisimus, tanquam hîc non multùm necessaria. Hæc autem breuiter dicta sufficiant.

Palmus cõprexus.

Vlna.

Sesquipes.

De *Chirat.*

KIrath, siue chirat, vel chiratas, vel chirates &c. vt ex vltimo septimi Breuiarij filij Serapionis, & ex vltimo quinti can. Auicennæ, atq; ex aliorum multorum interpretationibus habetur, est pondus quatuor granorum hordei. Et ita cõmuniter tenetur à iunioribus.

Confectio Trochiscorũ de ligno aloës &c. CCLXV.

EST nanq; in præsenti descriptione per omnes impressiones vnus error. Videlicet vbi legitur: Heil, bauciæ. Legendum est rectius: Heil baugue: vel, heil bangue: sicut antiqua habent exemplaria. Et est vnum tantùm simplex, & non duo. Non enim recipitur baucia in præsenti confectione. Nicolaus Præpositus quidem animaduertit errorẽ: vnde scripsit, heil bace. Rectius tamen (vt putamus) baugue legendum est.

De Heilbaugue, vel bangue &c.

HEil baugue &c.(vt verum fateamur) est cardamomum minus Arabum. Sed aduertendum quòd aliud est cardamomum Græcorum, & aliud Arabum. Cardamomũ quidem Græcorũ, scilicet Dioscoridis, & cæterorũ, apud Arabes vocatur Cardamenum, vel cordumenum, siue cardameni, vel cordumeni, magis barbarè, & non cardamomum: vt patet conferendo capitulum Dioscoridis de cardamomo, capitulo Serapionis & Auicennæ de cordumeni, siue cardameni. Arabes enim, vt Serapio & Auicenna, faciunt plura cardamomi genera, vt patet in ipsorum descriptionibus. Attamen ipse Auicenna confundit species ipsius in diuersis capitulis. Vt in capitulo Cardamomum, & capitulo Cobzbague, & capitulo Elbue. Interpres etiam Serapionis, scilicet Simon Ianuensis, in capitulo Sacolla: quod est de cardamomo (vt putamus) errauit, ac etiam aliqua de suo addidit, scilicet verba hæc, quæ à nonnullis coniectantur non esse authoris: videlicet, Cardamomum maius est heil: & minus est hilbane, siue heilbane (quod putamus minus corruptum) & est masculus. Et illud idem scripsit in sua claui, in litera cardamomum. Et similiter errauit in capitulo 316. quod incipit, Cardamemi: quia non debuit intitulare ipsum de carui agresti: quoniam non est de carui agresti, sed de cordumeni, vt mox patebit. Et quamuis ipse interpres verum dicat, quòd heilbane, seu heilbaugue sit cardamomum minus: tamen heil absolutè non est cardamomum maius. Vt probari potest per plures descriptiones, non solùm septimi Breuiarij filij eiusdem Serapionis, & quinti canonis Auicennæ; verumetiam & per descriptiones præsentis antidotarij filij Mesuæ. Et particulariter per confectionem de xyloaloës, & per electuarium sarboteng, & per confectionem de cinnamomo, & per electuarium Indum maius &c. in quibus scribuntur ambo, scilicet cardamomum & heil, simpliciter & absolutè, vt cuilibet legenti patet. Nam vt omnes communiter tenent, quando absolutè est scriptum cardamomum, semper maius est intelligendum, Ergo Heil non est cardamomum maius. Hali Abbas etiam in decimo practicæ, capitulo 16. in vno puluere, habet heil, & cacale. Quod cacale est cardamomũ maius. Et quòd Heil absolutè non sit cardamomum minus (quia neutrum est, scilicet nec maius, nec minus absolutè descriptum) probatur per dictum filium Serapionis, scilicet in capitulo 23. septimi sui Breuiarij: videlicet in operatione syrupi de cytonijs, qui est miua. Et similiter

Cardamenum. *Cardamomum absolutè.* *Cacale.*

per

per Auicennam in quinto cañ. tractatu de syrupis, scilicet in syrupo de cydonijs, qui similiter est mina: vbi vterq; habet cardamomum maius & minus, & heil speciatim & clarè &c. Heil baugue autem verissimè est Arabum cardamomum minus: quod quidem plures testantur: Et inter eos quoq; Bellunensis in suis interpretationibus, sic ait: Eilbua est cardamomum minus, & est granum apud Italos appellatum Melegete: & dicitur etiam heilbua, & tinalfil, & thairbua. Hæc ille. Quando autem Author petit cordumenum, vt in Diaomorusia, & in Athanasia magna, & in Diasulphure, & in confectione alfescerae, & alijs pluribus: tunc non petit cardamomum Arabum, sed cardamomum Græcorum, quod quidem ipsi Arabes sub nomine cordumeni, siue cardameni describunt. Vnde sciendum quòd cardamomi sunt quatuor genera, videlicet: Cardamomũ maius & minus, & heil. & cordumenum. Et omnia quatuor genera tangit Plinius 13. capitul. libri duodecimi. Non obstante quòd hodie haud est (vt sciamus) qui cognoscat ea omnia. Heil autem (vt coniectamus) describitur ab Auicenna, sub titulo cobzbague, in proprio capitulo. Et sic in quatuor capitulis, quatuor cardamomi genera habet. Quia licet capitulo de cardamomo tangat maius & minus: tamen quo ad virtutes loquitur tantũmodo de maiori, quod Arabicè etiamnum per k, vel per c, cacule, vel cacale, siue chacolla, & sacolla dicitur. Et in capitulo Elbue, describit virtutes minoris. Vbi nempe dicit, quòd est subtilius quàm kacule, scilicet maius. Quodquidem etiã testatur à Serapione. Vnde apud ipsum Auicennã capitulũ de cardamomo, est de kacule, scilicet de maiori. Et capitulũ de elbue, est de minori. Et capitulũ de cobzbague, est de heil. Et capitulũ de cordumeni, siue cardameni, est de cardamomo Græcorum. Sed nonnulli iuniorum, vt Simon Ianuensis, Pandectarius, Luminare Maius, & cæteri, ita & taliter cõfundũt cordumeni Arabũ (quodquidem carui agreste falsò interpretatum legimus) quòd vix erit lector qui sciat ab ipsorũ laqueis immunis abire. Nam plura simplicia atq; diuersa, pro vno & eodem intelligunt, de quorum singulis & apud Dioscoridem, & apud alios plures sunt diuersa capitula: per quæ clarè percipitur aliud ab alio esse diuersum &c. At nos quidẽ breuitatis causa, tot ipsorum confusas de huiusmodi lectiones, curiosis lectoribus dimisimus perquirẽdas &c. Hoc autẽ dicimus, quòd fatemur nos nescire quid sit Arabum cardamomum maius, & heil penitus ignoramus, & cordumeni Arabũ, scilicet Dioscoridis cardamomum, Melegeta.

Cardamomum minus Arabum. quid certè sit, adhuc non bene percepimus. Minus autem cardamomum, quod aliter heilbaugue &c. appellatur authoritate Bellunensis &c. tenemus pro certo esse melegetam, siue meleghetam vsualem, quam omnes aromatarij cognoscũt. Et hæc ponẽda est in præsenti confectione. Cordumeni autẽ, siue cardameni (quod est cardamomũ Dioscoridis, quodq; interpres Serapionis declarauit esse carui agreste, & male: quam interpretationẽ, teste Hermolao Barbaro, significare syluestre caron, nõ ambigimus) quòd non sit carui syluestre siue agreste, patet expressè. Quoniã si cardamomum Dioscoridis, quod est cordumeni Arabum, erit syluestre caros, staphyllinos agrios igitur (de quo Dioscorides 3. libro facit capitulum) quid erit? Nam secundum veritatem, staphyllinos agrios, syluestre caros, baucia, & carui agreste, idem sunt. Etenim res ipsa est tam clara, quòd nõ indiget probatione. Et in superioribus de huiusmodi satis dictum est. Vnde non ita malum erat, si posuisset simpliciter titulum præfati capituli Serapionis, De cordumeni. *Cordumeni loco quid sumendum.* Dummodo autẽ ignorauerimus, quid sit cordumenum, possumus (authoritate Pauli scribentis pro cardamomo) ponere cyperũ, aut myrtum. Vel authoritate Auicennæ possumus vti harmel, id est ruta agresti, & squinanto. Et loco *Cardamomi maioris Arabum loco quid sumendum.* cardamoni maioris Arabum, ac etiam loco heil, licet nobis vti minori cardamomo, scilicet melegeta quod minus vocatum, est maius in bonitate: quia legitur quod est nobilius maiori. Melegeta autem, siue melegete, vel meleghete, vel melegheta, secũdum diuersos Authores etiam tot hæc synonyma habet: Chairbua, cacolla, siue cacalla minor (vt in electuario de ambra filij Serapionis, & in feminum puluere Hali Abbas, capitulo 16. decimi practicæ legitur) Cardamomum minus, Ealbua, Heilbagne, Heilbague, Heilbane, Heilbangue, Heilbaugue, Eilbua, vel Heilbua, Elbue, Grana paradisi, Hilbane, Mela Aegyptia, Meliketa, Nux Aegyptia, Nux sarta, Sacolla minor, Thaybua, Tinalfil, Vimbue, siue vizbue, & alia plura. Insuper magnopere errant ex iunioribus nonnulli, asserentes cordumeni, & keisim esse vnum & idem. Lege in oxymelle squillitico descriptione Democriti, vbi vtrunque recipitur. Vbi & luminare Maius etiam plura confundit. Breuitati nempe studentes, multa dimisimus quæ congrue- *Cordumeni non est peucedanũ, nec seseli.* bant ad declarationem errorum quorundam iuniorum, qui non solùm asserunt cordumeni esse cheisim: sed & seseli, & peucedanum, & alia plura.

Con

Confectio trochiscorũ de capparibus &c. CCLXVI.

IOANNES Serapionis in septimo habet vnam descriptioné trochiscorum de capparibus. Auicenna similiter in quinto cañ. vnam. Hali Abbas autem in decimo practicæ duas. Et Rhasis quoq; duas, vnam videlicet in nono ad Almansoré cap. de dolore splenis, & alteram in antidotario diuisionum, cap. de medicinis splenis. Actuarius etiam habet pastillum de capparibus. Omnes tamé sunt differétes ab ista descriptione filij Mesuæ.

De Cappare.

CAppar, seu capparis, quæ manditur sale macerata aut aceto condita, non est fructus ipsius, sed flos immaturus, scilicet qui nondũ floruit. Romæ in muris seu parietibus vetustis absque spinis nascuntur. In quibusdã auté locis Apuliȩ cappares ita campos replent, quòd & sata multoties lædunt. Res notissima in Italia. Et teste Plinio, laudabiliores sunt Cappares Italicæ omnibus alijs cuiuscunque regionis. Folia etiam sale aut aceto præparata manduntur. Cortices radicum maximè expetuntur medicinæ: rarò semen vel folia &c. Spleneticis mirè prodest capparis. Et cocta incolumior existit: Dioscorides Author est.

De Agno casto.

VItex, scilicet Agnus castus, vulgaris notitiæ est, Folia, flores, & semina, in medicinis recipiuntur. Dicitur autem Græcè agnus, Latinè verò castus: quoniam ad castitatem cõseruandam, seu ad libidiné reprimendã magnopere iuuat. Vnde & à quibusdam piper eunuchorũ vocatur. Dicitur etiamnũ & piper agreste, & salix marina, seu amerina, & ligos, siue ligusticum, & alijs atque alijs nominibus vocitatur. *Piper eunuchorum.*

Confectio trochiscorum de Charabe &c. CCLXVII.

LEGITVR mendosè in præsenti descriptione per omnes impressiones latinas, post cornu cerui adusti, gummi adusti. Quodquidé gummi in exéplaribus vetustis non legitur, neq; in vulgari ædi tione: vnde putamus non esse admittendum. Item eædem impressiones omnes habent in hac descriptione ipoquistidos, sed putamus non rectè: quia in cunctis præfatis exemplaribus, henfistides legitur. Quod quid sit, in superioribus est declaratum. Item aliquæ impressiones ex magis deprauatis, pro papaueris nigri assati habent mendosè, papaueris nigri, assari. Et con

similis error passim in huiusmdi libris excusis reperitur. Quiquidem error in nonnullis cõfectionibus est non parui momenti. Rhasis enim in nono ad almansorem, cap. de mictu sanguinis, & puris, habet vnam descriptionem. Et in antidotario diuisionum, cap. de medicinis menstruorum, & hæmorrhoidarum, alteram. Sed vtraq; differt ab ista. Hali Abbas etiam in decimo practicæ habet vnam descriptionem similiter differenté. Auicenna auté in quinto cañ. videlicet in quinto tractatu secundæ summæ habet nonnullas trochiscorũ descriptiones, in quibus recipitur charabe. Quę licet nõ intitulétur de charabe, attamé habét multam cõsimilitudiné cum ista descriptione. Vnde (vt putamus) possunt aliqui ipsorũ dici trochisci de charabe. Et specialiter ille, cuius initiũ est: Trochiscus alius: Recipe charabe, coralli. &c.

De Charabe, siue karabe.

DIsceptatio non minima est inter Doctores de hoc simplici, & confusio magna in ipsorũ descriptionibus reperitur, ita quòd nobis videtur impossibile, & supra vires nostras cõcordare ipsorum dicta, ad dandã veram & absolutam de hoc charabe diffinitionem, seu declarationé. Melius enim est quandoq; tacere, quàm malè loqui. Nam Auicenna in secundo cañ. habet quatuor capitula ad hoc simplex pertinentia: quorũ tria de arboris qualitate loquũtur: reliquum verò de ipsius arboris gummi tantummodo pertractat, quod dicit esse hoc karabe. Capitula autem hæc sunt, videlicet, De hauro Romano, De hauro, De karabe, & De nuce Romana. Aduertendum autem quòd primum & quartũ est idem bis descriptum, vt legentem non latet. Brasaulus quidem omniũ ferè Authorum collegit opiniones. Legito apud ipsum. Nos autem perlectis omnibus, tam Græcis, quàm Latinis, quàm etiam Arabibus, tam antiquis, quàm iunioribus, nihil resolutũ accepimus, præterquàm quòd secundũ ipsorũ scripta, in multis vocabulis plura cõfundũt, & quasi de vno & eodem vidẽtur loqui. Hæc enim quæ sequuntur secundũ ipsos, & barbara, & non barbara vocabula, sunt ad charabe pertinẽtia, secundũ omnes variationes quas inuenimus, videlicet Acchiros, Achiros, Achirosa, Achirufes, Achirus, Acruches, Acrufex, Acrufos, Actufex, Agiros, vel Agyros, Alapton, Ambra, Ambrũ, Ambar, Ampar caninum, Archirosa, Argyra, Arsopodon, Haur, Haurcuma, Haur romanũ, Haur romi, Haur romij, Haur romu, Haur rum, Haur rumi, Haurum romanum, kakabre, Caraba, karaba, charaba, vel per e, in fine horum trium. Item, Carba, Kekabre, Chrysopho

ſophoron, Aegiros, Electrũ, Gagates, Gelber, Giauzi rumi, Gleſſum, Gummi funeris, Gũmi populi albæ, & nigræ, leum, Lachryma populi albæ, & nigræ, Laurcuma, Leum romi, Nux gallica, nux Romana, Rapiens paleas, Sandaracha, vel ſandaraca, ſuccinum, & ſuccinum oriẽtale: & alia plura magis barbara quæ non ponimus. Et ſunt qui ex populi arboribus, & ſunt qui ex pini generibus, & qui in Oceani ſeptẽtrionalis, inſulis, & qui in Eridano, & qui in Rhodano, & qui in Gange, & qui in Nilo, & qui in Pado fluminibus, & alijs lacubus ac locis fabulantur huiuſmodi ſimplex gigni, & cætera multa quæ dimittimus ne amplius lectoribus faſtidium inferamus. Quibus omnibus bene perlectis & examinatis, veritas rei adhuc ita in tenebroſiori loco occultata iacet, quòd lector tanquam excitatus à ſomno phãtaſiari non deſinit, ex tot varijs vocibus ac opinionibus, cui debeat potius adhærere. O vtinam in hoc ſolo ſimplici fuiſſet dubietas, certè pro nihilo reputaſſemus. Demum ne longius in his fabuloſis contentionibus protrahamur, dicimus quòd licet ignoretur veritas originis huius charabe, ſiue (vt mauis) ſuccini, aut electri: tamen res ipſa, qua pro charabe vtimur, quaſi in omnibus videtur conuenire cum deſcriptionibus Authorum de karabe, ſiue ſuccino, ſiue electro. Ex quo tãquam verum charabe, vel ſuccinum, ſiue electrum, ſiue gummi populi albæ, vel nigræ, vel quomodocunque, & qualitercunque alteriuſmodi tibi placuerit ipſum vocare, vbicunque opus fuerit, confectionibus admiſcendum non deſpicimus. Et quòd charabe Arabum ſit electrum, & populi albæ gummi, ſiue lachryma, probatur conferendo Serapionẽ cum Paulo: qui Serapio capitulo de charabe, authoritate ipſius Pauli, ſic ait: Karabe eſt gummi arboris haur romi: emanat ab haur romi, & coagulatur, & eſt coloris auri: & quãdo ipſum bibitur, retinet fluxum ventris, & ſtomachi, & abſcindit fluxum ſanguinis. Illud idem Paulus lib. 7. ſcribens, dicit: Electrum populi albæ lachrymam dicunt, quæ iuxta amnem Eridanum deſtillat, & inſpiſsitudinem coit, aureo colore: quod ſi læuigatum bibatur, ſtomachi & alui fluxiones, & ſanguinem cõpeſcit. Hæc Paulus, vt quilibet legere valet. Non obſtãte quòd Braſaulus ſcribat Paulum de gummi albæ populi pertractare, ſed non dicere eſſe electrum: quia in ſupradictis patet cõtrarium. Forſan quòd textus Pauli (ob diuerſas traductiões) apud ipſum aliter ſe habebat. Itẽ quòd etiam Karabe ſit gummi populi nigræ, probatur per dictum Serapionem, ſcilicet quòd in eodem capitulo authoritate

Succinum, vel ſuccinũ orientale.

Dioscoridis,illud idem dicit quod Discorides in capitulo de populo nigra: vt legēti ad inuicem conferenti,non est dubium. Cætera verò quæ huic essent tanquam necessaria adducenda,& ob breuitatem omissa,studiosis committimus perquirenda.

Confectio trochiscorum alchechengi &c. CCLXVIII.

EST etiamnū & in præsenti vltima trochiscorum descriptione, per quasdam magis mendosas excusiones, vna menda, videlicet vbi in ipsis legitur: seminis citrulli &c.ana ʒ.j.s. Legendum est rectius: ena ʒ. iij. s. Vt reliqui libri tam impresi, quàm manuscripti habent. Auicēna quidem in quinto cañ.tractatu de trochiscis, habet duas descriptiones trochiscorū alkekengi, differentes ab ista. Et secūda ipsarum ponitur iterum ab ipso Auicenna in eodem tractatu,sub titulo: Trochisci disulidis,siue dissulidis. Rhasis quoque in antidotario diuisionum, capitulo de medicinis vrinæ,habet duas descriptiones. Sed titulo primæ est: Confectio ad vlcera renum,& vesicæ &c. Sundæ autem: Confectio trochiscorum vltimorum &c.Vbi infrà dicit: Et nominantur alkekengi. Et similiter differunt ab ista. Hali Abbas etiam in decimo practicæ, habet vnam descriptionem, sub titulo: Trochiscorum apsolidis assignatio,qui sunt trochisci alchechengi. Sed pro alchechengi,legitur ibi caquenegi: & similiter est differens ab ista. Ioannes Serap.quoque in septimo habet descriptionem trochiscorum alchechengi: sed intitulatur, Trochisci alesculidus. Deprauationes enim barbarorum sunt. Rectius physsalida est legendum,& non Dissulidis, Apsolidis & Alesculidus. vt mox patebit. Bartholomæus Montagnana etiam in suo antidotario,habet vnam descriptionem consimiliter differentem ab ista.habet etiamnum in de medicamētorum cōpositione Actuarius Pastillum diaphyssalidon,id est è vesicaria. Paulus Aegineta consimiliter in septimo cap. 12. habet pastillum ex vesicarijs, Diaphysalidon dictum,qui pastilli differunt ab istis trochiscis. Item ipse Paulus habet vnam aliam descriptionem quæ intitulatur: Pastillus diaalicacabu:sed intelligitur fortasse de alia solani specie,sic dicta.

De Alchechengi,siue Kekengi,& omni solano.

Solani, siue Solatri consideratio.

SOlani, siue(vt mauis)solatri, scilicet strychni,plura sunt genera & differentiæ. Vnde sciendum, quòd Alchechengi est vnū solani genus,quod Dioscorides peculiari nomine Halicacabum,

bum, id est vesicariam, aut physalida, vel physsalida nominat: & hoc genus non ignoratur. Imò vulgares hodie in Italia propriè alchachengi ipsum appellant. Non estur solùm, sed semen eius in pharmacis receptum, vesicæ infirmitatibus mirè prodest. Aliud solani genus (quod absque apparenti nocumento manditur, quodq; à Dioscoride solanum hortense nũcupatur) notissimum est. Vulgò absolutè solatrum, & à nonnullis corrupto vocabulo, cacabascium siue cacauascium, quasi cacabalum dicitur. Est & aliud genus apud nos vulgaris notitiæ, quod omnes solatrum maius vocant: quid autẽ sit in Dioscoride, adhuc non bene percepimus. Facit enim Dioscorides plura huiusmodi generum capitula, cùm nullo tamen ipsorum videtur hoc solatrũ maius conuenire. Enimuero ipsa capitula sunt valdè confusa: & capitulum de Halicacabo quod est in calce primi libri, est illud idem quod in quarto libro, de solano somnifero: quodquidem autumant nonnulli redundare in ipso primo libro: non enim describi conuenit inter arborum genera. Hali Abbas autem in secundo practicæ, capitulo 34. vocat solanum, caquenegum. A Serapione verò Hameb athaleb: vel ameb alchahaich, & vua vulpis legitur appellatum. Et pro alkekengi scribitur ab ipso Serapione, Kekengi, Kakemb, & Keleb &c. Reliqua solani genera à Dioscoride posita ignoramus. *Solatrũ absolutè.*

De Albateca, seu Albatecha &c.

ALbatecha idem est quod batecha. Batecha autem, siue bateka (si credendum est Bellunensi in suis interpretationibus, videlicet in literis B, & M) est nomen æquiuocum ad omne genus melonum, siue peponum, cucumerum, & citrullorum. Et similiter melo, cucumer, siue cucumis, & anguria, sunt nomina æquiuoca, ad eadem omnia & singula præfata. Sed quando absolutè scribuntur, vnumquodque ipsorum antonomasticè habet suum significatũ. Vnde betecha absolutè non intelligitur (vt ferè omnes iuniores exponunt) melo magnus viridis, quem Serapio capitulo proprio, scilicet 244. Dullaha vocat. Sed intelligitur melo, siue pepo cõmunis: vt probari potest per dictum Serapioné, cap. 243. quod est de melone, cucumere, & citrullo. Vbi vocat melonem batecha, & cucumerem chathe, & citrullum kura. Et patet quòd pro batecha intelligit meloné, si confers cap. Dioscoridis de melone siue pepone, cum authoritate ipsius Dioscoridis, quam ipse Serapio adducit in declarationem batachæ. Et similiter capitulo Auicennæ de batecha, est cap. de melone, vt le- *Batecha.* *Batecha absolutè.*

genti

genti non est absconditum. Etiam probatur per filium ipsius Serapionis in sexto sui Breuiarij, cap. xj. videlicet in vna descriptione trochiscorum cōferentium febri ethicæ, quæ incipit: Recipe arnoglossæ ℥. iij. &c. Vbi distinctè recipiuntur quatuor semina communia frigida maiora, scilicet cucurbitę, citrulli, melonis, & cucumeris. Sed loco seminis melonis legitur semē bateke. Igitur bateka siue batheca simpliciter scripta, est melo cōmunis. Et melo etiam absolutè, intelligitur ipse pepo. Et cucumer absolutè, est melo magnus viridis. Et anguria absolutè, est cucumer lōgus anguinus. Et citrullus simpliciter est ipsemet citrullus. Nō obstante quòd alterum pro altero liberè potest substitui: quia (vt communiter tenetur) nihil, aut parum inter se differunt virtute. Et hæc omnia, & singula, notiora sunt, quàm vt declarari debeāt. Sed ex eorum generibus sunt aliqua, quæ dicuntur hyemalia: pro quibus vide suprà, scilicet in modo syrupi acetosi de pomis descriptione nostra.

Melo, cucumer, anguria & citrullus absolutè.

De Bolo non Armeno.

HAbet Author in præsenti descriptione bolum Armenū, & postea aliud bolum simpliciter & absolutè descriptū: pro quo est intelligendum alterius generis nō armeni. Quoniam ad bolum, non additur armenum, nisi ad differentiam aliorum quæ non sunt armena. Qua in re sciendum quòd sub nomine boli quælibet rubrica potest intelligi, sed particulariter illa quam vulgus macram, aut synopiam vocat. Et Dioscorides minium synopicum, & milton synopicam nominat. Auerrois in quinto Colliget, cap. de medicinis quæ ex mineris sunt: dicit, quòd bolū cum quo tinguntur parietes, est Almogra. Vbi rectius putamus legendum, Almagra: quasi almacra, scilicet macra: qua carpentarij, scilicet fabri lignarij vtuntur in signandis lignis, filo videlicet in ipsa intincto. Et hæc à pluribus non ignoratur. Vnde si nos nolumus pro ipso bolo substituere armenum (quod fore optimum non dubitamus, scilicet multiplicare quātitatem boli armeni, vt fungatur alterius boli vice) ponere ipsam macram pro dicto bolo, putamus non esse malum. Dummodo sit ipsa (de qua loquuntur Authores) ista quæ habetur in vsu. Quoniam Auicenna in 2. cañ. cap. de luto macra, siue (vt mauis) magra, authoritate Pauli, dicit quòd ipsum est in operationibus stipticitatis & exiccationis, melius quàm sigillatum. Estq; in Paulo libro septimo in his verbis: Synopis rubrica vehementior, quàm lemnia, emplasticis miscetur medicinis. Item Serapio etiam capitulo de synopida,

Boli nō Armeni loco quid melius sumatur.

autho

authoritate dicti Pauli ait: Magra, id est synopida, est fortior bolo Romano, luto sigillato, & ideò intrat in cõfectionibus vnguẽtorum. Suspicamur enim hîc, scilicet in ista authoritate, apud Serapionem mendosè pro bolo Armeno, legatur bolo Romano. Vel loco præfati boli, cui non placuerit synopida, macra nuncupata, poterit ponere ex optimo bolo Apulo (quod fortasse est illud Romanum Serapionis) seu ex bolo Theutonico, siue ex altera quauis rubrica. Præterea nonnunquam dubitauimus aliquo modo fuisse additum istud bolum ad præsentem descriptionem: quoniam apud nullum Authorum scribentium huiusmodi trochiscos, legitur. Sed quia in cunctis exemplaribus, & impressis libris, nulloq; discrepante, inuenimus: putamus non esse amouendum ab ipsa descriptione. De bolo armeno autem, dictum fuit in trochiscis de terra sigillata. Vide ibi. *Bolum Romanum.*

NONA DISTINCTIO.

De *Suffufet, id est* Pulueribus. CCLXIX.

De Suffuf in generali.

SVFFVF Arabicè, & suffufet, idẽ est quod Latinè puluis, & pulueres. Vnde sciendũ ꝙ titulus huius distinctionis ab imperitis librarijs (vt putamus) deprauatus est. Quia ibi legitur: De suffuf & pulueribus. rectius legendum est: De suffufet, id est pulueribus. Nam illud, &, non debet separari à suffuf, nec stare pro copula. De suffuf autem idem dicit quod latinè de puluere. Igitur vanũ est dicere de puluere & pulueribus: tanquàm si non intelligeretur puluis in pulueribus. Sed reuera interpres filij Mesuæ dimittens stare titulum (vt coniectamus) Arabico vocabulo: hoc est, De suffufet: immediatè subiunxit interpretationem, scribens, id est de pulueribus. Corruptores autẽ potius quàm scriptores postea (vt credimus) intelligentes disiunctim illud, &, à suffuf, & videntes non bene sonare, De suffufet, id est pulueribus. deleuerunt illud id est. Et quàm malè nunc sonat, De suffuf, & pulueribus, intelligentes iudicent. Tanquam si suffuf non esset puluis. Sed pro certo scitote quòd adhuc extant plura exemplaria antiqua, in quibus legitur apertè & clarè sic: videlicet, Distinctio ix. De suffufet, id est pulueribus. Et nõnulla cũ abbreuiationibus sic: Distinctio ix. de suffufet, id est pulueribus. Et his igitur modis, est secũdũ veritatẽ.

Suffuf de Ligno aloës &c. CCLXX.

Suffuf de Ligno aloës aliud &c. CCLXXI.

T QVAMVIS nõ vtuntur medici noſtri temporis his pulueribus, deſcriptiones tamen ipſorũ emendabimus: vt ſi cuipiam placuerit eis vti, habeat vnde rectè componat. Igitur in ſecunda iſtarum deſcriptionum, vbi per impreſsiones mẽdosè legitur: Cardamomi &c. ana ℨ.ij. lege rectius, ana aur.ij. quia ſic eſt in vetuſtis exemplaribus.

Suffuf Diarhodon &c. CCLXXII.

ON ignorandum enim quòd trochiſci ingredientes iſtud ſuffuf, ex ipſomet Authore accipiendi ſunt, & nõ ex Nicolao, aut alio quouis Authore.

Suffuf Aromaticum &c. CCLXXIII.

VNT in præſenti deſcriptione per omnes impreſsiones duæ mendæ. Prima videlicet, vbi legitur: ſeminis fœniculi aur.iij. Lege, aur.vj. Secunda eſt, vbi legitur: Galliæ muſcatæ aur.ij. Lege verius, aur.j. vt in antiquis exemplaribus inuenimus. Et ita ſimiliter habent Nicolaus Præpoſitus, Luminare Maius, & Theſaurus aromatariorum.

Suffuf bonum impinguatiuum &c. CCLXXIIII.

De Riſo.

Oriza.

ISVM, ſiue Rizum, ſiue Rizi, ſcilicet Oriza, eſt genus frumẽti albi quod in aquoſis naſcitur. Vulgò riſum aut granum riſum vocant. Notiſsimum eſt. Comeditur in cibarijs & ptiſanarijs multùm: ſed panis ex eo non fit in Italia.

De Tritico.

TRiticum quid ſecundum Iſidorum 17. Etymologiarum libro, à tritura dictum, idem eſt quod frumentum. Sed frumentorum plura ſunt genera. Vnde & in genere frumenti oriza præfata, & far, & adoreum, & ſiligo, & alia plura. De meliori igitur frumento, ſiue tritico, ſemper eſt intelligendum, cùm abſolutè legitur. Et quamuis ſit quaſi proprium frumenti habere ariſtas: tamen eſt in ora Italiæ (quæ olim Magna Græcia dicebatur: nunc verò Apulia) vnum optimi frumenti genus quod

quod non producit ariſtas, vulgoq; caruſellam vocãt: Eſt etiamnum & frumentum, vulgò Indianum dictum, nuper in Italiã aduectum, quod ſaginæ modo fruticat, ferens ſpicas magnas, teretes, longas, atq; cuſpidatas, granis rotundis modò albis, ſiue ſubflauis, modò rubris, piſorum magnitudine, miro ordine plenas. Neque hoc genus in ſuis ſpicis ariſtas gerit. Sed trahentes ad granorum colorem, floccos quoſdam capillaceos, molles, longos atque tenues. Serunt itaque nonnulli ex noſtris hoc frumenti genus in viridarijs ad decorẽ, nõ autem ad vitæ ſuſtẽtamentum. Et de hoc genere non debet intelligi, cùm triticum ſeu frumentum non ſpeciatim legitur.

De Hordeo.

HOrdei nanq; tria facit Iſidorus genera. Quæquidẽ tria ſub vno poſſunt intelligi, tanquam vnius generis, ſiue ſpeciei differentiæ indiuiduales. Quoniam Dioſcorides hordeum non diuidit in ſpecies. Hordeum enim notius eſt quàm vt repræſentari debeat. Sed hodiernis temporibus ſeritur alterum hordei genus, quodq; hordeum mundũ vocatur, ex eo quòd ſpoliatur folliculis ſuis ſicut triticum. Quodquidem aliquando ſuſpicati ſumus eſſe ſiliginem. Quia licet aliqui connumerent ſiliginem in triticeis generibus: veruntamen Auicenna capitulo de hordeo, aſſerit ſiliginem eſſe ſpeciem hordei ſine cortice. Et Dioſcorides cap. de zea: de qua duo genera facit (quorum alterum olyram, quæ & ſiligo dicitur, intelligit: vt in cap. de olyra, ſcilicet de ſiligine, apertè declarat) dicit, quòd zea nutrit magis quàm hordeũ, & minus quàm triticum. Vnde ſiligo, quod genus zeæ probatur eſſe, eſt inter hordeum & triticum. Et quia medium participat de vtroque extremorum, rectè ſiligo connumeratur inter tritici & hordei genera. At ſi hoc hordeum mũdum præfatum erit ſiligo: quid ergo erit illa, quam vulgò ſecalam vocant, quæ & ab omnibus communiter pro ſiligine habetur? Hactenus autẽ ſuper hoc quid veri tradamus, non habemus: ſed determinationi hæc & cætera libenter committimus. Hoc verũ ſanè fatemur, ſcilicet quòd hoc hordeum mundum, iudicio noſtro & aliorum plurium, non eſt inferius communi & vſuali. Vnde liberè poſſumus eo vti in omnibus in quibus hordeum eſt neceſſarium. *Zea duorũ generum.*

De Tortellis de Scemi.

TOrtella eſt panis biſcoctus de ſimila, ſeu de meliori farina frumenti quæ fieri poteſt. Et debet eſſe ipſe panis fermentatus. Nonnulli ex iunioribus ſcribunt, quòd faciendus eſt ipſe *Panis biſcoctus.*

panis

panis cum aqua masticis, & vua passa. Et in rei veritate somniãt: quia (vt mox patebit) non est nisi simplex panis biscoctus. Accipe igitur optimum panem biscoctum, seu taliter coctum quòd possit perquamoptimè puluerizari: non autem sit crematus & niger, vt Luminare Maius dixit. De Scemi autem, & non de Seni, scilicet de illa patria, quæ (vt aliqui exponunt) est Syria: quamuis & Seni etiã sit nomen patriæ, nihil obstat: tamen in multis exemplaribus legitur Scemi. Sed tu nihil cures de syriaco pane: cùm Romæ & per totam Italiam optimum habeas panem. Imò filius Serapionis in septimo capitulo 27. in vno medicamine quod incipit: Dimadh, quod fit cum extremitatibus myrti &c. dicit panem Romanum biscoctum esse tortellam. Hæc enim sunt verba apud ipsum: Recipe panis Romani: & est tortella, id est biscoctus &c. Et nihil ibi loquitur de aqua masticis, vel de vua passa &c, quæ iuniores fabulantur. Aduerte tamen quòd pro simila, non intelligimus furfurem frumentaceæ farinæ, quem vulgares Romæ semulam vocant. Sed intelligimus meliorẽ frumenti partem, quam etiam in regno Neapolitano, semicorrupro vocabulo, semulam, & semulellam dicunt. Ex qua fiunt panes biscotelli albissimi, quos in Apulia frisellas nominant. Quæ frisellæ sunt albiores & pulchriores, quàm Romanæ zambellæ. Sic enim appellitant Romæ panes, digitali grossitudine, longos atq; retortos, varijsq; modis conformatos. Veneti autem bucellada dicũt.

Panis Romanus biscoctus.

Zambellæ Romanis quid.

Suffuf de granis myrti &c. CCLXXV.

De Coriandro.

CORIANDRVM, & Corianum dicitur. Petit itaque Author in præsenti suffuf coriandrum siccum, ad differentiam virentis forsan: quia cùm est virens pessimè olet: cùm autem siccatur, malus odor in bonum cõuertitur. Sed melius (vt putamus) est diffinire, quòd petit siccum, id est non recens: quoniã recens est magis malignum. Nam cùm coriandrum sit hîc necessariò puluerizandum, non erat necesse scribere siccum. Virens enim nõ potest pulueriżari. Idcirco necesse est ad alium sensum reducere illud siccum, scilicet quòd posuit siccum, pro non recenti. Sed reuera coniectamus, quòd Author considerata coriandri malignitate, præcepit sumi vetus, tanquam minus malignum. Et fortasse quòd etiam scripserit, sed interpres pro non recenti verterit siccum. Vnde saluo semper meliori iudicio, credimus semen

corian

coriandri ante annum nõ esse administrandũ. Et de semine semper intelligitur, cùm absolutè coriandrum legitur. Quod semen est lignosum, siue paleaceũ, rotundum, siccum, bene odoratum, omnibus notum &c. Præparatur, siue corrigitur in aceto, & zuccharo vestitũ manditur libentius ab Italis, scilicet à prandio, vel post cœnã. Non tamen largè sumunt. A nonnullis vulgò pitartima vocatur. Herbã sanè ipsius coriandri, quãuis sit cimicibus fœtentior, tamen Hispani abundantius comedunt: & non solùm in iuribus coctã vt apium, verumetiã & crudam acetarijs largè immiscent. Quam ob causam, putamus esse, quòd per totam Hispaniam sit maxima fatuorum copia, quod & coriandrum facere, non solùm Dioscorides lib. 6. sed & omnes ferè authores apertè testantur. Plura nempe hospitalia in ipsis Hispanijs vidimus, quę scimus erecta esse tantummodo ad dictorum fatuorum sustentationem, in quibus diligens habetur de eis cura. *Coriandrũ absolutè.*

De Sauich, & Nabach.

DIuersi de sauich, diuersa dicũt. Et sunt qui hoc, & sunt qui illud esse affirmant. Sed perlectis omniũ opinionibus, quas ne tædio lectores afficeremus, libẽter dimisimus: quod autem verius compertũ habemus, afferimus. Igitur sciendũ quòd nil aliud est sauich apud Arabes, quàm quod polẽta apud Latinos. Vt probatur cõcordando plura capitula Dioscoridis, cum capitulis Serapionis & Auicẽnæ, scilicet quòd eo in loco vbi Dioscorides habet polentã, Arabes sauich habẽt. Vt exempli gratia, Dioscorides cap. de coriãdro ait: Illitũ (scilicet coriandrũ) cum pane, aut polenta, ignibus, & vlceribus quæ serpũt, medetur. Serapio autẽ in eodẽ capite. Quãdo fit emplastrũ cum eo, & pane, aut cũ sauich, curat erysipilã, & formicam. Item Diosc. cap. de hordeo: Prisana plus alimenti præbet, quàm polenta ex hordeo facta. Serapio autem ibidem: Aqua hordei est pluris nutrimenti, quàm sauich. Et Auicenna in eodẽ cap. Aqua hordei est nutribilior sauich ipsius. Et cætera cõsimilia multa. Sed sciendũ quòd polenta propriè est subtilis farina, siue per se sicca, siue in pultis modo redacta. Sed in hoc suffuf & similibus locis, polẽta, scilicet ipsum sauich, debet esse puluis: quia tota cõpositio hæc ex pulueribus cõstat. Alioqui non esset suffuf, quod puluis interpretatur. Et non solùm intelligitur ex tritico, hordeo, & huiusmodi similibus: sed ex fabis, ciceribus, fœnugræco, & cæteris leguminum ac seminum generibus. Etiam fit ex thure, & alijs atq; alijs rebus. Vnde legitur apud Auicennam in quinto cañ. tractatu de suffufet: videlicet in descri *Polenta.*

ptione Kamiati melonis lõgi, Sauich de nabach, & sauich de bdellio. Et apud filium Serapionis in sexto Breuiarij, cap. xj. vbi ait: Et detur in potu sauich de mespilis, aut de nabach, & sauich de granis granatorum, & sauich de malis absq; zuccharo. Sed quando simpliciter & absolutè legitur sauich: siue polenta: semper de hordeo, aut tritico intelligitur. Et quasi antonomasticè, polenta, seu sauich, intelligitur ex hordeo. Farina autem, ex frumento. Vnde in capitulo de coriandro Auicennæ, cùm legitur: Et cum farina fabarum, aut sauich, aut farina ciceris &c. pro sauich absolutè (quod est polenta) intelligitur farina hordei. Polenta quidem (vt nonnullis placet) à poline deriuari videtur. Polen autem est puluis farinæ subtilissimus, qui circa molendinum colligitur. Vnde polenta, quasi farina subtilis, ad polinis similitudinem. Igitur sauic alnabach, siue anabach, siue de nabach, est polenta, scilicet farina de nabach &c. Nabach autem, siue anabach &c. non est nomen patriæ, vt nonnulli falsò putauerunt: sed secundum veritatem (vt probatur conferendo ad inuicem capitulum 120. Serapionis, quod est de Sadar, & nabach, cum capitulo Dioscoridis de loto arbore, quam in primo libro posuit) est fructus ipsius loti. Lotus enim apud Arabes (vt legitur apud præfatum Serapionem, Auicennam, & Rhasim &c.) Sadar, seu sedar vocatur. Fructus autem ipsius sadar, apud ipsos dicitur nabach. Vnde Serapionis sadar, est arbor, & fructus eius est nabach. De quo fructu, consueuerunt ipsi Arabes facere sauich. Vt legitur in præsenti suffuf, & in præfato kamiato Auicennæ, ac etiam in proprio capitulo de nabach ipsius Auicennæ dicentis: Est stiptica, & propriè eius sauich. Et infrà: Confert &c. & propriè eius sauich. Et similiter in præfata authoritate filij Serapionis & alibi. Ex quo patet, quòd nabach non est Nabathi, vt quidam exposuerunt &c. Ponit etiam Auicenna aliud capitulum, quod intitulatur de grano anescen, siue (vt Bellunensis traduxit) de hab almensem: in quo videtur describi fructus loti, scilicet nabach, si confers capitulum Dioscoridis de loto arbore, cum ipso capitulo de grano anescem. Sed animaduertendum etiam, quòd Simon Ianuensis Serap. interpres, in cap. 186. errauit, inscribens ipsum cap. nabach. Quodquidem cap. est propriè, & quasi ad literam, capitulum Dioscoridis de narcaptpho, siue nascaphtho. Cuius minus recta traductio pluribus ex iunioribus ansam similiter errandi tribuit. Et ibi rectius (vt putamus) scibere debuisset lahasaten: vel Latinè aliquid significans illud, quàm nabach. Et probatur

Sauich absolutè.

Polen.

Simonis Ianuensis error.

batur

batur quòd est suus & non librariorum error: quoniam eundem errorē in sua claui pluribus in locis commisit. Lotus autem, siue lotos arbor (quæ & faba græca, siue secūdum Seruiū, faba Syriaca dicitur) si nō est illa arbor, quæ vulgò Romæ pulsaraca nūcupatur, à nobis penitus ignoratur. Sed inclinatur animus ad illā: tum quia Dioscorides dicit lotum esse arborē vastæ magnitudinis (quod quidem Plinius 30. capite libri sextidecimi melius declarauit, addēs, quòd in Italia cerasorum modo fructificat: quod etiamnum 17. cap. lib. 13. dixerat) tum quoq;, quia Hermolaus coralliorum libro, cap. de loto arbore, tradit accolas Padi ipsam arborem baccam syriacam appellare, & quòd vulgò Romæ puls syriaca vocatur. Vnde cōiectamus quòd corrupto vocabulo, pulsaraca, quasi puls syriaca, à vulgaribus Romanis hodie dicatur. Preterea quidē frater minor Siculus, cùm ostendissemus ei ipsam arborem pulsaracam vocatam, dixit nobis quòd in Sicilia vocabatur faba inuersa. Sed arbitramur ipsum errasse, & quòd pro faba græca, faba inuersam protulisset. Quoniā faba inuersa secundum iuniores, aliud atq; aliud est. Et scias quòd sub eisdem vocabulis, scilicet faba græca, faba Aegyptiaca, faba alexandrina, faba basiria &c. etiam quædam pondera denotantur. Ex suprà dictis igitur colligitur, quòd fructus huius arboris pulsaracæ, siue puls syriacæ, est nabach, cuius sauich quærit Author in præsenti suo suffuf. Vnde colligendus est ipse fructus, & præsiccandus, & postea molendus &c. Demum nō ignorandum quòd loti diuersa sunt genera: vnde aliud arboreū, aliud herbaceum &c. De quibus scribit Dioscorides lib. iiij. Item ex arboreo, aliud spinosum, & aliud lene, vt in cap. Sadar, authoritate Haboanifæ, Serap. scribit. Item diuersum ab istis genus pingit Theophrastus cap. x. lib. quarti de historia plantarum. Item ex præfato arboreo genere, aliud magnæ ramorum proceritatis, aliud paruum. Item, aliud multi fructus, aliud pauci. Et aliud corolatius, odoratius, saporosius, siue dulcius altero. Quamuis hæc & similia accidentia, seu differentiæ, teste Plinio atq; Hermolao, ex regionum diuersitate eis adueniant. Item alterius fructus, absq; interiori nucleo (qui bonitate præfertur cæteris) alterius verò osseus, vt est fructus nostræ pulsaracæ. Et licet in loto arbore omnes præfatæ, alieq; notæ & differentiæ reperiantur: attamen non legitur alicuius authoritate, lotos per hyemem non amittere folia. Hoc nempe dicimus: quia ferè omnes iuniores allucinātur, asserētes loton esse arborem agrifolium, siue acrifolium vulgò nuncupatam. Nam

Lotus arbor, vel lotos.

Bacca syriaca.

Agrifolium nō est lotos. ipsam arborem agrifolium dictam, oculata fide, toto hyemali tempore, videmus seruare folia, nec bruma illis vtcunq; frigidissima nocet. Et quòd lotus arbor abijciat folia, ait Plinius 30. cap. libri sextidecimi. Nec aufert solem hyeme decidentibus folijs. Multas & alias notas omittimus, quibus probare possumus, agrifolium non esse lotum arborem: Et quòd agrifolium non extendit ramos in longum &c. Ergo lotus, quamuis reperiatur spinosa, non potest esse agrifolium dictum. Quod putamus rectius dicendum aquifolium, seu aquifolia, quodquidem est ilicis genus. Quodq; Theophrastus primo de historia plātarum inter ea genera, quæ per hyemem seruant folia, connumerauit, xv. cap. dicens: Buxus, ilex, aquifolia, celastrus &c.

De Charub, seu Carnub de spinis.

NOnnulli quidem sunt (quamuis errent) tenentes nabach charub de spinis, ad vnum & idem referri debere. Pro nabach (vt suprà iam diximus) intelligētes Nabathi, scilicet regionem quandam sic dictam. Cuius & meminit Auicenna capit. de Charnub. Ob quam causam magis (vt credimus) fuit inclinatus eorum animus ad tenendum fuisse secundum suam æstimationem, scilicet quòd pro nabach, sit intelligendum Nabathi. Et sensus erit: Charub de arbore spinosa, de illa regione Nabathia dicta. Sed reuera falsa est ipsorum opinio. Nec bene quadrat dicere, vel credere, authorem primum scripsisse regionem, & postea simplex. Sed Author vult vtrūq;, scilicet sauich de fructu nabach dicto, & vult etiā Charub de spinis. Quoniā vtrunq; cōpetit huic suo medicamini. Carnub autē, siue charub, declarat Bellunēsis in sua Arabicorū nominū interpretatione, esse xylocaractā spinæ, videlicet in litera Aliembut, dicēs: Aliembut est nomē commune ad arborē ex qua fit pix, & ad plantā in qua producitur carnub seuchi, id est xylocaracta spinæ. Et Ebenesis, & omnes alij Arabes in libris simpliciū dicunt, quòd est carnub Nabathi, seu carnub spinæ, cuius planta à terra eleuatur per cubitum, & est spinosa, & eius fructus est longus, & grossus, ad magnitudinem dactyli magni: sed tēdit ad obliquū, & nominatur siliqua, seu carnub spinæ. Et licet tendat ad rotundū sicut dactylus, tamen secundum colorem, & semina intrinseca, similatur siliquis, seu carubijs domesticis, & cōmuniter vsitatis in cibo. Et Damasci reperitur huiusmodi fructus. Hæc Bellunensis. Verūtamen quia talis fructus de facili non potest haberi, quia in partibus nostris nō reperitur, putamus loco illius fructus, vti nostris siliquis, siue charubijs, siue va-

gin

ginulis, vel vaginellis nuncupatis, non esse malum: quas vaginulas Apuli vt Iuuenatienses, & cæteri Pistaczas vocant: quarum arbores in folijs, & fructificatione maximè æmulantur casiæ fistulæ arbores. In caudice, & quasi per totam arborem, vt ficus Aegyptia, fructum producunt. Et quamuis semel in anno fructũ ferat huiusmodi arbor: tamen nunquam est absq; fructu. Etenim ante vnius maturationẽ, alterũ, scilicet sequẽtis anni formatum ostendit. In Campania autem circa Gaietam, sunt huiusmodi arbores admodum paruæ: neq; fructus ipsarum sunt ita boni: syluestres enim sunt, Apulienses autem sunt domesticæ, & meliores.

De Glandibus.

NOn vna tantùm arbor glãdes gerit. Etenim plures sunt, vt quercus, robur, ilex, suber, & arbustum generis aquifolij, quod etiã fert coccũ. Et aliæ plures, quas Plinius ponit. Sed cũ absolutè legũtur (vt hîc) ex ilice, vel è quercu sumi debét. Quanquã in inuicẽ, omnes & singulæ, scilicet altera pro altera commutari possunt. Iliceæ tamẽ, & quernæ, sunt cæteris meliores. Illud idem dicendum de cupulis, siue copulis glandium absolutè descriptis. *Glandium altera pro altera sumi potest.*

De Curt & Tarathit.

SVnt per omnes impresſiones Latinas, & pauca quædam duntaxat exemplaria, in fine præsentis descriptionis duo simplicia, quæ in maxima exemplariorum parte nõ leguntur. Neq; sunt in vulgarì æditione. Vnde contigit à nobis dubitari: an sint addita isti descriptioni, an verè ab ipso authore posita. Sed quia non videntur esse contraria, nobis visum est describere ea, signata tamen. Et hac de causa etiam non abstulimus: quoniam filius Serapionis in sexto Breuiarij, cap. xj. quasi consimile suffuf habet, in quo vtrunque recipitur. Sed pro Curt, ibi legitur corth. Inquit enim: Et si cogeris, da suffuf de granis granatorum, cum corth, & tarathit, & granis myrti. Hæc ille. Curt autem, vel curthi, vel corth, vel curthcuri &c. plura sunt barbara atq; corrupta vocabula. Rectius tamen putamus legendum Chard, vel Charad, vel Karad, vt Bellunensis in suis interpretationibus scripsit, quæ est arbor acaciæ. Et intelligitur hîc pro ipsa acacia: & non pro gummi Arabico, vt nonnulli falsò putauère. Pandectarius autem, & recentiorum plurimi, in his & cõsimilibus vocabulis multa confundunt. De acacia quidem dictum fuit in modo confectionis iacur. De tarathit autem, quod est ipoquistidos, vide in cõfectione trochiscorum de terra sigillata. Ibi etiam diximus, quòd hæc duo possunt ad inuicem commutari.

Suffuf ad tußim antiquam CCLXXVI.

EGITVR mendosè in præsenti descriptione per omnes impreßiones, supple latinas, seminis fœniculi ℥.j. legendum est rectius ℥.s. vt est in cũctis exemplaribus antiquis, necnon & in æditione vulgari.

DISTINCTIO DECIMA.

Pilulæ Alephanginæ, & eius interpretatio est, de aromatibus &c. CCLXXVII.

ILVLAE Alephanginæ, seu alefanginæ, idem est quod pilulæ de speciebus, siue de aromatibus, vt textus declarat. Pilulæ autem dimi nutiuè, à pila, quasi paruæ pilæ dicuntur. Coccia, & catapotia etiam vocantur, à verbo græco, quod significat deuorare. Quoniam id genus, non estur, nec lingitur, sed deuoratur. Hæ quidem pilulæ (vt habetur in litera) sunt ex inuentione ipsius filij Mesuæ. Veruntamen nobis videtur, quòd ipse Author noster in ista sua descriptione inclusit tres filij Serapionis descriptiones pilularũ de speciebus, quæ habentur in septimo Breuiarij. Quarũ tituli sunt: Pilulæ de aloë, cum speciebus multis. Pilulæ de specibus, diminuto aloë, & Pilulæ de speciebus, cum myrobalanis. Has igitur descriptiones variauit Author, vt sibi visum est. Vnde huiusmodi variationes forsan intelligit esse, ex inuentione sua. Hali Abbas quoq; in decimo practicæ, habet pilulas aromaticas, quæ in multis conueniunt cum istis, sed magis cum prima descriptione filij Serapionis. Et in septimo dictæ practicæ, capitulo quinto, habet vnam aliam descriptionem magis differentem. Bartholomæus Montagnana etiã in suo antidotario, habet pilulas de aloë præparato, quæ sunt multùm consimiles istis. Præterea ferè omnes impreßiones habent mendosè in præsenti descriprione: Absynthij sicci, rosarũ, ana ℥.v. Lege verius ʒ.v. Item, vbi legitur in cunctis impreßionibus, ac etiam & in nõnullis exemplaribus, in præsenti descriptione: Et quandoque exigit dispositio vt minuatur ex eis virtus aloës: videtur esse minus recta circunloquutio. Non enim vult Author, vt minuatur virtus aloës, tãquam si voluisset aloën minus bonam (quod absit) sed vult vt minuatur pondus,

Coccia.

siue

siue quantitas ipsius bonę, imò optimæ aloës. Quod postea in sequentibus probatur, cùm dicit. Et tūc ponimus ex eo ℥.iiij. Nam virtus aloës (teste Galeno octauo Miamyr, cum alijs pluribus) minuitur in ipsius lotione. Vnde si Author voluisset minuere virtutem eius, non dixisset: Et ponimus ex eo &c. Sed dixisset: Et lauamus ipsum &c. Igitur rectius, & clarius lege, vt est in multis de antiquioribus exemplaribus: Et quandoq; exigit dispositio, vt minuatur pondus aloës &c. Aliàs quoque literæ deprauationes inuenimus in præsenti descriptione, quas in receptario correximus, vt legenti & cum alijs conferenti liquidò patebit.

De Aloë.

PEr varios Authores, variè legitur aloë, scilicet masculino, fœminino, & neutro genere. Optimæ latinitatis amatores (vt scimus) fœminino, vt plurimū vtuntur, & more Græcorum declinant: videlicet, aloë, aloës &c. & tam pro herba, quàm pro eius succo. Barbari autem, simili modo vt ireos, chamædryos, hypocistidos &c. genitiuo tantùm, more inflexibilium vtuntur, aloës quasi semper scribentes. Herba quidem aloës cognoscitur, & succus ipsius non ignoratur, cùm sit vbique in frequenti vsu. Cognominatur autem hepatica, à calore quem cum hepate communem habet: vel quia in operatione sua, cùm sumitur, non transcendit hepar: vt Galenus, & cæteri testantur. Author enim noster in suo de simplicibus faciens capitulum de aloë, Succotrēsem magis laudat. Dioscorides autem, licet numeret multa loca in quibus aloë nascitur: tamen non commendat magis vnam, quàm aliam regionem. Excepit autem illam duntaxat, quæ nascitur in Andro insula, quæ non est apta ad succum extrahendum: sed ad agglutinanda vulnera emplastri modo apposita. Vnde si non potest haberi succotrina, ex qualibet regione potest sumi dummodo nō sit arenosa, vel nigra seu adulterata cum alijs extraneis liquoribus: quoniam huiusmodi aloën omnino Authores despiciunt. De aloë autem caballina, siue alterius generis, non est opus pertractare, quoniam non exportātur ad nos amplius. Aloë autem absolutè, succus intelligitur. *Aloë absolutè.*

De Aloës ablutione.

NOn est minima inter Physicos & aromatarios iurgatio, de lauanda aloë. Et sunt qui volunt vt abijciatur aqua eius: & sunt qui non, sed fiat per modū imbibitionis seu nutritionis: & sunt qui aliter, & aliter tenent. Nos autem dictis omnium bene consideratis, respondemus absolutè, quòd valde errant qui de

aloë,& maximè optima atq; electa, cùm lauant abijciunt aquam lotionis eius. Imò (quod peius est) scimus nonnullos ita obcæcatos,& à quadam ignorantia crassa circunuentos, qui lauantes aloën cum aqua specierũ, proijciunt & ipsam aquam, quam nos potius eligeremus tanquam partem meliorem ipsius aloës. Sed qua authoritate muniantur, vt aqua aloës ablutæ sit abijcienda, nescimus. At nullus est ex fide dignis Authoribus, qui hoc dicat. Author enim noster, cap. de aloë, cùm loquitur de qualitatibus optimæ aloës, nihil dicit de eius ablutione: cùm autẽ pertractat de aloë non bona, tunc declarat ipsam esse lauandam lotione, per quam fiat absterfio, id est separatio partium immundarũ. Inquit enim. In aloë autem quod elongatum est,& declinat à proprietatibus bonis, magnificantur hæc tria quæ diximus, supple suprà in rectificatione, scilicet quòd est ex tardè soluentibus,& quòd non extenditur in corpore,& quòd aperit orificia venarũ quæ malignitates, in aloë minus bona sunt maiores, quàm in aloë bona. Vnde sequitur corollarium, quòd quanto aloë sit minus bona, tanto maiores illas tres malitias habet. Et vltra dicit Author, quòd adhuc etiam est conturbatiuum faciens dolorem ventris,& nocet stomacho & hepati,& cætera quæ sequuntur. Quæquidem in optima aloë minimè sunt. Vnde consequenter de rectificatione malignæ aloës, sequitur Author, dicens: Et nos rectificamus huiusmodi lauando lotione, qua partium immundarum fiat absterfio &c. Quasi dicat: in aloë bona non erat opus huiusmodi lotionis: & ideò hucusque distulimus eam annotare. Similiter & Dioscorides faciens duo aloës genera, scilicet vnum purum, bonum, iocineris habens colorem &c. alterum malum, sabulosum, siue arenosum, quod est tanquam purgamentum boni: & loquẽs in fine capituli, de aloës ablutione, clarè patet quòd de maligno genere intelligit, cùm dicit: Lauatur, vt quod sit arenosissimum tanquam inutile subsidat: & leue ac pinguissimum assumatur. Idem dicit Serapio, authoritate ipsius Dioscoridis. Igitur in aloën puram non cadit ista ablutio. Sciendum etiam, quòd ex supradictis intelligens lector & aduertens, potest percipere quòd non solùm ex bona aloë non est abijcienda aqua lotionis eius, sed neque ex mala. Quæ si arenositatis, vel alteriusmodi causa sit mala, seu non pura, lauenda atque purificanda est his seu alijs consimilibus modis, videlicet post congruam triturationem liquefiat perquamoptimè in competenti aqua pura,& clara. Hinc coletur per stamineam raram, vt si quid in ea pilosi

Aloën malã abluẽdi modus.

aut

aut paleacei, seu (vt barbarè loquamur) scofosi fuerit, vnà cum calculis maiusculis in ipsa staminea remaneat, & proijciatur. Deinde quod colatũ est, post modicam quieté (ad hoc vt si quid arenosi habuerit, fundum petat) transmittatur in aliud vas diligenter. Et quod in fundo repertum fuerit sabulosum abijciatur. Quod autem purum transmissum est, in sole siccetur. Sed si prima vice non benè purgabitur ex arena, transfundatur in aliud vas &c. donec habeas aloën mundissimam atque purissimam. Et sic lauatur optimè & propriè, ad proborum virorum mentem. Et omninò non est abijcienda aqua ipsius lotionis. Præterea ad obiectionem aliquorum) quam possent afferre dicentium: Cùm sit quòd teste Galeno, ac etiam ipso filio Mesuæ in suis canonibus &c. aloë lota minus soluat, hoc non posse euenire ei, nisi per abiectionem aquæ lotionis eius credendũ est. Respondemus: Quòd cùm aloë lota siccatur in ipsa euaporatione aquæ & humiditatis eius: euaporat consimiliter & pars virtutis ipsius solutiuæ. Et sic efficitur minus solutiua, & magis confortatiua. Et ideò non est necesse vt abijciatur ipsa ablutionis aqua. Et ne dicat aliquis, quòd per viã nutritionis (sicut declarauimus) non est lotio: quia probatur quòd sic. Et primò per præsentem descriptionem, in qua Author dicit: Et quandoq; exigit dispositio vt lauetur aloës prius cum aqua myrobalanorum &c. Et inferius: Et laua vltimò cum aqua de speciebus. Et illud idẽ dicit filius Serapionis in sua descriptione pilularum de speciebus, cum myrobalanis. Non enim proijciuntur aquæ myrobalanorum & specierum. Item in canone de modis lauationum ipse Author noster dicit: Et lauamus aloën: non lotus enim &c. vbi intelligitur per modum enutritionis, & cum aqua simplici, quia postea sequitur præcisè de ablutione per viam abstersionis, ad differẽtiam enutritionis. Vbi ait: Et quandoq; lauamus vbi oportet abstergere partes immundas. Hinc sequitur de lotione enutritionis aquæ specierum, ad differentiam aquæ simplicis præfatæ. Vnde dicit: Et quandoque lauamus aliquid vt magnificetur virtus eius, sicut lauamus aloën cum aqua specierum aromaticarum, vt magis confortet: & cætera quæ inibi leguntur. Ergo lauatio seu ablutio intelligitur etiã per viam nutritionis. Similiter probatur in libro Bulchasis, qui dicitur Seruitor: videlicet in 2. tract. vbi de ablutione aloës loquitur, quam postea per viam enutritionis fieri docet. Vbi etiãnum præcipit aloën semper elotam, siue præparatã in aqua specierum, esse administrandam in omnibus confectionibus & ele-

ctuarijs, in quibus aloë expetitur. Quodquidem laudamus. Tamen semper intelligitur, sicut ipse in fine secundi modi ablutionis aloës scribit. Videlicet, quòd tua intersit vt addas & minuas, ac permutes ex medicinis istis secundum opportunitatem ægritudinis. Quia non omnes species indifferenter vni ac omni competunt infirmitati: sed hoc potius est medici, quàm aromatarij scire. Igitur cùm dicit Author, Et accipe aloës succotrini ℔.j. & lauetur in scutella lapidea vitreata, cum aqua pluuiali, lauationibus pluribus, deinde exiccetur &c. Intelligit quòd tu accipias aloen, & laues illam per viam abstersionis partium immundarum, modo supradicto, si est necesse, donec iudicaueris ipsam purissimam atque mundissimam. Et idcirco Author non determinauit vices ablutionis eius: sed iudicio nostro illud dimisit, scilicet quòd si non sufficerit semel, aut bis: lauetur ter, & quater, & quinquies, & centies, si opus fuerit. Et nullo pacto abijciatur aqua, sed permittio siccari semper. Postea (vt præcipitur) laua cum aqua specierum, & desicca, & vtere, vel serua.

De Decoctione specierum alephanginarum.

ET licet clarum quòd Author dicat in canone decoctionum, quòd tibi superest scire medicinas quæ debilem coctionem suscipiunt, & quæ fortem, ac postea doceat te cognoscere ipsas, dicens: Omnia enim quorum virtus facilè resoluitur, aut sunt debilis texturæ, aut virtutem habent positam in superficie, debili coctione indigent &c. Et infrà dicit: Et quando permiscentur medicinæ diuersarum intentionum &c. Hinc addit: Et si fit vna ex eis debilior quàm altera, oportet vt graditio in decoctione earum fiat plus vel minus &c. Tamen in præsenti descriptione, videtur sibijpsi contradicere, cum scribit species alephanginas, sine aliqua gradatione, bulliendas esse in duodecim libris aquæ, vsque ad duarum partium consumptionem. Nam cùm pręcipit, vt primum infundantur, certum est quòd ipse Author non vult in ipsarum decoctione gradationem. Et generaliter omnes species aromaticæ paruam sustinent decoctionem. Igitur quid est hoc quod dicit in præsenti descriptione? Et certè si apud filium Serapionis, & Hali filium abbas, & apud Bulchasim similiter non inuenissemus, iudicaremus esse mendam in codice. Sed filius Serapionis, & Hali Abbas dicunt, vt bulliant vsque ad medietatem. quod parum differt. Bulchasis autem in primo modo conuenit cum istis, vt bulliant vsque ad medietatem: in secundo autem modo, sicut Author noster scripsit. Vnde probatur quòd

non

non errore, sed omni diligentia, & bono modo quodebuit, hoc esse. Qua factum in re sciendum quòd non est regula generalis tam absoluta, quòd aliquam non patiatur exceptionem. Igitur à generali regula decoquendi gradatim medicinas, excipitur decoctio specierum alephanginæ pro lauanda aloë: quæ aliter est facienda, vt textus declarat. Et hac de causa (vt arbitramur) authores permittunt diu bullire has species: vt si fortè in eis sit aliqua pars non confortantis virtutis, remoueatur ab ipsis: & sic postea sint magis confortatiuæ. Vt exempli gratia: suprà diximus de myrobalanis, qui magis bulliti, sunt minus solutiui, & plus confortatiui, & econtrà. Vnde authores volentes confortare aloë, necessario habuerunt perdere alteram ipsarum specierum partem, scilicet non confortantem. Et hac intentione non contradicit sibijpsi Author & debet fieri, vt ipse præcipit. Species autem alephanginæ quæ sint, suprà scilicet in prima miua, declaratæ fuerunt.

Regula quælibet patitur exceptiones.

Pilulæ stomachiscæ &c. CCLXXVIII.

ST in præsenti descriptione per omnes impressiones vnus error, videlicet vbi legitur, Absynthij, Scammoneæ, ana ʒ.iij. Lege rectius ʒ.iij.s. vt in cunctis exemplaribus inuenimus. Sciendũ etiã, quod vniformiter in omnibus codicibus, tam impressis, quàm manuscriptis, legitur in præsenti descriptione, hieræ picræ ʒ.vij. Luminare Maius autem habet ʒ.viij. quod vel librariorum vitio (vt putamus) vel quomodocunque factum sit, non rectè manet. Itẽ, lege epithymi Cretensis: vt habetur per omnes ferè codices tam manuscriptos, quàm excusos: non autẽ hortensis, vt Christophorus de Honestis allucinãter scripsit, ac declarauit. Præterea nescimus quam ob causam Author noster posuerit pilulas stomachicas, & similiter alandahal, & de rheubarbaro, siue de raued, & de Serapino, hincinde dispersas per præsentẽ distinctionem, & non iunctim omnes vnius tituli in vnũ, vt de alijs fecit. Nam infrà habet quinq; alias pilularũ stomachicarũ, siue (vt mauis) stomaticarũ descriptiones: de quibus locis suis. Etiam capitulo de cura sodæ à permistione choleræ nigræ, & flegmatis, habet vnam aliam descriptionem: omnes tamen sunt differentes. Ioannes Serapionis in 7. vnam tantùm habet descriptionẽ, authoritate Gabrielis, sub hoc titulo: sed supra & infra ipsam habet plures alias descriptiones, quæ faciũt ad diuersas stomachi

infir

infirmitates. Auicenna autem in quinto can̄. authoritate Alkindi, habet vnā descriptionē valdè differētem. Item Petrus Apponus, siue de Ebano, capitulo de medicinis materiā à stomacho repellentibus, ponit plures pilulas faciētes ad stomachum, inter quas etiam & præsentem descriptionem habet, diuersam tamen in aliquibus paucis, & sub diuerso titulo. Hic est: Pilulæ purgantes stomachum ab omni superfluitate &c. Pro tribus myrobalanis autem, intellige citrinos, chebulos, & Indos. Quiquidem vnico capitulo tantùm ab Authore nostro describūtur. Lege de ipsis in confectione Hamech secunda.

Pilulæ aggregatiuæ ex inuentione nostra &c. CCLXXIX.

VM dicit Author: Ex inuentione nostra. declarat ipsas apud alios non esse quærendas. Sunt etenim & in ista descriptione aliqua emēdanda. Et primum, videlicet vbi per impressiones legitur: Recipe myrobalanorum citrinorum, raued seni, ana ℥.iij. rectius lege, ana ℥.iiij. Secundum, vbi per nonnullas impressiones legitur: Succi eupatorij, succi absynthij, ana ℥.ij. Lege verius, ana ℥.iij. vt cuncta exemplaria habent. Tertium, sciendū quòd cuncta excusa volumina habent in præsenti descriptione: turbith boni, aloës, ana ℥.vj. Lege melius, ana ℥.vij. vt in maiori parte exemplarium inuenimus. Et certè si Author posuisset ℥.vj. fecisset vnum ana, cum scammonea, cuius similiter ℥.vj. recipiuntur. Item sciendum quòd electuarium rosatum cum quo conficiendæ sunt istæ pilulæ, ex descriptione ipsius Authoris, & nō alterius sumendum est. Cuius titulus est: Modus electuarij rosati &c. De quo quære suprà. Præposuit Author hanc suam confectionem, tanquam alijs nobiliorem, & meliorem, quæ vbique habetur in vsu. Quanquam & sequentes etiam, à nonnullis quandoque parantur.

Pilulæ aggregatiuæ maiores &c. CCLXXX.

VNT & in ista descriptione per impressos codices quatuor mendæ. Prima videlicet, desunt in primo ana myrobalani bellerici. Sic enim legendum est: Recipe bdellij, myrobalanorum nigrorum, bellericorum, & emblicorum &c. vti cūcta exemplaria habent: necnon & vulgaris æditio, & Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus. Secunda, ante cinnamomū, deest zinziber.

Lege

Lege rectius sic: Zinziberis, cinnamomi, cardamomi &c. Tertia est, quòd vbi legitur: penidiarum albarum ℥.iiij. legendum est ℥.x. vt exemplaria ipsa testantur. Quarta autem est, quòd in fine huius descriptionis, per omnes impressiones legitur: Et vnge manus tuas cum oleo sambacino. quod oleum apud nullum Authorũ legitur. Nec illud quod falsò legitur in vltima distinctione huius antidotarij, per omnes eosdẽ impressos libros, est oleũ sambucinum: sed est oleum sambacinum, siue saubacinũ. Quodquidem petit Author in præsenti descriptione: vt probari potest per multa exemplaria, in quibus tam hîc, quàm ibi legitur apertè & clarè, oleum sambacinum. Et in nonnullis (quod putamus minus rectè) saubacinum, & non sambucinum. Plures nempe in affinitate vocabulorum sæpe decipiuntur. Sambac autem siue zambac, siue saubac, est illud quod & scribitur, & vulgò profertur iesminum, seu iasminum, siue magis barbarè iesemin, vel iasmin: vel secundum Rhasim, tertio cap. antidotarij separati, iecemīnum. Cuius planta, secundum Serapionem & Auicennã, triũ generum est, scilicet quòd quædam fert flores albos, quædam citrinos, & quædam purpureos siue lazulinos. Apud nos autẽ non nisi album iasminum cognoscitur, quodquidem in viridarijs, opere topiario, ad decorem à multis colitur. Sed aduerte quòd apud Auicennam in quinto cañ. non ponitur capitulum de sambuco: & illud quod falsò inscribitur de sambuco, est capitulũ de iasmino. Vnde legendum est ibi de sambaco, siue de iasmino, vt Bellunensis emendauit: & legenti, & conferenti ipsum capitulũ cum capitulo de iasmino Serapionis, non est dubium. Oleum autem sambacinum: hoc est de iasmino, à multis commemoratur: vt præter Authorẽ nostrũ, à Dioscoride in primo libro, de quo facit capitulũ. Et petitur in præsenti descriptione, & in vnguento de bdellio, vbi similiter impressiones deprauatæ sunt, vt ibi dicemus. Et legitur etiam in capitulo Serapionis de iesemin. Et ponitur quoq; à filio Serap. in pluribus descriptionibus sui antidotarij. Et habetur in secũdo cañ. Auicẽnæ, capitulo de sambaco, quod falsò (vt diximus) inscribitur de sambuco. Ac etiã notatur ab ipso Auicẽna, cap. de nesrin, vel nesrin, siue neserin: quod est de rosa parua, syluestri, alba, vulgò dicta Damascena, seu damaschina & à nonnullis rosa muscatella dicitur. Vbi asserit nesrin esse in virtute sambaci, debilius tamen: & oleũ eius est proximum virtuti olei sambacini, quãuis debilius: quodquidem etiam dicit Serapio, authoritate Mesarugie, in cap. de nesrin, scilicet

Sambac.

Iasminum.

Oleum sambacinum.

Rosa damascena.

Rosa muscatella.

quòd est simile virtute sua in ieusemin. Vnde sciendum, quòd in defectu olei sambacini, possumus vti oleo de nesrin, id est de rosis damascenis, siue muscatellis præfatis. Item notatur in eodē secundo cañ. Auicennæ capitulo de oleis, & in quinto cañ. ipsius, scilicet in descriptione olei de euphorbio. Et alibi. Itē apud Rhasim in antidotario separato, scilicet in compositione olei citri, recipitur oleum zambac, quod idem est quod oleum sambacinū &c. Oleum autem sambucinum (vt diximus) adhuc nusquam legimus, nisi errore positum pro sambacino, vt hîc &c. Lege igitur rectius: Et vnge manus tuas cum oleo sambacino.

Pilulæ aggregatiuæ minores &c. CCLXXXI.

MENDOSE legitur per omnes impressiones in præsenti descriptione: Recipe myrobalanorum &c. ana ℥.iij. Cùm rectius sit legendum, ana ℥.iiij. Vt habetur in antiquis exemplaribus. Et similiter habet Petrus Apponus, qui ponit præsentem confectionem authoritate Iudæi, in cap. de medicinis materiā à stomacho repellentibus. Cuius titulus est, Iudæus. Pilulæ confortantes stomachum &c. Sed absque raued seni, & additis succi rosarū ℥.iij. Ponitur & ab Auicenna in quinto cañ. præsens descriptio authoritate filij Hilgeben: sed differt in ponderibus, nec habet raued seni. Præterea legitur in fine huius descriptionis: Confice cum succo apij, & da ℥.ij. cum aqua calida. Illud cum aqua calida, in maiori parte exemplariū nō legitur. Vnde putamus, quòd vel est additio librariorū, vel est mēda in codice, vt similiter est in sequentibus pilulis de eupatorio. Et sic forsan intelligat Author ipsas pilulas cōficiendas esse cum succo apij, vel cū aqua calida. Nam & Auic. cum simplici aqua suas informat. Et tunc sic esset legendū: Confice cum succo apij, vel cum aqua calida. & da ℥.ij. Nos autē tanquam superfluum deleuimus ab ipsa descriptione.

Pilulæ de Eupatorio maiores &c. CCLXXXII.

HAEC quidem pilularum descriptio ponitur à filio Serapionis in 7. in principio capituli decimiseptimi, quod est de pilulis: sed in his tantùm discordat ab ista. Videlicet, quòd habet aloës ℥.iij. Author noster ℥.v. Itē Raued seni ℥.ij. Author autē noster ℥.iij.s. Præterea peruersè legitur in fine præsentis descriptionis: Cōfice cū succo endiuiæ: dosis eius est ℥.ij. cū aqua casei. In exēplarib⁹ antiquis autē, sic rectius legitur: Cōfice cū succo endiuiæ

diuiæ, vel cũ aqua casei. dosis est ʒ.ij. Et sic (vt credimus) est secun dũ veritaté. Filius Serap. auté habet simpliciter cũ aqua endiuiæ.

Pilulæ de Eupatorio minore &c. CCLXXXIII.

CONSIMILITER vt in præfata, & in fine præsentis descriptionis: imò peruersissimè legitur: Confice cum aqua apij. da ʒ.ij. & in alio cum aqua endiuiæ. In maiori parte exemplariũ antiquorũ sic inuenimus: videlicet, Cõfice cum aqua apij vel cum aqua endiuiæ, & da ʒ.ij. Et in nõnullis sic, Cõfice cum aqua apij, vel cum aqua casei, aut cum aqua endiuiæ, & da ʒ.ij. Et huiusmodi lectionem credimus esse veriorem. In tribus verò ex ipsis exemplaribus, nec aqua casei, nec aqua endiuiæ legitur. Sed simpliciter sic: Confice cum aqua apij, & da ʒ.ij. Filius Serapionis quidé, & Auicenna, ille in septimo, & iste in quinto habét istammet descriptionem, sed absque raued seni: & absolutè conficiũt cum aqua apij. Hali Abbas autem in .x. practicæ, sub titulo Pilularum gafeti, habet vnam descriptioné, diuersam tamen ab istis.

Pilulæ de Rheubarbaro &c. CCLXXXIIII.

AD DIVERSAS intentiones diuersas Author noster pilularum de rheubarbaro posuit descriptiones. Et vt ne quis decipiatur in eis, alteram descriptioné accipiendo pro altera, variauit etiã & ipsarum inscriptiones. Et has præsentes pilulas de rheubarbaro: illas autem quæ sunt infrà, de raued titulauit. Etenim bene sciens ipse quòd rheubarbarum & raued sunt idem, ne quispiam suspicaretur ipsum imprudenter seu ignoranter hoc fecisse: titulans istas de rheubarbaro, scripsit postea: Recipe raued &c. Vnde sciendum, quòd pro pilulis de rheubarbaro absolutè (supple ipsius) semper istæ debent intelligi, & non illæ quæ dicuntur de raued. Et econtrà, illæ semper de raued, & non istæ. Petrus Apponus, nempe Author libri filij Mesuæ in fine capituli de ægritudinibus & oppilationibus hepatis, habet vnam descriptionem pilularum de rheubarbaro, differétem tamen ab ista. Rhasis quoque in antidotario diuisionum, capitulo de medicinis hepatis, habet vnam similiter differentem. Et in nono ad Almansorem, capitulo de hydropisi, habet pilulas de raued quæ similiter differunt ab infrascriptis & ab istis. Sed filius Serapionis in septimo habet eandem præfatam & infrascriptam descriptionem pilularum de raued, in quibusdam tamen paucis differentem

Pilulæ de rheubarbaro absolutè.

rentem

rentem: & in eodem capitulo, habet etiam istammet descriptionem pilularum de rheubarbaro, in aliquibus similiter differentẽ. Sed non inscribitur de rheubarbaro. Et propriè est secunda descriptio, in ordine ipsius capituli de pilulis. Bartholomæus à Mõtagnana in suo antidotario, cap. de pilulis, habet pilulas rheupõtici, quæ (vt putamus) non intelligendæ sunt de rheubarbaro: quoniam ipse forsan vulgares sequutus, non tenebat rheuponticum esse rheubarbarũ. Quod probatur in eodem suo antidotario, capitulo de electuarijs, scilicet quòd in electuario ad cholerã prasinam, vtrunque descripsit, scilicet rheubarbarum, & rheuponticum: quod nusquam ab alio priorum legitur esse factum. Vnde dictas pilulas potius suspicamur esse de maiori centaurio, quàm de rheupontico. De quibus mox dicemus. Præterea aliquæ impressiones habent mendosè in præsenti descriptione: Myrobalanorum citrinorum ℥.iij.s. Verius est ℥.ij.s. Vt in cæteris impressionibus, & cunctis exemplaribus legitur.

De Rheubarbaro, Rheupontico, & Raued.

SVpra vires nostras equidem labor est de rheubarbaro pertractare. Sed neq; fas erit ipsum absq; declaratione pertransire. Et quamuis rhaponticum, siue rheuponticum non nominetur in ista descriptione: tamen & de ipso necessariũ est aliqua cõscribere, ob meliorẽ rheubarbari declarationẽ. Rheubarbarum igitur, siue (vt mauis) rhabarbarũ, si veritati volumus adhærere, idẽ est quod Rhaponticũ, id est rheuponticũ. Differentia enim quæ est inter ipsa, est diuersitas locorũ. Vnde pro rheu, siue rha, siue raued, vel rauet, semper intelligitur genus radicis illius, quod vulgò rheubarbarũ nominamus. Quod quidẽ, si nascitur in Põto: dicitur rheu, vel rha Ponticũ. Si autẽ in Barbaria habet ortum suum: dicitur rheu, vel rha, vel raued, vel rauet barbarũ. Si verò in Turchia, nominatur rheu &c. turchium, vel turchicum. Et si in seni, vel sini, seu sceni: vocatur rheu, seu raued seni, vel sini &c. Quod & testatur ab Authore nostro, capitulo de rheubarbaro, dicente, Ex speciebus rauet, aliud est quod nascitur in India; & est rauet sceni: & aliud est rauet barbarum, & aliud est rauet turkium. Et similiter à Simone Iannensi, & Pandectario in litera raued. Isidorus quoq; capitulo nono libri decimiseptimi Etymologiarum, ait: Rheubarbarum, siue rheupõticum, illud quod trans Danubium in solo barbarico; istud quod circa pontum colligitur nominatum est. Rheu autem radix dicitur. Rheubarbarum ergo, quasi radix barbara: rheu ponticum, quasi radix pontica. Hæc Isidorus.

Rhabarbarũ, & Rhaponticũ idẽ.

Rheu.

Isidorus. Celso enim absolutè radix pōtica dicitur. Differt etiam rha ponticum, à rha barbaro, in hoc, scilicet quòd ponticum (vt Diosc. & Plin. tradūt) est inodorū, & valde leue: barbarū autem, est odoratissimū & ponderosius. Et hoc nō magni facimus, quia plurima sunt, Theophrasto teste, quę recētia minimū aut nullum habent odorē: sicca autē sunt odoratissima, & ecōtrà. Vt exempli gratia: Radicē gentianæ omnes scribūt inodoram esse: sed de recenti, scilicet virenti intelligunt: quæ certe (vt pluries experti sumus) cùm est recens, quasi nullum habet odorē: sicca autem maximum, & non ingratū spirat odorē. Et similiter est iris, & alia plura. Vnde potest esse forsan, quòd rheu barbarū recens sit inodorum: etenim ad nos nunquā exportatur virēs. Non obstāte quòd Manardus dicat in suis Epistolis, se habuisse verū rheuponticum inodorum: forsan si habuisset & rheubarbarum ita recens, sicut & ponticū habuit, probasset etiā ipsum nō ita odoratū esse. Rauet autē seni, est vt barbarū, sed melius & electius, teste ipso Authore nostro, quod ad nos amplius non defertur. Raued barbarū tantùm cōuehitur, & hoc aliquādo vitiatū. Per rheu Turchiū verò, putamus authorē nostrū intellexisse rheuponticū: quoniā aliter rheuponticum nō descripsit. A Plinio rhacoma, siue rhecoma scribitur. Igitur pro rheupōtico, & rheusini, optimè substituitur hoc rheubarbarū quo vtimur. Præterea quia doctorū super his, & præsertim iuniorū, variæ sunt opiniones, eas studiosis legēdas dimittimus. Concordant tamen nobiscum Ruellius, & Gulielmus Putaneus (qui aduersus Manardum & Leonardū Fuchsium, longa disputatione cōprobauit rheubarbarū, à rhapontico non differre, nisi natali solo) & alij plures. Animaduertēdum autem quòd pro rheupontico non intelligimus hoc quod falsò sic nominant hodie vulgares, quod quidem non è Ponto, sed ex Monte gargano Apuliæ, & alijs locis affertur, quod certissimè est centaurium maius. Quamuis Brasaulus aliter sentiat. Sed rheuponticum dicimus illam speciem rheubarbari (vt ita dicamus) quæ in Ponto nascitur. Apud Aëtium autem, & Actuarium, & nonnullos Græcorum, legitur aliquando in suis compositis rhabarbarum, radix pontica, rheu indicum &c.

Recētia plura inodora, quæ sicca sunt odorata.

Rhecoma.

Rheupōtici loco quid sumendum.

Pilulæ de Alchechengi. CCLXXXV.

ISTARVM pilularum descriptio (vt putamus) nō est ex propria authoris nostris inuētione: quia licet legatur in textu, ex inuentione nostra (quæ

possunt esse addita ab alijs ad ipsum textū) ponitur tamen à filio Serapionis in septimo quasi ad literā: & locatur tertio loco in capitulo pilularū, cuius titulus est: Pilulæ, quæ conferunt ad febres antiquas &c. Item ponitur ab Auic. in quinto cañ. & titulus eius est: Pilulæ conferētes ad febrē cronicā &c. Præterea intitulantur hæ pilulæ de Alchechengi, quarū inscriptio vel est mēdosa (quoniam postea nō legitur alchechengi in tota descriptione, & neq; in filio Serapionis, neq; in Auicenna est huiusmodi titulus) vel Author per aquam solatri (cum qua conficiuntur ipsæ pilulæ) intellexit succum alchechengi, quod est species solatri. Et sic per ipsam aquam solatri, qui est succus, vt in Auicenna clarè patet, intelligendus esset succus alchechengi, quodquidem nobis non displicet. Veruntamen sic dimisimus: quia sic inuenimus in exemplaribus antiquis etiam. Item sciendum quòd præter vnam, quæ est de modernioribus, omnes excusiones quas vidimus, habent in ista descriptione mendosè excusum: Casiæ fistulæ. In præfatis cunctis exemplaribus autem legitur absolute, Casiæ: & stat pro casia lignea, vel eius specie: quoniam filius Serapionis loco casiæ, habet Seitaragi: quo nomine (vt superius diximus) quædam species casiæ ligneæ etiam nuncupatur. Auicenna autem nihil eo in loco habet. Et licet pro casia fistula quandoq; intelligenda sit casia lignea: tamen pro simplicioribus, qui facillimè in æquiuocis peccant, non est bonum vt scribatur cum additione fistulæ. Per venas liquiritiæ, intellige radices illius. Filius Serapionis autem & Auicenna in tali loco, succū liquiritiæ habent, quod putamus melius.

Aqua solatri.

Pilulæ ad febres antiquas: inuentione Philagrij &c. CCLXXXVI.

PONVNTVR hæ pilulæ ab Authore nostro, inuētione Philagrij. Habentur autem in septimo filij Serapionis sub eosdem titulo, sed nō ex inuentione Philagrij. Differūt tamen in quibusdā ponderibus: nec recipiūt trochiscos de rheubarbaro. Præterea sciendum quòd in presenti descriptione per omnes impressiones desunt myrobalanorum chebulorum ʒ. iij. In cunctis, enim exemplaribus inuenimus, & similiter sunt in descriptione filij Serapionis, quapropter rescribendæ sunt in ipsis impressionibus. Et debent locari post trochiscos de rheubarbaro, sic videlicet: Recipe trochiscorum diarhodō, trochiscorum de rheubarbaro,

baro, ana ʒ.iiij. myrobalanorum chebulorum ʒ.iij. succi eupatorij &c. Item, vbi legitur in ipsis impressis libris: salis indi ʒ.j.s. Lege rectius ʒ.j. quia sic est secundum veritatem in præfatis exemplaribus: & sic etiam habet filius Serapionis.

Pilulæ Indæ quas scripsit Hali &c. CCLXXXVII.

BI Hali Abbas describat has pilulas, adhuc nõ valuimus inuenire. Vel forsan est alter Hali, cuius operibus caremus. Et quòd fuerit alter huius nominis, præter filiũ Abbas, potest coniectari ex verbis ipsius Authoris nostri, in cap. de sarcocolla, dicentis: Confectio pilularũ ex sarcocolla, quas fecit Hali senex. Senem forsan posuit, ad differentiam alterius iunioris. Et similiter Hali filius Abbas, forsan sic cognominatur ad differentiam alterius Hali non filij Abbas. Ponit quoq; Author præsentem descriptionem, capitulo de helleboro. Vnde rationabiliter possunt etiam dici, pilulæ de helleboro. Non obstante quòd ipsæ descriptiones varient in quibusdam inter se. Etiam quasi consimilem descriptionem, authoritate Sabor heben Girges, habet ipse Author in capitulo de soda frigida ab humore melancholico. In quinto cañ. Auicennæ autem sunt pilulæ indæ factæ cum musco. Et in septimo filij Serapionis sunt duæ descriptiones pilularum indarum, & vna ipsarum fit cum musco. Quæ omnes sunt valde differentes ab ista filij Mesuæ. Sunt præterea in præsenti descriptione aliqua emendanda. Et primo vbi legitur per omnes impressos codices: Agarici &c. ana ʒ.iiij. Legendum est, ana ʒ.iij. Item in nonnullis ex ipsis impressis codicibus, in quibus legitur: Epithymi, sticados. ana ʒ.v. legendum est, ana ʒ.vj. quia sic inuenimus esse secundum veritatem. Nicolaus Præpositus autem in ista descriptione, præter epithymum, habet & thymũ, qui apud nullum aliorum legitur: deleatur ergo.

Pilulæ Alandahal Hermetis &c. CCLXXXVIII.

ER impressos libros præsens descriptio in quibusdam clausulis ita cõfusè legitur, quòd vix aromatarij vtcunq; periti possunt capere verum sensum ipsius, & rectam authoris intentionẽ, de modo conficiendi ipsas pilulas. Etenim exemplaria antiqua sic rectius & clarè habent. Omnia, præter laudanum, & mastichem, terantur, & cribrellentur, & in vnum misceãtur. Mastix verò dissoluatur cum pauco oleo nucum, & liniantur cum

eo species cribrellatæ. Deinde cum laudano conficiantur in mortario, terendo ea cum pistillo calido, & fiant pilulæ grossæ &c. Infrà Author ponit aliam quasi similem descriptionẽ, sed absq; hiera & mastiche. Et inferius habet aliam diuersam descriptionem, sub cognomine de coloquintida.

De Laudano.

QVa planta Ladanũ, siue laudanũ colligatur, à Dioscoride clarè describitur. Ex cisti enim, scilicet barbæ hircinę genere cõstat, longioribus ac strictioribus folijs. Quod quidẽ (ni fallimur) sæpe vidimus in Italia. Sed tam paruã pinguitudinẽ generat, quòd nõ colligitur ex eo laudanũ. E Cypro insula optimũ habetur: sed ad nos raro nõ adulteratum conuehitur. Qui emũt igitur animaduertãt, vt purũ emãt: quod est, vt sit subuiride, molle, pingue, resinosum, odoratum, nihil habens arenæ, seu alterius immunditiæ. Reperitur quandoq; scriptum sub nomine confitæ: vt est infrà, scilicet in emplastro Oribasij. Lege ibi.

Pilulæ de Sarcocolla, & sunt pilulæ Hali &c. CCLXXXIX.

HAS pilulas ad literam ponit Author in capitulo de Sarcocolla, ex authoritate Hasi senis, vbi dicit: Confectio pilularum ex sarcocolla, quas fecit Hali senex &c. Vnde probatur titulus presentis descriptionis per impressos libros esse deprauatus: & pro Hali, impressum est albæ. Plura etenim adhuc extant exemplaria, quæ habent clarè per literas Hali: & nonnulla abbreuiatè, Hal. vel sic: al. ex quibus error originem sumpsit.

De Sarcocolla.

SArcocolla gummi est arboris in Perside nascentis, vt inquit Dioscorides. Sed à nostro Authore in proprio capitulo additur, quòd est spinosa, & non admodum magna, sed tanquam frutex: & quòd est duûm generum, scilicet alterum album, & alterum subcitrinũ, & quòd potentius est albo subcitrinum. Subcitrinum putamus posuisse, pro rufo: quoniã Dioscorides sarcocollam rufam esse dixit, Auicenna quidem vt Author noster loquutus est. Plinius autem capitulo 14. libri 24. dicit: Vetustate sarcocollam maximè nigrescere: addensq; candidiorem esse meliorem. Et libri 13. cap. xj. scripsit: Sarcocollæ gummi candidum esse melius, quàm rufum. Et idem dicit Serapio, authoritate Abix, scilicet quòd albior est melior. Ex quo, si vetustate nigrescit, ergo quanto

quanto albior, tanto recentior: & si albior est melior, ergo quanto recentior, tanto melior. Item concordat Author noster cum Dioscoride, de amaritudine, amarioremq; commẽdans. Et illud idem dicit Serapio, authoritate Dioscoridis & Galeni. Plinius verò asserit ipsam cum quadam acrimonia esse dulcem. Nos autem in hoc simplici, potius credimus Dioscoridi, & Galeno, & per consequens Authori nostro, quàm Plinio. De huiusmodi verò & cæteris simplicibus externis, malam possumus habere cognitionem: ex quo velimus nolimus, oportet nos de eis negotiatoribus præstare fidem. Adulteratam vt plurimùm nobis vendunt: quoniam vt ipsi de se testimonium perhibent, ab infidelibus puram nequaquam emere valent.

Pilulæ fœtidæ maiores &c. CCXC.
Pilulæ fœtidæ minores &c. CCXCI.

ERE per omnes impressiones est vna menda in prima istarũ descriptionũ: videlicet vbi in ipsis legitur, Scãmoneæ ℨ.iiij. legendũ est rectius ℨ.ij. vt per cũcta exẽplaria habetur, & per descriptiones filij Serap. & Auic. probatur: qui duplicato põdere scribẽtes, habent scammoneę ℨ.vj. Author enim noster in summa quarta de ægritudinibus neruorũ, habet quatuor pilularum fœtidarũ descriptiones: binas videlicet, & binas, scilicet maiores & minores, quæ in aliquibus cum istis nõ conueniunt. Filius Serapionis in septimo habet maiorũ descriptionẽ similẽ huic, præter quàm quòd non habet hæc quatuor simplicia, scilicet hermodactylũ, alscebram, turbith & zinziber: & recipit minorẽ euphorbij portionẽ, si ipsa descriptio non est aliquo modo deprauata. Habet quoq; duas minorum descriptiones: quarum prima ad literam conuenit cum ista minori. Auicẽna autem in quinto cañ. habet quatuor descriptiones, quarum tituli sunt: Pilulæ fœtidæ magnæ, fœtidæ maiores, fœtidæ minores, & fœtidæ Alkindi. Maiores autem & minores, ad vnguem vt filius Serapionis posuit: dempto quòd minores non habent myrrham. Rhasis verò in nono ad Almansorem, cap. de Paralysi, habet pilulas fœtidas: & in antidotario diuisionum, cap. de medicinis ad torturam, easdem posuit, sed cum additione maioritatis: & differunt ab istis in multis. Hali Abbas quoq; in x. Practicæ, ponit duas descriptiones similiter differentes. Etiam Arnaldus à Villanoua in suo antidotario habet duas descriptiones, istis dissimiles.

De Ammoniaco, siue (vt mauis) Armoniaco

QVod ad armoniam non pertinet, barbarè quidem armoniacum dicitur. Rectius autem dicendū est Ammoniacum ab Ammone, iuxta cuius oraculū in Aphrica, seu in Lybia, secundum Marcellum, plurimū gignitur. Gummi modo concretus succus est, è ferulacea planta eiusdē nominis, qua nos caremus, Dioscorides Author est. Vnde cōsimiliter, vt de sarcocolla, & de hoc, & alijs pluribus, mercatoribus creditur. Sed nota quòd hoc nomē, scilicet ammoniacū, est commune ad plura. Vnde etiam quoddam sal, ammoniacum dicitur, de quo aliàs. Et licet ammoniaci succus à Romanis, scilicet Latinis (vt Diosc. scribit) gutta dicatur: tamen pro gutta simpliciter scripta) quæ certè res aromatica est: vnde in Psalmo: Myrrha, gutta, & casia legitur) à doctis, non ammoniacū, quod malè olet: sed stacte, siue styrax liquida intelligitur. Et nō per hoc quia ipse Diosc. dicit ꝙ ex ammoniaco fit thymiama, intelligatur quòd ammoniacū suauè oleat: quoniā antiqui in thymiamatis cōpositionibus multa olfactu horrida immiscebant. En ipsemet Author declarauit suū malum odorem, dans castorei similitudinem. Et res ipsa olfacientibus maximum veritatis rei præbet testimonium: ex quo igitur non dubitamus ipsum esse verū quo vtimur, adulteratū supple.

Ammoniacum plura significat.

De Harmel.

HVcusque distulimus de Harmel pertractare, ex eo quòd in præsenti descriptione nonnulli pessimè declararunt Harmel (quod est genus siue species rutæ syluestris & montanæ) esse cicutam. Non enim sciunt quid loquuntur. O vtinam in compositionibus, quæ ore sumuntur, non fuisset expressè contrarium, cicutam pro harmel substituere. Nescimus quippe qua authoritate Pandectarius, Lumē apothecariorum, & Thesaurus aromatariorum, & cæteri dicant cicutā vocari harmel, vel cum aspiratione, vel sine ea. Atqui non legitur hoc in Diosc. non in Galeno, non in Paulo, non in Serapione: & quod maius est, neq; in Auicenna, cuius authoritate malè intellecta forsan aliqui ex ipsis muniuntur, vt mox videmus. Sed neq; est in aliquo ex iunioribus nō spernēdis, vt sunt, Ruellius, Brasaulus, Manardus, & cæteri. Nam quid Dioscorides lib. 3. cap. de ruta syluestri, de huiusmodi re dicat, audiamus. Pertractans enim de syluestri Galatica, & Cappadoca ruta, ait: Sunt qui eam armalam vocēt, Syri Besasam: qui Capadociam incolunt, moly: quoniā quandā cum moly seruet similiudinem &c. Armala, pro armel, siue armela ponitur. Non obstante

Cicuta non est harmel.

Cicuta non est ore sumēda.

Armala.

stante quòd armala, siue armel, & besasa etiam vocetur ruta satiua, & hortẽsis, vt apud ipsum Dioscoridem legitur: quoniã absolutè, & quasi per antonomasiam (vt ab omnibus fide dignis receptum est) ruta syluestris, & montana intelligitur. Et secundũ traditiones Ruellij, & Marcelli, sine aspiratione in principio, scribitur. Hermolaus autẽ aspiratè traduxit harmala. Quid autem Galenus lib. 6. Miamyr, scilicet in Diabesasa descriptione, aspiratè ponat, afferatur: Besasa, (inquit) quod nonnulli harmala vocãt: est autẽ vna ruta syluestris. Et Paulus lib. 7. fine h, sic scribit: Moly, quod nonnulli rutam syluestrẽ, alij armalam dicunt, Syrij Besasam. Serapio autem 285. cap. (quod est de harmel) nonne illud idem, quod Dioscorides, de ruta syluestri Galatica scribit? Et Auicenna in secũdo cañ. cap. de harmel, quid alind quàm eandem rutam syluestrem intellexit? En probatur, per authoritatẽ Dioscoridis, quam in dicto suo capitulo adduxit. Ait enim: Membra oculi. Dioscorides dixit quod ipsa trita cum melle, & vino, & felle alcubuli, & gallinarum, & aqua fœniculi, conueniens est debilitati visus. Deest quidem in ista authoritate crocus, & fortassè librariorum incuria. Dioscorides autem in præfacto cap. eadem sententia, de semine ipsius rutæ pertractãs, sic scribit. Quod cum melle, vino, croco, & fœniculi succo, ac gallinaceo felle teritur, contra retusam oculorum aciem. Etiam quòd minimè intellexerit cicutam, manifestè patet: quoniam infrà in eodẽ secũdo cañ. habet cap. de succaram, quod est de cicuta. Illud autẽ quod positum est ab ipso Auicẽna in quarto cañ. fen. vj. tract. iij. cap. 33. de cura morsus viperarum, non cõtradicit sibijpsi, vt plurimi falsò arbitrati sunt. Vnde non benè percipientes sensum illius circumloquutionis, nõ solùm errauerũt ipsi, sed & alijs plurimis ansam errandi cõtribuerũt. Hæc nanque sunt Auicennæ verba: Ruta syluestris: & non est alharmel, secundũ quòd existimauerũt quidã, imò est species rutæ ipsius. Non enim asserit alharmel nõ esse rutam syluestrem: imò cõfirmans quòd est, & declarans dicit, quòd ipse non intelligit in illo loco, illam rutã syluestrẽ, quæ speciali vocabulo vocatur harmel: sed vult aliã speciem ipsius rutæ syluestris. Et quòd sint plures species rutę syluestris, nõ solùm per Dioscoridem, verumetiã & per alios plures Authores apertè describitur. Interpres operum Auerrois etiam magnopere errauit in quinto Colliget, declarãs alharmel esse cicutã: vbi debebat dicere esse rutam agrestem, armalam nuncupatã: quia infrà declarauit aliam speciẽ rutæ syluestris, sub nomine Alsedep. Et manifesta-

Besasa.

Ruta syluestris absolutè.

Moly.

ſtauit ibi errorem ſuum ſcribens contra omnes Doctores, cicutam eſſe calidam & ſiccam in tertio gradu, quæ eſt frigidiſsima &c. Ex quo probatur, quòd non Auerrois, ſed ipſe interpres errauit: quia Auerrois pro alharmel intellexit rutam ſylueſtrem: vnde notauit ipſam calidam. Authoritates verò iuniorũ aſſerentium harmel eſſe rutam agreſtem, & non cicutam, ne ſimus prolixiores, non ſcribimus, ſtudioſi quidem facillimè omnia percurrunt. Hanc itaq; rutam ſylueſtrem harmalam, ſiue hermel vocatam, Venetijs primũ vidimus, & exinde Romam detulimus, & in & in noſtro Aræceli hortulo ſeuimus: ſed bellis ſuperuenientibus in Clementem ſeptimum tunc pontificantem, ob ſubſequutam Vrbis captionem, &(vt ita dicamus) deueſtationẽ, ad alia maioris momẽti animũ vertentes, minimè de ipſa nobis cura fuit. Ac ſic perijt. Tota deniq; ipſius planta deſcriptioni Dioſcoridis ad vnguẽ correſpondebat: vt in folijs longis, flore albo, ſemine triquetro &c. Sed quia hæc de facili non reperitur, poſſumus in eius vice vti herba, quæ androſemõ, ſiue hypericon vocatur: & vulgò perforata dicitur, quæ paſsim habetur, quæquidem eſt peganon agrion, ſcilicet alia ruta ſylueſtris ipſius Dioſcoridis. Quoniam (vt patet legentibus) vnum & idem capitulum eſt, bis nempe deſcriptum in Dioſcoride. Sed aduerte quòd per harmel abſolutè, ſemen ipſius rutæ ſylueſtris intelligitur: cuius tantùm in medicina eſt vſus, vt Dioſcorides & cæteri tradunt. Et in defectu ipſius, ſubſtitue ſemen hypericonis. Etiam & ſemen hortenſis rutæ(vt multis placet) poteſt ſubminiſtrari. Nec omninò cicutam nomines, in his & ſimilibus confectionibus, quod eſt venenum peſsimum, & mortiferum, per os propinare.

Rutæ ſylueſtris loco quid accipiatur.

Harmel abſolutè.

Harmel ſupplentia.

De *Scebram*.

IN modo nanque confectionis alſcebram, quid ſit ipſum Scebram, ſatis declaratum eſt. Hîc autem ſatisfaciemus mentibus legentium, ex quadam dubitatione quæ poſſet oriri ex mala declaratione cuiuſdã mendæ, in libro noſtri Authoris. Vnde ſciendum quòd Ioannes Iacobus de Manlijs allucinatus ab ipſa menda, quæ eſt in capitulo de cura maniæ, & melancoliæ ſanguineæ libri filij Meſuæ, multa confundit, declarando ſcebram in pilulis fœtidis, & in Dianaſturtio. Nam ille bonus vir legens in dicto cap. ſcebram, ſiue(vt ipſe ſcribit) ſceſcebram, id eſt ozimũ maius, & neſciens mendam in codice, fecit differẽtiam inter ſcebram, & ſceſcebram. Cùm in rei veritate ſcebram, ſceſcebram, ſebram, alſcebram, ſeu alſcebrem &c. conſimilia barbara vocabula(quæ quidem

quidem omnia sunt scriptorum deprauationes) vnum & idem significent. Etenim vltra quadraginta variationes, per diuersa volumina de huiusmodi vocabulo inuenimus. Ergo secundum ipsum, quadraginta simplicia diuersa denotāt illæ quadraginta variationes: quas si scripsissemus, ridicula fore nō dubitauimus. Et presertim eo in loco (vbi diximus quod per impresiones mēdosè declaratur esse ozimū maius) quot sunt exēplaria, tot sunt voces: videlicet vbi per additionem vnius literæ vel plurium, & vbi per diminutionem, & vbi per transpositionem literarū, vel syllabarum &c. Impresiones tamen vniformiter habent, in illo loco scebram. & nō scescebram. Et in vulgari æditione declaratur quòd est esula &c. Vnde sciendum quòd vera litera præfati capituli in eo loco (vt per plura exēplaria apertè probatur) hæc est: Filius Zachariæ. Modus confectionis conferentis melancholiæ, & timori. Recipe myrobalanorum nigrorum 3. xx. harmel, polypodij, scebram, ana 3. j. ozimi maioris, marrubij albi, ana 3. v. &c. Ergo non est scebram siue scescebram, ozimum maius &c. Sed huiusmodi mendam, vnde coniectamus ortum habuisse, longum esset declarare: qualiter omisis è medio illud ana, & illa 3. dimisso illo, j, significante vnam drachmam, & postea acceptum est illud, j, pro id est, breuitatis causa, solerti ingenio prædictis, dimittimus considerandum.

De Porro.

POrrum enim notisimum est. A Dioscoride prason cephaloton, hoc est, porrum capitatū, dicitur. Qualiter porri magni fiant, & de ipsorum satione, cultu, ac medela, à Constantino Cæsare 12. suæ agriculturæ libro diffusè scribitur. Duo eius genere faciunt Authores, sed sæpe alterum in alterum transit.

Pilulæ de Serapino &c. CCXCII.

ISSIMILEM huic, quo ad modum, habet infrà Author vnam aliam descriptionē pilularum de Serapino: sed quod ad effectus multū similē. Filius Serap. in septimo habet quatuor descriptiones. Auicēna autē in quinto canone vnā tantùm. Et Hali Abbas in decimo practicæ vnam. Omnes tamē differūt.

De Serapino.

SAgapenum, siue Sagapeniū, à Doctoribus scribitur. In libris Arabum autem latinitati donatis, interpretes Serapinū, pro sagapeno verterunt. Arabicè verò, sechbinegi, siue sachabenigi

dicitur. Et super hoc etiam negotiatoribus datur fides. quoniam è Media defertur nobis. Quanquam Plinius testetur in Italia nasci: & Brasaulus signet locum, scilicet in Apulia: tamē nos adhuc non vidimus plantam illam ferulaceam, ex qua sagapenum excipitur. imò desideramus ipsam. Auicenna quidem in duas diuisit species. Et quam dicit meliorē esse, contrarijs Dioscoridi depingit notis. Videlicet, vt exterius sit alba, & intus rubra. Econtrà Dioscorides, sagapenum ab extra subrubrum, intus verò album esse asserit: quodque in vsuali sagapeno, probatur verum. Vnde eo in loco Auicennæ textum vel à malo interprete, vel à librarijs deprauatum esse putamus. Author enim noster facit capitulum de Serapino, & dicit quòd est gummi alhasce hundeg, & quòd est arbor similis oleādro mōtano. Sed quid sint alhasce hundeg, & oleandrum montanum, ignoramus. Dicit etiam quòd melius est illud quod habet odorem porrorum, & quod non multùm olet assam, nec habet Galbani odorem. Econtrà Dioscorides laudat illud quod habet odorem inter galbanum, & laser, scilicet asam. Vnde vel interpres non rectè interpretatus est, vel ipse Author noster nesciuit quod scripsit.

Gummi alhasce hundeg.

Pilulæ de Euphorbio &c. CCXCIII.

IN summa de Aegritudinibus neruorū, authoritate Humaim, Author noster habet vnam aliam quasi similem descriptionem, in qua recipitur & mastix. Ponitur etiā præsens descriptio & à filio Serap. in 7. & ab Auicenna in v. sed in hoc differt Auicenna ab istis, scilicet quòd conficit cum aqua caulis, isti autem cum aqua porri. Differunt etiam filius Serap. & Auicenna, ab Authore nostro, in hoc, videlicet quòd Author noster habet, aloës ʒ. v. ipsi autem scribentes pro medietate, habent aloës ʒ. ij. Dubitamus de menda in ista descriptione Authoris nostri: an fortè rectius sit legendū, aloës ʒ. iiij. vt cōueniat cum descriptionibus præfatorū. Tamē in cūctis exēplaribus, nulloq; discrepante, inuenimus, sicut in impressis libris, aloës ʒ. v. Et sic dimisimus. Forsam quòd ipse Author auxerit vnam drachmā præfatæ aloës ad suam descriptionē, cōiectandū est, ex quo non est admouēda.

De Euphorbio.

GVmmi Euphorbium dictum quo cōmuuiter vtimur, iuxta nostrum & aliorum plurium iudicium, est ipsum. Veruntamen nos desideramus videre plantā eius. Author enim no

ster

ster ponit cap. de Euphorbio in quo testatur euphorbi excedere omnia alia gummi genera in calefaciendo, & subtiliando, quapropter ante ipsius administrationem est bene rectificandũ. Vnde & ipse ibidem plures posuit ipsum rectificandi, siue corrigendi modos. Lege ibi. Dioscorides enim duo succi ipsius genera notauit, dixitque translucens eligendum esse. Adulteratur sæpe sarcocollæ gummi admisto &c. Lege Dioscoridem.

Pilulæ de Raued &c. CCXCIIII.

EGITVR in præsenti descriptione per omnes impressiones: Opopanacis ʒ.iiij. mezereon, gũmi (scilicet arabici) ana ʒ.iiij. Lege, vt est in exẽplaribus antiquis, & rectius, opopanacis, mezereon, gummi, ana ʒ.iiij. Vide etiam de istis pilulis, in pilulis de Rheubarbaro,

Pilulæ de Mezereon &c. CCXCV.

D LITERAM ponit Author præsentẽ descriptionem in cap. de mezereon. Sed aduerte quòd in præsenti antidotario, per omnes impressiones, in ista descriptione mẽdosè legitur: Confice cum tereniabin, & tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ. Antiquorũ exemplariũ autem pars absolutè sic habet: Confice cum tereniabin dissoluto in aqua endiuiæ. Et similiter nõ rectè. Et pars habet, sicut etiã est in descriptione capituli, per omnes codices, quod iudicamus verius. Videlicet, quòd loco copulatiuæ est disiunctiua. Vnde lege rectius: Confice cum tereniabin, vel tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ. Hinc in omnibus exẽplaribus præfatis sequitur. Dosis est ʒ.j.s. Quæ deest in cũctis impressionibus. Petrus Apponus quidẽ cap. de cura hydropicorũ, habet pilulas maiores de mezereon. Filius Serapionis in 7. habet duas descriptiones. Rhasis quoq; in antidotario diuisionũ, cap. de medicinis hepatis, habet quatuor descriptiones pilularum recipientium mezereõ, sed vna ipsarum tantùm intitulatur de mezereon. Omnes tamen differunt ab ista filij Mesuæ.

Pilulæ Lucis maiores &c. CCXCVI.

Pilulæ Lucis minores &c. CCXCVII.

ILVLAE lucis dicũtur, quoniã ad lucẽ & aciem oculorum, & restaurationẽ visus maximè cõferũt. In maiorũ descriptione autẽ per omnes impressiones

nes

nes est vna menda. Videlicet, vbi legitur: Eufragiæ ℥.vj. Legendum est rectius ℥.vij. vt vniformiter cuncta exemplaria habent.

De Euphragia, seu Eufragia.

NOn scribi à Dioscoride & veteribus euphragiam, ferè omnes iuniores testantur. Sed temporibus filij Mesuæ iam cognosci cœperat, quia & in suis compositis commiscuit. Et præsertim medicaminibus illis, quæ ad visus & oculorum corroborationě faciunt. Etenim quotquot de ipsa scribũt, omnes in hoc vnum conueniunt, scilicet quòd euphragia est bona oculis, quocunque modo exhibita. Secũdum Ruellium euphrasia rectius dicitur: tamen generaliter euphragiam, siue per f, eufragiam ferè omnes scribunt, & vulgò nominant. Plantula ipsa, herbarijs non est incognita. Vt plurimùm vnico, rufo, exiguoq;, videlicet dodrantali caule, folio paruo, per ambitum serrato, galliculi cristæ persimili, pusilloq; flore, quandoque luteo, aut subrubro, quandoque subalbido constat. Macro gaudet solo, atque à ventis perflato. Semen est ei longum, & subnigrum &c. syluestris enim herba est. Et vbi citius, & vbi tardius secundum loca, inter Cal. Maij, & Non. Iulij, non amplius reperitur virens. Cùm floret, colligitur, & in vmbra siccatur, atque vsui asseruatur.

De Lycio.

NVlli dubium est quòd hodiernis temporibus caremus veris lycijs: quoniam neq; ex Cappadocia, neque è Lycia (quod lycium est ex pixiacãta) & minimè ex India (quod est ex lonchite secundum Dioscoridem, siue etiam ex pixiachantha secũdum Plinium) ad nos amplius defertur. Et cùm Dioscorides dicat, lycium pixiacanthum non solùm in Cappadocia & Lycia (quæ loca ob maximam illius exuberantiam nominauit) sed & alijs pluribus locis nasci: potest igitur esse quòd in aliqua parte Italiæ (quæ nulli inferior est ad procreandum herbas & arbores) nascatur. Tamen non tantùm à iunioribus ignoratur, sed neq; (quod valde mirandum est) à nemine seniorum memoriæ traditum est. Brasaulus solus dicit se equitasse per innumeras pixiacanthas supra Liguriæ montes. Nullum enim arbustum spinosum, habens folia buxi, & semen nigrum, piperis magnitudine, adhuc nos vidisse meminimus. Neque quænam sit illa planta arbusta Indica, lonchitis dicta, vel quo nomine apud nostrates vocetur, valemus coniectare. Et cum hoc nomen, scilicet lonchitis, apud Dioscoridem ad plura sit cõmune, vt ad herbas Asplenon, & lamiolam, & longinam, quæ est lonchitis trachea &c. tamen ipse Dioscorides

Lonchitis Indica. *Lõgina herba.*

des

des de his herbis, non tradit fieri lycium. Auicenna quidem in fine capituli de lycio scribit, quòd loco lycij potest poni feluzaharagi. Sed feluzaharagi, siue feluzeharagi, vel (vt Bellunensis traduxit) felizherengi, idem est quod ipsa lycij arbor, vt per ipsum in proprio cap. declaratur. Sed hoc nobis est tãquam nihil, quoniam caremus & ipsa arbore. O vtinam haberemus talem arborem, quia & lycium haberemus. Item dixit ipse Auicenna, quòd loco lycij ponitur æquale pondus ex aggregatis insimul fausel, & sandalo. Fausel autem (vt in superioribus diximus) est quoddam genus auellanæ Indicæ, habens virtutẽ propinquam sandalo rubro. Sed quia neque de isto genere apud nos est aliquod vestigiũ, possumus in lycij vice, sandalum rubrũ absolutè substituere. Iuniorum autem nonnulli, vt Guillelmus Placentinus, Luminare Maius, & cæteri scribunt fieri lycium: ex varijs rebus: vt ex alcanna, scilicet cypro (quod est verũ ligustrũ) & ex caprifolij baccis, & ex granatis syluestribus, scilicet berberis, & ex pruneolis syluestribus atrineis vocatis: & alijs, atq; alijs rebus. Quodquidẽ vnde approbemus aut reprobemus: adhuc nõ habemus. Verũ Brasaulus ex omnibus huiusmodi, & similibus generibus factitatũ commendat. Tamen indiscriminatim, in oculorũ medicamentis (vt in istis pilulis &c.) quolibet ipsorũ vti nõ posse credimus. Quoniam Dioscorides: & cæteri antiqui nõ tradunt ipsum lyciũ totũ simpliciter, & absolutè prodesse oculis: sed spumam ipsius tantùm. De qua intellexisse Authorem non dubitamus: cùm scripsit lycium in præsenti compositione. Vnde cõsulimus aromatarijs: necnon (& cum supportatione) minus peritis medicis: pro meliori parte, minus malum sumere, scilicet quòd minus malũ est: (si quo modo non erit bonum) demere ab ista, & simili cõfectione, ipsum lycium: quàm loco eius substituere aliquod cõtrarium effectui ipsius confectionis. Præterea scribunt opinanter nonnulli lyciũ, à Lycia dici: hac de causa: quia à Diosc. describitur Lycia abundare eo: tamen secundũ veritatẽ alia causa est: per quam lyciũ dicatur. Nam si à prouincia propter exuberantiã nomẽ sibi acquisiuit: quare nõ potius Cappadociũ à Cappadodocia: quæ ab ipso Dioscoride præscribitur tanquam melior: quàm lycium, à Lycia? Nec à bonitate loci: vt alij existimauerunt: quia si à bonitate: quare non potius Indicum nuncupatur: quod Dioscorides, Galenus, Paulus, Plinius, Serapio, & (vt paucis concludamus) ferè omnes Authores melius esse testantur? Sed verius coniectandum est, scilicet in Lycia fuisse primum inuentũ: vnde sem

Fausel.

Lyciũ quare sic dictũ.

per

per postea nomen retinuit. Qualiter autem fiat ipsum Lyciũ medicamen, à Dioscoride & cæteris clarè notatur.

De Celidonia,

CHelidonium, siue chelidonia, siue (vt mauis) celidonia, quæ & hirundinaria interpretatur, est curcuma, de qua dictum est supra. Duplex enim describitur, scilicet maior & minor. Maior quidem vulgaris notitiæ herba est, ita quòd mulieres & pueri eam agnoscunt. Minor etiam pluribus non est incognita: vulgò testiculus sacerdotis dicitur. Et de ipsa quoq; dictum est. Præterea decipiuntur non pauci, credentes memithe Arabum (quod est glaucium Dioscoridis) esse succũ chelidonij maioris, ob id, quia asserit ipse Dioscorides chelidonium ab aliquibus glaucium dici. Sed hi non aduertunt quòd chelidoniam omnes testãtur esse calidam, & glaucium (quod barbarè memith, siue memithe dicitur) est succus frigidus cuiusdam hærbæ quæ habet folia corniculato papaueri similia, vt Dioscorides scribit. Et nec est ipsum papauer corniculatum, vt similiter nonnulli falsò putant. Vocatur & ipsa herba memithe, siue glaucium, vt Serapio scribit: sed non est illa herba glaux, seu glauca dicta, quam Dioscorides libro quarto tradit iuxta mare nasci: quia hanc, nõ corniculati papaueris, vt glaucium, sed cytisi, aut lenticulæ dicit habere folia. At reuera alia herba est ex qua glaucium exprimitur, quæ apud nos non cognoscitur. Igitur animaduertant medici, quãdo pro oculorum infirmitatibus ordinant memithe, vt aromatarij pro memithe, non mittant succum celidoniæ: quia licet celidonia medicinis oculorum competat, tamen non omnibus, & similiter memithe. Nam valēt ambo, sed ad diuersas oculorum infirmitates: quoniã celidonia calida est, & glauciũ, siue memithe frigidũ. Et quidem calidũ & frigidum sunt cõtraria ad inuicem, quæ in vno & eodem subiecto pari ratione non possunt conuenire.

Memithe. Glaucium.

Glaux, siue glauca.

Pilulæ stomachicæ, stomachum &c. CCXCVIII.

QVASI omnes impressiones Latinæ, in præsenti descriptione mendosè habent: Trium myrobalanorum, absynthij, ana ʒ.ij. Legendum est rectius, ana ʒ.iij. vt cuncta exemplaria quæ vidimus, necnon & vulgaris editio habent. Per præsenté nanque descriptioné patet expresse, quòd per tres myrobalanos absolutè, intelligũtur citrini, chebuli, & Indi, qui cognominantur nigri. Qui tres ab Authoribus vno tantùm capite describuntur.

Quo

Quoniam postea speciatim describũtur in istamet descriptione, bellerici, & emblici. Et de his omnibus satis dictum est in secũda confectione Hamech: propterea vide ibi.

Pilulæ stomachicæ, & sunt &c. CCXCIX.

EST & in præsenti descriptione per omnes præfatas impressiones vna menda, scilicet vbi legitur: Cardamomi &c. ana ʒ.ij. Lege rectius, ana ʒ.j. vt præfata exemplaria, & vulgaris editio vniformiter habent.

Pilulæ stomachicæ aliæ, stomachum &c. CCC.
Pilulæ stomachicæ nostræ &c. CCCI.
Pilulæ Alandahal &c. CCCII.
Pilulæ stomachicæ aliæ nostræ &c. CCCIII.

NON est in istis descriptionibus quid declarandum, præter quàm quòd duæ priores in impressionibus erant transpositæ: in cunctis enim exemplaribus, & in vulgari æditione, tali ordine manent vt nos posuimus.

Pilulæ de Agarico &c. CCCIIII.

HABET ipse Author noster præsentẽ descriptionem in cap. de asthmate: sed ibi scribit ipsam duplicatis ponderibus. Animaduertendum autem, quòd incuria librariorum (vt putamus) ibi mendosè legitur per omnes impressiones: Turbith ʒ. viij. cùm sit verius legendum ʒ.x. quod probatur non solùm per istam antidotarij descriptionem, & per descriptionem Auicénæ, in quibus omnibus tam in exemplaribus quàm in excusionibus, pro medietate legitur, turbith ʒ.v. sed per præfata exemplaria, quæ ibi habent clarè & apertè, turbith ʒ.x. Et ita est secundum veritatem. Auicenna autem habet ipsam descriptionem quasi ad literam, in tertio cañ. fen. x. tract. j. cap. de cura asthmatis: non obstante quòd ibi legatur absque myrrha, quæ certè deficit. Et patet quidem, quia Bellunensis reintegrauit. Veruntamen dimisit ibi ipse Bellunensis alium errorem, scilicet quòd vbi legitur: Coloquintidæ, sarcocollæ, ana ʒ.j. legendum est rectius: ana partes ij. Etiam minus rectè posuit: myrrhæ ʒ.j. Melius erat, & verius, myrrhæ partẽ j. Quia scribens Auicenna per partes reliqua, non

bene

bene semper possunt cõuenire ille drachmę cum supradictis partibus, tam maioribus, quàm minoribus. Et quòd dictæ coloquintidæ & sarcocollæ habent esse partes ij. probatur per istas descriptiones filij Mesuæ, per omnes impreßiones, & per cuncta exemplaria, tam in antidotario, quàm in dicto cap. de asthmate: in quibus omnibus (intelligendo ʒ. pro parte) legitur: coloquintidæ, sarcocollæ, ana ʒ. ij. Et certè Auicenna fecisset vnum ana, ex coloquintida, sarcocolla, & myrrha, si partes non fuissent dispares. Putamus enim quòd è medio, vna cum myrrha, sublatæ fuerunt illæ partes duæ, postea pars myrrhæ adhæsit ana prædicto &c. Ingeniosi bene percipient verba nostra. Præterea sciendũ quòd Luminare Maius, Lumen Apothecariorum, Thesaurus aromatariorum, & Nicolaus Præpositus habent mastichen in præsenti descriptione, quæ saluò meliori iudicio, nisi medicus specificatè præcipiat, non est admittenda. In duobus exemplaribus, & in vulgari æditione inuenimus, in descriptione antidotarij tantùm. Reliqua autem, vt vniuersæ impreßiones, vnà cum Auicenna non habent. Sed tam in descriptione antidotarij, quàm in descriptione præfati capituli de asthmate, absolutè habent: Recipe agarici ʒ. iij. &c. Rhasis enim in antidotario diuisionum, cap. de medicinis hepatis, habet vnam descriptionẽ huic dißimilem. Filius quoque Serapionis in 7. habet vnam, similiter differẽtem.

De Agarico.

IN agarico nõ est dubium quin sit ipsum quo vtimur. Author enim noster in suo de Simplicibus, de eo capitulũ perpulchrũ facit. Dioscorides autem tertio libro scribens, declarat se nesciuisse veram agarici originem. Igitur potius quàm Dioscoridi, credendum est Plinio, & Authori nostro, & cæteris qui absolutè dicunt esse fungum in arboribus. Et ita est, vt vnusquisque facillimè scire potest: quia etiam & in Italia, scilicet in Alpinis, atque Apenninis montibus, non modicum colligitur. Omnes distinguunt in masculinum, & fœmininum: sed fœmininum magis commendatur. Plinius etiam scripsit agaricum esse odoratum. potest esse, quòd loquatur de recenti, quod aliquo modo putamus habere odorem: quoniã in sicco nullus sentitur odor. Caueant omnino aromatarij ab nigro agarico, siue masculino, siue fœminino: quoniam (vt Dioscorides libro 6. testatur) strangulationes facit. Præterea sunt nonnulli malè declarantes quædam verba Authoris nostri, in dicto cap. de agarico. Hæc videlicet. Et melior pars totius corporis eius, est superior pars ipsius. dicentes

Agaricũ nigrũ, malũ,

quòd

quòd illa intelligitur superior pars agarici, quæ nascitur in superiori parte ipsius arboris, & nō prope radices. Quodquidem non solùm Author nō dicit, sed nunquam excogitauit. Author enim pro superiori agarici parte, intelligit illā quæ protēditur, & elongatur ab ipsa arbore: quia illa quæ tāgit arborē, est tanquam radix ipsius agarici. Et sicut radix intelligitur inferior pars cuiuscūq; plātæ: ita & in agarico, musco, & similibus etiā dependentibus. Pars verò quæ arbori cōiungitur, semper inferior iudicatur. Vnde & in sequentibus verbis, ipse Author declarat, cùm dicit: Et stipes eius non est bonus, habent quasi semitas ligni putrefacti: Stipitē enim vocauit inferiorem partem arbori annascētem. Sciēdum etiam quòd licet in hoc antidotario Author nō scribat trochiscos de agarico: vtimur tamē suis, quos in cap. posuit.

De *Lilio cœlesti.*

Lilium cœleste quidem non est aliud, quàm iris, siue (vt aromatarij dicunt) ireos. Et probatur per descriptionem capituli de asthmate: vbi loco radicis lilij cœlestis legitur, ireos. Lege de hoc in Lohoc de pino.

Pilulæ quæ cōferūt ad febres cholericas &c. CCCV.

PVRGANDA est præsens descriptio, ex nōnullis confusionibus & mēdis quæ in ipsa per impressiones reperiūtur. Legitur enim & malè: foliorum rosarum, seminis citrulli, raued seni, ana ℥.iij. & in alio, raued ℥.vj. Tollatur igitur à dicto ana, Raued seni. Et similiter quod sequitur (Hoc est, Et in alio) deleatur, & rectius legatur sic: Foliorū rosarum, seminis citrulli, ana ℥.iij. raued ℥.vj. Item, vbi legitur: Scammoneæ coctæ in cytonio ℥.j.s. in alio ℥.ij.s. Deleatur hoc totum; videlicet, in alio ℥.ij.s. & legatur simpliciter: Scāmoneæ coctæ in cytonio ℥.j.s. succi eupatorij &c. Sic enim legitur ferè in omnibus exēplaribus antiquis, & similiter in vulgari æditione. Sic & Nicolaus Præpositus habet. Inuenimus tamē aliqua pauca duntaxat exemplaria, quæ minus rectè habebant sic: Foliorum rosarum, seminis citrulli, raued, ana ℥.iij. Scāmoneæ coctæ in cytonio ℥.ij.s. Vnde putamus, quòd librarij nescientes in varijs lectionibus veriorem literam, vtrāq; impresserunt. Filius Serapionis in 7. habet vnam descriptionem, cuius titulus est: Pilulæ quæ conferunt ad ægritudines choleræ citrinæ & sanguinis, quæ in multis conuenit cum ista. Item ibidem habet aliam descriptionē, cuius inscriptio est: Pilulæ valentes ad omnes

febres cholericas &c. quæ etiam habet aliquam similitudiné cum ista. Præterea cùm legatur in fine huius descriptionis: Mellis aggregationis casiæ fistulæ, & tamarindorũ, & succi endiuiæ, quantùm sufficit: paucissimi enim sunt aromatariorũ qui verum huiusce lectionis percipiũt sensum. Quoniã nõ vult Author in pręsenti descriptione mel apum in quo sit aggregata pars casiæ fistulæ, & tamarindorũ, & succi endiuiæ, vt nõnulli falsò opinantur. Sed dicit vt casiæ fistulæ, & tamarindorũ partes æquales immitantur in aliqua succi endiuiæ quantitate, & post aliquod spatiũ per stamineam exprimantur, ita quòd expresio ipsa non sit multùm liquida, sed tanquam mel. Quodquidem vocat mel aggregationis casiæ fistulæ &c. cum quo melle conficiendæ sunt istæ pilulæ, scilicet cum ipsius quantitate sufficienti. Et omnino mel apum, seu alterius rei, non intelligitur in ipsa præfata aggregatione. Et de consimili vbi necesse fuerit, potest fieri mel ex aggregatione aliarũ plurimarũ atq; variarũ rerũ, quarũ expresio vocatur mel: quoniam ad spissitudiné mellis expressa sit ex rebus ipsis insimul aggregatis. Et nõ est apponendũ mel apũ, nisi speciatim legatur.

Pilulæ Diarbodon &c. CCCVI.

Pilulæ de Turbith, & dicũtur pilulæ aureæ &c. CCCVII.

IN pilulis diarhodon non est aliquid declarandum. in istis autem de turbith sciendum quòd aliquando scribuntur à medicis sub hoc titulo, videlicet: Pilulæ aureæ turbithatæ. Filius Serapionis in 7. habet vnam pilularum descriptionem, cuius titulus est: Pilulæ allebeé: quæ dicuntur pilulæ abri. Quæquidem in simplicibus nõ discordat ab ista. In põderibus auté aliqualiter est diuersa. Et forsan, quòd vbi ibi legitur abri: rectius legendum sit auri. Sæpius enim b, & v, cõfunduntur ab interpretibus, & minus peritis peregrinarum linguarum. Vnde pilulæ auri, & pilulę aureæ (sicut Author noster posuit) idem significant.

Pilulæ de Turbith aliæ &c. CCCVIII.

SCIENDVM quippe quòd præsens descriptio pilularũ de turbith, & descriptio suprà notata, cuius initium est: Pilulæ stomachicæ aliæ nostræ, est vna & eadem cõpositio, sub diuerso titulo, bis ab Authore nostro posita, vt intuenti non est dubiũ. Quod auté malè legitur, per cũctas excusiones in calce præsentis

descrip

descriptionis, scilicet Et in alio salis indi ʒ.ij. cassetur: & sic (vt est in libris correctis, & similiter in præfata pilularum stomachicarum descriptione) rectius scribatur: Croci & salis indi, ana ʒ.j. Fiat pilulæ sicut diximus. Supple in immediatè præscripta descriptione pilularum aurearũ, siue de turbith. Scilicet quòd istæ conficiendæ sunt cum succo absynthij, sicut & illæ, Et cõsimiliter stomachicæ prædictæ, succo absynthij excipiuntur.

Pilulæ de Lapide lazuli &c. CCCIX.

FILIVS Serapionis in septimo ponit præsentem descriptionem, quæ in quibusdam paucis differt, & conficitur cum aqua apij: sed intelligitur cum succo: quod probatur per authorem nostrum, qui speciatim posuit, cum succo apij.

Pilulæ de Lapide Armeno &c. CCCX.

AVTHOR noster in cura de soda frigida, ab humore melancholico, ex Alexandri authoritate, habet vnam quasi similem descriptionem. Actuarius etiã ponit catapotia, scilicet pilulas ex armeniaco lapide, quarum descriptio in multis conuenit cum ista. Animaduertendum autem quòd per impressiones sunt aliquæ mendæ in præsenti descriptione. Vnde vbi legitur: Epithymi, polypodij, ana ʒ.viij. Lege verius: Epithymi, polypodij, agarici, ana ʒ.viij. Probatur enim per multa exemplaria quòd debet esse agaricum in præsenti descriptione. Etiã in descriptione præfatæ curæ, & apud Actuarium legitur. Et lege (vt est) ana ʒ.viij. non autem ʒ.iiij. vt Nicolaus Præpositus mendosè habet. Item lege scammoneæ coctæ in cytonio ʒ.iij.s. Impressiones quidem mendosè habent ʒ.iij.

De Lapide Armeno.

ET quanquam omnes lapides vtriusq; Armeniæ, rectè lapides Armeni sint vocandi: tamen quo ad medicinæ vsum, vbi petitur lapis armenus, nõ quilibet ipsorũ indifferẽter est admittendus. Sed est apud Armenos vnum genus lapilli, qui alibi eiusmodi non inuenitur, qui peculiari nomine absolutè & antonomasticè, Lapis Armenus ab omnibus dicitur. De quo semper intelligitur, cum lapis armenus legitur. At verò ad nos amplius nõ defertur. Nec putamus hodie reperiri hominẽ in tota Italia, qui eũ, supple verũ, aliquãdo viderit. Neq; si in maiori, aut in minori

Armenia sit huiusmodi lapidis minera, à quoquam scire potuimus. Quamobrẽ nõ facillimè haberi potest. Vnde cũ sit, quòd pilulæ de lapide lazuli non differant ab istis in suis proprietatibus, siue operationibus, loco istarũ possumus illis vti. Quoniam & lapis lazuli, & lapis armenus (vt per authorem nostrũ probatur in proprijs capitulis) nõ differunt virtutibus. Et quãuis lapis lazuli sit debilior armeno, possumus tamen alterũ pro altero substituere. Ex quo igitur in istis pilulis, si quis voluerit eas parare, nõ habens Armenum lapidem, ponat loco eius optimi lapidis lazuli portionẽ. De his lapillis autem, qualiter sint, & de ipsorum ablutionibus, perquàm optimè & ab Authore nostro in suis capitulis, & ab alijs pluribus describitur. Sed aduerte ne decipiaris cum aliquibus ex iunioribus asserentibus lapidem Armenũ, & lutum Armenum, vnum & idem esse. Quod vel cogitare nefas est.

Lapis lazuli Armenũ supplet.

Pilulæ ad omnes morbos catarrhi &c. CCCXI.

A NONNVLLIS præsentes pilulæ vocãtur pilulæ de cynoglossa. Ponit etiã Author præsentẽ descriptionẽ in fine capituli de cura catarrhi, authoritate Alexandri, sed absq; croco, quod putamus esse additionẽ ad præsentẽ descriptionẽ. Tamen nõ deleuimus: quia in exemplaribus antiquis inuenimus. Signauimus autẽ ipsum, vt non sine bonorũ medicorũ examinatione admittatur. Etiã ipse Author loquitur de ipsis pilulis inter medicinas tussis catarrhalis frigidæ. Vbi sic ait: Alexãder. Confectio pilularũ ad tussim catarrhalem: & est ex medicinis benedictis, & est ex secretis, & cõfert ad omnes ægritudines catarrhales: & vocãtur pilulæ alchabei, & dictæ sunt in cap. de catarrho. Hæc ille. Tamen in dicto cap. de catarrho, non legitur alchabei: sed alcalcachar, & & alchazaber, secundum impressiones: quia secundũ exemplaria tot sunt variationes quot sunt descriptiones. Quamquam hæc omnia barbarisma, coniectamus vnũ & idẽ significare. Et nil aliud propriè quàm cynoglossam, scilicet linguã canis, herbã videlicet sic appellatã, vt per concordationem descriptionũ ipsarum percipi potest. Ponitur etiã per impressos libros in antidotario Nicolai, & similiter sine croco: sed in fine ipsius adduntur tria simplicia, quæ sunt, garyophylus, cinnamomum, & corcubrum, siue cozumbrum, cum ana ℨ.ij. Diximus enim per impressos libros: quia in multis exemplaribus Nicolai è manu, quæ vidimus, non habetur huiusmodi pilularum descriptio. Et in prima Nicolai impress

impreſsione legitur ipſa deſcriptio, ſed abſq; illis tribus ſimplicibus,& abſq; croco. Sed addito rhodoſtomate, cum quo conficiuntur cætera ad literam, vt in iſto antidotario poſita ſunt. Ex quibus dubitamus ipſam deſcriptionem eſſe forſan aliquorum additionem in ipſo Nicolai antidotario. Item aduerte quòd radicum linguæ canis non recipiuntur in iſta deſcriptione, niſi 3. iiij.& locantur in ana, cum opio & hyoſcyamo: quoniam ſic eſt in exemplaribus. Poſtea legitur: croci 3.j.s. Impreſsiones autem mendosè habent: radicem linguæ canis 3.iiij. s. Præterea cùm Author non ſpecificet in iſta deſcriptione rem, cum qua ſint conficiendæ ipſæ pilulæ: putamus melius eſſe ſi conficiantur cum ſucco cynogloſſæ (quem credimus ſignificare, cum ſucco alchazaber, quod legitur in præfato cap. de catarrho) quàm cum rodoſtomate, ſicut Nicolaus præcipit. Quod rhodoſtoma tradunt iuniores ſignificare aquam roſaceam. Demũ ſciendum quòd hæ pilulæ maximè commendantur in paſsione catarrhali à Hieronymo Accorombono de Eugubio in ſuo tractatu de catarrho: videlicet in quinto remedio curæ catarrhi calidi: vbi probat illas eſſe Alexandri Tralliani,& non Nicolai. Vide ibi. *Rhodoſtoma.*

De Cynogloſſa, ſcilicet Canis lingua.

CYnogloſſa idem dicit quod canis lingua: ſiue dictionibus inuerſis, lingua canis, ſeu lingua canina. A Dioſcoride nempe ſcribitur ipſa, ſed ſine caule creſcens. Illa autem qua vtimur, apud nos aliquoties caulẽ profert. Et hoc excepto, in omnibus alijs notis ad vnguem conuenit deſcriptioni Dioſcoridis. Poteſt enim eſſe quòd in aliquibus locis nõ producat caulem,& præſertim vbi Dioſcorides conſiderauit ipſam plantam. Quia (vt aliàs diximus) teſte Theophraſto, ſæpe ſecundum loca diuerſificantur plantę,& in qualitatibus,& proprietatibus &c. Vnde habere caulem, non facit vt non ſit lingua canis ipſa planta qua vtimur. Etiam poſſumus dicere quòd ſunt plures ſpecies: quia vt Plinius 25, lib. cap. 8. Eſt alia ſimilis ei, & quæ ferat lappas minutas. Et iſta eſt noſtra vſualis, quæquidem notiſsima eſt. *Lingua canis.*

Pilulæ de Serapino &c. CCCXII.

IN iſta ſecunda deſcriptione pilularum de Serapino, per impreſſos codices duæ mendæ cognoſcuntur. Prima videlicet, vbi legitur: Recipe Serapini &c. ana 3.ij.s. Lege rectius, ana 3.ij. Secũda vbi legitur: calamenti, folij centaureæ &c. lege verius:

calamenti fluuialis, centaureæ &c. quoniam ita est in cunctis exemplaribus quæ vidimus. Per Seitaragi indi, intellige speciem Cassiæ ligneæ, & non lepidium, vt Manardus declarauit. Lege de eo suprà.

Pilulæ de Bdellio maiores &c. CCCXIII.
Pilulæ de Bdellio minores &c. CCCXIIII.
Pilulæ de Bdellio ex inuentione nostra &c. CCCXV.

HAE tres præsentes descriptiones, excepto in aliquibus barbaris vocabulis, nō indigent declaratione. Filius serapionis in 7. habet quatuor descriptiones pilularum de bdellio: quarū vltima non intitulatur de bdellio, sed titulus eius est. Pilulæ quæ conueniūt ad hæmorrhoides, quæ fiunt in anno &c. Secunda autem ipsarum quasi ad literam, conuenit cum præsenti maiori. Rhasis verò in nono ad Almansoré, cap. de hæmorrhoidibus, habet vnam diuersam descriptionem. Et ferè eandē habet in antidotario diuisionum, cap. de medicinis menstruorum & hemorrhoidum. Hali Abbas quoque in x. practicæ, habet vnam descriptionem similiter differentem. Bartholomæus Mōtagnana quoque in suo antidotario habet duas descriptiones, quæ etiam differunt. Animaduertant autem vtentes vulgari æditione, quòd descriptio minor istarum pilularū, est in eius impressionibus multùm deprauata. Legant potius impressiones latinas.

De B*dellio*

SVprà etenim vbi de myrrha pertractauimus, diximus quòd hæc, qua vtimur, potius est species bdellij, quàm myrrha. Nā & in bdellio vsuali hæsitare cogimur, cùm nō videmus ipsum eas habere notas quas illi attribuunt Authores. Vnde non est amarum, nec habet bonum odorem &c. Et si non est illud quod Dioscorides dicit ex India aduehi nigrum & malum, proculdubio tenemus non esse bdellium, nec speciem eius. Ex quo minus malum putamus esse ponere ipsam myrrham vsualem, quæ (vt diximus) non myrrha, sed species bdellij indicatur, quàm hoc falsum bdellium. Quod quid sit, cùm apud nos non nascatur, non de facili possumus coniectare. Etiam negotiatores qui vendunt, minimè sciunt: quia ipsi non colligunt, sed à Saracenis & infidelibus barbaris, vt sarcocollam, ammoniacum, atque his similia, & hoc pseudo bdellium emunt.

Myrrha vsualis bdellii supplet.

De

De Veneris, vel Venereis.

PEr varios codices varias inuenimus descriptiones vnius simplicis, quod recipitur in maiori istarum descriptionum. Et vbi legitur venarum adustarum, & vbi venenarum, vel venerarum, vel veneriarum, vel venerearum, vel auellanarum, & cætera ferè innumera barbara vocabula. Vnde & iuniores prout varia inuenerunt, sunt qui vnum, & sunt qui aliud variaque interpretati sunt. Nos autem ex ipsis dictionibus barbaris, veriores putamus esse, veneriarũ, & venerearum: quoniam sic legitur in secunda & quarta descriptione filij Serapionis. Venerea autẽ, siue veneria, vt apud Dioscoridem probatur, est nomen commune ad plura, vt ad radicẽ acori, & ad sisymbrium, & ad Lonchitim &c. Pandectarius autem, & nonnulli ex ipsis iunioribus dicũt etiam significari per huiusmodi nomen, quoddam genus ostraciorum, siue conchularum maris. Quodquidem hîc nobis satis cõsonum videtur, cùm in tertia istarum, scilicet in pilulis ex bdellio, ex inuentione nostra, speciatim & clarè legitur, conchulæ adustæ. Et ita tenent ex non ignaris plurimi. Igitur conchulæ adustæ apponendæ sunt. Sed quia (vt supradictum fuit) conchularum & ostraciorum plura sunt genera, ex nobilioribus autem sunt conchilium purpuræ, & illa vulgò dicta matriperna, & sic quodlibet istorum potest poni. Quod autem aliqui declarant esse illas conchulas, quas peregrini in pileis portant à sancto Iacobo Galitiæ, ridiculum est. Lege de hoc in confectione electuarij ex inuentione nostra.

Pilulæ de Coloquintida &c. CCCXVI.

POSVIT Author suprà duas alias descriptiones, sub titulo pilularũ alandahal. Præsentem autem vocauit de coloquintida, ad differẽtiam ipsarum, necnon & ad differentiam pilularum de bdellio: quoniam & in istam confectionem ingreditur bdellium. Et licet intituletur hæc descriptio de coloquintida: nõ tamen (vt nõnulli falsò opinati sunt) ponenda est ipsa coloquintida incorrecta. Quodquidem erroneum est, & contra Authoris intentionem. Trochisci alandahal, enim semper ponendi sunt vbi coloquintida petitur, præterquàm in aliquibus decoctionibus. Præterea animaduertendum, quod in præsenti descriptione per diuersos libros, tripliciter inuenimus positum vnũ simplex. Videlicet aliqui libri, & communiter impressi, & Nicolaus Præ-

positus habent, absynthij Romani. Aliqui autem manuscripti, & Luminare Maius: visci Romani Alij similiter è manu & vulgaris æditio, musci Romani habét. Duobus dūtaxat dẽptis, in quibus absolutè legitur musci. Veruntamen quales ipsorũ sint veriores non facilè potest cognosci: quia in vnũ quodlibet ipsorũ trium plures conueniunt. Etenim viscum romanũ non nisi apud recẽtiores legimus, quod & masticem esse declarant. Quodquidem minimè credi potest: quoniam mastix Romæ non oritur. Huiusmodi enim pilularum descriptionem apud quenquam aliorum Authorum adhuc non inuenimus. Iudicio enim nostro potius legendum esse absynthij, quàm visci, aut musci credimus: quia romanum quod sequitur, potius competit absynthio, quàm visco, aut musco. Veruntamen si alicui melius videbitur, fiat. Nos quidem hæc, & omnia, semper meliori iudicio committenda relinquimus.

Viscum Romanũ quid.

De Nasturtio albo.

ALiqua de nasturtio, in Triphera minori ex arte Fenonis descripsimus. Sed quia in præsenti descriptione speciatim legitur, nasturtij albi: ideò sciendum quòd nasturtij satiui Plinius duo facit genera, scilicet album & nigrum. Sed per ipsius verba, non possumus percipere, an hoc domesticum notum, sit album, vel nigrum: quoniam vnum tantùm genus satiuum scitur hodie apud nos, quod vulgò Romæ, allegrettum nominat. Sed ipsum quale sit videlicet album, vel nigrum, à nemime declaratur. Neque si ex semine vel flore, aut planta, siue ex radice dicatur album, seu nigrum, memoriæ traditum est à quoquam. Constat enim hoc notum habere semen luteum, & non album, vel nigrum. Igitur ex semine neutrum erit. Si autem ex floribus, seu è planta, aut ex radice ipsum considerabimus, album erit: quoniam florem lacteum habet. Et folia maximè albicantia sunt. Imò stipites, & thecæ seminis albissima conspiciuntur. Radix quoque est illi alba, vt quilibet non cæcus videre potest. Ex quibusquidem notis, rectè nos possũmus dicere hoc esse nasturtiũ album. Etiam dato quòd sit nigrum, possumus eo liberè & pro albo vti: quoniam ferè cuncti testantur eandem vim in omnibus esse. Syluestris etiam nasturtij plura sunt genera, & hæc vt plurimum apud herbarios nota sunt. Ab Authoribus nempe magis commendatur Babylonicum nasturtium: sed quia illud non facilius haberi potest, licet nobis nostrate vti.

Allegrettũ.

Pilulæ de Opopanace &c. CCCXVII.

X Ioannitio Author noster in capitulo de paralysi ponit vnam aliam descriptioné in multis differentem ab ista. Auicenna autem in quinto cañ. habet istammet descriptionem: sed in quibusdam paucis differt. Bartholomęus quoq; à Montagnana, in suo antidotario habet vnam descriptionem, sed non est similis huic.

De Opopanace.

REctius dicitur Opopanax, quàm oppoponax: & opopanacium, quàm oppoponacum, quod est succus panacis, ab opo & panace &c. Author enim noster de huiusmodi plãta non syncerè scripsit. Vnde potius Dioscoridi, quàm ipsi credendum est. Nam Dioscorides tria panacis genera facit, scilicet. Heracleum: siue, vt mauis, Herculeum dicere: Asclepiũ, & Chironium. Sed de Heracleo tantùm tradit succum opopanacium colligi. Quod Heracleum, folia vt ficus habet &c. Author enim noster potius Asclepium, quàm heracleũ pingit, cùm de folijs eius pertractat. De quo non dicũt Authores succum excipi. Et sic in suo cap. confundit plura Dioscoridis capitula. Panax autem heraclea habetur in Italia, sed ignauia incolarum non colligitur opopanax. Hoc opopanacium quo vtimur, sępe adulteratum venditur. Nos pluries vidimus plantam opopanacis, sed commoditatis penuria non collegimus succum eius.

Pilulæ de Hermodactylis maiores &c. CCCXVIII.

Pilulæ de Hermodactylis minores &c. CCCXIX.

Pilulæ de Hermodactylis descriptione nostra &c. CCCXX.

HASIS quidem in nono ad Almansorem, cap. de podagra, habet vnam descriptioné pilularum maiorum de hermodactylis. Et filius Serapionis in septimo habet etiam pilulas de hermodactylis: omnes tamen differunt ab istis.

De Hermodactylis.

HErmodactylorũ nõ minima copia reperitur apud nos in montanis pratis, & alijs locis, & grossi pulchrique sunt taliter quòd si nesciuissemus eos esse malignos, aliquãdo cõmedissemus ipsos. Quoniã (vt Diosc. refert) recentes magnã volupta-

tem afferunt aspicientibus,& præcipuè incautis de illorũ malignitate,eo maximè quòd dulces gustatu sentiũtur. Sed nescimus desiccare eos sicut orientales faciũt. Pluribus enim modis tentantes experiri ipsorũ desiccationem,nunquam effectũ desiderij nostri consequuti sumus. Etenim multos de hoc interrogauimus,à quibus varios accepimus modos. Veruntamẽ semper omni modo efficiũtur duri vt lapides,rugosi,& vti carbones nigri,forsan quia alio solo & cœlo nascuntur. Colchicon Græcè idẽ est quod hermodactylus.Latinè etiã bulbus agrestis dicitur.Author enim noster,in proprio capitulo duo genera facit.Vnũ quod est longũ,vt digitus,& aliud rotũdũ.Rotundũ quippe est colchicõ.Pro longo autem putamus intellexisse ephemeron,de quo Dioscorides separatim capitulum fecit.In quo dixit ephemerõ habere radicem vnam longuã,digitali crassitudine &c.Non obstãte quòd dicat colchicõ etiam ab aliquibus ephemeron vocitari.Similiter Serapio in vno suo capitulo de Hermodactylis, duo capitula Dioscoridis cõstrinxit,scilicet capitulũ de colchico,& capitulũ de ephemero. Vbi per ephemeron, barbarè achimeron legitur. De rotundo autẽ,quòd est colchicũ, Author noster similiter, vt Serapio,posuit tres differentias,scilicet ꝙ hermodactylorũ alius est albus,& alius rubeus,& alius niger. Et quòd albus est eligendus,rubeus verò & niger sunt mali.Hermodactyli quidẽ aromatarijs & herbarijs noti sunt. Sciendũ tamen quòd recẽtes nõ sunt administrandi. Teste ipso filio Mesuæ, qui sic ait: Et meliores sunt,in quibus iam præterijt medius annus,post bonã eorũ exsiccationem. Auicenna autẽ dicit,quòd est radix plantæ habẽtis rosas albas,& citrinas:in quibus verbis manifestatur vel ipsius, vel interpretis eius mala intelligẽtia,scilicet quòd pro flore croci albicante (vt in Dioscoride legitur) intellexit florem croceũ, scilicet citrinum,& album.Vnde dixit:rosas albas & citrinas.

Colchicon.

De Cathartico.

CAtharticum,siue per k, katarticum, omnes testantur idem significare quod purgatiuum,seu solutiuum,aut simile. Vnde apud Galenum quinto de simplicium medicamentorum facultatibus,cap.19.cathartica declaratur facultas purgans. Addit autem rosatum,ad differentiam aliorum solutiuorum,seu purgatiuorum,quæ à rosis non denominãtur. Vnde quia in hoc suo antidotario non habet aliud purgatiuum rosatum, quàm electuarium rosatum,de ipso haud dubiè est intelligẽdum. Et probatur per illud quod sequitur,scilicet quòd in pilulis de hermo-

dacty

dactylis de sua descriptione posuit apertè & clarè: videlicet, fac pilulas cum electuario rosato. Non autē cum electuario de succo rosarum, quod est in antidotario Nicolai, vt Christophorus de Honestis declarauit.

Pilulæ Sebelliæ &c. CCCXXI.

SEBELLIAE, id est aromaticæ. Dicuntur sic, ob varias species aromaticas quas recipiūt. Vnde rectius erat scribere ipsas immediatè post pilulas elephanginas: tamen non est nostrum peruertere Authoris ordinem. Per libros impressos enim generaliter in præsenti descriptione est vna menda: videlicet, vbi legitur: Raued, agarici, epithymi, ana ℥.iij. Legēdum est rectius: ana ℥.iiij. Quoniam sic inuenimus in cunctis exemplaribus, necnon & in vulgari æditione.

DISTINCTIO VNDECIMA.

De Vnguentis & Emplastris.

CCCXXII.

De Emplastris & Vnguentis in generali.

NTEQVAM ad alia transeamus, primùm videndum est, quid interest inter emplastrum & vnguentum, & ceratum vel cerotum &c. Certum nanq; est quòd vnguentum & emplastrum potest largo modo alterum pro altero nuncupari. Vnde presentem distinctionem indifferenter & quasi communiter fecit, De vnguentis, & emplastris. Sed magis strictè considerantes (vt Sypontinus scribit in Cornucopia) quæ hodie vnguenta, supple falsò vocamus, sunt illa propriè, quæ à doctis Græco vocabulo emplastra dicuntur. Quæ autem emplastra, supple etiam falsò vulgò nominamus, à peritis cataplasmata, siue malagmata vocitantur. Vnde sequitur, ꝙ vnguēta propiè sunt alteriusmodi. Sed secundū cōmunē modum loquendi, omnia, scilicet & illa & ista, possunt ad vnum & idem vocabulum, scilicet vnguentum deduci. Diuersa tamen vnguentorum genera reperiuntur. Et illorum, quæ proprie vnguenta dicūtur, alia sunt ex succis, & hæc Stagmata Græcè appellantur. Alia constant ex corporeis rebus, quæ Hedysmata Græcè. *Vnguētum ab emplastro & cerotū in quo differt.*

Et

Et alia ex pluribus odoriferis, quæquidem Diapasmata Græci nominant. Et propriè illi pastilli possunt sic vocari: quos myropolæ, siue seplasiarij fingentes vendunt, atque vulgò profumos appellitant. Feces autem vnguentorum, Magmata vocantur. Ex quo crocomagma, fex crocini vnguenti interpretatur. Generaliter verò omne ex quo aliquid potest vngi, vnguen, siue vnguentum dicitur. Vnctio autem, ab vngo deducitur. Vnde vnguentũ, quasi vngimentum dici potest. Ceratum verò, siue cerotum propriè, non est emplastrum, nec pastillus, neque vnguẽtum, quamuis & aliquando veniat sub nomine emplastri & vnguenti &c. Vt exempli gratia: Author noster Isopi cerotum descriptione Philagrij vocat vnguentum, cùm dicit inibi: Et cum cæteris fiat vnguentum. Et apud Auicennam in quinto cañ. idem cerotum vocatur Emplastrum Philagrius &c. Constat enim cerotum vtplurimum ex pastillis, & rebus duris quæ igne mollescunt. Denominatur autem ceratum siue cerotum, à cera, quæ in omnibus ceratis recipitur. Vnde sequitur corollarium, quòd aliquod huiusmodi generis non recipiens ceram, rectè non posse ceratum dici, nisi aliquo modo per similitudinem. Linimentum autem, & vnctio, non differunt. Manardus etiam in exordio huius distinctionis testatur similiter, quòd iuniores non conueniunt cum antiquis, in nominibus huiusmodi confectionum. Ait enim: Vnguenti, & emplastri nomine, sed & ceroti, aliter antiqui, aliter neoterici vsi sunt. Illi enim vnguenta ea duntaxat vocabant, quæ ex odoratis rebus conficiebantur: emplastra, quæ ex metallicis: cerota, quæ ex oleo & cera. Neotericis vnguenti nomen, ad antiquorum emplastra & cerota extenditur, cerota ea solùm vocantes, quæ ita cutihærẽt vt vix auelli posint: quæ ab hærẽdi vi, à Galeno ἰχκόλλα dicta sunt. Emplastra verò neoterici, quæ antiqui cataplasmata nominant. Hæc ille. Nicolaus autem in suo antidotario, scilicet in emplastro quod dicitur apostolicon, definiuit, quòd emplastrũ est dura cõfectio. Nonnulli autẽ dicunt, quòd triplex est emplastrũ, scilicet durũ, mediocre, & molle. Et confundunt sub nomine emplastri & vnguẽta & cerota &c. Sed hæc dicta sufficiãt.

Vnguen. *Vngimẽtũ.* *Cerotum.*

Isopi cerotũ descriptione Galeni &c. CCCXXIII.

DENOMINANTVR Isopi cerota istæ compositiones, ab Isopo humida, scilicet sorde lanarũ ouium, de qua magnam recipiunt quantitatem. Luminare Maius enim & vulgaris æditio, & pauca quædam exẽplaria (vt in duobus legimus) non

rectè

rectè habent in præsenti descriptione, cerã in vno ana cum oleis: etenim rectius impressiones latinæ, & Nicolaus Præpositus, & ferè cuncta exemplaria sic habent: Recipe ceræ citrinæ ℥.iij. olei chamæmilli, olei irini, ana ℥.vj. &c Item falsò apud ipsum Luminare legitur: Croci ʒ.j. & falsissimè, Isopi humidæ ʒ.x. cùm cæteri libri tam antiqui quàm impressi, vniuersaliter habeant: croci ʒ.j.s. & isopi humidæ ʒ.lxxx. Et sic est verum.

De Cera.

VErè ex tam exigui animalis (scilicet apis) industria, magna nobis Deus noster maximus & benedictus contulit bona, vt sunt mel, & cera. Non enim mortalium quispiam (vt putamus) suo valeret ingenio, minimã vtcunque particulam horum colligere. Igitur, Non nobis Domine, nõ nobis: sed nomini sancto tuo omnis laus detur & gloria. Cera itaque notissima est, atque frequenter varijs adhibetur vsibus. Reperitur nanque citrina, siue fulua, siue mellea, quæ & mellis colorem, & odorẽ habet. Et hæc est illa, quæ expresso melle, remanet in prelis. Et hæc petitur ab Authore in præsenti ceroto, & vbique, vbi cera citrina, vel cera absolutè legitur. Reperitur etiamnũ & cera alba, quæ & duplex est, scilicet naturalis & artificialis. Sed naturalis est illa, quæ in aluearijs absq; melle inuenitur, quæquidem à Dioscoride propolis vocatur, & vulgò cera virgo nominatur. Est enim alba, sed non in superlatiuo gradu. Alia autem alba artificialis dicta (ex eo quòd arte dealbatur) albissima est, quæ hodiernis temporibus Venetijs, & alibi, aqua marina &c. sicut Dioscorides docet, in magna paratur copia. Alijq; diuersi modi ceram dealbandi habentur, quos breuitatis causa pertransimus. Vetustate quoq; efficitur alba, quæ prius erat citrina. Tingitur quandoq; cera varijs coloribus, ex quibus postea varia sortitur cognomina, vt à cinnabari, minio, cera rubra: & à viridi æris cera viridis dicatur &c.

Cera absolutè.

De Mastice, & Lentisco.

REsina lentisci, mastix, & lentiscina vocatur. Nam quasi per totam Italiam, magna reperitur lentiscorum copia: tamen cœli qualitas non dat eis copiosè resinam producere, vt in Chio insula, & alibi. Rarò in Italia scimus lentiscum ferre resinam. Etenim post resinam terebinthi, id est terebinthinam, secudũ Dioscoridem, mastix obtinet bonitatis locum. A nonnullis gluten Romanum, & viscum Romanum vocatur, quamuis putamus nõ rectè. Res quidem nõ ignota. Sed in trituratione ipsius animaduertant aromatarij, vt madefaciãt prius mortariolũ, & pistillum

Viscum Romanum.

aqua

aqua pura, & sic nihil adhærebit ipsis. Similiter etiam potest fieri in trituratione vernicis, thuris, & similium. Lentiscum auté Græci schinon, scilicet schinum vocant. Sed non est idem cum schœno. A terebintho parum differt lentiscus, vires quoque consimiles habet. Et (vt Dioscorides tradit) ipsa, aut succus foliorũ eius, in vicem acaciæ, & hypocistidis peroptimè cõpensatur. Fit etiam ex eius granis oleum, quod oleũ lentiscinum, siue de lentisco, vocatur, ad multa vtile. Ipsa quoq; grana matura per se simpliciter, aut muria macerata, à pluribus nõ sine voluptate comedũtur. In præsentiarum etiamnum, vt Dioscoridis tempore, ex lẽtisci surculis dentiscalpia fiunt. Vnde Romæ plures sunt, qui quotidie ex industria & lucro horum dentiscalpiorum, victus ac vitæ necessaria sibi non parcè acquirunt.

Oleum lentiscinum.

De Terebinthina, & Terebintho.

TErebinthina, à terebintho: vel terminthina, à termintho dicitur. Græci enim terminthum, quod Latini terebinthũ, vocant. Nonnunquam minus rectè, & quasi barbarè, per varios libros, terbentina, seu terebintina, vel trebentina, siue tremẽtina, aut termentina legitur. Omnibus alijs resinis à Dioscoride ista præfertur. Nam & ipsa (vt diximus) non solùm numeratur inter resinas, sed principatum omnium resinarũ habet: post ipsam verò, mastix locum tenet, quæquidem (vt ipse Dioscorides Author est) in omnibus terebinthinæ correspondet. Quamobrem, quia vera terebinthina rarissimè habetur: tutius est in eius carentia ponere masticem, quàm aliud. Hæc autem, qua vtimur sub terebinthinæ nomine, pro certò compertum habemus, quòd ex laricis arbore excipitur: & verissimè suum proprium nomen Laricina est. Vnde & à nonnullis hodie larga, quasi larica dicitur. Tamen Aëtij authoritate, ad omnia quæ terebinthina valet, & hæc accomodari potest. Habuimus aliquando Venetijs ex vera terebinthi resina, è Cypro insula aduecta. Quæ licet non sit in ea bonitate in qua est illa, quæ ex Cycladibus insulis sumpta, à Dioscoride magis commẽdatur: attamen est melior quàm laricina. Terebinthi quidem arbores, in nonnullis Italiæ locis, ac etiam intus Vrbem nascuntur: sed experti sumus ipsas rarissimè producere resinam: sicut & plures aliæ arbores sunt in Italia, quæ vel raro vel nunquam producũt gummi, seu resinas: cùm alibi extra Italiam id abundantius faciant. Vt est arbor storacis, & lentiscus, de quo mox suprà, & cypressus, & oliua, & ficus, & hedera, & arranciorum, & citrorum arbores &c. Inuenimus tamen aliquando in

huiusmodi arboribus,& resinas,& gũmi,respectiuè supple. Vulgò Romæ, terebinthum, cornucapræ vocant. Et ab Arabibus helcalimbat, albotin, siue botin, vel boton, aut baton appellatur. A Rhasi autem haelchalimbit scribitur. Non elongatur à lentisci similitudine. Nam secundum Serapionem, species vnius generis sunt terebinthus,& lentiscus: sed terebinthus folia maiora quàm lentiscus habet. Fructum fert duplicem, & quandoque triplicem. Primus non maturatur. Secundus verò tempore vindemiarum racematim, maior quàm fructus lentisci, rubeus primitus conspicitur, postea subuiridis, ad nigredinem tendens. Vnde est, quòd granum viride ab Auicenna, & alijs pluribus nominatur. Tertius (si fructus dici potest) varijs coloribus & formis, in modum vesicarum vlmi prouenit. Huiusmodi enim tertij aliqui sunt longi, depresśiq;, parum curui, cornibus caprarũ simillimi: vnde cornucapræ nomen sibi arbor vendicauit. Alij sunt rotundi,& ex eis magni & parui, vt mala: alij oblongi, vt pruna &c. Ex quibus omnibus, alij sunt ex parte colorati, albi videlicet & rubri, alij subcitrini & albi, alij per totum albi,& alij subuirides &c. Ita pulchriores omnes, quòd magnã afferunt aspicientibus voluptatem. Intus verò cuncti, cùm sunt maturi, culicibus seu muscis paruis pleni sunt. Nonnulli etiam ex ipsis intus habẽt quendam humorem, sicut est in vesicis vlmi &c. quos fructus, imò pseudofructus, pluries manibus proprijs ex terebinthi arbore collegimus. Et quòd terebinthus producat huiusmodi fructus, lege Theophrastum in capitulo xv. libri tertij de historia plantarum, vbi terebinthorum genera optimè scribit. Et etiam quòd reperitur terebinthus mascula,& terebinthus fœmina: sed masculam dicit esse sterilem,& infructiferam.

De omni Resina, & Gummi.

INter arborum, siue arbustorum,& plantarum, seu herbarum genera, aliqua resinam, aliqua gũmi, aliqua verò neutrũ producunt. Quandoque tamen ab Authoribus confunduntur,& alterum pro altero capitur. Ex his autem arboribus, quæ resinam fundunt: sunt Terebinthus, Lentiscus, Populus, Larix, Abies, Pinus, Picea, Cypressus, arbor Thuris, Iuniperus &c. Ex arbustis verò, vt est in Hispanijs quoddam arbustum: quod vulgari eorum lingua Sciara dicitur &c. Ex herbis, seu plantis autem colligitur: vt ex Condrilla, Chamæleone albo,& similibus. Gummi consimiliter ex arboribus: vt sunt arbor Acaciæ, Cerasus, Prunus, Amygdalus,& aliæ multæ. Ex fructicibus autem, seu arbustis, vt sunt

Hedera, Cyprus, Phaseolus &c. Ex herbis quoque, seu plantis, vt ex Tragacantha, & varijs herbis ferulaceis &c. Quæ verò neutrũ producũt, vt Taxus, & similia, penè innumera sunt. Sed (vt optimè Brasaulus scripsit) in his differentijs principaliter cognoscũtur ab inuicem resina & gummi, scilicet quòd resina naturã oleaginam, gummi verò aqueam habet. Quodq; triplici experientia probatur. Videlicet quòd resina ad ignem faciliter accenditur: gummi verò crepitat. Item difficilius est resinas & aquam miscere: facilius autem gummi & aquam. Item econtrà, faciliter resinas & oleum commiscere: difficulter autem gummi & oleum. Et scias quòd omnis pix est resinæ species. Abusiuè quidem illud quod adhæret parietibus doliorum vini & aceti, à nonnullis vocatur resina: longè enim differt ab istis. Et rectius (vt in superioribus iam diximus) rasina dici debet: non obstante quòd istæ etiam similiter abusiuè à quibusdam rasinæ dicantur. Vnde passim in aliquibus libris legitur rasina absolutè, & rasina pini &c. Et vulgò rasa pini vocitatur. Resinarum autem, aliæ sunt liquidæ, & aliæ duræ, ita quòd possunt puluerizari: aliæ verò inter liquidum & durum mediantur. Omnibus enim resinis (vt suprà diximus) à Dioscoride, Paulo, & alijs pluribus, præfertur terebinthina. Reliquis verò post ipsam, lentiscina, scilicet mastix. Serapio autem primum authoritate Galeni dicit, gluten Romanum (quod declarat esse masticem) esse melius omnibus glutinibus: infrà postea authoritate Dioscoridis, dicit aliter, scilicet quòd terebinthina est melior, & post ipsam mastix. Vnde potest coniectari quòd ambæ sint æquali virtute & bonitate munitæ, vel saltem quòd parum differant inter se. Igitur cùm sint multæ resinarum species, de qua autem sit intelligendum, cùm absolutè (vt in præsenti descriptione) legitur, variæ sunt iuniorum opiniones. Nam sunt qui volunt, vt intelligatur terebinthina, alij autem mastix, ex eo quòd altera ipsarum cæteris præferatur. Quorũ opiniones per præsentis ceroti descriptionem (in qua recipitur terebinthina & mastix, & per se resina) refelluntur atque confutantur. Alij autem & melius, tradunt illam absolutè esse intelligendum, quæ ex pini arbore tantùm sumitur. Quoniam licet terebinthina & mastix, in genere resinarum sint præstantiores: tamen semper speciali nomine describuntur, & nõ generali. Vnde antonomasticè per hoc nomen, scilicet resina absolutè, neutra ipsarum potest intelligi. Sed reuera, per antonomasiam, resina è pinu intelligitur. Non quia melior, sed quia copiosior habetur. Vnde

Resinæ & gũmi differentiæ adinuicem.

Resina absolutè.

Vnde Plinius 3. cap. trigesimiseptimi libri, dicit resinam propriè pineis inesse. Et vulgaris vsus vocandi adhuc extat. Omnes enim resinam pini, siue rasam pini vocant. Et sic est secundum veram authoris intentionem, & ita debet intelligi.

Operatio Isopi humidæ &c. CCCXXIIII.

ISTIVS operationis descriptio satis est clara. Sed sciendum quòd alius modus diuersus ab isto colligendi hanc lanarum sordem. Isopum humidam dictam, ponitur à Dioscoride 2. libro. Quilibet nempe est bonus. De isopo humida, quæ œsypus græce dicitur, quære in syrupo de hysopo.

Isopi cerotum descriptione Philagrij &c. CCCXXV.

CEROTVM præsens sub nomine emplastri ponitur ab Auicenna in quinto cañ. cuius titulus est: Emplastrum Philagrius. Differt tamen in aliquibus paucis. Ponitur etiam & à filio Serapionis in septimo cap. 27. sub titulo, Dhimadh, filagrij: tamen in pluribus est differens. Animaduertendum autem quòd præsens descriptio est multùm deprauata, & confusio non minima est in ipsa per impressos codices. Vnde primò sciẽdum, quòd vbi legitur: Bdellij &c. ana 3. vij. Legendum est rectius: ana 3. viij. Quia sic habent cuncta exemplaria antiqua, & vulgaris æditio, & Luminare Maius. Et similiter filius Serapionis, & Auicenna. Item, vbi legis in ipsis impressionibus, terebinthinæ ℥. j. s. Lege verius ℥. ij. s. quoniam sic est secũdum veritatem in præfatis exemplaribus. Item quod habetur in fine descriptionis: videlicet. Et in alio ceræ ℔. j. minus quarta. Dele ex libro totum: & lege simpliciter, Sepi vitulini 3. xv. & est conuenientius. Quia illa est additio imperitorum impressorum: nec est in exemplaribus antiquis, neq; in Nicolao Præposito. Et cum hoc patet, quòd est confusa loquutio. Quia cùm sit suprà: ceræ citrinæ ℔. j. nescitur modo per hanc superadditionem, an de ipsa cera supraposita sit minuenda pars quarta, vel cum alijs additionibus sit superaddẽda alia ceræ libra minus quarta. Vnde si superadditur: certum est quòd non erit quod sequitur. Hoc est: Et est conuenientius. Imò disconuenientius erit: quoniam tanta quantitas ceræ non competit huic ceroto, vt bene fiat. Igitur nõ est admittenda, neq; est minuenda quarta pars libræ superius positæ.

De Medullis.

EX duobus tantùm generibus ossium medulla colligitur, scilicet ex spina dorsi, & ex cruribus animaliũ, quamuis etiã & in mandibula reperiatur, quæ posset colligi. Vnde ad differentiam illius quæ spinæ dorsi est, Author specificauit cruris. Et posuit vaccæ, ad differentiã aliorum animalium: quoniam ex varijs animalibus sumitur. Vnde secundũ Dioscoridem medulla ceruina est omniũ laudatissima, & post ipsam vitulina, deinde taurina, cum qua intelligitur etiã & vaccina, siue (vt melius dicamus) bouina. quoniã bos communis generis est. In cuius vice, etiam & bubalina potest substitui. Post bouinam autẽ, caprinam & ouillam ipse Dioscorides numerauit. Postea subintellige ex cæteris animalibus, quæ ferè innumera sunt. Et ex quolibet cùm potest haberi, colligenda est atq; seruanda, vt ex hœdo, agno, equo, asino, chamelo, cane, lupo &c. Et seorsum altera ab altera: nec simul asseruari debet quæ est ex cruribus cum spinali. Etiam & humana medulla habenda est, quam (saluo meliori iudicio) nos putamus omniũ optimã. Et nota quòd quãdo petitur medulla ex altero vnius speciei animalium, puta ex masculo, si nõ potest haberi, sumatur ex fœmina eiusdem speciei, & econtrà. Ex cruribus autem, siue ex alijs volatiliũ, nusquam legimus admissas esse medullas. Nec enim putamus ipsas omnino virtute carere. Vt sunt medullæ crurum, & alarum anseris, anatis, gruis, ciconiæ, struthionis, siue struthio, chameli &c. tamen nos (ni fallimur) credimus ipsas eiusdem virtutis esse cum alia ipsorum pinguedine, & optimè pro ea possunt substitui. Non obstante quòd talium medullæ sint generaliter liquidæ plus, quàm medullæ quadrupedum.

Medulla humana omnium optima.

De Adipibus.

ADeps, & pinguedo, siue pinguitudo, & quod vulgò grassum dicitur, vnũ & idem significant. Et sunt nomina generalia, seu communia ad omne oleosum: nõ solùm in materia carnis, cuius sunt propria, verumetiam & ad alia referuntur. Vnde Psalmographus: Cibauit eos ex adipe frumenti. & Geneseos 27. de pinguedine: & in pinguedine terræ &c. Galenus autem xj. de medicamentorũ facultatibus, facit differentiã inter adipẽ & pinguedinem. Et pro adipe intelligit tantùm seuum, & pro pinguedine axungiã: tamen postea scribit quòd omnis adeps in animali potest dici pinguedo: & econtrà, omnis pinguedo potest adeps denominari. At tamẽ differt adeps ab adipe, siue pinguedo à pinguedine, vt mox dicemus. Adipis igitur, siue pinguedinis plures

species seu differentiæ, scilicet seuum (quod & sebum, & sepum etiam dicitur) axungia, siue axungnia, siue minus rectè asiungia, laridū (quod quasi per syncopā, lardum vulgus vocat) vnctum, medulla &c. Sed sepum, siue seuum, reperitur in animalibus cornigeris vna tātùm parte dentatis. Axungia verò, & laridum sunt in animalibus non cornigeris, quorum quatuor dentes vt plurimum prominent: Vt sunt porcus, siue sus, aper, porcus spinosus, ericius syluestris, mus, gliris, felis, canis, vrsus, elephas, & his similia. Inter quæ & homo etiamnum potest connumerari. Vnde ad differentiam aliarum axungiarum, multoties specificatur de porcina. Vnctum tamen specialiter dicitur de pinguedine quæ est in dorso porci. Medulla autem in innumeris animalibus ferè est. In auibus verò, non seuum, nec axungia, nec laridum dici libet: sed tantummodo adeps, seu pinguedo, quæ & pinguitudo dicitur. Author enim noster in hoc ceroto specificauit de adipe anserina, ad differentiam aliarum. Anser quippe auis aquatilis est, & notissima. Vulgò autem Ocha, & Paparum, siue paparus appellatur. Et omnis adeps, si non speciatim legitur de veteri aut salita, semper intelligitur recens, & absq; sale. Quomodo autem purgandus sit, atq; asseruandus omnis adeps, à Dioscoride optimo sermone declaratur. Sed nota quòd quandocunq; legitur simpliciter, & absolutè, alicuius animalis adeps, seu pinguedo, semper intelligitur illa quæ circa renunculos, & iecinora ipsius animalis reperitur. Sed in eius carentia, ex alijs quoq; eiusdem animalis partibus adipem substitue. *Adeps cuiuslibet animalis absolutè.*

De Fœnu Græco.

QVare dicatur fœnu græcum, ignoramus. Non enim è Græcia apportatur: nec magis græcum, quàm Italicum laudatur. Nam & in Italia, & præcipuè circa Orthas, in magna seritur copia. Herba quidem nota, semenq; notissimum est. A nonnullis fœnu græcum domesticum, siue satiuum nominatur, ad differētiam alterius plantæ, quod fœnu græcum syluestre vocant. Quodq; ab aliquibus ruta capraria, siue capragina nuncupatur. Vulgò autem, sunt qui taurinam, & sunt qui martanicam, & sunt qui herbam nesam appellant. Tota persimillima est fœnu græco satiuo, ex quo fœnu græcū syluestre dicitur. Non seritur in Italia, sed locis pinguibus, humectisq; copiosè prouenit. Apud antiquos quippe huiusmodi plantam adhuc non legimus: tamen à pluribus scimus expertam esse, in morbos pestilentes, & contra venenata maximam vim habere. *Ruta capraria.*

Isopi cerotum descriptione Pauli &c. CCCXXVI.

AVLVS in septimo cap. 17. habet vnum isopi liquidi medicamentum, quodquidem longè differt ab isto ceroto. Aduertendum autẽ quòd per impressiones latinas, mẽdosè legitur in præsenti descriptione: Ceræ ℥.iij. lege verius: ℥.iij.s. Vt est in cunctis exemplaribus, necnon & in vulgari æditione. Nicolaus Præpositus verò habet ℥.ij.s. Et Luminare Maius ℥.iij.s. Vterq; similiter mendosè. Putamus enim quòd librariorum incuria, in Nicolao sit diminuta illa vncia, & in Luminari posita ℨ.pro℥. Item quædam impressiones de recẽtioribus, mendosissimè etiam habẽt. Sepi, & medullæ vituli, ana ℨ.ij. Lege ℥.ij. vt est in omnibus alijs libris tam manuscriptis quàm impressis. Pro Sigia autẽ, intellige storacem liquidam: & de ipsa quære in superioribus. Et pro ireleo, siue irileon, intellige oleum irinum. Et de ipso dicetur in distinctione de oleis. Aliud isopi cerotum descriptione Democriti, habetur infrà, de quo loco suo dicetur. Item aliud diuersum ab istis habet Author, authoritate Aboali, in capitulo de bothor, & apostemate aurium. Item, quasi similem compositionem ceroti ex isopo humida habet circa finem capituli, de asthmate, quod inscripsit: Cerotum ex inuentione nostra.

Vnguentum Diaphinicon conferens &c. CCCXXVII.

NIMADVERTENDVM quòd circa finem huius distinctionis sunt duæ vnguenti palmei descriptiones, quæ satis parum differunt ab istis, scilicet præsenti & sequenti descriptionibus vnguentorũ diaphinicon. Quæquidẽ descriptiones finales, cum duobus alijs, scilicet antè & retrò sibi adhærentibus, in multis antiquis exẽplaribus non sunt. Et in aliquibus prima tantùm vnguẽti palmei descriptio legitur, secunda minimè. Ita ꝙ pauca sunt exẽplaria, quæ vtrãq; habẽt descriptionẽ. Vnde dubitamus, ne fortè sint additiones ad præsentẽ distinctionem: tum propter hoc quod diximus, scilicet quòd in paucis habentur exẽplaribus: tum etiã quia seorsum locatæ sunt ab istis in ipsa distinctione: quoniã clarũ est, quòd hoc primum vnguentũ diaphinicon, & illud primũ palmeũ, est idẽtidem bis descriptũ. Nõ obstãte quòd sint in eis aliquæ paruæ differẽtiæ, quæquidẽ nõ faciũt vt vtrunq; non sit idem vnguentũ. Sed quia (vt diximus) quòd in quibusdã paucis dũtaxat exemplaribus legũtur, nõ visum est nobis

bis

bis delere ipsas descriptiones à libro, neq; à loco suo mouere. Sciẽdum tamen quòd illud primũ vnguentũ palmeũ, ex primo Galeni librorũ secundũ locos, quasi ad literã sumptũ fuisse probatur. Quodquidem à filio Serapionis authoritate ipsius Galeni, ferè de verbo ad verbũ in septimo sui Breuiarij, sub titulo vnguẽti de calcadis ponitur. Et sub eodem titulo, & eadem authoritate, magis tamen succinctè, ponitur ab Auicéna in quinto cañ. ab Hali filio Abbas quoq;, cum inscriptione, colcotarij vnguenti: similiter ex Galeno scribitur in decimo suę practicę. Galenus autẽ libro prę allegato dicit vocari ipsum, Emplastrũ diachalciteos: sed à palma Emplastrũ diaphinicon, siue phinichinõ appellat. Vnde Emplastrũ chalciteos, siue chalcitis, idem est quod emplastrũ, siue (vt mauis) vnguentũ de calcadis filij Serapionis, & Auicennæ. Et ex eo quòd vocatur de palma, siue diaphinicon: idem dicit quòd vnguentũ palmeum, & vnguentum diaphinicon filij Mesuæ. Infrà etiam sunt alia duo emplastra, diaphinicon cognominata, quorum secundũ authoritate Alexandri ponitur. Sed vtrunq; ipsorum alteriusmodi cõpositionis est. In Hali autẽ à malo interprete (vt putamus) pro chalciti, siue chalcade, quod idem est, versum fuit colcotar, quod est alia vitrioli species: vt suprà, scilicet in trochiscis de croco, latius declarauimus. Similiter interpres filij Mesuæ in huiusmodi vnguentis hoc simplex non rectè interpretatus est. Quoniam in hoc vnguento diaphinicon primo, non colcothar, sed chalcitis, seu (vt mauis) chalcadis vertere debuisset: vt in secundo (quod descriptione Arabica inscribitur) fecit. Et sic nos tanquam melius, nõ colcothar, sed chalcadis rescripsimus. Etiam in illis vnguenti palmei descriptionibus minus rectè ipse interpres, vitrioli, non specificatè vertit. Et alijs in locis consimiles errores passim leguntur. Ex quo lectores semper animaduertãt, ne cum ipsis in eorum errorem incidant. Diaphinicon autẽ dicitur huiusmodi vnguentum, seu palmeũ, aut de palma, à ramis dactylorum, seu palmarũ cum quibus conficitur. Phenichia enim, dactyli sunt. Et sub eodem nomine palma etiam intelligitur: quoniam dactyli & palmæ sunt vnius generis species. Et indiscriminatim possumus altero pro altero vti: respectiuè tamen de arbore, vel de fructu. Veruntamen in defectu ramorum dactylorum, seu palmarum: (vt in vnguento palmeo secundo legitur) radices cannarum substituuntur. Manardus autem dicit, se aliquando cum ramo quercus parari fecisse, & inuenit ipsum vtile. Et hoc (vt putamus) à Guillelmo Placentino accepit, qui in quin-

to suę practicę, cap. 21. videlicet in suo vnguento de palma, dicit: Vt agitetur ipsum vnguẽtum cum spatula palmæ, vel ligni glandium &c. Igitur authoritate istorum & huiusmodi ramis pro palmarum, & dactylorum ramis in necessitate possumus vti in confectione talium & similium vnguentorum.

De Zirbo.

Zirbus nempe (vt iuniores cõcorditer tenent) idem est quod reticulum, seu panniculus inuoluens intestina. Et propriè est illud quod vulgò Italicè rata, & ab alijs raticella, seu reticella dicitur. A nonnullis etiam absolutè rete vocatur, quoniam retis similitudinem habet. Quodquidem reticulum in omnibus quadrupedibus non reptantibus reperitur. Sed in vno animali magis pingue, quàm in alio. Et quandoq; pro toto animalis adipe, largo modo intelligitur. Strictè autẽ pro dicto reticulo, aut pro axungia tantùm. Quando autẽ non specifficatur de quo animali, vt in ista descriptione, semper de suillo, scilicet porcino reticulo, tanquam de pinguiori intelligẽdum est. Generaliter enim omnes libri tam antiqui quàm impressi, quos vidimus in ista descriptione habẽt zirbi absolutè, præter vnam de vltimis impressionibus, & Nicolaum Præpositum in quibus speciatim legitur, zirbi cerui: & vnum exemplar quod habet scriptum zirbi hirci. Veruntamen vtrunque est falsum: quoniam apertè probatur esse zirbum porci. Nam Galenus sic clarè scribit: Vetusti adipis, quẽ institores axungiam appellant. Certũ nanque est quòd axungia absolutè, semper de porco intelligitur. Item Hali Abbas clarius posuit in his verbis: Sume zirbi porci, aut adipis, sine sale &c. Itẽ in vnguentis palmeis: videlicet in primo, sic legitur. Axungiæ veteris depuratæ à sale &c. Et in secũdo latinè sic: Pinguedinis porcinæ depuratæ à sale &c. Ergo prædictum zirbum non est cerui, nec hirci: sed porci. Lege etiã Galenũ, & videbis quòd magis cõpetit huiusmodi vnguento adeps porcinus, quàm alterius cuiusque animalis. Vnde Author tanquam exellentiorem præposuit ipsum adipi vitulino, in præsenti descriptione. Et sic est verum.

Reticella. Zirbũ absolutè.

Vnguentum Diaphinicon descriptione Arabica, & est unguentũ Arabicũ &c. CCCXXVIII.

HOC præsens vnguẽtum non negatur ab Authore esse idẽ cum supradicto: tamen dicit quòd est ipsum, sed secundum descriptionem Arabicam.

Tan

Tanquam si diceret: Arabes variauerunt ipsius descriptionem in hunc modum &c. Dans intelligi, quòd suprascriptum est secũdum puram Græcorum descriptionem &c. Sunt autem in ista descriptione per impressos codices aliquæ librariorum mendæ. Et primò. Fere in omnibus dictis codicibus legitur: foliorum cheiri, saluiæ, triaphyllon, allesa, acori &c. Super quibus verbis variæ sunt iuniorum opiniones. Vnde aliqui per triaphyllon, intelligunt speciem satyrionis, scilicet testiculũ vulpis, ex eo quòd tria folia, nec plus, nec minus habet. Alij intelligunt trifolium acetosum, alleluia nuncupatum, & sic diuersimode ipsi scribunt. Alleluia. Vnde apud aliquos legitur: triaphyllon acetosi. & apud alios: triaphyllon, id est alleluia: & nihil de allesa tangunt. Alij autem dicunt triaphlylon per se, & alleluia per se debere intelligi. Alij Alij autem volunt vt per triaphyllon intelligatur lotus domestica: & pro allesa, siue allisa, intelligatur alysson, vel alisma Dioscoridis. Et alij aliter somniãt. Nos autem his omnibus visis, atq; cunctis (quæ habuimus) exẽplaribus perlectis, dicimus breuiter, quòd veritas literæ talis est: Recipe foliorum cheiri, saluiæ, triaphyllõ, alleuia, acori &c Quoniã sic inuenimus in decẽ & octo ex ipsis exẽplaribus antiquis. Et in quinq; alijs, legitur triaphyllon acetosi, quod idẽ significat. Et in duobus legitur sic: Triaphyllõ, id est alleluia: quod similiter est idẽ. In nonnullis alijs etiã est simpliciter, alleluia. Et in alijs paucis, triaphyllõ absolutè. In nullo enim penitus legitur alesa, quodquidẽ, si in impressionibus legitur, est librariorũ deprauatio posita pro alleluia, de qua mox dicetur. Sed Author sciẽs plurimas esse trifolij species, ad maiorem cautelã, ne cõmitteretur error, noluit absolutè scribere illud. Et ideò cùm scripsit triaphyllõ, mox declarauit, addens alleluia. Videlicet significãs ꝙ ex tot sit accipiẽdũ. Secũdò vbi legitur: Ex folijs earũdẽ herbarũ, ana ℥.iij. quia sic est in omnibus exẽplarib. & ita similiter habẽt Luminare Maius, Nicolaus Præpos. & vulgaris æditio. Tertiò, vbi legitur: Litargyri mũdi & triti contritione vltima, ℔.iij. Et in alio, ℔.iij.s. Cassetur hoc, videlicet: Et in alio ℔.iij.s. quoniã est additio librariorũ superflua, qui forsan ex varijs codicibus trãssumẽtes, & ita inuenientes vtrunq; posuerunt. Etenim non legitur in dictis exẽplaribus, neq; in Nicolao Præposito. Vnde legatur absolutè lithargiri &c. ℔.iij. Et sic est verũ.

De omni Trifolio.

TRiaphyllon, siue triphyllon Græcè: Latinè trifoliũ significat. Plura etenim sunt genera, species, & differẽtię trifolio-

rum. Vnde in generibus triphylli, scilicet trifolij veniunt, Trifolium asphaltitium, siue acutũ, aut odoratum: Medion, quod etiã trifoliũ odoratum dicitur. Melilotum, Lotum vrbanum, seu (vt magis placet) lotus vrbana, & lotum syluestre, quod trifoliũ minus cognominatur. Cytissus, quod est trifolium maius. Testiculus vulpis, Fragaria, Sampsuchum, Staphisagria, Andocacha, Alleluia, de qua nobis est sermo. Et alia plura, quæ licet à nobis visu cognoscantur: tamen ea scripta apud Authores hucusque non inuenimus. Vt est trifolium satiuũ, quod communiter non ignoratur: quoniam pluribus seritur locis pro iumentorum pabulo. Et aliud trifoliũ maximè odoratum, quod vulgò Romæ tribulum (quasi trifoliũ) appellatur, quodq; largè mulieribus & alijs venditur: quoniã distillant ipsum pro suffumigijs & alijs varijs odoramentorũ lasciuijs faciendis. Aliter adhuc in vsu medico nõ recipitur. Item sunt quædam alia trifolij genera, quæ passim nascuntur, & quoddam ex ipsis habet in folijs maculas albas, ad lunæ non plenæ similitudinẽ, quod trifolium lunatũ appellamus: & aliud habet maculas nigras, in pupillæ oculi figura, quod trifolium oculatũ, seu maculatum nominare non displicet. Et alia plura, quæ superfluũ est scribere, cùm apud Authores nesciamus ea capitulare &c. Alleluia autẽ, quæ rectius (vt putamus) Luila dici debet, à nõnullis trifoliũ acetosum, siue panis cuculi nũcupatur. Et ab alijs vulgò acetosella, & salsarola dicitur. Ex eo quòd in salsis, scilicet in condimentis libenter commisceri solet. Folia enim fert ad corculi effigiem, in quolibet pediculo tria. Potius reptat, quàm eleuatur: semen habet in siliquis minimis rectis, triquetris, quæ prope maturationem, cùm tanguntur (quasi celantes semina ne accipiantur) continuò crepitant. & semina hincinde diffunduntur. Quæquidem semina, tanquam si viua essent, vt pulices saltando, se capi non permittunt. Ac sic in terram descendunt. Nascitur freqnentius circa sepes & inter saxa. A pluribus quoque in hortis colitur, vnde non ignoratur.

Tribulum odoratum.

Trifoliũ lunatum.

Salsarolla

Emplastrum Arabicum &c CCCXXIX.

RAESENTIS emplastri Arabici descriptio, ab immediatè pręcedenti vnguento Arabico depẽdet: vnde absq; illo stare non potest. Quia cùm legitur hîc: Recipe ex folijs herbarum earũdem, & dissoluãtur in vino, aut succo herbarum, sicut hîc proximè diximus: declarat apertè de superiori vnguẽto Arabico

bico esse intelligendum. Sed nota quòd cùm dicit, dissoluantur &c. non intelliguntur omnia supradicta, sed myrrha, aloë, & sarcocolla tantùm. Est autem in præsenti descriptione per impressos libros vnum mendum. Videlicet vbi legitur, vitrioli, aur. iij. legendum est, vitrioli aur. iiij. vt cuncta exemplaria antiqua necnõ & Nicolaus Præpositus, & vulgares impressiones habẽt. Non obstante quòd in ipsis vulgaribus impressionibus mendosè impressum sit: Myrrhæ, aloës, ana ℥. xij. ʒ. xij.

Vnguentũ mirabile relatũ ad Nicodemũ *&c.* CCCXXX.

Vnguentum Nicodemi *aliud &c.* CCCXXXI.

ISTORVM Nicodemi vnguentorum descriptiones melius atque rectius scribendæ sunt sine determinato medicinarũ pondere, vt in exẽplaribus vetustis legũtur. Prima, videlicet sic: Recipe myrrhæ, aloës, sarcocollæ, ana partes æquales &c. Secunda autem sic rectius legitur: Recipe myrrhæ, aloës, quantumlibet &c. Illæ nouẽ drachmæ, quæ in impressionibus sequuntur, ab imperitis librarijs positæ sunt. Qui forsan legentes, ana, absolutè, absq; quantũlibet, vel absq; partes æquales, ac sine pondere, illud quod sequebatur immediatè, scilicet vini (vt putamus) intellexerũt viiij. videlicet v. pro quinq;: & ini, pro quatuor: tanquam si essent quatuor sic, iiij. Et interponẽtes ʒ. fecerunt, vt legeretur, ana ʒ. viiij. vt in vno mendoso exẽplari inuenimus. In quo ad maiorem mendi declarationẽ, sequebatur simpliciter sic: albi quantũ sufficit. Nec erat ante vel post illud adiectiuũ (scilicet albi) vini, aut alterius rei signũ, pro substantiuo ipsius adiectiui. Vnde postea alij vtrũq; posuerũt, scilicet ʒ. viiij. & vini &c. Sed multùm differt, & non est parui momẽti inter partes æquales, & ʒ. ix. pro eo quod sequitur. Hoc est: Et sunt qui addunt vitrioli partis vnius quartam. Nam si legitur, ana ʒ. ix. necessariò quælibet drachma erit pars: & sic nõ adderetur vitrioli, nisi quarta pars vnius drachmæ, quod est tãquam nihil. Si autem stat, ana scilicet quantũlibet, vel partes æquales: & (exẽpli gratia) puta intelligis de quolibet simplici, pro parte vna, etiam ʒ. ix. vitrio li quidem nõ quarta pars vnius drachmæ, sed quarta pars vnius integri simplicis recipitur. Et sic tũc nouem drachmarum quarta, quæ sunt duæ ʒ. & quarta alterius erit quantitas vitrioli recipienda in ipsum vnguentũ. Et ita est verum, & secundum veram authoris literam atque intentionem. Etiam vulgares excusiones ha

bent clarè & rectè ana quãto tu vuoi.fine ℥.viiij. Nota etiã,quòd vbi dicitur in istis vnguentis:vini albi boni quantum sufficit.intellige ad dissoluendum ea,scilicet myrrham & similia,quæ necessariò sunt dissoluenda.

Vnguentum Cæsareos magnum &c. CCCXXXII.
Vnguentum Cæsareos paruum &c. CCCXXXIII.

T ENIM hæc duo vnguenta in cunctis ferè exẽplaribus, & in vulgari æditione, non cerasεos (vt per impresßiones latinas legitur) sed Cæsareos intitulantur. Tãquam à Cæsare, quod putamus rectius. Non enim recipiunt cerasia, vt ex ipsis denominari credantur. In magno istorũ vnguẽtorum per nonnullas impresßiones mendosè legitur, floris æris ℥.ij. Lege rectius ℥.iij. vt est in cæteris libris. Item sciendum, quòd omnes impresßiones, ac etiam quædam pauca minus correcta exemplaria in hoc vnguẽto magno habent duas literarum deprauationes: videlicet vbi legitur, Ammoniacum, & bdellium dissoluantur in aceto &c. Et infrà. Et proijce super ipsum ammoniacum, & bdellium dissoluta in aceto &c. tanquam si consimilia gummi, vt galbanum, opopanacium &c. non essent dissoluenda: quod est falsum, & omninò contra Authoris intentionem. Imò non solùm ammoniacum, bdellium, galbanum, & similia, quæ non possunt conteri, sunt dissoluenda, sed & myrrha, & aloë, & alia plura, quæ aliquo modo conteruntur, & puluerizantur, quandoque præcipit Author vt dissoluantur. Et huiusmodi pasßim legitur. Vt exempli gratia: In Isopi ceroto descriptione Philagrij, & in vnguento Arabico, & in Emplastro Arabico, & in vnguento mirabili Nicodemi &c. Et in vnguento arthanitæ magno dicit: Quæ sunt terenda tere. Ex quo necessariò sequitur corollariũ, scilicet. Et quę sunt infundenda seu dissoluenda, infunde, & dissolue, vt ibi inferius clarius patet, cùm dicit: Et proijce super colaturam Serapini aur. v. myrrhæ aur.ij. ita quòd resoluantur prius in aceto vini &c. Ergò præter ammoniacum & bdellium, dissoluenda sunt & galbanum, & opopanacium, & myrrha, & similia. Vera etenim litera, vt in multis vetustisßimis exemplaribus legitur, sic se habet: Ammoniacum, bdellium, & similia dissoluantur in aceto &c. Et infrà: Et proijce super ipsum, ammoniacum, & cætera dissoluta in aceto. Et in vno sic inuenimus: Et proijce super ipsum ammoniacum, & omne quod dissolutum est

ace

in aceto. Vnde in hoc vnguento dissoluenda sunt, ammoniacum, bdellium, sarcocolla, myrrha, galbanum, aloë, & opopanaciam. Similiterq; in consimilibus est faciendum. Aduertendum etiam quòd in vtraq; istarũ descriptionum, per vulgares impressiones, sunt plures mendæ. Item sciendum quòd hæc vnguenta à nonnullis, vnguenta apostolorum, & vnguenta gratia Dei vocantur. *Vnguenta Apostolorũ. Vnguenta gratia Dei.*

Vnguentum Arthanitæ magnum &c. CCCXXXIIII.

PRAESENS magnum, & sequens paruum vnguenta de arthanita, scilicet de pane porcino, scribuntur etiam ab ipso authore in capitulo de arthanita. Sed ipsæ descriptiones differunt in quibusdã paucis inter se, vt mox patebit. Igitur præsens vnguentum magnum descriptum in antidotario, vniuersaliter per omnes codices tam impressos quàm manuscriptos, habet myrrhæ aur. ij. Descriptio autem capituli etiam vniuersaliter per omnes & singulos eosdem libros, habet myrrhæ aur. iij. At si vel hîc imminutus, vel illic sit auctus vnus aureus, minimè coniectare valuimus. Item, in vltimo, ana, per omnes præfatos libros, in ista antidotarij descriptione, non legitur cinnamomũ, quodquidem in cũctis eisdem libris in descriptione capituli habetur. Sed animahuertendum quòd per impressiones, ipsa capituli descriptio in vno est vitiata: videlicet vbi legitur euphorbij ℥.j. rectius legendum est, ℥.s. Vt est in exemplaribus antiquis, in ipso capitulo, & in cunctis libris in descriptione antidotarij. Non obstante quòd illæ paruæ impressiones etiam mendosè habeant in ista antidotarij descriptione, euphorbij ʒ.s. in quibus, impressorum incuria, posita est ʒ. pro ℥. Non parua differentia est inter ℥.j. & ʒ.s. quamuis vtrunque non rectè. Lege igitur ℥.s. Aduerte etiam, quòd quædã de vltimis impressionibus, similiter mendosè habent, pulpæ coloquintidæ ℥.iiij. Verius lege ℥, iij. vt est in cæteris libris. Vulgares quoque impressiones in vtraque vnguenti arthanithæ descriptione, multa menda habent. Item, Luminare Maius, Lumen Apothecariorum, ac Thesaurus aromatariorum, non rectè habent. Fellis vacini aur. vj. Lege, aur. v. vt est in cæteris libris tam impressis quàm manuscriptis. Hæc igitur in hoc magno vnguento annotanda reperimus.

De *Arthanita*.

SCribens itaq; Author noster in suo de Simplicibus, capitulũ de arthanita, declarat esse cyclamẽ. Et dicit, ꝙ ex eo reperitur

mag

magnũ,& paruũ: ex quo conuenit cum Dioſcoride & cæteris qui cyclaminis duo genera ponunt. Plinius autem tertium genus addidit, quod & ſe vidiſſe fatetur. Apud nos quidem radix maioris cyclaminis tantùm habetur in frequenti vſu. Minoris autem radix, teſte Dioſcoride atque Galeno, nullius iuuamenti eſt. Non obſtante quòd in quibuſdam de nouis impreſsionibus, ad capitulum Authoris noſtri ſit additum à librarijs: vtrunque bonum eſt, & cõpetit vſui medicinæ. Quod ſanè non legitur in alijs impreſsionibus, neque in aliquo exemplari inuenimus. Et licet minoris ſemen (vt præfati Dioſcorides & Galenus tradunt) valeat ad lienem &c. per quod verificari poſsit prædicta librariorũ additio: videlicet quòd vtrunque bonum ſit, & competat vſui medicinæ: tamen ibi non intelligitur ſecundum diuerſas partes: quia Author noſter de radice tantùm pertractat, & intelligit. Et ideò illa additio eſt mala. Cyclamen verò, ferè apud omnes vulgaris notitiæ eſt, & vſitatiori vocabulo, Panis porcinus dicitur, quoniam plurima ſunt eius ſynonyma: vt Arthanita, ſiue Hartanitha: Cyclamen, & cyclaminum neutri generis, & cyclaminus fœminini generis: Bochormarien, vel Buchormarien, ſiue Bothormarien, vel Buthormarien, vel Bothomarien, vel Buthomarien, & ſimilia plura. Item, Panis alcurit, panis fauni, panis porcinus, Caſſamum, vel caſſanum, ſiue quaſſamus, rapum terræ, malum terræ, tuber terræ, vmbilicus terræ, & alia plura nomina & cognomina, quæ apud Dioſcoridem, Pandectarium, & cæteros Authores leguntur. Qui Pandectarius, ſub nomine arthanitæ, etiam & peucedanum intelligit: vt in ſuo 355. cap. quod eſt de peucedano, legitur. Sed nota quòd quandocunque legitur abſolutè arthanita, ſiue cyclamen &c. ſemper de radice maioris intelligitur. Præterea ne quiſpiam in aliquibus ſupradictorum ſynonymorum (Rhaſim, Serapionem, Auicennam, Pandectarium, & nonnullos alios ex recentioribus legens) confundatur, aduertat quòd hæc nomina barbara, ſcilicet bochormariem, & ſimilia, ſiue à malis interpretibus, ſiue à minus peritis librarijs factum ſit, ſunt ita confuſa & intricata, quòd ſummopere cõfundunt legentis mentem. Ita & taliter quòd in ipſis lectionibus tot ſunt pedicæ, quot ſunt verba. Quaſi impoſsibile nobis videtur ab ipſis nõ illaqueari, & irretiri. Conabimur tamen pro poſſe, ſi non in totum, ſaltem ex parte, aliqua enodare. Nam ſæpe mali interpretes, aut addendo, aut minuendo, aut permutando, aut (vt paucis cõcludamus) peruerſè interpretando, multa confundunt. Et præcipui

Panis porcinus.

Arthanitha abſolutè.

Cyclamen abſolutè.

cipuè in æquiuocis peccant. Igitur si legis apud Serapioné,cap. de cyclamine: Buchormarien,id est cyclamen. Et in secũdo can. Auicennæ,capitulo de arthanitha,illud idem, scilicet. Et est buchormarien. Et cap. Facailesus ipse Auicenna dicit. Facailesus quid est? dicitur quòd est species buchormarien,& est genus arthanitæ. Et apud Pandectarium: Buchormarien,id est Buthoma rien. Et in additionibus nouis: Buchormarien,id est malum terræ: nónne clarè & apertè intelligis buchormarien esse cyclaminum? Item si legis apud eundem Pandectarium: Bothormariæ, id est panis porcinus. Item bothomarien,quid est: lege buthoma rien. Quasi dicat,quòd idem est siue per o,siue per v,legatur. Et capitulo 114. Buthomarié,vel alcharincha, vel arthanita Arabicè:Latinè verò panis porcinus. Et in litera A, Arthanita,id est buthormarié:nónne indubiè percipis buthormarié,siue bothormarien siue buthomarié &c.illud idé, scilicet pané porcinũ,scilicet cyclaminũ significare? Præterea si legis in tertio can. Auicennæ, fen 16.tractatu quarto cap. 4.in vno clystere,simul & immediate: buchormarien, & arthanita. Et capitulo de cholica,in nono Rhasis ad Almansoré,etiam in vno clystere immediatè:buchormarien,arthanithæ:amborum ana &c. Et in synonymis libri Serapionis. Arthanita,id est cyclamé:tamen nõ est buchormarien. Et apud Simoné Ianuésem in litera Arthanita: Buchormarien: quod est dictũ fumigiũ: nónne planè cognoscis buchormarien, siue bochormarié nõ esse arthanitã? Similiter legés in eodé Rhasis libro, cap. de apoplexia, in vno alio clystere:mediatè tamen, sic: Bothormarien,cétaureæ minoris,arthanithæ &c. Sine dubio vides bothormarien esse aliud ab arthanitha. Quid ergo dicendum ad hæc? Quoniam siue per c,siue per t,scribantur,sunt,& non sunt,secundum dicta. Amplius lege apud Auicennam in secundo canone,capitulo de Arbore Mariæ dicenté: Arbor Mariæ quid est? est Buchormarien. Quod cap.est de rosmarino, vt patet conferendo cum capitulis aliorum Authorum. Et quamuis in ipso capitulo Auicennæ legatur: Et iam dictum est de ea, non reperitur tamen aliter,sub quouis vocabulo,capitulum de rosmarino,in toto illo secundo canone. Vnde nescitur vbi dixerit de ea. Consimiliter passim apud ipsum Auicennam legitur: Iam diximus. Iam dictum est: Dicetur: & huiusmodi simile,quæ nusquam postea reperiuntur. Bellunensis autem, pro arbore mariæ,rescripsit: Segiar marien. Hinc lege apud Serapionem,cap. 327. Xaieralmarien,id est arbor Mariæ: vel rosmarinus. Et secundum

Arbor Mariæ

cundum Pandectarium, cap.386. Laieralmarien, est arbor Mariæ: Græcè libanotida: Latinè rosmarinus. Ex quibus patet quòd buchormarien (quod est arbor Mariæ) est rosmarinus: quoniam arbor Mariæ apud Serapionem, est rosmarinus. Quod cõfirmat Pandectarius, ponens falsitatem in Auicénam, in litera A, dicés: Arbor Mariæ secundum Auicennam, est buthomarien: sed falsò: quoniam buthomariæ, est herba, non arbor: sicut patet in litera buthomarien. Sed arbor Mariæ est rosmarinus, pro qua lege laieralmarien. Hæc Pandectarius. Et in synonymis libri Serapionis, Buchormarien, id est incensum. Vltrà. Lege in Bellunensis interpretationibus: Segiarmarien, seu arbor Mariæ, vel planta Mariæ, sicut scribit Ebenbitar, est herba quæ dicitur alachuen, quæ est matricaria: & apud Italos vulgares nominatur herba sanctæ Mariæ. Et Segiarmarien, dicitur etiam de arbore, cuius folia similantur folijs arboris cytoniorum, & ex ea colliguntur grana algul in Aegypto. Et in Græcia colligitur storax sicca, gũmosa, aromatica, & odorifera, quæ ab Auicenna secundo cañ. dicitur Astarach, & apud vulgares Arabes bachurmarien. Hoc est, Suffumigium Mariæ. Hæc Bellunensis. Franciscus de Pedemontiũ autem, cap. de dolore intestinorum, in vno collyrio, scripsit sic: Burchormarien: & est radix pyrethri, vel mali terræ. De qua re, à Luminari Maiori arguitur. Et certè à propinquitate vocabuli deceptus errauit. Quia vt legitur in præfatis synonymis Serapionis, Bochormasen est radix pyrethri, & nõ burchor, siue buchormarien. Ex quibus ergo prædictis Bellunensis verbis, non te latet cognoscere buchormarien, & similia non esse arthanitam, neque rosmarinum. Igitur hoc magnum Chaos quis euadet? Nam supradicta collegimus, quia non placuit nobis distinctio, quam facit Luminare Maius, scilicet quòd per c, buchormarien scriptum, sit rosmarinus: & per t, buthormarien, sit cyclamen. Et vel ipse bonus vir falsò inducit authoritatem capituli Serapionis de cyclamine, vel codex Serapionis apud ipsum erat in illo loco mendosus. Non enim in dicto cap. Serapionis de cyclamine legitur buthormariẽ, vt Luminare testatur, sed buchormariẽ. Quod etiam probatur sic esse per Simonem Ianuensem, qui in fine literæ buchormarien, ait: Apud Serapionem verò buchormarien est cyclamen. Cæterùm, vt præfati Simon Ianuensis & Pandectarius exponũt, buchor, siue bochor, vaporem etiam & fumigium significat. Aiunt enim Buchor Arabicè vapor, fumigium Buchor marien, est dictum vapor vel fumigiũ Mariæ. Item Pandectarius:

Herba sanctæ Mariæ.

Buchur sudel, id est fumigatio nigra. Etiam per bothor, interpretatur pustula, seu tumor in carne &c. Vnde pro conclusione, omnibus bene pensitatis, melius est coniectandum. Hoc est, quòd bochormarien, buchormarien, bathormarien &c. idem significant, & sunt nomina communia, seu æquiuoca ad cyclamen, rosmarinum, matricariam, storacem, vaporem, seu suffumigiũ, & ad alia plura. Et sic in præfatis locis, Rhasis & Auicennæ, in quibus legitur buchormarien, vel simile, & arthanita, non est falsitas neq; error: sed pro ipso barbaro vocabulo, intelligi debet vel rosmarinum, siue rosmarinus, vel matricaria, vel storax, scilicet illud ex eis quod ad ipsum pharmacum, seu clysterium conuenientius iudicatur. Quapropter animaduertãt aromatarij, & nouitij medici, in huiusmodi vocabulis, cùm inuenerint, vt nõ differẽter semper ponant arthanitam, neque rosmarinum &c. Sed prius diligenter examinent cõpositionem, & illud postea substituãt quod magis competierit. Demum non ignorandum, quòd in secundo cañ. Auicennæ, sunt duo capitula de arthanita: vnum videlicet, quod propriè inscribitur de arthanita: alterum verò Facailesus titulatur. Capitulum autem de arbore Mariæ (vt diximus) est de rosmarino. Sed non intelligitur de isto vulgari, quem rosmarinũ coronarium Dioscorides nominat. Nam sunt apud Dioscoridem, & similiter apud Serapionem quinque rosmarini genera. De tribus prioribus est istud capitulum Auicẽnæ. Quæ tria, cum quarto etiam quod Theophrasto inscribitur, à raris cognoscuntur. Quintum verò genus, quod coronarium cognominatur, est istud vulgare. Item sciendũ quòd ipse Auicẽna capitulo de Arthanita commiscuit capitulum Dioscoridis de Struthio, scilicet de radicula, quæ & lanaria herba, & herba fullonum dicitur. Et hoc (vt putamus) à falso codice Dioscoridis, quem habebat. Quoniam in Dioscoride primũ est capitulum de radicula, quod immediatè sequitur capitulum de cyclamino. Arabici autem interpretes, seu scriptores, de duobus fecerunt vnicum capitulũ, quod inscripserunt, De cyclamino, scilicet Arabicè, de arthanita. Vnde fuit quòd ipse Auicenna intellexit herbam lanariam esse arthanitæ speciem. De qua herba lanaria, in oleo de Euphorbio loquemur. Quære ibi.

De Cucumere asinino.

CVcumer asininus, & cucumis syluestris, idẽ est. A Dioscoride etiam elaterium dicitur: quanquam & elaterium quoq; peculiariter nominet medicamentum factum è succo fructuum

ipsius

ipsius cucumeris sylvestris, de quo & distinctum capitulum posuit. Plāta ipsa, cucumer asininus dicta, notissima est, & tam ipsa, quàm fructus eius ita nominatur. Macris atque incultis spontè nascitur locis &c. Secundum Dioscoridem & alios plures, seorsum tam de fructu quàm de radice, quàm etiam ex folijs colligitur succus, pro varijs medicaminibus asseruandus. Author enim noster in proprio capitulo, ex folijs non scribit assumendū esse succum: de fructu & radice tantùm pertractat. Vnde apud ipsum quocunque non specificatè ponitur, semper de fructu intelligitur: qui si non haberi contigerit, ex radice cōpensari oportet. Etiam secundum Dioscoridem, à bimatu ipsius expressionis vsque ad decennium vires habet. Plinius autē libro 20. ex Theophrasto dicit, vsque ad ducentos annos asseruari, & quòd non sit medicamentum quod eo diutius duret. A trimatu incipit, & vsq; ad quinquagesimum annum lucernas extinguit, si eis approximetur: quodq; ex eo vetustius est, illud est melius &c. Vnde ante bienniū huiusmodi succus nō est administrādus. Imò tutius erit, si secundum Plinium, transacto triennio administretur. Sed hoc intelligitur de illo qui per os sumitur. In vnguētis autem, vt hîc, & in consimilibus, de recenti Author intelligit. Quod probatur, cùm dicit: Et sumerge in succis &c. in succo enim condensato non possunt res illæ submergi. Nec potest intelligi de solo arthanitæ succo, cùm dicit in succis: & nullus alius, præter istos duos, in hoc vnguentum succus ingreditur: ergo recens est intelligendus. Qualis autem sit huiusmodi succum extrahendi modus, & ab Authore nostro, & à Dioscoride in proprijs capitulis, necnon & ab Bulchasi, & alijs pluribus, satis clarè describitur. Nec omittatur quin scribatur in cuiuslibet vase annus suæ collectionis. Vt ipsi non obliuiscantur, & etiam posteri sciant tempus quo fuit extractus & asseruatus ipse succus, & cognoscant si est administrandus, vel non.

Cucumeris asinini succus absolutè.

De Felle.

FEl etenim est pars animalis nota. Et ex omnibus animantibus (ex quibus haberi potest) accipiendū est, atq; asseruandum à bono aromatorio: quoniam nō semper quodlibet animal ad votum reperitur. Author enim noster speciatim posuit hîc de vaccino, sed cuius cognomine intelligitur & taurinum, quod est melius: tamē potest poni alterū pro altero. Modus autē cōseruandi fel, duplex ponitur, à Diosc. secundo libro, videlicet aliter pro medicamentis oculorū, & aliter pro alijs medicamētis. Lege ibi.

Fellis conseruandi modus.

Vnguen

Vnguentum Arthanitæ paruum &c. CCCXXXV.

VPRA nempe diximus quòd hoc vnguentum ſcribitur etiam ab Authore in capitulo de Arthanita:ſed differunt in quibuſdam paucis ipſorum deſcriptiones.Animaduertẽdum autem quòd per impreſsiones,in præſenti deſcriptione, ſunt plures mendæ. Vnde per cunctas impreſsiones vbi legitur:Iſopi humidæ ʒ.v.lege verius ℥.xv.Item vbi legitur : Ammoniaci, bdellij, ana ʒ.j.s. Lege rectius : ana ℥.j.s. Quia ſic eſt in cunctis exemplaribus antiquis, & ſimiliter in deſcriptione capituli. Item plurimæ excuſiones ſunt,in quibus mendosè legitur : ſpicæ ʒ.iiij.lege ʒ.iij.Item in nonnullis alijs etiam minus rectè legitur: ſucci extremitatum tamaricis ʒ.ij.lege ℥.ij.vt in cæteris libris tam excuſis qua manuſcriptis probatur eſſe ſecundum veritatem. Vulgares autem impreſsiones in huiuſmodi vnguentis etiam ſunt multùm deprauatæ.

De *Filice.*

DVplex eſt filix, ſcilicet maſcula & fœmina. Serapio autẽ in albam & nigram diuidit. Et maſculam dicit eſſe nigrã, fœminam verò albam.Filix igitur fœmina, ſcilicet alba, notior eſt maſcula : quoniam vbiq; paſsim reperitur, & ita campos replet, quòd vix poteſt quis tranſire per ipſos. Maſcula autem filix, quæ & nigra dicitur, non ita in campeſtribus inuenitur, neque tam copiosè prouenit. Naſcitur enim in petroſis atque vmbroſis locis. Vulgò quidem à nonnullis, os mundi, ſiue os munda vocatur. Neutra florem aut ſemen fert. Irridendi ſunt enim nonnulli ſuperſtitioſi, qui in nocte diui Ioannis Baptiſtæ pergunt ad colligendum Filicis ſemen. Qui licet fruſtrà pergant, tamen cum hoc grauiter peccant, & ipſi,& qui ipſis credunt, participantes cum ſuis ſuperſtitionibus. Sed hæc tranſeant : quoniam non eſt hîc locus de conſcientiæ caſibus pertractare. Filicum igitur radices tantùm in vſu medico recipiuntur, ſecundum authores. Non obſtante quòd aſparagi, ſiue cauliculi nouiter è terra prodeuntes elixi mandantur ad aluum emolliendam, vt Dioſcorides ſcribit. Quando autem ſimpliciter filix legitur, vt in præſenti vnguento, ſemper de maſcula, ſcilicet nigra eſt intelligendum, quam Dioſcorides & cæteri authores, alteri, ſcilicet fœminæ præponunt. Et probatur quòd hîc magis conuenit maſcula quàm fœmina: quoniam principalis intentio huius vnguenti eſt curare

Os mundi.

splenetico, vt in exordio ipsius descriptionis apparet. Dioscorides de mascula loquens (scilicet de illa quæ osmunda dicitur) asserit lienosis maximè prodesse. In capitulo verò de filici fœmina, nihil de liene meminit. Ergo mascula competit huic vnguento, & non fœmina. Attamen secundum veritatem possumus altera pro altera vti. Quia Galenus dicit vtranq; eandem habere vim. Et Serapio authoritate ipsius Galeni illud idem testatur, in fine capituli de filice, quod incipit, Sarax. Sic enim Arabicè nuncupatur De alba loquens. Virtus eius (inquit) est sicut virtus sarax supradictæ, nec plus, nec minus. Sed nota quòd licet filicula, quod est polypodium, intelligatur sub filicis nomine: tamē cum legitur filix absolutè, non intelligitur polypodium, vt quidam falsò declarauerunt, sed ipsa filix, Pteris Græcè dicta, quæ & mascula est. Vel alia, quæ à Græcis Ptelypteris dicitur, quæ filix fœmina est, debet intelligi.

Filix absolutè.

De Caueniżich, seu Cauenżigh &c.

EST in præsenti descriptione vnū simplex. Videlicet in primo ana ita barbarizatum quòd nos oportet potius diuinare, quàm interpretari quid sit. Tam ex impressis, quàm ex manuscriptis, quasi singuli singula, videlicet quasi quilibet liber habet diuersam ab alijs suā barbarā dictionē. Vnde sunt qui cauenizich, & sunt qui cauēzigh, & qui kamenelis, & qui thetineatis, & qui cameatis, quāuis semibarbarè, & qui aliter & aliter habent. Vsq; ad trigintaseptē variationes, per varios legimus codices. Ex quibus barbarsmis, nulla dictio est quæ possit auribus nostris aliquid intelligibile, Græcè, vel Latinè significare, nisi cameattis: quæ dictio in duobus tantùm exemplaribus vetustissimis, & in Nicolao Præposito, per nos reperta est. Ex quo coniectamus verā esse aliquorum iuniorū interpretationē, qui videlicet interpretati sunt esse chamæacten. Et certè pluribus doctis viris nō displicet talis interpretatio. Ex eo maximè quòd in dictis exēplaribus legitur. Putamus enim ipsas barbaras dictiones, cūctas esse librariorum deprauationes ex chamæacte processas. Vnde si ita est, vera litera chamæactes, siue (vt mauis) chamæactis stare debet. Et significat paruā sambucum, quā Latini ebulū nomināt, & vulgò Romę nebio dicitur. Nam acte sambucus est. Vtraq; enim notissima est. Sed animaduertendū quòd Author addens ad hoc vnguentū radicis ebuli succum, minorauit pondus aliorum duorum simplicium, quæ in eius ana comprehenduntur. Vnde in descriptione capituli de Arthanita, dictorū duorū simplicium, ana ℔.j. recipitur:

Ebulum. Acte.

tur:hîc autem ex tribus, ana ℥.ix. posuit. Et addidit insuper radices capparorum, & spicam, quæ non sunt in dicta capituli de arthanita descriptione.

Vnguentum de Lino &c. CCCXXXVI.

HOC præsens vnguentum intitulatur de lino, ob id quia recipit rasuram panni linei antiqui.

De Lino.

LInum equidem herba est. Et sicut est notissima, ita & vtilissima. Vnde non solùm pannos, siue telas lineas habemus, sed ex ipsa ac ex suo semine multas suscipimus medicinas. Quodquidem semen, cum fœnu græci semine, eandem vim obtinuit, vt Dioscorides memoriæ tradidit. Ex quo altero pro altero possumus vti.

Vnguentum Alariel &c. CCCXXXVII.

IN præsenti descriptione, præter vnum barbarizatum vocabulum (de quo mox dicetur) est ferè per omnes impressiones vnum notabile mendum. Videlicet vbi legitur: Axungiæ porcinæ ʒ.x. vel v. rectius legendum est ʒ.xlv. scilicet quadragintaquinque: vt in cũctis exemplaribus, & in vna de nouis impressionibus legitur, & Luminare Maius habet. Error enim huiusmodi (vt coniectauimus) sicut & alij plures, ex imperitis librarijs traxit originem, qui separauerunt ab inuicem x, l, & v. vnde illud l, posteri intellexerunt pro disiunctiua, scilicet vel. Quoniam plurimi ex pristinis scriptoribus vtebantur l absolutè, aut sic ł, pro disiunctiua, scilicet intelligentes pro vel, vt passim in libris manuscriptis legitur. Et ex hoc postea impressores intelligentes dictum l, pro vel, impresserũt distinctè per literas, tanquã clarius ʒ.x. vel v. Sed reuera quadragintaquinq; drachmæ sunt. Etiam media libra, non esset multùm. Decem autem drachmæ nõ sufficiunt, & à fortiori minus possunt quinq; sufficere. Præterea sciendum, quòd hoc vnguẽtum potius est cauterismus, quàm vnguentum, tamen sub nomine vnguenti habetur.

De Alariel, siue Altaranbel &c.

EST (vt diximus) in præsenti descriptione vnum simplex, ex quo ipsum vnguentum accepit denominationem, sed ita barbarè ac variè positum, quòd vix audemus de ipso loqui. Et quemadmodum suprà diximus de cauenizich: ita & de isto dicendum, scilicet quòd oportet nos diuinare quid sit. Etenim vi-

gintinouem variationes descriptionum pro huiusmodi simplici, reperimus per varios codices tam impressos, quàm calamo exaratos. Vnde sunt qui alariel, & sunt qui alkariel, & qui tharariel, & qui alcharel, & qui taranhel, & qui altaranhel, & qui aliter & aliter habent. Luminare Maius, & nonnulli ex iunioribus, declarant significare cantharides. At ob id, quia in exordio huius vnguenti legitur quòd est efficiens operationem cauterizationis, & facit vesicationes &c. nobis non displicet ipsorum declaratio. Tamen quia & aliæ res sunt quæ faciunt consimiles operationes, non possumus certitudinaliter affirmare, an sit hoc, an aliud. Manardus etiam dubitauit quidnam esset. Vnde scripsit: Pro taranhel, intellige vel cantharides, vel campas, vel pityocampas, vel buprestes. Sit autem quid sibi velit, vnum est, scilicet quòd cantharides conueniunt, & non agitur expresse contra authoris intentionem. Ex quo quidem potest hoc vnguentum dici, vnguentum de cantharidibus. Sed aduerte quòd ipse cantharides, sint recenter collectæ atq; correctæ, & terantur cum axungia, & dimittantur marcescere &c. vt in litera habetur. Tamen vbi non possunt haberi recentes, fiat vnguentum cum non recentibus: sed dimittédæ sunt per plures dies cum axungia, antequam bulliant. Cantharides ipsæ autem, notæ sunt apud aromatarios, & non solùm in segetibus, sed etiam & in oliuetis & alibi inueniuntur. Aceto melius quàm oleo præparantur. Et propriè vt Dioscorides docet, scilicet quòd ponantur viuæ in vno vase, puta in olla, & cooperiatur atq; ligetur os eius cum linteolo mundo & raro, & ponatur vas inuersum vt os eius sit super os alterius vasis in quo sit acetum acerrimum. Bulliatq; acetum, vt sic vapore ipsius necentur cãtharides. Post verò ipsarum enecationem, continuò cum axungia pistentur, pro huiusmodi vnguenti cõfectione, vel siccentur, & alijs reseruentur vsibus.

Cãtharides pro vnguento quales.

Vnguentum Rosatum &c. CCCXXXVIII.
Vnguentum Violatum &c. CCCXXXIX.
Vnguentum de Papauere &c. CCCXL.

IOLATVM, & de papauere vnguenta hæc, licet non parentur (quoniam vsus ipsorũ, ob quam causam nescimus, cessauit) tamen possunt parari, & in necessitatibus administrari, sicut & rosatum &c. Et similiter ad violatum, potest addi opium.

opium. Ad vnguentum autem de papauere, non est necesse: quoniam satis in se, ipsa papauerum capita habent opium. Veruntamen cum recentibus capitibus debet fieri. Sciendum autem quòd in descriptione vnguenti rosacei per omnes impressiones: ac etiam in Luminari Maiori, & in Nicolao Præposito, est vna menda valde notabilis, scilicet vbi legitur: Olei amygdalini partes vj. Lege verius, vt est in omnibus exemplaribus antiquis: Olei amygdalini, partis sexta. Non enim recipit sex partes olei amygdalini, sed sextam partem vnius partis, scilicet sextam partem quantitatis axungiæ: & medietatem ipsius quantitatis axungiæ, ex succo rosarum. Opium autem ponendum est, si medicus præcipit, aliter non. Nec quantitas eius sit ad libitum aromatarij, sed ad libitum seu arbitrium præcipientis medici. Ex quo igitur aromatarius seorsum debet seruare apud se vnguentum rosatum opiatum, à non opiato.

Vnguentum Basilicon maius &c. CCCXLI.

Vnguentum Basilicon minus &c. CCCXLII.

ISTORVM vnguentorum titulus, non à basilico, id est ozimo (quod non recipitur in ipsis) basilicon dicitur: sed regale interpretatur. In nonnullis exemplaribus autem non basilicon, sed basilionense legitur. Sciendum præterea quòd per omnes impressiones, in prima istarum descriptionum, non sine menda legitur: Glutinis, olibani. Etenim in exemplaribus antiquis, nõ olibani: sed olimbath, siue (vt in alijs) alimbath est scriptum. Et adhæret glutini, quia est vnum tantùm simplex. Nicolaus Præpositus autem vtrunq; posuit, & duo simplicia constituit scribens sic: glutinis alumbath, & olibani. Quodquidem olibanum in nullo præfatorũ exemplarium legitur, ex quo superfluum esse existimamus. Luminare Maius quidem declarauit esse legendum: glutinis olibani, & intelligendum pro vna solare, id est pro thure, quod omninò non placet. Quia non solùm in dictis exemplaribus non legitur olibanum, sed neque filius Serapionis, neq; Auicenna, neq; Hali Abbas, in huiusmodi suis compositionibus vnguentorum habent olibanum. Imò Auicenna clarè posuit, glutinis alimbath. Quamobrem expressè patet librariorum error, qui pro alimbath, siue olimbath, posuerunt

olibani. Item in cunctis libris tam impressis, quàm manu exaratis, nulloq; discrepante, inuenimus in fine præsentis maioris descriptionis quod sequitur: videlicet, In alio ceræ ℥.ij. picis ℥.iij. & aliorum, ana ℥.j.s. Si autem sit ipsius Authoris positio, vel scriptorum additio, haud scimus. Tamen nobis videtur incongrua circumlocutio. Habet etiam & Bartholomæus de Montagnana vnguentum basiliconis in suo antidotario. Sed male per basilicon posuit basiliconis. Paulus Aegineta quidē in septimo habet, emplastrum basilicon tetrapharmacum, id est de quatuor medicinis: & non scribit oleū. Sic enim legitur: Ceræ, resinæ colophoniæ, picis, seui taurini, pares portiones. Filius Serapionis autem in suo vnguento basilicon maiori, dicit quòd nominatur tetrapharmacum, id est medicamen ex quatuor medicinis. Sed si apud ipsum numeretur oleum, sunt quinq;, & non quatuor medicinę. Ait enim: Recipe ceræ, & resinæ, & picis, & sepi vaccini, & olei quantum necesse est. Et quidam ponunt loco sepi vaccini, butyrum vaccinum. Hæc filius Serapionis. Vnde cōiectandum quòd Paulus in suo tetrapharmaco, subticuit oleum tāquam necessarium: & sic præter oleum intelligendæ sunt quatuor medicinæ: sicut etiā exēpli gratia dicitur hiera ex octo rebus, scilicet quòd præter mel sunt octo res &c. Igitur in descriptione Pauli, intelligendum est & oleum.

De Glutine alimbath, siue olimbath &c.

Terebinthinæ cōsideratio.

GLuten alimbath, siue alimbac, siue alūbath, seu olimbath, seu albotim, vel albothin: vt ferè omnes iuniores declarāt, idem significat quod terebinthina, scilicet resina ex terebintho, de qua suprà dictum est. Auicēna autem in cap. de terebinthina, nihil dicit: sed mittit lectorem ad cap. de grano viridi, veruntamen Bellunensis in dicto cap. de terebinthina, pro terebinthina, rescripsit alchalambat, vel albothin. Item Auicēna in cap. de glutine (quod Bellunensis inscripsit alch.) dicit: Gluten quid est: iam loquuti fuimus de glutine alimbat, & resina pini, & reliquis in loco suo. Veruntamen ibidem sequens declarat naturam & operationes atque proprietates ipsius glutinis alimbat. In capitulo autem de grano viridi, huius vocabuli, scilicet alimbath nihil meminit interpres. Item dictus Bellunēsis in suis interpretationibus, in litera Aliembut, dicit quòd aliembut est nomen commune ad arborem, ex qua fit pix, & ad plātam in qua producitur carrub &c. vnde suspicamur alimbat, & aliembut non multùm differe

ab

ab inuicem,sicut pinus à picea &c. Nam affinitas vocabulorum, multories etiam & rei propinquitatem ostendit. Sit autem quid sibi velit,ponēdo terebinthinam, credimus quòd non malè agitur. Quandoque etiam inuenitur(& specialiter apud filium Serapionis)helcalimbat:& idē est,quod alchalimbat,id est glutem alimbat.Halc enim siue helc arabicè,glutē interpretatur latinè.

Cerotum de Sandalis &c. CCCXLIII.

VARE dicatur de Sandalis hoc cerotum, nulli dubium est. Quasi idem sub nomine Dimadh de sandalis ponitur à filio Serap.in septimo. Rhasis autem in antidotario diuisionum,habet emplastrū de sandalis,quod differt ab hoc ceroto in pluribus. Aduerte quòd in præsenti descriptione apud Nicolaum Pręposītum mendosè legitur:Sandali albi & citrini,ana ℥.vj.Lege rectius ʒ.vj.

Cerotum Galeni ultimum in infrigidatione &c. CCCXLIIII.

ONITVR cerotum istud,(sed non ex Galeno à filio Serap.in septimo,cuius titulus est:Cerotū infrigidatiuum &c. Sciendum etiam quòd vbi Author dicit: Et sit radix olei, oleum omphacinum: non intelligitur pro radice illa, fex olei omphacini,vt aliqui falsò declarant.Sed dicit vt radix,scilicet fundamentum,siue basis illius olei rosati,sit oleum omphacinū.Hoc est,fiat oleum rosatum pro conficiendis huiusmodi vnguētis,cum oleo omphacino,id est cum oleo de oliuis immaturis: & non cum cōmuni oleo, quod generaliter fit ex oliuis maturis. Et hæc notauimus quidem,quia aliqui super huiusmodi nobiscum contentiosè egerunt.Imò & rosæ ipsę,etiam secundum prudentiorū iudicium,cum quibus faciēdum est ipsum oleum rosatum,debent esse incompletæ:quoniam dicit Author capitulo de rosis,apertè & clarè,quòd est maioris infrigidationis. Ait enim:Oleum quoque quæ factum ex rosis nōdum completis, est maioris infrigidationis & stipticitatis. Cuius melius fundamētum est oleū sumptum ex oliuis nondum perfectis. Hæc ille.Illud idem dicit infrà,scilicet in descriptione olei rosati. Vbi oleum omphacinum,vocat oleum rude. Lege ibi. Nicolaus Præpositus non rectè habet hîc ceræ albæ ℥.ij.cum reliqui omnes habeant ℥.j.

Vnguentum de Bdellio &c. CCCXLV.

SVNT in præsenti descriptione per omnes impressiones plura menda. Primum videlicet, vbi legitur: Euphorbij ʒ.iiij.lege ʒ.ij. Secundum, vbi legitur, ceræ ʒ.xxv.lege ʒ.xv. Tertium, vbi legitur, olei sambucini: lege rectius, olei sambacini, siue saubacini. Et vide de hoc oleo in pilulis aggregatiuis maioribus. Christophorus de Honestis quidem (vt putamus) benè dixit in sua præsentis vnguenti expositione, scilicet olei sambacini, id est olei de iessemino: sed librarius malè impressit sambucini. Nã multùm differt iesminum à sambuco: & per consequens est pessima expositio illa ibi, vbi legitur: Olei sambucini, id est olei de iessemino. Quartum mendum est, vbi sequitur: Aut olei de cheiri ʒ.x. lege emendatius ℥.x. quoniam ita se habent omnia hæc in cunctis exemplaribus: & sic est secundum veritatem.

De Ruta agresti.

Ruta absolutè. RVtæ agrestis, id est syluestris & mõtanæ, plures sunt species. Sed quando absolutè scribitur, semper de prima specie intelligitur. Quamquidem Dioscorides peganon agrion, & hypericon, atq; androsemon, & alijs nominibus appellat. A Latinis *Inguinalis.* autem inguinalis dicitur. Et vulgò perforata vocatur. Quando scribitur harmel, seu armala &c. est alia rutæ agrestis species. Lege *Aqua Rutæ agrestis.* de ipsis in pilulis fœtidis. Pro aqua verò rutæ agrestis, quæ hîc legitur, intellige succum, vt est in sequentium vnguentorum descriptionibus.

Vnguentum ualens similiter &c. CCCXLVI.

CVM dicit Author Vnguentum valens similiter, subintellige ad omnia quæ supradictum vnguentũ de bdellio. Est enim per aliquas impressiones in præsenti descriptione vnus error, videlicet vbi legitur in illis: Succi asphodillorum succi rutæ agrestis ana ʒ.iiij. lege, ana ℥.iiij. Nicolaus Præpositus (si non est librariorum error) peius habet: quia legitur apud ipsum, pyrethri &c. ana ʒ.iij. Vbi verius legendum est, ana ʒ.iiij. Hinc succi affodillorum &c. ʒ.iij. vbi rectius (vt diximus) ana ʒ. iiij. legendum est.

De Staphide agria.

STaphisagria, quæ & triphyllum à Dioscoride vocatur, à Latinis pedicularia dicitur. Valet enim mirè ad pediculos effugan

gan

gandos atq; necandos. Vnde à Serapione granũ capitis appellatur. In quibusdam locis etiam vulgò, brancha leonina nuncupatur. Et alij (quamuis falsò branchani vrsinam nominant. Vbiq; cognoscitur. Si autem absolutè scribitur, semen intelligitur. *Brãcha leonina.* *Staphia agria absolutè.*

De affodillis seu asphodillis, scilicet asphodelis.

RECtius asphodelus, quàm affodillus, vel asphodillus dicitur. Vocatur etiam hastula regia: & albucus, siue albucius. Italis nempe notisimus est. Vnde à nonnullis (vt ab Apulis) vulgò corrupto vocabulo, quasi albucus, siue albucius, auuczus nũcupatur. Et ab alijs porraciũ dicitur, ob id quia folia habet porro similia &c. Plateariꝰ enim & nonnulli ex iunioribus ipsum imitantibus, magnoperè errauerunt, tenentes affodillum & centum capita idem esse: cùm in rei veritate longè differat alterũ ab altero. Nam cẽtum capita, nomen Hispanum est, & vt probatur per Dioscoridem, Plinium, & alios plures, nõ asphodelo, scilicet affodillo tribuitur: sed eryngio, quod semibarbarè apud Arabes iringum, seu iringus, vel iringi scribitur. Et licet Serapio hoc nomen, scilicet centumcapita, tam sterattico, id est bubonio, quàm iringi, scilicet eryngio adscribat: tamen non per hoc probatur asteratticum esse asphodelum, qui similiter maximè ab asphodelo distat: vt per omnes fide dignos Authores expressè patet &c. etenim res ipsæ apud nos sunt notiores, quàm vt declarari debeant. Quandocunque autem absolutè asphodelus siue affodillus legitur, semper de radice, tanquam de meliori ipsius plantæ parte, intelligitur. Vnde hîc ex radicibus assumendus est succus, & non è folijs, vt etiam nonnulli falsò opinati sunt. *Hastula regia.* *Centum capita.* *Asphodelus absolutè.*

Vnguentum Philagrij &c. CCCXLVII.

PHILAGRII, vel per f, Filagrij, vt est in exemplaribus antiquis, & non Filagrios legẽdum est. Ab Authore ipsius sic dicitur. Ponitur simile à filio Serap. in 7. sub titulo Dimadh, quod cõfert ad spasmũ, & mollificationẽ. Estq; per impressiones in præsenti descriptione vnus error, videlicet quòd vbi legitur, olibani, verius legendũ est olei balsami. Ab imperitis librarijs factum esse putamus, qui forsan aliquo modo abbreuiatè legẽtes, olibani intellexerunt. Etenim non solùm antiqua exẽplaria hũc detegunt errorẽ, sed probatur etiam per descriptionẽ filij Serap. & per Luminare Maius, & Nicolaũ Præpositum: qui omnes concorditer habent, olei balsami: & non olibani. Sciendũ tamẽ quòd

dictus Nicolaus habet in sua descriptione, cinnamomum: quod non legitur in nullo filij Mesuæ volumine, supple in præsenti descriptione: neque in descriptione filij Serapionis &c. quapropter putamus non esse admittẽdum. Loco glutinis alimbat, filius Serapionis habet, helc alimbat. Et loco sigiæ, storacis. quæquidem eadem sunt.

Vnguentum aureum &c. CCCXLVIII.

LEGITVR ferè nempe per omnes impreßiones in præsenti descriptione: Resinæ, colophoniæ, ana ℥.j.s. aliàs ℥.ij.s. Sed istud aliàs ℥.ij.s. in nullo penitus exemplarium antiquorũ, neq; in vulgari ædi tione, neq; in vna de vltimis impreßionibus, neq; in Luminari Maiori, & Nicolao Præposito legitur. Cassetur igitur, quoniam confundit lectionem. Habetur, enim in antidotario Nicolai aliud vnguẽtum aureum diuersum ab isto. Præterea sunt nõnulli asserentes super hac descriptione, quòd vbi legitur: Resinæ, colophoniæ: non sint duæ: sed vna tãtùm res, scilicet pix colophonia, quæ aliter dicitur resina colophonia, & vulgò pix græca nominatur. Et quòd illud ana, ab imperitis librarijs sit additum &c. Alij autem contrà dicunt quòd sunt duæ res: & pro resina absolute, intelligitur resina pini: & pro colophonia, intelligi debet pix supradicta, ex quo illud ana est necessariũ. Nos autem visis tot exemplaribus & varijs excusionibus, nullum inuenimus librum carentem ana illo. Imò, quod maius est, omnes & singuli habent illas dictiones separatas ab inuicem, mediante cõmate, seu virgula. Quamobrem non vnum, sed duo iudicauimus esse simplicia, scilicet resinam pini, & picem græcã præfatam. Et vtraque ponenda est. Quandoq; etiam ambo sunt vnũ, (vt exempligratia) est in emplastro tetrapharmaco basilico Pauli, cuius suprà iam meminimus. Vnde lectores in huiusmodi & similibus, sint semper animaduertentes.

Pix græca.

Vnguentum de Cerusa &c. CCCXLIX.

AVICENNA in quinto cañ. habet tria vnguẽta de Cerusa, & Ioannes Serapionis in septimo duo. Similiter Hali Abbas in decimo practicæ duo, sub titulo vnguenti albi. Item Arnaldus de Villa noua in suo antidotario habet vnguentum de cerusa, sub eodem vnguẽti albi titulo. Etiam est in antidotario Nicolai vnguentum album, quod est vnguentum de cerusa.

Ex quo sciendum quòd à multis hoc vnguentum de cerusa, vocatur vnguentum album. Rhasis quoque in 7. ad Almansorem, capitulo de adustione ignis, & aquæ, & olei: habet vnum vnguẽtum de cerusa. Omnia tamen differunt aliquo modo ab isto filij Mesuæ. Sciẽdum etiam quòd vulgaris æditio, Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus non rectè habent: cerusæ, & merdasengi, ana ʒ. vj. Lege ℥. vj. vt est in alijs libris, tam antiquis, quàm excusis. Præterea sunt nonnulli qui parant vnguentum de cerusa simplex, quod constat ex cerusa, & oleo rosato tantùm, vocantque ipsum vnguẽtum album. Et alij addunt alia non hîc notata. Sed eiusmodi apud Authorem authenticum non inuenimus. *Vnguentũ album.*

De Cerusa.

CErusa, siue (vt alijs placet) cerussa, notissima est, & diuersimodè fit, secundũ diuersas gentiũ nationes. Ex plumbo, scilicet & acerrimo aceto, & quandoq; cum sale: vt Auicenna scribit &c. Quantò cerusa est albior, tantò melior. A pluribus vulgari vocabulo biacca dicitur. Vnde non desunt, qui vocant præsens vnguentum, vnguentũ de biacca. Ab Auicenna autẽ cinis plumbi vocatur cerusa. De eius autem factione, adustione, & ablutione &c. satis clarè plures scribunt Authores. Apud ipsos legito. *Cinis plũbi.*

De Mardasengi.

MErdasengi quippe lithargyrũ est, & de ipso dicetur infrà, scilicet in vnguento tripharmaco.

De Plumbo.

PLumbum etenim est metallum tam notius quòd repræsentari non indiget. Sed qualiter vritur atque lauatur, & à Dioscoride, & ab alijs pluribus non dubiè scribitur.

De Scoria argenti

SPeciatim posuit Author de argentea scoria, ad differentiam aliarum: quoniam ex omni metallo scoria sumitur. Argenti scoria enim, vt Dioscorides & Galenus memoriæ tradiderunt, Græce helcysma appellatur. Lege de ipsa & cæteris suprà, scilicet in triphera muscata. *Argenti scoria.*

De Zimar, siue Ziniar.

IN calce præsentis descriptionis legitur per omnes excusiones: Et quandoque apud necessitatem, adde Ziniar ʒ. ij. In exemplaribus antiquis autem, partim Ziniar, partim verò Zimar legitur. Et idem putamus esse, significatq; æris æruginem. Nonnulli autẽ faciunt differentiam inter æruginem æris, & illud quod dicitur flos æris. Nos autẽ passim inuenimus indifferenter

alterum pro altero positum. Et sub nomine viridis æris, omne eiusmodi potest intelligi. Et rectius vocabulũ putamus Zimar, quàm Ziniar esse. Errore nempè librariorum suspicamur versam esse,m,in ni,vt pro zimar,legatur ziniar. Zimar enim siue

Zimarium. zimarium,quasi zyma æreum dicitur. Zyma quidem Græcè,fermentum significat Latinè. Vnde azymus,azyma,azymum,id est sine fermento. Et quia scimus quandoq; ex fermento lita intrinsecus & extrinsecus vasa ærea,& fimo supposita,fieri hoc æs viride nominatum : ideò putamus eiusmodi zimarium dici. quasi dicatur fermentũ æreũ. Tamen sit quomodocunq;,nihil præstat ad rem,si zimar,aut ziniar dicatur,dummodo ipsa res non ignoretur. In libro Seruitoris etiam zimar , non ziniar legitur. Apud quem quasi ad literam ex Dioscoride,plures sunt modi faciendi zimar &c. Aduerte etiam quòd differt ziniar,à ziniam,de quo diximus in syrupo de Sticados.

Vnguentum Syricinum &c. CCCL.

PRAESENS descriptio potius est ad superiorẽ additio,quàm vnguẽti cõpositio. Sed quia ipsum vnguentum de cerusa, propter hanc additionem amittit priorem nomenclaturam:ideò ipsa additio per se,& nomen,& cõpositionis effectum retinuit. Vnde à syrico ipsum ingrediente,vnguentum syricinum dicitur. Aduertendum tamen quòd aliquæ impresiones,ac etiam nonnulla pauca exemplaria,non rectè habent in hac descriptione,ipsius syrici ℥.j.s. Lege emendatius ℥.j.s.vt reliqua librorum multitudo habet. Nec enim credendum est, pro tam pauco syrico mutasse Authorem priori compositioni titulum. Secundum veritatem autem ℥.j.s.posuit. Et sic stare debet.

De Syrico.

SYricum,non sericum (vt aliqui putauerunt) & scribendum & pronuntiandum est. Sic enim & rectè,est in maiori parte impresionum : sic etiam in cunctis ferè exemplaribus vetustis legitur. Et non est sericum,scilicet arborum lana, seu bombicium

Seta. opus,quæ seta vulgò dicitur,vt plurimi affinitate vocabuli decepti credidêre.Inter quos,etiam & Manardum prudentem virum allucinatum legimus. Quiquidem sicut & credidit, ita & scriptũ reliquit : necnõ & declarauit quòd validius esset ipsum vnguentum,si sericum vreretur.Non enim conuenit huiusmodi vnguento sericum,sed syricum. Syricum autem qui Galenum, Paulum,

Plin

Plinium, & alios plures benè perlegunt, quid sit, non ignorant. Etiam Simon Ianuensis & Pandectarius non multùm elongãtur à veritate. Aiunt enim Syricum de plumbo, id est cinis plumbi, vel adustum eius. Cinis plumbi autem secundum Auicénam, cerusa est: & posuerunt adustum eius: quasi dicerent, quòd syricũ idem est quod cerusa adusta, Item dicunt: Suricon est fex plumbi, post exitũ cerusæ, & est cerusa vsta, & est rubea. Suricon enim idem est quod syricon. Pluries enim Græca interpretantes, verterunt, y, in v. Item additiones in Pandectas, ex Galeno ad Paternianum, sic habent: Syricum fit de cerusa plurimùm siccata &c. Ergo quòd est ex cerusa, non potest esse sericum. Paulus autem lib. 7. quasi idem esse cum sandice scripsit. Inquit enim: Sandix aut syricum, extenuat, & siccat, non tamen calefacit. Si autem syricum non calefacit, clarum est quòd nõ potest esse sericũ. Quoniam Serapio, & Auicenna in de viribus cordis &c. scribunt sericum esse calidum. Plinius autem melior omnibus, declarat nobis aperte quid sit syricum, cap. vj. lib. xxxv. de factitijs coloribus loquens: Inter factitios (inquit) est & syricum, quo minium sublimi diximus. Fit autem sinopide, & sandice mistis. Hæc Plinius. At suprà nempe tractauerat de sandice, quæ fit ex cerusa vsta, & rubrica, æquali portione admista. Vnde sandix ex cerusa vsta, & rubrica constat. Syricum autem ex sinopide & sandice. Hoc est, ex sinopide pro medietate: ex rubrica pro quarta parte, & ex cerusa vsta pro reliqua quarta parte. Et hoc syricum ponendũ est in hoc vnguento, quia maximè conuenit. Sed cùm plures sint rubricæ, quoniam omnis rubra terra sub rubricæ nomine intelligi potest. Et eadẽ largo modo sub alio, scilicet boli nomine etiã venire, suprà testati sumus. Quæ autem absolutè, & antonomasticè rubrica dicatur, cum qua cerusa adusta pro sandice facienda, vniri debet, haud facilius indagari potest. Cõfusè nempe Doctores de rubrica loquuti sunt. Vnde secundum aliquos, videtur esse minij genus: secundum alios, sinopidis species: & secundum alios, nihil differre videtur à terra sigillata. Nam & ipsa rubrica, vt plurimi asseuerant, in Ponto (vnde pontica cognominatur) & & in Lemno est, & nõ nisi munita sigillo vendebatur. Alij autem tradunt in Lemno esse tres diuersas notabiles terras. Vna videlicet quæ in collis cacumine est. Et hæc sacra, siue sphragis dicitur: hancq; veram terram sigillatam esse affirmant, id est terram, quę speciali prærogatiua sigillo muniri solet. Alia autem terra, quam & rubricam dicunt, sed fabrilem cognominant: quamq;, scilicet

Suricon.

fabri

fabrilem, Dioscorides ad omnia sinopide inferiorem scribit: nec laudat Lemniam, sed optimam dicit esse Aegyptiam, & Carthaginensem. Imò de lemno in ipso capitulo nihil meminit. Tertia est qua (vt fertur) incolæ loci, vice saponis vtuntur. Et sic secundum istos, differt terra lemnia, à rubrica lemnia. Alij autem dicunt esse rubricam sinopidam, scilicet minium sinopidum. Alij autem, ipsum minium volunt esse verã & singularem rubricam. Et alij alia dicunt. Nos autem arbitramur (quamuis ignoretur vera rubrica) quòd si pro rubrica vtamur minio, in hoc vnguento, non malè agemus: vel terra sigillata, & erit melius. Et fortasse ipsa terra sigillata lemnia est vera rubrica. Et hoc absolutè tenet Sipontinus in Cornucopia. Sic enim ait: Rubrica quam Græci milton vocant, nascitur per se rubra minio proxima, præsertim in insula Lemno: nec nisi signata venundari olim solebat, propter quod sphragidem appellabant: hac minium adulteram, & à Ponto (vbi nascitur) dicitur pontica. Hæc Sipontinus. Sinopida autem siue sinopis, vulgaris notitiæ est & apud vulgares quasi per idem nomen, minus tamen rectè, sinopia dicitur. Non enim differt à macra nisi nomine. Et scias quòd vnguentum de cerusa cùm receperit syricum: nõ amplius erit album, sed rubeum: nec deinceps dicetur vnguentũ album, siue de cerusa: sed ab ipso syrico, vnguentũ vocabitur syricinum.

Terra lẽnia an differat à rubrica lemnia.

Rubricæ loco quid sumendum.

Vnguentum Aegyptiacum magnum &c. CCCLI.

DICITVR Aegyptiacũ hoc vnguentũ, vel quia ab Aegyptijs inuentũ, vel quia forsan apud ipsos vsitatius habebatur. Magnum autem cognominatur, non ad differentiam parui, quod non reperitur: sed à magna ipsius operatione & effectu. Et si non additur ei olibanum, potest etiam dici vnguentũ tripharmacum. Non enim amplius quàm tres recipit medicinas. Cum olibano autem, tetrapharmacum erit. Nonnulli etiam, vnguentum de melle vocant. Ponit hoc vnguentum Rhasis in calce antidotarij diuisionum: variat tamen in ponderibus. Bartholomæus à Montagnana etiam in suo antidotario, habet vnguentum Aegyptiacum: sed loco simplicis mellis, habet mel rosaceũ: & differt etiam in ponderibus. Luminare Maius, & Nicolaus Præpositus, nõ rectè habent in hac descriptione: mellis aur. xiij. cùm cæteri libri habeant xiiij. & sic est verum.

Vnguen-

Vnguentum tripharmacum faciens &c. CCCLII.

Vnguentum tripharmacum aliud &c. CCCLIII.

TRVNQVE istorum vnguentorum dicitur tripharmacum, ob id, quia tres duntaxat medicinas recipit: quæ sunt lithargyrum, oleum, & acetum. Vocaturq; à nonnullis vnguentum de lithargyrio. Et sub hoc titulo Bartholomæus à Montagnana in suo antidotario habet vnam descriptionem: sed loco olei simplicis, posuit oleum rosatum. Filius Serapionis autem in 7. similiter habet vnam huiusmodi vnguenti discriptionem: sed inscribitur, vnguentum de merda sengi, & acero. Auicenna verò in quinto cañ. habet consimile vnguentum, quod ab eo, vnguentum rubeum intitulatur. Od id quia addit ad ipsum ex venis tinctorum, scilicet ex rubea tinctorum, libram. Nicolaus Præpositus quidem ponit vnguentum tripharmacum authoritate filij Mesuæ. Sed si à librarijs non est vitiatus codex, neutrius istorũ prosequitur ordinem. Imò malè ordinatum est: quia lithargyrum per partes, acetum verò per ℥. legitur. Non bene potest conuenire semper vncia media, quæ ibi legitur, cum partibus: quoniam partes ipsæ possunt fieri & maximæ & minimæ, secundum voluntatem conficientis: vncia verò semper manet in suo pondere, ex quo non bene.

De Lithargyro.

Lithargyros Græcè, siue lithargyrum, siue lithargyrium: Latinè autẽ argenti spuma, & etiam lithargyriũ dicitur. Trium generum communiter lithargyrum scribunt Doctores. Nõnulli verò duũm tantùm. Nostra tempestate quidem, non nisi duo genera cognoscuntur. Quorum vnum vocatur lithargyrum argenteum, alterum verò aureum. Non tanquam ex auro, ex quo non fit, sed quia in colore aliqualiter æmulatur aurũ, idcircò aureum cognominatur. Plurimi nanque allucinati sunt, falsò putantes lithargyrum aureum, ex auro fieri: vt in libro Seruitoris, scilicet Bulchasis, & in Plateario legitur. Et solus ipse Platearius scripsit quatuor lithargyri genera. Etenim præter ipsum, apud neminẽ legitur lithargyrum stanneum. Et quomodo (vt ipse refert) est spuma auri, vel fit ex auro lithargyrum aureum, cùm inter ipsius materiam plurimum purum reperiatur plumbum? Sed reuera tria genera sunt, & sub vnico nomine. Hoc est, Argenti spuma. Tanquam à meliori metallo, à Latinis cõcluduntur, scilicet quòd

quodlibet ipsorum trium dicitur argenti spuma. Quamuis non ex argento omnia: quoniam vnum genus tantùm fit ex argenti materia. Quam argenti spumam, Græci calabritin, siue calauritin cognominant: Latini autem lithargyrum argenteum. Aliud genus fit è plumbo. Et quia hæc argenti spuma est quasi similis supradictæ: ideò argyritis cognominatur à Græcis. Non autem absolutè argentea, sed quasi ex argento. Plinius autem absolutè dicit argyritin ex argento. Vnde patet quòd supradictam, scilicet calabritin, sub hoc vocabulo intellexit. Aliud autem lithargyri genus fit ex plumbari arena, & huiusmodi spumã ipsi Græci molybditin appellant. Sed quia (vt diximus) colore æmulatur aurum, chrysitin cognominant. A nostris autem lithargyrium aureum dicitur. Plinius verò hanc, chrysitin tantùm nominat. Molybditin autem appellat supradictam, quæ fit ex plumbo. Omnes enim testantur lithargyrum aureum esse aliorum optimum. Et de hoc est semper intelligẽdum, cùm simpliciter legitur. Ab Arabibus autem & barbaris, Merdasengi, & martech, siue marechet nuncupatur. De eius operatione, adustione, lotionéve, non est opus scribere, cùm Dioscorides, Plinius, Serapio, Bulchasis, & alij plures de hisce rebus diffusè, atque satis clarè pertractauerint. Et certè apud aromatarios vtrunque lithargyrum, est res valdè nota. Tertium autem non ita distinctè cognoscitur: quia cùm sit simile argenteo, putamus mistum cum eo venundari, & alterum à negotiatoribus cum altero confundi. Præterea hoc adnimaduersione dignum, quòd legitur quandoque in quibusdam compositionibus quorundam Doctorum: Lithargyrum spumificatũ, siue despumatum. Et hoc passim apud Bartholomæum Montaguanam: tunc pro lithargyro spumificato, intellige vnguentum tripharmacum iamdudum declaratũ. Et nequis dubitet in hoc, ipsummet Bartholomæum citamus in testimonium, qui in vno medicamine, docens modum spumificãdi lithargyrum, apertè ostendit ordinem siue modum compositionis præfati tripharmaci vnguenti. Ait enim in septima intentione secundi capituli secundæ sectionis 301. consilij. Recipe lithargyri subtilissimè triti ℔. ij. olei rosati ℥. iij. agitentur simul in mortario, deinde superponantur eidem, aceti albi satis acuti ℥. iij. & iterum concutiãtur simul longo tẽpore in mortario plumbeo cum pistillo suo. Post illud autẽ, superaddatur iterũ quãtitas olei, intermistũ conquassando: deinde superaddatur acetũ, & sic fiat decies vsquequo spumificetur & augmẽtetur: crescit enim vsq; ad quãtitatẽ mirabilẽ

Argyritis.

Molybditis quid Græcis, & quid Plinio.

Lithargyrium absolutè.

in spatio duorum dierum. Hæc ille. In vnguento autem lithargyri apud ipsum, quod etiam est hoc vnguentum tripharmacũ, vbi legitur: Recipe lithargyri spumificati: putamus esse mendam in codice: & rectius vel legendum est spumificandi, vel sine eo absolutè legatur lithargyri: quia aliter eo in loco non potest stare. Quoniam si accipitur lithargyrum spumificatum, ad quid necesse est ipsum iterũ spumificare? Nam descriptio ipsius vnguenti lithargyri, est eadem cum supradicta, in qua docet spumificare lithargyrum ipsum. Igitur non rectè.

Vnguentum Alpsoricon &c. CCCLIIII.

PRAESENTIS vnguenti, & sequentis confectionis titulus, vel à malo interprete, vel à minus peritis librarijs maximè corruptus probatur. Vbi pro psoricon, phisiricon, & alfesiricon, seu alfesericon, vel alferisicon legitur. Vera etenim litera talis est: Vnguentum alpsoricon. Et infrà: Recipe cerusæ, lithargyri, psoricon &c. Et est propriè psoricon, confectio immediatè sequens, quæ sic à Græcis appellatur, vt mox dicetur. Et non est fescera, scilicet brionia, vt nonnulli iuniores allucinati peruersè declararunt. Et vocatur hoc vnguentum, alpsoricon, id est de psorico, ab ipsa confectione psoricon dicta, quam recipit. Præterea animaduertito quòd aliquæ impressiones in hac descriptione non habent crocum, quod debet esse: Luminare Maius autem habet crocum, sed non climiam argenti. Nicolaus Præpositus verò, neutrum habet. Sed reuera vtrunq; ponẽdum est, quia in omnibus antiquis exemplaribus legitur. *Psoricon.*

De Climia.

CLimia idem est quod Cadmia. Sed vt Dioscorides, Galenus, Plinius, Serapio, Auicenna, & cæteri scribunt, sunt plura cadmiæ, seu (vt mauis) climiæ genera. Et ideo Author noster ad differentiam aliarum cadmiarum, specificauit de argentea. Est igitur cadmia principaliter duplex, scilicet Cypria, quæ & mineralis, siue lapidea dici potest: quæ in Cypro insula, in montibus, & in fluentis reperitur aquarum. Alia est, quæ in fornacibus metallorum fit. Et hæc in plurimas diuiditur species, prout sunt diuersa metallorum genera è quibus assumitur. Vt ex auro, argento, ære, & similibus. Ab Auicenna autem, auri climia magis laudatur. Plinius verò, ærariam alijs præfert, & absolutè lapidem (ex quo fit æs) cadmiam vocat, fusurisq; necessarium: sed *Cadmia.*

medicinæ inutilem ipsum lapidem esse asserit. Ponit etiam sicut & Dioscorides, multas differentias de cadmia quæ fit in fornacibus, secundum fornacis loca. Quilibet per se ipsum apud illos videre potest. Sciendum tamen quòd cadmia parum differt à thutia, id est pompholyge, & possumus in necessitatibus alterum pro altero compensare. In libro Seruitoris autem pro cadmia, barbarè legitur cathimia: & confusè ipse Bulchasis per cathimiam, nunc thutiam, nunc climiam intelligit. Imò non latet legentem, quòd illud quod ex lapide, ibi thutia dicitur esse, est sine dubio climia, scilicet cadmia. Nam ex lapide fit; qui lapis præcisè à Plinio (vt diximus) vocatur cadmia, ex quo fit æs. Thutia autem, quæ pompholyx est, non est lapis ipse ignitus, vt ille Author scripsit: sed è tecto fornacis accipitur, in qua dictus lapis concoquitur ad metalla fundenda. Vnde sub nomine cathimiæ, & cadmiam, & thutiam cōfundit. Demum de adustione cadmiæ, deq; eius ablutione, omnes præfati authores, & alij plures, satis abundè scripserunt. Igitur apud ipsos quærito.

Thutia parū differt à Cadmia, & pro ea ponitur.

De Argento viuo.

Argentum viuum res est vbiq; notissima. Nonnulli inter metalla computant, & à pluribus mercurius vocatur. Inter venena communiter annumeratur. Et quamuis Dioscorides, & alij plures, prohibeant ipsum per os administrari: tamen Auicenna in quarto cañ. fen. 6. tractatu primo, scilicet in prima summa de venenis congelatorum ex mineris, ait, quòd plurimi ex his qui bibunt ipsum, non læduntur eo: egreditur enim cum dispositione sua per inferiorem regionem. Hæc Auicenna. Et nos scimus physicum vtentem in cura infirmorum pilulis, in quibus argentum viuum (prius tamen mortificatum) recipitur. Et infirmis semper (vt sciamus) bene successit, & à varijs infirmitatibus liberati sunt. Veruntamen non nisi in magnis causis, & cum maxima cautela ipsum propinandum est. De extinctione eius autem, imò de eius mortificatione (non enim omninò moritur, sed tantùm mortificatur, quia cum tempore semper iterum reuiuiscit) plurimi sunt modi. Author enim noster non specificauit de eo: quoniam quilibet modus est bonus, siue cum saliua, vel cum succo citrij, arancij, & similium, vel cum aliqua pinguedine, vel quomodocunq; aliter mortificetur, nihil refert, & maximè in his quæ non sunt ore administranda, vt in vnguentis, & similibus.

Mercurius quid.

De Oleandro.

MVltis Italiæ locis oleandrum non est incognitum, tamen circa Romam sponte non nascitur: quamobrem à paucis Romæ cognoscitur. In nostro Aræcelli horticello paucis antè annis seuimus plantam, & viret adhuc, quæ causat vt in dies à pluribus Romanorum non ignoretur. Nerion à Dioscoride vocatur. Nonnulli Rhodendron, siue Rhododendron, siue Rododaphnen, alijsq; nominibus appellitant. Vnicum tantùm genus Dioscorides posuit. Auicenna autem duo, scilicet syluestre, & fluuiale: sed fluuiale verè est Nerion Dioscoridis. Syluestre autem (quod dicit esse spinosum, habens folia portulacæ &c.) à raris videtur. Dictum est nobis quòd in montibus supra Bassianas, longè ab vrbe ferè per quadraginta miliaria nascitur. Oleandrum etenim, id est nerium, esse venenosum atq; mortiferum, & bestijs & hominibus, ferè omnes fatentur. Veruntamen (vt Dioscorides & Auicenna testantur) hominibus contra serpentium morsus, cum vino rutaq; potum, maximum est præsidium. Flos eius simillimus videtur rosæ subrubræ, quæ vulgò incarnata cognominatur. Vltra quatuor menses continuè & successiuè florescit &c. Ponitur autem à nostro Authore in ista compositione oleum de oleandro: sed qualiter sit faciendum tale oleum, ab ipso non declaratur. Nec apud aliquem antiquorum legimus, præter quàm apud Rhasim, in antidotario separato. Igitur secũdum Rhasim debet fieri. Cuius descriptio talis est: Recipe succi oleandri ℔.j. rosarum ℔.s. olei omphacini ℔.ij. coque donec consumatur succus. Cola & reserua: Hæc Rhasis. Sed contigit dubitari super ista descriptione, an pro rosis intelligendæ sint rosæ communes & notæ, an flores ipsius oleandri, quiquidem rosei sunt. Et à similitudine quam cum rosis notis habent, vocantur & ipsi rosæ, oleandri supple. Vnde & rhododaphne, & rhododendrum, ipsum oleandrum dicitur. Quasi diceret. Recipe succi oleandri, supple foliorum arboris: & rosarum, supple ipsius oleandri &c. Veruntamen an sit melius vel peius cum vno, quàm cum altero, hoc non est nostrum definire: sed ipsi medici consulendi sunt. Hoc autem diximus, quòd vel sint flores oleandri, vel flores rosarum communium, pro huiusmodi oleo parando, putamus recentiores siccis esse meliores. Nos autem credimus Rhasim loquutum fuisse de floribus ipsius oleandri potius, quàm de rosis communibus.

Nerion.

Confectio Psoricon &c. CCCLV.

NON alfesiricō, vel alteriusmodi barbarè: sed Psoricon est proprium nomen præsentis cōfectionis. Nec dicēda est cōfectio alpsoricon, vt præfatū vnguentū quod significat de psorico. Sed propriè & absolutè, psoricon: quoniā talis cōfectio sic vocatur. Et dicitur psoricon à psora, quod est quoddam malū, significans asperitatē cutis, seu impetiginē, vel scabiem siccā, vel huiusmodi simile. Vnde cōfectio, seu vnguentū psoricon, id est ad psoras, supple sanādas, scilicet præfata cutis mala, rectè interpretari libet. Sicut etiā & ipsemet Author noster exponit, cùm dicit quòd est medicamentū ad fistulas, & cancrū &c. quę sequūtur. Præterea legitur ipsamet cōfectio, sub eodē titulo, scilicet psoricō, apud Dioscoridē v. lib. post cap. de chalcite: & apud Galenum in calce noni lib. de simpliciū medicamentorū facultatibus. Sed in hoc differūt inter se Diosc. & Galenus, scilicet quòd Dioscorides habet cadmiā: Galenus verò loco eius habet lithargyrū. Author noster autē posuit lithargyrū, sicut Galenus: & posuit florem æris, pro cadmia Dioscoridis. Sed pro chalcite, chalcantū eius interpres, vt putamus) vertit. Sic enim scribit Dioscorides, Ruellio interprete: Fit ex ea (scilicet chalcite) medicamentū, quod psoricon vocāt, duabus chalcitis partibus cum vna cadmiæ additis, & ex aceto tritis. Oportet autē in fictili obruere fimo diebus quadraginta per Caniculæ ardores. Sic enim fit acrius. Hæc Dioscorides. Galenus autem, Psoricū (inquit) conficitur hoc medicamen, dupla chalcite admista lithargyro; antè tamen vtrisq; aceto acerrimo solutis. Sicq; in ollam nouam coniectis, quam fimo æstate media, diebus quadraginta obrutā sepelies. Hæc Galenus. Igitur non est dubiū, quòd de vna & eadem confectione omnes tres, quāuis parum variè, loquuntur. Auicenna quoq; habet hanc eandem confectionem, de qua videlicet facit cap. propriū, in secundo cā. sub barbarizato vocabulo. Hoc est, Fasuricon, siue Fesurichun: & quasi ad literam, vt Galenus scribit. Inquit enim: Fasuricō quid est. Est medicamē ad scabiem, factū ex merdasengi, & duplo ipsius de calcadis, tritis cum aceto vehementer forti, & ponitur in vase nouo, linito ex luto, & sepelitur in fimo quadraginta diebus, in tēpore æstiuo. Hæc Auic. magis nempe credendum est, Auicennā & filium Mesuæ sumpsisse ipsam confectionē à Græcis, puta à Dioscoride, siue Galeno, quàm Græci ab Arabibus, siue Barbaris. Et

ex consequenti, Psoricon rectè nuncupari debet, sicut Græcè nuncupatur. Nicolaus præpositus quidem (vt patet) non intellexit ipsam confectionem: quoniam sub nomine vnguenti, eam descripsit, vocauitq;, Vnguētum alfessericum aliud. Qui autem postea in ipsius librum fecit additiones, minimè hoc animaduertit. Vnde iterum posuit eandem confectionem inter confectiones in litera C. Ex quo bis est in ipsius Nicolai dispensario.

Confectio unguenti sanantis uulnera &c. CCCLVI.

ON legitur in presenti descriptione per antiqua exēplaria, nec in vulgari æditione, succus celidoniæ: neq; in Nicolao Præposito, scilicet in litera V. vbi sub nomine vnguenti ad vulnera antiqua, habet præsentē cōfectionē: quoniā ex imprudētia authoris additionū, in litera C, inter cōfectiones, similiter, vt supradictam, frustrà posuit & istā. Et scripsit in ea succum celidoniæ, sicut à mendosis impresionibus sumpsit. Qui succus non debet esse. Quoniam iudicio quorundam non spernendorum, minimè huic compositioni conuenit. Igitur cassetur, & legatur simpliciter, cum succo absynthij, & succo plantaginis, donec &c.

Isopi cerotum Diatessaron *descriptione* Democriti *&c.* CCCLVII.

ICITVR Diatessaron, id est de quatuor, supple medicinis. Quodquidē similiter potest vocari. Isopi cerotū tetrapharmacū. Sed est computandū & oleū, alioqui esset tripharmacum. Cōsimiliter & in ceroto diapēte, est connumerandū oleū. Est autem in præsenti descriptione per omnes excusiones vnū mendum: videlicet, vbi legitur: Isopi humidæ ℥. ij. lege ℥. ij. s. Sic enim habent cuncta exemplaria, & Luminare Maius. Vulgares impresiones autē habent ʒ. ij. Vbi similiter librarij malè posuerunt per drachmas, quæ erant ponenda per vncias. Quia etiam & oleum irinum est ibi per ʒ. quod rectè debet stare per ℥.

Cerotum Galeni stomachum cōfortans &c. CCCLVIII.

VNCTA nempe exēplaria, nulloq; discrepāte, & similiter Nicolaus Præpositus, habent Galenū in titulo præsentis descriptionis. Luminare Maius autē dicit se hoc nō reperisse apud Galenum. Quapropter potest dubitari de ipsius authore.

Sed hoc parũ facit ad rem. Veruntamen apud ipsum Luminare non rectè legitur: mastis ʒ.xv. cùm cæteri concorditer habeant ℥. xx. Vulgares quoque excusiones multa menda habent in ista descriptione. Pro aqua rosata, intellige infusionem rosarum.

Cerotum Diapente &c. CCCLIX.

NTITVLATVR Diapente, id est de quinq; supple medicinis. Potest etiã Cerotũ pentapharmacum dici. Vulgaris nanq; æditio omnia habet in præsenti descriptione per ℥. quæ cũcta volumina latina habẽt per ʒ. Et nõ multùm refert: quoniã stante eadẽ proportiõe, potest fieri per plus & per minus. Veruntamen melius est vt hoc & cætera fiãt semper secũdũ ordinatã ab authoribus quãtitatẽ. De glutine Zanahã, vel alzanac, vel zanahac &c. quære infrà, scilicet in emplastro diachylõ magno.

Cerotum Alexandrinum &c. CCCLX.

ON ab Alexandrina ciuitate, sed ab Alexandro Authore, præsens Cerotũ Alexãdrinum titulatur. Sed sciendum quòd vbi per impressiones legitur in præsenti descriptione: Olibanum & ammoniacum in vino &c. Verius legendũ est: Ammoniacũ, & storacẽ in vino &c. quoniã sic inuenimus in maiori parte antiquorum exemplariũ. Et certè meliori modo potest puluerizari olibanum, quàm storax. Igitur storax debet infundi &c.

Cerotum aliud eiusdem &c. CCCLXI.

VM legis eiusdem: subintellige Alexandri præfati. In quibusdam tamen paucis dúntaxat exemplaribus, non eiusdem: sed nostrum legitur, sic videlicet: Cerotum aliud nostrum fortissimum &c. Vnde secundum huiusmodi, non Alexandri, sed ipsius Authoris intelligitur. Attamen putamus esse mendosum istiusmodi: & rectius eiusdẽ, esse legendum. De oleo de naphtha, lege infrà, scilicet in descriptione olei philosophorum.

Cerotum Andromachi factum ex nouem medicinis &c. CCCLXII.

INVS rectè per cunctas ferè impressiones, legitur in præsenti descriptione, Olei de been. Lege de ben. Vulgares libri etiam hîc plures habent deprauationes.

Em

Emplastrum Diachylon &c. CCCLXIII.

VOCANTVR diachylon,siue(vt mauis barbarè)diaquilō hæc emplastra,ab succis,siue mucilaginibus quæ recipiuntur in ipsis.Chylon vel chylum,declarant nonnulli significare succū,vel mucilaginē,vel simile: vnde syrupus de bisantijs,dicitur etiam Syrupus diachylon,à diuersis succis quos recipit. Et generaliter omnes compositiones recipientes succos vel mucilagines potest diachylon cognominari. Consimile emplastrum habet filius Serap.in 7.sub titulo Vnguenti de mucilaginibus: vbi immediatè declarans dicit,Et est diakilon. Similiter & Auicēna habent eandem descriptionem,cum inscriptione, vnguenti diaquilon.Hali Abbas etiam in x.Practicæ habet istam compositionem,quam semibarbarè nuncupat, vnguentum diachylon. Vbi loco fœnugræci habet helbe:quod idē est,vt plures exponunt:& facit mucilagines(quas vocat spumas)in vrina chameli. Rhasis quoque in 7.ad Almansorem,cap.de scrofulis,habet simile emplastrum.Item ipse Rhasis in lib.de ægritudinibus iuncturarum. cap.26.habet aliud diaquilō,dissimile omnibus istis.Paulus etiānum in 7.ponit emplastrum diachylon, quod similiter differt. Aetius quoq; 14.cap.lib.15.habet duas descriptiōes aliquomodo differentes,& vna est ex Oribasio.Præterea sciendū quòd in præsenti descriptione,pro omnibus cōsimilibus,dat Author noster regulam siue modum conficiendi muciagines cum lithargyro, scilicet quòd non sunt miscendæ mucillagines in bullienti lithargyro: sed post bullitionem eius,permittendum est infrigidari. Non tamen in totum:sed cum est quasi tepidum, immittantur mucilagines, prius tamen aliquantulum bullitæ: & cùm facta fuerit ipsorum ad inuicem permistio bona,reducatur totum ad ignem,& perficiatur decoctio &c.

Emplastrum Diachylon magnū &c. CCCLXIIII.

AD differentiam sequentis parui, cognominatur magnum præsens emplastrum: ac etiam à magna sui operatione &c.Supradictum autem potest dici Diachylon descriptione cōmuni, scilicet quòd cōmuniter illud à Doctoribus scribitur:siue emplastrum de succis &c A nōnullis etiā vocatur hoc emplastrum, Emplastrū,siue Cerotū de mucilaginibus.At ab alijs addūtur ad istam descriptionē plura gūmi,vt bdellium,sagapenum,ammo-

niacum &c. Ex quo postea nuncupant, Emplastrum, siue Cerotum, siue Diachylon gummatum. Aduertendum tamen quòd per omnes impreßiones, deest in præsenti descriptione mucilago radicum altheæ, quæ locanda est post mucilaginem seminis lini. In omnibus etenim exemplaribus inuenimus, ex quo iudicauimus ipsam esse admittendam.

De Glutine AlZaniac, siue Zanahan, siue alteriusmodi barbarè.

Est nanq; in præsenti descrsptione, & similiter suprà in Ceroto diapente, & infrà in Emplastro filij Zachariæ &c. vnũ simplex ita barbarũ atq; corruptũ, quòd ex iunioribus haud est qui audeat ipsum absolutè, ac sine trepidatiõe declarare. Enimuero sexagintaquatuor variationes, per varios libros legimus de huiusmodi barbarismo. Et sunt qui habent zanahan, & sunt qui alzanahan, & sunt qui zanahac, & qui alzanaac, & qui zanahana, & qui alzanahanari &c. quæ si omnia scriberentur, ridicula fore non dubitauimus. Vnde nõnulli ex iunioribus suspicãtur esse viscum quernũ, alij collam piscium, alij pisciũ viscositatẽ quæ manibus piscatorum adhæret, alij gũmi arboris assæ fœtidæ, & alij (qui forsan melius) putãt esse gũmi hederæ: ad quorũ opinionẽ & nos libenter aures inclinamus, scilicet credẽtes esse gũmmi hederæ potius, quàm aliud ex supradictis. Tum quia in Pãdectario legimus consimilia plura vocabula, pro hedera vel gummi hederæ interpretata: vt in litera A, Alzachanam, id est hedera: Alzanarari, id est gummi hederæ. & in litera Z, Zanahanen, id est hedera &c. Tum etiam, quia excellentißimus vir Ioannes Manardus fuit cõsimilis opinionis. Ait enim ipse in ceroto diapẽte: Glutinis zanaham. fortè gummi hederæ. Veruntamen non intantum approbamus istã, vt reprobemus aliorũ opiniones. Igitur quod melius iudicatum fuerit, illud facito. Nos autẽ interim dum veritas exquiratur, gummi heredæ semper, pro eo substituemus, ac substituendum alijs consulimus.

Gũmi hederæ quid suppleat.

Diachylon paruum &c. CCCLXV.

CVM legis hîc Diachylon, præaudi Emplastrum. Paruum cognominatur, ad differentiam supradicti magni, cuius operationem sequitur, vt in litera habetur. Sed quia magnum conficitur sicut primũ: igitur tam pro magni quàm pro parui operatione, ad primi regulam recurrendum est.

Empla

Emplastrum de granis lauri &c. CCCLXVI.

BI legitur in præsenti descriptione per omnes excusiones: Mellis colati: legendũ est rectius: Mellis calidi. quia sic inuenimus ferè in cunctis exemplaribus. Habet nãq; filius Serap. in 7. duas emplastrorũ descriptiones, sub titulo dimadh, quæ recipiunt grana lauri: sed valdè ab ista differunt. Initinm vnius est, Dimadh ad hepar &c. Alteri⁹ verò: Dimadh ad gibbositatẽ &c.

De Lauro, & granis eius.

PLura nempe Plinius enumerat lauri genera: veruntamẽ principaliora (vt Dioscoridi & alijs pluribus placet) duo tantùm sunt. Vnum videlicet, quod tenui cõstat folio, sterile, quodq; masculum à quibusdam appellatur. Floret enim maximè, sed nunquam baccas alit. Alterũ verò genus, quod & fœmininum à nõnullis vocatur, latiori folio atq; maiori probatur, baccasque fert innumeras, oleis similies, sed rotundiores, ab extrà nigras, ab intus verò albas, vel subcitrinas, absq; nucleo osseo &c. Et hę quidẽ maturæ colligendæ sunt, quæ nunc grana, nunc baccæ dicuntur. Græcè enim daphnides vocantur: quia & daphnis ipsa laurus est græcis. Vtrunque lauri notæ genus crebrum est in Italia. De alijs autem generibus apud ipsum Plinium quærito.

Emplastrum stomachum & hepar confortans &c. CCCLXVII.

EGITVR mendosè in præsenti descriptione, ferè per omnes impresiiões, immediatè post Galliæ muscatæ: separatim, ana &c. Cassetur illud separatim: & loco ipsius scribatur, squinãti. Deest enim squinantum, in illis mendosis lectionibus. Sic nempe habent omnia antiqua exemplaria, ac etiã vna ex nouis impresiionibus. Garyofilorum, macis, cinnamomi, spicæ, nucis muscatæ, galliæ muscatæ, squinanti, ana 3.j.s. &c. Quasi idem emplastrum, & sub eodem titulo, ponit Guillelmus Placentinus, in quinto suæ Practicæ, cap. 22. A nonnullis autem hæc compositio: Emplastrum de ligno aloës nominatur.

De Emplastrorum suffumigatione.

IN calce quarumdam emplastrorum descriptionum præcipitur ab Authore, vt suffumigetur illud emplastrum cum ligno aloës, scilicet cùm fumo ipsius ligni. Et hoc intelligitur faciendum statim, cùm ponendũ sit ipsum emplastrũ super locum, sci-

licet quòd immediate ante immissionem debet suffumigari. Modus autem ab eo non assignatur, sed hic est valdè bonus. Videlicet: Extendatur & complanetur emplastrum quantũ necesse est, & ponatur aliquãtulũ ligni aloës minutatim incisi super ignitos carbones, tanquam incensum in thurbibulum, & superponatur igni fumiganti setacium rarum cum emplastro, vel agiliter manibus teneatur emplastrum ipsum, ita quòd totus fumus cremantis ligni directè ad ipsum ascendat. Completa autem suffumigatione, continuò ipsum emplastrum competenter calidum ponatur super locum &c. Et licet aliqui aliter suffumigent: modo tamen dicto expeditius & vbique fieri potest.

Emplastrum de Gallia &c. CCCLXVIII.

APVD filiũ Serap. in 7. cap. 27. habet tres quasi similes cõpositiones. Quarũ initia sunt, Dimadh ad diariam, & debilitatẽ stomachi. Dimadh quod fit cum extremitatibus myrti: & Dimadh quod confert ad diariam antiquam. Præterea sciẽdum quòd per varios codices variè legitur in quibusdam locis præsens descriptio. Vnde vbi legitur in aliquibus libris: Recipe galliæ muscatæ, squinanti, ana ℥.j.s. Et in alijs peius, videlicet ana grañ. j.s. Maior pars exemplariũ, nec sic, nec sic: sed omissio squinanto cum suo ana, habẽt galliam in vnomet ana cum sequentibus simplicibus: sic videlicet, Recipe galliæ muscatæ, ramich, sumach, acaciæ &c. ana ℥.ij. & ita iudicauimus verius esse. Ex quo non est ponendũ squinantum in ista compositione, nec habetur in descriptionibus filij Serap. neq; in seq̃uẽti emplastro legitur. Item, nõnulli libri habent: Deinde accipe succi foliorũ myrrhæ humidæ. Alij autẽ loco myrrhæ humidæ, habent mentæ humidæ. Alij rutæ humidæ. Et alij myrtæ humidæ. Vbi sic rectius legendũ iudicauimus: Deinde accipe succi foliorũ myrti humidæ, scilicet teneræ. Et similiter est intelligendũ in sequenti descriptione, in qua simili modo eadẽ clausula per diuersas excusiones diuersimodè legitur. Et hoc non solùm probatur per antiqua exẽplaria sic esse secundum veritatem, verumetiam & per supradictas filij Serapionis descriptiones. Item vbi mendosè per quasdam impressiones legitur: Gummi, assari &c. Lege rectius: Gummi assi, siue assati. Etenim error ipse est manifestus, cùm absque ana sequitur ℥.vij. Similis quoque error reperitur per quosdam libros in seq̃uẽti descriptione: Itẽ vbi in aliquibus mendosis impressionibus

legi

legitur: Deinde terantur, & fiant sicut puluis &c. Lege: Et fiant sicut puls &c. Aduerte etiam, quòd vbi Author dicit: foliorũ lauri, subintelligitur ibi, succi. Tanquam si diceret: Accipe succi foliorum myrti humidæ, succi foliorum lauri, supple humidæ, seu teneræ: quia in eodem sensu intelliguntur hîc folia lauri, in quo folia myrti. Sed si quis nõ poterit habere extremitates teneras de lauro, siue de myrto vnde succũ exprimat, potest facere ex alijs folijs durioribus, recentibus supple, bonam decoctionem: qua, loco succorum, vti cõmodè valebit. Sed melius erit, si succum acceperit. Per vinum ponticum, intellige vinum austerum, & non de Ponto insula, sicut rheuponticũ. Et propriè intellige illud quod à vulgaribus vinum bruscum nuncupatur. *Vinum austerum, vel bruscum.*

Emplastrum de Gallia &c. CCCLXIX.

SVNT & in præsenti descriptione per recẽtiores codices plura mẽda. Et primò desunt in ipsa gallæ, quæ locãdæ sunt inter balaustij & hypoquistidos, sic videlicet, Charabæ, balaustij, gallarũ, hypoquistidos, acaciæ &c. Itẽ vbi legitur: Succi extremitatũ myrrhæ, seu mẽtæ, seu rutæ humidæ, & aceti, ana ℥.j. Lege rectius: succi extremitatũ myrti humidę, & aceti, ana ℥.j.s. Item vbi est: Gũmi arabici, assari ʒ.iiij. lege emendatius: Gũmi arabici assi, siue assati ʒ.vij. Itẽ vbi est impressum. Minuæ acerosæ ʒ.ij. vel iij. Lege ℥.ij. vel iij. Quoniã ita certè est, secundũ veritatẽ, in cunctis ferè exẽplaribus antiquis. Ex quibus etiã erroribus aliqui declarati sunt in suprascripta cõsimili cõpositione. Præterea sciendum quòd vbi Author dicit: Accipe succi capreolorũ vitiũ: subintellige domesticarũ. Vuarum agrestiũ: subintellige etiam succi capreolorũ vitium agrestium, scilicet labruscarum. Tanquam si diceret: Accipe succi capreolorũ vitium domesticarum ℥.ij. succi capreolorum labruscæ ℥.j. &c. Et nota quòd non posuit absolutè vitium agrestium: quoniam vitis agrestis est nomẽ commune ad plura. Vnde addidit vuarum ad differentiam aliarum. De Sauich autem, Alchohol &c. in superioribus require.

De Capreolis.

CApreolus quidẽ in his & similibus locis intelligitur propriè ille coliculus intortus, vt cincinnus, siue illa clauicula, qua sese vitis in proximas arbores & similia lingans, sustẽtatur. Etiã pro capreolo largè sumpto potest intelligi totus pampinus, siue coliculus tener, scilicet palmes, seu extremitas illa tenella atq; succosa

cosa sarmentorũ vitis. Cuius succo nõnulli verno tempore,loco acrestæ in obsonijs vtuntur. Et clarius habetur in emplastro de fermento. Veruntamen cùm commodè fieri potest,pro huiusmodi & similibus compositionibus,melius est si ex illis clauiculis,seu cincinnis excipiatur succus.

Emplastrum relatũ ad Andromachũ &c. CCCLXX.

HABET & Auicenna in quinto cañ.hoc emplastrũ,sed in quibusdã paucis differt. Habet quoq; aliud mirabile relatum ad Andromachum, quod etiam non conuenit cum aliquo istorum. Aduertendum tamen quòd præsens descriptio ferè per omnes impressiones est in pluribus vitiata. Nam deest in ipsa Gummi pini,scilicet resina pini : cuius pondus est ℥.viij.& locari debet ante auripigmentum. Etenim in omnibus exemplaribus habetur,& similiter in vna ex vltimis impressionibus. Etiam & in descriptione Auicennæ legitur. Vnde debet poni. Item ana, quod sequitur post calcem non extinctam,per easdem impressiones variè legitur. Quædam enim habent : ana ℥.xv.& quædam, ana ʒ.xv.& quædam,ana ℥.x.& quædam,ana ℥.iij.& quædã aliæ, ana ʒ.iij.At reuera in exemplaribus antiquis pro maiori parte, ana ʒ.xv.scriptũ inuenimus : & sic iudicauimus verius esse. Auicenna autem,ana ℥.ij.habet. Quod satis parum differt ab ana ʒ. xv.Ergo ʒ.xv,ponendæ sunt. Lege igitur rectè sic : Recipe sepi anatis,picis,ana ʒ.xviij.gummi pini ℥.viij.auripigmenti rubei, & citrini,aluminis iameni,calcis non extinctæ,ana ʒ.xv. ammoniaci ℥,ij.& non ʒ.ij.vt vulgares impressiones habent &c. Pro auripigmento rubeo autem sandaracham intellige:& pro citrino,vsuale notum ; de quibus suprà dictum est. Et alumen iamenum idem est quod alumen scissile, quod aliter alumen plumæ, alumen schiston,& flos petræ,siue flos lapidis dicitur.Lege Antonium Musam Brasaulum.

Auripigmẽtũ rubeum.

ʒ 440. ℓ6

Emplastrum aliud Andromachi &c. CCCLXXI.

POTEST hoc emplastrum,absque dubio,vocari cauterium Andromachi : quoniam vt patet in litera,nil aliud est quàm efficacissimum cauteriũ. Filius Serap.quidem in 7.cap.28.& Hali Abbas in decimo Practicæ, cap.25.sub nomine vnguenti, habent quasi consimilem compositionem,& in vtroque est antepenultima capituli descriptio. Sed pro granis risi & frumenti,

Cauterium Andromachi.

vter

vterque ipsorum habet viscum: quamuis filius Serapionis habeat sub barbaro vocabulo, hoc est dabach, quod idem est quod viscum, vt Pandectarius & alij plures interpretati sunt.

De Aqua ardenti, scilicet Aqua vitæ, & Aqua saponis.

QVoniam sub nomine aquæ ardentis, tam aqua saponis, scilicet aqua ex qua, oleo admista, fit sapo, quàm aqua vini sublimata (quæ aliter etiam aqua vitæ dicitur) intelligitur. Ideò Author specificans de ea, dixit: Et est aqua saponis, Dicitur autem aqua ardens aqua vitæ: quia si approximatur ei flamma ignis, accenditur ac inflammatur, & ardet. Et hoc signo cognoscitur bona à mala. Videlicet quòd illa est optima, quæ tota in flammis consumitur. Aqua saponis autem dicitur etiam ardens, non per modum patientis, vt præfata aqua vitæ: sed per modum agentis, scilicet quòd vrit carnes &c. quibus approximatur, faciens ampullas, & vesicationes, tribuensque dolorem vt ignis vrens. Et est propriè aqua saponis, lixiuium factum ex duabus seu tribus cineris, & vna calcis partibus. Et illa est fortior, in qua ouum immersum magis supernatat extra aquam. Quia quantò magis est mitis ipsa aqua, tantò magis ouum submergitur in ea. Primum igitur lixiuium est fortius secundarijs: & illud est sumédum, si vis potius facere cauterium, siue emplastrũ istud &c. Sed aduerte quòd differt aqua vitæ ab aqua vitis. Nam aqua vitis à vite ipsa excipitur. Videlicet tempore veris cùm putantur vites, loca incisa per aliquot dies semper lachrymãt aquam clarissimã. Et illa propriè est aqua vitis. Quæquidé vitis aqua, vnà cum melle per ignem sublimata, oculorum lippidines maximè curat.

Aquæ vitis ab aqua vitæ differentia.

Aquæ vitis medicina.

Emplastrum Sinapismum &c. CCCLXXII.

PONITVR hoc emplastrum in libro diuisionũ Rhasis, cap. de sciatica (scilicet de ischia) & dolore iũcturæ anchæ. Et à Guillelmo Placétino quinto practicæ, cap. 22. quasi idem describitur. Cuius initium est: Emplastrum eradicans sciaticam &c. Sed sciendum quòd per impressiones non sine mendis, habetur præsens descriptio. Nam vbi in ipsis legitur: Si auté minus (supple vehemens facere volueris ipsum emplastrum) ex ficubus partes tres, & ex sinapi duas, supple pone. Rectius legendum est: Si autem minus, ex ficubus partes duas, & ex sinapi partem vnam &c, Sic enim in cunctis exemplaribus vniformiter inuenimus.

De Sinapi.

SInapis hortensis, siue (vt mauis) sinape, vel sinapi, herba est vbique notissima. Ex semine eius, quod etiam sinapi dicitur, vnà cum musto cocto & alijs rebus, paratur intinctus durabilis, à pluribus exquisitus. Quæ vulgares à musto, mustardam: & alij ab ipso sinapi, sinapatam, quasi sinapium vocant. Tria eius genera Plinius 8. cap. 19. libri posuit. Dioscoridem autem volunt aliqui, non nisi de vnico hortensi pertractasse. Tamen ipsi errãt: quoniam in fine capituli de eruca, ipse Dioscorides meminit syluestris erucæ Iberiæ, scilicet Hispaniæ. Cuius semine (inquit) pro sinapi vtuntur incolæ. Et hæc eruca Hispanica, est tertium genus à Plinio descriptũ. Etenim & in cap. de sinapi ipse Dioscorides, ad quid specificauit hortense, nisi ad differentiam sinapis syluestris? Itẽ ipse Dioscorides cap. de thlaspi, asserit ab aliquibus vocari sinapi Persicum, & sinapi syluestre. Etiam apud ipsum, cap. de cappari, secundum Hermolai & Marcelli traductiones, legitur quòd à Romanis sinape Persicum nuncupatur. Ecce quòd nõ de vnico sinapi, in vno cap. Dioscorides loquutus est: sed in diuersis capitulis plurima sinapis genera connotauit. Quamuis aliquod ipsorum, vt capparis, nomine tantùm, non re sinape sit. Quoniam nihil cum sinapi capparis. Aliud autem Plinij genus, scilicet secundum (quod rapi folia dicit habere) non ignoratur, nec seritur apud nos, sed creberrimũ intus & extra Vrbem sponte atque syluestre oritur. Et vulgò propriè, sinapem syluestrem vocamus. Non est in eo dubium quin sit ipsum. Plurimi eo vtuntur domestici vice. Serapio autem, & Auicenna, duorum tantùm generum meminerunt, scilicet hortensis & syluestris.

Eruca Hispanica quid Plinio.

De Ficubus.

NOtissimæ quidem sunt ficus. Sciendum tamen, quòd non absq; ratione Author specificauit siccas ficus atq; pingues esse sumẽdas pro huiusmodi emplastro. Imò vt per Galenũ probatur, illæ ficus sunt ad concoquendum aptiores, quæ sunt pinguiores. Inquit enim Galenus 8. de Simplicium medicamentorum facultatibus: Ficus aridæ vim habent excalfaciendi ordine primo, etiam cõpleto, aut secundo incipiẽte: habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex istis duobus idoneæ sunt, quæ tubercula dura concoquant. Statim verò etiam ea digerunt &c. quæ sequũtur. Hinc ait: Porrò scire oportet, quòd quæ pinguiores sunt, magis possunt cõcoquere. Hæc Galenus. Igitur quæ huiusmodi non sunt, minimè huic compositioni cõgruunt. Idcircò

eligen

eligendæ sunt pinguiores & optimæ, vt sunt Massilenses, & Sabinenses, atque ipsis similes.

De Schybalis.

QVæ Schybalæ, seu schyballæ, seu magis barbarè squibalæ dicuntur, stercora rotūda dura sunt, vt plures declarauerūt. Caprinæ autem specificantur, ad differentiam aliorum similium stercorum.

De Columbis agrestibus.

COlumbi etenim, siue (vt quibusdā magis placet) columbæ, & domesticæ, & syluestres, siue agrestes reperiuntur. Domesticæ quidem domi viuunt. Agrestes autem in agris pascuntur, sed in turribus & montium ripis nidificāt, atque nocte quiescūt: quæquidem domesticis sunt minores. A nonnullis liuiæ, quasi liuidæ nuncupantur. Harum autē fimus in huiusmodi emplastris ab Authore quæritur. Vtrunque genus satis est notum. Est & aliud genus, qui non columbi, sed palumbi, siue palumbæ, siue duûm generum, palumbes agrestes dicuntur. Imò rectius syluestres: quoniam in syluis manent, & in arboribus nidificant. Has nempe sunt qui à glandibus, quibus libenter vescuntur, glandiphagas nominant. Alij autem à torque plumeo, quem habent, torquatas appellant. Sunt etenim maiores domesticis columbis: & hyemali tempore non inuenientes semina, & fructus, fame cogente pascuntur herbis.

Emplastrum de fermento &c. CCCLXXIII.

HOC nempe emplastrum (vt in litera clarè habetur) diuersis paratur modis. Inuenimus tamen in ista descriptione plurimas deprauationes, quas simpliciter emendauimus in receptario. Et præsertim inter ipsas, vbi legebatur per impressos libros, dubellet, rescripsimus delet. Vt in cunctis exemplaribus, & in vulgari æditione reperimus. Et licet dubellet, siue dubellati, secundum Simonem Ianuensem, Pandectarium, & cæteros, significet apostema colligens saniem, de quo magis speratur quòd fiat vlcus, quàm quòd resoluatur: tamen cùm prius hîc legatur: Maturat enim & rumpit apostemata. superfluum est addere, & dubellet: quod esset illud idem repetere. Igitur rectius est, & delet. Item quod sequebatur in litera, scilicet. Si bdellium cum farina hordei misceatur, extrahit spinas. deleuimus, ob id quia in nullo penitus dictorū exemplarium, neque in vulgari æditione,

neque

neque in Nicolao Præposito inuenimus. Reliquas partes à nobis emendatas, si conferas cum alijs, facillimè cognosces. Scribitur equidem à Plinio in septimo vnum emplastrum de fermento, quod cum quadam variatione istius descriptionis habet nõ paruam similitudinem.

De Fermento.

NOn ignoratur fermẽtum, à quibus cognoscitur panis. Zyme, siue zyma Græcè dicitur. Author noster quidẽ in exordio præsentis descriptionis magnopere laudat illud in vsum medicum recipi: cùm ex Democrito dicat esse medicinam medicinarum nobilium. Et ponens plures ex ipso pharmacorum compositiones, in fine addidit, quòd prolixum est narrare omnẽ eius experientiam &c. Ex farina frumenti fit optimum, de quo semper intelligitur, cùm absolutè legitur. Post ipsum in bonitate ex hordeo sequitur. Hinc ex cæteris frugibus.

De Visco.

VIscum, vel viscus visci dicitur. Res quidem nota & aucupibus & alijs multis. Plura etenim sunt eius genera. Vnde Author specificauit de quercino, ad differẽtiam aliarum arborum, quoniam non in sola quercu procreatur. Verumetiã, vt Dioscorides & alij Doctores tradunt, & experientia certa pluries comprobauimus, in multis arborum generibus reperitur. Porrò Brasaulus probat in omni arbore posse fieri, ac etiam & in vite se vidisse confitetur. Nos quidem præter arbores à Dioscoride, Plinio, & cæteros descriptas, sæpius & in amygdalis vidimus: tamen in aliquimus arboribus, vt in oliuis, ficis, &c. nunquam vidimus, nec aliquem vidisse audiuimus. Vnde coniectamus, non omnes arbores pati supra se viscũ generari. Et licet Plinius cap. vltimo 16. lib. dicat: Omninò satum viscum nullo modo nasci, nisi per aluum auium redditum: & præcipuè palumbis, & turdi (vnde Brasaulus argumentum sumpsit, asserens quòd sicut turdus, siue turdela (quæ etiam connumeratur in generibus turdorũ, quamuis sit maior turdo) siue palumbes, siue turtur potest super omnẽ arborem stercus emittere: sic omnis arbor potest viscum procreare tamen non per hoc ipse Plinius probauit viscum super quamlibet arborem nasci. Imò specificauit ex eis quasdam: quod non fuisset necessarium, si super omnes posset viscum oriri. Ergo secundum ipsum Brasaulum, vbicunque cacauerint ipsæ aues, viscum nascetur. Ergo & super herbas, & lapides &c. quod est falsum. Igitur dicendum quòd sicut exempli gratia, epithymum

non

non nascitur super omnem plantam, sed super ipsas tantùm quibus à Deo & natura speciali prærogatiua concessum est: ita & viscum non super omnes arbores, sed super illas dúntaxat quæ sunt aptæ natæ ad illud producendum. Neq; credendum est quòd solummodo stercus auis, quæ iam comederit viscum, scilicet illud propriè quod ex visco eso & digesto efficitur, viscum super arbores generat, vt scripsit Plinius: quoniam probatur non esse verum. Nam si viscum oritur tantùm ex stercore auis comedentis viscum: primum igitur viscum quomodo ortum habuit, ex quo aues nunquam comederũt? Ergo alia causa est per quam viscum generatur. Enimuero melius est coniectandũ, scilicet quòd omne stercus illarum auium, vel comederint viscum, vel non, fit aptum ad generandum viscum. Aptius tamen si ipsum viscum comederint, tanquam materia magis disposita ad illud faciendum. Et supra illas arbores tantùm dicimus, quę etiã specialiter in se habent talem prærogatiuam, siue dispositionem vt viscum concipiant. Non autem supra omnes. Quod autẽ dicit Plinius, scilicet quòd viscum per aluum auium redditum nascitur, hoc nõ fit (vt putamus) ex parte visci, scilicet inquantũ quòd est viscum: sed ex parte animalis, scilicet inquantum quòd est stercus illarum auium. Quoniam viscum per se nullo modo nascitur, neq; etiam si per ventrem auium redditum fuerit. Fit etiam à nõnullis artificio viscum, ex varijs rebus: vt ex sebesten in Damasco, & ex radicibus maluauisci, & ex fructu aquifolij, & similibus, ad capiendas aues, etiã & aquatiles aues. Quodquidem medicinæ est minus aptum. Ex arboribus autẽ melius est quernum, quod Græcè Dryos hyphear dicitur. Eligendum est purum, recens, intus viride, seu porraceum, extra subfuluum, ex maturis collectũ acinis. Et potius, quàm alterius regionis, nostrate, quia recentius. Sed si ex quercu non habebis, è robore accipito, siue ex ilice.

De Furculis.

PRo Furculis, siue furcillis, hoc in loco intelliguntur festucæ, seu lignorũ, aut cannarum & similium frustula. Et propriè sunt quæ à vulgaribus stecchæ, & stelæ nuncupantur. Et lege rectius sic: Et est emplastrum efficax ad extrahendum spinas, & furculas, seu furcillas, & ossa carni infixa &c. Et non ossa cranei infixa, vt mendosè per omnes impressiones legitur. Et pro succo vuarum agrestiũ, intellige, vt suprà, succum extremitatũ vitium vuarum agrestium, scilicet syluestrium, & sunt labruscæ. Et succi extremitatum vitium, supple domesticarum, vt aliàs diximus.

De Siefmemithe.

SIef equidem idem est quod collyrium, seu medicina oculis appropriata. Memithe autem, est idem quod glaucium, de quo quære in pilulis lucis, cum chelidonia. Cùm igitur hîc quærat Author siefmemithe: intellige collyriũ factum ex succo glaucio dicto. Qui succus condensatur in forma nuclei ossei dactylorum, & conseruatur. Et arabicè dicitur memithe &c.

De Asphalto.

REctius asphaltum, quàm aspaltũ dicitur, Et idem est quod bitumen, scilicet bitumen iudaicum notum. Quod bitumen aliquando etiam à Græcis pissasphaltũ appellatur. Quamuis & pissasphaltum proprie sit alterius bituminis genus, quod consimiliter & asphaltum nominant. Principaliter autem asphaltum, scilicet bitumen, à Dioscoride duplex describitur: vnum durum è lacu Iudææ, vnde Iudaicum dicitur, quod præfertur cæteris aliarum regionum eiusdem generis. Aliud est liquidum, quod in Sicilia fontibus Agrigentinensis agri innatat, quodq; naphtæ iudicatur species. Quo & incolæ olei vice in lucernis vtũtur. Sed in hoc emplastro, de duro intelligitur. De naphta dicetur in oleo philosophorum.

Bitumen duplex.

Emplastrum filij Zachariæ &c. CCCLXXIIII.

ER impresiones legitur mendosè in præsenti descriptione: Medullæ cruris vaccæ &c. ana ℥. iij. lege, ana ℥. iij. s. quoniam sic est in exemplaribus antiquis. De Zanahan quære suprà.

Emplastrum Diaphinicon confortatiuum &c. CCCLXXV.

Emplastrum Diaphinicon descriptione Alexandri &c. CCCLXXVI.

AEC nempe emplastra habent multã affinitatẽ, cum emplastris de gallia suprascriptis. Vnde (saluo meliori iudicio) putamus ꝙ potest alterũ pro altero ipsorũ substitui in necessitatibus. Seruatis tamẽ illis caliditatis & frigiditatis significationibus, in ipsis emplastris de gallia ab authore notatis. Dicũtur Diaphinicon, à dactylis ipsam intrãtibus. Auic. quidẽ in quinto cañ. sub titulo vnguẽti, scilicet Vnguentũ quod cõfert ad vehementiã debilitatis hepatis & stomachi, habet quasi similẽ cõpositionem

cum

cum hoc primo emplastro Diaphinicon. Sed aduertendũ quòd in secũda descriptione, quę inscribitur Alexãdro, vbi per impressos libros legitur: Acaciæ, ſucci acrestæ &c. ana ℥.iiij. legẽdum est rectius, ana ℥.v. vt est ferè in omnibus exẽplaribus antiquis. Pro Alistimbre autẽ, quod est in exordio, intellige digestionem: tanquam si diceret, Et ad malitiã digestionis siue cõcoctionis. Et pro floribus vuarũ agrestiũ, intellige flores labruscarum. Qui flores, sicci intelliguntur, in isto emplastro. Et ratio tenet: quia cùm hîc ingrediatur etiam succus acrestæ: non enim potes habere vno & eodem tempore acrestam & flores vitis, nisi alterum ipsorum sit non recens, vel vitis sit bifera, scilicet quòd bis ferat flores & fructus: quoniã reperiuntur vites quæ non tantùm biferæ, sed & triferæ, & quadriferæ sunt, vt Romæ habentur. Et vulgò huiusmodi vites, acrestę nominãtur. Vnde potest esse quòd aliqua vitis labrusca sit huiuscemodi: & sic habebis flores labruscarum, & acrestam vitium vno & eodem tempore: quia aliter, quàm si labrusca fuerit bifera, non potest fieri: quoniam non quæris flores vitis domesticæ, sed labruscæ. Præterea in ista secunda descriptione per omnes antiquos libros, non sandalorum citrinorum, sed sandali mazahari, siue machazari &c. est scriptum: Quod (vt in superioribus iam diximus) putamus idem significare. Per vinum stipticum autem intellige vinum maximè rubrum: siue (vt mauis dicere) nigrum, atq; austerum, & non dulce, nec limphatum. Et idem est quod ponticum: quamuis etiam & ponticum album reperiatur: stipticum autem semper rubrum.

Vitis bifera, trifera, & quadrifera.

Vinum stipticum.

Emplastrum de allijs Alexandri &c. CCCLXXVII.

VLTAE literarum deprauationes & mẽdæ per nonnullas impressiones leguntur in præsenti descriptione, quas simpliciter in litera emendauimus, quoniam peritos viros nõ latent. Hæc tamen est notanda, scilicet quòd vbi legitur euphorbij ℥.j.s. Legendum est ℥.j. vt est in cunctis exemplaribus, & cæteris libris. Paulus in septimo habet emplastrum diascorodon: hoc est, ex allijs, sed differt ab isto.

De Allio.

ALlium e quidem rectius, quàm alleum dicitur. Est enim notius domesticum, quàm vt declarari debeat. Et syluestre etiam nõ ignoratur, quod Græcè opioscorodon dicitur. Domesticum verò, scorodon nuncupatur. Non autem scordeon, quod

Ophioscorodon.

Scorodon.

est herba chamædry persimilis: in quibus allucinati sunt plurimi, vt suprà apertè demõstrauimus. Allium igitur cùm absolutè describitur, semper per domesticum, siue hortense intelligitur.

Allium absolutè.

Emplastrum relatum ad Aristarchum &c. CCCLXXVIII.

TENIM (vt putamus) non est hodie in Italia qui perfectè parare possit hoc emplastrũ, & oleum nardinum infrascriptũ, videlicet quo ad tertium modum, ob maximam olei balsami copiam quam requirunt. Quoniam haud est qui vnciam, non tantùm libras, habeat veri balsami liquoris. Christophorus de Honestis super hoc emplastro dicit, quòd maximè eius vsus frequentatur: sed pro oleo balsami, oleum de spica ponunt. Si autem bene, Deus scit. Non enim potest comparari hoc ad illud, vt in eius vicem transeat. Est præterea in præsenti descriptione vna menda per omnes impresiones. Videlicet vbi legitur: Colophoniæ ℥.vij. legendum est ℥.v. vt cuncta exemplaria veritatem ostendunt.

De Calophonia,

Pix Colophonia.

COlophonia autem, siue pix colophonia (à Colophone ciuitate dicta, vnde olim in maxima vehebatur copia) illa est, quæ vulgò pix græca, & pix hispana, siue pix sicca dicitur ad differentiam picis liquidæ, quæ & naualis cognominatur. Quamquam verior pix naualis sit illa, quæ à vetustis deraditur nauibus, quæ Græcè Zopissa, & Apochima nominatur: tanquam ea quæ directè à naui veniat, potius quàm ea quæ ad vsus nauium & aliarum rerum transire potest. Et scias quòd omnis pix sub resinæ nomine intelligitur: sed non econtrà, scilicet quòd nõ omnis resina sub picis vocabulo intelligenda sit.

Pix omnis resinæ species.

Emplastrum Oribasij &c. CCCLXXIX.

IN præsenti descriptione per aliquas impresiones tres mẽdæ annotandæ sunt, Prima, vbi legitur: Aloës ʒ.j. lege ℥.j. Secũda, vbi legitur, Thuris masculi, cuscute, galbani, ana ʒ.xij. lege ʒ.xiij. Tertia, vbi legitur, Confice ℥.ij. lege Confitæ ℥.ij. & non confice, Ita hæc secundum veritatem, sunt per antiqua exemplaria, ac etiam per nonnullas minus malas excusiones,

De Confita.

PEr simplex t, confita, secundum Simonem Ianuensem, Pandectarium, & Manardum, & cæteros, Laudanum est, Sed con

ficta (vt ipse Pandectarius dicit) fex storacis rubeæ liquidæ est. Animaduertant igitur aromatarij, ne decipiantur in vocabulorum affinitate, vt sæpe accidit.

Emplastrum Oribasij aliud &c. CCCLXXX.

NVM notandum mendum est in præsenti descriptione per aliquas excusiones. Videlicet vbi legitur: Olei chamæmillæ, & irini, ana ʒ.iiij. lege rectius ℥.iiij. vt in cæteris libris tam antiquis, quàm impressis habetur. Et animaduertant minus periti & noui aromatarij, quòd hîc, & similiter in emplastro de gallia supradicto, & alijs locis, per impressiones magis mendosas pro puls, legitur puluis. Non enim in illo emplastro de gallia, dactyli infusi in aceto, per diem & noctem, & hîc galbanum infusum in aceto per duos dies, possunt teri donec fiant sicut puluis, sed bene sicut puls. Intelligentes quidem faciliter percipiunt huiusmodi literæ deprauationes. Igitur non pro ipsis, sed pro iunioribus & nouis hoc annotauimus, ne frustrà in triturando laborent.

Emplastrum de Meliloto &c. CCCLXXXI.

ON habetur sine mendis præsens descriptio. Nam per cunctas impressiones, vbi legitur: Seminis apij &c. ana ʒ.j.s. Legendum est verius, ana ʒ.ij.s. vt vniuersa exemplaria habent. Sunt etiam & aliæ literarum deprauationes, quas simpliciter in textu rectè posuimus, vt liquidò cum alijs conferenti patebit. Habet filius Serapionis in septimo duo, sub nomine dimadh, emplastra de meliloto, sed differunt ab isto.

De Meliloto.

Melilotum, siue melilotus, herba est, quæ & sertula campana dicitur, ob id quia in Campania, & præsertim circa ciuitatem Nolæ laudatissima habetur, vt Dioscorides refert. In Romano solo autem, quod est Campaniæ initium, non est (vt credimus) inferior Nolana. Est enim odoratissima, & optima, atq; omnibus nota. Et dicitur melilotus, siue melilotos, quasi mellea lotos. Habet enim nostra melilotos semen in corniculis lunatis, seu curuis. Apud Nolã autẽ reperitur etiã sicut Serapio scribit, habẽs vaginas subtiles, rotũdas. & rectas, sicut virgæ puerorũ paruulorum. Et nos quandoq; habuimus de illa meliloto, quæ (vt visum est nobis) exceptis ipsis vaginulis, in nullo alio à nostrate differt. *Sertula campana.*

Mistura ad uulnera sananda &c. CCCLXXXII.

RAESENS descriptio, & tres sequentes (vt suprà diximus) in paucis exemplaribus legũtur. Ex tot enim quot vidimus, in vndecim tantùm reperimus: quorũ huiusmodi descriptiones, non solùm cum impressionibus non cõcordãt, verumetiam & inter se ipsas minimè cõueniunt. At neque ipsæ impressiones vniformiter se habent. Vnde sunt in huiusmodi mistura tot & tantæ cõmistæ varietates, confusiones, & literarũ deprauationes, quòd visum est nobis impossibile inuenire, seu interpretari literæ & sensus veritatem. Nam verè est mistura, imò chaos omnium confusionũ. Ex quo medicis & alijs nobis peritioribus viris, dimittimus illam resarciendam, seu (vt melius dicamus) de nouo componendã: si tamẽ vsus eius (vt aiunt) ita multis frequẽtatur locis. Nos enim nũquam parauimus, nec scimus Romæ parari ab aliquo. Veruntamen vt quilibet melius cõsideret descriptionem ipsius & cõpositionem, non pigebit nos breuiter subnectere quas inuenimus, tam antiquorũ, quàm recentiorum variationes librorum. Ex impressis igitur quidã sic habent: Recipe Garyophyllatæ, radicũ artemisiæ, pimpinellæ, camomillæ, pẽtaphyllon, herbæ violarũ, herbæ venti, caulis rubei, canabis, tenerarum rubi &c. Alij autem vsq; herbę violarũ inclusiuè similiter, deinde sic: herbæ veteris cauli, tenerarũ rubei canabis &c. Et alij alijs modis aliter variant ab istis. Ex antiquis exemplaribus autẽ in quibus inuenimus, exceptis duobus libris (quorũ vnus habet abbreuiatè primã dictionem, sic: Gariof. quod etiã pro gariofilis, sicut & pro gariofilata potest interpretari. Et alter qui habet, artemisiæ absolutè: absq; radicũ perscriptione) omnes alij libri habent prima duo simplicia, sic videlicet. Recipe gariofilatæ, radicũ artemisiæ. In sequentibus autẽ sic variant. Quatuor libri concorditer taliter habent scriptũ: Pimpinellæ, cãmina, pentaphyllon, herbæ violarũ, herbæ venti, caulis rubei, canapis renatũ &c. Reliqui septẽ singuli singula habent, videlicet. Primus (post duo simplicia dicta semper intellige) sic sequitur: Pimpenellæ, pilusellæ, pentaphyllon, herbæ violarũ, herbæ vẽti, caulis rubei, canabis, senationis &c. Secundus sic habet: Camomillæ, pentaphyllon, herbæ violarum, herbæ venti, caulis rubei, canabis renatũ &c. Tertius: Pimpinellæ, pentaphyllon, herbæ violarum, herbæ venti, caulis rubei, recentium omniũ &c. Quartus: Pimpinellæ, cannam; pentaphyl

taphyllon,herbę violarum,veteris caulis rubei,& canapum renatum &c. Quintus. Pimpenellæ,camima,pentaphyllon,herbæ violarum,herbæ venti,cuculi rubeæ,canabum renatum &c. Sextus: Pimpinellæ,carmina,pentaphyllon,herbæ violarum,herbæ venti,caulis rubei,canabis,senati &c. Et septimus sic habet: Pimpinellæ,cannæ, pentaphyllon, herbæ violarum, veneris, caulis rubei, canapum renatum &c. Luminare Maius etiam,& vulgares excusiones,& cæteri aliter & aliter habent. Quilibet per seipsum autē apud illos legat. Simplicia tamen, quæ possunt declarari, declarabimus. E quibus enim aliqua sunt quæ apud veteres nusquā leguntur. Vnde verè coniectandum est,has quatuor descriptiones finales istius distinctionis,esse modernorum additiones.

De Gariofilata.

GAriophyllata quidem siue gariofilata vulgò dicta,apud antiquos neque sub hoc,neque sub quouis alio nomine adhuc meminimus nos ligisse. Solummodo apud Pliniū septimo cap. vigesimisexti libri, Geum legimus,quod asserit habere ridiculas tenues,nigras, bene olentes,sicut nos videmus gariofilatam habere. En gariofilata dicitur,quia radices eius suauem garifilorū spirant odorem: & radices eius sunt tenues,atque nigræ,vel saltem subnigræ. Quod si Geum non erit,fatemur nos nescire quid sit. Nonnulli enim suspicantur esse Dioscoridis baccharem: veruntamen descriptio nō conuenit plantæ. Nam gariofilata non habet caulem angulosum,vt de bacchare legitur: nec folia baccharis conueniunt cum folijs gariofilatæ &c.ex quo probatur quòd baccharis differt à garifilata. Pādectarius quoque,& ex iunioribus plures allucinati sunt vocando ipsam lagopum,scilicet pedem leporis: quamuis etiam apud ipsum pādectarium barbabarè,per lagopum,legatur lapagū: quoniam lagopus (vt Dioscorides tradit) in segetibus nascitur,gariofilata autem semper locis incultis,& specialiter in sepibus oritur. Et Simō Ianuensis testatur,se vidisse depictam lagopi plātam,alterius formæ & similitudinis,quàm gariofilatæ. Ergo gariofilatę nō est lagopus. Vocaturque à nonnullis sanamunda,ipsa gariofilata. Folia eius quidem sunt similia folijs eupatorij (quod falsò minus periti agrimoniam nuncupant) maiora parūper,& rotundiora. Flos verò eius est citrinus,ex quo procedit seminis pilula,in modum pilulę platani,minor tamen. Hac herba sæpe vsus fuit Albertus Magnns in medicinis equorum: vt ipse 22. lib. de Animalibus scribit. & quandoque vocat ipsam herbam benedictam. Sed aduerten-

Geum. *Baccharis nō est garyophyllata.* *Lagopus.* *Sanamūda.*

dum quòd si non speciatim herba scribitur, semper de radice intelligitur. Quoniam ipsa radix est vera gariofilata. Folia enim præter herbaceum, nullum habent odorem. Vnde melior ipsius pars est radix.

Garyophylata absolutè quid.

De Artemisia.

ARtemisia nempe secũdum Galenum, & alios plures, dupex describitur. Tamen secundum alios triplex probatur. Etenim secundum veritatem triplex est. Prima videlicet est, quæ vulgò canaparia nuncupatur: quia tanquam canapis ad tricubitalẽ & ampliorem altitudinem extollitur. Folia eius sunt absyntio similia. Quæ ex vna parte, scilicet quæ cœlum spectat, viridia sunt ex altera autem alba. Nõ enim hæc ignoratur: quoniã ferè vbiq; locis incultis, & inter arũdineta prouenit. Alia est, quæ vulgò matricaria cognominatur. Et hæc similiter est nota. Tertia est, quæ vt plurimum in hortis habetur, & secus decursus aquarũ oritur: & hæc à multis tanacetum vocatur: ab alijs autem thanasia siue athanasia dicitur. Folia habet ordinatè, vno pediculo, ex vtroq; latere plura, pennata, atque incisa: & flores croceos, in vmbella, qui nõn citò marcescunt &c. Et hæc quoque à pluribus cognoscitur. Omnes tres odoratæ sunt: sed canaparia mitiori non iniocundo munitur odore. Matricaria autem, & tanacetum grauiter olẽt. Dicitur enim matricaria, ob id quia muliebribus malis (quę ex matrice prodeunt) efficacior cęteris habetur. Quando autem absolutè artemisia scribitur, de mitiori, scilicet de canaparia intelligitur. Sed ad matricẽ curandam, licet omnes proficiant, vtilior tamen (vt diximus) matricaria est. Et ipsa est accipienda.

Matricaria.

Athanasia.

Artemisia absolutè.

De Pimpinella,

PImpinella, siue pampinulla, herba est ita ferè cunctis viuentibus notissima, sicut & priscis fuit incognita. Abundè recentiores de ipsa loquuti sunt: tamen nullus ipsorum valuit apud quempiam priscorum inuenire. Vnde quasi omnes tenent hanc cum alijs pluribus veteribus fuisse incognitam. Quodquidem valdè mirandum est. Neque nos etiam hucusq; potuimus ipsam apud aliquem antiquorũ capitulare. Sed omissis omnibus aliorum iudicijs, nos putamus vel ipsam propriè saxifragiã, vel speciem eius esse. Nam & in saxosis libenter crescit, & ad calculos in vesica frangendos valdè efficax est, vt pluries experti sumus. etenim cùm plures sint saxifragiæ species, inter eas non est absonũ & pimpinellã cõnumerare. A nonnullis etiã sanguisorba appellatur. Et à Pandectario in litera f, Fillum indicum, pimpinella inter

Sãguisorba.

Fillũindicũ.

interpretatur. Leonardus Fuchsius autem, fecit differētiam inter sanguisorbam, & pimpinellam, & vtranque duplicem pinxit.

De Pentaphyllo.

IPsum quippe est pentaphyllon, scilicet quinquefoliū quo vtimur. Et non est tormentilla, nec heptaphyllon, nec apium risus, neque fragaria, vt nonnulli ex iunioribus volunt. Non obstante etiam quòd apud Plinium legatur quinquefolium gignere fragas. Quia potest esse quòd ipse Plinius viderit aliquam fragariam cum quinque folijs, quam putauit esse verum pentaphyllum: quoniam scimus virum quendam aliquādo vidisse fragariā pentaphyllam. Nam & nos multoties vidimus pentaphyllum in vno pediculo habere septē folia, ac etiam in aliquo tria. Sed hæc sunt monstra naturæ, de quibus non multum mirari debemus: quoniam nō solùm in herbis & vegetabilibus natura est monstrosa, verumetiam & in animalibus, & sæpe in hominibus ostendit potentiam suam. Vnde exempli gratia: plures nanque cum viginquatuor digitis, scilicet sex pro qualibet manu, & totidem pro quolibet pede nascuntur. Nonnulli etiam cum maiori numero, vt proprijs oculis pluries vidimus Romæ vnum mendicum, qui in qualibet manu & quolibet pede septem digitos cum totidem vnguibus habebat: sed ita conexos ad inuicem, & curtos, quòd nullomodo valebat exercere eos, ex quo mendicando viuebat. Aliqui autem cum minori numero quàm viginti nati sunt. Et aliqui cum duobus capitibus. Quod monstrum paucis antè annis visum est per Italiam, ac venit Romam. Et alia multa quæ nō scribimus. Dicat igitur Plinius quicquid velit, quòd nūquàm verum pētaphyllum gignet fragas. Etenim hoc quinquefolium vsuale cognitum, omnes notas habet quas Dioscorides scribit. Solummodo quod de ramulis pertractat, videtur aliquatenus dissentire, scilicet quòd ramuli pentaphylli in Italia, non dodrātales (vt ipse Dioscorides tradit) sed cubitales, & amplioris longitudinis super terram extenduntur. Et hoc non est tanti momenti, quòd faciat ipsum non esse verum pētaphyllon. Quoniam (vt aliàs diximus, & Theophrastus testatur) alio cœlo & alia terra sæpius diuersificantur plantæ &c. Vnde non est dubiū quod habemus verum pentaphyllum: heptaphyllon autem, scilicet septifolium, aliud est à pantaphyllo, & à tormentilla. Nam stipites heptaphylli non sternūtur super terram, sed eleuātur recti, ab vna radice plures. Et folia eius sunt maiora folijs quinque folij, in quolibet pediculo septem. Et nascitur in montibus, & non

Quinque folium Plinij.

iuxta riuos àquarum,& secus vias, vt quinque folium &c.

De *Herba Violarum.*

HErba violarum propriè, est ipsa planta, quæ & mater violarum dicitur. Cunctis notissima est.

De *Herba Venti.*

MVltas nempe de herba venti inuenimus diffinitiones: ex quibus patet quòd herbæ venti plura sunt genera, seu differentiæ, vel (vt melius dicamus) herba venti est nomen commune ad plura. Vnde secũdum Simonem Ianuensem, Ioannem Manardum, & Barsaulum, herba venti est cotyledon, scilicet vmbilicus veneris, siue terræ vmbilicus, qui & cymbalion, & cymbalaria, & scatuncellus, scatuncellum, & auricula petræ dicitur. Secũdum Ruellium autem, est anemone, scilicet fremij genus. Sed secundum Pandectarium, & Luminare Maius, qui faciunt duo herbæ venti genera, scilicet maius & minus, maius est parietaria, scilicet helxine, quæ & herba vitri, seu vitriola dicitur. Minus verò est consolida minor. Item secundũ additiones in Pandectas herba venti, herba vincitoxicum, & consolida minor, idem sunt. Igitur cùm prædictarũ herbarum, quæ sub nomine herbæ venti describũtur, aliquæ sint calidæ, & aliquæ frigidæ cõplexionis: quãdo absolutè in aliqua compositione, herba venti expetitur, non est sumendum quicquid ad manum venit: sed prius pharmaco diligenter examinato: quod competensius iudicatur, illud administrari necesse est. Imò super huiusmodi & similibus semper cõsulendi sunt medici.

Cotyledon. Vmbilicus veneris.

De *Pilosella.*

APud vulgares quidem plures herbæ sunt, quæ pilosellæ vocantur, & ipsum etiam nomen vulgare est. A quadam maxima pilositate, quam habẽt, sic appellatæ sunt. Non enim apud antiquos tale reperitur herbæ nomen. Iuniores tantùm de pilosella loquuntur: nec qualis sit, ipsi apertè demonstrant. Pandectarius dicit quòd est herba habens folia satis alba, & pilosa, sicut chartafilago, & quòd est frigida, & sicca. In additionibus etiam nouis in fine Pandectarum, habetur capitulum de virtutibus pilosellæ: vbi deprauatè per x, piloxella legitur. Luminare Maius autem, super vnguento de vermibus Petri Argillatæ, scribens ipsam, subticuit formam eius, dicens: Pilosella herba est satis nota, nascens in locis lapidosis & siccis, cum folijs quæ expanduntur super faciem terræ, & super ipsa folia habet

bet pilos ab vtroq; latere, cum flore rubeo &c. Non desunt qui pilosellam auriculam muris nominant: quoniam est vnum genus pilosellæ, quod habet folia simillima auriculæ muris folijs. Sed Ruellius in suo de Stirpibus: capitulo de myosotide altera, scilicet de auricula muris: depingens aliqualiter ipsam pilosellam probat non esse muris auriculam, scilicet Dioscoridis myosatam: quoniam pilosella (quam sic dicunt) habet flores luteos ranunculo similes: myosata autem cœruleos. Item probat ipse Ruellius pilosellam non esse elatinen, quæ est helxine, scilicet parietariæ species: nec holosteum, vt nonnulli putauere &c. Aliud genus pilosellæ reperitur, quam etiam vulgares herbam lucciam nominant, quæ habet folia quasi triticea valde pilosa &c. Item est aliud genus, cuius folia sunt ampla, vt vola manus oblõga, & per ora duabus vel tribus paruis scissuris diuisa, pilosa valde, imò villossa, vrsi auribus colore atque forma, non absimilia: vnde à nonnullis auricula vrsi dicitur. Et hæc in altissimis montibus & crepidinibus petrosis nascitur. Hanc quidem pilosellam primũ in citeriori Hispania cognouimus, scilicet in illo, qui Mons serratus vocatur. Omnes autem præfatas pilosellas cognoscimus. Sunt denique (vt aiunt) & aliæ herbæ pilosellæ vulgò dictæ, de quibus, quoniam adhuc nullam veram habemus cognitionem, non est opus de ipsis facere declarationem. Sed qualis prædictarum sit accipienda, pro ista mistura, ignoramus. Consulito ergo medicos, qui tali vtuntur mistura, & ipsi vobis, dimidẽdo forsan, insinuabunt eam.

Auricula muris nõ est pilosella.

Auricula vrsi.

De *Caulibus*.

MVlta atque diuersa sunt caulium siue brassicarum genera, & species, vt olitores melius, quàm medici, pro maiori parte cognoscũt. Et caulis quidem in innumeris plantis est. Sed non specificatè, de brassica, scilicet crãbe intelligitur: ob id, quia caulis, scilicet cima huius plantę, inter omnes alias principatum obtinet. Vnde est, quòd tota brassicæ plãta caulis dicitur. In hac descriptione autẽ (vt plurimis legitur) caulis rubeus, ad differentiã aliorum specificatur Quoniã reperiuntur etiam & caules albi, & nigri, & crispi folij, & tyrsuti, & caputij &c. Caulis rubeus quidẽ non multùm differt à nigro, & sæpius conuertuntur in inuicem, vt olitores referunt. Nigri enim & albi, & crispi folij, & tyrsuti, atque caputij caules, noti sunt. Est nanque & aliud brassicæ genus, quod ex Syria defertur, & canabit, seu canauit vulgò dicitur. quod

Caulis imperialis. quodque à Pandectario, caulis imperialis vocatur. Et omnes isti caules in Italia hodie habentur, quorum vsus non est minimus, etiam & apud nobiles. Sunt præterea, & alia brassicarum genera, de quibus legitur apud diuersos Authores, quæ breuitati studentes, omisimus. Legitote Hermolai Corollaria, & apud Ruellium de natura stirpium, & cæteros. Demum de brassica syluestri & rustica, & canina, quæ cynocrambe Græcè dicitur: & marina, quæ vulgò soldanella vocatur & de caule aquæ, qui nenuphar est, secundum Pandectarium, non expedit hîc facere declarationem. Absolutè autem cùm scribuntur caules: semper de cōmunioribus notis intelliguntur. *Brassica cãnica.* *Caulis absolutè.*

De Cannabe.

VT Dioscorides scribit, duplex est cannabum, vel cannabis siue canapis herba: scilicet syluatica, & satiua. Satiua autē notissima est: syluatica verò non ita cognoscitur. Sed si absolutè describitur, de satiua intelligitur. De cuius semine etiam duplex oritur planta, scilicet altera sterilis, & altera fructifera. Syluestris autem planta communem similitudinē habet cum althææ & alcææ plantis. Ex cuius etiamnum cortice, sicut ex cortice satiuæ, funes fiunt. Legitur enim in aliquibus descriptionibus istius misturæ, vt suprà ostensum est, cannabis renatum, canapis renatæ, canabis senati, siue senationis &c. Deprauationes enim librariorum sunt: pro quibus intellige cannabem tenellam, scilicet folia, vel cimas ipsius plãtæ. Sunt quoq; & in ipsis descriptionibus aliæ plures literarum incorrectiones: vt sunt, Veteris, cimarum, rubi, cannæ, cannam, cammina, cuculi &c. De quibus omnibus vanū est prolongare sermonem: quoniam clarè per se cognoscuntur quòd sunt librariorum mendæ: vt exempli gratia: peo cuculi, nō debet hîc intelligi panis cuculi, id est alleluia, & sic de singulis. *Cannabis absolutè.*

Vnguentum palmeum &c. CCCLXXXIII.

Vnguentum aliud palmeum &c. CCCLXXXIIII.

VLTA nempe de huiusmodi vnguētis suprà scilicet in primo Diaphinicon vnguento, disseruimus: propterea vide ibi. Hîc tamen notandum, quòd in hoc vltimo vnguento palmeo per omnes excusiones Latinas, est vna non parua menda: videlicet vbi legitur, Pinguedinis porcinæ depuratę à sale ℥.v. Valde etenim insufficiēs est ista quãtitas pinguedinis respectu quantitatis lithargyri, & vitrioli. Nam in quibusdam exemplaribus,

&

& in vulgari æditione, ipsius pinguedinis ℔.iij.habetur. Quod est minus malum. Sed in quibusdam alijs ex vetustioribus exemplaribus, non ℔.iij.neque ℥.v. sed ℔.v. legitur: quod putamus rectius esse. Errore forsan (vt coniectamus) impressa fuit ℥.pro ℔. Et non putet quis quinque librarum quantitatem, esse superfluam: quoniam maior iudicatur esse quantitas trium librarum olei, & duarum axunxiæ, quæ recipitur in primo vnguento palmeo, quàm quinq; librarum axungiæ in hoc vnguento, respectu olei ad axungiam, quæ est corpulentior oleo. Et similiter in vnguento Diaphinicon descriptione Arabica, sunt quinq; libræ ex oleo, & pinguedine. Item in vnguento diaphinicon primo, sex libræ recipiũtur, scilicet tres pinguedinis, & tres olei. Igitur si sex librarum quantitas, non est superflua, à fortiori quinq; librarum minimè erit. Non enim magis vnum, quàm aliud, istorum quatuor vnguentorũ recipit de lithargyro & vitriolo. Ergo quinq; libræ sunt secundum veritatem ipsius pinguedinis recipiendæ in hoc vnguento, & non quinq; vnciæ.

Vnguentũ expertum ad scabiem &c. CCCLXXXV.

NVNQVAM experti fuimus hoc vnguentũ, nec apud alios (vt sciamus) habetur in vsu. A quibus autem sit expertũ, nescimus. Inuenimus tamen in tribus exemplaribus præsentẽ descriptionem recipere mastichen in vno ana, cum oleo laurino, argento viuo &c. Quæ (vt nobis videtur) satis conuenit. Manardus quoq; præcipit, vt addatur: quod tam nobis, q̃ pluribus peritis viris nõ displicet. Vnde rectius legatur sic, vt est in dictis exẽplaribus: Olei laurini, argẽti viui, ceræ mũdæ, masticis, thuris albi &c.

DVODECIMA DISTINCTIO DE OLEIS.

Est enim multiplex oleorum operatio &c. CCCLXXXVI.

IN HAC nempe præfatione prẽsentis duodecimæ & vltimæ distinctionis, clarè denotat Author necessariam multiplicitatẽ, & varietatem oleorũ, quas aggreditur: sed in processu, causa breuitatis (vt putamus) plura olea, tanquam notiora dimisit. Vt exempli gratia. Nõ scribuntur ab eo modi faciendi oleum olearum, siue (vt mauis) oliuarũ: quam

quamuis ipse dicat quòd oleum de schino sit sicut oleum de oliuis: & oleum completum, ex oliuis completis: & oleum rude, ex oliuis immaturis &c. Qui modi omnibus alijs erant præponendi, ex eo maximè quòd oleum ab olea nomenclaturam sumpsisse creditur: & etiam quia ipsum oleum est basis siue fundamentum seu radix multorum oleorum compositorum, vt in processu patebit. Vnde ad maiorem declarationem, post oleum de semine cucurbitæ, dicit: Ex multis autem seminibus olea fieri possunt: & habent virtutem seminum eorum, de quibus sermonem non ædimus &c. Item, dimisit aliqua tãquam medicinæ minus necessaria: vt sunt olea chimistarum &c. pro quibus cognoscendis remittit lectorem ad chimistas, dicens: Tu autem &c. De his igitur, quæ per expresionem fiunt, incipiens hanc suam distinctionem. oleum de amygdalis dulcibus cæteris præposuit. Vnde sequitur,

Oleum de Amygdalis dulcibus &c.	CCCLXXXVII.
Oleum de Amygdalis amaris &c.	CCCLXXXVIII.
Oleum de Nucibus, grossarum uentositatum est resolutiuum.	CCCLXXXIX.
Oleum de Auellanis &c.	CCCXC.
Oleum de Chrysomilis &c.	CCCXCI.
Oleum de Persicis &c.	CCCXCII.
Oleum de Ben &c.	CCCXCIII.
Oleum de Cherua &c.	CCCXCIIII.
Oleum de Carthamo &c.	CCCXCV.
Oleum de Nuce indica &c.	CCCXCVI.
Oleum de Cerasis &c.	CCCXCVII.
Oleum de Almahaleb &c.	CCCXCVIII.
Oleum de Granis citri &c.	CCCXCIX.
Oleum de Fisticis, & Pineis &c.	CCCC.

NO nempe canone vniuersa hæc atque similia olea regulantur. Quiquidem canon siue regula, pro omnibus alijs in prima, scilicet olei de Amygdalis dulcibus descriptione: ab Authore satis clarè describitur. Et ita sunt ipsi modi vbique in frequentiori vsu, quòd nõ oportet de eis facere declarationem. Igitur

tur simplicia,& cetera quæ minus peritis possint videri obscura, ad legentium vtilitatem, faciemus clara. Præterea non ignorandum, quòd tam ex istis, quàm ex infrascriptis, quàm etiam ex alijs diuersis oleis, sunt descriptiones multæ, tam apud Græcos & Arabes, quàm apud Latinos Authores, quos sæpe citare superfluum est, Quærite igitur apud ipsos, & inuenietis.

De Zaynari.

PRo Zaynari autẽ, siue Zacharali, siue Zarinari, siue alteriusmodi barbarè, quod legitur in oleo amygdalorum dulcium &c. nil aliud potest intelligi, quàm torcular, siue prelũ, siue aliud instrumentum aptum ad exprimendum oleum, & similia. De Amygdalis quære suprà.

De Nuce.

NVx simpliciter & absolutè, semper intelligitur vsualis, de qua, vnà cum cæteris, quære in modo confectionis corticũ nucum. Præterea magnopere admirati sumus de Ioanne Iacobo Manlio, qui grossè (vt ita loquamur) & pueriliter errauit in hoc oleo, declarans nucem grossam esse nucem vsualem. Imò nux grossa propriè, est nux Indica, quæ cunctis nucibus est grossior. Dicimus enim, quòd pueriliter errauit in textu Authoris, scilicet legens oleum de nucibus, grossarum ventositatum est resolitiuum &c. intellegit oleum de nucibus grossis: vnde in suis declarationibus dixit: Nux grossa id est nux vsualis &c. Quodquidem nec in re, nec secundum literam est verum: quia Author non loquutus est hîc de nucibus grossis, sed absolutè posuit de nucibus, pro quibus intelliguntur communes & vsuales.

Nux grossa.

Nux absolutè.

De Auellana.

AVellana quidem in Italia notissima est: quæ & nux auellana & nux Pontica dicitur: & vulgò Romæ nocchia vocatur. Sed in Regno Apuliæ, quasi per diminutionem à nuce, nucella appellatur.

Nux pontica.

De Chrysomilis, & Persicis.

CHrysomela, vel chrysomila, siue chrysomella, vel chrysomala, id est aurea mila, vel mala &c. eadẽ sunt, quæ præcoqua, siue præcocia, & armeniaca dicuntur. In generibus Persicorum connumerantur. Nam plura sunt Persicorum genera: sed per antonomasiam, Persica intelliguntur illa, quorum nuclei osseus cortex est durus, & asper, & nõ planus, vt in armeniacis est. Multùm enim differunt in folijs persica & armeniaca. Etenim persicorum folia sunt longa, amygdalinis folijs simillima: folia autem

chryso

chrysomelorum sunt rotũda, vt pyrorum folia. Isidorus quidem tria tantùm genera huiusmodi fecit, scilicet duracenum siue duracinũ, armeniacũ, & persicũ. Hodie tamē multa plura habemus, vel natura, vel arte producta, quæ breuitatis causa dimittimus.

De Ben.

BEn per simplex e: non autem been, vt nonnulli codices impressi habent, & hîc & alibi. Sed de eo satis diximus in confectione de musco dulci. Vide ibi. Item scias quòd hoc oleum, secundum Simonem Ianuensem, in litera Balanus, & in litera ben, est oleum muscellinum. Dioscorides in primo libro facit de eo cap. & vocat ipsum oleum balaninũ: in cuius capituli fine dicit quòd oleum carynum, scilicet de nuce iuglande, hoc est de nuce vsuali, valet sicut oleum balaninum, hoc est de ben. Ergo in defectu olei de ben, licitè possumus substituere oleum de nuce communi, & vsuali. Cæterùm, en patet in his oleorum descriptionibus error quorundam iuniorum asserentium ben esse semen cataputiæ scilicet cheruæ: cùm Author separatim ab oleo de ben, doceat facere oleum de cherua, quod immediatè sequitur.

De Cherua

RIcinum, siue cicinũ oleum (quod idem est) vocatur à Dioscoride hoc oleum de cherua. Cherua autem, siue kerua, est genus cataputiæ. Cataputia autem duplex à Serapione notatur, scilicet maior & minor: & in duobus capitibus, videlicet 222. & 364. Et vtrunque genus habet plura nomina, vt mox videbimus. Author enim noster ipse etiam ponit cap. de vtraque cataputia, sub barbaro vocabulo. Hoc est, Albemesuch. Sed titulus eius à librarijs (vt putamus) est vitiatus, scilicet quòd vbi legitur: De albemesuch, id est cherua. Rectius legendum est: De Albemesuch, id est cataputia: vt in quibusdam exemplaribus antiquis adhuc clarè legitur. Nam albemesuch est nomen commune ad vtrãque cataputiam. Cherua autem est nomen speciale, quod pro cataputia maiori tantùm ponitur. Minor enim nō vocatur cherua. Author noster optimè scripsit, ponens primùm nomina communia siue generalia: videlicet albemesuch, & granum regum: postea descēdit ad particularia, vnde de maiori scripsit. Et dicitur quòd magnum est cherua. Cherua autem, siue albemesuch maius, siue granum regum magnum, scilicet cataputia maior, vbiq; cognoscitur, & idem est quod ricinum. Quod nomen sibi vendicauit, à similitudine quam habet semen ipsius cum ricino animali. Ricinum quippe animal propriè est illud quod vulgò cecca, siue cicca dic

Cataputia duplex.

Ricinũ animal quod.

ca dicitur: quæ in auribus animalium, canũ maximè, & boũ, sanguinẽ sugens, pendet. Etenim quasi semigræcè. Nam hæc planta cici, seu cicum à Græcis vocatur. vt apud Dioscridem quarto lib. vbi etiã & alia plura nomina istius plantæ enumerat. Appellatur quoq; à nõnullis hæc planta, pentadactylus, & custos horti, & ab alijs alia sunt ei attributa nomina: vt heliotropia, girasolis, mira solis, spõsa solis, solsequia &c. In Lusitania quidem arborescit, & perdurat ad multos annos, vt proprijs oculis intus Eboram ciuitatem, in horto quorundam religiosorũ, plures arbores huiusmodi plantæ vidimus: quarum truncum vix certè funiculus quatuor ferè palmorum sufficiebat cingere. Vocaturq; ab incolis loci, lingua eorum, fighiera de linferno. Quod Latinè, ficus inferni est. Apud nos autem ante annum moritur. Porrò cataputia minor, siue albemesuch minus, siue granum regum paruum, quod mendana, seu mendena Arabice dicitur, vt est apud Serapionẽ, à Græcis lathyris appellatur, & inter tithymalorũ genera connumeratur. Vnde sunt qui tithymalũ, siue lactariam herbam nominant. Dioscorides enim Author est. Sed à vulgaribus, & mulierculis Romæ, tam maior quàm minor Scardapucza vocatur: quasi cataputia, corrupto vocabulo Etenim cataputiæ dicuntur: quoniam semina ipsarũ ad aluum soluendam, tanquam pilulæ deuorentur. Pilulæ enim Græce catapotia, seu cataputia nuncupãtur. De vtriusq; igitur cataputiæ semine, vno & eodem modo extrahitur oleum: vt ipse Author noster in prefato cap. de albemesuch scripsit. Hîc autem de cherua tantùm, scilicet de maiori loquitur. Ambæ sanè vulgaris notitiæ sunt: quoniã sæpe in hortis, & iuxta domorũ parietes, in suburbanis nascuntur. Præterea non parum admirati sumus de Brasaulo viro nostra ætate famosissimo, qui dicit interpretẽ Serapionis errasse, interpretando cheruam esse cataputiam maiorem: nec talem aliunde probat errorem. Quin ipsum magis deceptum putamus, dicentem cataputiam maiorem esse primã speciem tithymali, quæ characias Græcè dicitur. Et secundum ipsius verba, præter calumniam in Serapionis interpretem, duplicem ipse commisit errorem. Primò errauit, quia minorem cataputiam, pro maiori accepit. Nam vt à pluribus viris audiuimus, eadem planta est herba dalle carpanede apud Ferrarienses, quæ apud Romanos scardapucza minor. Enimuero talis planta nõ ignoratur, & (vt videre licet) ad amusim est mendana Serapionis, scilicet cataputia minor. Secundò errauit: quia talis herba apud Dioscoridem non characias (vt ipse vult) sed est

Cicum. *Custos horti.* *Lathyris.* *Brasauli error.*

O

lathyris, vt legenti Serapionem, & Dioscoridi conferenti, non est dubiũ. Etenim Serapio facit tria capitula correspondẽtia tribus cap. Dioscoridis, videlicet capitulũ de kerua, scilicet de cataputia maiori, quod respondet capitulo Dioscoridis de ricino, scilicet de cico. Et cap. de cataputia minori, quod incipit, Mẽdana: quod quasi de verbo ad verbum, correspõdet capitulo de lathyri ipsius Dioscoridis. Et cap. de tithymalis, vbi ab ipso Serapione, velut etiã à Dioscoride, prima species characias dicta describitur. Non obstante quòd in Serapione ibi barbarè Caritias, pro characias legatur. Præterea si apud ipsum Brasaulũ præfata herba dallecar panede, erit maior cataputia, minor ergo qualis erit, cuius ipse nõ meminit? Nam scribentem maiorem, nõ decuit tacere minorem. Maioritas enim non tribuitur vni, nisi respectu minoritatis alterius &c. Et quòd sint due cataputiæ, nõ solùm per Serap. cuius interpres habetur ipsi Brasaulo suspectus, verumetiam & per Auerroim & alios plures probatur. Ait nãq; Auerrois in quinto Colliget scribẽs de vna, scilicet de maiori: Halberea, id est cataputia &c. Et infrà pro mẽdana (quæ est cataputia minor) Magdeene scripsit, dicẽs. Magdeene, id est cataputia &c. Causa breuitatis dimittimus iuniores, qui de vtraq; cataputia loquuntur. Vt sunt, Simon Ianuẽsis, Pãdectarius, Luminare Maius, Ruellius, & ceteri. Igitur pro conclusione, cataputia maior est cherua, & est cicum Diosc. Et minor est lathyris, & nõ cherua, neq; Diosc. characias.

De Carthamo.

DVûm generum ab omnibus carthamus describitur, scilicet carthamus domesticus & syluestris. Author noster in suo cap. eligit domesticum tãtùm, dicens: Electio. carthamus, de quo loquimur, est domesticus. Quasi dicat: quicquid scribimus de carthamo, de domestico intelligimus. Vnde & hoc oleum de domestico intelligi debet. Carthamus domesticus autem, siue carthamum: Cnecus, & Cnecum, siue Cnicus, siue (vt mauis) Gnicus dicitur: vt Dioscorides quarto libro scribit. Ex nostris verò alij crocum hortulanum, alij Zaffranum syluestre, alij Zaffranum fatuum, siue Zaffranum fatuorum nominant. Auerrois in quinto Colliget Elcratis, & semen de papaga vocat. Ait enim Elcratis, alias carthamum, id est semen de papaga &c. Papaga propriè est illa auis, quæ vulgò papagallus nuncupatur: Latinè autem psittacus. Quasi dicat Auerrois, quòd est semen quod psittaci libenter comedunt. Non enim est incognita herba hæc: in hortis seritur, & inter aculeatas connumeratur. Sed Cnecum syluestre,

Papaga, vel Papagallus.

siue

siue carthamus syluestris, spinosior est domestico: vt veritas in re ipsa probari potest. Quamuis Theophrastus quarto capitulo, libri sexti, de historia plantarum, teneat contrarium: vbi & de Cneco syluestri, scilicet carthamo syluestri duo genera posuit. Vocatur autem carthamus syluestris à nonnullis colus rustica: quoniam priscæ mulieres pro colo, tali vtebantur planta. Vnde putamus, quòd à Cneco, vulgò vsq; hodie, pluribus in locis colus fœminarũ corrupto vocabulo dicatur conochia: quasi cnochia, pro cneca. Dicitur etiam & ab alijs fusus agrestis. A Dioscoride autem attractylis vocatur. Vbiq; nascitur, ex quo minimè ignoratur. Sed animaduertendum quòd apud Serapionem, sub nomine carthami, duo scribuntur capitula, scilicet 126. quod incipit: Cartamum, id est churtal &c. quod cap. vt patet legenti & Dioscoridi conferenti, est cap. ipsius Dioscoridis de bromo, quod videlicet est in secundo libro: quoniam quarto libro est aliud capitulum de bromo, quod apud Serapionem non legitur. Etiam non ignorandum quòd capitula Dioscoridis de bromo, videlicet tam secundi, quàm quarti libri, non sunt de auena, vt nonnulli putant: quia cap. de auena, quod concordat cum 25. capitulo Serapionis de auena, est capitulum de ægilope, quod est in quarto libro ante cap. de bromo. Aegilops igitur est auena: bromus autem est herba auenæ similis: vnde à similitudine nõnulli etiam bromum, auenam nuncuparunt. Aliud autem cap. Serapionis, videlicet 202. quod incipit: Kartam, id est carthamus, est ex eo syluestris & domesticus &c. est verum & proprium cap. de vtroque Cneco: vt legenti non est dubiũ. Item sciendum etiam, quòd Auicenna facit cap. de carthamo, & separatim ponit aliud cap. de croco hortulano: sed an apud ipsum sit aliud crocum hortulanum, à carthamo, nescimus. Nobis tamen videtur idem esse.

Attractylis.

Bromus.

De Cerasis

CErasia, vel cerasa vbiq; per Italiam cognoscuntur, & sunt plura ipsorum genera. Vnde libro 15. Plinius octo enumerat. Ex quo inter ea connumerantur & amarena, scilicet illa cerasia acria, quæ vulgò Romæ viscioli nuncupãtur, quorũ etiam plures habentur species. Cerasi etenim sunt huiuscemodi naturæ, quòd post cunctas ferè arbores florent, & de prioribus sunt quæ fructũ ad maturationẽ perducunt. Reperiuntur etiam & cerasi syluestres, sed non sic passim vt vrbanæ nascũtur. In partibus Apuliæ plures arbores vidimus, quæ ab incolis loci, neræ vocantur, quarum fructus non est almahaleb, vt mox patebit. Est enim

fructus neræ minor, atq; nigrior cerasio domestico, & foliũ rotũdius, & minus, ac solidius. In caudice autẽ & cæteris partibus, nõ differt nera à ceraso. Et tam cerasus, quàm amarenus inseritur in nera, & optimè fit. Producit & gũmi nera affluẽter, vt cerasus &c.

De Almahaleb, siue Mahaleb.

MAhaleb, siue mahalep, vel machaleb, vel machabel, vel alteriusmodi barbare: vel cum al in principio, almahaleb &c. idem arbustum est apud Arabes quod apud Græcos phyllirea, vt patet conferendo cap. Serap. de mahaleb cum cap. Diosc. de phyllirea. Quod cap. apud ipsum Diosc. est in primo lib. immediatè post cap. de cypro, scilicet de ligustro. Quod cap. de phyllirea minime poteſt esse cap. de tilia, vt Hermolaus, Ruellius, & Marcellus interpretati sunt, & fere omnes iuniores tenent. Quoniam (vt scitur) Tilia est arbor vastæ magnitudinis: vnde Theophrastus quinti de historia plantarum, cap. 8. sic dicit: Tilia foris nauium longarum, & archarum, mensarumq; fabricæ expetenda est. Ex quo non poteſt comparari ad cyprũ. Nec tiliæ folia assimilantur folijs oliuæ, quæ non ignorantur hederacea esse: sicuti etiã dictus Theophrastus tertij de historia plantarum, cap. x. testatur. Et cætera quæ breuitati studentes omittimus. Nec in antiqua translatione illud cap. loquitur de Tilia. A vocabulorum propinquitate eos allucinatos esse putamus. Tilia enim Græcè, nõ phyllirea: sed φίλυρα dicitur. Phyllirea propriè quid Latinè significet adhuc nescimus. Arabice autem (vt diximus) est mahaleb: de quo & Serapio, & Auicenna, & Rhasis, & alij plures Arabicæ linguæ scriptores pertractarunt. Mahaleb autem arbuscula in Syria notissima est, & vsq; hodie ibidem vulgò mahaleb vocatur. Quæ (vt sciuerimus) non reperitur in Italia. Est enim spinosa, & folia eius sunt similia folijs oliuæ, & fert grana quasi racematim in ramis, vt lentiscus, paulo grossiora tamen. E quibus Syrij exprimũt oleum valde odoriferum, ex quo conficiunt sapones olfactu suaues, & alia plura. Quæ grana etiam mahaleb vocantur: vnde Bellunensis in suis interpretationibus dicit: Mahaleb est granum notum in Syria. Et nos habuimus de ramis eius, mediante quodam fratre nostri ordinis, qui nuper venit ex illis partibus &c. Ergo mahaleb non sunt fructus cerasi syluestris, vt ferè omnes iuniores allucinates interpretati sunt. Fortasse quia cùm immediatè post oleum de cerasis, Author posuerit oleũ almahaleb, & in eius descriptione dixerit, Oleum de almahaleb fortius est in omni re, quàm oleum de cerasis &c. ipsi de facili errauerunt, putantes mahaleb

Tilia.

haleb esse cerasia syluestria. Sed reuera satis differunt inter se cerasia syluestria, & mahaleb. Ex quibus patet, quòd oleũ de almahaleb non est oleum de cerasis syluestribus.

De Seminibus citrij & citranguli.

HVIusmodi grana, siue semina, ex maturis citriorum & citrangulorum pomis accipienda sunt. Immatura enim semina, & fructus, parũ aut nihil habent de oleo. Pari ratione etiãnũ potest fieri oleũ ex seminibus limonum, & similium. Et quodlibet ipsorũ equipollet supradictis. Vnde potest fieri ex omnibus, & singulis, tam coniunctim, quàm diuisim, sicut vnicuiq; placet.

De Fisticis, & Pineis.

FIsticum idem est quod pistachium, siue pistacium. In Syria plurimum nascitur. Et in Italia satum crescit, & fructificat: quoniam Venetijs vidimus arborem non minimam, cum fructu. Folia fert terebintho simillima &c. Pinei nuclei non ignorantur. Et ideo Author copulauit ista: quoniam eiusdem virtutis sunt ambo. Nam & Dioscorides cap. de pistacijs testatur nucleis pineis similia esse pistacia, supple forma & virtute. Vnde alterum pro altero potest substitui.

Oleum Laurinum &c. CCCCI.

Oleũ de granis uiridibus, & est albotim &c. CCCCII.

Oleum de Schino &c. CCCCIII.

PONIT Author in horum prima oleorum descriptione pro omnibus similibus, alium modum exprimendi oleum. Veruntamen nos scimus meliorem modum, pro oleo laurino, quàm is qui assignatur. Quo quidem copiosius oleum exprimitur, & clarius, atq; odoratius, & per consequens melius. Qui modus certè facilius addiscitur operatione, quàm lectione. Attamen subscribimus ipsum clariori modo quo possumus, vt vel saltem ingeniosi percipiant. Ponantur igitur baccæ maturæ, omniq; sorde optimè purgatæ & integræ, in caldario, cum sufficienti aqua supra ignem, & bulliat aqua vsq; ad perfectam baccarum coctioné: & sic calidæ mittantur in aliquo sacculo nouo, mundo, & non raro, ita quod sacculus sit minus quàm semiplenũs ipsis baccis percoctis. Postea ligetur os sacculi, & cum aliquo forti baculo grosso quantum manus capere potest, cubitalem longitudinem vel circa, plus vel minus habente, exerce te sic: videlicet, Extensum sacculum super tabulam decliuem ex vna

parte, ſub qua ſit vas ad recipiendum oleum, ſtantibus baccis per totũ vſque ad os ſacculi, dicto baculo ad os ipſius baculi aliquo modo ex vna extramitatum inuoluto, ſeu ligato: malaſſa, ſeu malaciſſa, ſiue ſubagitando ſubige, dextrè voluendo, & exprimẽdo fortiter, & citò. Superinfundendo quandoque aquam calidam, vſquequo videas totum oleum effluxiſſe in vas. Deinde collige quod ſupernatat, & ſerua. Eodem modo etiam poteſt fieri de granis viridibus, & granis lentiſci, & ſimilibus. Tamen in Apulia & alijs locis, extrahitur oleum ex ſemine lentiſci, ſicut ex oliuis. De Baccis autem ſiue granis lauri, ſatis dictum eſt in emplaſtro de granis lauri.

De Granis viridibus.

GRana viridia, teſte Auicẽna, atque Serapione, ſunt fructus arboris albotin, id eſt terebinthi: de quibus lege in Iſopi ceroto deſcriptione Galeni, & in eo quod hîc ſubſequitur de ſchino. Præterea Bellunenſis in ſuis interpretationibus etiam ſic ſcribit: Granum viride eſt fructus arboris nominatæ albotin apud Arabes: apud Latinos verò terebinthus, ex qua colligitur gummi terbinthinæ, ſeu terebinthinæ veræ, quod apud Arabes vocatur gummi albotin. Et infrà dicit: grana alcadra ſunt grana virida, quæ ſunt fructus terebinthi. Hæc ille. Vnde &c.

De Schino, ſeu barbarè de Stincho.

STinchus, ſiue ſtincus, hoc in loco, non eſt animal, vt Luminare Maius credidit. Sed ſecũdum veritatem, eſt lentiſcus. Nam (vt verè coniectamus) corruptum eſt vocabulum, & vbi legitur oleum de ſtincho: rectius legendum eſt oleum de ſchino. Schinos enim Græcè, lentiſcus eſt latinè. Et certè rectè Author poſt oleũ de granis terebinthi, poſuit oleum de ſchino, ſcilicet de lentiſco: quod falsò titulatur de ſtincho: quia vnius generis ſunt ambo: vt per Serapionem cap. de terebintho probatur. Ait enim: Batõ, vel boton, id eſt arbor grani viridis: & eſt botin, id eſt terebinthus Albotin ſecundum medicos, eſt duarum ſpecierum, ſcilicet domeſtica & ſylueſtris: & domeſtica eſt botin ſecundum veritatem, & fructus eius eſt granum viride. Et ſylueſtris eſt lentiſcus, & ambæ habent gummi. Hæc Serapio. Ergo oleum de ſtincho non eſt oleũ de animali. Quia ſi ſtinchus hîc accipitur pro animali: quomodo bene ſequitur quod dicit Author: hoc eſt, Et fit ſicut oleũ de lauro: vel de oliuis? Igitur de ſchino, ſcilicet de lentiſco intellige. De ſtinco animali, ſiue rectius de ſcinco, in ſuperioribus dictum eſt. De lentiſco etiam require ſuprà.

Oleum

Oleum de Balsamo &c. CCCCIIII.

DOCET nos Author præsens oleum, tribus parare modis, qui modi nobis carentibus balsami plantis, nihil aut satis parũ proficere possunt. Parum diximus: quia aliquando possunt esse vtiles ad cognoscendũ ipsum balsami oleum, videlicet quali modo ex tribus paratum sit, cùm ad manus venerit &c. Opobalsamum Græcè dicitur. Balsamum propriè planta est, licet quandoque pro ipso balsami oleo vsurpetur. Etenim his notis secundum Dioscoridẽ cognoscitur verum à falsò. Fusum in pannum laneum, non facit (sicut cætera olea faciunt) maculas: neq; si postea eluatur, notam reliquit in panno. Item in lacte instillatum, coagulat ipsum. Et tam in lacte, quàm in aqua celerrimè liquatur. Sed & in aqua lactescit, quod in lacte comprehendi non potest. Adulteratum verò, aut pseudo opobalsamũ, nullum horum facere potest: At verò quia opobalsamum non habetur, videtur nobis non incongruè esse hoc in loco, vt subscribamus opiniones Doctorum declarantium quid pro eo æquiualens cõpensari liceat, in antidotorum compositionibus commiscendum. In primis, videlicet Paulus in fine septimi libri. Pro balsami liquore, stillatitia myrrha, scilicet myrrha liquida, quæ stacte dicitur. Legitur etiam ibi, pro opobalsamo liquor myrti. Sed putamus esse mendam in codice: & rectius liquor myrrhæ legẽdum, quàm liquor myrti. Auicenna in secundo cañ. cap. de oleo. Ponitur loco olei balsami, myrrha liquida, aut æquale pondus olei adedhij, seu aldadi, vel dadi, vt Bellunensis traduxit. Rhasis in calce antidotarij separati, scilicet in oleo benedicto, quod est oleum de lateribus. Valet (inquit) sicut oleum balsami, sed est subtilius, & calidius, & maioris vtilitatis, in ægritudinibus frigidis. Guillelmus de Saliceto Placentinus in quinto suæ practicæ, cap. de oleis, ait: Oleum quod ponitur loco balsami, sic fit: Recipe carpobalsami, myrrhę, nucis indæ, ana ℥.s. hypericonis ʒ.ij. Terãtur omnia grosso modo, & dimittantur in ℥.iiij. olei veteris, vsque ad mẽses sex, & reseruetur. Item aliud quod ponitur loco balsami, & est nobilius illo, sic fit: Recipe olei ℔.j.s. myrrhæ, xylobalsami, opopanacis, bdellij, aloes, carpobalsami, ammoniaci, serapini, nucis indæ, hypericonis, macis, gummi arabici, thuris, tragacanthi, ana ℥.j. lateris triti quem nunquam aqua tetigerit, igniti, & in oleo cõmuni extincti ℥.iij. terebinthinæ mũdæ & claræ ℥.vij. Terantur om-

Balsamum.

Myrrha liquida quid, & pro quo sumatur.

Oleum benedictum.

nia,& malaxentur ad inuicem in mortario,& ponantur in vase alembici,& distillentur hęc vt aqua rosata,& hoc erit illud quod diximus. Valet ad vitium lapidis,cùm ponitur in medicinis lapidis:& applanat durities,& cicatrizationes,& ponitur loco balsami in omni re. Item aliud oleum quod ponitur loco balsami, sic fit:Recipe myrrhæ,carpobalsami,nucis indicę,ana ℥.s.hypericonis ʒ.j. Terantur grosso modo,& misceantur cum ℥.v.olei,& ℥.j.s.terebinthinæ,& in fine addantur grana v.musci,& grana tria ambræ,& ℥.j.olei de lateribus,& distilletur vt suprà. Hoc enim loco balsami potest poni in omni loco: facit enim operationes vt balsamum. Hæc Guillelmus. Bartholomæus Montagnana in suo antidotario,cap.1.quod est de vnguentis,post medium. Ad balsamum faciendum: Recipe terbinthinæ ℔.j.thuris albi ℥.iiij.gũmi elemi ℥.vj.baccarũ lauri ℥.iiij.masticis galangæ,& garyophylorum, cinnamomi, zedoariæ,nucis muscatæ,cubebæ,ligni aloës bene triti,ana ℥.j.omnia simul mista ponantur ad distillandum, Primò cum lẽto igne,& prima, quæ venit,aqua,dicitur aqua balsami. Secundò superadde ignẽ,& iterũ pone aliã aquam per se in vase. Et sic fac ter. Tũc veniet balsamus in omni probatione. Sed quanto plus distillatus fuerit,tãto erit fortior. Serua in vase bene obrato. Hæc Bartholomæus. Petrus Apponus,aliàs de Abano,in sua additione,in librũ filij Mesuæ:videlicet in sermone de vnctionibus. Modus cõfectionis est:Recipe myrrhę electæ,aloës epaticæ spicæ nardi,sanguinis draconis, thuris,mumiæ,opopanacis,bdellij,carpobalsami,ammoniaci,serapini,croci,masticis, gũmi arabici,storacis liquidæ,ana ℥.ij.laudani electi,siue castorei ℥.ij.s.musci ʒ.s.terebinthinæ ad pondus singularum rerum. Pulueriza pulverizanda,& misce omnia hæc cum terebinthina, & pone hoc totũ in alembico,& ingeniosè distilla. Est enim ars, sicut de aqua rosarum. Liquorem autem per sublimationem distillatũ,suscipe in vase vitreo forti: vicinatur enim balsamo. Hæc Petrus. Sed animaduertendum quòd hanc descriptionem posuimus sicut inuenimus in pluribus exẽplaribus manuscriptis: quoniam in impressionibus,& in Luminari maiori sunt plura menda. Et præsertim notabiliora sunt. Primũ,vbi in ipsis impressionibus legitur, sarcocollæ: in exemplaribus est serapini. Et ana quod sequitur,est ℥.ij.& non ʒ.ij. Item,vbi per impressiones legitur:laudani electi,succi castorei ʒ.ij.s.in exẽplaribus legitur apertè sic: Laudani electi,siue castorei ℥.ij.s. Luminare Maius autẽ declarauit quòd illud succi,legendum est,sicci. Verun tamẽ nec suc-

ci,

ci,nec ficci, secūdum veritatem inuenimus: sed est disiunctiua sicue: quoniam Author non vult ambo illa: sed alterū ipsorum tantùm: & veritas rei probatur, cùm sequitur ʒ.ij s. sine ana. In nullo nempe exemplarium, neque in quauis impressione legitur ibi ana, quod in sua descriptione ipsum Luminare addidit. Cætera patebunt legenti, & conferenti cum alijs. Item, in tractatu quid pro quo, qui imprimitur in libris filij Mesuæ, legitur quòd pro balsamo, terebinthina distillata, vel oleum laurinum, vel gummi hederæ ponitur. In his igitur, & alijs pluribus, quæ loco opobalsami possunt substitui, nullus præsumere debet, nisi de consilio peritissimorum doctorum.

Oleum de granis sesami &c. CCCCV.
Oleum de semine lini &c. CCCCVI.
Oleum de granis papaueris &c. CCCCVII.
Oleum de semine Lactucæ &c. CCCCVIII.
Oleum de semine Cucurbitæ, Citrulli, Cucumeris, & Melonis &c. CCCCIX.

DIVERSI enim modi à supradictis, extrahendi oleū ex seminibus & granis notantur ab Authore in prima istarum descriptionum, pro reliquis & similibus, qui clari sunt.

De Sesamo, seu Sisamo.

SEsamum potius, quàm sisamum, à peritis viris dicitur. In Italia hodie, quasi perijt memoria huius seminis. Olim verò, teste Plinio & Columella, plurimum serebatur. In Syria autem frequétissimè habetur: vnde ad nos (quamuis rarò) aduehitur. Arabicè autem semsem dicitur: vt est apud Serapionem, & in interpretationibus Bellunensis. Syrij quidem vtuntur eius oleo, & in lucernis, & in cibis: sed in cibis, non nisi prius decocto, quod decoquunt, vt remoueatur ab eo quidā fœtor, & fiat dulcius. Et nota quòd secundum Authorem nostrum, hoc oleū in omnibus valet, sicut oleum oliuarum completum, & quandoque etiam pro rudi ponitur, vt in oleo violato legitur, scilicet quòd potest fieri cum oleo rudi, aut amygdalino, aut sesamino. Et quòd valeat sicut oleum completum oliuarum, probatur in descriptione olei rosati, & alijs pluribus, in quibus præcipit Author, vt accipiatur oleum oliuarum, aut oleum sesaminum. Imò vtplurimum hoc oleo sesami in medicamentis vtebantur antiqui. Vt manifestat

Author, cùm dicit, in ipsius descriptione: Et est materia aliorum oleorum multorum. Et melius dicetur in oleo alasech. De reliquis autem seminibus, & similibus vt sunt semina melanthij, nasturtij, hyoscyami &c. non est dubium, quòd per modos præfatos de singulis potest exprimi oleum: & habét virtutem ipsorum seminum, & fructuum &c. vt ipse Author noster testatur in fine istius vltimę descriptionis, cùm dicit: Ex multis autem seminibus olea fieri possunt &c.

De alrachine.

Est in præfatorum modorum lectione vnum barbarum vocabulum, quod est, secundum impresiones, Alrachine, vel Altachine. Secundum antiqua exemplaria autem, vnũquodque volumen habet suam diuersam ab cæteris vocem. Vnde ex ipsis est liber, qui Alcharie, & est qui arahine. & est qui alcharais, & qui alchol, vel alchoim &c. aliter & aliter singuli libri habent. Cuius vocabuli declarationem, præter Manardum, apud neminem legimus. Manardus igitur fit inquit: Credo debere fieri veluti panes: vel quòd non fiat perfecta molitura. Nobis autem potius farinam subtilem, seu pastones placet interpretari. Tamen vel hoc vel illud, vel aliud significet, res parui momẽti est. Vnum quippe certum est, scilicet quòd molenda sunt ipsa grana.

Fiunt autem olea per impreßionem &c. CCCCX.

HINC aggreditur Author secundam particulam huius distinctionis, quæ est de oleis, quæ diuersimodè per impresionem fiunt. Et de his non omnia, sed multa tanquam magis necessaria subscribit: vt ipse apertè testatur in fine præsentis rubricæ, dicens: Et modi oleorum huius præparationis diuersi sunt. Et nos harum diuersitatum modos multos trademus, si Deus voluerit. Vnde ab oleo rosato incipit, cuius operationis quatuor ab eo asignantur modi.

Oleum rosatum completum &c. CCCCXI.

PONIT Author hîc (vt diximus) quatuor modos parandi oleum rosatum: sed secundum veritatem sunt octo diuersitates: quoniã quilibet ipsorum quatuor modorũ dupliciter fit, vt clarè habetur in textu. Scilicet fit cum oleo oliuarũ completarum in sua maturatiõe, & cum rosis perfectæ maturitatis. Et per hanc operationem quodlibet ipsorũ quatuor modorũ, dicitur oleum,

oleum rosatum completum. Fit etiam cum oleo de oliuis immaturis (quod ab Authore nostro vocatur oleum rude: à Græcis autem & cæteris oleũ omphacinũ dicitur) & cum rosis, quæ nõ iam reserarunt nodos suos, scilicet quæ nondum floruerunt, quæquidem acerbæ possunt dici. Et per huiusmodi factionem appellatur oleum rosatũ omphacinũ, siue incompletũ. Et sic sunt quatuor modi olei completi, & quatuor rudis. Non obstante quòd tertius modus fiat cum amygdalis, & oleo amygdalino, quibus non competunt ruditas, & completio: quia similiter potest fieri dupliciter, sicut alij, scilicet cum rosis completis & incompletis. Verũtamẽ, vt dicit Author, sunt simpliciter quatuor modi: quia vno & eodem modo quo fit completum, fit etiam & rude oleum. Ex quibus quatuor, primus tãtùm tam pro rudi quàm pro completo ab optimis pharmacopôlis frequentatur modus. Ab optimis diximus: quia maior pars aromatariorum vtũtur primo modo Rhasis: vel (vt melius dicamus) Pauli: qui modus est per insolationem simpliciter. Vnde leuissimus & paucæ virtutis iudicatur esse, respectu istius nostri authoris. Nam Rhasis in antidotario separato, ponit tres modos, diuersos tamen ab istis filij Mesuæ, qui videlicet sunt isti. Primus: Accipe olei oliuæ loti ℔.j. & pone in vase vitreato, & pone in eo quartam partem rosarum viridium, & oppila caput vasis, & suspende ad solem per tres dies (hîc putamus esse mendam in codice) postea cola, & in vitro repone: & istæ modus est melior omnibus alijs. Secundus modus: Accipe oleum & rosas in eadem quantitate prædicta, & suspende in puteum ita quòd tãgatur ab aqua, & dimitte sic per duos menses, deinde cola & reserua. Tertius modus: sume oleum & rosas in eadem quantitate, & pone in vase vitreo, intus melle illinito, & oppila caput vasis, & summitte in profundo terræ, in loco vbi nõ tãgatur ab aqua, nec alia humiditate, & dimitte sic per duos menses. Et oleum sic factum magis acquirit odorem à rosis, quàm prima olea. Hæc Rhasis. Paulus Aegineta autem, quasi vt Rhasis dicit, breuibus tamen verbis, & exponit soli quadraginta diebus, non tribus. Ait enim cap. 20. septimi libri: Rosacei (supple olei) confectio. Rosarum rubrarum, detractis vnguibus, refrigeratarum die nocteq; vna, vnciæ tres: olei omphacini sextarius, vrna diligenter constricta, ne perspirẽt, insolabis sub dio, diebus 40. atq; sic repones, nõ in pauimento, sed assere. Aliqui verò vice insolatus, in puteũ vrnam diebus 40. mittunt, vt ex frigiditate odoris gratia conseruetur. Alij verò ipsam sub terra defodiunt. Hæc

Oleũ rude.

Pau

Paulus. Et nota quòd Auicenna in secundo cañ. cap. de oliuis: bis dicit, quòd oleum de oliuis syluestribus, valet sicut oleum rosatū in multis intentionibus. Item sciendū quòd in primo modo olei rosati Authoris nostri per omnes impressiones legitur mendosè: Et proijce super illud, aquæ infusionis rosarū, quam tradidimus in cap. de syrupis: sicut quantitas olei. Vbi reuera non solùm est deprauatus sensus literæ, sed nec est bona latinitas. Rectius igitur legendum est: sicut, quartam olei: vt est in omnibus antiquis exemplaribus: & non sicut quantitas olei. Non enim ponitur de infusione rosarum tantum quantum est oleum, sed quantum est quarta pars ipsius olei, secundum veram literam. Quamuis non tenemus esse malum, si ponatur plus quàm quarta. Præterea si quæratur: quare vult Author, vt lauetur oleū, pro faciendo oleo rosato, vel simili? Respondetur. Vt ab eo minuatur caliditas. Quoniam ait Auicenna in præallegato capitulo de oliuis: Oleū de oliuis vltimæ maturis, est calidum commensuratè, & declinat ad humiditatem: quod si lauetur, est temperatum in humiditate, & siccitate, & minus calidum. Hæc Auicenna. Igitur &c.

Oleū quare lauetur.

Oleum Chamæmillinum, & est oleum benedictum. CCCCXII.

Oleū benedictum.

RHASIS vocat benedictum, oleum de lateribus: sed Author noster, etiam & istud chamymillinū, & oleum nardinum, & alia plura: Ergo cætera sunt maledicta? Absit. Sed aliqua dicuntur benedicta, propter multorū iuuamentorū experiētiam in ipsis inuentam. Vnde in oleo Philosophorum dicit Author, quòd alij oleū sapiētiæ, alij benedictum, alij diuinū, alij verò sanctum dixerunt. Præcipitur nempe à Paulo fieri oleum chamæmillinum per insolationem: vultq; vt perspiret, dum insolatur.

De Chamomilla, seu chamæmilia.

CHamæmalum, seu chamæmelum rectius: tamen chamomilla, siue camomila, & chamæmilla etiam dicitur. Græcis Anthemis est. Et Arabes Babunegi, seu Debonigi vocant. Herba trium generum est, secūdum communem Doctorū opinionem: veruntamen hodie duo eius genera penitus ignorantur ab Italis. Vnum autem genus, quo vtimur, est primum positum à Dioscoride, quod est notissimum. At in Italia planta ipsius, non dodrantalis (vt Dioscorides scripsit) sed cubitalis est. Porrò vidimus in Hispanijs chamæmillam, non excedentem palmi altitudinem,

Anthemis.

haben

habentem tamen flores nostratibus maiores. Vocantq; patrio nomine manzanillam, quasi macianillam: quoniam vulgares Hispani mala maciana, manzanas nuncupant. Vnde manzanilla idem significat, quod chamæmalum &c. Est etiamnum & alia herba, cotula dicta, chamæmillæ ita simillima quòd non nisi odore secernitur altera ab altera. Nã chamæmilla odorata est, bonũ habens odorem: cotula autem valdè fœtet: vnde à pluribus cotula fœtida appellatur. Reperitur quoque & alia cotula, quæ nõ ita male olet, nec est odorata vt chamæmilla, de qua Serapio cap. facit. Et est buphthalmos, id est bouis oculus: vt patet legenti, & Dioscoridi conferẽti. Cùm simpliciter autẽ legitur, chamæmilla: de fiore intelligi debet. Et potest etiã fieri oleum chamæmillinũ cũ chamemilla sicca. Vt Paulus in oleo anethino scriptũ reliquit. *Cotula.*

Oleum uiolatum &c. CCCCXIII.

EST NANQVE per omnes impressiones in præsenti descriptione vna menda: videlicet vbi legitur, debet fieri cum oleo viridi. Lege rudi: vt est in omnibus exemplaribus, ac etiam & in vulgari editione: & non viridi. Præterea sciendũ quòd oleũ de nenuphare, valet sicut oleũ violatũ: vt Author noster infrà docet. Vnde rectè possumus altero pro altero vti. Imò Serap. cap. de nenuphare, authoritate Albẽ mesuai dicit, nenuphar esse fortioris operationis, quàm viola. Et authoritate Rhasis, Oleum nenupharum est fortius oleo violaceo. Item Hali Abbas in secundo practicæ, cap. de oleis, sic refert: Oleum niuifar simile est oleo violato virtute, sed fortioris actionis in cephalea: prodest enim manifestè. Item Rhasis in tertio ad Almansorem, cap. 23. scribit: Oleum violatum frigidum est, & somniferum: oleum de nenufare simile est huic, fortius tamen operatur. Oleum de semine cucurbitæ illis duobus simile iudicatur &c. Ex quo etiam habemus, ꝙ oleo de semine cucurbite possumus vti pro altero prædictorũ.

Oleum Anethinum &c. CCCCXIIII.

SCRIBIT Paulus posse fieri hoc oleum cum coma anethi sicci: sed oportet vt coquatur. Et similiter oleum chamæmillinum. Porrò hæc olea imbecilliora sunt ijs, quæ ex viridibus fiunt.

De Anetho.

NOtius est anethum, quàm vt debeat repræsentari. Vocatur à Pandectario absinthium dulce. In hortis abũdè nascitur. Quan

Quandoque etiam anethum domesticum appellatur, ad differentiam syluestris, quod vocatur meum. Si absolutè scribitur anethum, semen intelligitur.

Anethũ absolutè.

Oleum de Lilio &c. CCCCXV.

ENDOSE quidem in præsenti descriptione, per multas impreßiones legitur: Accipe ex folijs liliorum ℥.viij. Lege ℥.ix. vt cuncta exemplaria, ac etiam & quædam impreßiones habent. Animaduertito autem quòd nõnulli minus scioli, cùm dicit Author in hac descriptione: Accipe ex folijs liliorum: putant folia plantæ, & non floris esse intelligenda, ob id quia non specificatur de floribus: sed iudicium ipsorum fallitur, cùm sequitur Author: Oportet vt citrinitas eorum tota abijciatur. Nam in planta non est citrinitas, sed in floribus. Vnde per illud clarè folia florum declarantur esse, & non plantæ.

De Lilio.

Lilium, & lirium dicitur. Vnde oleum de lilio, à Plinio, lirinon vocatur. Quiquidem Plinius cap. 5. vigesimiprimi libri optimè de Lilio scripsit. Crinon Græcè, & susinon appellatur: vulgò lilium album nominant. Non obstante, quòd etiam & iridis flos reperiatur albus: quod similiter lilium album nuncupant. Alij lilium album odoratum dicunt ad differentiam lilij ireos, quod non ita olet. Ab Authore nostro autem, liliũ notum nominatur. Vt habetur in fine descriptionis præsentis olei. Est enim non solùm notum, sed notißimum: Et per lilium absolutè, semper istud intelligitur. Reperiuntur eiusdẽ generis & lilia purpurea, non natura, sed arte facta, vt præfatus Plinius refert. Admittuntur medicinis autem, & flores, & radices, & folia plantæ.

Lilium absolutè.

Oleum Irinum &c. CCCCXVI

IRILEON, siue (vt mauis) ireleon, hoc oleum quandoque à nostro Authore vocatur. Vt habetur suprà, scilicet in Isopi ceroto descriptione Pauli &c. De Iride etiam dictum est suprà.

Oleum Sambacinum &c. CCCCXVII.

CVNCTA nempe exemplaria quæ vidimus (vno dempto in quo legitur saubacinum, habent apertè & clarè per literas descriptum sambacinum, id est, de iesmino, & non sambucinum. Non obstante quòd similiter posset fieri ex sambuci floribus.

Verun

Veruntamen vsque modò, apud nullum probum Authorem inuenimus oleum de Sambuco. De sambaco autem, siue de saubaco, id est de iesmino, passim legitur. Vide de hoc in pilulis aggregatiuis maioribus. Item in fine huius descriptionis vbi mendosè legitur: Et fit sicut oleum rosatum. Lege rectius: Et fit sicut oleũ chamæmillinum: vt est in cunctis præfatis exemplaribus, necnõ & in vulgari ædítione.

Oleum de Cheiri &c. CCCCXVIII.

HOC oleum forsan à Paulo sub nomine olei violacei describitur. Quia & cheiri inter violas connumerantur. Ait enim libri septimi cap. 20. quod est de oleis. Violaceum præparant modò purpurearũ, modò crocearum, modò candidarum violarum folijs, vngue desecto &c. Etiam potest esse quòd Paulus intelligat de violis mamulis: quia, vt in superioribus diximus, reperiũtur ex istis tria genera, sicut ex cheiri. Lege de ipsis suprà, scilicet in trochiscis Hamech.

Oleum de Papauere &c. CCCCXIX.
Oleum de Lactuca &c. CCCCXX.
Oleum de Meliloto &c. CCCCXXI.
Oleum de Nenufare &c. CCCCXXII.
Oleum de Cucurbita &c. CCCCXXIII.

POSVIT Author suprà olea de seminibus papaueris, lactucæ, cucurbitæ &c. Hæc autem declarat non ex seminibus, sed ex folijs, floribus, & ferè ex tota planta esse facienda. Et nota quòd sicut fit oleum de cucurbita: ita potest fieri & de melone, & de citrullo, & similibus.

De Lactuca.

LActuca quidem, tum quia lacte abundat, tum etiã quia mulieribus lactis exuberantiam affert, à lacte denominationem accepit. Plura etenim sunt lactucarum satiuarum genera Et syluestre etiam reperitur genus, quo plures falsò pro endiuia vtuntur. Plinius autem quatuor genera lactucarum syluestrium, seu spontè nascentium enumerat. Et hoc primũ (de quo loquuti sumus) Lactucam caprinã nominat. Dioscorides enim non depingit lactucas, tanquam res vbique cognitas. Vnde sciendum quòd quædam ex eis sunt natura magnæ, & quædam paruæ, quædam

plani

plani folij, & quædam crispi, quædam sunt hyemales, aut vernales, & quædam æstiuales, quædam albæ, & quedã rubræ, & quædam nigræ, albarum respectu. Quarundam etiam ante caulis productionem folia in vnum constringuntur, & quarũdam expanduntur sexilium herbarum modo: vnde & sexiles cognominantur. Et quarundam semen est albissimum, & quarundam nigerrimum &c. & hæ omnes species, siue differentiæ indiuiduales, vbique in hortis habentur. Syluestris auté in vineis, vtplurimùm reperitur. Plura quoque alia lactucarum genera à Plinio describuntur: vt est lactuca lati caulis, & cæteræ quas ignoramus: legito apud ipsum. Notandum etiam quòd Dioscorides dicit lactucam satiuam habere virtutes (cùm in caulem exit) syluestri non dissimiles. Ex quo nõ incongruè pro syluestri lactuca possumus vti lactucæ hortensis caule.

Lactuca sexilis.

De Nenuphare.

NEnufar Arabicè, siue nenuphar, siue ninifar, vel nilofar, vt in Serapione: Græcè autem & Latinè nymphæa dicitur. Duo sunt eius genera: videlicet album & citrinum, à florum varietate sic dicta. Et tertium genus est aliquorum iuniorum, scilicet eorum qui dicunt vngulam caballinam esse nenuphar terrestre. Nascũtur in aquosis: vnde nymphææ vocatæ sunt. Folia colocasiæ, scilicet fabæ Aegyptiæ simillima habent, multò minora tamen. Etenim à paucis ignorantur. Et vtplurimùm hodie aromatarij vtuntur floribus, de quorũ virtutibus nihil penitus Dioscorides meminit. Porrò secundum Authorem nostrum, in hoc oleo de nenufare, cùm dicit: Confert sicut oleum violatum, & fit sicut illud: apertè declaratur quòd cum floribus debet fieri, sicut fit oleum violatum. Et scias quòd quolibet ipsorum vice alterius possumus vti, & similiter oleo de Cucurbita.

Vngula caballina.

Oleum de Cytonijs &c. CCCCXXIIII.

VTHOR noster in hoc oleo nõ specificauit de ipsis cytonijs: ex quo dedit intelligi, ex omni genere, videlicet tam dulcium, quàm acetosorũ &c. posse fieri. De cytonijs quidem in superioribus satis dictum est. Dioscorides, Paulus, Actuarius, & cæteri hoc oleum de cytonijs: oleum melinũ nominant. Sed Author noster intitulauit de cytonijs, ad differentiam alterius olei malini, vel melini, vel milini, quod posuit, cuius descriptio est immediatè sequens.

Oleum

Oleum malinũ, seu melinũ, uel milinũ &c. CCCCXXV.

RAESENS oleum in nullo penitus antiquorum exemplarium legitur titulatum, myrtinum: sed pro maiori parte ipsa exẽplaria habent: oleum milinum scriptum. Reliquorum autem, quædam habent oleum malinum, & quædam pauca oleum melinum, & vnum, oleum milon habet: quod mendosum tenemus. Et ipsa exemplaria inter descriptionem olei de pomis mandragoræ, & descriptionem olei de enula, habent descriptionem olei de myrto: paucis dúntaxat ipsorum exemplarium exceptis, quæ similiter vt cunctæ impressiones carent ipsa olei de myrto descriptione. Vnde putamus quòd nonnulli non inuenientes in libris, præfatam infrascriptam olei de myrto descriptionẽ (quæ librariorum incuria omissa iam fuerat) & legentes in descriptionibus olei de enula, & olei de ruta, & alibi, quòd eorum operatio est sicut operatio olei myrtini: arbitrati sunt oleum milinum, esse legendum oleum myrtinum: tanquam si mendosè fuisset positum milinum, pro myrtinum; & inde oleum myrtinum impresserunt. Sed in rei veritate, oleum milinum, seu malinum, vel melinum (quod idem est) stare debet. Et est oleum de malis, seu pomis &c. Vnde dicit Author quòd hoc oleum fit sicut oleum de cytonijs. Bona est enim ista similitudo, pro omnibus malis, siue pomis, & similibus: sed non pro myrto, & minus pro ruta, & sampsucho, & consimilibus. Quoniam si secundum impressiones, oleum myrtinum fit sicut oleum de cytonijs, oleum de ruta, & oleum de sampsucho, quæ fiunt sicut oleum de myrto, eandem habebunt operationem: quod minimè potest fieri, vt patet: quia extremitates myrti (cum quibus fit oleum myrtinum, vt infrà apparebit) & extremitates rutæ, & sampsuchi, non sunt sicut cytonia, & alia mala, vt habeant carnes, & cortices &c. Vnde oportet, vt alio modo fiant huiusmodi olea. Præterea, sæpius nanq; consueuit Author post aliquam compositionem, siue descriptionem de cytonijs, immediatè subscribere de pomis, & malis alijs, tanquam de consimilibus: vt plura possumus assignare exempla. Videlicet, in distinctione de condîtis, post cytonia condîta, posuit immediatè pyra, poma, & persica condîta. Aliud exemplum. In distinctione de syrupis, videlicet in modo syrupi acetosi de succis & aquis fructuum, dicit: Accipe succi cytoniorum, & malorum, & pyrorum &c. Item ibi, post modum syrupi acetosi de

Oleum de malis.

cytonijs, immediatè posuit modum syrupi acetosi de pomis. In cuius fine ait: Et eius modus est sicut syrupus de cytonijs. Item in ipsamet distinctione post rob de cytonijs, immediatè subiunxit rob de pomis, & rob de pyris. Item in capitulo de mezereon, videlicet in rectificatione eius, ait, Infundantur cytonia, aut maciana. Et consimilia plura. Vnde non est dubium, quòd hîc similiter fecit, scilicet quòd immediatè post oleum de cytonijs, subscripsit oleum de malis: & sic est verum. Sed quia ab authore non specificatur, de quibus malis sit faciendum ipsum oleum: possumus ex quibuscunq; suscipere, vel saltem ex macianis, vt Rhasis fecit. Descriptionem verò olei de myrto, seu myrtini, vbi suprà diximus, reperies: quam (vt in præfatis exemplaribus inuenimus) de verbo ad verbum totam rescripsimus, vt quilibet habeat vnde suum possit reintegrare librum.

Oleum de pomis iabrolæ, & sunt poma mandragoræ &c. CCCCXXVI.

ISTVD barbarum vocabulum quod legitur in titulo præsentis olei, quod interpretatur significare pomum mandragoræ, nõ solùm in antiquis exemplaribus variatum inuenimus: Verunetiam & apud authores alios, & cæteros libros, diuersimodè scribitur. Vnde omissis exemplarium barbarismis, legitur apud Serapionem: labora, id est mandragora. Et apud Auicennam iabrol: vbi Bellunensis, iabruha, id est mandragora, vertit. Et apud Auerroim Lesaha, id est mandragora. Et in Simone Ianuensi iabroha, arabicè mandragora. Et in Pandectario iabroa, iabroc, iabroch, id est mandragora. Quod autem ex his & alijs pluribus sit verius vocabulum significans mandragoram, fatemur nos nescire. Quinq; tantùm exemplaria in vnum concordabant cum aliquibus impressionibus, in quibus legitur: Oleum de pomis iabrolæ. Et sic nos transcripsimus in nostro receptario. Si quis autem melius inuenerit, rescribat. Sed parum proficiet ipsius notitia: quoniã scimus quòd illa barbara vox denotat pomum mandragoræ, siue mandragoram ipsum. Vnde sufficit nobis per verba latina habere oleum de mandragora, & nihil sit curæ quomodo dicatur à barbaris.

De Mandragora.

TAm Dioscorides, quàm Plinius, quàm Serapio duo tãtùm mandragorarum genera faciunt: vnum nigrum, quod dicunt

cunt esse fœmininum: alterum verò album & masculinum. Mandragoræ quidē fœmineæ plures plantas habemus, in nostro Aræcœli horticello. Flores istius plantæ albescentes, & pallidi sunt inter folia, quia caret caule. Fructus verò plures in terra iacentes, primùm virides, mox maturi lutei conspiciuntur, odorem melonis cum quadam grauitate habentes &c. Masculus autem mandragoras similis est fœminæ: nisi quia est albior, & facit maiora poma, sed numero minora. Videlicet terna, quaternáue, & quandoq; singula. Fœminam vero vltra quinquaginta in nostro horto pluries in sola planta facere comperimus. Garganus Apuliæ mons vtriusq; generis maxima abundat copia. Et tam fœmina quàm masculus orbatur caule, vt ipsimet obseruauimus. Vnde & Dioscorides verax probatur. Et vel Theophrastus & Plinius scripsêre mendacia: vel ipsorum codices deprauati sunt, vel pro caule, summum radicis (in quo folia & fructus velut caules, aut pro caulibus nascuntur) intelligunt. Præterea tam à Dioscoride, quàm à Serapione subscribitur alia planta, quam asserunt ab aliquibus in mandragoræ speciebus connumerari. Et vocant ipsum Morion: quo nomine etiam albus mandragoras à nonnullis (vti Dioscorides scribit) vocatus est. Serapio autem hoc tertium genus tradit nuncupari marbus, barbare & corruptè (vt putamus) pro morio. Hæc equidem tertia mandragoræ species, ab Hermolao putatur esse illa planta, quæ melongena, siue malanzana vulgò dicitur, & ipse mala insana vocauit. Quæquidem planta notissima est. Brasaulus autem decipitur, asserens præfatum Hermolaum putasse melanzanū esse secundum genus mandragoræ, scilicet masculinum: quoniam (vt patet legenti) Hermolaus de tertia specie hoc dixit, non de secunda: forsan hoc vocabulum Morion (quod tam ad secundum, quàm ad tertium genus refertur) fefellit ipsum Brasaulum. Sed reuera Hermolai putatio nō sine causa fuit. Nam multū conuenit descriptioni tertiæ speciei mandragoræ hæc melanzani planta. Et quamuis in nouis æditionibus Dioscoridis nō legatur quòd hæc planta caulem habeat: tamen in antiqua translatione, ac etiā in Serapione (qui de hoc omnia describit Dioscoridis authoritate) probatur habere. Sic enim legitur in præfata antiqua trāslatione: Hasta ei est alba, & longa duobus palmis, album colorem subtus à radice habens. Et in Serapione sic est: Et habet virgam longam circa duos palmos: cuius color est albus &c. Et certè nouæ translationes in hoc passu nobis videntur aliqualiter confusæ ac imperfectæ: fortasse

Morion. *Melōgena.* *Brasauli error.*

codices græcorum fuerant vitiati. Vnde putamus in hoc, antiquam translationem esse meliorem. Ex eo maxime, quia concordat cum Serapione. Item sciendum quòd hæc planta melongianum dicta: nec apud Dioscoridem, nec apud Serapioné aliàs potest capitulari. Ex quo tanto magis cõtingit de ista tertia mãdragoræ specie suspicari. Nec obstat quòd cap. 541. Pãdectarij, quod est de melongenis loquatur de ipsis authoritate Serapionis: quia vel ipsius Pandectarij, vel librariorũ incuria factum sit, videmus ibi inesse errorem: quoniã quasi totum illud capitulum est extractum ex Auicenna, & nõ ex Serapione, vt legentem nõ latet. Neq; in toto Serapionis libro reperitur tale, aut aliud alteriusmodi capitulum de melongenis: dummodo nõ sit ista tertia mandragoræ species. Porrò teneremus cum Hermolao, credentes melongenum esse præfatam tertiã mandragoræ speciẽ. Sed hæc sunt, quæ nobis obstant. Primum videlicet, quòd scribunt aliqui melongenum esse calidum. Secundum, quòd ipsum melongenũ nõ est ita soporiferum quòd faciat comedentes ipsum, drachmæ pondere, vsum rationis amittere, & statim somno immergi, vt ait Dioscorides de morio. Imò præter alios, qui quotidie comedunt, vidimus quendam rusticum, non tantùm ex præcoctis, sed ex crudis melangianis cum pane & sale tantùm, vltra duas libras comedere in solo prandio: & nihil mali ei accidit, sed robustè & fortiter tota die laborauit in agro. Et quod maius est, in illa refectione, vini egestate, aqua pura vsus fuit. Et nos quoq; pluries comedimus ex coctis & crudis, & nunquam consequuti sumus ex ipsis aliquam apparentem læsionem in nostris membris. Sunt etenim optimi gustus cocta, & edentibus magnam afferunt voluptatem. Vnde de ipsis ad confirmationem nostram, sic ait Auerrois in quinto Colliget, cap. de herbis, & oleribus. Melengiæ sunt ex his quibus nos facimus in terra nostra multa cibaria delicata: & postquàm proiecta est prima aqua suarum decoctionum, & coquuntur cum carnibus pinguibus, sunt multùm delectabiles. Et ego reputo ipsum tẽperatũ cibum, postquàm sic factus est. Propterea, quia pars acuta, quæ est in eo remouetur per primam decoctioné, & sua siccitas & stipticitas remouentur propter carnes decoctas in eo. Et quãuis medici dicant, quòd generat humorem melancholicum, similẽ humori generato ex caulibus: tamen conseruare debemus in cibis duas res. Vna est res, quæ secũ miscetur, quæ potest mouere malitiam, si est. Et delectatio cibi hæc est secunda. Et quando est multùm delectabilis, læsio quæ prouenit

Melongenæ notæ.

ex eo

ex eo non est multùm manifesta. Et hic est vnus ex delectabilibus cibus. Hæc Auerrois. Ex quibus igitur patet quòd melanzanum, siue malum insanum (vt ipse Hermolaus scribit) non potest esse morion. Præterea mandragoras à nonnullis etiam malum terrestre vocatur: & ab alijs malum canimum &c. Demum omittimus scribere tot vaniloquia, quæ de radice mandragoræ à multis dicuntur, & in libris quorundam leguntur. Et quòd habeat formam hominis, scilicet masculus masculi, & fœmina fœminæ &c. Multas nempe effodimus huiusmodi plantas, ac proprijs extirpauimus manibus: sed nunquam audiuimus vocem, nec inuenimus habere formam humanam. Verum est quòd habent radices magnas, cum pluribus ramis, ex quibus aliquæ de facili possunt aptari in formam pueri, vel puellæ, vt aliqui impostores, & circunforani, hæc & alia, malitiosè studioseq; effingũt, ad illudendum ignaros homunculos, & simplices personas, vt extorqueant ab eis quicquid pecuniæ habent. Et similiter faciunt ex Bryoniæ radicibus, & consimilibus, Væ illis. Sunt enim huiusmodi fraudes, furta manifesta, nec possunt absolui, qui talia agunt, nisi restituant, vel proprijs dominis, si est possibile vt cognoscant eos, vel tanquam de incertis distribuant pauperibus & ecclesijs &c. Fugite ergo hos pestilentes. Imò effugandi sunt & ipsi, atq; expellendi à ciuitatibus: vel puniendi tanquam fures, & latrones, atq; malefici, qui non solùm bona temporalia, sed æterna quoq; simul auferunt: quia multas animas ducunt in perditionem: quoniam sine dubio & sæpius docent simplices plurimas superstitiones, & maleficia, aduersus sanctum ecclesiæ catholicæ dogma.

Malum terrestre.

Malum canimum.

Oleum de myrto, uel myrtinum &c. CCCCXXVII.

NVLLA quippe impresio (vt suprà diximus) habet præsenté olei de myrto descriptioné: & similiter non est in quibusdã paucis exéplaribus minus correctis. Etenim necessariò debet esse: alioqui esset cõfusio in sequẽtibus, in quibus legitur: Et fit sicut oleũ myrtinũ &c. Descriptio autẽ ipsius olei hæc est: Oleum de myrto (& in alia litera Oleũ myrtinũ) mẽbra cõfortat, & stringit sudoris multitudiné, & prohibet: & cõfert cõtritioni mẽbrorum, & neruorũ, & prohibet casus capillorum. Et modus operationis eius est: Accipe olei ex oliuis incompletis, & extremitatum myrti tenerrimarum, & expressionis extremitatum earum, ana

partes æquales. Vini odoriferi partem mediam. Decoque ad succi & vini consumptioné: deinde cola, & recõde in vase, cum eiusdem myrti expressione, sicut est quarta pars, & vtere. Hucusque. Sed animaduertendum quòd communiter hodie aromatarij faciunt oleum myrtinum ex fructu ipsius myrti. Forsan ex authoritate Ioannis de S. Amando: cuius descriptionem non legimus apud quenquam Authorem probum, sed omnes qui scribũt hoc oleum cum folijs tenerrimis myrti: aut cum succo ipsorũ foliorum, aut cum vtroq; faciũt: vt quilibet per se videre potest apud Dioscoridem in primo libro, & apud filium Serapionis in septimo, & apud Hali filium Abbas in decimo practicæ: & apud Rhasim, in antidotario separato (qui Rhasis etiam & cum floribus docet fieri) & apud alios plures: vt apud Actuarium, & cæteros. Author enim noster similiter fecit, & optimè concordans se cum alijs, & docens fieri ipsum oleum cum folijs & succo foliorum: vt in descriptione clarè habetur. Ex antiquioribus quidem solùm Plinium cap. 7. quintidecimi libri adhuc legimus dicentem fieri oleum ex myrti baccis: necnon & ex folijs, vt cæteri, sed non ponit modum.

Oleum de Enula &c. CCCCXXVIII.

SCRIBVNTVR quippe ab Authore nostro in præsenti descriptione duo modi faciendi oleum de enula. Attamen secundus non est per se varius modus: sed est additio ad primum modum.

De Enula.

Helenium. ENula, siue Inula, scilicet enula campana, à Campania fortassè sic dicta, vt sertula campana. A Græcis helenium dicitur. Duo eius genera Authores ponunt: quorum primum est ita notissimum quòd non alia indiget repræsentatione. Econtrà autẽ, secundum est ita cũctis nostræ Europæ incognitum, quòd haud est qui audeat de ipso loqui. Necessarium fore arbitramur in Aegyptum mittere ad ipsum helenium perquirẽdum: quoniam ibi à Dioscoride scribitur nasci. Et vnum est odoratius altero. Vnde in vltimo sui 7. libri, Paulus helenij odorati meminit,

Oleum de Cinnamomo &c. CCCCXXIX.

IN quibusdam exemplaribus præsens descriptio intitulatur, Oleum de cinnamomo: & in quibusdam alijs, Oleum de cinnamo. Suprà iam decla-

claratum est quòd aliud est cinnamomum, à cinnamo. Ambo tamen sunt species vnius generis: & de vtroque potest intelligi. Sed dicit Author quòd valet sicut oleum de enula, & eadem est operatio eius. Nam si oleum de enula fit sicut oleũ myrtinum: quare ergo non dixit, Et operatio eius est sicut olei myrtini? Respõdetur, quòd duplici de causa hoc fecit. Prima est, quòd declarãs hoc conferre sicut oleum de enula: rationabiliter subiũxit, Et eadem est operatio eius. Secunda autem (quæ potior est) fuit, quòd declarauit hoc oleum de cinnamomo posse fieri, cum illa rerũ additione, sicut fit oleum de enula. Quoniam si dixisset fieri debere sicut oleum myrtinũ: exclusisset penitus ab eo præfatam additionem. Et similiter intelligitur de duobus sequentibus, scilicet de sauina, & de pulegio oleis. Hoc est, quòd fieri possunt cũ illa additione, & sine ea, sicut oleum de enula. Sed quali modo possit fieri oleum de cinnamomo, sicut oleum de enula, non intelligimus. Nam ex cinnamomo non possumus exprimere succum, sicut ex enula: tum quia non habemus, tum etiam quia si haberemus non esset recens: quoniam (vt credimus) Author intelligit de recenti cinnamomo. Ergo non potest fieri? Etiam. Igitur cùm necesse fuerit, loco eius vtamur oleo de enula, vel oleo de sauina, vel oleo de pulegio: quoniam quodlibet istorũ (vt in textu habetur) valet sicut oleum de cinnamomo. Ioannes de sancto Amando autem docet fieri ipsum per resolutionem, sicut fit oleum de iunipero. Sed huiusmodi non est secundũ Authoris nostri intentionem: quia si Author intellexisset per modum resolutionis, non dixisset ipsum fieri debere sicut oleum de enula: & locasset ipsum in vltima particula huius distinctionis, inter alia olea quæ fiunt per resolutionem. *Oleum de pulegio pro quo submi-nistretur.*

Oleum de Sauina &c. CCCCXXX.

De *Sauina.*

SAVINA, siue sabina, siue herba sabina, vt in Dioscoride legitur, quamuis non sit herba, sed arbor, duorum generum est. Vnum folijs cypressi simile, sed nõ extollitur vt cypressus: potius enim in latitudinem se diffundit. Alterum verò folia amarici proxima habet, sed spinosa sunt. Vtrunque cognoscitur, & vtrunque bonũ est, atque altero pro altero possumus vti.

Oleum de Pulegio &c. CCCCXXXI.

De Pulegio.

VLEGIVM quidem non solùm ab herbarijs, & cæteris viris, sed à mulierculis & pueris vbique cognoscitur. Et licet rarò feratur: tamen dicitur etiam pulegium satiuum. Et hoc ad differentiam diptamni, & calamenti, quæ à nonnullis syluestre pulegium nominantur, vt apud Dioscoridem legitur. Moximè nempe pulegiũ, & forma, & virtuté cum diptãno certat: quamuis efficacius sit pulegio diptamnum. Sed aduerte, quòd per diptamnum, siue (vt omnes dicunt) diptamum, non intelligimus illam officinarum radicem, quam cõmuniter aromatarij & herbarij diptamum album nominant, quam & pro vero diptamo ferè omnes accipiunt: cuius planta adhuc quid sit ignoramus: quæquidem nunquam fuit diptamum, nec species eius. Sed intelligimus verum diptamum, siue diptamnum. Cretense, à Dioscoride, & cæteris fide dignis Authoribus descriptum. Serapio autem quasi essent vnius generis, sub nomine faudenegi, & pulegium, & origani atque diptamni genera, vnico conclusit capitulo.

Pulegium satiuum.

Oleum de Ruta &c. CCCCXXXII.

OC rutaceum oleum fit sicut oleum myrtinum, scilicet cum folijs & succo foliorum &c. Vt est in descriptione per nos loco suo restituta.

De Ruta hortensi.

RVta quippe cùm absolutè legitur, vt hîc, quasi antonomasticè, semper de hortensi intelligitur. Quæ etiam satiua & domestica cognominatur. Quamuis de consimili nihil impediat posse fieri & oleum, & cætera de omni ruta syluestri, siue montana, sicut de hortẽsi. De ruta syluestri montana: lege in pilulis fœtidis, & in vnguento de bdellio. Hortensis autem ruta notior est, quàm vt declarari debeat. Sed melior est illa, quæ prope arborẽ ficus crescit. Dioscorides Author est.

Oleum Nardinum &c. CCCCXXXIII.

ICITVR nardinum hoc oleum, à nardo aromatica, seu indica, quæ vulgò spica nardi nuncupatur. Tanquam si diceret: oleum de spica nardi, supple indicæ, seu aromaticæ. Quæ cognomina adduntur ei, ad differentiã nardi celticæ, scilicet

ſpicæ celticæ,& nardi ruſticæ &c.Poſuit nanque Author in præſenti deſcriptione tres diuerſos modos parandi hoc oleũ,& proceſsit aſcendendo,ſcilicet quòd primus modus eſt bonus,ſecundus melior,tertius optimus,ſi poſſet fieri apud nos.Sciendum autem quòd per omnes impreſsiones multùm eſt deprauata præſens deſcriptio.Vnde in ſecundo modo vbi legitur ſampſuchi ℥.ij.xyloaloës,enulæ &c.Lege melius:Olei ſampſuchi ℥.ij.xylobalſami,enulæ &c.Item vbi legitur:prius quàm fuerint contrita. Lege,poſtquam fuerint bene contrita. Item in tertio modo vbi legitur:Olei balſami ℥.vj.olei ſiſamini ℔.iiij. Lege rectius, abſolutè ſic:olei balſami ℔.iiij.quoniam ſic eſt ſecundum veritatem in cunctis exemplaribus,necnon & in vulgari æditione. Item,quædam impreſsiones mendoſiores,in tertio modo habent:ſpicę indæ ʒ.iiij.Lege verius ℥.iiij. Præterea non ignorandum quòd nõnulli aromatarij parãt hodie oleum nardinum,non cum nardo indica,neque cum nardo celtica:ſed cum floribus cuiuſdam plãtæ,quæ vulgò lauandula,ſeu lauendula dicitur. Et ab alijs ſpicũ, quaſi ſpica vocatur. Quamuis ſpicum Hiſpanis,& Gallis,habeatur pro alia huiuſmodi generis ſpecie,quæ proceritate,& odoris ſuauitate, ſuperat lauendulam:tamen nobis viſum eſt vtrunque idem eſſe: quia hæc accidẽtia ſimpliciter non conſtituunt ſpeciẽ diuerſam.ſunt enim differentiæ indiuiduales. Quoniam ſæpius plantæ (vt aliàs diximus) & cultu,& tranſpoſitione,& aëre &c. diuerſificãtur odore, ſapore,forma,virtute &c.Ruellius quidem huiuſmodi,pſeudo nardũ Plinij intellexit. Veruntamẽ ipſi aromatarij nõ probè agunt:quoniam cõponere habent cum nardo indica,ſi adeſt facultas habendi: Sin autem cum nardo gallica, ſcilicet celtica (vt Plinius 7. cap.libri quintidecimi tradit fieri) vel ſaltem cum aſaro,quoniam aſarum,teſte ipſo Plinio 13.cap. libro 12.vim nardi habet. Oleum autem ex lauandula præfata, ſeu pſeudo nardi ſpico,ob ſuum bonum odorẽ,ad multa aptari poteſt: tamen in re medica,pro oleo nardino non eſt ſubſtituendum.

Lauandula. Spicum.

Oleum Maſtichinum &c. CCCCXXXIIII.

LEGITVR in ſecundo modo præſentis deſcriptionis per omnes impreſsiões: Vini boni ℥.viij. in alio iiij.Caſſetur hoc:in alio iiij.& legatur abſolutè. Vini boni ℥. viij.vt eſt in cũctis exemplaribus & in vulgari æditione. Et enim additio li-

brariorum, quæ confundit legentium mentes.

De Kist seu de Chist.

COmmunis quidem opinio est hodie apud medicos, & aromatarios, quòd kist cötineat in se pondus vnius libræ cum dimidio, & ita sumitur in hoc oleo parando. Tamen apud Doctores est discordia magna de pondere kist, & cotulæ, seu cotilæ, & aliorum similium plurium. Legito te igitur in calce septimi libri filij Serapionis, & cap. 20. eiusdẽ septimi: videlicet in electuario Galeni cum aqua de cytonijs & in synonymis ipsius operis. Item in fine quinti cañ. Auicénæ. Item in interpretationibus Bellunensis, in litera kist, seu kust. Item apud Saladinum, Simonem Ianuensem, Pandectarium & alios de recentioribus plures, quos breuitatis causa dimisimus. Fuisset enim longus sermo, de singulis pertractare. Sed apud plures capitur pro ℔.j.s. Vt exempli gratia: In oleo de chamemilla, vbi Auicenna habet kist j. Filius Serapionis in eodem loco habet ℔.j.s. Item in oleo nardino, Auicenna kist v. Filius Serepionis ℔.vij.s. Item in oleo de serpẽtibus Auicenna kist iij. filius Serapionis & Hali Abbas ℔.iiij.s. habent Et alia plura exempla passim reperies.

Oleum de Storace &c. CCCCXXXV.

EST & in præsenti descriptione vna mentis perturbatio, cùm legitur: storacis ℥.iij. vel iiij. Deleatur igitur illa disiunctiua cum sequenti numero. Hoc videlicet, vel iiij. & legatur simpliciter ℥.iij. quoniam sic inuenimus in cunctis exemplaribus, & in vulgari æditione. Et ita Luminare Maius posuit.

Oleum Consimum &c. CCCCXXXVI.

VBI mendosè per impressiones legitur in præsenti: descriptione: Olei sesamini ℔.iij. Lege rectius ℔.ij. Vt sæpe dicta exemplaria, vnà cum vulgaribus excusionibus concorditer habent.

Oleum de Alchanna &c. CCCCXXXVII.

AVTHOR in hac descriptione primùm dicit, vt fiat hoc oleum sicut oleum rosatum. Hinc sequẽs ait: In defectu autem florũ, fiat cum folijs, & iteretur coctio eius cum modico vino. Super quibus verbis est sciendũ quòd Author non vult, vt simpliciter mittantur folia, sicut ponebantur flores cum oleo supra

ignem:

ignem: sed postquam steterint in sole folia & oleũ septẽ diebus, superinfundatur aliquid de optimo vino, & reducatur totũ ad ignem, & bulliat in duplici vase per tres vel quatuor horas vsque ad vini consumptionem. Hinc coletur, & permutetur folia & reducatur ad solem, & postea iterum superinfundatur vinum, & coquatur &c. Et sic fiat ter vel quater.

De Alchanna.

HAud dubiè habemus, quòd alchenna, vel sine aspiratione, vel per k, descripta, apud Arabes, & cyprus apud Græcos, & ligustrum apud Latinos, vnum & idem sint: vt legentem Serapionem, & Dioscoridi ac Plinio conferentem non latet. Vnde & in oleo cyprino Actuarij legitur: florum ligustri, qui Græcis cyprus dicitur &c. Sed animaduertito quòd nonnulli allucinantur in ligustro, credẽtes ligustrũ esse florem maioris volubilis: quod quidẽ falsum est. Sed reuera ligustrũ, scilicet cyprus, siue alkãna, est arbuscula quædã, cuius folia sunt similia folijs oliuæ, minora tamẽ: vnde à quibusdam oliuella vocatur. Et flos est ei plurimus, paruus, albissimus, & valde odoratus. Qui flores plurimi pro vno, in simplici ramusculo sumpti, à mulieribus, & pueris Romæ, fiorfiorello nũcupantur. Fructũ fert sambuco, vel potius lentisco similem, nigrũ &c. Flores igitur huius arbusculæ petit Author ad componendum hoc oleum de ligustro, siue ligustrinum, quod arabicè titulatur de alchanna: sed à Dioscor. Paulo, Actuario, & cæteris Græcis, oleum cyprinũ nominatur. Lege etiam de alcanna suprà, scilicet in Diarhodon descriptione cõmuni: quia secundum Bellunensem, Alcanna est nomen cõmune, ad hanc arborem, & ad arundines, siue cannas, ex quibus fit spodiũ Arabũ. *Cyprus arbuscula.*

Oleum de Sampsucho &c. CCCCXXXVIII.

IDEM est oleum de Sampsucho, quod oleum de Maiorana.

De Sampsucho.

SAmpsuchum & Maiorana non differunt, nisi nomine. Duûm generum reperitur. Vnũ videlicet cum minutulis folijs: alterũ verò cũ folijs quasi origano, seu calaminthe similibus cõstat. Vtrũq; enim & maiorana, & sampsuchum appellatur. Attamen hodie nonnulli faciunt differentiam in nomenclaturis, & maioranam vocant illud genus cum maiusculis folijs, reliquum autem sampsuchum. Porrò non differunt virtute, & cum quolibet ipsorum potest hoc oleum fieri. *Maioranæ cõsideratio.*

Quod

Quod autem tenui constat folio, letophyllos peculiari nomine à Dioscoride vocatur. Etenim vulgaris notitiæ vtrunque est, apud Italos. Arabicè autem mezenius, vel mercenius nuncupatur, vt in Pandectario, vel merzanzium, vt est in primo cap. vndecimi tractatus, primi libri Abumeron Auenzoar: vel marcanzus, vt est in antidotario eiusdem Abumeron.

Oleum de Mezereon &c. CCCCXXXIX.

Lac absolutè.

Lac muliebre.

NON specificatè Author posuit lac in præsenti descriptione: sed communiter tenetur, quòd absolutè semper caprinum intelligitur, tanquam commune, & mediocrè, inter omnia lactis genera. Lac muliebre quidem omnibus excellẽtius iudicatur, ac etiam reuerendum putatur, ob id, quia primum necessarium hominis alimentum. Quapropter non debemus eo vti in alienis causis, nisi maxima cogente necessitate. Post caprinũ verò ouillum, & bouinum sequũtur. Nam quodlibet ipsorum est bonum. Caprinum autem est magis temperatum.

Oleum Alhasech &c. CCCCXL.

SVNT nempe aliqua & in hoc oleo discutienda. Et primò sciẽdum quòd hoc oleũ, non est oleum de hasce, seu alhasce, quod declarant esse oleum de hysopo, vel thymo: in qua omnes ferè iuniores allucinati sunt. Sed est oleum de hasech, siue oleum alhasech, quod idẽ est. Nam impressiones sunt variæ in hoc, & similiter exẽplaria manuscripta, scilicet quòd quædã impressiones & quædam pauca dũntaxat exemplaria, habent scriptum, siue impressum: oleum de hasce, siue oleum de alhasce. Et quædam impressiones minus malè, & maior pars exemplarium habent scriptum, oleum de hasech, seu hascech, seu alsech, siue oleũ alhasech. Et sic verius putamus. Quod probatur, nõ solùm per descriptiones filij Serapionis, sed etiam & per descriptiones Auicennæ nuper per Andream Bellunensem correctas, ac pristinæ veritati restitutas: videlicet quòd in omnibus illis locis illarum triũ descriptionũ, & in oleo de cherua, & in oleo de alchehengi: in quibus mendosè legebatur hasce, ipse Bellunensis (sicut inuenit in Arabicis codicibus) hascech rescripsit. Igitur titulus præsentis descriptionis rectè stabit, Oleum de hasech, vel hascech, siue oleũ alhasech &c. Et non oleum de hasce. Et similiter infrà in ipsa descriptione legendum est: Accipe alhascech &c. Et quanta differen

ferentia sit inter hasech, & hasce, qui bene vtrunq; sciscitatus fuerit, non ignorabit. Porrò hasech omnes describunt esse frigidũ, & econtrà, hasce calidissimũ. Et quàm malè sit ponere expressè contrarium alicuius rei, in vno medicamine, vosipsi ô lectores iu dicate. Quid autẽ sit hasech, seu alsek, mox declarabitur. De hasce autem satis dictum est suprà. Præterea sequitur in ipso titulo: Et est oleum sericinum. Quasi declarãdo dicat: oleum alhasech esse oleum sericinum. Quod glossema minimè competit huic lectioni. Quoniam ex tali glossatione nihil inde veri sequitur, vt mox patebit. Imò talis glossa totam lectionem confundit. Et certè coniectamus esse quorundam imperitorum additionem: qui fortasse legentes apud filium Serapionis descriptionem primam olei alsek, inuenerunt quod inibi legitur: videlicet, Et decoquatur donec cõsumatur aqua, & remaneat oleum sericinum. Et exinde putauerunt hoc oleum alhasech, post eius cõpositionem appellari oleum sericinum. Vnde postea addiderunt titulo præsentis descriptionis filij Mesuæ Et est oleũ sericinum. Etenim in pluribus exemplaribus non legitur, ex quo certiores facti, non dubitamus illam esse additionem. O vtinam non malam. Et licet in descriptione illa filij Serap. sit superflua illa dictio, scilicet sericinum: tamen non est incongrua, vt in præsenti descriptione. Videamus igitur quid sit oleum sericinum. Enimuerò oleum sericinum nil aliud est, quàm oleum sesaminum. Dicetis forsan: vnde probabitis? Probabimus equidem per descriptiones ipsiusmet filij Serap. conferendo cum alijs Authoribus. Vnde exempli gratia, Vbi in descriptione olei de chamomilla ipse filius Serap. dicit: Recipe olei sericini: in eodem loco Auicẽna, & Hali Abbas dicunt: Recipe olei sesamini &c. quæ breuitatis causa non scribimus. Imò ad maiorem declarationẽ, ferè omnia olea filius Serapionis componit cum oleo sesamino. Author autem noster inibi dixit: cum oleo de oliuis cõpleto, aut oleo sesamino. Ergo oleum sericinum non est aliud quàm oleum sesaminum. Porrò cum dicit Serap. in sua olei alsek descriptione: & remaneat oleum sericinum, scilicet oleum sesaminum: verum dicit; quia ibi preter oleum sesaminum nõ recipitur aliud oleum, ex quo post coctionem non remanet nisi oleum sesaminum. Quamuis frustrà fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora. Quoniam non erat necessaria dictio illa, quam ad decorem forsan etiam vel interpreti, vel ipsi Authori placuit variare. Satis enim erat, imò clarius simpliciter scribere: Et remaneat oleum. In præsenti autem descriptione filij Mesuæ, non ita capitur. Quia si tu dicis: Oleum alasech

Oleum sericinum.

sech est oleum sericinum, scilicet sesaminum, non rectè loquaris: quoniam conuertitur hæc circumlocutio: ergo oleum sesaminũ est oleum alasech. Si concedis: Ergo sequitur quòd vbicunq; legimus oleum sesaminum, semper debemus intelligere oleum alhasech, & econtrà. Quod est falcissimũ. Igitur cassetur illa glossa, & legatur simpliciter, & rectè: Oleum de alsech, siue oleum alhasech confert dolori renum &c.

De Asek, seu Alsech &c.

HAscech, siue asech, vel hasech, vel alsek &c. sine dubio Arabicè idem significat quod Latinè tribulus: vt legenti Serap. & Auicennam, & Dioscoridi, Theophrasto, Plinio, & cæteris Authoribus conferenti patet. Tribuli autem, siue alsek &c. ferè ab omnibus duo constituuntur genera: vnum videlicet terrestre, quod vbique per campos, & hortos, & in sterquillinijs circa oppida, & secus vias, & in ripis fluminũ, & litoribus maris oritur: vnde à nonnullis tribulus marinus vocatur: vt legitur in vnguento Agrippæ Nicolai: & à Pandectario, & alijs pluribus testatur. Etiam & ab antiquioribus Græcis, vt ab Hippocrate, quẽ Ruellius in tertio de natura stirpium citat. A nonnullis in Italia, hoc vulgariter basapede nuncupatur, quod Latinè est osculans pedẽ. Et in synonymis libri filij Serap. exponitur esse cicer imperatoris. Quãuis Pandectarius hoc nomen cap. 339. ad vtrunq; genus referat. Semen est ei aculeatum, vt in spinachijs: extẽditur enim super faciem terrę &c. Et hoc genus est notissimum. Aliud autem genus non nisi in lacubus, & amnibus, atq; in aquis stantibus nascitur: ex quo tribulus aquatilis à quibusdam appellatus est. Folia sunt ei magna quasi nenupharis: quæ tantùm expansa super aquam, videntur natare: reliquæ autem plantæ partes sub aquis occuluntur. Fructus eius nigerrimus, quasi perpolitum cornu bubalinum, magnitudine nucis vsualis, cum quatuor acutis angulis, velut spinis grossis in quatuor lateribus: videlicet duo anguli sunt hinc & inde versus inferiorem partem fructus. Reliqui verò duo in reliquis lateribus, hinc & inde econtrà, versus superiorem partem, cum quibusdam liniamẽtis, ita striatus ipse fructus, ac pulcherrimè est factus, quòd videtur illis qui primitus aspiciunt, non à natura: sed studiosè paratus, in similitudinẽ cuiusdam capitelli columnæ. Intus verò habet substantiam albam, dulcem, nutritiuamq;: vnde à nonnullis castanea aquatilis nominatur. Et fit ex eo, in aliquibus terris, panis bonæ substantiæ, & gustui non ingratus. Herba quoque ipsius equos impinguat: & stipes

Tribulus marinus.

Cicer imperatoris.

Castanea aquatilis.

pes eius propè radicem est subtilior, quàm in parte superiori &c. Et hic quoque tribulus cognoscitur à multis. Ambo vnius virtutis & proprietatis sunt. Veruntamen & cum hoc, terrestris tribulus est etiam contra venenũ: vnde melior iudicatur. Igitur quando absolutè reperitur tribulus, seu alsek &c. semper de terrestri, tanquã de notiori seu cõmuniori atq; meliori est intelligẽdũ. Eò maximè in illis locis, in quibus (vt in ista descriptione) expetũtur extremitates eius. Quoniã de aquatili nescimus quales extremitates, præter folia possunt intelligi. Igitur in hac cõpositione petit Author extremitates tenellas alhasech, scilicet tribulorum terrestriũ, vt possit ex eis excipi succus &c. Et sic est secundũ veritatẽ. *Tribulus, seu Alsek absolutè.*

Oleum de Cucumere asinino. CCCCXLI.

IN SECVNDO modo istius descriptionis, per impressos libros mẽdosè legitur: Accipe succi radicum eius, & radicum eius contritarum, ana ℔.s. Lege verius sic: Accipe succi radicum eius contritarum ℔.s. Vel sic: Accipe succi radicis eius contritæ: quoniam sic vel sic legitur in antiquis exemplaribus, & in vulgaribus impressionibus. Author enim noster posuit duos modos faciendi hoc oleum: videlicet vnum ex succo fructuum, & alterum ex succo radicum eius, scilicet cucumeris asinini. Et hunc secundum modum forsan (vt putamus) ex Paulo sumpsit. Ponit nanque ipse Paulus in 7. tres modos sub nomine olei sycionij. Sed primus, qui est simplex, quasi similis est huic secũdo. Non obstante quòd posset fieri sicut (exempli gratia) fit oleum de enula, scilicet cum succo radicis, & ipsa radice contrita. Tamen in nullo exemplarium (vt dictum est) legitur.

Oleum de Pomis citranguli &c. CCCCXLII.

LEGITVR nanque in exordio præsentis descriptionis vna barbara dictio, & tam per antiquos, quàm per impressos libros, diuersimodè est positã. Vnde sunt qui sic, & sunt qui sic, & sunt qui aliter habẽt: Allelẽgi, allelẽ, alaleugi, alchebeng, alebegi &c. Quid propriè sit, nescimus. Pãdectarius autẽ in litera lehellẽg, & in litera Lohelẽg, declarat hæc significare quosdã tumores, qui vocantur rosulæ. At rosulas quidẽ in partibus Apuliæ scimus vocari quasdam maculas rubras, quæ apparent in cruribus, & coxis, quando quis discalciatus per hyemem patitur frigus, & sedens apud ignẽ multùm excalfacit se. Sed an hoc oleum deleat *Rosula.*

has

has maculas, facillimè quis experiri potest.

De Pomis citranguli.

SVb nomine citrãguli possunt intelligi omnia genera pomorum aureorum, scilicet narantiorum, siue arantiorum, limonum, citriorum, quæ sunt mala medica, & ceterorum consimiliũ, tam acrium, quàm dulcium. Et hoc oleum intelligitur esse faciendum de ipsis pomis propriè, seu malis. Suprà enim posuit oleum quod fit ex solo semine citrij, siue citranguli &c. Præterea præcipit Author, vt sint ipsa poma antiqua, id est valdè matura. Et proprie illa sunt antiqua, quæ supra annum permanserunt in arbore sua. Item præcipit ipse Author, vt dicta poma ponãtur integra in vase &c. Quod intelligitur, vt nihil ex eis abijciatur, scilicet quod omnes ipsorum pomorum partes sint in vase. Porrò secanda sunt, atque frangenda ipsa poma, vt facilius oleũ possit penetrare omnes suas partes, tam intrinsecas, quàm extrinsecas.

Oleum de Croco &c. CCCCXLIII.

ONITVR hoc oleum ab Auicenna in quinto cañ. differt tamen in ponderibus. Fex enim huius olei ab ipso Auicenna, crocoma vocatur: de qua re fecit cap. in secundo cañ. Rectius autem crocomagma legendum putamus, vt est apud Dioscoridem, & alios plures.

Oleum de Piperibus &c. CCCCXLIIII.

B AVICENNA quidem (vt coniectari potest) præsentem descriptionem Author accepit. Auicẽna autem à filio Serap. seu ab Hali filio Abbas. Omnes enim quatuor habẽt huiusmodi olei compositionem. Sed Author noster vocat ipsam: Oleum de Piperibus: ex quo addidit ipsi compositioni piper album, quod apud cæteros non legitur. Et præscripsit tria pipera, propter ipsius olei denominationem, cùm cæteri anteponãt myrobalanos. Auicenna verò nominat ipsum, oleum alkechengi, & malè. Non enim intrat præsentem compositionem alkechẽgi. Et hîc est (vt putamus) error ipsius Auicennæ: quoniam Bellunensis non emendauit. Fortasse ipse Auicenna, ab Hali sumpsit suam descriptionem, & pro caquenelegi, intellexit caquenegum: quoniam apud dictum Hali, oleũ caquelenegi intitulatur. Sed nõ est vnum & idem caquenegum, & caquelenegi. Caquenegũ enim est solani genus: vt in secundo practicæ ipsius Hali habetur. Caquelenegi

Caquenegum.

lenegi autem idem est: quod kelengi, siue alchelégi. Vnde in ipso Auicenna, oleum alchelengi credimus rectius legédum esse. Forsan etiam est mendum librariorum, quod ipse Bellunensis nō animaduertit, scilicet quòd pro alchelengi, mendose sit positum alchechengi. In filio Serapionis autem legitur clarius, videlicet: oleum alkelenici: quod idem est quod oleum alkelengi. Alkelengi autem (vt suprà, scilicet in Alchelengi confectione diximus) multorum iuuamentorum &c. declarationem significare coniectauimus. Vnde oleum alkelengi, id est oleum multorum iuuamentorum &c. Legitur etiam mendosè in Auicennæ descriptione, iusquiamus. Ex quo probatur, quòd ipsum sequutus Author noster, descripsit in sua. Quodquidem mendum nec Bellunensis notauit. Filius Serap. autem, & Hali, eo in loco, nō iusquiamum, sed ammoniacum habent. Et ita stare debet. Nequaquam competit huic compositioni iusquiamus, scilicet hyoscyamus. Vnde peritissimus quoq; vir Manardus suspicatus fuit mendam esse in hoc loco. Ex quo igitur rectius lege: Serapini, opopanacis, ammoniaci, ana &c. Sunt præterea & aliæ plures librariorum mendæ in præsenti descriptione filij Mesuæ, per omnes impressiones, & similiter in Nicolao Præposito, & in Luminari Maiori. Vnde vbi legis: Accipe trium piperum, ana ℥.iij. lege verius, ana ʒ.iij. vt antiqua exemplaria testantur: & filius Serapionis & Auicenna, atq; Hali præfati cōcorditer habent. Sed animaduertédum quòd Author noster pro medietate composuit suam descriptionem. Item vbi legis turbith ʒ.xij. Lege rectius ʒ.ij. vt est in dictis exemplaribus, ac etiam apud filium Serapionis. Nam Auicenna & Hali non ʒ.iiij. sed sextaria iiij. habent. Sextarium autem (vt in superioribus dictum est) apud authores, multipliciter sumitur. Vnde potest esse quòd hîc ab ipsis sit positum pro drachma. Item vbi in quibusdam impressionibus legitur hîc, hasce: lege hasech. Vt dicta exemplaria, & filius Serap. & Hali habent: & Bellunensis in Auicenna emendauit. Plurimi nempe ex iunioribus allucinati (ob literæ falsitatem) declararunt hoc esse thymum. Item vbi legitur tapsiæ: legendum est emendatius, casie. Et est vna ex speciebus casiæ ligneæ, siue indæ, quæ aliter (vt in tripheris declarauimus) seitaragi indi vocatur. Vnde in filio Serap. hoc in loco, seitaragi legitur: & in Hali, sitaragi indici. Et in Auicéna est capsiæ, semicorruptè pro casiæ. Vbi Bellunensis sythragi, pro seitaragi traduxit. Antiqua exemplaria etiam pro maiori parte, habent cassiæ scriptum. Et sic est secundum veritatem. Item non igno-

Caquelenegi.

randum, quòd antiqua exemplaria in exordio huius descriptionis sunt varia, videlicet aliqua conueniunt cum impressis libris, & habent scriptum: Et confert ad epilepsiam, & veram sciaticam &c. Et confert dolori ani, à frigiditate &c. Aliqua autem, non veram sciaticam: sed venam sciaticam: & non ani, sed auris habent, sic videlicet: Et confert ad epilepsiam, & venam sciaticam &c. & infrà: Et confert dolori auris, à frigiditate &c. Quæ autem litera sit verior, medici potius est, quàm aromatarij sciscitari. Auicenna autem habet venam sciaticam. & infrà dicit: Et sedat dolorem ani: Filius Serap. verò sciaticam simpliciter posuit. Cæterùm qui legunt descriptionem filij Serap. animaduertant quòd aliquæ impressiones habent ipsam imperfectam. videlicet, quòd vbi in ipsis legitur: Et fundantur super eam aquæ ℔.xxiiij. & decoquatur, donec consumatur aqua &c. Ibi, scilicet inter consumatur, & aqua, desunt multa verba. Vnde vt in quodam exemplari è manu, & in vna de primis impressionibus inuenimus, sic rectius legendum est: Et fundantur super eam aquæ lib.xxiiij. & decoquatur donec consumatur medietas, & proijciantur super ea olei de cherua heminæ iiij. & decoquatur, donec consumatur aqua, & remaneat oleum &c. Veritas huius erroris per se est manifesta, cùm in ipsa descriptione mendosa non legatur oleum, quod necessariò debet esse: vnde &c.

De Hemina.

Mina. HEmina quidē ab hemis, scilicet semis: & mina, scilicet mensura, quasi semimēsura dicitur: quia (vt ferè omnes cōmuniter tenent) hemina est medietas sextarij. Et scribitur cū aspiratione in principio: quāuis etiā apud aliquos minus rectè legatur emina sine h. Quādoq; etiānum reperitur in libris mina, pro hemina. Et apud Hali filiū Abbas, mēna legitur. Et mina quoq; siue

Sextarius. mna (quod idem est) ab alijs aliter accipitur. Sextarius autē siue sextariū (vt diximus) variè capitur. Verūtamen plurimi in heminæ declaratione, dicūt sextariū esse mensurā duarum librarum. Vnde hemina pro libra intelligi potest. Et sic in ista descriptione est ad propositum: quoniā satis sunt duæ heminæ, scilicet duæ libræ olei cheruæ pro hac cōpositione. Non obstāte quòd sextarius reperiatur & maior, & maximus: & minor, & minimus. Nec etiā contradicente, quòd mina in filio Serapionis & Auicēna diuersimode declaretur. Vnde legitur quòd aliqua mina est, quæ continet quadraginta sextarios &c. Quia nos communem plurium opinionē sequuti, intelligimus hîc heminam pro libra. Si autem

quisp

quispiam melius iudicauerit (de perito loquimur) debere fieri secundum ipsius iudicium non imus inficias. Actuarius autem scribit heminam capere vncias nouen.

Oleum de Euphorbio &c. CCCCXLV.

DVO ab Authore nostro in præsenti descriptione constituuntur modi faciendi oleũ de Euphorbio. Primus tamen (qui est simplicior secundo) ex antidotario Rhasis (vt putamus) sumptus est. Vel ex secundo Galeni de medicamentorum compositione secundum loca. Cui & vinum indidit Author, quod ipsi non habent. Secundi autem modi (vt credimus) principalis Author est Auicenna. Quoniam in quinto suo cañ. dicit, Oleum de euphorbio nostrum &c. Ab Auicenna igitur accipiens Author noster hunc secundum modum, peruertit eius ordinem. Vt sibi attribuerent forsan. Veruntamen non latet legentem, quòd vna & eadem compositio est in vtraq; descriptione. Sed aduertito, quòd in præsenti filij Mesuæ descriptione, per impressos codices mendosè legitur: Accipe staphisagriæ, condisi, ana ʒ.iiij. Rectius coniectauimus legendum esse sicut Auicenna habet, scilicet staphisagriæ ʒ.iij. condisi ʒ.iiij. Nam in hoc exemplaria antiqua varia sunt. Videlicet quædam habent (vt dictum est) sicut Auicenna, quam putamus esse veriorem literam. Et quædam econtrà sic: staphisagriæ ʒ.iiij. condisi ʒ.iij. In nullo tamen est cum ana: vt impreſsiones habent. Item sciendum quòd in Auicenna est pyrethri pondus ʒ.vij. Hîc autem tam per cuncta prædicta exemplaria, quàm per excusos libros concorditer legitur, pyrethri ʒ.vj. si autem illa drachma redundet in Auicenna, vel hîc sit imminuta, verè nos latet. Præterea non ignorandum quòd in Auicennæ descriptione mendosiſsimè legitur: Et decoquantur in vase cum quadraginta ʒ. vini odoriferi &c. Lege ibi verius: cũ quadraginta vncijs. Non enim sufficiunt quadraginta drachmæ ad illa infundenda, & postea decoquenda. Author enim noster posuit vini: ℔.iij. Nã 40.℥. tres ℔. & ℥.iiij. sunt. Igitur in duabus tantùm vncijs differunt: quas putamus authorem addidisse, vt meliori modo poſsint infundi & decoqui illa &c. Sed maxima differentia est inter 40.ʒ. & ℔.iij.s. Igitur 40.℥. legi debet. Et sic est verum: quamuis Bellunensis nõ emendauerit. Fortasse non animaduertit. Non enim omnia poſſumus omnes.

De Condisi, seu Radicula.

Herba fullonum. Condisi, siue condes, siue chundes, vel kundes, idem est quod struthium, scilicet lanaria herba, quæ & radicula & herba fullonum dicitur. Vt patet concordando cap. Serapionis de condisi, cum cap. Dioscoridis de struthio, scilicet de radicula. Struthium autem à Dioscoride non pingitur, sed dicit rem notã esse. De quo valde miramur, quòd res tam nota veteribus sit ita viuentibus incognita cũctis, quòd tam medici & aromatarij, quàm herbarij, quàm etiã fullones (quibus maximè eã expetere opus foret) nesciant illã. Sed neq; nos adhuc potuimus inuenire quid sit ista radicula. Nam perijt vsus eius apud Latinos. Auicenna autẽ capitulo de harthanita deceptus (vt putamus) à falso codice, credidit ipsam esse speciem harthanitæ. Et scribit ipsam esse spinosam: & similiter Simon Ianuensis, & alij plures scribũt ipsam esse spinosam, cum caule ferulaceo, & lanuginoso, inodoro flore, aspectu tamẽ grato, sine semine &c. Bellunẽsis verò in suis interpretationibus, scilicet in litera condisi, authoritate Isaach ebenharam dicit quòd radix eius exterius est nigra, interius verò ad citrinitatem tendẽs, & quòd eius planta assimilatur cardo alharsef, vocato in Sicilia Cacozole, & quòd ipsa radix est nota in Syria &c. Siculi autẽ à nobis percunctati dixerũt, quòd ferè omnia carduorum genera apud ipsos sub isto vocabulo (scilicet cacozole) veniũt. Vnde similitudo illa Bellunẽsis est tanquam nihil, ad cõdisi inuestigationem. Quod autẽ ipse Bellunẽsis ex Ebẽbitar posuit. Hoc est, quòd neq; Dioscorides, neque Galenus loquuti sunt de ipso. Si ipse Bellunẽsis intelligit de simplici vocabulo, scilicet condisi, verum est: quia nusquam Græci condisi meminerũt. Si autem de re ipsa, hoc est falsum: quoniam & Dioscorides, & Galenus, & Paulus, & alij plures, de cõdisi, sub nomine radiculæ, seu struthij, multa dixerunt. Imò Paulus in septimo scripsit radiculam ferre semen. Qui autem opinati sunt esse radicem hellebori albi, hi magnopere errauerũt. Erroremq; ipsorum plura comprobant. Vt sunt capitula diuersa authorum de vtroq; tractantia, & spinositas qua caret helleborus &c. Verum est quòd condisi mouet sternutamenta, & alia plura facit, sicut helleborus: tamen non est helleborus, nec species eius. Porrò ponitur loco condisi æquale pondus de nuce vomica, & tertia pars ipsius de pipere. Et hoc in vomitionibus prouocandis tantùm. Auicenna Author est. Sed in alijs necessitatibus, authore Paulo, pro condisi, scilicet radicula, veratro nigro vti conceditur.

Oleum Vulpinum &c. CCCCXLVI.

SVNT nempe per aliquas impreſsiones duæ men dæ in præſenti deſcriptione. Prima videlicet, vbi legitur in ipſa: Et funde ſuper ipſam aquæ fontium, & aquæ marinæ, ana chiſt j. Lege rectius, ana chiſt ij. Secunda eſt, cùm ſequitur: Olei antiqui clari chiſt iij.s. Lege verius, chiſt ij.s. Quoniam ita eſt non ſolùm in cunctis exemplaribus, & vulgari æditione: verumetiam & in nonnullis impreſsionibus minus mẽdoſis. Præterea ſciendum quòd licet Author determinauerit quantitatem aquarum, ſcilicet chiſt iiij. quæ ſunt ſecundum communem opinionem libræ vj. tamen iuxta noſtrum iudicium, eſt parua quantitas: vnde de maiori chiſt, hoc in loco eſt intelligendum. Quia chiſt (vt ſuprà iam diximus) variè ſumitur. Porrò diſcretio aromatarij in his & ſimilibus eſt melior ſtatera ponderandi res neceſſarias adminiſtrandas, quàm lanx ænea: videlicet quòd ſi vulpes erit vulpecula, quantitas aquarum ab authore aſsignata erit forſan ſufficiens per aliquod chiſt maius ſupple intellige. Si autem vulpes erit magna, & annoſa, operator debet ponere tantam aquarũ quantitatem quòd ſufficiat ad optimè decoquendum ipſam. Eò maxime quòd annoſa vulpes, & omne animal annoſum, maiori indiget bullitione, quàm anniculum & tenellum. Quoniam decoquenda eſt ipſa vulpes (vt Author monet in fine iſtius deſcriptionis) donec diſcocta ſit, vt omnes artus eius diſſoluantur &c. Quodquidem fieri non poteſt cum pauca aqua, in vulpe magna & annoſa. Etiam & inter decoquendum, cùm viderit operator aquam penè conſumptam, & vulpem non perfectè decoctam, debet ſuperinfundere ex ipſis aquis iterum atque iterum donec optimè decoquatur &c. Porrò oleum non eſt augendum in magna vulpe, ſed potius in vulpecula minuendum: quia quanto minus erit oleum, tanto efficacius & potentius habebitur.

De Vulpe.

ANimal notiſsimum eſt vulpes, & aſtutiſsimum. Vnde animus vulpinus, ſæpius pro homine aſtuto & malitioſo ponitur. Ab Hiſpanis quidem (ob id forſan, quia rapit) Rapposa nuncupatur. Gallinas libenter perſequitur &c. Sed aduerte quod dicit Author: Accipe vulpem integram, interioribus tantum proiectis &c. Vbi ſciendum quòd ipſum animal non eſt *Rapposa Hispanis quid.*

excoriandum: sed bene potest (qui vult) concidere illud, in tres, vel quatuor, vel plures partes, vt melius in vase ad decoquendum aptetur. Quoniam Author non ponit integritatem ipsius, vt intelligatur sana: vt habeat omnes suas partes, prçter interiores. Et antequam immittatur oleum (si immittendum erit) debet prius peroptimè despumari &c.

Oleum de Serpentibus &c. CCCCXLVII.

SCRIBITVR etiam hoc oleum, & à filio Serap. & ab Auicenna, atq; ab Hali filio Abbas. Et tam Author noster, quàm quilibet ipsorum, specificat de serpentibus, vt sint nigri. Manardus autem declarat esse viperas, quod nobis non placet. Nam viperæ nō sunt nigræ &c. Non ostāte quòd eodem modo potest etiā fieri oleū ex viperis, & cæteris serpentibus, sicut fit ex serpētibus nigris. Quod postea ex viperis oleum viperinū esset nūcupandum, ad multa vtile. Sicut quandoq; parauit quidam Theotonicus physicus. Ex quo oleo viperino Romæ, temporibus nostris, plures fecit experientias notatu dignas. Veruntamen intentio præfatorum Authorum est, vt fiat hoc oleum cum serpentibus nigris. Et sic debet fieri. Porrò iuxta nostrum iudicium, melius est vt decoctio eius operetur in vase vitri. Et in duplici vase, sicut coquitur oleum rosatum, per modū balnei, quod balneum Mariæ dicitur. Quodquidē modo, sine vasis apertione (quod periculosum est) poterit quis videre ab extra, quando serpētes sint optimè percocti, & oleum non frigetur sicut in sartagine, & per consequens clarius erit.

De Nigris serpentibus.

NIgri scribuntur ad differentiam aliorum diuersicolorum. Et sunt hi serpētes notissimi in multis regionibus, & præcipuè in regno Apuliæ, vbi in magna copia vidimus. Sūt etenim longi, atque nigerrimi, sed non multū habent de veneno. In forma sua similantur illis, qui ceruini dicuntur. Nonnulli viuos serpentes in oleum mittunt, quod putamus melius esse.

Serpentes ceruini.

Oleum de Scorpionibus &c, CCCCXLVIII.

DVPLICI modo docet Author fieri hoc oleum, & vterq; modus est bonus. Sed aduerte quòd tam in primo modo, quàm in secundo, oleū amygdalarum amararum est intelligendum. Mendosè enim legitur absolutè, amygdalarū in primo modo,

dò, per omnes impreſsiones. In exemplaribus antiquis autem, clarè de amaris ſpecificatur. Alias plures literæ deprauationes hîc inuenimus, quas ſimpliciter in textu emẽdauimus. Iſte ſecundus modus, bis à Rhaſi deſcribitur. Videlicet, in nono ad Almanſorem, capitulo de difficultate mingẽdi: & in antidotario diuiſionum, cap. de medicinis vrinæ.

De Scorpionibus.

SCorpius, & ſcorpio dicitur. Quæ nomina ſunt communia ad plura. Vt ad animal, quod cauda pungit ad mortem, & ad ſignum cœleſte, & ad picem marinum, & ad quandam herbam, & ad quoddam militare inſtrumentum, & ad quoddam tormenti genus &c. Sed hîc de animali cauda feriente intelligitur. Quod animal vbiq; cognoſcitur. Sed in quibuſdam locis magis, quàm in alijs abundat. Vnde eſt quòd circa neapolim Campaniæ ciuitatem, raro inuenitur. Et Romæ plurimus eſt. Et particulariter intra Vrbis mœnia, in monte videlicet qui Teſtaceus dicitur, copioſiſsimè habetur. Libenter enim inter teſtas generatur. Audiuimus nempe à fide dignis viris, qui per Syriã ſancta peragrarũt loca, quòd circa Hieroſolymam, & per totam Syriam, ſunt ſcorpiones magni, ſicut ſunt apud nos cancri fluuiales, quos gambaros, ſiue gambares vulgò nominant. Apud nos autem ſunt minimi, fabæ videlicet magnitudinem non excedentes. Vnde non eſt mirum, ſi Author noſter viginti tantùm ſpecificauit ponendos eſſe in hoc oleo: quoniã de genere magnorum intellexit. Sed bene poſtea ſubiunxit plus, vel minus, ſecundum quantitatem paruitatis, & magnitudinis eorum. Vbi ſciendum quòd nos qui habemus tam paruos ſcorpios, centum ad minus pro qualibet olei libra ponere debemus. Aliter enim oleum erit imbecillius, & ſine vi, ad conſequẽdam ſanitatem illorum malorum, pro quibus ab Authore ordinatum eſt. Colligendi ſunt autem ſcorpij, cùm ſol eſt in Leone: videlicet inter xv. Calendas Auguſti, & xv. Calendas Septembris. Non autem quando ſol eſt in Scorpione, vt nonnulli falsò opinati ſunt. Et viui ponẽdi ſunt in oleum, quod per triginta dies ad minus inſolabis, poſtea colatum reſerua &c.

Scorpiones quãdo venari oportet.

Oleum de Ranis &c. CCCCXLIX.

VITIO librariorum per omnes excuſiones latinas, legitur mẽdosè in præſenti deſcriptione: Recipe ranarum antiquarum &c. Nam cuncta exẽplaria, ac etiam vulgaris æditio, & ſimiliter Lu-

minare Maius, concorditer habent: Recipe ranarum aquaticarum &c. Et sic est verum.

De Ranis.

RAnarum quippe plura sunt genera: vnde ad aliarum differentiã, aquaticas specificauit Author, quæ cæteris sunt meliores. Nonnulli putẽt omnes ranas esse venenosas. Dioscorides autem, & Serapio dicunt quòd ranę, supple aquatiles, coctæ cum oleo, & sale, si edantur, sunt antidotum magnũ contra omnium serpentium venena. Ex quo securè plurimi vescuntur eis aquaticis dúntaxat. Et pręcipuè Lombardi, quibus ranæ aquatiles quadragesimali tempore sunt domestici atque quotidiani pisces. Ranæ autem terrestres, vt sunt mutæ (quæ sic dicuntur, quoniam voce carent) & rubetæ, quæ & racanellæ, quasi raniculæ vocantur &c. non comedũtur: quoniam, vt sæpius, cum buffonibus coeũt. Quam ob causam malignæ reputantur.

Rana muta & rubea.

Ex multis autẽ rebus fiũt olea &c. CCCCL.

HIC Author declarat quòd non omnia Doctorũ olea ipse notauit: sed magis necessaria tantùm. Consimilia igitur quæ possunt fieri, apud alios quærito.

Fiunt autem olea per resolutionem diuersis modis &c. CCCCLI.

INCIPIT hinc Author tertiam particulã huius distinctionis: scribens non omnia, sed ex multis aliqua, tanquam nobiliora olea quæ fiunt per resolutionem, seu per sublimationem &c. Vnde sequitur.

Oleum de ouis &c. CCCCLII.

SCRIBIT Author in præsenti descriptione tres modos faciendi oleum de ouis: sed primum (vt cõiectamus) ex antidotario Rhasis: vel ex septimo filij Serapionis accepit. Secundum autem & tertium ex quinto cañ. Auicennæ.

De Ouis.

QVasi superfluũ est oua declarare, quia notiora sunt, quàm vt declarari debeant. Omnium autem optima sunt gallinarum oua: post ipsa verò, à quibusdam perdicum, ab alijs fasianorum oua præponuntur cæteris.

Oleum

Oleum de Frumento CCCCLIII.

RIMVM modum factionis huius olei, scribit etiam Rhasis in suo antidotario. Vbi autem in secundo modo dicit Author: Ponatur frumentum excorticatũ in vase sublimationis, & fiat sicut dicemus: subintellige, in oleo Philosophorum. Sed non est cremandum frumentum, vt lateres: sed simpliciter, vt litera habet, excorticatũ ponatur in vase sublimationis. Non obstante quòd etiam posset fieri per modum descensionis, sicut fit oleum de iunipero, vt Manardus refert se fecisse parari. Et nota quòd sicut fit de fruméto, ita potest fieri de hordeo, & similibus.

De Frumento.

FRumentum idem est quod triticum. Plura sunt eius genera, sed omnia notissima. De quocunq; auté genere accipiatur, nihil refert. Porrò optimum est, quod post messem non est madefactum aqua, seu alio quouis liquore, lucidũ, plenum, siue perfectè maturum, nouum, scilicet eiusdé anni (quod enim post annum superest, vetus dicitur) durumq;, nec corrosum à vermibus.

Oleum Sinapinum &c. CCCCLIIII.

ALDE admirari contigit de Authore nostro docente fieri oleum præsens, sicut oleum de frumento. Quod facilius potest fieri per expressionem, sicut fiũt olea de seminibus papaueris, lactucæ, & similium, ac etiam sicut oleũ amygdalarum &c. vt nosipsi quidem pluries experti sumus. Vnde, saluo semper meliori iudicio, videtur nobis (quod & consulimus) videlicet, vt fiat per expreſsioné, ex semine synapis optimè maturo: quia agilius, clarius, abundantius, & nobilius fit. Nec vllum malum habet odorem. Quodque magnopere memoriæ confert: Rhasis autem aliter parat.

Oleum de Iunipero &c. CCCCLV.

Oleum Fraxininum &c. CCCCLVI.

VO hæc olea eiusdé operationis & virtutis, sunt. Et simili modo ex alijs quampluribus lignis fieri potest oleum, ad diuersos tamen effectus. Sed aduerte quòd huiusmodi ligna & similia, oportet vt sint optimè præsiccata, syncera, sine cortice, teredinibusque inexperta &c. Item, pro dolio, intellige vas magnum

testaceum, igni resistẽs, vitreatum ab intus &c. Item vbi dicit: Et præpara parietes eius cum terra figuli: subintellige ab extra. Hæc autem scripsimus pro simplicioribus: quia non desunt ignari intelligentes pro dolio, vas vinarium ligneum, quod similiter dolium vocant homines. Quoniam fere recessit vsus antiquorũ vinariorum doliorum, quæquidem fictilia erant. Nunc autẽ quasi omnes ligneis vtuntur vasibus, quibus & dolij nomen attribuerunt. Veruntamen in aliquibus Hispaniarũ regionibus fuimus: quarum incole adhuc cõdunt vinum in dolijs fictilibus, picatis, antiquorum more. Itali autem huiusmodi dolia, ad alios cõuerterunt vsus: vt Romani ad quam fluminis asseruandam &c. quæquidẽ dolia proprijs priuata nominibus, Ziri, siue Zare, aut Giara hodie vulgò vocãtur. Sed cùm scribit Author vitreatum interius: declarat esse fictile vas, nõ ligneum. Vasa etenim lignea non vitreantur. Nam & si fuisset ligneum, nonne prius combureretur vas, quàm distillaretur oleum à præparatis lignis? Et per consequens, oleum non haberetur.

De Iunipero.

IVniperus secundum Dioscoridem duplex est, scilicet magna & parua. Serapio autem confundit in vno capitulo, & cypressi, & iuniperi, atque sauinæ genera. Porrò duo iuniperi genera notissima sunt: sed quæ prope mare nascitur, iuniperus marina cognominatur. Fructus fert grandiores quàm illa, quæ in montibus prouenit: attamen odoratior est montana, quàm marina. Magna etenim iuniperus vtplurimum in maritimis oritur, & asperis, Cypresso simillima est. Parua autẽ, & in maritimis, & in montanis nascitur, cuius folia sunt aculeata &c. Gũmi verò istarum arborum, vernix solida, siue scriptorum est. Solida, & scriptorum posuimus, ad differentiam alterius quæ liquida est: quæquidem est res factitia, ex oleo seminis lini, & alijs rebus, qua pictores & fabri lignarij vtuntur ad illustrandum colores &c. Scriptorum etiam diximus: quoniam puluis ipsius super chartas extenditur ab ipsis scriptoribus, vt literæ scribẽdæ pulchriores fiãt. Vocatur nempe hæc vernix scriptorum, scilicet hoc gummi iuniperi, arabicè, Sandarax, vel sandoros, vt in tertio Rhasis ad Almansorem legitur. Vnde est, quòd plurimi abusiuè, sandaracam nominant. Nam sandaracha proprie, auripigmentum rubeum est. Vt in trochiscis de arsenico diximus. Sed vt ne lector confundatur in legendo: hoc obseruandum duximus: videlicet, vt sandaraca gummi semper sine aspiratione scribatur:

Vernix solida, siue scriptorum.
Vernix liquida.
Sandarax.

quia

tur: quia vtplurimum sic legitur in libris Arabum. Sandaracha mineralis autem cum aspiratione, quia per χ, Græcè scribitur, σανδαραχὴ, id est Sandarache.

De Fraxino.

Dioscorides quippe asserens esse arborem notam, non pinxit Fraxinum. At reuera notissima est, & perquàm simillima orno. Serapio autē scribit ipsam simillimam vlmo. Nam huiusmodi similitudinē non bene quadrare eis, omnes qui vident confitentur. Vnde suspicamur mandam esse in capitulo 226. Serapionis, scilicet quòd non dirdar, siue didar, quod significat vlmū: sed aliā arborē debebat ibi interpres pro illius similitudine referibere. Quia forsan illud quod interpretatus est dirdar apud Arabes, est nomē æquiuocū, plura significās. Et sic nō ad vlmū sed ad aliam arborem: puta ornum præfatam, vel consimilem erat referendum. Ornus enim arbor, quæ vulgò ornellus dicitur, à fraxino non multùm differt, vt quilibet videre potest. Quæquidem ornus duplex reperitur, scilicet alba & nigra: tamen inter se forma non differunt. Semen autem fraxini, lingua auis vocatur. Et de eo dictum fuit in Dia Satyrione. Fert etiam & fraxinus gummi dulcissimum, quod mannam nominant. Sed de hac re satis suprà diximus in confectione de manna. Propterea vide ibi.

Ornus. *Lingua auis.*

Oleum de Gagate, est oleum sacratum &c. CCCCLVII.

PONITVR ab Authore duplex modus parandi hoc oleum. Primus videlicet per discensorium: vt oleum de iunipero. Secundus autem per sublimationem: vt oleum de lateribus. Sed non sunt comburandi ipsi lapides, sicut lateres comburuntur.

De Gagate lapide.

Iste lapis apud nos rarò reperitur, & rarissimè exportatur. Vidimus enim aliquando ipsum lapidem. Est nanque niger (sicuti Dioscorides quinto libro scribit) pumicosus, bituminosus, leuis, friabilisque. Videbatur enim nobis tanquam lignum marcidum, quod stetisset longuo tempore sub terra. Putamus equidem illum esse de mineris naphthæ. Vnde Dioscorides capitulo de naphtha, dicit quòd naphtha bituminis genus, comitiales morbos suffitum explorat, gagatæ lapidis more.

Oleum

Oleum Philoſophorum &c. CCCCLVIII.

LEVM Philoſophorum, Oleum ſecretorum iuuamentorum, Oleum ſapientiæ, Oleum benedictum, Oleum diuinum, Oleum ſanctum, Oleum perfecti magiſterij, Oleũ naphtha, Oleum petræ, Oleum petroleum, & Oleum de lateribus. Per tot nomina, ſeu cognomina, & appellationes, ſiue nomenclaturas, poſſunt vocari olea in præſenti deſcriptione notata, & ſimilia. Quamuis aliqua prædictorum, ſint ſpecialia, & non generalia: vt oleum perfecti magiſterij, Nephtha, & de lateribus. Ponit igitur Author duas ſpecies, ſiue duo genera huiuſmodi olei. Vnum videlicet naturale, alterum verò artificiale. Naturale autem declarans, dicit quòd profert illud minera, & quòd vocatur nephtha. Quod autẽ ibi legitur: Hoc eſt. Aliàs mare. Vacat. Eſt enim additio librariorum, quæ non legitur in exemplaribus antiquis. Et iſtud genus in tres diuiſit ſpecies, ſeu differentias. Videlicet in ſubalbidam, ſubrubram, & ſubnigram, de quibus mox dicemus. Quod autẽ ab arte haberi poteſt, ipſemet clarè ſcribens, inſinuat modum faciendi ipſum, ſcilicet ex lateribus &c. Vnde & oleum de lateribus, poſſe vocari diximus. Et ſic Bulchaſis vocat. Rhaſis autem in antidotario, ſub titulo olei benedicti, & aliàs, ſub titulo olei de lateribus, habet huiuſmodi olei deſcriptionem. Quod & aſſerit valere ſicut oleum balſami. Vbi ſubſcribit, quòd ſi piſcatores inungẽt retia ſua ex eo, congregabunt multitudinem piſciũ. Quod an verum ſit, facilius quilibet experiri poteſt. Eandem Rhaſis deſcriptionem poſuit Guillelmus Placentinus, in quinto ſuæ practicæ.

De Naphtha.

NAphtha rectius, quàm napta. Eſt enim ſecundum Dioſcoridem, bituminis colamen. Multi oleum petroleum, ſiue abſolutè petroleum (vt Auicenna) hoc eſt, oleum petræ, nominant. Duo eius genera ipſe Dioſcorides fecit, ſcilicet album & nigrum. Sed Author noſter tertium, quod eſt ſubrubrum, addidit. Etenim quaſi vnius generis ſunt. Bitumen, aſphaltum, piſſaſphaltum, & naphtha. Vnde largo modo omne bitumen liquidum, clarè poteſt naphtha vocari. Serapio enim ſcribit piſſaſphaltũ Dioſcoridis, in capitulo de munia. E petroſis locis nempe ſcaturit naphtha, ſub aquis fontium, lacuum &c. E montibus quoque ſaxoſis defluit in amnes. Vnda rectè oleum petræ dicitur. Nam pluribus

ribus locis sunt naphthæ mineræ: vt in Sicilia, in agro videlicet Agrigentino. Et apud Tocchum regni Neapolitani oppidum. Et in Mutinensis montibus, scilicet in illo qui Mons gybius, siue Mons zybius, vel Zilius vocatur. Omne enim huiusmodi oleum fœtet: ex quo nonnulli, stercus diaboli nuncupant. Sed vnũ plus quàm aliud. Quod è Sicilia asportatur, minus malè olere plurimi testantur. Veruntamen oleum Montis zybij experti sumus, quòd non malè, sed grauiter olet. Et scias, quòd omnis naphthæ species, secundum Authorem nostrum, vocatur oleum Philosophorum, oleum secretorum iuuamentorum &c. *Stercus diaboli.*

De Lateribus.

SVperfluum est lateres declarare: satis enim per se manifestantur in parietibus & plateis ciuitatum &c. Sed hoc notãdum: quòd Author noster præcipit vt sumantur lateres, non solùm antiqui, sed multæ antiquitatis. Rhasis autẽ & Bulchasis ecõtrà quærunt nouos, quos adhuc non tetigit aqua. Qui ergo vult facere hoc oleum, secundũ Rhasim & Bulchasim, nouos dudum à fornace eductos accipiat. Qui autem imitatur filium Mesuæ, de antiquissimis sumat. At in defectu laterum, alijs vasorum testis fictilibus non vitreatis, rubris supple, vti possumus, & bene.

De Oleo alchilil, siue alkikil &c.

PRæcipit nanque Author in præsenti descriptione, vt submergantur lateres igniti, in oleo alchichil, secundum quòd in impressis libris legitur. Verũtamen descriptionem huiusmodi olei, scilicet alchilchil, nec apud ipsum, nec apud quempiam aliorum Authorum adhuc inuenimus. Luminare Maius declarat esse oleũ quod fit ex floribus rosmarini, quod oleum similiter non reperitur apud Authores. Non obstante quòd sicut fiunt ex varijs floribus olea: ita & ex floribus rosmarini posset fieri oleũ &c. Porrò nec nobis constat potius intelligendum esse hoc oleum ex floribus rosmarini, quàm ex granato syluestri, aut ex alia re: quoniam non vniformiter se habent in hoc antiqua exemplaria, & excusi libri. Et licet sit tædiosum legere: attamen nobis videtur esse necessarium, ob meliorem rei declarationem, scribere librorum diuersitates. Igitur sciendum quòd concorditer impressiones omnes, & Luminare Maius, habent Alchichil. Libri verò manuscripti, quasi singuli singula dicunt. Raro autem duo aut tres conueniunt in vnum. Has equidem variationes reperimus. Vnus liber tantùm habet sicut impressiones: sed per k, nõ per ch, scriptum:

ptum: videlicet, alkikil: & sic posuit Nicolaus Præpositus. Aliorum autem aliqui sic, & aliqui sic habent: videlicet, Alkikil, Alchilil, & qui per k, alkilil, Alkil, Alfeikil, Alfeicil, Alfeikal, Alfeibal, Alfekikil, Alfekil, & Allelileil. Et vulgaris æditio, Alpheilkil. Etenim de huiusmodi & consimilibus pluribus vocabulis, in superioribus diffusè diximus: videlicet quòd sunt barbaræ voces, quæ ad plura applicari possunt. Vnde consultius & tutius nobis videtur hoc, videlicet, postquam Author posuit, quòd similiter potest fieri cum oleo antiquo claro, vt fiat cum ipso oleo antiquo, scilicet oliuarum. Quoniam similiter Bulchasis docet. Et Rhasis etiam absolutè in oleo, scripsit. Et sic erit quoq; secũdum Authoris intentionem. Et fortasse melius: quoniam in re dubia nullus præsumere debet: quia faciliter errare potest. Et qui se exponit periculo, incidet in ipsum. Fugiendum est enim omne periculum. Sed id potissimè quod pluribus nocere potest. Nam si quælibet ars exercenda est, cum diligentia magna, & omni sollicitudine, vt artifex consequatur ex ea honorem & temporalem retributionem: quanto magis diligentiori cura, & vehementiori studio, & cautela, atque non absq; Dei timore medicina exercenda erit. Cuius quantuluscunque error, quandoque potest esse causa necis plurium hominum, & per consequens contra ipsius operatoris animam. Quod à nobis, & ab omnibus Christianis auertat ipse CHRISTVS IESVS, verus medicus, & Saluator animarum, & corporum. Qui cum Patre suo æterno, & Spiritu sancto, est benedictus in secula seculorum. Amen.

CENSVRAE IN ANTIDOTARIVM IOANNIS FILII MESVAE, FINIS.

RECEPTARIVM ANTIDOTARII IOANNIS FILII MESVAE,

in pristinum decorem restitutum, & adamussim emendatum per Venerandos patres, & IESV CHRISTI *seruos, fratres Angelum Paleam Iuuenatiensem, & Bartholomæum Vrbeuetanum, ordinis Minorum obseruãtiæ, Prouinciæ Romanæ.*

DISTINCTIO PRIMA.

SCripsimus in libris explanationum nostrarum &c. I.

Electuarium de Aromatibus, quod scripsit Galenus &c. II.

ACcipe ligni aloës crudi, Rosarum, ana aureos xij. Galliæ muscatæ, Macis, Doronici, Piperis longi, Nucis muscatæ, Mentæ siccæ, Spicæ, Casiæ ligneæ, Masticis, Cinnamomi, Caryofyllorum, Asari, ana aur. iij. Calami aromatici, aur. iiij. Croci, Cardamomi maioris, Cardamomi minoris, Trium sandalorũ, Rheubarbari, Cubebę, Costi, Zinziberis, Seminis fœniculi, Anisi, Cheisim, ana aur. ij. s. Zucchari ℥. vj. Miuæ aromaticæ ℥. xij. Mellis despumati quantum sufficit. Dosis est ab ʒ. ij. vsq; ad aur. iij.

Electuarium de Gemmis &c. III.

ACcipe albarum margaritarum ʒ. iij. Fragmentorum sapphyri, Hiacynthi, Sardonychis, Granatorum, & Feruzegi, ana ʒ. j. s. Zedoariæ, Doronici, Corticum citri, Macis, Seminis alfeleniemisch, ana ʒ. ij. Corallorum rubeorum, Charabæ, Limaturæ eboris, ana ℈. ij. Been albi, & rubei, Caryofylorum, Zinziberis, Piperis longi, Spicæ, Folij, Croci, Heil, ana ʒ. j. Trochiscorum dia rhodon, Ligni aloës, ana ʒ. v. Cinnamomi, Galangæ, Zurumbet, ana ʒ. j. s. Foliorum auri, & argenti, ana aur. s. Musci boni ʒ. s. Confice cum mellis emblicorum, & colaturæ geleniabin de rosis partibus æqualibus quantum sufficit. Dosis est ab aur. s. vsq; ad j. cum aqua buglossæ, & vino odorifero.

Confectio Alchermes &c. IIII.

ACcipe setæ tinctæ ex chermes circiter libram.j. Et propriè super cuius tinctura nō præterijt spatium extensum, & submerge eam in succo pomorum dulcium, & aquæ rosatæ, ana ℔. j.s. Et dimitte die vna. Deinde fac modicum bullire, donec aqua rubeat. Deinde extrahe ab ea setam, & exprime eam, & pone in ipsa aqua Zucchari tabarzet ℥.cl. Et coque vsq; dum habeat spissitudinem mellis, & remoue ab igne, & proijce in eo calido Ambræ crudæ minutatim incisæ ℥.iiij. Et dimitte in eo liquefieri. Deinde proijce super ipsum puluerem harum rerum. Accipe ligni aloes crudi, & Darseni, ana ℥.vj. Lapidis lazuli loti & præparati ℥.xij. Albarum margaritarum ℥.ij. Auri boni ℥.j. Musci boni ℈.j. Confice. Et fit dosis ab aur.j. vsq; ad ij.s.

Confectio de Xyloaloës &c. V.

ACcipe ligni aloës crudi, & Rosarum, ana ℥.viij. Garyofyllorum, Spicæ nardi, Macis, Nucis muscatæ, Galliæ muscatæ, Cubebæ, Cardamomi, Zinziberis, Heil, Masticis, Cinnamomi, Cyperi, Squinanti, Zedoariæ, Been albi, & Been rubei, Folij, Setæ crudæ adustæ, Margaritarum, corallorum rubeorum, charabæ, Foliorum citri, & corticum citri, Alfeleniemisce, Sansuci, Sisymbrij, Mentæ siccæ, Piperis longi, ana ℥.iiij. Musci boni ℈.j. Ambræ ℥.j.s. Confice cum melle emblicorum, & miua aromatizata. Sit dosis à ℥.j. vsq; ad iij.

Descriptio electuarij Sarboteng, & est lætificans, descriptione Hamech filij Zachariæ &c. VI.

ACcipe rosarum, Ligni aloes, ana ℥.vj. Macis, Nucis muscatæ, Galliæ muscatæ, Cardamomi, & Heil, ana ℥.ij. Cinnamomi, Croci, ana ℥.ij. s. Cyperi ℥.v. Garyofyllorum, Masticis, Spicæ, Asari, ana ℥.iij. Fiat omnium trituratio bona, & cōfice cum melle emblicorum, & aromatiza cum musci boni grañ.xv. Et fit dosis à ℥.j. vsq; ad iij.

Modus electuarij de Citro, ex inuentione nostra &c. VII.

ACcipe corticum Citrorum, aur.xx. Garyofyllorum, Ligni aloës, cinnamomi, macis, Galangæ, ana ℥.ij. Musci ℥.s. cardamomi, Zinziberis, ana ℥.j. Confice cum melle. Dosis est ℥.s.

Confectio de musco dulcis &c. VIII.

ACcipe Croci, Doronici, Zedoariæ, ligni aloës, macis, ana ℥.ij. Albarum margaritarum, setæ crudæ adustæ, charabæ, coralli

ralli rubei,ana ʒ.ij.s.Galliæ,ozymi citrati, ana ʒ.j.s Beē albi,& rubei,folij,spicæ,garyofyllorum,ana ʒ.j.Zinziberis,Cubebæ, Piperis longi,ana ʒ.j.s.Musci ℈.ij.Confice cum melle crudo, quod sit quadruplum ponderis omnium.Et sit dosis à ʒ.j. vsq; ad ij.

Confectio de Musco amara. IX.

SI supradictam confectionem amaram facere volueris,valentior efficietur &c. Et propriè si addatur in permistione eius Absinthij,& rosarũ,ana ʒ.iij.Aloës optimæ ablutæ ʒ.iiij. Castorei,Cheisim,ana ʒ.j.Cinnamomi ʒ.ij.s.Confice vt suprà.

Modus confectionis Testiculi vulpis, & est Satyrion &c. X.

ACcipe Satyrionũ,qui abscindũtur à patre suo ℔.j. Et terantur,& coquantur cum lacte ouili dulci,in quãtitate sufficiẽti,super prunas, vsq;dum decocti sint,& sit cõsumptũ lac. Et tũc funde super eos olei amygdalarũ dulciũ ℥.iij.Et agitetur sic cõterendo cum ligno.Et postea super totũ funde syrupum, cuius modus est:Accipe succi buglossæ cocti & despumati ℔.ij. succi pomorũ dulciũ ℥.xij.Zucchari boni albi ℔.iij.Misceatur agitando cum prædictis, vsquedũ fiat eis cõpetens decoctio, & deponatur ab igne,& proijciatur super ea Cinnamomi subtilis & electi ʒ.v. Been albi,& rubei,ana ʒ.ij. Ligni aloës ʒ.iij.Croci, Sandali citrini,ana ʒ.j.s.Confice &c.Dosis ab aur.iij.vsq; ad v.

Confectio alia Testiculorum vulpis, & est Dia Satyrion &c. XI.

ACcipe Secacul albi,mũdi,et elixati in aqua cicerũ,quorũ eiecta fuit aqua prima ℔.j.Testiculorũ vulpis ℥.viij. Radicis raphani ℥.iij.Luf plani ℥.ij. Terãtur,& infundantur super ea Lactis vaccini,aut ouini quãtitas,quæ superemineat radicibus duobus digitis,Olei sesamini,& butyri vaccini recentis, ana ℥.iiij.Et excoquãtur cũ facilitate,vsq; ad spissitudinẽ. Et si adhuc radices nõ bene decoctæ sint,fundatur super eas ex lacte,& oleo, & butyro prædictis,vsq; dũ perfectè decoctæ sint. Et post hoc, funde super hoc totũ mellis boni,& despumati ℔.vj.Succi cæpe humidę, ℔.j.Decoque omnia simul vsq; ad perfectã decoctionẽ.Tũc enim depone ab igne, & proijce super ea puluerẽ, cuius permistio hæc est:Accipe Caudarũ scinci,cum renibus & lumine ʒ.viij. Seminis erucæ,zinziberis,Been albi,& rubei,linguæ auis, seminis nasturtij,cinnamomi,Piperis longi, bauciæ seminis, seminis sinapis,& Asparagi,ana ʒ.iiij.Et conficiantur cum eis. Vltimo verò ponantur in medicamine Pinearum mundatarum ℔.j. Fisticorum

mundatorum ℥.x.Cerebellorum passerum ℥.ij. Conficiantur omnia bene,& aromatizentur cum ʒ.j.boni musci. Dosis est ab ℥.s.vsq; ad ℥.j.cum pauco bono vino & puro.

Confectio de Galanga &c. XII.

ACcipe Galãgæ,ligni aloes,ana ʒ.vj.Garyofyllorum, macis, cheiriri,ana ʒ.ij.Zinziberis,macropiperis,cinnamomi, piperis albi,ana ʒ.j.s.Calamenti sicci,mentæ siccæ,heil,spicæ,seminis apij,fœniculi,carui,anisi,ana ʒ.j.Calami aromatici ʒ.j.s.Zucchari tabarzeth ℥.x.Mellis despumati quantum sufficit.Dosis est à ʒ.ij.vsq; ad aur.ij.

Dia rhodon descriptione communi &c. XIII.

ACcipe foliorũ rosarũ rubearũ ʒ.xx.Trochiscorũ dia rhodõ trochiscorũ de spodio,Liquiritię,ana ʒ.iiij.Cinnamomi,garyofyllorũ,Galliæ muscatæ,ana ʒ.iij.Spodij,croci,masticis,berberi,ligni aloes,ana ʒ.ij.Triũ sandalorũ,ana ʒ.iij.Asari,Spicę indę, macis,cardamomi,seminis portulacæ,lactucæ, scariolæ, citrulli. melonis,cucumeris,cucurbitæ,albarũ margaritarum, Alfelẽgemisch,rasurę eboris,tragacãthi,gũmi arabici,ana ʒ.j.Cãphorę ʒ.s.Musci ℈.s.Cõfice cũ syrupo de rosis,ex aqua rosata.Dosis est ℥.s.

Aromaticum rosatum stomachum &c. XIIII.

ACcipe foliorũ rosarum rubearũ ℥.j.s.Ligni aloes, macis,garyofyllorũ,trocíscorũ dia rhodon,galliæ muscatæ,ana ʒ.ij. Liquiritiæ mũdatæ ʒ.viij.Cinnamomi subtilis,& electi ʒ.iij. Galãgæ,zinziberis,nucis muscatæ,ana ʒ.j.s.Heil,Spicæ,ana ʒ.j.Syrupi rosati,& syrupi corticum citri,ana quantum sufficit. Et sunt qui aromatizant illud cum ℈.s.boni musci,Dosis est à ʒ iij.vsq; ad v.

Aromaticũ rosatũ descriptione Gabrielis &c. XV.

ACcipe foliorũ rosarũ rubearũ ʒ.xv.Liquiritiæ rasæ ʒ.vij.Ligni aloes boni,sandali mazahari,ana ʒ.iij.Cinnamomi boni & electi ʒ.v.Macis,garyofyllorum,ana ʒ.ij s.Gummi arabici, tragacanthi,ana ʒ.iij.& ℈.ij.Nucis muscatæ,cardamomi,galangæ,ana ʒ.j.Spicæ ℈.ij.Musci ℈.j.Ambræ ℈.ij.Syrupi rosati, & syrupi corticum citri,ana quantum sufficit.

Aromaticum Rosatum minus &c. XVI.

REcipe Rosarum rubearum ʒ.x. Ligni aloes, sandali mazahari, ana ʒ.ij.Cinnamomi electi ʒ.iiij. Masticis ʒ.j.& ℈.j. Ambræ ℈.ij.Musci ℈.j.Syrupi rosati,quantum sufficit.

Aromaticum Muscatum &c. XVII.

REcipe Ligni aloes ʒ.viij.Darseni electi ʒ.x. Ambræ crudæ ʒ.iij.Musci boni & electi ℈.ij.Syrupi rosati,quantũ sufficit.

Arom

Aromaticum Garyofyllatum &c. XVIII.

RECIPE Garyofyllorũ ℥.vij.Macis,xedoariæ,galãgæ, sandali mazahari,trochiscorũ dia rhodõ, cinnamomi, ligni aloës, spicæ indæ,piperis lõgi,heil,ana ℥.j.Rosarũ ℥.iiij.Liquiritiæ, galliæ muscatæ,ana ℥.ij.Folij ,cubebæ,ana gr.xlv.Ambræ ℥.j.musci ℈.s.Syrupi citri quantum sufficit.Dosis est à ℥.iij.vsq; ad v.

Aromaticum Nardinum &c. XIX.

ACcipe Spicæ indæ ℥.ij.Rosarũ ℥.iiij.Liquiritiæ ℥.ij.s.Galliæ sebelliæ,cubebę,ligni aloës,macis,garyofyllorũ,cinami,Folij indi,anisi,corticũ citri.trochiscorũ dia rhodõ,ana ℥.j.& ℈.j.Pinearũ purgatarũ,amygdalarũ mũdatarũ,ana ℥.v.Gũmi arabici, tragacanthi,ana ℥.ij.musci ℈.s.Syrupi rosati,quantum sufficit.

Diacyminum bonum &c. XX.

REcipe Cymini pridie in aceto infusi & exiccati ℥.x.Zinziberis, cinnamomi,ana ℥.iiij.Garyofyllorũ,ligni aloës,macis,ana ℥.ij.s.Galãgę,piperis lõgi,cardamomi,ana ℥.ij.musci ℈.s. Mellis despumati,quantum sufficit.

Dianisum &c. XXI.

ACcipe Anisi ℥.xx.Liquiritiæ,masticis,ana ℥.viij.Carui, macis,galãgæ,zinziberis,fœniculi,cinnamomi,ana ℥.v.triũ piperũ,calamẽti,pyrethri,casiæ,ana ℥ ij. Heil,garyofyllorũ, cubebæ,croci,spicę,ana ℥.j.s.zucchari ℥.ij.mellis despumati,quantum sufficit.

Diambra &c. XXII.

REcipe Cinnamomi, Doronici, Garyofyllorũ, macis, nucis muscatæ,folij,galangæ,ana ℥.iij.Spicæ,cardamomi maioris,& minoris,ana ℥.j.Zinziberis ℥.j.s.Sandali citrini,ligni aloës, piperis longi,ana ℥.ij.Ambræ aur.j.musci ℥.s.Confice cum syrupo rosato,ex aqua rosata.Dosis eius est ℥.iij.

Confectio de Cinnamomo &c. XXIII.

REcipe Cinnamomi subtilis & electi ℥.xv. Darseni cinnami, enulæ,ana ℥.iiij.Galãgæ ℥.vij.Garyofyllorũ,piperis longi, cardamomi,zinziberis,heil,macis,nucis muscatę,ligni aloes,ana ℥.ij.Croci ℥.j.zucchari tabarzeth ℥.v.Cõfice cũ melle despumato. Et quãdoq; ponitur in eo duplũ põderis medicinarũ de zucchаro pulverizato,sine melle,& accipitur sicut suffuf.Et alij addunt in eo,Musci ℈.ij.Et pulverizatur cũ eo.Dosis eius est à ℥ j.vsq; ad duas.

Electuariũ de Granis myrti &c. XXIIII.

ET modus eius est,vt in confectione de aromatibus adiũgantur,Granorum myrti tritorum sicut alcohol ℥.c. Myrobalanorum nigrorum , bellericorum, & emblicorum, super quos iam præterijt bullitio vna in aqua cytoniorum, & vino odorife-

ro,ana ʒ.vij. Carui,anisi, cymini,seminis apij,infusorũ in aceto vini die ac nocte, & exiccatorũ,& castorei,ana ʒ.v. confice cum miua aromatizata:& da cum syrupo decoctionis de cytonijs.

Dia calamentum descriptione Galeni. xxv.

RECipe Calamenti fluuialis, & montani,seseleos,& petroselini, ana ʒ. vj. Zinziberis ʒ.iij.Seminis apij,extremitatũ alhasce,ana ʒ.ij.Cheisim ʒ.vj.Piperis ʒ.xij.Mellis despumati quantum sufficit.Dosis eius est à ʒ.j.vsque ad duas.

Diatrion pipereõ descriptione communi &c. xxvi.

REcipe Trium piperum, ana aur.v. Zinziberis,hasce, anisi, ana aur.ij.Spicæ,ammeos.amomi,ana aur.j. Casiæ,seminis apij,seselæos, asari enulæ siccæ,aur.s. Confice cum melle despumato.Dosis eius est ab vncia vna vsque ad duas.

Diacyminum ualens &c. xxvii.

ACcipe Cymini carmeni pridie in aceto infusi, & exiccati, ʒ.xx.Zinziberis,Alhasce,ana ʒ.iij.Piperis,cinnamomi,ana ʒ.ij.Ammeos ℥.j.s. Foliorum rutæ siccorum,Baurach rubei, ana ʒ.iiij.Confice cum melle despumato.

Confectio de seminibus &c. xxviii.

REcipe Cymini, seminis fœniculi,carui, anisi, dauci, ammeos,seminis apij,amomi, infusorũ die ac nocte in aceto, & exiccatorũ,ana ʒ.vj.Cinnamomi ʒ.v.Cheisim ℥.iij. Cardamomi,spicæ,garyofyllorum,ana ʒ.iiij.Zinziberis,macropiperis,seseleos, galangæ,ana ʒ.v. Mellis despumati quantum sufficit. Et quandoque ponitur in eo zucchari duplum ponderis omnium, & fit sicut suffuf,& est sanum & expertum.

Confectio de cytonijs bona &c. xxix.

ACcipe Carnium cytoniorum coctorum in vino ℔.iij. Mellis boni & despumati,tantundẽ.Decoque cum facilitate,& postquam coctũ fuerit proijce super ipsum Cinnami, garyofyllorũ,cardamomi, galãgæ,ana ʒ.j. Darseni ʒ.iij.Zinziberis,piperis longi,macis,ana ʒ.iiij.Et quandoque inuitat necessitas,& coquuntur cytonia in aceto ad causas calidas.Et quandoq; permiscetur eis aceti tertia pars eorum,aut media. Et quandoq; permiscetur eis succus granatorum acetosorum,in medio põderis eorum. Et quandoq; succus citri,in quarta parte ponderis eorum. Et quandoq; fit sine speciebus.Et quandoq; cum speciebus prædictis. Et quandoq; cum puluere isto. Accipe spodij,berberi,seminis acetosæ,triũ sandalorũ,rosarũ rubearum,partes æquales. Et quandoq; ponũtur alia,secũdum intẽtiones Physicorum. Et quan

quandoque aromatizatur cum musco, aut camphora, aut vtroque. Et quandoque fit cum zuccharo. Et quandoque cum melle.

Confectio de citonijs facta cum succo cytoniorum &c. xxx.

Recipe succi cytoniorũ, & mellis, ana ℔.iij. Ita quòd mel sit despumatũ. Aceti boni puri ℔.ij. Decoquatur cum facilitate, & continuè auferatur spuma eius, & sæpe. Et cùm mellis spissitudinem habuerit, pulnerizetur super ipsum, Piperis longi, zinziberis, cinnamomi, ana ʒ.j. Garyofyllorũ, ligni aloes, ana ʒ.iiij. Musci ℈.j. Et quandoque fit sine speciebus: & quandoq; cum speciebus alijs, sicut necessitas conducit. Et quãdoq; fit cum zuccharo. Et quandoque variatur alijs modis.

Electuarium de Pomis &c. xxxi.

Recipe Carnium pomorum dulcium, & redolentium, mundatorum, & incisorum per frusta, ℔.vj. Zucchari albi ℔.v. Aquæ rosatæ ℔.ij. Ligni aloes ʒ.v. Sandali citrini ʒ.iij. Garyofyllorũ ʒ.iiij. Cinnamomi electi ʒ.iiij.s. Ambræ ʒ.ij. Musci ℈.j. Hoc etiam modo fit electuarium de pomis acetosis, & electuarium de pomis paruis, & aromaticis, & dulcibus.

Electuarium de persicis &c. xxxii.

Accipe Carnium persicorum mediocrium inter maturitatem, & acerbitatem, & mũdatorum à corticibus suis, & succi eorum, ana ℔.iij. Zucchari tabarzeth ℔.ij. Terantur persica, vt sint sicut medulla, & exerceas in eis decoctionem, cum syrupo, sicut diximus in confectione de cytonijs. Et cùm coctum fuerit, pulnerizetur super ipsum Ligni aloes ʒ.ij. Cinnami, cubebæ, macis, ana ʒ.iiij. Sandali citrini ʒ.ij. Musci ℈.s. Et quandoque fit sine speciebus. Et est sanum, & expertum.

Electuariũ, quo utitur Reges, & delicati &c. xxxiii.

Recipe Pinearum mundatarum ℥.viij. Amygdalarum purgatarũ ℥.v. Zucchari albi ℔.iiij. Aquæ rosaceæ ℔.j.s. Olei amygdalæ dulcis recentis ℥.iij. Cinnamomi electissimi ʒ.iiij.s. Garyofyllorum ʒ.iij. Ambre bonæ ʒ.j. Musci ℈.s. & est bonum, & expertum. Et confortat stomachum, cor, pectus, & cerebrum.

Electuariũ secundũ quo utuntur Reges &c. xxxiiii.

Recipe Pinearũ mũdatarum ℥.vj. Amygdalarũ dulciũ purgatarũ ℥.iiij. Zucchari albi ℔.iiij. Aquę rosatæ ℔.j.s. Foliorũ rosarũ rubearũ ℥.j.s. Sãdali citrini ʒ.iij. Ambræ ʒ.j. Musci ℈.s.

Electuarium de Fructibus &c. xxxv.

Accipe Carnium cytoniorum, & Pyrorũ ponticorum, & ma

lorum acidorum, quorum singulum elixatum fuerit in aceto vini fortis: in quo infusum fuerit sumach die ac nocte, & Succi acrestæ: super cuius trituratione eleborandum est, vsque ad consumptionem vltimam granorum, ana ℔.j. Carnium sorborũ immaturorum ℥.v. Zucchari ℔.iiij. Coque ad spissitudinẽ mellis. Deinde pone super ipsum, Succi berberi ℥.ij. Spodij seminis acetosę, ana ℥.j. Repone postquã cõfectũ est, in vase vitreo: & da à ʒ.ij. vsque ad iij. cũ aqua frigida, & rob citri, aut ribes, aut aliquo taliũ.

Confectio alia Galeni, & est confectio de acetosis &c. XXXVI.

RRecipe Xyloaloës, cubebæ, ana ʒ.iiij. Rosæ, coralli rubei, margaritarũ albarũ, sandali citrini, sausel, ana ʒ.ij. Berberi, seminis cucumeris, cucurbitæ, citrulli, & melonis, ana ʒ.iiij. Spodij, charabe, gummi tragacanthi, ana ʒ.iij. Boli armeni ʒ.ij.s. Seminis acetosæ ʒ.iiij. Seminis portulacæ, & buglossæ, ana ʒ.iij.s. Camphoræ ʒ.j. confice cum rob citri, aut rob acrestæ. Dosis eius est à ʒ.ij. vsque ad iiij. cum aqua frigida.

Confectio de Prunis &c. XXXVII.

Accipe Carnium prunorum nigrorum, ob longorũ, & muzorum, accedentium ad dulcedinem, & elixorum, in aqua in qua prius portulaca elixata fuerit, ℔.ij Zucchari albi ℔.ij. s. Aquæ violarum ℔.j. Decoque cum facilitate, vsq; ad spissitudinem. Reconde in vase vitreo, & da aur. iiij. vel vj.

Electuarium de Sorbis &c. XXXVIII.

Accipe Carnium sorborum immaturorum, vicinorum maturitati, & elixatorũ in aqua in qua rosæ prius decoctę fuerint & cortices granatorũ, ℔.iij. Mellis aut Zucchari ℔.ij.s. Coquatur vsque ad spissitudinẽ, & reconde ipsum in vasa. & da ℥.j.

SECVNDA PARS DISTINCTIONIS PRIMAE, QVAE EST DE *antidotis amaris magnis.*

Theriaca diatessaron &c. XXXIX.

Recipe Gentianæ, baccharum lauri, myrrhæ, aristolochię rotundæ, ana. Confice cum melle despumato. Dosis eius est ab aur. s. vsq; ad aur. j.

Triphera Saracenica magna &c. XL.

Recipe Omniũ myrobalanorũ, ana ʒ.v. Cinnami trium piperum, secacul, folij, spicæ, vtriusq; cardamomi, casiæ, sei ta-

ragi indi, cyperi,apij,linguæ auis, garyofylli,been albi & rubei, zinziberis,ana ʒ.ij.Nucis muſcatæ,macis,ſeſami excorticati,ana ʒ.iij. Amygdalarũ dulcium & amararũ,ana ʒ.v.Ligni aloës,rheu barbari,ſeminis fœniculi,maſticis,ana ʒ.ij.Alfelengemiſch,mẽtæ ſiccæ,origani,perſici.ana ʒ.j.s.Fricentur myrobalani cum butyro vaccino,& cæteræ ſpecies cum oleo amygdalino, & confice cum melle,quantum ſufficit. Doſis eius eſt à ʒ.j.s.vſque ad iij. Et ſunt quidã,qui addunt in confectione,turbith ʒ.xv. Et ſunt qui aromatizant iſta,cum Muſci ʒ.vnius quarta.

Triphera Muſcata, quam fecit Alcãzi &c. XLI.

RECipe Myrobalanorũ chebulorum, nigrorum,emblicorum,& bellericorum,piperis,macropiperis,zinziberis,cyperi,caſiæ,indæ,ſpicæ,ana ʒ.v. Seminis anethi,ſeminis porri,ana ʒ.ij.Seminis bauciæ,roſarum,cinnami,nucis muſcatæ, garyofylli,ana ʒ.j.s.Macis,heil,galliæ,ligni aloës crudi,muſci,ana ʒ.j.Granorum naſturtij ʒ.x. Confice cum melle deſpumato,& da à ʒ.ij. vſq; ad iiij.Et quandoq; ponũtur in ea Scoriæ ferri nutritæ ℥.ij.

Triphera Galeni &c. XLII.

RECipe Omnium myrobalanorum,ana ʒ.x. Zinziberis,maſticis,cinnami,garyofyllorum,ana ʒ.vj. Galãgæ,marathri, aniſi,apij, ammeos,ſpicæ,aſari,croci,ana ʒ.iiij. Coſti piperis nigri,& lõgi,caſiæ,ana ʒ.iij.Nucis muſcatæ,macis,cardamomi maioris,& minoris,calami aromatici, ligni,aloës,ana ʒ.ij. Tuderi albi,& rubei,alufulfumen,cyperi,ana ʒ.iij.s. Ambræ ʒ.j.Muſci ʒ. vnius partes tres. Fricẽtur myrobalani cum oleo amygdalarum dulcium. Et confice omnia cum melle deſpumato. Et Galenus quidem quandoque addidit ſcoriam ferri nutritam in aceto vini ſecundum menſuram medicinarum omnium. Et quandoq; ſecundum medietatem earum.Doſis eſt à ʒ.j.vſque ad ij.

Triphera maior ex arte Fenonis &c. XLIII.

RECipe Myrobalanorum chebulorum,indorum, bellericorum,emblicorum,nucis muſcatæ,ana ʒ.v. Naſturtij aſſati, perſici,piperis,olibani, ammeos, zinziberis, charmezith, ſpicæ ſquinanti,ciperi,ana ʒ.iiij.Scoriæ ferri nutritæ in aceto diebus v. & aſſatæ ʒ.xx. Myrobalani aſſentur cum butyro vaccino,& inuoluantur cætera cum oleo amygdalarum dulcium, & aromatizentur cum muſci ʒ.j. Et confice cum melle deſpumato, & da poſt ſex menſes. Doſis à ʒ.j.vſque ad iij.&c.

Triphera minor deſcriptione cognita &c. XLIIII.

RECipe myrobalanorum chebulorum,indorum, bellerico-

rum,& emblicorũ,ana partes æquales. Inuoluantur butyro vaccino, & frigantur. Et conficiantur cum melle emblicorum,& aromatizentur cum musci,semioctaua vnius partis. Et in descriptione alia: Cyperi,olibani,nasturtij assati,ana sextam partem vnius partis. Et apud alios, Scoriæ ferri nutritæ partes.iij. Et est bonum,& expertum.

Diacurcuma maior &c. XLV.

REcipe Croci,asari,petroselini,dauci,anisi,seminis apij,ana ʒ.iiij. Raued seni, phu,meu,spicæ,ana ʒ.vj. Costi,myrrhæ, casiæ squinanti,carpobalsami, rubeæ tinctorum,succi absinthij, succi eupatorij,olei balsami,ana ʒ.ij. Calami aromatici, cinnamomi,ana ʒ.j.s. Scordeon, scolopendriæ,succi liquiritiæ,ana ʒ. ij.s. Tragacanthi ʒ j. Cõfice cum melle despumato. Dosis eius est à ʒ.j. vsque ad iij.

Diacurcuma minor &c. XLVI.

REcipe Spicæ,myrrhæ,casiæ,croci,floris squinãti, costi,cinnamomi,ana. Confice cum melle despumato,& est bona & experta.

Diamorusia &c. XLVII.

ACcipe Croci,acori,ana ʒ.ij. Myrrhæ ʒ.iij. Baccarum lauri ʒ.ij.s. Dauci,cinnami,casiæ, cymini carmeni, carpobalsami,florum squinanti,seminis apij,anisi,cordumeni,spicæ mentæ siccæ,marmacur, ammeos,ana ʒ.j. Costi,trium piperum,ana ʒ.s. Confice cum melle despumato. Dosis eius est à ʒ. vna, vsque ad duas.

Dialacca magna &c. XLVIII.

REcipe laccæ ablutæ,raued seni,ana ʒ.iij. Spicæ aromaticæ, masticis,seminis apij, squinanti,absinthij,succi eupatorij, ammeos,sauinæ,amygdalarum amararum, costi,myrrhæ,rubeæ tinctorum,seminis fœniculi, anisi,asari,aristolochiæ, gentianæ, croci,cinnamomi,hysopi siccæ,casiæ,cimarum squinanti, bdellij,ana ʒ.j.s. Piperis,zinziberis,ana ʒ.j. Infunde myrrhã & bdellium in vino,& cætera tere: & confice cum melle despumato. Dosis eius est ab aur.j. vsque ad duos.

Dialacca minor &c. XLIX.

REcipe Laccæ ablutæ,croci,costi,florũ squinanti,rubeæ tinctorũ,aristolochiæ rotundæ,liquiritiæ,piperis ana ʒ.s. Raued seni ʒ.iij. Myrrhæ bdellij,ana ʒ.j. confice vt primum.

Confectio de Raued seni &c. L.

REcipe Raued seni,succi eupatorij,succi absinthij, ana ʒ.v. Fumi

Fumi terræ,ſpicæ,aniſi,cimarum ſquinanti,ſeminis apij,aſari,caſiæ,amygdalarum amararum excorticatarum,ana ℥.ſ. Myrrhæ, croci,ana ℥.j.Confice cum melle deſpumato.

Diacoſtum &c. LI.

Recipe Coſti amari,caſię,cinnami,ana ℥.v.Seminis apij,aniſi,cimarũ ſquinanti.& raued ſeni,ana ℥.iij. Aſari ℥.iiij.Croci,ariſtolochiæ,myrrhæ,ana ℥.ij.Mellis quantum ſufficit.

Confectio electuarij ex inuẽtione noſtra &c. LII.

Recipe Ligni aloes,ſpicæ,galliæ muſcatæ,cyperi,calami aromatici,ana ℥.ij.Cymini carmeni infuſi in aceto die ac nocte,& aſſati ℥.iij.Seminis porri torrefacti ℥.j.ſ.Emblicorum, & bellericorum infuſorum in ſucco cytoniorum, & toſtorum, nucis muſcatæ, ana ℥.ij.ſ.Granorum naſturtij toſtorum ℥.vj.Granorum paſſularum ℥.v.Granorum myrti tritorum ſicut alcohol ℥.xxvj.Balauſtij,conchularum aduſtarum,olibani,fructus tamariſci,ana ℥.ij.ſ.ammeos ℥.iij.Tere omnia,& frigãtur in vino odorifero,& exiccentur,& frigantur iterum in aqua cytoniorũ aut aqua granorum myrti,& exiccentur. Deinde dimitte ſiccari ſuper vaſe vitreo,& iterum terantur ſicut alcohol, & inuoluantur in miua aromatica. Et ſit doſi ℥.iij.cum ſyrupo de cytonijs, aut mytino.

Electuarium confortans ſtomachum &c. LIII.

Recipe Granorum myrti tritorũ ſicut puluis alcohol ℥.xij. Roſarum,ſpodij,ſumach,trium ſandalorũ,balauſtij,gummi Arabici aſsi,ana ℥.j.ſ. Granorum granatorum aſſatorum ℥.vij.Coriandri infuſi in aceto,& aſſati ℥.vij.Seminis plantaginis, ſeminis roſarum,ana ℥.ij.Fiat omnium contritio bona,& frigantur cum ſucco acreſtæ,vel ſucco myrti, & aceto,& ſiccentur. Deinde inuoluantur in miua acetoſa. Et ſit doſis eius à ℥.ij.vſq; ad iij.cum ſyrupo acetoſorum cytoniorum.

Modus confectionis Alcanzi &c. LIIII.

Recipe Roſarum, coſti ſpiſcæ,ana ℥.iiij.Florum alkilil ℥.j. Nucis muſcatæ,calami aromatici,garyofyllorum, macis, cardamomi,ana ℥.iij. Cyperi ℥. xij. Trium piperum,ana ℥.iij.ſ. Zinziberis ℥.ij. Myrobalani indi, emblici, & bellerici, ana ℥.vj. Granorum myrti ℔.j.Balauſti,thuris, corticum citri,fructus tamariſci, ana ℥.iiij. Bulliant cum bono vino antiquo, bulſitione vna,& exiccentur . Deinde bulliãt cum ſucco cytoniorum bulſitio

litione alia, & excicca in vase terreo vitreato. Et tere omnia sicut alcohol, & cōfice cum miua. Et da ℥.ij. cum syrupo cytoniorum.

Confectio de assa &c. LV.

RECIPE Asse, piperis, myrrhæ foliorū rutæ siccorū, ana partes æquales. Confice cum melle despumato. Et est dosis à ℥.j. vsque ad aur.j. Et propriè cum oxymelle in febre, per vnam horam ante periodum. Et venenosis morsibus cum vino calido.

Confectio Anacardina, & est confectio sapientum &c. LVI.

RECIPE Piperis, macropiperis, myrobalanorū chebulorum, emblicorum, bellericorum, & indorum, & ium de bedust, ana ℥.j. Costi, anacardi, zucchari tabarzeth, burungi, baccarum lauri, ana ℥.vj. Cyperi ℥.iiij. Tere anacardos per se, deinde medicinas alias. Et cōfice cum butyri vaccini, & mellis prius bullito rū quātitate equali, & da post sex mēses. Dosis eius est ℥.ij. cū aqua fœniculi, & apij. Caueat sumens à labore, ira, coitu, & ebrietate.

DISTINCTIO SECVNDA EST DE MEDICINIS OPIATIS.

Confectio Philonij ex inuentione propria &c. LVII.

RECIPE Piperis albi, hyoscyami albi, ana ℥.xx. Opij ℥.x. Croci ℥.v. Spicæ, Pyrethri, castorei, ana ℥.j. Confice cum melle despumato: quod sit quadruplum ponderis omnium. Dosis eius sit, sicut cicer, aut faba parua, cum eo quod conuenit ex potibus. Et sunt qui ponunt musci ℥. vnius tertiam. Et est sublime.

Confectio Philonij, descriptione Hamech filij Zachariæ &c. LVIII.

RECIPE Nigellæ, castorei, piperis, ammeos, baccarum lauri, cymini, foliorum rutæ, calamenti, opij, hyoscyami, corticū mandragoræ, ana partes æquales. In alio: Opij, partes duas: croci, partem vnam. Confice cum melle despumato. Dosis est à ℥.ij. vsque ad aur.ij.

Sagzenea experta &c. LIX.

RECIPE Castorei, myrrhæ, opij, piperis, macropiperis, galbani, costi, cinnamomi, phu, meu, dauci, asari, croci: ana partes æquales. Cōfice cum melle despumato. Dosis est, aur.j. Et sunt qui conficiunt cum rob.

Athanasia magna &c. LX.

RECIPE Croci, opij, myrrhæ, castorei, hyoscyami albi, costi, cordumeni, seminis papaueris nigri, spicæ, eupatorij, hepa

tis adib, & cornu dextri de cornibus capræ, ana partes æquales. Terantur terenda: cætera liquefiant in vino, & confice cum melle despumato, & da post sex mēses. Dosis est ab aur. s. vsq; ad aur. j. cum vino suaui, & dulci: aut cum rob, & succo endiuiæ, & apij.

Dia sulphur &c. LXI.

Recipe Piperis albi, & longi, ana ℥. vj. Sulphuris citrini, thuris, meu, hyoscyami albi, myrrhæ, storacis, cordumeni, ana ℥. viij. Rutæ, costi, ana ℥. v. Opij, mandragoræ, ana ℥. iij. Croci ℥. ij. s. Casiæ ℥. vj. Confice cum melle despumato, & vtere post sex menses.

Confectio de storace &c. LXII.

Recipe Storacis liquidæ, opij, asari, seminis hyoscyami albi, castorei, croci, myrrhæ, olibani, ana partes æquales. Mellis quantum sufficit.

DISTINCTIO TERTIA EST DE MEDICINIS SOLVTIVIS.

Tertia distinctio est de medicinis solutiuis, & sunt quædam ex eis aloeticæ &c. LXIII.

Hiera picra Galeni, nomen habet amaritudinis &c. LXIIII.

Recipe Cinnamomi, masticis, asari, spicæ nardi, carpobalsami, croci, xylobalsami, casiæ, ana partes æquales. Et quidā addiderant florum squinanti, partem vnam. Et quidam addiderunt absinthium. Et alij, alia. Aloes autem, sit duplum ponderis omnium.

Hiera hermetis, & est hiera luf &c. LXV.

Recipe Aloes ℥. j. Trochiscorū alandahal, aur. viij. Turbith, agarici, luf vtriusque sicci, ireos, serapini, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, & indorum, ana, ℥. j. s. Zinziberis, cinnamomi, masticis, bdellij, hellebori nigri, euphorbij, asari, casiæ igneæ, salis Indi, castorei, croci, apij, cheiim, seminis mezereon, stichados, ana ℥. j. Squillæ assatæ ℥. ij. s. Scammoneæ bonæ ℥. ij. Fiat omnium contritio bona. Gummi autem ponantur in vino odorifero. Et inuoluatur puluis in succi cucumeris asinini quantitate, qua bene inuoluatur, & exiccetur. Et iterum denuò inuoluatur in prędicto succo, & pauco oleo nucum, & iterum siccetur. Et conficiatur totum, cum mellis despumati quantitate, qua fiat totū sicut pasta: & detur post sex mēses. Dosis est à ℥. j. vsq; ad ij.

Confectio hieræ Archigenis &c. LXVI.

RECipe Pulpæ coloquintidæ ʒ.xxij. Prasij, stichados, hellebori nigri, chamædryos, scammoneæ, leucopiperis, macropiperis, omnium ana ℥.ij. Cæpæ muris assatæ, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroselini, ammoniaci, opopanacis, omnium ana ℥.j. Polij, cinnamomi, serapini, myrrhæ, spicæ, squinanti, calamenti montani, Aristolochiæ rotundæ, omnium ana ʒ.ij. mellis quantum sufficit. Et fit dosis aur.iiij. Cum decoctione epithymi, & passularum mundatarum.

Hiera Archigenis, descriptione Pauli. LXVII.

RECipe Prasij, agarici, chamædryos, pulpæ coloquintidæ, stichados, omnium ana aur.xx. Opoponacis, serapini, petroselini: aristolochiæ rotundæ, Piperis albi, omnium ana aur.v. Cinnamomi, spicæ, polij, croci, ana aur.iiij. Tere ex medicinis, quæ sicca sunt, & gũmi cõquassa, & infunde in melle, & permisce. Et fit dosis aur.iiij. Cum salis triti põdere ʒ.vnius, & aqua mellis.

Hiera diacoloquintidos, inuentione Ruffi &c. LXVIII.

RECipe Stichados, Agarici, chamædryos, ana ʒ.x. Coloquintidæ & electæ ʒ.xx [Et in alio, loco coloquintidæ, trochiscorum alandahal ʒ.xxv] Serapini, Opopanacis, ana ʒ.viij. Petroselini, Aristolochiæ rotundæ, Piperis, ana ʒ. v. Casiæ ʒ. vij. cinnamomi, croci, Spicæ, myrrhæ, Polij, ana ʒ.iiij. Myrrham in vino infunde, & medicinas tere, & confice cum melle despumato.

Hiera, inuentione nostra &c. LXIX.

RECipe Aloes bonæ ʒ.xv. Epithymi, costi, ana ʒ.xv. Euphorbij, croci, spicæ, chamædryos, ana ʒ.vj. Agarici ʒ.ix. Garyofyllorum ʒ.ij. calami aromatici, masticis, casiæ, ana ix. Xylobalsami ʒ.iiij. Piperis albi, & nigri, Gentianæ, Amomi, ana ʒ.iij. Scãmoneæ coctæ in pomo ʒ.ij. mellis quantũ sufficit. Dosis est aur. j.

Diasiracost, descriptione Irani, quæ est medicina benedicta &c. LXX.

RECipe Alsiracost boni & recentis ℥.iiij. Tamarindorũ cheiron ℥.vj. medullæ casiæ ℥.iiij. Zucchari violati ℥.xvj. Succi apij, Succi malorum dulcium, & acetosorũ & muzorum, & Succi acetositatis citri, ana ℥.iij. Dissoluantur siracost, & tamarindi, & casia fistula, in succis iam dictis, prius tamen depuratis. Deinde cola & munda à sordibus & impuritatibus. Deinde accipe radicum endiuiæ, & apij, ana ℥.iij. Foliorum lupuli, capillorum veneris, ana ℥.ij. Prunorum siccorum, centum numero.

Violarum ℥.j.s.Rosarum ℥.j.Spicæ ʒ.iij.Decoquãtur hæc in tribus libris aquæ fontis: vsque ad ℔.j.s.Et cola,& exprime. Deinde in ipsa decoctione proijce Zucchari tabarzeth ℔.iij.Aceti boni ℔.j.Et coque ebullitione vna.Deinde proijce super illud colaturam priorum,& coque dum mellis habeat spissitudinẽ.Vltimò verò proijce in medicamine Sandali citrini, Rosarum,Spodij,charabæ,Berberi,Seminis portulacæ,seminis acetosæ, & seminum communium,scilicet melonis,citrulli,cucumeris, & cucurbitæ,ana ʒ.iij.ligni aloes ʒ.iiij.cubebæ ʒ.v.camphoræ ʒ.j.Repone in vase vitreato. Est enim medicamen nobile.Dosis eius est ab ℥.j.vsque ad duas,cum aqua frigida,& hoc in æstate æstiua.

Triphera Persica &c. LXXI.

Recipe succorum solatri,Endiuię,& apij depuratorum,ana ℔.ij.Succi lupuli ℔.j. Et proijciantur super eos Violarum siccarum,aut viridium,& Rosarum,ana ʒ.iij.Folliculorum senæ ℥.ij. Agarici ℥.j.Prunorũ damascenorũ pinguiũ, quinquaginta numero.Cuscutæ ℥.s.Spicæ aromaticæ ʒ.iij. Bulliãt super prunas cum facilitate,vsquedum remaneant ℔.ij.Et proijciantur super illa Epithymi boni,& mundi ʒ.xl.myrobalanorum citrinorum, chebulorum,& Indorum,in oleo amygdalarum dulcium inuolutorum,ana ℥.ij.Et bulliant bullitione vna, & deponantur ab igne, & colentur. Et dissoluantur in vna parte istius colaturæ tamarindorum bonorum, & recentium ℥.iij.mannæ ℥.j.s. Pulpæ cassiæ ℥.zucchari violati ℥.xij.Coletur totum , & mundetur à granis & sordibus suis. Et in altera parte ipsius colaturæ proijciãtur zucchari tabazeth ℔.iij.Aceti vini ℔.j.Coquantur cum facilitate. Deinde quod dissolutum est in prima parte dictæ colaturæ proijciatur super,& simul in vnum coquantur, vsque ad mellis spissitudinem. Vltimò verò puluerizentur raued boni ℥.ij.myrobalanorum citrinorum ℥.j.s.chebulorũ,Indorum, ana ʒ.viij. bellericorum,emblicorum,ana ʒ.iiij.granorum fumi terræ,trochiscorum diarhodon,macis,masticis,cubebæ,spodij,Sandali citrini,ana ʒ.ij.Quatuor granorum,ana ʒ.ij.anisi ʒ.iiij.spicæ.ʒ.ij. Inuoluantur in oleo violato,& proijciantur in illud totũ. Quod confectum, repone in vase vitreo,& da cum aqua frigida,& succo endiuiæ aut succo solatri. Dosis eius est ℥.j.

Confectio electuarij alharif,& est electuarium boni saporis,quod composuimus nos &c LXXII.

RECIPE myrobalanorum citrinorum , & chebulorum,& indorum, ana partes æquales. Tere, & cribella, &

accip

accipe olei amygdalarũ quantũ sufficit. Et infunde super ipsos, & frica manibus. Et hoc facias tribus diebus, in sole. Et dum iugiter exiccatur, semper superinfunde oleum. Deinde quantitatẽ zucchari albi sufficientem, in decuplo ipsius aquæ fontium dissolue: & cum ea aqua misturam prædictam continue triduo tere, semper in eam parum de ipsa aqua infundendo. Et hoc facies, vt myrobalanorum amaritudo cesset. Deinde fac in vmbra siccari. Deinde accipe ex hoc toto ℥.xv. Turbit boni ℥.vj. Anisi, masticis, ana ℥.ij. Spicæ ℥.j.s. Violæ siccæ ℥.vij. seminis apij ℥.ij.s. nabet, & zucchari albi, ana ℥.x. Confice cum melle despumato, & sit dosis ℥.iij. cum aqua calida.

Confectio alia electuarij alharif boni saporis, quod etiam cõposuimus nos &c. LXXIII.

Accipe myrobalanorum chebulorum, & nigrorũ, ana partes tres. Emblicorum, & bellericorum, ana partem j.s. Citrinorum, partes duas. Tere, & cribella. Et iuxta modũ superioris doctrinæ, in eorum rectificatione opus est obseruandum. Deinde accipe ex hoc toto ℥.xviij. Turbith albi & mundi ℥.vij. Zinziberis, heil, masticis, cinnamomi boni, ligni aloës, garyofillorũ, piperis, cucubæ, galangæ, macis, seminis apij, ana ℥.j.s. Spicæ, drahmæ vnius partes duas. Pinearum mundatarum, zucchari tabarzeth, & nabet, ana ℥.xij. Confice cum melle despumato. Et sit dosis eius ℥.iij. cum aqua calida.

Confectio electuarij Indi maioris &c. LXXIIII.

Recipe Cinnami, garyofylli, spicæ, rosarum, casiæ, macis, cyperi, ana ℥.iiij. Sandalorum citrinorum ℥.ij.s. Ligni aloës, nucis muscatæ, ana ℥.ij. Turbith boni albi, & gummosi, & arundinei ℥.l. Zucchari, & penidiarum, ana ℥.xx. Galandæ, heil, cardamomi, asari, masticis, ana ℥.j.s. Scammoneæ bonæ, & decoctæ in pomo ℥.xij. Omnia cum oleo amygdalino fricentur. Deinde accipe Succi cytoniorum, & granatorum, succi apij, & fœniculi, ana ℔.s. Decoque cum melle, ad spissitudinẽ, & confice cum speciebus. Dosis eius est aur.iij.

Electuarium Indum minus &c. LXXV.

Recipe Turbith ℥.c. Zucchari tantundem, macis, piperis, zinziberis, garyofyllorum, cinnami, heil, nucis muscatæ, ana ℥.vij. Scammoneæ ℥.xij. Confice cum melle despumato. Dosis eius est aur.iij.

Confectio de dactylis, & est Diaphinicon, quam scripsit filius Zerar &c. LXXVI.

REcipe Dactylorum cheyrō infusorum in aceto tribus diebus & noctibus, partes centum. Penidiarum sahiri, partes quinquaginta, amygdalarum purgatarum, partes triginta. Turbith, partes xxxv. [Scammoneæ, in aliquibus libris, partes duodecim: & in aliquibus, partes viginti duas.] Zinziberis, piperis longi, foliorum rutæ succorum, cinnami, macis, ligni aloës, anisi, fœniculi, dauci, galangæ, ana partes ij.s. Et fiat omnium contritio bona. Et confice cum melle despumato, quantum sufficit. Est enim medicina mirabilis. Dosis est ab aur. iij. vsq; ad septem.

Modus electuarij de psyllio &c. LXXVII.

RÉcipe Succi buglossæ domesticæ, & syluestris, & succi endiuiæ, & succi apij coctorum, & despumatorum, ana ℔.ij. Et proijce super ipsos Cuscutæ, anisi, foliculorum senæ, ana ℥.s. Capillorum veneris, manipulum j. Succi fumiterræ ℥.iij. Asari ʒ.iiij. Spicæ ʒ.ij. Et dimitte die, ac nocte, & bulliant bullitione vna. Et proijciantur super ea Violarum viridium, vel siccarum ℥.iij. Epithymi ℥.ij. Et bulliant adhuc alia bullitione parua. Deinde coletur totum, & exprimatur, & in colatura ponantur Psyllij ℥.iij. Et dimittatur per diem ac noctem, omni hora tamen agitando illud cum spatula. Deinde exprimatur viscositas eius tota. Deinde accipiantur huius viscositatis ℔.iiij. Et proijciantur super eam Zucchari albi ℔.ij.s. Scammoneæ coctæ in pomo ℥.iij. Et coquatur totum cum facilitate: postquam coctum fuerit, proijciantur super ipsum Trochiscorum diarhodon, trochiscorum de spodio, & raued seni, ana ℥.j. Trochiscorū de berberis ℥.s. Dosis eius est, à ʒ.iij. vsq; ad aur. iij. Et vocauit Hamech confectionem hanc, electuarium trochiscatum. Sunt alij qui addunt aceti ℔.j.s. Et alij addunt succi violarum ℔.j. Et est medicamen nobile.

Electuarium Elescophi &c. LXXVIII.

REcipe Scammoneæ Antiochenæ bonæ, turbith albi, ana ʒ.vj. Garyofyllorum, cinnami, zinziberis, emblicorum, nucis muscatæ, polypodij, ana ʒ.ij.s. Zucchari albi ℥.vj. Confice cum melle despumato. Dosis eius est ab aur. ij. vsq; ad iiij.

Confectio medicaminis, quod scripsit Hamech &c. LXXIX.

REcipe Myrobalanorum citrinorum ℥.iiij. Chebulorum, & nigrorum, rheubarbari boni, ana ℥.ij. Agarici, coloquintidæ, polypodij, ana ʒ.xviij. Absinthij, hasce, senæ, ana ʒ.vj. [Vio-

larũ ℥.j.s.Epithymi ℥.ij.Anisi, rosarũ,fœniculi,ana ʒ.vj.] Succi fumiterrę ℔.j.Prunorũ numero lx.Passularũ enucleatarũ ℥.vj.Infundãtur omnia in aquæ casei quãtitate sufficiẽti,& ponantur in vase vitreato stricti orificij, & obturetur os eius, & dimittatur per dies quinq;.Demũ bulliãt bullitione vna,postmodũ colẽtur. Et in vna parte cõpetẽti ipsius colaturæ,dissoluãtur Cassiæ fistulæ mũdæ ℥.iiij.Tamarindorũ ℥.v.Tereniabin ℥.ij.Fricentur manibus,& colẽtur.Et in alia parte dictæ colaturæ dissoluatur zucchari boni & albi ℔.j.s.Et coquatur vsquedũ mellis habeat spissitudinẽ.Hinc superponatur quod colatũ est ex cassia, tamarindis, & tereniabin,& coquatur.Deinde puluerizẽtur super illud Scãmoneæ bonæ ℥.j.s.Myrobalanorũ citrinorũ, chebulorũ, & indorũ, ana ℥.s.Bellericorũ,emblicorũ,rheubarbari electi,seminis fumiterræ,ana ʒ.iij.Anisi,spicæ,ana ʒ.ij.Dosis eius est à ʒ.ij. vsque ad aur.ij.

Confectio alia Hamech &c. LXXX.

RECipe Myrobalanorum nigrorũ chebulorũ & indorũ,epithymi,ana ʒ.l.Fumiterræ,absinthij,ana ʒ.xx.Hasce,calamẽti,polypodij,agarici,liquiritiæ,buglossæ,ana ʒ.x.Stichados, chamædryos,camæpithyos,bebegard,anisi, ana ʒ.v Prunorũ, iiuubarũ,sebesten,ana numero lxx.Passularum enucleatarũ ℔.j.Coquantur in aqua sufficienti,vsq; ad iij.partem, & pone in ea rob ℔.ij. Mellis ℔.j.Scammoneæ ℥.ij.Coquantur cum facilitate vsq; ad mellis spissitudinem.Dosis eius est à ʒ.iij.vsq; ad vj.

Modus electuarij rosati &c. LXXXI.

RECipe Succi rosarũ rubearũ cõpletarum ℔.iiij. Zucchari tabarzet ℔.j.s.Tereniabin puri & recẽtis ℥.vj.Scãmoneę Antiochenę ℥.j.s.Coquãtur omnia cũ facilitate,super ignẽ,qui sit sicut cãdela,vsquedũ mellis habeat spissitudinẽ.Deinde proijce super illud Trochiscorũ de spodio ℥.j.Gallię,croci,ana ʒ.ij.Trochiscorũ de berberis ʒ.iiij.Repone in vase vitreo. Dosis eius est ʒ.v.

Confectio alfesceræ,quam scripsit Democritus &c. LXXXII.

RECipe Radicis alfesceræ mũdatæ,& cõtritæ ℔.s.Mellis,passularum ℔.iiij.Squillæ assatæ,pinearum mundatarum,ana ℥.j.s.Nucis muscatæ,cordumeni, macis, zinziberis, ana ʒ.ij.Garyofyllorum,piperis longi,ana ʒ.j.s.Seseleos, salis gemmæ, galliæ,ana ʒ.j.Spicæ ʒ.s.Agarici ʒ.iij.Stichados ʒ.j.s. Dosis eius est à ʒ.ij.vsq; ad v:Da post sex menses.

Cõfectio Mãnæ,ex inuẽtione galeni &c.LXXXIII.

RECipe Mannæ puræ & recentis ℔.j.Scammoneæ antiochenæ

næ ℥.j.Diſſoluatur manna cum ſucco roſarũ rubearũ, & ſit ſucci quantitas conueniens, videlicet circiter ℔.j. Et coquatur cum facilitate, donec habuerit ſufficientem coctionem. Deinde pone ſuper illud Maſticis ʒ.iij, Et da ℥.s.&c.

Confectio Almezereon, ex inuentione noſtra, quod eſt medicamen benedictum &c. LXXXIIII.

Recipe Foliorũ almezereõ præparatorũ, partes x. Carniũ cytoniorũ elixatorũ in aceto vini, & zucchari tabarzeth, ana partes lxxx. Aquæ caſei infuſionis agarici, partes xxx. Tereniabin, partes xl. Olei almezereon, partes xij. Diſſoluantur zuccharum & tereniabin, in aqua caſei prędicta, & miſceãtur cum carne cytoniorum, & coquãtur cum facilitate, vſquedũ mellis habeant ſpiſsitudinem. Et inuoluatur puluis foliorum almezereon, cum oleo iam dicto, & conficiatur cum eis. Et ſit doſis eius ʒ.iiij.

Modus confectionis Alſcebram &c. LXXXV.

Recipe Alſcebrã boni & electi ℥.j. Myrobalanorũ citrinorũ ℥.ij. Pulueriʒentur, & cribrellentur, & proijciatur ſuper eorum ſummã Succi fœniculi humidi quantitas, quæ cooperiat. Et pone in ſole diebus quinq; ſemper innouando modice ſtillationem ſucci ſuper eos. Deinde dimitte ſiccari, & repone in vaſe vitreo. Et eſt doſis à ʒ.j. vſq; ad ij. cum zuccharo & aqua calida.

Modus confectionis de Eupatorio &c. LXXXVI.

Recipe Succi eupatorij, raued boni, ana ʒ.iiij. Laccæ, ſeminis cuſcutæ, ana ʒ.iij. Croci, cimarũ ſquinanti, ſeminum citrulli, cucumeris, & portulacæ, ſucci abſinthij, ana ʒ.ij. Scammoneæ coctæ in cytonijs ʒ.ij.s. Fiat omnium contritio bona. Et ſit doſis eius aur.j. cum lacte chamelarum, aut aqua caſei. Et ſi illic eſt caliditas, cum ſucco ſolatri, endiuiæ, & volubilis.

Alchelengi, & eſt medicamen magnũ &c. LXXXVII.

Accipe Succi volubilis, ſucci endiuiæ, & ſucci apij purgatorum, ana ℔.iiij. Proijce ſuper eos myrobalanorum citrinorum, chebulorum, ana ʒ.xij. Emblicorum ʒ.l. Indorum, bellericorum, ana ʒ.viij. Agarici ʒ.x. Abſinthij, cuſcutæ, radicis apij, radicis fœniculi, aniſi, ana ʒ.iiij. Ireos ʒ.x. Paſſularum enucleatarum ʒ.lxxx. Bulliant cum facilitate vſq; ad medietatem ſuccorũ. Deinde colentur, poſtquam omnia fuerint manibus bene confricata. Et proijciantur ſuper vnam partem ſuccorum Tamarindorum cheyron ℥.viij. Caſiæ fiſtulæ tantundem. Tereniabin ℥.iij. Deinde colentur à ſcoſis. Et in alia parte aquæ, proijciantur penidiarum ſahiri ℔.iiij. Deinde miſce omnia ſimul, & bulliant bulli-

tionibus duabus. Tunc verò proijce super illud Olei sesamini recentis ℥.xv. Et agitentur omnia simul. Deinde coquantur vsque ad mellis spissitudinem. Tunc verò deponatur ab igne, & puluerizentur super illud totum, Trochiscorum diarhodō, trochiscorum de eupatorio, trochiscorū de absinthio, & rheubarbari, ana ℥.j.s. Ireos ℥ j. Agarici, foliorum almezereon nutritorum in aceto, ana aur. viij. Scāmoneæ, succi eupatorij, succi absinthij, croci, laccæ ablutæ, myrobalanorum citrinorum, & chebulorum, ana aur. iiij. Bellericorū, emblicorum, & indorum, ana aur. iij. Spicæ, anisi, ana aur. ij. Turbith boni ℥.vj. Inuoluātur omnia prius cū olei almezereon ℥.iij. Et misceantur cū prædictis, & bene incorporentur. Et sit dosis eius à ʒ.iij. vsque ad iiij. cū aqua endiuiæ.

Confectio electuarij diacytoniten &c. LXXXVIII.

ACcipe Succi cytoniorum ℔.iij. Mellis tabarzet ℔.ij. Scammoneæ ℥.j.s. Galliæ bonæ, garyofyllorum, zinziberis, masticis, piperis longi, cinnamomi, nucis muscatæ, ana ʒ.iij. Confice omnia simul. Et sit dosis eius ab aur. j. vsq; ad iij. Si autem volueris, vt solutione educat choleram & phlegma, ponantur in medicamine Scāmoneæ ʒ.v. Turbith ʒ.xij.s. Si autem volueris vt solùm phlegma educat, abiecta Scammonea, ponantur Turbith ʒ. xxv. Carthami excorticati, pōdus scāmoneę. Et si volueris vt choleram nigrā educat, ponatur loco prędictorū Helleborus niger, aut epithymū, aut polypodium. Et apud plures sit hæc medicina cum melle, & apud plures cum zuccharo. Et quandoq; fit cum succo cytoniorum, & quandoq; cum carnibus, & succo ipsorum.

QVARTA DISTINCTIO DE CONDITIS.

QVarta distinctio est de conditis &c. LXXXIX.
Chebuli conditi &c. XC.

ET modus condiendi est, vt accipias ex eis humidis, si haberi possunt, vel saltē ex humectatis secūdū artem, qua humectari possunt, quātitatē quā volueris, & cum stylo punge eos vndiq;, & decoque eos in aqua cū facilitate, vsq; dum tenerescāt. Post hæc dimitte eos super tabulā, & exprime aquā illorū, & submerge illos in aqua mellis, & dimitte eos per duos dies. Tūc verò decoque eos cum igne lento, cū facilitate, Et postquàm decocti fuerint, reconde eos in vase vitreo, & submerge eos in melle decoctionis eorū, & da post sex mēses. Ars autē auxiliatur ipsos in humectando, hoc modo: Infundātur in aqua plurima: & exponātur radijs

solar

solaribus per dies octo. Deinde accipe vas magnũ sicut dolium, vel saltem fiat fouea magna sub terra in loco humido, aut inter multam arenã humidam pone, in qua disiunctim sepeliantur, sæpe ac sæpe aquam superinfundendo, & innouando arenam de quarto in quartum diem, vsq; dum tumescant, & humectentur.

Emblici conditi &c. XCI.

ACcipe ex eis quãtitatẽ, quam volueris, & infunde super eos aquã, & expone soli, quousq; tumescant, & humectentur. Et pòst exprime, & pone in aqua mellis, & dimitte per duos dies. Deinde coque cũ facilitate. Postquàm cocti fuerint, dimitte eos infrigidari, & confice cũ melle tabarzeth, scilicet cũ quarta parte totius, & recõde. Quidã verò supercõdiũt cũ speciebus aromaticis, sicut sunt cinnamomũ, & gallia, & cardamomũ, & crocus, & muscus, & similia.

Cytonia condita &c. XCII.

ACcipe Cytonia magna mũda à putrefactione, & mũdentur à cortice suo, & granis interioribus, & incidãtur in frustra cõuenientia, & decoquãtur cum iuleb multæ aquositatis, & post diẽ vnũ decoquãtur cum alio iuleb quod est vicinũ perfectæ coctioni, vsq; dũ perficiatur in eis decoctio. Deinde aromatizentur cũ musco, & ponãtur in vase vitreo, & sepeliantur cũ iuleb in quo decocta fuerũt. Et quidã decoquũt cũ melle, & quidã cũ vino cocto. Et quidã supercõdiũt cũ speciebus aromaticis. Et alij faciunt alia.

Pyra condita &c. XCIII.

MOdus condiendi ea, est sicut cytoniorum.

Poma condita &c. XCIIII.

MOdus condiendi ea, est sicut cytoniorum.

Persica condita &c. XCV.

MOdus condiendi ea, est sicut cytoniorum.

Citra condita &c. XCVI.

ACcipe Corticum citri mũdatorum à carnibus suis, & propriè magnorum, sicut sunt volæ manus, quantitatem quam volueris, & fundatur super eos lixiuij clari quantitas, in qua submergantur, & mutetur super eos vsq; ad ix. dies, semel in die. Post illud mittatur super eos aqua clara tantùm, donec dulcescant, & abscedat amaritudo eorũ. Tunc verò elixentur in aqua fontium plurima, in vase mũdo, vsq; dũ tenerescãt. Deinde exprimantur, vt fluat aquositas eorum. Post illud fundatur super illos in vase lapideo iuleb quantitas aliqua, qua submergantur, & sic dimittantur per diem & noctem. Et fit iuleb ex zuccharo albo in aqua, quæ sit in triplo ipsius. Deinde coquantur cum facilitate,

cilitate, donec iuleb sit coctũ ad modũ penidiarum. Tunc verò separẽtur cortices citri à zuccharo, & recõdantur in vase vitreo & condiãtur cum iuleb rosato, cuius decoctio fit: sicut habet, ita quòd vna superficies sit laminarũ citri, & alia iuleb. Et reconde, & da post mẽsem. & sunt qui aromatizant cum ambra & musco.

Secacul conditum &c. xcvii.

ACcipe radices eius albas, grossas & teneras, & radatur cortex eius cineritius, & elixentur, & mundentur à venis interioribus, & incindantur in frustra, sicut est mẽsura Pollicis, & ponatur in eius vacuitatibus arundinosis frustum zinziberis humectati, sicut dicemus in capitulo de zinzibere cõdito, & garyofyllus vnus humectatus. Et accipiantur ad omne pondus eorũ, mellis pondera tria. Et alij ponunt, mellis pondera duo, & zucchari pondus vnum. Et postquam fuerit coctum cum facilitate, proijciantur super illud specierum alephanginæ, partes conuenientes. Et dosis eius est ℥.j. vel ij.

Zinzibere conditum &c. xcviii.

REcipe Zinziberis recentis (si haberi potest) vel saltem humectati per artem, partem vnam, mellis partes tres, & zucchari partem vnam. Coquatur sicut secacul. Et quidam accipiũt Secacul, & zinziberis humectati, ana partem s. & fit delicatius. Et quidam supercondiunt cum speciebus alephanginis. Et quidam faciũt alia. Modus autem humectationis eius est, sicut diximus de chebulis, & propriè vt infundatur in aqua, deinde sepeliatur in arena. Et sit zinziber album, & mundum, & recens.

Confectio de Zinzibere &c. xcix.

ACcipe Zucchari albi partes viij. Mellis tabarzet partes iiij. Zinziberis boni albi, puluerizati puluerizatione vltima, sicut alcohol, partes tres. Aquæ infusionis zinziberis quantũ sufficit. Dissoluatur zuccharum cum aqua & melle dictis, & coquatur vsq; dum sufficit. Deinde proijciatur super illud puluis zinziberis, & agitetur, & incorporetur cum eo, & administretur.

Bauciæ conditæ &c. c.

EIus modus est sicut Secacul.

Acorus conditus &c. ci.

EIus modus est sicut Secacul cõditi. Adduntur tamen ad omnem partem eius, secacul boni partes duæ.

Zuccharum Rosatum &c. cii.

REcipe Foliorum rosarum albarum, aut rubearum quantitatem quam volueris, & expandantur ipsæ rosæ super tabu

las in vmbra vsque dũ superfluũ humiditatis ipsarũ resoluatur. Et sint rosæ habentes medietatem inter completionem & acerbitatem,& terantur in vase lapideo:deinde proijciatur super eas zucchari tabarzet triplũ ponderis earũ,& reponatur in vase vitreato,& obturetur os eius cum pergamana, & exponatur soli mensibus iij.omni die sæpe agitando illud. Deinde remoueatur à sole,& seruetur.Et quidam faciunt illud cum rosis non habentibus aliquid de completione,& inuenitur magis stipticum. Et sunt qui non terunt rosas:sed incidũt cum forficibus,& fricãt manibus fricatione vltima rosas,& zuccharũ,deinde exponũt soli.

Zuccharum Violatum &c. CIII.

EIus modus est,sicut zucchari rosati.Indigent tamẽ violæ expansione longiori,& expone in sole.

Zuccharum buglossatum &c. CIIII.

MOdus eius est sicut zucchari violati.

Zuccharum Alchilil &c. CV.

EIus operatio est,sicut zucchari rosati.

Mel rosatum sic fit: CVI.

REcipe foliorũ rosarũ præparatorũ,sicut diximus superius, & sint ipsorũ partes ij. Mellis boni,partes vj. Coquatur cũ facilitate,sicut oportet. Et sunt qui ponũt mellis,& succi rosarũ partes æquales,& non ponunt aliquid ex folijs omninò. Et sunt, qui ponunt foliorum partem j.succi partẽ j.s.mellis partes tres.

Mel Violatum. CVII.

EOdem modo fit sicut rosatum.

Mel buglossatum. CVIII.

FIt similiter.

Mel Alchilil. CIX.

SImiliter fit:sed in hoc sunt ꝗ ponũt species Alephãginæ notę.

DISTINCTIO QVINTA DE SPECIEBVS LOHOC.

QVinta Distinctio est de speciebus lohoc de quibus &c. CX.

Lohoc de Pino &c. CXI.

REcipe Granorum pini ℨ.xx. Amygdalarum dulcium,auellanarum assatarum, tragacanti,gummi arabici,liquiritiæ, & succi eius,amyli,capillorum Veneris,radicum lilij cælestis,ana ℨ iij.Carnium dactilorum cheyron ℨ.xxxv. Amygdalarum amararum ℨ.iij.Mellis,passularum,zucchari tabarzeth & butyri re-

centis, ana ℥.iiij. mellis tabarzeth quantum sufficit. Sumatur ex eo quasi labendo ℥.j.

Lohoc de Papauere, & est diapapauer &c. CXII.

R Ecipe Papaueris albi ʒ.xxv. Amygdalarũ dulciũ excorticatarũ, granorum pini, gummi arabici, tragacãthi succi liquiritiæ, ana ʒ.x. Amyli ʒ.iij. Seminis portulacæ, seminis lactucæ, seminis cytoniorũ, ana ʒ.iiij. Croci ʒ.j. Penidiarũ albarum ℥.iiij. Syrupi de Papauere quantũ sufficit. Et fit propriè syrupus, ex capitibus papaueris albi, & nigri, & semine lactucæ, & violis.

Modus confectionis de iacur, secundum intentionem Galeni, & est Diacodion purum &c. CXIII.

R Ecipe decẽ papauera, in quibus sit mediocritas, inter paruitatẽ & magnitudinẽ, & humiditatẽ & exiccationem, & proijciatur super ea aquæ sextarius vnus. Et sit aqua pluuialis. Et si sint humida plus q̃ sicca, dimittantur die ac nocte. Et si sint sicciora, dimittãtur plus. Tunc coque ea, vsq; dum discocta sint, & aquæ duæ partes sint cõsumptæ. Tũc verò cola succũ eius. Et restat post illud duplex cõsideratio. Quoniã si catarrhus subtilis fuerit, & timetur fluxus eius, ad pectus, & pulmonẽ, & cannã, & timentur vigiliæ, opertet tũc vt misceatur ex rob quantitas, quæ sit medietas aquæ, & coquatur super ignẽ in quo nõ sit flãma, neque fumus, sed super prunas tantũ. Et non cõuenit in hac intentione mel: quoniã mel est ex habẽtibus acumẽ, qua re est subtiliatiuũ, & est preter hoc quod intẽdimus. Et quoniã est materia subtilis valdè, & mel est ex subtiliantibus. Cùm autẽ plenitudo cõtinetur in thorace, & pulmone, & velis medicamẽ fieri absterfiuũ: tunc mel cõueniẽtius est: quoniã dormire facit, & materias quæ sunt in pectore habilitat. Et quãdoq; fit medicamẽ ex vtrisq; quãdo cadũt in occupatione duplicis intẽtionis. Et est dosis eius ʒ.j. plus & minus, secundũ quòd exigit dispositio. Et oportet vt teneat eam patiẽs in ore suo, & traijciat idẽ modicũ quod dissoluitur ex ea in saliua. Si autẽ velis vt sit retentiuũ naturæ, & eruptionis sanguinis à locis quæ sunt super diaphragma, & ab alijs locis manationis, & à partibus viscerũ. Tũc ad vnãquanq; librã ipsius proijciatur Acaciæ, rubeæ, hensistides, croci, myrrhæ, balaustij, ana ʒ.j. (Ramic ʒ.iiij.) Et administretur. Et sunt, qui ponunt in de iacur puro, loco mellis, penidias. Et sunt qui ponunt zuccharum. Et quandoque exigit dispositio ægritudinis, quæ est multæ caliditatis, & acuitatis, vt fiat medicamen ex papauere nigro: & sint eius capita vsque .l. Et quandoque ex albo, & nigro: & loco mellis

mellis ponitur zuccharum aut penidia.

Modus confectionis de Moris: & est diamoron, siue diamorum &c. CXIIII.

Recipe expreßionis morum, quæ currũt secundũ semitam ficus, & mororum de sente, ana ℔.j.s. Rob, & mellis, ana ℔.j. Coquantur cum facilitate, vsque ad mellis spißitudinem, & recon de. Et sunt qui faciunt medicamen illud simplex: & sunt qui addunt (& propriè quando maior vocat neceßitas) Aluminis, myrrhæ, croci, succi acrastæ, ana partes æquales.

Modus confectionis de succco: corticum nucũ: & uocatur Græce diacaryon &c. CXV.

Accipe Succi exteriorum corticũ nucum in diebus canicularibus ℔.iiij. Decoque ipsum bullitione vna, deinde adde ei, Mellis ℔.ij. Et decoque donec impinguetur: & fiat sicut mel. Et post illud nobis occurrent intẽtiones quatuor. Nam pro pueris, & mulieribus, & humidis natura sufficit medicamẽ sic factũ. Et quãdo morbus est in principio, aliquid de stipticitatẽ habentibus misceri oportet: sicut sunt rosæ, balaustia. Et quando ægritudo est in statu, crocus, & myrrha miscenda sunt. In declinatione verò, baurach, & sal ammoniacus, & similia. Est enim medicamen sublime, & expertum.

Lochoc de Squilla &c. CXVI.

Accipe Succi squillæ, & mellis despumati partes cõueniẽtes. Decoquatur in substãtia lohoc, & accipiatur sic lambẽdo.

Lohoc de Alfescera. CXVII.

Valet sicut lohoc de squilla, & eius modus est sicut in illo. Et est medicamen bonum & expertum.

Lohoc sanum, & expertum, & est ex inuentione nostra &c. CXVIII.

Accipe Cinnami, hysopi siccæ. liquiritiæ, ana ℥.s. Iuiubarũ, sebesten, ana numero, xxx. Passularum enucleatarũ, ficuum siccarum, & dactylorum pinguium, ana ℥.ij. Fœnugræci ʒ.v. Capillorũ Veneris, manipulũ j. Anisi, fœniculi, Ireos, calamenti, seminis lini, ana ʒ.iiij. Hæc omnia coquãtur in ℔.iiij. aquæ: vsq; dũ remaneãt ℔.ij. Et proijciãtur super ea Penidiarũ ℔.ij. Et coquãtur, & impinguẽtur vsq; ad spißitudinẽ mellis. Deinde proijciãtur super illud Pinearũ mũdatarũ.ʒ.v. Amygdalarũ mũdatarum liquiritiæ, tragacãthi, gũmi arabici, amyli, ana ʒ.iij. Ireos ʒ.ij. Misceãtur omnia & agitẽtur, vsquedum medicamen maceretur, & album fiat. Dosis eius est à ʒ.v. vsq; ad x. & sumatur lambendo.

Lohoc ad caliditatem &c. CXIX.

ACcipe Radicis liquiritiæ ʒ.xv. Chesmes pinguium ℥.ij. Sebesten, iuiubarum, ana numero xxv. Decoquantur cum facilitate in iiij. ℔. aquæ, vsq; ad vnã, & proijciatur super ipsum Casiæ fistulæ ℥.j. Deinde coletur à scosis, & proijciantur super illud Rob ℥.iiij. Penidiarũ ℔.s. Deinde coquatur, donec impinguetur. Deinde misceatur cum eo farinæ fabarũ ℥.ij. Et lambatur ex eo.

Lohoc aliud nostrum de intentione hac. CXX.

ACcipe Seminis papaueris ʒ.x. Radicis liquiritiæ ʒ.vij. Sebesten, numero xx. Psyllij, granorum cytoniorũ, ana ʒ.v. Coquantur cum iij. ℔. aquæ vsque ad j.s. & colentur, & proijciantur super illud Rob, & penidiarum, ana ℥.iiij. Et iterum coquatur illud donec impinguetur. Deinde misceatur cum eo tragacanthi, & gummi, ana ʒ.v. Papaueris albi, & trium granorum, ana ʒ.ij.

Lohoc bonum &c. CXXI.

REcipe Papaueris albi, spodij, seminis lini torrefacti, croci, amygdalarum dulcium ana ʒ.iij. Amyli, tragacanthi, & gummi, seminis cytoniorum, seminis citrulli, ana ʒ.vj. Nasturtij, granorum cottoni, amygdalarum amarum, fabarum, ana ʒ.j.s. Penidiarum ʒ.lxx. Dissoluantur penidiæ in aqua fontium, & coquantur, & cõficiãtur cum eis cætera. Dosis ʒ.ij. cum aqua mellis.

Lohoc de Asthma bonum &c. CXXII.

ACcipe Squillæ assatæ ʒ.iij. Radicis lilij cælestis ʒ.ij. Hysopi, Prasij, ana ʒ.j. Myrrhæ, croci, ana ʒ.s. Confice cum melle.

Lohoc de amygdalis &c. CXXIII.

REcipe Amygdalarum dulcium, & amararum, seminis lini torrefacti, granorum pini, anisi, tragacanthi, gummi arabici, succi liquiritiæ, & radicis eius, ana ʒ.j.s. Zucchari, & penidiarum, ana ʒ.iij. Confice cum mellis & succi fœniculi bullitorum quantitate sufficienti.

DISTINCTIO SEXTA, DE SYRVPIS, ET ROBVB.

SYruporum alij sunt simplices, sicut species iuleb &c. CXXIIII.

Modus operationis iuleb rosati &c. CXXV.

REcipe Aquæ infusionis rosarum ℔.v. Zucchari ℔.iiij. Coquãtur cum facilitate, & administrẽtur cum aqua frigida.

Modus iuleb uiolati &c. CXXVI.

EIus operatio est, sicut rosati.

Operatio infusionis rosarum, & uiolarũ &c. cxxvi.

ACcipe Foliorum rosarum, aut violarum recentium ℔.vj. Ponantur in vase vitreato terreo, stricti orificij, & fundantur super ea aquæ bullientis ℔.xv. Et stringatur orificiũ vasis, & dimittatur per horas viij. Tunc colentur, & denuò in vase tandem foliorum rosarum recentium aut violarum mittatur, & denuò eadem aqua calefacta, in prima bullitione super ea mittatur, & stringatur orificiũ similiter per octo horas. Deinde coletur. Et si conseruare volueris, ponatur in vase vitreato stricti orificij, & distilletur oleũ in orificio eius, & stringatur capud eius, & exponatur soli diebus l. Et dicitur istud, mucharus rosarum vel violarum.

Iuleb aliud rosarum. cxxviii.

ACcipe Aquæ rosarum ℔.iij. Zucchari ℔.ij. Fiat vt suprà.

Iuleb de succo violarum: & Iuleb de succo rosarum. cxxix.

ACcipe Succi violarum ℔.iij. Zucchari ℔.ij. Fiat vt suprà. Et simili modo potest fieri de succo rosarum, & est laxatiuum.

Iuleb iuiubinum &c. cxxx.

ACcipe Iuiubarum magnarum, & pinguium, numero c. Et decoque in ℔.iiij. aquæ vsq; dum remaneant ℔.ij. Et cum ℔.j. zucchari fiat syrupus.

Syrupus de pomis &c. cxxxi.

ACcipe succi pomorum dulciũ, & acetosorum, ana ℔.v. Coquatur vsq; ad consumptioné medietatis ipsius, & dimittatur per dies ij. vsquedũ clarescat. Deinde coletur, & cũ iij. ℔. zucchari fiat syrupus. Et sunt qui submergunt in succo serã tinctam ex chermes, post succi depurationem, vsquedum rubeat, & recipiat virtutem tincturæ, & excellentior est.

Syrupus de Pyris &c. cxxxii.

EIus modus est, sicut syrupi de Pomis.

Syrupus de cytonijs cxxxiii.

VAlet sicut sirupus de Pyris, & isdem modus est vtriusque.

Syrupus de persicis &c. cxxxiiii.

EIus modus est, sicut syrupi de Pomis.

Syrupus de succo acetosæ &c. cxxxv.

EIus modus est, sicut syrupi de succo violarum.

Syrupus de succo Cucurbitæ &c. cxxxvi.

ACcipe Cucurbitam magnam, & inuoluatur pasta, & decoquatur in furno. Et accipe expressionis eius ℔.v. Zucchari

ri ℔.iij.Fiat vt suprà.

Syrupus de Prunis &c. CXXXVII.

VAlet sicut syrupus de Violis,& fit sicut ipse.

Syrupus de Granatis acetosis &c. CXXXVIII.

FIt vt suprà.

Syrupus de Granatis dulcibus &c. CXXXIX.

FIt vt suprà. Et sunt qui immergunt in succo setam tinctam ex chermes,& est excellentior.

Syrupus de corticibus citri &c. CXL.

ACcipe Corticum pomorum citri recentium ℔.j.Decoque cum aquæ fontium ℔.v.vsque ad consumptionem duarum partium,& cum zucchari ℔.j. Fiat syrupus. Et condiatur cum Musci granis iiij. Et sunt,qui in iuleb proijciũt ex corticibus citri partes cõuenientes: & proprie quando vicinatur cõpletioni cocturæ eius,& est delectabilis. Et quando submergitur in aqua decoctionis citri seta tincta ex chermes,tunc est excellentior.

Syrupus acetositatis citri &c. CXLI.

REcipe Succi acetositatis citri ℔.xij.Decoque in vase vitreato,super prunas,cum facilitate, vsquedum cõsumatur tertia pars ipsius. Deinde coletur,& dimittatur donec clarificetur: & accipe ex eo,qui clarus est ℔.vij. Et funde super ipsum ex iuleb claro & depurato ℔.v.& coquatur,donec inspissetur. Si autẽ æstas fuerit,dimittatur in sole,donec eius aquositas consumatur.

Syrupus de Acresta &c. CXLII.

MOdus operationis eius est,sicut syrupi de acetositate citri. Et quidam condiunt cum garyofyllis.

Syrupus de Granis myrti &c. CXLIII.

MOdus eius est,sicut syrupi de acresta.

Syrupus chesmes &c. CXLIIII.

DEcoquantur Chesmes,sicut diximus in syrupo de iuiubis.

Syrupus albalach uel albelach, uel alchelach &c. CXLV.

SVmantur albalach,& enucleantur,& conterãtur,& coquantur vsque ad consumptionem duarum partium: & fiat syrupus sicut diximus.

Syrupus de Papauere &c. CXLVI.

ACcipe Papaueris albi,& nigri,& proprie capitum eorum, ana ℥.lx. Et decoquãtur in ℔.iiij.aquæ pluuialis,vsquedũ redeat ad ℔.j.s.Et cum zucchari albi,& penidiarum, ana ℥.iiij.

Fiat

Fiat syrupus.

HVcusque scripsimus &c. CXLVII.

Syrupus dinari, & eius interpretatio est, de bisantijs &c. CXLVIII.

ACcipe Succi endiuiæ, succi apij, ana ℔.ij. succi lupuli, succi boraginis, aut buglossæ, ana ℔.j. Bulliant bullitione vna, & despumentur, atque depurentur. Tunc accipe eius clarificati ℔.iiij. Zucchari tabazet ℔.ij.s. Et coquantur cum facilitate donec fiat syrupus. Et quandoque ad omnem partem succi depurati ponitur aceti boni, albi & clari, pars s. Et quandoque bulliant in succis Foliorum rosarum ℥.ij Liquiritiæ ℥.s. Spicæ ʒ.ij. Anisi, fœniculi, seminis apij, ana ʒ.iij. Et est mirabilis.

Sermo in syrupo acetoso &c. CXLIX.

ACcipe Zucchari boni albi, partes v. Et funde super illud in vase lapideo aquæ fontiũ dulcis, & claræ, partes iiij. Et decoquatur semper abijciendo spumam eius. Et sit ignis, in quo coquitur, prunarum, aut tenuis flammæ, sine fumo. Et decoque hoc modo, donec clarificetur, & diminuta sit aqua, sicut medietas eius. Deinde funde super ipsum aceti vini albi, clari, partes duas, in leui. Et in forti, partes quatuor. Et in mediocri, partes tres. Et da ei post illud perfectionẽ in coctura. Et sit dosis eius ab ℥.j. vsque ad iiij. cum aqua frigida.

Modus syrupi acetosi cum radicibus &c. CL.

ACcipe Aquæ fontium claræ ℔.x. Et proijce super ipsum radicis fœniculi, apij, endiuiæ, ana ℥.iij. Anisi, seminis fœniculi, apij, ana ʒ.viij. Seminis endiuiæ ℥.s. Coquatur cum facilitate, vsquedum veniat ad ℔.v. Tunc proijce super ipsam decoctionẽ zucchari boni ℔.iij. Et clarificetur sicut prius. Deinde funde super ipsum totum aceti boni quantitatem sufficientem, iuxta modum superioris doctrinæ, & vbi oportet.

Modus syrupi acetosi, de succis herbarum. CLI

REcipe Syrupi dinari partes tres: & funde super ipsum, aceti boni partem vnam.

Modus syrupi acetosi de succis fructuum &c. CLII.

ACcipe Succi granatorum muzorum, & acetosorũ, ana partes tres. Coquatur cum facilitate, vsquedum diminuta sit eius pars tertia. Et dimittatur per duos dies vsquedũ clarescat. Et accipe eius partes duas, & iuleb partes tres, vel plus, vel minus: & perfice coctionem in eo.

Mod

Modus syrupi acetosi de succis & aquis fructuum &c. CLIII.

ACcipe Succi cytoniorum,& malorum, & pyrorum,& granatorum muzorum,& zarur,ana partes æquales. Aquæ decoctionis sumach.& berbororum,ana partem j.s. Zucchari partes tres. Fiat vt suprà.

Modus syrupi acetosi de cytonijs &c. CLIIII.

ACcipe Succi cytoniorum acetosorũ,& eius propriè,qui depuratus est,& factus clarus partes x. Aceti boni partem.j.s. Zucchari boni partes duas.

Modus syrupi acetosi de Pomis &c. CLV.

EIus modus est, sicut syrupi de Cytonijs.

Modus syrupi acetosi de Prunis &c. CLVI.

ACcipe Aquæ prunorum acetosorum, & aquæ tamarindorum,& succi granatorum acetosorum, ana ℔.j. Aquæ acetositatis citri ℔.s. Coquantur cum facilitate,& cum ℔.j. zucchari fiat syrupus. Et da cum aqua frigida,vel aqua niuis. Et quandoque non ponitur in eo zuccharum,& fit sicut rob bonum & expertum.

Modus syrupi acetosi de Pomis descriptione nostra &c. CLVII.

REcipe Succi malorum acetosorum,succi vuarũ agrestium acerbarum,succi granatorum acetosorum, ana ℔.j. Aquæ rosatæ,aquæ infusionis tamarindorum, & aquæ prunorum, ana ℔.j.s. Succi endiuiæ cocti & despumati,& aceti,ana ℔.ij. Zucchari ℔.viij. Et supercondies cum ʒ.ij. Camphoræ. Et da cum aqua melonum hyemalium,vel cum aqua frigida.

Syrupus alius acetosus de Pomis &c. CLVIII.

ACcipe Succi pomorum acetosorum ℔.j. Succi acetositatis citri ℔.s. Iuleb boni ℔.ij. Da cum aqua niuis. Et quandoq; submergitur in succis, seta tincta ex chermes,& tunc fit nobilior ad causas cordis.

Modus syrupi acetosi altereniabin &c. CLIX.

REcipe Tereniabin ℥.iij. Pone in vase lapideo , & funde super ipsum, Succi endiuiæ cocti & depurati ℔.j. Bulliãt bullitione vna. Deinde frica manibus,& cola. Deinde accipe aquæ rosatæ, succi granatorum muzorum,ana ℔.j. Succi vuarum agrestium immaturarum , aquæ acetositatis citri,ana ℔.s. Zucchari ℔.iij. Da vt suprà.

Modus syrupi acetosi solutione educentis choleram &c. CLX.

RECipe Prunorum siccorum, sebesten, ana centum numéro. Tamarindorum ℔.s. Myrobalanorum citrinorum ℥.iiij. Succi rosarũ recentis ℥.iij. Mannæ, casiæ fistulæ, ana ℥.iij.s. Zucchari ℔.iiij. Fiat ex eis syrupus. Et post hoc funde super illud Aceti ℔.ij. Succi granatorum acetosorum ℔.j.s. Decoque cum facilitate. Déinde accipe Scammoneæ bonæ ʒ.vj. Tere, & liga in panno subtili, & proijce in syrupo, & decoque, semper fricando pannum, vsquedum perficiatur eius decoctio.

Syrupus conferens catarrhis &c. CLXI.

RECipe Iuiubarum & sebesten, ana centum numero. Violarum, mannæ, ana ℥.j. Liquiritiæ, florum buglossæ, ana ʒ.xij. Seminis maluæ, seminis cytoniorum, ana ʒ.v. & cum zucchari ℔.ij. & succi mali granati dulcis ℔.j. Fiat syrupus.

Syrupus de cannis zucchari &c. CLXII.

RECipe Succi granatorum dulcium ℔.iiij. Aquæ malorum de scemi, & aquæ cannarum zucchari, aut penidiarum, ana ℔.j.s. Et fiat syrupus.

Syrupus de Portulaca &c. CLXIII.

RECipe Succi endiuiæ cocti & depurati, ℔.iiij. Seminis portulacæ ℥.xij. Teratur semen, & fundatur super ipsum succus, & dimittatur in vase lapideo, per diem & noctem, & coquatur cum facilitate vsque ad medium, & additis zucchari ℔.ij. Fiat syrupus. Et quandoque additur ei Aceti ℔.j. aut Succi malorum granatorum acetosorum ℔.j.s.

Syrupus de Violis &c. CLXIIII.

RECipe Violarum ℥.ij. Seminum cytoniorum, seminũ maluæ, ana ʒ.vij. Iuiubarum, sebesten, ana xx. numero. Et coque cum ℔.vj. aquæ cucurbitæ, vsque ad tertiam partem, & cum zucchari ℔.j.s. Fiat syrupus.

Syrupus de Iuiubis &c. CLXV.

ACcipe Iuiubarum sexaginta numero. Violarũ, seminis maluæ, ana ʒ.v. Capillorum Veneris ℥.j. Seminis cytoniorum, papaueris, melonis, lactucæ, tragacanthi, ana ʒ.iij. Liquiritiæ, hordei mundi, ana ʒ.viij. Decoque in ℔. quatuor aquæ fontiũ, & cum ℔.ij. Zucchari. Fiat syrupus.

Syrupus de papauere &c. CLXVI.

RECipe Papaueris albi, & nigri, ana ʒ.l. Capillorum Veneris ʒ.xv. Liquiritiæ ʒ.v. Iuiubarũ xxx. numero. Seminis lactucæ

ʒ.xl.Seminis maluæ,seminis cytoniorum,ana ʒ.vj.Coquantur in ℔.iiij.aquæ, vsque ad ij.& cum zuccari,& penidiarum,ana ℥.viij. Fiat syrupus.

IAm quidem loquuti sumus &c. CLXVII.

Sermo in aqua mellis &c. CLXVIII.

PRimus modus est, vt accipiatur Mellis boni,& mundi &c.Et pone ipsum in vase lapideo, aut vitreato. Et funde super ipsum aquæ fontis dulcis,& claræ, partes octo. Et coque ipsum cum facilitate. Et auferatur spuma eius,nec permittatur super ipsum multiplicari. Imò quãcitò apparet auferatur. Deinde coletur colatorio denso de pãno. Et si bibitur recẽs,oportet vt fiat multæ aquositatis &c.Si autẽ bibatur antiqua,oportet vt fiat pinguior,sicut iuleb &c.Et sunt ex hominibus, qui aromatizant illam cum speciebus alephanginæ,sicut sunt zinziber, crocus,cinnamomum,macis,& similia. Et sunt qui aromatizant cum gallia muscata,ligno aloes,& similibus.

Secundus modus operationis eius est.

Recipe mellis partem vnam, aquæ fontium claræ,partes octo. Et distemperetur cum eis parum fœnugræci, & propriè ad omnes centum ℔.aquæ & mellis, sint eius ℥.iij. Et includitur in vase ligneo,sicut ponitur mustum, ita quòd remaneat ex vase vacuum, sicut mensura trium digitorum.Et illud ideò,quia patitur de ebullitione,sicut mustum.Deinde,scilicet post ebullitionem eius,stringatur orificium vasis, sicut stringitur vas vini. Et bibatur post menses tres. Si autem ipsam aromatizare volueris, ponantur in vase species alephanginæ ligatæ in panno.

Sermo in secaniabin puro &c. CLXIX.

ACcipe Mellis boni partes duas, aceti boni partem vnam, aquæ fontium claræ,& dulcis,partes iiij.Et quandoq; exigit dispositio,vt addatur ad quantitatem aceti,sicut te scire fecimus in capitulo de syrupo acetoso. Et operatio eius est, vt accipiatur mel, & aqua, & abijciatur spuma eius, deinde fundatur super illud acetum,& decoquatur. Et non permittatur eleuari,& excrescere super ipsum spuma eius. Imò auferatur omni hora, vt clarescat. Et cum coctum fuerit, reconde. Et est dosis eius ab ℥.j.vsque ad iij.

Modus secaniabin de radicibus &c. CLXX.

ACcipe Corticum radicũ apij,& fœniculi, ana ℥.ij.Seminis apij,& fœniculi,ana ℥.j.Mundentur cortices, & conterantur,& proijciantur super eas in vase lapideo Aceti boni antiqui,

&

&albi, ℔.x. Aquæ ℔.xij. Et dimittatur per diem & noctem. Deinde coquatur, donec eius tertia consumatur. Postea coletur. Et proijciatur super ipsam colaturam, mel, quod sit medietas eius. Et coquatur cum facilitate, sicut superius dixi.

Modus secaniabin solutione educentis phlegma. CLXXI.

ACcipe Secaniabin ex radicibus facti quantitatem, circiter ℔.ij. Et suspende in ipso quando coquitur, medullam carthami, ligatam in panno raro subtili, & frica omni hora, donec perficiatur eius decoctio. Et quandoq; ponuntur in eo Turbith, & zinziber, in panno subtili ligata & suspensa.

Modus Secaniabin solutione educentis melancholiam. CLXXII.

REcipe Thymi, calaměti, agarici, buglossæ domesticæ, & syluestris, liquiritiæ, ana ℥.j. Polypodij ℥.iij. Anisi, chamædryos, chamæpityos, stichados, bedegard, ana ʒ.v. Passularũ enucleatarũ ℔.s. Fundantur super ea Aceti boni albi, & succi buglossæ, ana ℔.ij.s. Aquæ ℔.ij. Et dimittatur totum per diem & noctem. Deinde coquatur cum facilitate, vsq; ad medietatem. Tunc coletur, & cum mellis ℔.iij fiat secaniabin. Et in decoctione ipsius ponantur in panno Epithymi ℥.j. Hellebori nigri, aur.ij. Et suspendantur in eo, & fricentur, & fiat sicut diximus.

Modus Secaniabin de cheisim &c. CLXXIII.

ACcipe Radicum fœniculi, apij, petroselini, calaměti, dauci, ana ℥.j. Zinziberis, seminis anisi, cheisim, apij, eupatorij, asari, absinthij, carui, ana ℥.s. Garyofylli, galãgæ, ana ʒ.iij. Spicæ ʒ.ij. Coque in aceti ℔.x. vsq; ad dimidium. Et cum ℔.v. mellis fiat secaniabin.

Modus Secaniabin de calamento &c. CLXXIIII.

REcipe Radicum apij, fœniculi, endiuiæ, ana ℥.j. Squinanti ʒ.ij. Seminis apij, anisi, fœniculi, ana ʒ.vj. Spicæ, asari, masticis, casiæ, calamen agrestis, & domestici, dauci, & petroselini, ana ʒ.iiij. Garyofyllorum, cheisim, zinziberis, galangæ, ana ʒ.ij. In ℔. viij. aceti, & in ℔.vj. aquæ bulliãt: vsquedum remaneat tertia: & adde mellis despumati ℔.v. Et da. ℥.j. vel ij.

Syrupus acetosus diarhodon &c. CLXXXV.

REcipe Succi endiuiæ, apij, ana ℔.ij.s. Radicum fœniculi, apij, endiuiæ, ana ℥.ij. Rosarum ℥.j. Liquiritiæ ℥.s. Spicæ ʒ.

ij.s.Seminis anisi, fœniculi, apij, ana ʒ.vij. Proijce super ea aquæ dulcis ℔.vj. Et decoque vsq; ad consumptionem duarum partium. Et cum iij ℔.zucchari, & ij.aceti, fiat syrupus. Dosis eius est ab ℥.j. vsq; ad tres.

Syrupus acetosus de succis herbarum, cum aromatibus &c. CLXXVI.

RECipe Succi fœniculi, endiuiæ, apij, & lupuli cocti & despumati, ana ℔.ij. Succi buglossæ ℔.j.s. Rosarũ ℥.j. Spicæ ʒ.iij. Liquiritiæ ʒ.viij. Seminis anisi, fœniculi, & apij, raued, eupatorij, absinthij, cuscutæ, ana ʒ.v. Zucchari ℔.ij.s. Aceti ℔.ij. Condias cum galliæ aromaticæ ʒ.ij.

Syrupus de Menta &c. CLXXVII.

ACcipe Succi mentæ ℔.j. Succi granatorum dulcium, & acetosorum, qui iam cocti sunt ad medietatem insimul ℔.ij. Mellis vel zucchari ℔.j. Coquatur, & administretur.

Syrupus de menta inuentione nostra &c. CLXXVIII.

ACcipe Succi cytoniorũ muzorũ, & dulciũ, succi granatorũ acetosorũ, & dulciũ, & muzorũ, ana ℔.j.s. Proijciatur super eos mentæ siccæ ℔.j.s. Foliorum rosarũ ℥.ij. Dimittatur per diem & noctẽ. Deinde coquatur cum facilitate vsq; ad mediũ. Et cum mellis, vel zucchari ℔.ij. Fiat Syrupus, & aromatizetur cũ gallia.

Syrupus de Absynthio &c. CLXXIX.

REcipe Absinthij romani ℔.s. Foliorum rosarum ℥.ij. Spicæ ʒ.iij. Vini albi antiqui, boni & odoriferi, succi cytoniorũ, ana ℔.ij.s. Et dimittatur per diem & noctem, in vase lapideo. Deinde coquatur cum facilitate, vsq; ad medietatem, & cum mellis ℔.ij. fiat syrupus. Et est expertus & nobilis.

Syrupus de Absinthio alius expertus. CLXXX.

ACcipe Absinthij Romani ʒ.centum. Decoquatur in aquæ ℔.iij. vsq; ad tertiam partem. Deinde fricetur manibus, & coletur, & cum mellis & vini, ana ℔.j. Fiat syrupus.

Syrupus de fumo terræ maior &c. CLXXXI.

ACcipe Myrobalanorum citrinorũ, chebulorum, ana ʒ.xx. Florum boraginis, & buglossæ, violarum, absinthij, cuscutæ, ana ℥.j. Liquiritiæ, rosarum, ana ℥.s. Epithymi, polypodij, ana ʒ.vij. Prunorum enucleatorum, passularum enucleatarum, ana ℔.s. Tamarindorum, casiæ fistulæ, ana ℥.ij. Hæc omnia bulliãt in aquæ ℔ x. vsq; deueniat ad ℔.iij. & cum succi fumi terræ cocti & depurati, & zucchari, ana ℔.iij. Fiat syrupus.

Syrupus de Fumo terræ minor, descriptione cognita &c. CLXXXII.

REcipe Myrobalanorũ citrinorũ ℥.ij. Violarũ, cuscutæ, absinthij, ana ℥.j. Coquãtur cũ ℔.vij. aquę, vsq; ad tertiã partẽ, & accipe succi fumi terræ cocti & despumati, & zucchari, ana ℔.ij. Da ℥.j. vel ij. Et quidã suspẽdũt in eo dũ coquitur Scãmoneæ ℥.s. ligatã in pãno raro. Syrupus Liquiritiæ &c CLXXXIII.

REcipe Liquiritiæ ℥.ij. Capillorum Veneris ℥.j. Hysopi siccæ ℥.s. Proijce super illud, aquæ ℔.iiij. & dimittatur die, ac nocte: deinde coquatur vsq; ad mediam partem. Deinde proijce super illud mellis, & zucchari, & penidiarum, ana ℥.viij. Aquæ rosatæ ℥.vj. Fiat syrupus & administretur.

Syrupus de Hysopo &c. CLXXXIIII.

REcipe Hysopi siccæ, radicum apij, fœniculi. petroselini, liquiritiæ, ana ʒ.x. Hordei mundi ℥.s. Seminis maluæ, tragacanthi, seminis cytoniorum, ana ʒ.iij. Capillorum Veneris ʒ.vj. Iuiubarum, sebesten, ana numero xxx. Passularum enucleatarum ʒ.xij. Ficuum siccarum, & Dactylorum pinguium, ana numero x. Penidiarum albarum ℔.ij. Et fiat syrupus.

Syrupus de Prasio &c. CLXXXV.

REcipe Prasij ℥.ij. Hysopi, capillorum Veneris, ana ℥.j. Calamenti, anisi, radicum apij, fœniculi, ana ʒ.v. Seminis maluæ, fœnugræci, ireos, ana ʒ.iij. Seminis lini, seminis cytoniorum, ana ʒ.ij. Passularum enucleatarum ℥.ij. Ficus siccas pingues xv. numero, Penidiarum ℔.j. Mellis boni despumati ℔.ij. Fiat syrupus.

Syrupus de Calamento &c. CLXXXVI.

REcipe Calamenti domestici, & syluestris, ana ℥.ij. Cheisim, dauci, squinanti, ana ʒ.v. Passularum enucleatarum ℔.s. & mellis ℔.ij. Fiat syrupus.

Syrupus de Calamento valens &c. CLXXXVII.

REcipe Succi calamenti ℔.iiij. Succi malorum granatorum acetosorũ, cum pulpa sua interiori ℔.v. Vini odoriferi ℔.iij. Coque vsq; ad medietatem, deinde dimitte per dies duos, quousq; resideat. Et cum ℔.iiij. zucchari fiat syrupus. Et aromatizetur cum ʒ.ij. galliæ aromaticæ. Et reponatur in vase vitreato, & stringatur orificiũ eius, & dimittatur in sole per dies xl.

Syrupus de Thymo &c. CLXXXVIII.

ACcipe Extremitatũ thymi ℥.ij. Calamẽti, mẽtę siccę, ana ʒ.v. Anisi, fœniculi, apij, dauci, ana ʒ.iiij. Passularũ enucleatarũ

℥.iiij. Et cũ mellis ℔.ij. fiat syrupus. Et aromatizetur cũ gallię ʒ.ij.

Syrupus de Eupatorio &c. CLXXXIX.

Accipe Radicum apij, fœniculi, endiuiæ, ana ℥.ij. Liquiritiæ, squinanti, cuscutæ, absinthij, rosarũ, ana ʒ.xvj. Capillorum Veneris, bedegar, suchaha, florum buglossæ, aut radicum eius, anisi, fœniculi, eupatorij, ana ʒ.v. Raued masticis, ana ʒ.iij. Spicę, asari, folij, ana ʒ.ij. Coque in aquæ ℔.viij. vsq; ad tertiã. Et cũ zucchari ℔.iiij. & succi apij, & endiuiæ, quantitate sufficienti, fiat syrupus.

Syrupus de Epithymo &c. CXC.

Recipe Epithymi boni cretensis ʒ.xx. Myrobalanorũ citrinorum, & indorum, ana ʒ.xv. Cuscutæ, fumi terræ, ana ʒ.x. Thymi, calamẽti, buglossæ, emblici, bellerici, liquiritiæ, polypodij, agarici, stichados, ana ʒ.vj. Rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana ʒ.ij.s. Prunorum, numero xx. Passularũ enucleatarũ ℥.iiij. Tamarindorum ℥.ij.s. Zucchari ℔.iij. Rob ℔.ij. Et fiat syrupus.

Syrupus de Stichados &c. CXCI.

Recipe Florum stichados ʒ.xxx. Hasce, calamenti, origani, ana ʒ.x. Anisi, pyrethri, ana ʒ.vij. Piperis longi ʒ.iij. Zinziberis ʒ.ij. Passularum enucleatarũ ℥.iiij. Mellis ℔.v. Condias cum cinnamomi, calami aromatici, spicæ, croci, zinziberis, piperis nigri & longi, ana ʒ.j.s. Liga in panno raro, & suspendæ in syrupo. Dosis eius est ℥.j. cum aqua decoctionis spicæ, & alchilil.

Sermo in mellicrato condito &c. CXCII.

Recipe Vini antiqui boni ℔.x. Mellis boni, & despumati ℔.ij. Proijce super ea cinnamomi boni & subtilis ʒ.v. Spicæ aromaticæ ʒ.j. Garyofyllorum, zinziberis, ligni aloës, macis, ana ʒ.iiij. Heil ʒ.ij. Croci ʒ.j.s. Tere trituratione grossa, & coletur in colatorio grosso denso de panno. Et aromatizetur cum musti ℥. vnius tertia.

Modus conditi de citro &c. CXCIII.

Accipe Corticum citri, vel foliorum citri ℥.iiij. Cytoniorum, numero tria. Pomorum odoriferorũ, numero iiij. Diuidantur in frusta, & accipe adhuc de speciebus quas diximus superius, quantitatem eandem, & funde super ea vini antiqui ℔.viij. Et dimitte per duos dies. Postea coque ebullitione aliqua, & cum mellis despumati & Zucchari tabarzeth, ana ℔.ij. Aquæ rosatæ ℔.j. coquatur ad spissitudinem iuleb. Et in fine aromatizetur cum Musci ʒ. vnius quarta. Si autem recens illud propinabitur, sufficit in eo parua decoctio, & bibatur impermistum.

Conditum aliud de citro &c. CXCIIII.

REcipe Corticũ citri ℥.vj.Buglossæ ℥.j.s.Marmacur ℥.s.Garyofyllorũ,aur.j.Ligni aloes,aur.s.Teratur, & proijciatur super ea vini boni ℔.iiij.& dimittantur diebus tribus. Deinde proijciatur super ea zucchari tabarzet ℔.ij. Et aromatizetur cũ galliæ bonæ, aur.s. Croci ʒ.vnius quarta. Masticis ʒ.j. Musci ʒ. vnius sexta.

Modus conditi de buglossa &c. CXCV.

REcipe Buglossæ,mentæ siccæ, foliorũ rosarũ, corticũ citri, aut foliorũ citri,ana ℥.iij. Alfeleniemisch ℥.j. Triũ generũ cytoniorũ,trium generum pomorũ,ana ℥.j.s. Setæ crudæ incisæ, nucis muscatæ, zedoariæ, galãgæ, been vtriusq;, sandali citrini, croci,ana ʒ.j.s.Ligni aloës ʒ.ij.Vini, & aquæ,ana ℔.vj.mellis ℔. viij. Aromatizetur cum musci ʒ.vnius tertia,& galliæ ʒ.ij.

Modus operationis conditi de cytonijs, & est Miua &c. CXCVI.

REcipe Succi cytoniorum acetosorum ℔.xx. Vini antiqui boni ℔.x.Coquatur cum facilitate, vsquedum consumpta sit eius tertia, semper auferendo spumam eius. Deinde coletur, & dimittatur residere,vt clarescat. Et proijce super illud mellis boni & despumati ℔.vj. Et iterum bulliat, & auferatur spuma eius. Et proijciantur super illud species alephanginæ ligatæ in panno,suspenso super illud medicamen. Et sunt propriè, cinnamomi,& heil,ana ʒ.iij.Garyofyllorum ʒ.ij. Zinziberis, masticis, ana ʒ.j.s.Croci ʒ.ij.Ligni aloës,macis,ana ʒ.j.s.Omnia,preter crocum,terantur contritione grossa, & suspendantur in panno, sicut diximus,omni hora fricando illud,super medicamine, donec fiat ei spissitudo. Deinde aromatizetur cum musci ʒ. vnius tertia,& galliæ ʒ.ij.Et sunt ex hominibus,qui faciunt ipsum sine speciebus:& sunt qui loco mellis,ponunt zuccharũ,& propriè quando oportet,& faciunt cum speciebus,& sine speciebus.

Confectio Miuæ simplicis &c. CXCVII.

REcipe Succi cytoniorum ℔.c.Et ponatur in vase lapideo mundo,& bulliat cum facilitate,auferendo omni hora spumam eius vsq; ad consumptionem medietatis.Deinde coletur,& dimittatur modicum residere, sicut per horas tres,& proijciantur super ipsum Vini antiqui ℔.quadraginta. Deinde coquatur super prunas, vsquedum spissitudinem habeat.Et sunt qui loco mellis ponunt zuccharum.Et sunt qui faciunt cum speciebus,& quidam sine eis.Et aromatizant sicut diximus.

Confectio Miuæ acetosæ &c. CXCVIII.

ACcipe Succi cytoniorum acetosorum ℔.quadraginta. Et decoquatur vsque ad consumptionem medietatis. Deinde funde super ipsum aceti boni,& albi ℔.septuaginta. Et fiat sicut diximus.

Confectio Miuæ alterius &c. CXCIX.

ACcipe Succi cytoniorum acetosorum ℔.lxx. Et proijce super ipsum mentæ siccæ,& foliorum citri,ana ℥.viij.Foliorum rosarum ℥.iij.Bulliat vsque ad medium, deinde coletur. Et funde super ipsum vini antiqui albi ℔.xxv. Deinde compleatur decoctio eius,sicut diximus,scilicet cum speciebus aut sine speciebus,cum melle,aut cum zuccharo,aut vtroque. Et sunt qui loco vini ponunt acetum.

Confectio Miuæ factæ ex succo fructuū &c. CC.

ACcipe Succi cytoniorum,qui iam decoctus est vsq; ad medietatem,℔.ij. Succi malorum montanorum,& pyrorum agrestium decoctorum vsque ad medietatem,ana ℔.j. Vini antiqui ℔.ij. Coquatur sicut diximus cum speciebus, vel sine speciebus.

Sermo in Aceto squillitico &c. CCI.

REcipe ex laminis squillæ. & propriè quæ sunt inter corpus & corticem ipsius, quantitatem quam volueris,& consue eas separatim in filo , cum stylo ligneo,& dimitte siccari in vmbra,diebus xl.Post illud comminue eas in frusta cum incisorio ligneo,& pone ad omnē ℔.ipsarū aceti boni ℔.viij.Et pone in vase vitreato stricti orificij,& stringe caput eius,& dimitte in sole per alios 40.dies.Pòst illud cola,& administra,vbi oportet. Et si necessitas vrget festinare,sepeliatur vas in ciuere calido vel arena,cum successione non repente,sed propriè inter horam & horam.Et dixit Paulus:Laminæ eius sicut sunt,ponantur in aceto,à principio veris vsque ad finem æstatis,in vase vitreo sigillato,& exposito soli.Et post illud administretur. Et sumatur in potu ex eo,omni die ieiuno purumper donec deueniatur ad ℥.j.s.

Modus Oxymellis squillitici uirtuosi &c. CCII.

ACcipe Mellis despumati ℔.iij.Aceti squillitici ℔.ij.Coquatur & despumetur, & perficiatur eius operatio,sicut diximus in speciebus secaniabin.

Modus Oxymellis squilitici de radicib⁹ &c. CCIII.

FIt sicut secaniabin de radicibus,sed pro aceto communi ponitur acetum squilliticum.

Oxymel squiliticum, descriptione Democriti &c. CCIIII.

ACcipe Origani, hysopi siccæ, alhasce, cheisim, cordumeni, sticados, ana ℥.v. Coquātur in tribus ℔.aquæ, vsquedum deueniat ad ℔.j. Et proijce super ipsum mellis ℔.ij. Mellis passularū ℔.s Succi alfescerae ℥.v. Aceti squilitici ℔.j.s. Auferatur spuma eius omni hora, & coquatur sicut diximus.

REstat sermo noster &c. CCV.

Rob de ribes &c. CCVI.

REcipe Succi ribes ℔.x. Coquatur cum facilitate, vsq; dum consumatur tertia ipsius. Deinde coletur, & dimittatur residere, vsq, dum clarescat. Deinde coquatur cum multa facilitate, in vase vitreo vsquedū habeat spissitudinem. Aut exponatur soli, vsquedū pinguescat, & conseruetur. Da cum aqua niuis, aut cū aqua frigida. Et scito ꝙ rob herbæ acetosæ est in virtute eius.

Rob de acresta &c. CCVII.

EIus operatio est sicut rob de ribes.

Rob de cornis &c. CCVIII.

OPeratio eius sicut diximus de ribes.

Rob de berberis &c. CCIX.

VAlet sicut rob de ribes, & eius operatio est sicut illius. Et si haberi non potest de berberis recentibus, accipe ex eis siccis ℔.ij. & proijce super illos, ℔.iij. succi acrestæ. Et dimitte per dies tres, donec humectentur. Deinde fricentur manibus, & exprimatur aquositas tota, & coquatur sicut diximus.

Rob de Sumach &c. CCX.

VAlet sicut rob de berberis, & fit sicut illud.

Rob de Moris de scemi immaturis &c. CCXI.

VAlet sicut rob de sumach, & fit sicut illud.

Rob de Cytonijs &c. CCXII.

FIt sicut rob de ribes.

Rob de Pomis &c. CCXIII.

FIt sicut illud de ribes.

Rob de Pyris &c. CCXIIII.

VAlet sicut rob de cytonijs, & fit sicut illud.

Rob de Prunis &c. CCXV.

FIt sicut primum.

Rob de Granatis acetosis &c. CCXVI.

VAlet sicut rob de berberis, & fit sicut illud de acresta.

Rob de Persicis &c. CCXVII.

Fit sicut illud de cytonijs.

Rob de acetositate citri &c. CCXVIII.

Valet sicut rob de ribes, & fit sicut illud.

Rob de fructibus &c. CCXIX.

Accipe Succi granatorum acetosorum, & muzorũ, succi syroniorum acetosorum, succi pyrorum immaturorũ, succi pomorum montanorũ, succi zarur, succi acrestæ, succi acetositatis citri, ana partes æquales. Proijce in eis berberorũ, & sumach, ana partem mediam. Fiat sicut diximus in rob de berberis.

Rob de fructibus aliud &c. CCXX.

Recipe Succi granatorũ acetosorum, & muzorũ, aquæ prunorum, & aquæ tamarindorum, ana partes æquales. Succi acetositatis citri, partem s. Fiat sicut diximus in rob de ribes.

Rob myrtinum. CCXXI.

Fit sicut rob de ribes. Et omnis quidem syrupus factus ex succis, si inspissetur, præter mel & zuccharum, vocatur rob.

DISTINCTIO SEPTIMA, DE DECOCTIONIBVS ET INFVSIONIBVS.

Septima Distinctio est &c. CCXXII.

Decoctio capillorum Veneris &c. CCXXIII.

Accipe Capillorum Veneris ℥.j.s. Fumi terræ ℥.j. Lupuli, violarum siccarum, ana ʒ.viij. Prunorum quadraginta numero. Iuiubarum viginti numero. Coquãtur in ℔.iij. aquæ cum facilitate, vsquedum redeant ad ℔.j. Et proijce in ea casiæ fistulæ mundatæ à cortice suo ℥.iij. Tamarindorũ ℥.ij. Siracost ℥.j. Rheu barbari boni ʒ.iij. Fricetur manibus, & coletur, & propinetur ius in mane. Et quandoq; ponuntur loco aquæ, seri caprini ℔.iij.

Aqua fructuum &c. CCXXIIII.

Accipe Prunorum, numero quinquaginta. Sebesten, iuiubarum, ana xxx. Tamarindorum, casiæ fistulæ, ana ℥.iij. Mannæ ℥.j. Fiat vt diximus.

Modus infusionis aquæ casei &c. CCXXXV.

Recipe Foliorum rosarum recentium completarum ℥.ij. Raued boni, aur.ij.s. Spicæ ʒ.s. Conterantur raued contritione grossa, & rosæ similiter modicum conterantur. Et fundantur super ea aquæ casei, & propriè sumptæ ex capris ℔.ij. Et dimittatur

tatur à sero, vsq; mane. Deinde coletur, & propinetur, & quandoque in defectu rosarum viridium fit sine eis.

Modus infusionis de succis herbarum &c. CCXXVI.

R Ecipe Succorum endiuiæ, lupuli, & buglossæ depuratorũ, ana ℥.viij. Proijce super ipsos corticum myrobalanorum citrinorum ℥.j. raued boni ʒ.iij. Tamarindorum ℥.j.s. Carnis casiæ fistulæ ℥.iij. Fiat vt suprà.

Decoctio fumi terræ &c. CCXXVII.

A Ccipe Succi altaraxacon, & endiuiæ, & lupuli, & buglossæ, ana ℥.iiij. Succi fumi terræ ℥.viij. Et proijce super eis depuratis & coctis myrobalanorum citrinorum, & indorum, ana ℥.ij. Passularum enucleatarum tritarũ ℥.j. Tamarindorum ℥.iij. Fiat syrupus, sicut diximus:

Decoctio Alhasce &c. CCXXVIII.

R Ecipe Alhasce, cuscutæ, hysopi, ana ℥.j. Passularũ enucleatarum ʒ.xx. Myrobalanorum chebulorũ, & emblicorum, ana ℥.j. Turbith ʒ.iiij. Stichados ʒ.v. Eupatorij, absinthij, ana ʒ.iij. Radicum apij, & fœniculi, ana ℥.vij. Polypodij ʒ.v. Anisi, dauci, ana ʒ.iij. Coquãtur omnia in ℔.iiij. aquæ, vsquedũ redeant ad ℔.j. Deinde colentur, & proijciantur in ea Turbith ʒ.j. Zinziberis ʒ.s. Agarici ʒ.j. Et dimittatur vsque mane. Deinde coletur, & accipiatur.

Decoctio myrobalanorum &c. CCXXIX.

R Ecipe Myrobalanorum citrinorum, chebulorũ, indorum, ana. ℥.j. Tamarindorũ ℥.j.s. Fumi terræ ʒ.viij. Absinthij ʒ.iij. Prunorum xxx. Passularum enucleatarum ℥.j. Coquantur in ℔.iij. aquæ, vsquedum deueniant ad ℔.j. Et accipe ex ea ℔.s. vel plus, vt oportet. Et proijciantur in ea turbith ʒ.j. Agarici ʒ.s. Et quando volueris, vt sit medicina debilis, non proijciantur in ea illa duo, sed sufficiunt casiæ fistulæ ℥.ij. Et sunt quidam qui decoquunt dictas res in aqua casei, & est medicamen nobile.

Decoctio de stichados &c. CCXXX.

R Ecipe Stichados, origani, ana ʒ.iiij. Seminis apij, fœniculi, eupatorij, ana ʒ.iij. Squinanti, hysopi, ana ʒ.ij. Passularum enucleatarum ʒ.viij. Turbith albi arundinei ʒ.iiij. Coquantur, & administrentur.

Decoctio de eupatorio &c. CCXXXI.

R Ecipe Eupatorij, absinthij, asari, Spicæ, capillorum Veneris, cyperi, raued seni, fumi terræ, bedegar, suchaha, ana ʒ.iiij. Chebulorum, indorũ, ana ʒ.viij. Passularum enucleatarum

℥.j.Coquantur,& administrentur.

Decoctio epithymi &c. CCXXXII.

RECipe myrobalanorum nigrorũ, Stichados,epithymi, passularum enucleatarum,ana ℥.i.Chebulorũ,fumi terræ,ana ʒ.iiij.Folliculorum senæ ʒ.viij.Polypodij ʒ.vj.Turbith ʒ.iiij.Eupatorij ʒ.v.Omnia præter epithymum bulliant in aquæ casei ℔.iij.vsquedum redeant ad ℔.j.Deinde proijciatur super illud epithymum,& bulliat ebullitione vna. Deinde coletur,& fricetur super,Hellebori nigri ʒ.j.Agarici ʒ.s.Salis indi aur.s.Et administretur.

Infusio de Hiera &c. CCXXXIII.

RECipe Hieræ ex oleo bonæ ℥.s. Et funde super illam decoctionis eupatorij, quam diximus ℔.j. Et ponatur in vase vitreo, & exponatur soli per dies xij.vel plus. Et da ex ea omni mane ℥.j.plus vel minus sicut oportet.

Infusio alia Hieræ &c. CCXXXIIII.

RECipe Hieræ ex aloë ʒ.v.& funde super ipsam decoctionẽ epithymi,quam diximus.Et fiat sicut diximus.

Infusio tertia hieræ &c. CCXXXV.

FVnde super ipsam decoctionis alhascæ ℔.j. Et fiat sicut diximus.

DISTINCTIO OCTAVA DE TROCHISCIS.

OCtaua Distinctio est de Trochiscis,& erit &c. CCXXXVI.

Confectio galliæ muscatæ &c. CCXXXVII.

RECipe Xyloaloës crudi,& electi,partes v.Ambræ,camphoræ,ana partes iij. Musci boni partem j. Glutinis tragacãthi ex aqua rosata,quantum sufficit ad commiscẽdum ea.Fiant trochisci similes folijs myrti,& sigillentur,& reponantur in vase vitreo,& administrentur. Et apud alios dissoluitur ambra in vase vitreo,cum oleo de ben pauco,& conficiuntur cætera cum eo.

Confectio galliæ sebelliæ,uel sebellinæ &c. CCXXXVIII.

RECipe Foliorum rosarum recentium rubearũ,quæ iam incipiunt reserare nodos ℥.j.s.Conterantur contritione vltima in mortario lapideo,cum pistillo ligneo. Deinde proijciantur super illa Ligni aloës electi,& Garyofyllorum,& gummi,&

spicæ

ſpicæ Indæ,ana ʒ.j.s.Sandali citrini ʒ.ij.Ramich ʒ.iij. Trita omnia prius ſicut alcohol, terantur cum roſis, & humectentur cum modico aquæ roſatæ infuſionis gummi arabici,& iterum humectentur,& terãtur.Et hoc fiat per diem vnum. Vltimo verò aromatizetur cum muſci ʒ.vnius partibus duabus,& ambrę,& camphoræ,ana aur.j.& fiant trochiſci ſicut diximus,& ſigillentur.

Confectio alia galliæ alephanginæ: & eius interpretatio eſt aromatizatum &c. CCXXXIX.

ACcipe Emblicorũ bonorũ abiectis oſsibus ℥.iiij.cõteratur cõtritione groſſa:& ponãtur in vaſe vitreo,& fundatur ſuper eo,aquæ roſatæ bonę & electę,infuſionis roſarũ,& corticũ citrorũ ℔.s.Et ſtringatur os vaſis,& dimittatur per dies tres.Deinde exprimantur,& denuò fundantur in eis,aquæ prædictæ infuſionis ℥.iiij.Et in craſtinum fiat ſimiliter, vſquequo emblicorum virtus in aqua impreſſa ſit.Tunc verò accipe Ligni aloës boni ʒ.viij.Ramich ℥.j s.Roſarum,garyofyllorũ,ana ʒ.x. Spicæ indæ ʒ.iij.Sandali citrini aromatici ʒ.iiij.Gummi arabici ʒ.vj.Terantur omnia ſicut alcohol,ſicut dixi,& fundatur ſuper ea, parum ſucci prædictæ infuſionis emblicorum, & conteratur omne cum eo, vſquedũ tota infuſio in eo paulatim fundatur.Vltimò verò aromatizetur cum ʒ.j.camphoræ,& ambræ ʒ.ij.& Muſci boni ʒ.j.s. Fiant inde trochiſci,& ſigillentur,ſicut diximus. Et ponantur in vaſe vitreo,& adminiſtrentur.

Confectio Trochiſcorum diarhodon &c. CCXL.

ACcipe Foliorũ roſarũ rubearum, aur. vj. Spicæ aromaticæ aur.ij.Liquiritiæ aur. iij. Ligni aloës aur. ij. Spodij aur.j. Croci aur.s Maſticis ʒ.ij.Confice cum vino albo,& fiant trochiſci ʒ,vnius.

Cõfectio Trochiſcorũ de roſis,ſtomachũ &c. CCLLI.

REcipe Foliorũ roſarũ ʒ.x.Liquiritiæ ʒ.v.Spicæ ʒ.ij.s.Cõfice cũ vino albo & ſi vis facere ſolutionẽ,adde ſcãmoneæ ℥.iij.

Confectio Trochiſcorũ de roſis, & eupatorio &c. CCXLII.

REcipe Foliorum roſarũ ʒ.viij.Spicæ ʒ.iij.Raued ſeni ʒ.iiij. Spodij ʒ.j.s.Liquiritiæ ʒ.iij.s.Succi eupatorij ʒ.x.Fiãt trochiſci cum tereniabin.

Confectio Trochiſcorũ de roſis,ſicut &c. CCXLIII.

REcipe Roſarũ ʒ.iij.Ligni aloës ʒ.ij.Maſticis ʒ.j.s. Abſinthij romani,cinnamomi,ſpicæ,caſiæ ligneæ,ſquinanti,ana ʒ.j. Fac trochiſcos ʒ.ij.cũ vino antiquo,& aqua decoctionis radicũ.

Such Alharif, & est gallia magna, siue regalis &c. CCXLIIII.

RΕcipe Succi albelach ℔.j. Bulliat ebullitione vna. Deinde coletur, & proijciatur super ipsum gallarum recentiũ contritarum contritione vltima ℥.iij. Et bulliat, donec fiat sicut mel. Deinde accipe foliorum rosarum ℥.j. Cardamomi, linguæ auis, garyofyllorum, nucis muscatæ, masticis, ligni aloës, ana ʒ.vij.s. Darseni ʒ.iij. Sandali mazahari ʒ.v. Croci ʒ.s. Gummi arabici ℥.j. Terantur, & cribrentur, & misce cum prædictis. Et expande super marmor inunctum oleo amygdalarũ, donec siccetur totum. Deinde pulverizetur, sicut alcohol, & aromatizetur cum musci aur.s. Deinde cum aqua rosata fiant trochisci subtiles, & siccentur in vmbra.

Confectio Ramich &c. CCXLV.

REcipe Succi herbæ acetosæ ℥.xvj. Bulliat ebullitione vna cum rosarum ℥.j. Granorũ myrti ℥.ij. Et coletur, & misce cum eo Gallarũ recentiũ, & humidarũ, tritarũ vltima cõtritione ℥.iij. Et coquatur adhuc. Deinde pulverizetur super ea foliorum rosarũ ℥.j. Sandali mazahari ℥.j. & ʒ.ij. Gũmi arabici ℥.j.s. Carniũ sumach, spodij, ana ʒ.viij. Succi acrestæ ʒ.vij. Succi granorũ myrti tritorũ contritione vltima ℥.iiij. Ligni aloës, garyofyllorum, masticis, nucis muscatæ, ana ʒ.iiij. Inuoluãtur omnia simul, & expande in scutella lapidea vsquedũ siccẽtur. Deinde tere sicut alcohol. Et cum camphoræ aur.j. & aqua rosata sufficienti, fac trochiscos subtiles, & exicca in vmbra. Et apud alios, loco succi acetosæ, ponitur succi cytoniorum acetosorum immaturorum, tantumdẽ. Et quidã sunt qui aromatizãt cum musci ʒ.vnius quarta.

Confectio trochiscorum de reubarbaro &c. CCXLVI.

ACcipe Raued boni ʒ.x. Succi eupatorij ʒ.iiij. Rosarum ʒ.iij. Spicæ, anisi, rubeæ tinctorum, seminis apij, absinthij, asari, ana ʒ.j. Amygdalarum amararum ʒ.ij.s. Et fiant trochisci aurei vnius.

Confectio trochiscorum de camphora &c. CCXLVII.

REcipe Foliorum rosarum ʒ.iiij. Spodij, liquiritiæ, ana ʒ.ij. Sandalorum citrinorum ʒ.ij.s. Croci, seminis citrulli, melonis, cucumeris, cucurbitæ, tragacanthi, gummi, spicæ, ana ʒ.j. Ligni aloës, cardomomi, amyli, camphoræ, ana ʒ. vnius partes duas. Zucchari tabarzet, & tereniabin, ana ʒ.iij. Cõfice cum mucilag

cilagine psyllij ex aqua rosata.

Confectio trochiscorum de spodio &c. CCXLVIII.

R Ecipe Spodij ʒ.iiij.Rosarum rubearum ʒ.vij.Seminis portulacæ,succi liquiritiæ,ana ʒ.ij. Confice cum mucilagine psyllij, & fac trochiscos drachmæ vnius. Et da cum succo mali granati. Et alij addunt quatuor seminum,gummi arabici,tragacanthi,croci,ana ʒ.j.s.

Confectio trochiscorum de spodio,cum semine acetosæ &c. CCXLIX.

R Ecipe Rosarum rubearum ʒ.xij.Spodij ʒ.x.Seminis acetosæ ʒ.vj. Seminis portulacæ,granorum coriandri infusorum in aceto,& torrefactorũ,& pulpæ sumach , ana ʒ.ij.s.Amyli assi,balaustiorũ,berberorum,ana ʒ.ij.Gummi arabici assi ʒ.j.s. Confice cum succo acrestæ: & da cum aliquo ex robub stipticis.

Confectio trochiscorum de berberis &c. CCL.

R Ecipe Berberorum,aut succi eorũ,spodij,succi liquiritiæ, & seminis portulacæ,ana ʒ.iij. Rosarum ʒ.vj.Spicæ, croci, amyli,tragacanthi,ana ʒ.j.Seminis citruli ʒ.iij.s.Camphoræ ʒ.s. Confice cum tereniabin.

Confectio alia trochiscorũ de berberis &c. CCLI.

R Ecipe Berberorũ ʒ.ij.Spodij,xyloaloes,seminis acetosæ,mastiсis,galliæ,spicæ,ana ʒ.j.Rosarum ʒ.v.Gummi ʒ.iij.Confice cum aqua rosata.

Confectio trochiscorum de absinthio &c. CCLII.

R Ecipe Rosarum,absinthij,anisi,ana ʒ.ij.Raued,succi eupatorij ,asari,apij,amygdalarum amararũ,spicæ, masticis,& folij,ana ʒ.j.Fac trochiscos cum succo endiuiæ: & da cum succo herbarum.

Confectio trochiscorum de Eupatorio &c. CCLIII.

R Ecipe Tereniabin,succi eupatorij, ana ℥.j.Rosarũ ℥.s. Spicæ ʒ.iij.Raued,asari,anisi,ana ʒ.ij.s.Spodij ʒ.iij.s. Fac trochiscos cum succis herbarum,& da cum eis.

Confectio trochiscorum de Aniso &c. CCLIIII.

R Ecipe Anisi,eupatorij, ana ʒ.ij.Seminis anethi,spicæ, masticis,folij,absinthij,asari , apij, amygdalarum amararum, ana ʒ.s. Aloës ʒ.ij.Confice cum succo absinthij,& apij,& da cum syrupo acetoso,& succo herbarum.

Confectio alia trochiscorum de aniso, & sunt trochisci de decem medicinis &c. CCLV.

RECipe Anisi 3.iiij. Masticis, spicæ, apij, absinthij Romani, asari, folij, ana 3.j. Amygdalarum amararum 3.j.s. Aloës bonæ 3.ij. Succi eupatorij 3.iiij. Confice cũ decoctione absinthij.

Confectio trochiscorum de Lacca &c. CCLVI.

RECipe Laccæ mundatæ, succi liquiritiæ, absinthij, berberi, succi eupatorij, raued, aristolochiæ longæ, costi, asari, amygdalarum amararum, rubeæ tinctorum, anisi, apij, squinanti, ana 3.j. Fac trochiscos 3.vnius.

Confectio Trochiscorum de terra sigillata, ex inuentione nostra &c. CCLVII.

RECipe Sanguinis draconis, gummi arabici assi, ramich, foliorum rosarum, & seminum earum, amyli assi, spodij, acaciæ, ipoquistidos, lapidis hæmatitis, henfistides, balaustij, boli armeni, terræ sigillatæ, sedenegi, coralli, charabæ, ana 3. ij. Margaritarum, tragacanthi, papaueris nigri, ana 3.j.s. Portulacæ assæ, cornu cerui adusti, thuris, gallarũ, croci, ana 3.ij. Fiant trochisci cum aqua arnoglossæ. Et da cum aqua spodij, gummi, boli armeni, & spicæ. Et quandoque inuitat necessitas, vt ponãtur in eis opij 3.ij. Et quandoq; plus, & quandoq; minus, sicut oportet. Administratio autem eorum est secundum tres modos. Ad fluxum sanguinis ex pectore, aut pulmone, administrandi sunt cum aqua portulacæ. Et ad excoriationẽ, cũ rob cytoniorũ, aut aliquo rob ub stipticorũ. Et ad emanationẽ sanguinis, ex partibus inferioribus, cõfert iniectio eorũ cum aqua virgæ pastoris.

Confectio trochiscorum de croco, conferens ad internos capitis dolores, & emicraneam difficilem, & sahara uehementem. CCLVIII.

RECipe Croci aur. vij. s. Colchortar aur. v. Aluminis aur. viij. Myrrhæ, spicæ, ana aur. j.s. Omphacij, calchadis, ana 3. j.s. Gũmi aur. ij. Fiãt trochisci cum vino stiptico. Et cum necesse fuerit, dissoluatur vnus cum aceto permisto cum aqua rosacea, & leniantur frons, & tempora. Si autem insomneitatem patitur, opij aur. iij. addes.

Cõfectio trochiscorum de arsenico. Et sunt boni ad excoriationẽ, & ad dysenteriã, & herpetem. CCLIX.

[Alia litera loco chartarũ cõbustarũ, habet tartari cõbusti.]

ACcipe Arsenici citrini ℥.j. Calcis non extinctæ 3.xij. Acaciæ, [chartarum combustarum] fecis aceti adustæ, aluminis,

nis,balaustij,ana ℥.ij. Colchotar,flos æris,ana ℨ.v. Teratur cum aceto,& stent in sole per dies decem. Et fiant trochisci, & reponantur in vase vitri,& stringuatur os eius,& ponatur vas in vase vbi fuerit acetum. Et sunt vltimi. Et quando inuitat necessitas, ponuntur in eis,opij, ℨ.iiij.

Confectio trochiscorum alandahal, qui ponũtur in hiera Hermetis, & in alijs confectionibus loco coloquintidæ. CCLX.

ACcipe Pulpæ coloquintidæ albæ,& lenis & mundæ à granis ℥ x.Incidatur cum incisorio incisione conuenienti,& fricetur cum ℥.j.olei rosati. Deinde accipe Tragacanthi, gummi, bdellij,ana ℨ.vj.Infundantur in aqua rosata per dies quatuor: & conficiatur coloquintida incisa, cum glutino eorum, & fiant inde trochisci, & exiccetur in vmbra. Deinde terantur cõtritione bona: & iterum conficiantur cum glutino præfato, & fiãt trochisci,& administrentur.

Confectio trochiscorum de sandalis &c. CCLXI.

ACcipe Trium sandalorum,ana ℨ.viij.Spodij,seminũ cucumeris,cucurbitæ,citrulli,& portulacæ, ana ℨ.iiij.Rosarum ℨ.vij.Camphoræ ℨ.j.Berberi,aut succi eius ℨ.vj.Boli armeni ℨ.iiij. Confice cum aqua portulacæ,& da cum lacte acetoso,aut cum aqua acrestæ aut acetositate citri, aut rob de ribes.

Confectio alia trochiscorũ de sandalis &c. CCLXII.

REcipe Sandalorum citrinorum ℨ.ij. Gummi arabici,seminis citrulli excorticati,ana ℨ.j.Seminũ portulacæ, & lactucæ,tragacanthi,Succi liquiritiæ,ana ℨ.s.Fiant trochisci,& administrentur sicut primi.

Confectio trochiscorum Hamech &c. CCLXIII.

REcipe Foliorũ violarũ mediocritatẽ habentiũ inter humiditatẽ & siccitatẽ aur.xij.Turbith albi,& gummosi aur.vj. Succi liquiritiæ aur.iij. Tereniabin ℨ.iiij. Fac trochiscos. Dosis eorũ est aur.ij.cum zuccharo,aut pulpa casiæ fistulæ.Et quãdoq; inuitat necessitas,& ponuntur in eis scammoneæ aur.ij.

Confectio trochiscorum de cyperis &c. CCLXIIII.

REcipe Zinziberis,heil,nucis muscatæ,cubebę,macis,garyophyllorum,galliæ,ana aur.j.Corticum citri,masticis, florum squinanti,cyperi,spicæ,cinnami,emblicorum,extremitates myrti,ana aur.ij. Et alij, musci, kirat ij. Confice cum melle passularum,& da ex eis cum vino odorifero. Et hoc post vomitum,& ventris solutionem.

Confectio trochiscorum de ligno aloës &c. CCLXV.

REcipe Ligni aloës, rosarũ rubearum, ana ʒ.ij. Masticis, cinnamomi, garyofyllorum, galliæ, spicæ, macis, nucis muscatæ, cubebæ, cardamomi, corticum citri, heilbaugue, ana ʒ.j.s. Musci, ambræ, ana ʒ. vnius sextam. Fiant trochisci cum melle passularum, & administrentur cum vino odorifero aromatico.

Confectio trochiscorum de capparibus &c. CCLXVI.

ACcipe Corticum radicum capparis, seminis agnicasti, ana ʒ.vj. Nigellæ, calamenti, succi eupatorij, acori, amygdalarũ amararũ, nasturij, ammamoniaci, foliorum rutæ, aristolochiæ rotundæ, ana ℥.ij. Cyperi, scolopendriæ, ana ʒ.j. Ammoniacum dissoluatur in aceto, & aliarum rerum puluis cõficiatur cum eo. Et sit dosis eius aur.j. cum vino, in quo coquatur radix capparis, cortex fraxini, & cortex tamaricis, aut extremitates ramorũ eius, & cortex salicum. Et sunt qui duplicant ammoniacum, & est melius.

Confectio trochiscorum de charabæ &c. CCLXVII.

ACcipe Charabæ aur.vj. Cornu cerui adusti, coralli adusti, tragacanthi, acaciæ, hensistides, balaustij, masticis, laccæ, papaueris nigri assati, ana aur.ij. Thuris, croci, opij, ana aur.j.s. Fac trochiscos vnius ʒ. cum mucilagine psyllij.

Confectio trochiscorum Alchechengi &c. CCLXVIII.

REcipe Granorum alchechengi ʒ.iij. Seminis citruli, albatechæ, & cucurbitæ, ana ʒ.iij.s. Boli armeni, gummi arabici, thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarũ amararum, succi liquiritiæ, tragacanthi, amyli, granorum pini, ana ʒ.vj. Seminis apij, charabæ, boli, hyoscyami, opij, ana ʒ.ij. Da ʒ.j. cum iuleb, aut aqua mellis.

DISTINCTIO NONA DE SVFFVFET ID EST PVLVERIBVS. CCLXIX.

Suffuf de ligno aloës &c. CCLXX.

ACcipe Ligni aloës ℥.s. Galliæ, aur.j.s. Zucchari tabarzet ℥.j.s. Potio eius est, ʒ.iij. cum miua.

Suffuf de ligno aloës aliud &c. CCLXXI.

REcipe Ligni aloës ʒ.iij. Cardamomi, mentæ siccæ, spicæ, marmacur, cyperi, corticis citri, ana aur.ij. Galliç, squinanti, ana

ti,ana ʒ.j.Masticis,anisi,apij,ana ʒ.ij.Zucchari,pōdus omnium. Da cum mina.

Suffuf diarhodon &c. CCLXXII.

REcipeTrochiscorum diarhodon, masticis ana ʒ.iij. Charabæ,mentæ siccæ,ligni aloës, ana ʒ.ij.s. Da ʒ.j. cum vino odorifero.

Suffuf aromaticum &c. CCLXXIII.

REcipe Anisi, aur.xij. Seminis fœniculi, aur.vj. Liquiritiæ, zinziberis, ana aur.iij. Garyofyllorum, macis, cinnamomi electi,galangæ,ana aur.ij.Galliæ muscatæ,aur.j.Ligni aloës, corticis citri,ana aur.j.s.Musci boni ʒ.vnius quartam. Zucchari tabarzet, pondus omnium. Zucchari nabet, medium pondus omnium.Dosis eius est,aur.ij.cum vino bono.

Suffuf bonum impinguatiuum, & expertum. CCLXXIIII.

REcipe Farinæ ciceru͂ infusorum in lacte dulci,& exiccatorum.& iteru͂ infusoru͂,& exiccatoru͂, & tertio fit similiter, deinde coctoru͂.Et sint sicut trochisci ℥.vj. Risi abluti multoties ℥.ij.Tritici,& hordei excoriatoru͂ & ablutoru͂ multoties & exiccatorum,& multoties infusoru͂ in lacte,& exiccatorum,ana ℥.iij. Amygdalarum dulciu͂ ℥.v. Papaueris, tortellarum de scemi.ana ℥.iiij. Zucchari tabarzet ℔.j.Tera͂tur,& da vt sorbeat omni die, in mane ℥.iij. postquàm decoquitur in lacte,aut aqua ciceris.

Suffuf de granis myrti &c. CCLXXV.

REcipe Granorum myrti,& granorum granatorum acetosorum tostorum, ana ℥.xx. Cymini carmeni infusi die ac nocte in aceto,& exiccati & torrefacti, sauich alnabach, charub de spinis,sumach,glandium,ana ʒ.x.[Charad,& tarathit, ana ʒ.v.]Confice,& da.

Suffuf ad tussim antiquam &c. CCLXXVI.

REcipe Amygdalarum dulcium,zucchari,ana ℥.ij. Seminis fœniculi ℥.s.Tere,& da cum iuleb.

DECIMA DISTINCTIO DE PILVLIS.

Pilulæ alephanginæ, & eius interpretatio est de aromatibus: & sunt ex inuentione nostra &c. CCLXXVII.

REcipe Cinnamomi,cubebæ,ligni aloës,calami aromatici, macis, nucis muscatæ, cardamomi, garyofyllorum, asari,

masticis, squinanti, spicæ, carpobalsami, ana ℥.j. Absinthij sicci, rosarum, ana ℥.v. Terantur contritione grossa, & fundantur super ea aquæ ℔.xij. Et coquantur vsq; ad consumptionem duarum partium. Deinde fricentur manibus, & colentur, & exprimatur aquositas eius. Et accipe aloës succotrinæ ℔.j. Et lauetur in scutella lapidea vitreata cum aqua pluuiali, lauationibus pluribus. Deinde exiccetur, & fundatur super ipsam, expressionis prędictæ circiter ℔.ij. Et terantur in sole. Deinde admisceantur cum aloë præfata, myrrhæ, masticis, ana ℥.v. Croci ℥.iij. Tere contritione bona. Deinde prædictæ expressionis residuum super ea fundatur, & conterantur visquedum siccentur. Et fiant ex eis pilulæ in modum ciceris. Et da ex eis à ℥.ij. vsque ad aur.ij. Et quandoq; exigit dispositio, vt minuatur ex eis pondus aloës. Et tunc ponimus ex ea ℥.iiij. & quandoq; plus: & quandoq; exigit dispositio, vt lauetur aloë prius cum aqua myrobalanorum. Et tunc accipe ex eis ab ℥.iiij. vsq; ad ℥.viij. & coque in aqua. Et postquam coxeris, cum hac aqua laua, & exicca illam. Et laua vltimò cum aqua de speciebus, sicut diximus. Sunt enim incolumes.

Pilulæ stomaticę &c. CCLXXVIII.

Recipe Hieræ picræ ℥.vij. Trium myrobalanorum, ana ℥.iij. Agarici ℥.ij. Turbith boni ℥.x. Epithymi cretensis, anisi, ana ℥.ij.s. Salis indi ℥.ij. Absinthij, scammoneæ, ana ℥.iij.s. Fac pilulas cum penidiarum ℥.iij. & succo scariolarum. Dosis eius est ℥.ij. plus & minus, secundum dispositionem.

Pilulæ aggregatiuę, ex inuentione nostra &c. CCLXXIX.

Recipe Myrobalanorum citrinorum, raued seni, ana ℥.iiij. Succi eupatorij, succi absinthij, ana ℥.iij. Scammoneæ antiochenæ coctæ in pomo ℥.vj. Chebulorum, indorum, agarici, coloquintidæ, polypodij, ana ℥.ij. Turbith boni, Aloës, ana ℥.vij. Masticis, rosarum, salis gemmæ, epithymi, anisi, zinziberis, ana ℥.j. Electuarij rosarum, quantum sufficit ad aggregationem. Fiant pilulæ grossæ. Da ℥.j. vel aur.j.

Pilulę aggregatiuę maiores &c. CCLXXX.

Recipe Bdellij, myrobalanorum nigrorum, bellericorũ & emblicorum, ana ℥.iiij. Turbith boni & electi ℥.xiij. Seminum apij, fœniculi, anisi, carui, ammeos, origani, rosarum, seitaragi indi, harmel, hermodactyli, salis indi, masticis, ammoniaci, ana ℥.j. Zinziberis, cinnamomi, cardamomi, acori, spicæ, croci, casiæ, ana ℥.s. Serapini ℥.iiij. Coloquintidæ ℥.iij. Penidiarum

albarum ℥.x. Aloës succotrinæ ℥.xv. Confice cum succo caulium. Et vnge manus tuas cum oleo sambacino, quando facis pilulas.

Pilulæ aggregatiuę minores &c. CCLXXXI.

Recipe Myrobalanorum citrinorum, nigrorum, & emblicorum, ana ℥.iiij. Masticis, anisi, succi eupatorij, absinthij, rosarum, ana ℥.ij. Raued seni ℥.v. Hieræ picræ ℥.xij. Confice cum succo apij. Da ℥.ij.

Pilulę de eupatorio maiores &c. CCLXXXII.

Recipe Myrobalanorum citrinorum, succi eupatorij, succi absinthij, ana ℥.iij. Raued seni ℥.iij.s. Masticis ℥.j. Croci ℥.s. Aloës bonæ ℥.v. Confice cum succo endiuiæ, vel cum aqua casei. Dosis est ℥.ij.

Pilulę de eupatorio minores &c. CCLXXXIII.

Recipe Myrobalanorum citrinorum, raued seni, succi eupatorij, aloes, ana partes æquales. Confice cum aqua apij, vel cum aqua casei, aut cum aqua endiuiæ: & da ℥.ij.

Pilulę de rheubarbaro &c. CCLXXXIIII.

Recipe Raued seni ℥.iij. Succi liquiritiæ, succi absinthij, masticis, ana ℥.j. Myrobalanorum citrinorum ℥.ij.s. Seminis apij, fœniculi, ana ℥.s. Trochiscorum diarhodon ℥.iij.s. Hieræ picræ ℥.x. Confice cum aqua fœniculi, & da ℥.ij. cum aqua case calida, in sero.

Pilulę de alchechengi &c. CCLXXXV.

Recipe Absinthij, & succi eius, & succi eupatorij, aloës, myrobalanorum citrinorum, masticis, croci, raued seni, laccæ ablutæ, asari, anisi, casiæ, seminis fumi terræ, ana ℥.ij. Hieræ picræ ℥.iij. Confice cum aqua solatri. Dosis eius est à ℥.j. vsq; ad aur.j.s. Et si est tussis cum febre, pone venarum liquiritiæ, medietatem ponderis omnium. Sunt enim sanæ, & expertæ.

Pilulę ad febres antiquas, inuentione Philagrij &c. CCLXXXVI.

Recipe Trochiscorũ diarhodon, trochiscorũ de rheubarbaro, ana ℥.iiij. Myrobalanorum chebulorum ℥.iij. Succi eupatorij, bedeguar, ana ℥.ij. Absinthij ℥.j.s. Myrobalanorum citrinorum, seminis cuscutæ, turbith, ana ℥.iiij. Agarici, aloes, ana ℥.vij. Salis indi ℥.j. Confice cum aqua fœniculi: & da ℥.ij.

Pilulę indę, quas scripsit Hali &c. CCLXXXVII.

Recipe Myrobalanorũ nigrorũ, hellebori nigri, polypodij, ana ℥.v. Epithymi, sticados, ana ℥.vj. Agarici, lapidis lazuli

loti,coloquintidæ,salis indi,ana ʒ.iij.Succi eupatorij, Spicæ, ana ʒ.ij.Garyofyllorum ʒ.j.Hieræ picræ ʒ.xij.Fiant pilulæ cum succo apij.Dosis eius est à ʒ.ij. vsq; ad aur.ij.Et sunt sanæ,& expertæ.Da cum aqua casei.

Pilulæ alandahal Hermetis &c. CCLXXXVIII.

REcipeTrochiscorũ alandahal ʒ.xij.Hieræ ʒ.vij. Masticis ʒ.ij.Salis gẽmę aur.j.Laudani boni ℥.j.Omnia,preter laudanũ,& masticẽ,terãtur & cribrẽtur,& in vnũ immisceãtur.Mastix verò dissoluatur cũ pauco oleo nucũ,& liniantur cum eo species cribratæ.Deinde cum laudano cõficiãtur in mortario, terẽdo ea cum pistillo calido.Et fiant pilulæ grossæ.Da à ʒ.s.vsq; ad ʒ.j.

Pilulæ de Sarcocolla, & sunt pilulæ Hali &c. CCLXXXIX.

REcipe Sarcocollæ ʒ.iij. Turbith ʒ.iiij. coloquintidæ ʒ.j.s. Zinziberis tantundẽ, Salis gẽmæ ʒ.j.Dissolue sarcocollã in aqua rosata, & cõfice alia cũ ea,& fiant pilulæ.Sunt enim sanæ & expertæ.

Pilulæ fœtidæ maiores &c. CCXC.

REcipe Serapini,ammoniaci,opopanacis,bdellij,coloquintidæ,harmel,aloës, epithymi,ana ʒ.v. Hermodactyli, & alscebrã,ana ʒ.ij.Scãmoneæ ʒ.iij.Cinnamomi,spicæ,croci,castorei, ana ʒ.j.Turbith ʒ.iiij.Zinziberis ʒ.j.s.Euphorbij ʒ.vnius partes duas.Dissoluantur gummi in aqua porri,& fiant pilulæ.Da ʒ.ij.

Pilulæ fœtidæ minores &c. CCXCI.

REcipe Serapini,ammoniaci, opopanacis, bdellij, myrrhæ, ana ʒ.v.Turbith ʒ.x.Coloquintidæ ʒ.vj.Fiant sicut priores.Da ʒ.ij.

Pilulæ de Serapino &c. CCXCII.

REcipe Serapini,ammoniaci,bdellij, opopanacis, aloës,castorei,harmel,ana ʒ.ij Coloquintidæ ʒ.iij.Fiãt pilulæ cum aqua porri.

Pilulæ de euphorbio &c. CCXCIII.

REcipe Euphorbij, coloquintidæ, agarici, bdellij, serapini, ana ʒ.ij.Aloës ʒ.v.Fiant pilulæ,cum aqua porri. Potio à ʒ.s.vsq; ad ʒ.j.

Pilulæ de raued &c. CCXCIIII.

REcipe Raued seni ʒ.vij.Ammoniaci,serapini,bdellij,ana ʒ.x.Laccæ ʒ.viij. Opopanacis, mezereon, gummi, ana ʒ.iiij. Turbith ʒ.x.Spicæ, polij, aloës, ana ʒ.v.masticis ʒ.ij. myrobalanorum citrinorum ʒ.x. Dissolue in vino gummi, & fac pilulas. Dosis est ʒ.ij.cum aqua casei.

Pilu

Pilulæ de mezereon &c. CCXCV.

RECIPE Foliorum mezereon infusorum in aceto, & exiccatorum ℥.v. Myrobalanorum citrinorum ℥.iiij. Chebulorum ℥.iij. Confice cum Tereniabin, vel tamarindis dissolutis in aqua endiuiæ.

Pilulæ lucis maiores &c. CCXCVI.

RECIPE Rosarum, violarum, absinthij, coloquintidæ, turbith, cubebæ, calami aromatici, nucis muscatæ, spicæ, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, sileris, seminis rutæ, squinanti, asari, masticis, garyofyllorum, cinnamomi, anisi, fœniculi, apij, cassiæ, croci, macis, ana ℥.ij. myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, bellericorum, & emblicorum, raued seni, ana ℥.iiij. Agarici, senæ, ana ℥.v. Euphragiæ ℥.vij. Aloës succotrensis, pondus omnium. Confice cum succo fœniculi. Dosis eius est à ℥. ij. vsq; ad iij.

Pilulę lucis minores &c. CCXCVII.

RECIPE Xylobalsami, carpobalsami, ana ℥.j. Chelidoniæ ℥. v. Rosarum, violarum, absinthij, euphragiæ, ana ℥.iij. Senæ, epithymi, myrobalanorum citrinorum, chebulorum, indorum, bellericorum, & emblicorum, agarici, coloquintidæ, squinanti, lycij, lapidis lazuli, ana ℥.ij.s. Aloën bonam ad pondus omnium. Confice cum succo fœniculi, aut chelidoniæ.

Pilulę stomaticę, stomachum &c. CCXCVIII.

RECIPE Hieræ picræ ℥.x. Trium myrobalanorum, absinthij, ana ℥.iij. masticis, anisi, bellerici, emblici, agarici, ana ℥.iij.s. Zinziberis ℥.ij. Garyofyllorum, salis gemmæ, squinanti, ana ℥.j. Turbith ℥.xij. Confice cum succo absinthij, & da ℥.ij. vel iij.

Pilulæ stomaticę, et sunt &c. CCXCIX.

RECIPE Trium myrobalanorum, ana ℥.iij. Rosarum, masticis, ana ℥.ij. Cardamomi, ligni aloës, sandali citrini, cubebæ, garyofyllorum, squinanti, nucis muscatæ, ana ℥.j. Raued seni ℥.s. Turbith ℥.vij. Aloën ad pondus omnium, Confice cum vino odorifero.

Pilulę stomaticę alię, stomachum &c. CCC.

RECIPE Aloës ℥.vj. Masticis, rosarum, ana ℥.ij. Confice cum succo solatri.

Pilulæ stomaticę nostrę &c. CCCI.

RECIPE Turbith ℥.x. Masticis ℥.iiij. Rosarum ℥.iij. Aloën bonam ad pondus omnium. Confice cum succo absinthij.

Pilulæ alandahal &c. CCCII.

RECipe Trochiscorũ alandahal ʒ.x. Salis gemmæ ʒ.j. Laudani ʒ.xij. Olei rosarum quantum sufficit. Et sunt expertæ.

Pilulæ stomaticæ aliæ nostræ &c. CCCIII.

RECipe Myrobalanorum citrinorum, aloës, Turbith, ana ʒ.x. Rosarum, spicæ, masticis, ana ʒ.ij.s. Anisi ʒ.j.s. Salis indi, croci, ana ʒ.j. Confice cum succo absinthij.

Pilulæ de Agarico &c. CCCIIII.

RECipe Agarici ʒ.iij. Radicis lilij cœlestis, Prassij, ana ʒ.j. Turbith ʒ.v Hieræ picræ ʒ.iiij. Coloquintidæ, Sarcocollæ, ana ʒ.ij. Myrrhæ ʒ.j. Confice cum robub. Et da ʒ.ij.

Pilulæ quæ conferunt ad febres cholericas &c. CCCV.

RECipe Myrobalanorum citrinorum, & indorum, seminis fumi terræ, cuscutæ, emblicorum, ana ʒ.ij. Foliorum rosarum, seminis citrulli, ana ʒ.iij. Raued ʒ.vj. Scammoneæ coctæ in cytonio ʒ.j.s. Succi eupatorij, succi absinthij, ana ʒ.ij. Agarici ʒ.ij.s. Hieræ picræ ʒ.viij. Mellis aggregationis casiæ fistulæ, & tamarindorum, & succi endiuiæ, quantum sufficit. Dosis est à ʒ.ij. vsq; ad aur.ij.

Pilulæ diarhodon &c. CCCVI.

RECipe Trochiscorum diarhodon, absinthij, ana ʒ.v. cimarum squinanti, masticis, ana ʒ.ij. Salis indi ʒ.j. Aloës bonæ, pondus omnium. Confice cum aqua foliorum citri.

Pilulæ de turbith, & dicuntur pilulæ aureæ &c. CCCVII.

RECipe Turbih boni ʒ.xvj. Aloës ℥.j.s. Masticis, rosarũ, ana ʒ.vij. Myrobalanorum citrinorum ʒ.x. Croci ʒ.iij. Confice cum succo absinthij.

Pilulæ de turbith aliæ &c. CCCVIII.

RECipe Turbith, myrobalanorum citrinorũ, aloës optimæ, ana ʒ.x. Masticis, rosarum, spicæ, ana ʒ.ij.s. Anisi ʒ.j.s. Croci ʒ.j. Fiant pilulæ, sicut diximus.

Pilulæ de lapide lazuli &c. CCCIX.

RECipe Lapidis lazuli abluti ʒ.vj. Epithymi, polypodij, ana ʒ.viij. Scammoneæ, hellebori nigri, salis indi, ana ʒ.ij.s. Agarici ʒ.viij. Garyofyllorũ, anisi, ana ʒ.iij. Hieræ picræ ʒ.xv. Confice cum succo endiuiæ, & da ʒ.ij. cum aqua casei.

Pilu

Pilulæ de lapide armeno &c. CCCX

Recipe Lapidis armeni loti, & præparati, hieræ picræ, ana ℥. v. Epithymi, polypodij, agarici, ana ℥. viij. Scammoneæ coctæ in cytonio ℥. iij. Garyofyllorum ℥. ij. Salis indi ℥. j. s. Confice cum succo solatri.

Pilulę ad omnes morbos catarrhi &c. CCCXI.

Recipe Myrrhæ puræ ℥. vj. Olibani ℥. v. Opij, hyoscyami, radicum linguæ canis, ana ℥. iiij. Croci ℥. j. s. Fiant pilulæ, & administrentur. Et da à ℥. s. vsque ad ℥. i.

Pilulę de Serapino &c. CCCXII.

Recipe Serapini, ammoniaci, opopanacis, bdellij, ana ℥. ij. Seminis apij, ammeos, harmel, anisi, ana ℥. j. Acori, seitaragi indi, calamenti fluuialis, centaureæ, polij, costi, salis gemmæ, ana ℥. s. Aloës ℥. vj. Coloquintidæ ℥. v. Fiant pilulę & administrentur.

Pilulę de Bdellio maiores &c. CCCXIII.

Recipe Bdellij ℥. xij. Ammeos ℥. iij. Chebulorum, indorũ, bellericorum, emblicormm, venerearum adustarum, charabę, ana ℥. ij. s. Infundatur bdelliũ in succo porri, & fac pilulas in modum ciceris. Dosis est à ℥. ij. vsque ad aur. ij.

Pilule de Bdellio minores &c. CCCXIIII.

Recipe myrobalanorũ chebulorũ, indorũ, emblicorum, & bellericorum, ana ℥. v. Bdellij ℥. xv. Fiant sicut diximus.

Pilulæ de bdellio, ex inuentione nostra &c. CCCXV.

Recipe myrobalanorum nigrorum, emblicorum, & bellericorum, ana ℥. v. Bdellij ℥. x. Scoriæ ferri, seminis porri, ana ℥ iij. Corallij adusti, charabæ, conchulæ adustæ, ana ℥. j. s. margaritarum ℥. s. Confice sicut diximus.

Pilulæ de coloquintida &c. CCCXVI.

Recipe Coloquintidæ ℥. vj. myrobalanorum nigrorum, & citrinorũ, serapini, bdellij, sarcocollæ, ana ℥ v. Aloës ℥. vij. Nigellæ, cymini carmeni, origani persici, nasturtij albi, salis gemmæ, absinthij Romani, ana ℥. j. Infunde gummi in aqua porri, & fac cum cæteris pilulas. Dosis est à ℥. j. vsque ad aur. j.

Pilulæ de opopanace &c. CCCXVII.

Recipe Opopanacis, hermodactyli, serapini, bdellij, ammoniaci, coloquintidæ, ana ℥. v. Croci castorei, myrrhæ, zinziberis, piperis, macropiperis, casiæ, myrobalanorum citrinorum, bellericorum, emblicorũ, ana ℥. j. Scãmoneæ ℥. ij. Turbith ℥. iiij.

Aloës ʒ.xij. Infundantur gummi in aqua caulium, & fiat cum eis pilulæ. Dosis est à ʒ.j. vsque ad aur.j. cum aqua iuæ.

Pilulæ de hermodactylis, maiores &c. CCCXVIII.

Recipe Hermodactylorum, aloës, myrobalanorũ citrinorum, turbith, coloquintidæ, bdellij, serapini, ana ʒ.vj. Castorei, Sarcocollæ, euphorbij, opopanacis, harmel, apij, ana ʒ.iij. Croci ʒ.j.s. Confice cum succo caulium, & fac pilulas.

Pilulæ de hermodactylis minores &c. CCCXIX.

Recipe Hermodactilorum ʒ.v. Scammoneæ ʒ.ij.s. Myrobalanorum citrinorum ʒ.iij. Rosarum ʒ.ij. Aloës ʒ.x. Et confice cum catartico rosato, & da ʒ.ij.

Pilulæ de Hermodactylis, descriptione nostra &c. CCCXX.

Recipe Hermodactylorum, aloës, ana ʒ.v. Myrobalanorum citrinorum, turbith, ana ʒ.iiij. Zinziberis ʒ.ij. Fac pilulas cum electuario rosato, & da ʒ.ij.

Pilulæ Sebellıæ &c. CCCXXI.

Recipe Spicæ indæ ʒ.v. Spicæ Romanæ ʒ.ij. Raued, agarici, epithymi, ana ʒ.iiij. costi, masticis, chamædryos, amomi, ana ʒ.iij. Croci ʒ.ij. Myrrhæ, cinnamomi, garyofyllorum, squinanti ana ʒ.j. Aloës ʒ.x. Fiant pilulæ cum vino antiquo. Da ʒ.ij. cum vino permisto.

DISTINCTIO VNDECIMA DE VNGVENTIS, ET EMPLASTRIS, CCCXXII.

Hysopi cerotũ descriptione Galeni &c. CCCXXIII.

Recipe ceræ citrinæ ℥.iij. Olei chamæmillæ, & olei irini, ana ℥.vj. masticis ℥.j. Spicæ ʒ.ij.s. Croci ʒ.j.s. Terebinthinæ ℥.j. Resinæ ℥.s. hysopi humidæ ʒ.lxxx.

Operatio hysopi humidæ &c. CCCXXIIII.

Recipe Lanarum ouium succidarum, circiter ℔.lx. Et funde super eas aquę fontium calidæ, quantum sufficit ad infundendum. Et dimitte per horas octo. Deinde bulliat bullitione vna, & exprimatur aqua lanarum, & coletur aqua, & coquatur cum facilitate in vase stannato agitãdo semper fundum vasis, cum ligno amplo, ne recipiat de vestigio adustionis aliquid: & coquatus vsquedum fiat sicut mel currens, & seruetur.

Hyso

Hysopi cerotum, descriptione Philagrij &c. CCCXXV.

REcipe Croci 3.v. Bdellij masticis, ammoniaci, aloës storacis liquidæ, ana 3.viij. Ceræ citrinæ ℔.j. Terebinthinæ ℥.ij.s. medulæ cruris vaccæ, adipis anseris, ana 3.xv. hysopi humidæ ℔.j.s. Olei nardini quãtum sufficit. Bdellium, ammoniacũ, & aloë, dissoluantur in aqua infusionis fœnugræci, & chamemillæ, & cũ cæteris fiat vnguẽtũ. Et post Philagrium, addiderunt expressionis squillæ ℥.iij. Olibani ℥.j. Sepi vitulini 3.xv. Et est cõueniẽtius.

Hysopi cerotum, descriptione Pauli &c. CCCXXVI.

REcipe Ammoniaci 3.x. Bdellij 3.v. Sigiæ 3.iiij. Croci 3.j.s. Aloës, masticis, olibani, ana 3.ij.s. Ceræ ℥ iij.s. Sepi, & medullæ vituli, ana ℥.ij. hysopi humidę. 3.xl. Ireleon quantũ sufficit.

Vnguentum diaphinicon, conferens &c. CCCXXVII.

REcipe adipis zirbi antiqui, mundi, & colati, & adipis vituli antiqui mundi & colati, ana ℔.j. s. Calchadis ℥. iiij. Olei antiqui. & lithargyri mundi, ana ℔.iij. Terantur lithargyrum, & calchadis contritione vltima, & mundentur per pannum subtilem, & spissum. Deinde terantur cum oleo, & elaboretur in permistione eorum, semper parum ex oleo addẽdo, & fiat illud. Deinde coletur super illud adeps, & coquatur cum facilitate, agitãdo illud sine intermissione cum ramo palmarũ, & proprie cum extremitate eius grossa, abiecta cute eius. Et sint rami, super quorum incisione non præterijt spatium. Et quoties exhauritur humiditas rami à decoctione medicaminis, iterum alterius humidi extremitate agitetur. Necnon & aliorum ramorũ partes humidiores incidantur in frusta, & ponantur in medicamine. Deinde mutentur, dum exiccantur. Et hoc fiat, donec perficiatur eius decoctio. Et fiat in terminum horæ ignis, aut sicut prunæ, aut flammæ tenuis.

Vnguentum diaphinicon, descriptione Arabica, & est unguentum Arabicum &c. CCCXXVIII.

REcipe foliorum cheiri, saluiæ, triaphyllon alleluia, acori, ana ℔.j. Terãtur contritione bona & funde super ea in vase lapideo olei rosati, aut myrtini, & adipis zirbi vituli antiqui, & colati, ana ℔.ij.s. Dimitte per dies ix. deinde accipe myrrhæ mũdæ, aloës succotrensis, ana aur.ix. Sarcocollæ, aur.vij. Terantur, & cribrentur, & proijciantur super ea in vase alio lapideo vini albi, aut succi arnoglossæ lõgæ, in quo coctæ fuerint ex folijs ea-

rundem herbarũ,ana ℥.iij.Et ſit vini,aut ſucci quod funditur ſuper ea quantitas ſufficiens ad diſſoluendum ea. Et dimitte per dies vij.Deinde redeas ad herbas,& decoque cum oleo,& adipe, ebullitionibus duabus,& cola,& exprime oleum & adipem. Et accipe huius expreſsionis ℔.iiij.s. Lithargyri mundi,& triti contritione vltima ℔.iij.Calchadis ℥.iiij.Et terantur,& coquantur, ſicut ſuperius diximus.Et agitentur cum ramo palmeo ſimiliter. Et bulliant totum ebullitione vna,vſquedum medicinæ color alteretur. Deinde deponatur ab igne,ſine intermiſsione agitãdo, vſquedum frigeat parum. Tunc quoque mucillagines ſpecierũ, quæ ſunt in vino diſſolutæ antè,paulatim fundas in eo,agitando cum piſtillo ferreo,donec bona fiat eorum permiſtio. Deinde perficiatur eius decoctio,ſicut proximè diximus. Et eſt ſanum,& expertum. Et additur ab alijs arnogloſſæ ℔.j.& propriè longæ.

Emplaſtrum Arabicum &c. CCCXXIX.

REcipe ex folijs herbarum earundem,ana ℔.j.s. Olei myrtini,adipis vituli antiqui,ana ℥.ix. Myrrhæ,aloës,ana ʒ.xij. Sarcocollæ,℥.ix.Diſſoluantur in vino,aut ſucco herbarum,ſicut hîc proximè diximus.Herbæ quoque cõterantur contritione vltima. Et fundantur ſuper illud,oleum,& adeps,& mucilagines rerum,& cum eis vitrioli aur. iiij.ponantur.Et coquantur omnia cum facilitate,& fiat totum ſicut pulmentum,& adminiſtretur in panno,aut in tenta.Et quandoque diſſoluuntur ſpecies in ſucco arnogloſſæ longæ,aut amplæ,& propriè in æſtate. Et eſt experimentum nobile.

Vnguentum mirabile relatum ad Nicodemum &c. CCCXXX.

REcipe myrrhæ,aloës,ſarcocollæ,ana partes æquales.Mellis deſpumati,duplum põderis omnium. Vini albi boni,quãtum ſufficit.Coquantur cum facilitate,vſquedum habeant ſpiſsitudinem.Et quandoq; additur in medicina vitrioli,circiter partem mediã. Et propriè ad conſumptionẽ carnis,& eſt expertum.

Vnguentum Nicodemi aliud. CCCXXXI.

REcipe Myrrhæ,aloës,ana quantumlibet,vini albi, quãtum ſufficit.Terantur ſicut alcohol:& proijce ſuper ea vinum, & tere cum eo miſcendo : & iterum infunde vinũ antè modicum terendo illud:& ſic dum fiat liquidum,ſicut mel, & adminiſtretur. Et ſunt qui addunt vitrioli, partis vnius quartam. Et ſunt qui conficiunt cum oleo myrtino,& vino,viciſsim parũ de vtroque ponendo.

Vnguentum Cæsareos magnum &c. CCCXXXII.

RECipe Ammoniaci ℥.j. Bdellij, olibani masculi, aristolochiæ, sarcocollæ, ana ʒ.v. Myrrhæ, galbani, ana ʒ.iiij. Lithargyri ʒ.xv. Aloẽs, opopanacis, ana ʒ.ij.s. Floris æris ʒ.iij. Resinæ ʒ.xiiij. Ceræ albæ ℥.ij. Olei quantum sufficit. Ammoniacum & bdellium, & similia, dissoluantur in aceto. Lithargyrum teratur, & coquatur cum oleo, donec liquefiat, & tunc remoueatur ab igne, donec frigeat parum. Et proijce super ipsum ammoniacum, & cætera dissoluta in aceto, & reduc ad ignem, donec coaguletur. Et post illud, proijce super ipsum reliquas medicinas, & administretur.

Vnguentum Cęsareos paruum &c. CCCXXXIII.

RECipe Aristolochiæ, radicis ireos, sanguinis draconis, ammoniaci, sarcocollæ, ana ℥.s. Lithargyri triti, & pulnerizati ℥.v. Decoquatur lithargyrũ cum olei ℔.j. donec liquefiat, & conficiatur cum alijs sicut diximus.

Vnguentum arthanitę magnum &c. CCCXXXIIII.

RECipe Succi arthanitæ ℔.iij. Succi cucumeris asinini ℔.j. Olei irini ℔.ij. Butyri vaccini ℔.j. Pulpæ coloquintidæ ℥.iij. Polypodij ℥.vj. Euphorbij ℥.s. Quæ terenda sunt, tere: & submerge in succis, & oleis, & pone in vase vitreato stricti orificij, & stringe caput eius, & dimitte per dies octo. Deinde bulliat totũ ebullitione vna, & coletur. Et proijce super colaturam Serapini aur.v. Myrrhæ aur.ij. Ita quòd resoluantur prius in aceti vini quantitate sufficiẽti. Et aggrega omnia insimul, & bulliant, agitando semper cum fuste, vsq; ad succorum fere consumptionem. Tunc proijce super ea Ceræ ℥.v. Fellis vaccini aur.v. Ferueãt cum eis, vsquedum liquefiat cera. Deinde pulueriza super ea sic conterendo, Scãmoneæ, aloes, mezereon, coloquintidæ, ana aur.v. Euphorbij aur.ij. Salis gẽmæ aur.iij. Turbith aur.v. Piperis lõgi, zinziberis, chamæmillæ, ana aur.ij. Cõficiãtur, & administrẽtur.

Vnguentum arthanitæ paruum &c CCCXXXV.

RECipe Succi arthanitæ, & viscositatis quę mulgetur ex radice filicis, & succi chameactis, ana ℥.ix. Succi extremitatum tamaricis ℥.ij. Olei irini ℔.ij. hysopi humidæ ℥.xv. Ammoniaci, bdellij, ana ℥.j.s. Aceti quantum sufficit ceræ citrinæ ℥.vj. Corticis radicis capparorũ ℥.j.s. Spicę ʒ.iij. Fiat sicut superius diximus.

Vnguentum de lino &c. CCCXXXVI.

RECipe Opopanacis partẽ j. Rasuræ pãni de lino, antiqui subtilis & mundi, partẽ mediã. Vini, & mellis & olei rosati, aut

aut myrtini,ana partes v.Lithargyri, aloës,sarcocollæ,myrrhæ, ana partis vnius tertiam. Fiat vnguentum sic,terendo in mortario nunc oleum,nunc vinum infundendo, & administretur. Et quandoque additur in eo vitrioli,partis vnius quarta.

Vnguentum alhariel &c. CCCXXXVII.

REcipe Alhariel recentium ℥.x.Axungiæ porcinæ ℥.xlv.Terantur simul & dimittantur marcescere per dies vij.deinde bulliant,& colentur,& seruetur vnguentum in vitri vase,& administretur vbi oportet.

Vnguentum rosatum &c. CCCXXXVIII.

REcipe Axungiæ porcinæ recentis quantitatem quam volueris,& lauetur in aqua calida nouies,& tantundem cum aqua frigida. Deinde teratur cum ea rosarum rubearum recentium,quantum ipsa est,& dimittantur marcescere per dies vij. Deinde coquantur cum facilitate,& colentur,& tantundem rosarum teratur cum ea,& dimittãtur per alios dies vij. Et fundatur super ipsum succi rosarũ,pars media. Olei amygdalini partis sexta. Et iterum coquatur, vsque ad succi consumptionem. Deinde reponatur & administretur. Et quandoq; disrumpitur in aqua rosata parum opij,& proijcitur in decoctione. Et est mirabile vbi oportet,& propriè quando vigiliæ adsunt.

Vnguentum uiolatum &c. CCCXXXIX.

FIat sicut vnguentum rosatum.

Vnguentum de Papauere &c. CCCXL.

FIt cum capitibus recentium papauerum, scilicet albi,& nigri,& axungia. Et fiat sicut rosatum.

Vnguentum Basilicon maius &c. CCCXLI.

REcipe Ceræ albæ, resinæ,sepi vaccini,picis,glutinis alimbath,myrrhæ,ana Olei quantum sufficit. In alio,ceræ ℥.vj. Picis ℥.iij.& aliorum,ana ℥.j.s.

Vnguentum Basilicon minus. CCCXLII.

REcipe Resinæ,picis,ceræ,ana Olei quantum sufficit.

Cerotum de Sandalis &c. CCCXLIII.

REcipe Rosarum ℥.xij.Sandalorum rubeorum ℥.x.Sandali albi,& citrini,ana ℥.vj.Boli armeni ℥.vij. Spodij ℥.iiij. Cãphoræ ℥.ij.ceræ albæ ℥.xxx. Olei rosati ℔.j.Conficiantur & administrentur. Et sunt qui lauant oleum,& ceram prius,& postea permiscent cum alijs,& est melius.

Cerotum Galeni, ultimum in infrigidatione &c. CCCXLIIII.

Recipe Cere albæ ℥.j. Olei rosati ℥.iiij. Et fit radix olei, oleũ omphacinum. Aquæ fontis claræ, quantũ sufficit: vt oleum multoties, & bene lauetur. Et quantò magis elaboratur in lauando illud, tantò fit excellentius. Vltimò verò conquassetur cum aceto albo, & claro, & pauco, & conseruetur.

Vnguentum de Bdellio &c. CCCXLV.

Recipe Bdellij ʒ.vj. Euphorbij ʒ.ij. Castorei ʒ.iij. Serapini ʒ.iiij. ceræ ʒ.xv. Olei sambacini, aut olei de cheiri ℥.x. Bdellium & serapinum dissoluantur in aqua rutæ agrestis: cætera liniantur cum aqua calida, & fiat vnguentum, & liniatur cum eo.

Vnguentum ualens similiter. CCCXLVI.

Recipe Castorei ʒ.ij. Pyrethri, euphorbij, staphisagriæ, zinziberis, sinapis, ana ʒ.iiij. Succi asphodillorum, succi rutæ agrestis, ana ℥.iiij. Liniantur omnia cum succis. Deinde coquãtur cum ceræ ℥.v. Olei rosati ℥.xx. vsque ad succorum consumptionem. Deinde coletur & administretur.

Vnguentum Philagrij &c. CCCXLVII.

Recipe ceræ ℥.iij. hysopi humidæ, succi rutæ agrestis, ana ℥.ij. Euphorbij, piperis, ammoniaci, croci, olei balsami, castorei, glutinis alimbath, opopanacis, ana ℥.ij. Sigiæ ℥.ij.s. Olei, quantum sufficit.

Vnguentum aureum &c. CCCXLVIII.

Recipe ceræ citrinæ ℥.vj. Olei boni ℔.ij.s. Terebinthinæ ℥.ij. Resinæ, colophoniæ, ana ℥.j.s. Olibani, masticis, ana ℥.j. Croci ʒ.j.

Vnguentum de Cerusa &c. CCCXLIX.

Recipe cerusæ, merdasengi, ana ℥.vj. Plumbi adusti, scoriæ argẽti, ana ʒ.iiij. Masticis, olibani, ana ʒ.ij.s. Olei rosati, & aceti albi, quantũ sufficit. Teratur in mortario, & ponatur prius oleũ, postea acetũ, ana parũ infundẽdo, ita quòd sine intermissione terantur, nunc hoc, nunc illud infundendo, donec impinguetur. Si autem eo indiget pruritum habens: Argẽti viui ʒ.v. adde, & administra. Et quandoq; apud necessitatem, adde Ziniar ʒ.ij.

Vnguentum Syricinum &c. CCCL.

Super vnguẽtum de Cerusa, adde Syrici ℥.j.s. Aloës, myrrhæ, ana ʒ.iiij. Et vtere.

Vnguentum Aegyptiacum &c. CCCLI.

Recipe Floris ęris aur.v. Mellis aur.xiiij. Aceti fortis aur.vij.

Coque

Coque super ignem donec inspissetur. Et sunt qui addũt ei olibani masculi triti, aur. ij.s.

Vnguentum tripharmacum, faciens &c. CCCLII.

ACcipe Lithargyri triti sicut alcohol, partem vnam. Et funde super ipsum, nunc oleum, nunc acetũ: & teratur, & adæquetur, & propriè quantum sufficit. Et administretur.

Vnguentum tripharmacum aliud. CCCLIII.

REcipe Lithargyri triti sicut alcohol, partem vnam, aceti vini tantundem. Olei antiqui, partes duas. Coquantur cum facilitate, vsquedum fiat eius spissitudo. Et administretur.

Vnguentum alpsoricon &c. CCCLIIII.

REcipe cerusæ, lithargyri, psoricon, aloës bonæ, climiæ argenti viui extincti, ana partes æquales. Olei de oleandro, & aceti quantum sufficit. Fiat sicut vnguentum de cerusa.

Confectio psoricon &c. CCCLV.

REcipe Lithargyri albi, calcanthi, ana partem vnam. Floris æris partem mediam. Terantur cum aceto vehementer forti, in sole tempore æstiuo, ferè per diem vnam, semper autem modicum addendo acetum. Deinde ponatur in vase vitreo, & stringatur os eius, & sepeliatur in fimo diebus 40. Deinde administretur.

Confectio unguenti sanantis uulnera &c. CCCLVI.

ACcipe Aloës boni, myrrhæ mũdæ, ana partes æquales. Deinde tere vehementer cum succo absinthij, & succo plantaginis, donec fiat sicut mel. Et administretur cum coto, aut panno subtili.

Hysopi cerotum diatessaron, descriptione Democriti &c. CCCLVII.

REcipe ceræ citrinæ, terebinthinæ, ana ʒ.xij. Olei irini ℥.iiij. hysopi humidæ ℥.ij.s. Et ex eis fiat vnguentum, & administretur.

Cerotum Galeni, stomachum confortans &c. CCCLVIII.

ACcipe Rosarum ʒ.xx. Foliorum absinthij sicci ʒ.xv. Mastiçis ʒ.xx. Spicæ Indæ ʒ.x. Tere subtiliter. Et accipe ceræ mũdæ ℥.iiij. Olei rosati ℔.j.s. Dissoluantur in igne, & lauẽtur lauationibus pluribus in aqua rosata. Deinde iterum dissoluantur, & lauentur in vino veteri, & succo cytoniorum, & aceto pauco. Deinde misceantur cum puluere rerum, & fiat cerotum & administretur.

Cero

Cerotum diapente &c. CCCLIX.

ACcipe ceræ citrinæ ℥.iij.Sigiæ vnciæ vnius partem tertiam, Terebinthinæ ℥.j.Mucilaginis zanahã ℥.v.Olei irini quantum sufficit. Et est expertum.

Cerotum Alexandrinum &c. CCCLX.

REcipe cimarũ absinthij, olibani, ana ʒ.x.Ammoniaci,storacis calamitæ, ana ʒ.xij. Spicæ ʒ.iij. ceræ ℥.iiij. Olei chamæmillæ,quantum sufficit. Ammoniacum,& storacem in vino sufficienti per diem & noctem infunde. Absinthiũ autem & spicam tere & cribra. Oleum verò & ceram solue super ignem & cum eis reliqua misce.

Cerotum aliud eiusdem &c. CCCLXI.

REcipe castorei, euphorbij, piperis longi & nigri,ana ℥.j. Ammoniaci,opopanacis, galbani, ana ℥.j.s. Medullæ ceruinæ,medullæ cruris vaccæ,ana ℥.ij. Terebinthinæ ℥.vj.Storacis liquidæ ℥.j.Adipis gallinæ,anatis,& anseris,& adipis porci, ana ℥.j.s.Ceræ ℔.j.Olei veteris,olei nardini,olei laurini,olei irini,olei naptici,olei chamæmillæ,& olei de cheiri,ana ℥.viij.Olei balsami ℥.iiij. Vini veteris, quantũ sufficit ad infundẽdũ medicinas siccas,Et sunt qui addunt hysopi humidæ ℥.iiij.Et est efficacius.

Cerotum Andromachi,factum ex nouem medicinis &c. CCCLXII.

REcipe Storacis ʒ.iiij.masticis ʒ.xij.Folij, spicæ, ana ʒ.iij.s. Euphorbij ʒ.iij.cinnamomi ʒ.vj. Ceræ albæ ʒ.xx. Olei de ben ℥.viij.Olei balsami ʒ.xv.Fiat cerotum.

Emplastrum diachylon &c. CCCLXIII.

REcipe ex fœnugreco,& semine lini,& radice altheæ,scilicet de singulis mucilaginibus,ana partem vnam. Lithargyri triti contritione vltima & mundi à plumbo & à scoria,partem.j.s.Olei antiqui clari,partes iij.Modus autem operationis eius talis est: Lithargyrũ,& oleum diu in mortario lapideo cum pistillo ferreo conquassetur, & laboretur in eorum conquassatione multùm. Deinde bulliat super ignem, cum facilitate,semper & indesinanter agitando cum spatula, vsquedum coaguletur lithargyrum. Tunc deponatur ab igne,& dimittatur infrigidari paulatim. Postea accipe mucilagines,& bulliant ebullitione aliqua. Deinde ante modicũ proijce mucilagines super lithargyrũ, & oleum, semper cum pistillo conquassando,donec decens fiat eorũ permistio. Tunc coquatur super ignẽ,vsquedũ inspissetur.

Inquit Hamech: Felicissimum opus eius, si cum eo puluis ireos tritæ permisceatur. Mirabilis est iuuauenti ad resoluendum, & maturandum fortiora. Si autē mucilagines meliloti (& propriè seminis eius) operatio ipsius receperit, erit eius sedatio fortior. Et sunt qui pro communi oleo, oleum irinum, & oleum de chamæmilla ponunt, & est in cunctis operatio eius nobilior.

Emplastrum diachylon magnum &c. CCCLXIIII.

Recipe Lithargyri mundi triti & cribrelati ℥.xii. Olei irini, & chamæmillini, & anethini, ana ℥.viij. Mucilaginis seminis lini, mucilaginis radicū althææ, mucilaginis fœnugræci, mucilaginis ficuum pinguium, & mucilaginis passularum, & succi ireos, & succi squillæ, & hysopi humidæ, & glutinis alzanahan, ana ʒ.xij.s. Terebinthinæ ℥.iij. Resinæ pini, & ceræ citrinæ, ana ℥.ij. Conficiatur sicut diximus. Et est expertum. Inquit filius Zachariæ. Acquiritur & in decoctione, vt discedat à mollitie ceræ, & accedat ad spissitudinem vnguentorum, & liniatur in panno, & supperponatur vbi oportet.

Diachylon paruum &c. CCCLXV.

Recipe Lithargyri ℥.vj. Olei veteris clari ℔.j. Mucilaginis psyllij ℥.iiij. Mucilaginis hyoscyami ℥.j.s. Mucilaginis seminis lini, & mucilaginis radicis maluæ, ana ℥.ij. Cuius operatio est sicut operatio alterius.

Emplastrum de granis lauri &c. CCCLXVI.

Recipe Olibani, masticis, myrrhæ, ana ℥.j. Granorum lauri ℥.ij. Cyperi, costi, ana ℥.s. Mellis calidi quantum sufficit ad aggregandum. Et extendatur in panno, & calidum superponatur, vbi oportet. Si autem triplicatur in eo cyperus, & ponitur de stercore caprarum, aut vacarum sicco, ad pondus omnium, inuenitur mirabile ad hydropisim.

Emplastrum stomachum & hepar confortans &c. CCCLXVII.

Recipe Ligni aloës, absinthij, gummi arabici, masticis, cyperi, costi, zinziberis, ana ℥.s. Calami aromatici, olibani, aloës ana ʒ.iij. Garyofyllorū, macis, cinnamomi, spicæ, nucis muscatæ, galliæ muscatæ, squinanti, ana ʒ.j.s. Aggregētur cum miua aromatica, & extende super pannum, & suffumigetur super ligno aloës & superponatur.

Emplastrum de gallia &c. CCCLXVIII.

Recipe galliæ muscatæ, ramich, sumach, acaciæ, ipoquistidos laudani, gallarum non perforatarum, calami aromatici,

rosar

rosarum,& seminis earum,Sandalorum alborum,& rubeorum, masticis,xyloaloes,garyofyllorum,spicæ,olibani,costi, myrrhæ, cyperi,absinthij,ana ʒ.ij.Fiat eorum contritio bona. Deinde accipe foliorum myrti humidæ,foliorum lauri,aquæ rosatæ, & vini pontici,ana ℥.j.Submerge in eis calefactis tortellarum de seni ʒ.iij.Dactylorum siccorum xij.numero.Et dimittantur per diem. & noctem.Deinde terantur & fiant sicut puls,& misceantur cum miuæ aromatizatæ ℥.ij.aut iiij.Gummi assati ʒ.vij. Coquantur omnia lento igne,vsq; ad spissitudinem mellis. Deinde aggrega cum puluere rerum,& tere diu in mortario, donec fiat totum viscosum.Deinde lini ex eo super lamina, & suffumiga cum ligno aloës,& epithymetur cum eo.

Emplastrum aliud de gallia &c. CCCLXIX.

Recipe galliæ,ramich,rosarum, & seminis earum, pulpæ sumacb,sandalorum alborum, & rubeorum, spodij, sanguinis,draconis,charabæ,balaustij ,gallarum, ipoquistidos, acaciæ, corticum mandragoræ,capitum granatorum,ana ʒ.ij. camphoræ ʒ.s.Tere,& fac puluerem.Et accipe succi capreolorum vitium ℥.ij.Vuarum agrestium ℥.j.Succi extremitatum myrti humidæ,& aceti,ana ℥.j. s.Infunde in eis sauich hordei, & granorum myrti tritorum sicut alcohol,ana ʒ.iiij.Gummi arabici assi ʒ.vij.Et misce cum eis miuæ acetosæ ℥.ij.vel iij.& decoque in igne leni,vsque dum habeat spissitudinem viscosam. Deinde aggrega omnia simul cum speciebus,& lini ex eo super laminam, & suffumigetur cũ xyloaloës, & epithymetur cum eo. Et est sanũ & expertum.

Emplastrũ relatũ ad Andromachum &c. CCCLXX.

Recipe Sepi anatis,& picis,ana ʒ.xviij.gũmi pini ℥.viij. Auripigmenti rubei,& citrini,aluminis iameni,calcis non extinctæ,ana ʒ.xv.Ammoniaci ℥.ij. Dissoluatur ammoniacum in vino rubeo, & dissoluatur in igne, & dissoluantur cum eo olei ℔.ij. Et pulerizanda pulerizentur,& aggrega omnia simul secundum decẽtem modum præparationis eius.Et mitte vbi oportet expansum in lamina.

Emplastrum aliud Andromachi &c. CCCLXXI.

Recipe aquæ ardentis(& est aqua saponis)℔.iiij.Granorum rizi,& frumenti excorticatorum,ana ℥.vij.Ponantur in vase vitreato,& stringatur orificium eius vehementer, & dimittatur per diem & noctem. Deinde agitetur cum ligno, & claudatur. Et fiat hoc omni die, donec grana dissoluantur, & totum sit factum mucilaginosum. Deinde reseruetur. Cùm autem eo vti

oportet, recipiatur de eo in vacuitate corticis auellanæ, aut in nodo arundinis, aut in cera præparata, & ponatur vbi oportet. Facit enim cocturam sicut cauterium. Et propriè dimissum in loco tribus horis, aut plus, si oportet.

Emplastrum sinapismum &c. CCCLXXII.

RECIPE Ficuum siccarum pinguium, partem vnam. Et infunde in aqua tepida per diem & noctem. Tunc exprime fortiter, vt nullus humor in eis remaneat. Deinde sinapim tritam cum aceto cum eis misceas, diligenter diu commiscendo. Et sit sinapis pars vna, & ficuum alia. Si autem vehementioris virtutis facere volueris, pone de sinapi partes duas. Si autem minus, ex ficubus partes duas, & ex synapi, partem vnam. Quando autem applicatur loco, dimittatur in eo: sed auferantur antequam vulneretur, & propriè quando solum calefacere oportet. Et quandoq; dimittitur donec vulneretur, & propriè quando profundarum materiarum exclusionem quæris: sicut in sciatica, & talibus. In defectu verò sinapis, schæbalæ caprinæ, pridie in aceto infusæ ponantur. Et est ad hydropisim, & duritiē, & dolorem splenis efficax. Et quandoq; additur eis fimus columbarū agrestium, & radix inulæ: & semen nasturtij, & grana lauri: & confert ad frigidas & ventosas ægritudines viscerum, & splenis & hydropisim, & similia. Expertum est ab antiquis medicis.

Emplastrum de fermento &c. CCCLXXIII.

ILlud quod ex eo antiquius est, nobilius est, cum melle distemperato, & sint partes eorum æquales, & sexta pars eorum ex visco quercino, & octaua pars ammoniaci dissoluti in aqua fœnu græci, aut lacte arboris mori, & modico fecis olei antiqui. Et est emplastrum efficax, ad extrahendum spinas, & furcillas, & ossa carni infixa, etiam si profunda sint. Adhuc autem, accipe fermenti partem vnam, succi mentæ, & succi absinthij, ana partem s. aceti vini, aut succi vuarum agrestium, aut succi extremitatum vitium, aut succi cytoniorum, quartam partem vnius. Macis, garyofyllorum, ligni aloës, masticis, spicæ, foliorum rosarum. Absinthij sicci, ana octauam partem vnius. Misceantur omnia & coquantur ad ignem, & emplastretur ex eis stomachus, & hepar. Confert enim iuuamentum manifestum ad debilitatem eorum. Et adhuc eius acetosi partem vnam, Succi endiuiæ, aut solatri, & aceti, aut succi vuarum agrestium, aut succi extremitatū vitium, ana partem mediam, farinæ hordei tertiam vnius partis, trium

sand

sandalorum, foliorum rosarum, spodij, saufel, sief memithe, boli armeni, ana sextam vnius partis. Succi portulacæ, & mucilaginis psyllij, ana quantum sufficit, ad aggregandum ea. Et fiat ex eis emplastrum, & ponatur super hepar, & viscera, in quibus est vehemens inflammatio, & erit mirabile. Præter hoc autem, accipe fermenti, mellis, olei, lactis mulieris, Vitellorum ouorum, ana partes æquales. Fiat emplastrum. Maturat enim, & rumpit apostemata, & delet. Si autem fortius facere volueris emplastrum, adde galbani circiter partis medietatem, & dissolue cum eis. Quod si adhuc fortius facere volueris, adiunge eis Baurach sextam vnius partis. Stercoris columbini & gallinacei, ana quartam vnius partis, aut plus, aut minus. Amplius autem, si aceto & sale fermentum coques, hepati & spleni necessarium in multis ægritudinibus inuenies. Amplius namq;, si ammoniaci, & bdellij, & ficuum pinguium, sumes ana, & partem mediam fermenti addideris, & propriè dissoluti in aceto, & foliorum rutæ, & fructus tamaricis, & baurach, ana quartam vnius partis. Et miscueris omnia, & fortiter cōtundes, miraberis effectum eius, ad grossitiem splenis. Si autem opus est siccare in visceribus contenta superflua, cum fermento, sulphure, & sale, cinerem vitium combustarum addes. Si autem acrius facere volueris, asphaltum indes. Si autem adhuc acrius, euphorbium adiunge. Inquit Democritus. In multis adhuc antiqui laudauerunt experiētiam eius, quod narrare prolixum est.

Emplastrum filij Zachariæ &c. CCCLXXIII.

RECipe Ceræ citrinæ ℥.iij. Medullæ cruris vaccæ, adipis anatis, & adipis gallinæ, mucilaginis seminis lini, ana ℥.iij.s. olei de lino quantum sufficit. Si autem fortius facere volueris, adde mucilaginis althææ, & mucilaginis fœnugræci, partes conuenientes. & pro oleo de lino, ponatur oleum de cheiri citrino, vel vtrunq;. Et si adhuc fortius facere volueris, adde hysopi humidæ, & glutinis zanahan, quantum de vna mucilaginum. Et miraberis effectum eius, ad ea quæ diximus.

Emplastrum diaphinicon confortatiuum &c. CCCLXXIX.

IN primis fiat cerotum, ex ceræ ʒ.ij. olei rosati, & olei nardini, ana ℥.iiij. Deinde accipe Dactylorum siccorum xl. numero. Tortellarum de seni ʒ.v. Et funde in vino odorifero, & accipe carnium cytoniorum decoctorum in vino ʒ.viij. Et tere cum dactylis cōtritione vltima, & misceantur cum ceroto, & contun-

dantur in mortario, donec aggregentur. Deinde proijce super ea masticis, olibani, absinthij romani sicci, ana ʒ.ij. s. Ligni aloës macis, myrrhæ, aloës, spicæ, acaciæ, galliæ, ramich, calami aromatici, ana ʒ.j. Laudani ʒ.ij. Et iterum conterantur, donec permisceantur. Deinde lini super laminam ex eo, & suffumiga cum xyloaloës, & pone super stomachum, & hepar, & viscera. De meliori autem operatione est, vt mastix & laudanum cum cera, & oleis misceantur, & sic cum cæteris emplastrum fiat.

Emplastrum diaphinicon, descriptione Alexandri &c. CCCLXXVI.

REcipe Dactylorum vicinorum maturitati sine ossibus ℥.v Tortellarum de seni ℥.j. Cytoniorum, & propriè carnium eorum decoctarum in vino stiptico ℥.j.s. Storacis, masticis, Laudani, ana ʒ.iiij. Acaciæ, succi acrestæ, florum vuarum agrestium, rosarum, sandalorum mazahari, ramich myrrhæ, xyloaloes, ana ʒ.v. Ceræ ℥.iiij. olei rosati ℥.xv. Vini pontici, quantum sufficit ad infundendum infundenda. Et confice sicut te scire fecimus, & lini ex eo super laminam, & cum xyloaloes suffumiga, & superpone.

Emplastrum de allijs Alexandri &c. CCCLXXVII.

ACcipe Spicarum allij mundatarum ℥.iij. Storacis, aloës bonæ, bdellij, ana ℥.iij. Terebinthinæ ℥.iiij. Axungiæ porcinæ recẽtis, adipis anseris, ana ℥.v. Masticis, olibani, ana ℥.j.s. Euphorbij ℥.j. Croci ʒ.s. Ceræ citrinæ ℥.xij. Olei nardini, & vini odoriferi, ana quantum sufficit.

Emplastrum relatum ad Aristarchum &c. CCCLXXVIII.

REcipe ceræ citrinæ ℥.j. Terebinthinæ ℥.vj. Axungiæ porcinæ recentis, adipis anseris, medullæ cruris vaccæ, ana ℥.iiij. Bdellij, myrrhæ, olibani, storacis, opopanacis, aloes, masticis, ana ℥.j.s. Ammoniaci ʒ.iij. Colophoniæ ℥.v. Aluminis ℥.j. Spicæ ʒ.vj. Folij, calami aromatici, euphorbij, granorum lauri, ana ʒ.vij. olei balsami ℔.j. olei nardini, & vini odoriferi, ana quantum sufficit. Confice sicut sæpe narrauimus, & vtere.

Emplastrum Oribasij &c. CCCLXXIX.

REcipe Lithargyri ℥.iiij. Ceræ ℥.viij. Resinæ ℥.v. Ammoniaci ℥.iij. Confitæ ℥.ij. Aristolochiæ ℥.j.s. Aloës ℥.j. Thuris masculi, cuscutæ, galbani, ana ʒ.xiij. Olei antiqui, & aceti squillitici, ana quantum sufficit. Confice sicut diximus.

Empl

Emplastrum Oribasij aliud &c. CCCLXXX.

REcipe Ammoniaci ℥.ij. Dimitte in aceto squillitico per dies ij. deinde tere in mortario, donec fiat sicut puls. Deinde con tere cum ceroto facto ex ceræ citrinæ ℥.ij. Olei chamæmillæ, & irini, ana ℥.iiij. Croci ʒ.v. Confice conterendo, donec fiat totum pingue. Inquit Oribasius: Extende ex eo super pannum, & calidum super spinam pone, & confert rigori febrium. Sed pro aceto squillitico, permutatio fiat ad succum apij, & est expertum.

Emplastrum de Meliloto &c. CCCLXXXI.

REcipe Meliloti ℥.vj. Florum chamæmillæ, fœnu græci, granorum lauri, radicum althææ & absinthij, ana ʒ.iij. Seminis apij, cordumeni, Ireos, cyperi, ammeos, spicæ, casiæ, ana ʒ.ij.s. Sampsuchi ʒ.iij. Ammoniaci ʒ.x. Storacis ʒ.v. Bdellij tantundem, Terebinthinæ ℥.j.s. Ficuum pinguium xij. numero. Sepi caprini, resinæ, ana ℥.ij.s. Cere ℥.vj. olei sampsuchini, & olei de spica, ana quantum sufficit. Aquæ decoctionis fœnu græci, & chamæmillę, & meliloti, quantum sufficit ad infundendum ea quæ infusione indigent. Misceantur, & conficiantur, & epithymetur cum eo.

Mistura ad vulnera sananda. CCCLXXXII.

REcipe Garyofyllatæ, radicum arthemisiæ, pimpinellæ, chamæmillæ, pentaphyllon, herbæ violarum, herbæ venti, caulis rubei, cannabis teneræ, omnium ana. Rubeæ, quantum de omnibus. Hæc omnia bulliant in vini competenti quantitate, vsq; ad medietatē: postea cola, & colaturæ adde tertiam partem mellis, & cum eo bulliat, & vsui reserua.

Vnguentum palmeum &c. CCCLXXXIII.

REcipe olei veteris ℔.iij. Axungiæ veteris depuratæ à sale ℔.ij. Lithargyri ℔.iij. Vitrioli ℥.iiij. Conficiatur sic. Oleum & axungia mittantur in stannato supra ignem, & liquefiant. Deinde addantur lithargyrum & vitriolum, & ducantur continuè cum tribus ramis palmæ. Et accipe vnum ramum palmarum, minutatim incisum, & intromittatur, & tandiu bulliat supra ignem lentum, factum de lignis siccis, donec inflammetur, & redeat ad suum statum, & inspissetur, & densitatem habeat.

Vnguentum aliud palmeum. CCCLXXXIIII.

REcipe Lithargyri aurei ℔.iij. Pinguedinis porcinæ depuratæ à sale ℔.v. Vitrioli viridis ℥.iiij. Terantur palmæ ad libitum, & semper agitetur cum palma. Et loco palmæ, potest poni radix cannæ.

Vnguentum expertum ad ſcabiem. &c. CCCXXXV.

R Ecipe Axungiæ ℥.v. Olei laurini, Argenti viui. Ceræ mundæ, Maſticis, Thuris albi puluerizati, ana ℥.ij. Salis communis ℥.viij. de ſucco plantaginis, & fumi terræ ad libitum. Confice ſic. Ceram, & axungiam, nouam, expurgatam à tela ſua, & oleum laurinum mitte in ſtannato, cum ſuccis, & pone ad ignem, & bulliant donec liqueſcant: & adde puluerem ſalis, olibani, & maſticis, in ſupradicta quantitate. Et bulliat totũ vſque ad perfectam decoctionem, & poſtea depone ab igne, & adiũge argentum viuum, cum ſaliua & pauco olei prędicti extinctum. Et miſce bene cum ſpatula. Et vnge palmas manuum, & frica fortiter in ſero totum corpus, vſque ad octo dies.

DISTINCTIO DVODECIMA EST DE OLEIS

E St enim multiplex oleorum operatio &c. CCCLXXXVI.

Oleum de Amygdalis dulcibus &c. CCCLXXXVII.

R Ecipe ex amygdalis mundatis ab vtroque cortice, quantitatem quam volueris, & tere contritione vltima, & fac paſtones ex eis, & dimitte in loco calido per ſpatium ſicut horarum v. Deinde iterum tere, & pone in zainari, & ſtringantur, & exprimantur, & emanabit oleum. Si autem in vaſe duplici, ſicut per horæ ſpatium coxeris, deinde expreſſeris in zainari, emanabit abundantius. At ſi amygdalis tritis ſacellos impleueris, & ſub cinere calido, aut arena calida inter pannos ſepelieris, & poſtea expreſſeris, abundabit oleum. Modus operationis eius alius eſt. Malaxentur in tina, ſicut paſta malaxatur, & ſit domus in qua malaxantur calida, & fundatur deſuper aquæ calidæ parum, & ſtet pila decliuis, vbi emanet oleum: & dum ſic expreſſeris, abũdabit. Zainari autem planta inferior, ſit habens concauitatem, & emunctorium in parte, & in ſuperiori parte ſit globus iuxta formam capacitatis concauitatis, vt ſigillet omni hora ambitum vacui. Hic ergò eſt modus formæ eius.

Locus Figuræ.

Oleum de Amygalis amaris. CCCLVIII.

M Odus cõpoſitionis eius eſt, ſicut diximus de oleo de amygdalis dulcibus.

Oleum de nucibus, grossarum uentositatum est resolutiuum &c. CCCLXXXIX.

MOdus compositionis eius est sicut diximus.

Oleum de auelanis &c. CCCXC.

EIus modus est sicut diximus.

Oleum de crhysomilis &c. CCCXCI.

MOdus compositionis eius est sicut diximus.

Oleum de Persicis &c. CCCXCII.

OPeratio eius est, sicut diximus.

Oleum de Ben &c. CCCXCIII.

MOdus operationis eius est, sicut olei de amygdalis.

Oleum de Cherua &c. CCCXCIIII.

ESt operatio eius, sicut diximus.

Oleum de carthamo &c. CCCXCV.

MOdus operationis eius est, sicut diximus.

Oleum de nuce indica &c. CCCXCVI.

EIus operatio est, sicut diximus.

Oleum de cerasis &c. CCCXCVII.

EIus operatio est, sicut diximus.

Oleum de Almahaleb, fortius est in omni re, quàm oleum de cerasis &c. CCCXCVIII.

ET eius operatio, est sicut illius.

Oleum de granis citri, & citragulorum &c. CCCXCIX.

EIus operatio est, sicut diximus.

Oleum de Fisticis, & pineis &c. CCCC.

EIus operatio est, sicut diximus.

Oleum Laurinum &c. CCCCI.

ACcipe de granis Lauri maturis quantum volueris: & dum adhuc sunt recentia, tere in pila, & fac bullire cum aqua in caldario. Deinde exprime in zainari plano, non habente concauum, & collige ex aqua, quod supernatat oleum. Deinde iterum exprime grana contrita in zainari habente vacuum, & infunde aquam calidam, & collige oleũ & repone. Et administra, vbi oportet.

Oleum de granis uiridibus, & est albotin &c. CCCCII.

MOdus operationis eius est, sicut olei de granis lauri.

Oleum de schino &c. CCCCIII.

FIt sicut oleum de auro, vel de oliuis.

Oleum de balsamo &c. CCCCIIII.

FIt ex planta longitudinis cubiti vnius, aut duorum ad plus, simili rutæ agresti. Cortici cuius si acciderit scarificatio, aut scalpellatio ex parte ortus solis, fluunt sicut lachrymæ pinguedinis: & est dimel balsen, id est pinguedo balsami. Et quandoq; accipiunt palmites plãtæ in principio veris, & terunt in pila, & coquunt in aqua, & exprimunt in zainari: & vocatur oleum balsami. Et quandoque teruntur palmites, & funditur super eos oleũ antiquũ, & ponitur in sole diebus quadraginta. Deinde coquitur in duplici vase, & iterum inuoluuntur in eo alij palmites, & ita tertiò. Deinde colatur & reconditur.

Oleum de granis sesami &c. CCCCV.

MOdus compositionis eius est, sicut olei de amygdalis, præterquam oportet vt grana sesami prius alio modo excorticentur. Qui modus, talis est. Mundetur sesamum ab omnibus immundicijs, deinde roretur ipsum aqua, cum sale pauco & con fricetur manibus. Iterumque roretur donec madefiat, postea expandatur vt exciccetur. Deinde assetur assatione modica, & ponatur in sacculo panni asperi, & fricetur multùm, donec excorticetur. Deinde mundetur à corticibus, & molatur cum molis, & fiat alrachine, & de cætero trahatur oleũ sicut de amygdalis. Et quandoq; trahitur oleum, præterquam excorietur. Et eius operatio est vt assetur primò sesamum, deinde molatur, & fiat alrachine, & trahatur oleum, sicut diximus.

Oleum de semine lini &c. CCCCVI.

MOdus operationis eius est, sicut olei sesamini, præterquàm non oportet vt excorientur semina lini.

Oleum de granis papaueris &c. CCCCVII.

FIt sicut de semine lini.

Oleum de semine lactucæ &c. CCCCVIII.

VAlet sicut oleum de semine papaueris, & modus operationis eius est, sicut illius.

Oleum de seminibus cucurbitę, citrulli, cucumeris, & melonis &c. CCCCIX.

MOdus operationis eorum est, sicut diximus de sesamo excorticato. Siue separatim, siue coniunctim facere decreueris. Ex multis autem seminibus &c.

FIunt autem olea per impressionem &c. CCCCX.

Oleum

Oleum rosatum completum &c. ccccxi.

MOdus compositionis eius est, vt accipiatur oleũ de oliuis, aut oleum sesaminũ recens, & lauetur cum aqua fontium lauationibus pluribus. Deinde accipe foliorum rosarum rubearum recentium, contusarum, quantitaté sufficientem, & sepelias in oleo quod modò lauisti, & reconde in vase vitreo, & obtura orificium eius, & exponas soli per dies vij. Deinde coque in vase duplici, per horas iij. Deinde fac permutationem foliorum rosarum, & vtere alijs recentibus, & dimitte per alios vij. dies in sole. Deinde exerce coctioné in eo, sicut fecisti prius, & fac denuò permutationem foliorum rosarum. Et proijce super illud aquæ infusionis rosarum (quam tradidimus in capitulo de syrupis) sicut quartam olei, & stringe orificium vasis, & dimitte in sole per dies 40. Deinde excola, & iterum expone soli, & dimitte tempore extenso. Et vtere vbi oportet.

¶ Modus operationis eius alius est. (Et acquiritur ex hoc quòd sit resolutiuum magis.) Accipe succi rosarum, & aquæ infusionis rosarum prædictæ, ana parté vnam. Olei loti, & præparati, sicut diximus, partes tres. Foliorum rosarum contusarum quantũ sufficit. Reconde in vase vitreo, & expone soli, sicut diximus. Deinde operare de decoctione eius, & permutatione foliorũ rosarũ, & expositione in sole, secundum quod diximus. Et etiam de permutatione succi, & aquæ infusionis, & hoc fiat bis. Vltimò verò oleum solum, cum succo rosarum, & aqua infusionis earum, recondatur in vase, & exponatur soli per 40. dies.

¶ Tertius modus operationis eius est: Accipe amygdalarum dulcium purgatarum, quantitatem aliquam, & tere in pila contritione vltima. Deinde quantitatem aliquam earum cum folijs rosarum tritis, iterum tere, & fac pastones, & dimitte in loco calido per diem vnum. Deinde iterũ tere, & malaxa in pila malaxatione vltima, sine intermissione, & fundatur super illud aquæ infusionis rosarum calidæ parum, & indesinenter malaxa, & manabit oleum. Vltimò verò malaxa, & exprime in zainari. Cùm autem expresseris, totum pone in vase vitri, & stringe os eius, & pone soli, & vtere quando oportet.

¶ Modus operationis eius quartus, est secundũ quod hîc proximè diximus de operatione eius cum amygdalis. Hîc tamé dicendum est, fieri debere cum sesamo excorticato. Sed amygdalæ sunt melior materia ad oleum rosatum rude, & sesamum ad oleum rosatum completum.

Oleum chamæmillinum, & est oleum bene dictum &c. CCCCXII.

MOdus operationis eius est, ſicut olei roſati, præterquam oportet vt fiat cum oleo de oliuis completo, aut oleo ſeſamino, cum illis modis præparationum, quos dixinus.

Oleum uiolatum &c. CCCCXIII.

MOdus operationis eius est, ſicut olei roſati, excepto quòd debet fieri cum oleo rudi, aut amygdalino, aut ſeſamino, cum illis modis operationis quos diximus.

Oleum anethinum &c. CCCCXIIII.

MOdus operationis eius est, ſicut olei de chamæmilla.

Oleum de Lilio &c. CCCCXV.

MOdus cõpoſitionis eius primus eſt, ſicut olei chamæmillini, præterquam oportet vt citrinitas eorũ tota abijciatur. ¶ Et ſecundus modus operationis eius eſt: Accipe ex folijs liliorum ℥.ix. Maſticis, calami aromatici, coſti, carpobalſami, ana ℥.j. Garyofyllorum, cinnamomi, ana ℥.ß. croci ʒ.iij. Omnia præter folia liliorum infundantur in aqua ſufficienti, & dimittãtur die ac nocte, poſtea bulliãt ebullitione vna aut duabus. Déinde proijce olei ſeſamini ſuper ea, aut olei de oliuis completis ℔.ij. Et pone in vaſe vitreo, cum folijs liliorũ, & dimitte in ſole per dies 40. dèinde cola & adminiſtra. Oleum autem de lilio, quando fit ex lilijs ireos, eſt magis reſolutiuum, calefactiuũ, & penetratiuum. Factum autem ex lilijs notis, eſt magis ſedatiuum, & lenitiuum, & maturatiuum.

Oleum irinum &c. CCCCXVI.

ACcipe radicum eius quantitatem aliquam, & florum eius duplum, & aquæ decoctionis radicum eius, quantum ſufficit. Et funde ſuper ea olei ſeſamini, aut de oliuis maturis, quantũ oportet, & decoque in duplici vaſe, déinde permuta radices, & folia liliorum. Et fac vt diximus de oleo roſato. u

Oleum ſambacinum CCCCXVII.

FIt ſicut oleum chamæmillinum.

Oleum de cheiri, quod ex cheiri citrina fit, eſt melius, & ſubtilius: déinde quod ex alba &c. CCCCXVIII.

FIt ſicut oleum de chamæmilla.

Oleum de Papauere &c. CCCCXIX.

FIt ſicut oleum violatum, & propriè ex floribus eius, & capitibus papaueris, & folijs ipſius.

Oleum

Oleum de Lactuca &c. ccccxx.

COnfert ſicut oleum de papauere,& fit ſicut illud.

Oleum de meliloto &c. ccccxxi.

COnfert ſicut oleum de chamæmilla,& fit ſicut illud.

Oleum de Nenuphare &c. ccccxxii.

COnfert ſicut oleum violatum,& fit ſicut illud.

Oleum de cucurbita &c. ccccxxiii.

COnfert ſicut oleum de nenuphare, & fit ſicut illud, præter quòd fit ex ſucco raſuræ cucurbitæ,& floribus eius,& oleo.

Oleum de Cytonijs &c. ccccxxiiii.

ACcipe carnium cytoniorum tritorum cum corticibus ſuis, quibus media accidit maturatio,& ſucci eorum ana partes æquales:olei ex oliuis incompletis,quantum ſufficit. Pone in vaſe vitreo per dies xv.ad ſolem.Deinde coque in vaſe duplici per horas iiij.Poſt illud fiat permutatio citoniorum,& ſucci eorum, & fiat ſicut diximus,bis,vel ter,deinde cola & reconde.

Oleum Malinum,ſiue melinum,vel milinum &c. ccccxxv.

FIt ſicut oleum de cytonijs.

Oleum de Pomis iabrolæ, & ſunt poma mandragoræ &c. ccccxxvi.

ACcipe expreſsionis eorum completorum & olei ſeſami,ana partes æquales.Decoque in vaſe duplici vſq; ad ſucci conſumptionem. Deinde iterum cum tantũdem expreſsionis decoque ſicut prius. Et ſic tertiò,& reconde,& vtere.

ccccxxvii.

Oleum de myrto,vel myrtinũ.Membra confortat,& ſtringit ſudoris multitudinem,& prohibet,& confert cõtritioni membrorum, & neruorum,& prohibet caſus capillorũ. Et modus operationis eius eſt.

ACcipe olei ex oliuis incompletis, & extremitatum myrti tenerrimorum,& expreſsionis extremitatũ earum,ana partes æquales. Vini odoriferi,partem mediam. Decoque ad ſucci & vini conſumptionẽ. Deinde cola,& reconde in vaſe cum eiuſdem myrti expreſsione,ſicut eſt quarta pars,& vtere.

Oleum de enula &c. ccccxxviii.

ACcipe Radicis enulæ contuſæ,& ſucci eius,& olei ſeſamini, ana partes æquales.Vini odoriferi partem s. Fac ſicut diximus in oleo myrtino.

¶ Alius modus operationis eius eſt: Adde permiſtioni prædictæ

folior

foliorum lauri,cordumeni,ſpicæ Indæ, calami aromatici,maſti-
cis,ana ſextam partis vnius. Et decoque ſicut diximus.

Oleum de cinnamomo. CCCCXXIX.

COnfert ſicut oleum de enula,& eadem eſt eius operatio.

Oleum de Sauina. CCCCXXX.

COnfert ſicut olum de enula,& eius operatio eſt ſicut illius.

Oleum de pulegio. CCCCXXXI.

COnfert ſicut illa,& fit ſimiliter.

Oleum de ruta &c. CCCCXXXII.

MOdus operationis eius eſt ſicut olei myrtini.

Oleum nardinum,eſt oleum benedictum &c. CCCCXXXIII.

ACcipe Spicæ aromaticæ ℥.iij.Vini, & aquæ,ana ℥.ij.s.Olei ſeſami ℔.s.Decoquantur in vaſe duplici, lento igne,circiter horas iiij.& frequenter moueatur. ¶ Secundus modus operationis eius eſt: Accipe Spicæ Indæ ℥.iij.olei ſampſuchi ℥.ij. Xylobalſami,enulæ,folij Indi,calami aromatici. foliorum lauri,cyperi,ſquinanti,cordumeni,ana ℥.j.s.Proijciantur ſuper ea, poſtquam fuerint contrita,Vini & aquæ fontis, ana quãtum ſufficit, olei ſeſamini ℔.vj. Deinde fiat ſicut primum,& coquatur horis ſex,&agitetur omni hora. ¶ Tertius modus operationis eius eſt: Accipe Spicæ Indæ ℥.iiij.Storacis,garyofolorum, ana ℥.iij. Nucis muſcatæ ℥.v.olei balſami ℔.iiij. Fiat ſicut illud, & coquatur horis v.

Oleum maſticinum &c. CCCCXXXIIII.

ACcipe Maſticis ℥.iij.olei ſeſamini, chiſt j.Coque in vaſe duplici. ¶ Secũdus modus operationis eius eſt:Accipe olei roſarum ℥.xij. Maſticis ℥.iij. Vini boni ℥.viij. Decoque ſicut primum,ad vini conſumptionem.

Oleum de Storace &c. CCCCXXXV.

ACcipe olei ſeſamini ℥.xij. Storacis ℥.iij.Fac ſicut oleum maſticinum. Deinde coletur & adminiſtretur.

Oleum coſtinum &c. CCCCXXXVI.

ACcipe Coſti amari ℥.ij.Caſiæ ℥.j. Extremitatũ ſampſuchi ℥.viij.Vini odoriferi,quantum ſufficit ad infundendũ noctibus duabus,olei ſeſamini ℔.ij.Decoquatur ſicut oleum nardinum,horis ſex.

Oleum de alchanna &c. CCCCXXXVII.

ACcipe Florum alchannæ ℥. iiij.olei antiqui ℥.x. Fiat ſicut oleum roſatum. In defectu autem florum, fiat cum folijs,&

itere

iteretur coctio eius cum modico vino.

Oleum de Sampsucho &c. CCCCXXXVIII.

FIt sicut oleum de myrto.

Oleum de mezereon &c. CCCCXXXIX.

ACcipe Foliorũ almezereon ℥.iiij. Et proijce super ea aquæ dulcis ℔.j. Et dimitte die ac nocte. Deinde fundantur super ipsum lactis dulcis & recentis ℥.vj. olei sesamini ℥.viij. Coquatur vsque ad lactis, & aquæ consumptionem. Deinde coletur & reponatur.

Oleum alhasech &c. CCCCXL.

ACcipe Alhasech ℥.iiij. Zinziberis ℥.j.s. Funde super ea, in vase vitreato succi extremitatum alhasech ℥.iiij. olei sesamini ℥.xiiij. Aquæ dulcis, quantum sufficit. Et decoque vsque ad aquæ consumptionem. ¶ Modus alius quod bibitur &c. Cuius dosis est ℥.j. cum rob, aut cum vino, aut cum aqua mellis. Accipe olei sesamini, & succi alhasec, & lactis vaccini recentis, ana ℔.ij. Albarum penidiarum ℥.v. Zinziberis albi ʒ.xij. Et decoquatur vsque ad succi, & lactis consumptionem, & administretur.

Oleum de cucumere asinino &c. CCCCXLI.

ACcipe succi cucumerum asininorum completorum, olei sesamini, partes æquales. Coque vsq; ad succi cõsumptionem. ¶ Modus alius est: Accipe Succi radicum eius contritarum ℔.s. olei sesamini ℔.j. Coquatur sicut diximus, & administretur.

Oleum de Pomis citranguli &c. CCCCXLII.

ACcipe Poma citrangulorum xij. Et sint propriè antiqua. Et pone ea integra in vase figuli vitreato. Et funde super ea olei de oliuis, aut olei sesamini ℥.xxvj. aut plus, aut minus secundum magnitudinem & paruitatem citrangulorum, & aquæ fontium, & aquæ maris, ana ℔.j. Coquatur ad consumptionẽ aquæ. Deinde funde super ipsum aquæ dulcis claræ ℔.j.s. Et proijce super ea penidiarum albarũ ℥.viij. Decoque vsque ad aquæ consumptionem, & administretur in potibus, & cibis, & pulmentis de farina. Dosis eius est ab ℥.j. vsque ad iij.

Oleum de croco &c. CCCCXLIII.

ACcipe Croci ℥.j. Myrrhæ puræ ʒ.iij. cordumeni ʒ.ix. calami aromatici ʒ.viij. Infundantur medicinæ in aceto, diebus quinque, præter cordumeni. Die sexta proijciatur super ea cordumeni, & dimittatur die vna. Deinde fundatur super ea olei ℔.j.s. Et coquatur lento igne, vsque ad aceti consumptionẽ. Et sunt qui loco aceti vinum ponunt.

Oleum de piperibus &c. CCCCXLIIII.

ACcipe Trium piperum,ana ʒ.iij.Chebulorũ,bellericorum, emblicorum,& Indorum,ana ʒ.v.Radicum apij, fœniculi,ana ʒ.iij.s. Serapini, opopanacis, ammoniaci, ana ʒ.ij.s.Turbith albi boni ʒ.ij.Zinziberis ʒ.iij.Caulis recentis,Hasech,humidi, foliorum rutæ humidæ,quantum de singulis manu capi potest. Decoquatur omnia post contritionem ipsorum, cum aquæ ℔.xxiiij.vsque ad tertiam partem. Deinde coletur,& proijciantur super illud olei de cherua, heminæ ij.Et coquatur vsque ad consumptionem aquæ. Et sunt ex hominibus,qui addunt in eo Ireos ʒ.vj.Casiæ ʒ.ij.Anisi,cordumeni,ana ʒ.j.s.Calami aromatici ʒ.ij.s.& spicæ Indæ ʒ.j.Expresionis asech,sextaria iij.Administretur vbi oportet. Et sunt qui loco olei de cherua, ponunt oleum irinum,aut oleum de cheiri,aut oleum de amygdalis amaris,aut ex omnibus,partes conuenientes.

Oleum de euphorbio &c. CCCCXLV.

ACcipe Euphorbij ℥.s.Olei de cheiri ℥.v.Vini odoriferi tantumdem.decoque vsque ad vini consumptionem, & vtere. ¶ Alius modus: Accipe Staphisagriæ ʒ.iij. Condisi ʒ.iiij. Pyrethri ʒ.vj.Calamenti montani sicci ʒ.xij.Costi ʒ.x. Castorei ʒ. v. Tere,& decoque in vase vitreo,cum vini odoriferi ℔.iiij.s.(Postquam infusa fuerint in eo diebus duobus) vsque ad medium vini. Deinde frica manibus fricatione vehementi, & cola, & funde super ipsum olei de cheiri, aut olei sesamini ℔.j.s. Et decoque vsque ad consumptionem vini. Deinde proijce super ipsum Euphorbij recentis & albi,triti contritione multa ʒ.iiij. Et coquatur cum eo,& vtatur.

Oleum uulpinum &c. CCCCXLVI.

ACcipe Vulpem integram,cuius interiora sint euulsa, & pone in vase,& funde super ipsam aquæ fontium,& aquæ marinæ,ana chist ij.olei antiqui clari, chist ij.s. Et decoque lento igne,cum salis ℥.iij.vsque ad aquarum consumptionem.Deinde pone in vase,& proijce super ipsam herbæ anethi, & Alhasech, ana ℔.j.Et funde super ea aquæ dulcis, vbi coctus fuerit ex eisdẽ herbis,ana manipulus vnus. Et decoque sicut prius,vsq; ad aquæ consumptionem,& administretur. Est enim mirabile. Et quandoque præter oleum,coquitur vulpes in aqua fontium, & aqua salsa (& sit aquarum quantitas multa) cum eisdem herbis,& administretur lauando in tina. Et est efficax. Hoc quoque nõ prætermittas,quòd vulpes tandiu debet coqui,siue in faciendo oleũ, siue

siue aquam ad abluendum, donec discocta sit, vt eius artus omnes laxentur, & dissoluantur.

Oleum de serpentibus &c. CCCCXLVII.

Accipe ex serpentibus nigris circiter ℔.ij. Et sint serpentes integri. Et funde super eos olei sesamini, chist.j. Et pone in vase terreo, stricti orificij, & sigilla orificium vasis, & decoque lento igne vsquedum dissoluantur serpentes. Et caueat sibi operator à vapore eius. Et cum coctum fuerit, dimittatur infrigidari, & recondatur in vase vitreo, & administretur liniẽdo cum pẽna.

Oleum de Scorpionibus &c. CCCCXLVIII.

Recipe Scorpiones circiter xx. vel plus, vel minus, secũdum quantitatem magnitudinis & paruitatis eorum. Et pone in vase vitreo, & funde super eos olei amygdalarum amararum ℔.ij. Et stringe caput vasis, & dimitte in sole diebus triginta. Déinde cola, & vtere.

¶ Modus operationis eius alius est: Recipe Aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicis capparis, ana ℥.j. Funde super ea olei amygdalarũ amararũ, chist. j. Et pone in sole viginti diebus. Déinde proijce super ea ex scorpionibus à decem vsq; ad quindecim, & iterum stringe orificium vasis, & dimitte in sole per dies triginta. Déinde coletur, & reponatur. Est enim mirabile &c.

Oleum de Ranis &c. CCCCXLIX.

Recipe Ranarum aquaticarum, circiter ℔.s. Et funde super eas in vase vitreo olei sesamini, chist s. Et obtura orificium vasis, & decoque sicut diximus in oleo serpentino.

Ex multis autem fiunt olea &c. CCCCL.

Fiunt autem olea per resolutionem diuersis modis &c. CCCCLI.

Oleum de ouis &c. CCCCLII.

Accipe Vitellos ouorum elixatorum, circiter xxx. Et cõminue eos manibus, & pone in sartagine lapidea, & assa super ignem, mouendo cum ligneo, aut ferreo cochleari, donec rubescant & rosoluatur ab eis oleũ. Et tunc exprime eos cum cochleari, & manabit abundantius.

¶ Alius modus eius compositionis est: Recipe Vitellos ouorum elixatorum. Comminuantur molendo cum mola, déinde malaxentur, sicut diximus in capitulo de oleo amygdalino, & manabit oleum.

¶ Tertius modus eius est, vt distilletur in caczola, & alembico, sicut

ſicut in oleo philoſophorum dicemus.

Oleum de frumento &c. CCCCLIII.

POne frumẽtum ſuper laminã ferream,& ſuper ipſum aliam laminam ferream ignitam,ſed non multùm,& cõprime. Et manabit oleum.

¶Secundus modus: Ponatur frumentum excorticatum in vaſe ſublimationis,& fiat ſicut dicemus.

Oleum ſinapinum &c. CCCCLIIII.

FIt ſicut oleum de frumento.

Oleum de iunipero &c. CCCCLV.

ACcipe ex lignis iuniperi,quantitatem ſufficientem,& ſcinde in fruſta,& imple ex eis dolium magnum,vitreatum interius,cuius orificium ſit arctum. Et præpara parietes eius cum terra figuli,& fac foueam in terra. Deinde pone ollam vitreatã ex directo,in fundo foueæ,habentẽ orificiũ amplum, & cooperiatur lamina ferrea ſubtili perforata foraminibus multis,ſicut cribratoriũ tritici,ita quòd lamina vndique ollæ orificiũ cooperiat. Deinde ſuper laminam præparetur orificiũ dolij, ex inuerſo,& præparetur cum terra figuli,vt nihil ex vtroque orificio reſpiret. Poſt illud accende ignem ſuper totum corpus dolij, & dimitte ardere ſic, per horas duas. Manabit enim à lignis,ex arte hac,oleum. Quod reconde,& adminiſtra vbi oportet.

Oleum Fraxininum. CCCCLVI.

VAlet ſicut oleũ de iunipero,& cõfert ſpleni,&fit ſicut illud.

Oleum de gagate, eſt oleum ſacratum &c. CCCCLVII.

REcipe ex lapidibus gagatis.quantum vis,& fac eis ſicut diximus in oleo de iunipero.

¶Secundus modus eſt cum operæ ſublimationis,vt dicemus.

Oleum philoſophorum &c. CCCCLVIII.

EStautẽ eius aliud quod fit à natura,& profert illud minera. Et eſt locus manationis eius in inſulis,& ſcopulis maris, & vocatur naphtha. Cuius tres modi ſunt. Eſt enim quoddã ſubalbidum,& quoddam ſubrubeum tenue, & aliud groſſum ſubnigrum. Subalbidum verò eſt melius alijs: ſubrubeum eſt poſt illud,aliud verò poſtea. Et eſt aliud quod fit ab arte. Et modus operationis eius eſt: Accipe ex lateribus antiquis, multæ antiquitatis,& propriè factis ex terra rubea,& comminue eos in fruſta. Et accende ſuper eos ignem carbonum ſine fumo, vſquedum

inflam-

inflammentur,& rubeant. Deinde submerge eos in concha plena oleo alchichil, aut oleo antiquo, claro, vsquedum imbibantur imbibitione vltima,& pone in caczolis, & permitte exiccari per se. Post illud, comminue eos comminutione vltima, & pone in caczola,& sigilla orificium caczole cum orificio alembici, & sigilla cum luto alchimistarum, & pone in fornace, cuius ignis sint prunæ, & coquatur vsquedum distillet oleum. Et tu ordinabis vas sub rostro alembici, in quo fluat oleum. Deinde reconde illud, & stringe orificiũ vasis, in quo recondis, & administra vbi oportet. Et quãto antiquius, tanto melius.

RECEPTARII IOANNIS FILII MESVAE FINIS.

REPERTORIVM
ALPHABETICVM HVIVS RECEPTARII.

A

B

C

Conf

E

Hiera

H

I

L

M

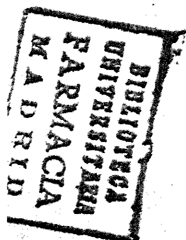
O

Oleum

Rob

S

INDICIS RECEPTARII, FINIS.

LVGDVNI,

EXCVDEBANT IOANNES ET FRANCISCVS FRELLONII, FRATRES.

ANNO M. D. XLV.